T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

SULTÂN MAHMÛD BİN SULTÂN BURHÂNEDDÎN GEYLÂNÎ'NİN

‘AKÂ’İD-İ EVLİYÂ’-İ SEB‘A

İSİMLİ ESERİ

(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

REZA KHALILY

İSTANBUL 2009

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

SULTÂN MAHMÛD BİN SULTÂN BURHÂNEDDÎN GEYLÂNÎ'NİN

'AKÂ'İD-İ EVLİYÂ'-İ SEB'A

İSİMLİ ESERİ

(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN:

REZA KHALILY

TEZ DANIŞMANI:

DOÇ. DR. GÜLŞEN SEYHAN ALIŞIK

İSTANBUL 2009

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Reza Khalily "Sultan Mahmud bin Sultan Burhaneddin Geylanî'nin Akaid-i Evliya-i Seb'a İsimli Eseri (İnceleme-Metin-Dizin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı	: Doç.Dr. Gülşen Seyhan Alışık	....
Üniversitesi	Marmara	
Üye	: Prof.Dr. Gülden Sağol Yüksekkaya	....
Üniversitesi	Marmara	
Üye	: Doç.Dr. Zuhal Kültüral	....
Üniversitesi	Marmara	

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ..02../..09../ 2009 tarih ve ..16-4.... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak üzerinde çalıştığımız eser, **Sultan Mahmud bin Sultan Burhaneddin Geylani** tarafından XIV. yüzyılın sonlarında Güney Azerbaycan'da ikili Oğuz-Kıpçak (Eski Azerbaycan) Türkçesiyle Safevi tarikatı öğretileri üzerine kaleme alınmıştır. Tebriz-Erdebil yöresinde yazıldığı anlaşılan eser XVII. yüzyılda Şah Abbas Safevi döneminde başkent İsfahan'a, XVIII. yüzyılda ise Nadir Şah Afşar döneminde şimdi saklandığı Meşhed'e emanet edilmiştir.

Tezimizin konusunu oluşturan bu Meşhed nüshası (Astane-i Kuds-ı Rezavi Kütüphanesi: 204), bilinen tek yazmadır. Yazma 46 yaprak, her sayfa 14 satırdan oluşmaktadır. Okunaklı bir kırma nestalik yazısıyla yazılmıştır.

İran - Güney Azerbaycan coğrafyasında yazılan en eski Türkçe eserlerden olması ve dönemin ikili dil özelliklerini örneksel bir şekilde içinde bulundurması bu eseri çalışma konusu seçmemizin en önemli nedeniydi. Eski Anadolu Türkçesiyle paralel bir dönemde Eski Azerbaycan Türkçesi (Eski Bulgarca zemininde Kıpçak etkili, Moğol döneminde de bir Uygur katmanı oluşmasıyla XIII. yüzyıl Orta Oğuz Türkçesi (Ortak Oğuzca) sonrası ve Kızılbaş-Afşar dönemindeki Klasik Azerbaycan Türkçesi öncesi) döneminin tipik özelliklerine ışık tutacağı ve dönemsel dil varlığının bütünsel niteliğini yansıtableceği düşüncesindeyiz. Ayrıca genelde karışık dilli eser diye damgalanan bu havzaya ait eserlerin tasnifinde de yardımcı olabileceği kanaatindeyiz.

Dil dokusu bakımından baskın bir Orta Oğuzca içinde birtakım Çağatay-Kıpçak özelliklerinin de gözlemlenebildiği bu eserin, ayrıca nesir olması ve ağır bir fikrî konuyu işlemesi hasebiyle Ön Asya sahasındaki eserlerin dil tarihi halkasını bütünlememiz açısından zengin bir malzeme içerdiği söylenebilir.

Eserin okunuşu, işlenmesi ve yeniden kurumuyla ilgili olarak ise karşılaştığımız birtakım sorun ve zorlukları kısaca belirtmekte yarar görmekteyiz:

Nüsha takriben temiz bir yazıyla kaleme alınsa da harekesiz ve ara sıra noktasız değişik imlası nedeniyle ortaya çıkan sorunlar mümkün olduğunca aşılmıştır.

Kendisine mahsus imlası ve kalın-incelik mantığının bulunmaması, ayrıca ötümlü-ötümsüz ünsüzlerin ayırdının zorluğu nedeniyle genelde tercihi dönemin Oğuzcası ve günümüz Azerbaycan Türkçesinden yana kullandık ve özellikle Tebriz-

Erdebil yöresi ağzından yardım almaya çalıştık. Yabancı kelimelerde ise genelde Türkiye Türkçesine yakın söyleyişler yeğlendi.

Eserin konusu ve beslendiği literatür dolayısıyla Osmanlı sahasından daha değişik bir Farsça sentaks ve Arapça leksik etki görülmektedir.

Eserin ve dönemin başlıca özelliği olarak ikili kullanımlar (bazen aynı sayfa ve satır içinde dahi) dilin doğası olarak karşılanmış ve mümkün olduğunca korunmuştur.

II. Safevi döneminde (merkeziyet'in Azerbaycan'dan İsfahan'a taşınmasıyla) inanç sisteminde Kızılbaşlık'tan Acem Şiiliğine geçiş süreci yanısıra Türkçe de gölgede kalmış, özellikle yeni mezhebî anlayış etkisiyle bu eserde sözkonusu edilen tarikat, mensupları ve oluşturduğu edebiyat gölgede bırakılmıştır. Dolayısıyla yazılı kaynaklarda bu bağlamda pek fazla bir tarihî bilgiye ratlanamamaktadır.

Dizin kısmında iyelik eki ve yükleme hâli ekinin ayırt edilmesi için iyelik eki +I(1), yükleme hâli ise +I(2) diye numaralandırılmıştır (eserde bolca kullanılan belirsizlik bildiren vurgusuz +ī eki zaten hep uzun ünlüyle yazılmış; tamlama esresi ise çizgiden sonra gösterilmiştir).

Çalışmamız, eserin mensup olduğu Safevilik üzerine birtakım notlar, eserin yazılış gayesi ve yazarın silsilesi, esere yansıyan dönemsel seslik-sözlük-nlamlık-biçimlik dil özellikleri ve yazı töresini içeren incelemeli bir giriş; transkripsiyonlu tam metin; özel adlar ve Arapça ibareler dizini ile sözlüklü dizin kısımlarından oluşmktadır. Son bölümde ise çalışma konumuzu oluşturan yazma metnin tıpkıbasımı (46 yapraktan oluşan tam metin) verilmiştir.

Bir "yabancı'nın tüm sorunlarına rağmen her zaman kapısını üzerime açık tutan ve değerli zamanını benden esirgemeyen saygıdeğer hocam ve saha uzmanı kıymetli danışmanım sayın Doç. Dr. Gülşen Seyhan ALIŞIK'a samimi şükranlarımı sunmayı zevkli bir borç addediyorum. Yüksek lisans döneminde ilim deryalarındn damlalar almaya gayret ettiğimiz tüm hocalarıma, mincümle sayın üsatadım Prof. Dr. Emine GÜRSOY NASKALİ, Prof. Dr. Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA, Doç. Dr. Zuhal KÜLTÜRAL ve diğer hocalarıma da minnettarlığımı bildiririm. Son olarak bütün zorluklarına rağmen yazma eserin kopyasının elde edilmesinde paha biçilmez emeği olan sevgili hemşerim Sayın Haydar BAYAT'a teşekkür eder, zor şartlar altında bu sahadaki fedakârane çalışmalarında başarılar dilerim.

ÖZET

Eski Azerbaycan Türkçesinde Sultan Mahmud Geylani tarafından yazılan ve 14. yüzyılın sonlarına ait olduğu tahmin edilen "Aḳā'id-i Evliyā'-i Seb'a" (Yedi Eren İnançları) metnini konu alan bu çalışma; giriş, çevriyazılı metin ve sözlüksel dizin bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde iki ana başlık bulunmaktadır:

1. Eser, yazılış sesebi, yazma özellikleri, tarihi, içeriği ve beslendiği kültürünaç ortamı ve bu ortamın etkin simalarından olan müellif ve silsilesi hakkında bilgi verilmiştir.

2. Dil özellikleri bölümünde eserin dil yapısı ve değişik spesifik özellikleri a) Yazım özellikleri, b) Fonetik özellikler, c) Leksikolojik özellikler, d) Semantik özellikler, e) Sözdizim özellikleri başlıkları altında irdelenir.

Metin kısmında, yazmanın transkripsiyonu yapılmıştır. Metnin başlangıcında yazmaya göre yaprak numaraları [ ], satır numaraları ise üst simge olarak ( ) içinde verilmiştir. Transkripsiyon yapılırken metin içinde iki ve bazen daha çok farklı şekilde yazılmış olan kelimeler aynen bırakılmış, yanlış veya eksik yazıldığını düşündüğümüz kelimeler dipnot olarak belirtilmiş, ayrıca haşiyede metne eklenen atlanmış kısımlar da belirtilen aralıkta < > işaretleri arasında verilmiştir; eksik yazıldığını düşündüğümüz harfler veya ekler ise [ ] arasında gösterilmiştir. Arapça-Farsça aktarma ibareler ise (beyit, hadis ve ayetler) dipnotta özgün yazımı veya tam metni de verilerekten çevirilmiş, açıklanmış; mutarıza cümleler ve dualar ise son kısımdaki dizinde sıralanmıştır.

Dizin bölümünde Arapça ibarelerin çevirisi verilmiş, metnin Türkçe kısımlarında kullanılan söz dağarcığı ise sözlük dizin halinde metindeki anlamları kayda alınarak verilmiştir. Sözlükte; sözcüklerin türü, hangi dile ait olduğu, ses değişimine uğradığı takdirde özgün biçimi ve anlamları verilmiş; ses değişimine uğrayan veya geçiş dönemi özelliği taşıyan ikili ve değişik kullanımlar, yaygın biçim temel alınarak → imi ile birbirlerine gönderilerek bu değişimlere dikkat çekilmiştir. Sözcüklerin yalın ya da çekimli hallerinin geçtikleri yerler (yaprak, yüz ve satır) madde başı altında alfabetik olarak sıralanmıtır.

Tıpkıbasım bölümünde de metnin karşılaştırılmasını sağlama amacıyla çalışmaya konu olan eserin tamamının (46 varak) tıpkıbasımı verilmiştir.

ABSTRACT

This research, which is a subject area of **‘Aḳā’id-i Evliyā’-i Seb‘a** (Seven Saints Beliefs) written in Old Azerbaijanian Turkish by **Sultan Mahmud Geylani** and predicted to belong for the end of the 14th century, consists of; introduction, transcription text and lexicographical directory.

Introduction consists of two main titles:

1. In the first section, there is information about piece of writing, cause of writing, written specifications, history, content, raising culture-belief environment and effective personage writer of this environment and his ancestry.

2. In the section of linguistic characteristics, the language structure of piece and miscellaneous specific features have been examined in the following headings: a) Spelling, b) Phonetic, c) Lexicological, d) Semantic, e) Syntax specifications.

In the passage section, transcription of the text has been done. From the beginning of the text, page numbers as an upper sign [ ] and line numbers as an upper sign ( ) have been given in the text. While doing transcription, the words in the text that have been written in two or maybe more than two different ways, have been left as the same, the words that have been thought as wrong or incomplete, have been specified as dipnote, also missing parts added as footnote in the text, have been given in < > sings, the letters or appendixes that have been thought as incomplete have been give between [ ] signs. The phrases quoted from Arabic-Persian (couplet, ‘hadis’ and verses) have been given as original text or have been translated and described as complete text in the footnote, interjectional sentences and prayers have been arranged in the last part index.

In the index section the Arabic expressions have been given, and in the Turkish part of the text, words, in the form of dictionary index by recording their meanings have been given. In the dictionary; type of dictionaries, to which language they belong, and in the case of sound change original form and their meanings have been given; the usages that have been exposed to sound change or bilateral’s having transition period specifications and different usages, by considering the common form and using → sign for reference to each other these changes have been notified. The places that the original form of words or synthetical forms have been used (leaf, face and line) at the beginning of item have been ordered alphabetically.

In the exact copy section for comparison purpose, the complete form of piece (46 leaves) has been given as the facsimile.

KISALTMALAR VE İMLER

a.	Yazmadaki yaprağın نn yىzى
a.	Ad
age.	Ade geﻐen eser
Ar.	Arapﻐa
b.	Yazmadaki yaprağın arka yىzى
bağ.	Bağlaç
bk.	Bakınız
çev.	Çeviren
d.	Derkenعr
Deh.	Dehhuda, Luhatname
e.	Edat
ET.	Eski Tىrkﻐe
f.	Fiil
Far.	Farsﻐa
H.	Hicr≤
k.a.	Kişi adı
Kıp.	Kıpﻐak Tىrkﻐesi
Krş.	Karşılaştırınız
M.	Milعd≤
mec.	Mecعz≤ anlam
Moğ.	Moğolca
öz.a.	Özel ad
Peh.	Pehlev≤ce
S.	Sayı
s.	Sayfa
sf.	Sıfat
tam.	Tamlama
TT	Tىrkiye Tىrkﻐesi
Tür.	Tىrkﻐe
ünl.	Ünlem
y.a.	Yer adı
Yun.	Yunanca
zf.	Zarf
zm.	Zamir
‘’	Özgün biçim; sنzcىk anlamı
→	Bakınız
↔	Karşılaştırınız
+	Ad tabanına gelen ek
-	Eylem tabanına gelen ek
[ ]	Tezde eklenen eksik kısım
< >	Derkenarda yazılmış unsur
<	Kelimenin eskicil şekli, kنkeni
~	Diğer özdeş değişik varyant
*	Farazi yapılar (نrneksiz)

ÇEVRİYAZI ALFABESİ

’	ء	ş	ش
e	اَ ـ ه	ṣ	ص
ė	اى- ـبـ-	ż, ḍ	ض
ā	آ	ṭ	ط
ū	او	ẓ	ظ
ī	اى	‘	ع
b	ب	ġ	غ
p	پ	f	ف
t	ت	ḳ	ق
s̱	ث	k	ک
c	ج	g	ک (گ)
ç	چ	nĝ	نک
ḥ	ح	l	ل
ḫ	خ	m	م
d	د	n	ن
ẕ, ḍ	ذ	v	و
r	ر	h	ه
z	ز	y	ى
j	ژ	ḫ^{v}ā-	خوا-
s	س		

1. İNCELEME

1.1. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİ

Çalışmamıza konu olan Aḳā'id-i Evliyā'-i Seb'a adlı risale, diyalektik bir biçimde müellifin (takrir edenin) de dahil olduğu yedi Safevi şeyhinin felsefe ve kelâm alanındaki görüş ve düşüncelerini anlatmaktadır. Eski Azerbaycan Türkçesinin tipik bir örneği sayılan, daha sonra Kızılbaşlık diye bilinecek olan literatürün temel eserlerinden sayılan ve fıkhî Şiilik döneminde unutulmuş olan tek nüshalı nadide bir risâledir.

1.1.1. ADI

Horasan'ın Meşhed kenti Âstân-i Kuds Kütüphanesi'nde "hikmet" kitaplar sırasında No: 204 olarak saklanan ve künyede buraya Nadir Şah Afşar tarafından H. 1145 (M. 1732) yılında buraya ithaf edildiği belirtilen eser, dış kısmında 'görüldü' sayfasında **'Aḳāyid-i Evliyā'-i Seb'a** (عقايد اولياء سبعه) unvanıyla anılmıştır.

Eser müellifin (takrir edenin) de dahil olduğu 7 evliyanın düşünüş ve inanışlarını anlatmaktadır (7 sayısının eski inançlarda bütünlük simgesi ve ruhun 7 dönüşüm biçimi ile bağlantı kurulabilir). 'Aḳāyid-i Evliyā'-i Seb'a (Yedi Evliya İnanışları) adını da bu yüzden almıştır. Kitabın içinde bu ada ve başlığa rastlanmamaktadır. Ancak kaplamada sonraki dönemlere ait notlardan esere Risāle-i 'Aḳāyid-i Evliyā'-i Seb'a unvanı verildiği anlaşılmaktadır. Yedi evliyaya müellif veya ravinin de dahil edildiği düşünüldüğünde bu adın daha sonradan müritler tarafından verilmiş olduğu sonucuna varmaktayız.

1.1.2. MÜELLİFİ

Eserin 2b yaprağında yazarın tam künyesi "**Sulṭān Maḥmūd** bin **Sulṭān Burhāneddīn** bin **Şeyḫ Cemāleddīn** bin **Ḳutbulevliyā Şeyḫ Zāhid**" diye açıklanmıştır. Kitapta verilen bilgilere göre Sultan Mahmud Geylani bu eseri oğlu Şeyhzâde Melik Tayfûr'un isteği üzerine anlatmış ve yazdırmıştır.

Müellif hakkında pek önemli bir bilgi günümüze ulaşmamıştır. Şeyh Zâhid Geylânî'nin (Tācüddīn İbrāhīm Zāhid-i Geylānī: öl. 1301) torununun oğlu olduğu göz önünde bulundurulursa yazarın 14. yüzyılın ikinci yarısı ve 15. Yüzyılın birinci yarısında yaşamış olduğu varsayılabilir.

Kitabın adındaki "Yedi Eren"den maksat 13. ve 14. yüzyıllarda Safevi tarikatına önderlik etmiş olan Şeyh Zahid Geylânî, Şeyh Safiyeddin Erdebîlî, Şeyh Cemâleddin, Şeyh Sadreddin, Hace Sultan Ali, Şeyh Burhanedin ve eserin müellifi Sultan Mahmud'dur. Kitap bu yedi evliyanın birtakım felsefi ve kelâmî konulardaki önemli görüşlerini diyalektik bir biçimde müritlere sunmaktadır.

Kendi oğlu Melik Tayfur'un isteği üzerine eseri yazmış olan Sultan Burhaneddin oğlu Sultan Mahmud, Şeyh Zâhid Geylânî'nin oğlunun torunudur. Müellifin hayatı hakkında bir bilgiye rastlanmamakla birlikte, Hicri 800 (1398) yılında vefat etmiş olan[1] ve 3 vasıtayla Şeyh Zahid soyundan gelen Safvetü's-Safâ yazarı İbn-i Bezzâz ile çadaş olduğu düşünülürse müellifin de Hicri 8. yüzyıl sonlarında ve 9. yüzyıl başlarında (14.-15. yüzyıllar ortasında) hayatta olduğu varsayılabilir.

Evliyâ büyüklerinden "Şeyh Zâhid" veya İbrâhim Zâhid-i Geylânî (ismi İbrâhim, künyesi Ebü's-Safvet, lakabı Tâcüddîn) Azerbaycan'da bulunan Geylân nâhiyesine doğmuş, Lahican'da Seyyid Cemâleddin Ezherî'den eğitim almış, 1301 yılında (Receb 700) 85 yaşında tekkesinin bulunduğu Geylan'da vefat etmiştir[2]. Şeyh Zâhid'in halifesi ve damadı olan ve 25 senesini onun huzurunda geçiren Şeyh Safiyeddin Erdebîlî (1252-1334) tarafından Safevi tarikatı kurulmuş ve eserin müellifi bu tarikatın şeyhleri sırasında sayılmaktadır.

---

[1] Ağa Büzیrg Tahrعnک, Ez-Zerک۴a,c. 23, s. 239.

[2] Bk. Dehhuda, زاهد گیلانی۴' maddesi.

Daha sonraki yüzyıllarda Safevi-Kızılbaş devletinin (1501-1722) kurulmasıyla siyasallaşan Safevi tarikat silsilesine gelince, metne göre (5. yaprak) Şeyh Zāhid'in nakline dayanarak tarikatın elden ele Hz. Ali bin Ebi Talib'e bağlı olduğu ileri sürülür: Tarikatın mukteda ve mürşidi olan **Şeyẖ İbrāhīm Zāhid** ardından damat, naip ve halifesi **Şeyẖ Ṣafiyeddīn İsḥāḳ**, ondan sonra **Şeyẖ Ṣadreddīn** ve ondan sonra **Ḫāce Sulṭān 'Alī** gelir. **Şeyẖ Cemāleddīn bin Zāhid** ve oğlu **Şeyẖ Burhāneddīn** (yazarın babası), "Şeyẖ Ṣafiyeddīn icāze ve buyuruḳıylan **Tebrīz** ehlining telḳīn ve irşādına müteveccih oldılar".

Yine **'Aḳā'id-i Evliyā'-i Seb'a**'nın 5a/08 ile 6a/05 arasındaki sayfalarda yer alan bilgilere göre:

"**Şeyẖ İbrāhīm Zāhid**'in kendisinin piri ve mürşidi kayınpederi **Seyyid Cemāleddīn**'dir. O seyit, **Şeyẖ Şehābeddīn Maḥmūd Tebrīzī**'den irşat ve hırka almıştır; o hazretin **Şeyẖ Rükneddīn Sücāsī**'den irşat ve hırkası vardı ve onun irşat ve hırkası **Ḳutbeddīn Ebūbekr Ebherī**'dendi; o ise **Şeyẖ Ebū Necīb Sühreverdī**'den irşat olmuş, hırka giymiştir; o, kendi amcası **Ḳaḍı Vecīhüddīn 'Ömer el-Bekrī**'den, o şeyh ise babası **Muḥammed el-Bekrī**'den, o şeyh **Şeyẖ Aḥmed Esved Dīneverī**'den ve o mürşit **Şeyẖ Memşāde'd-Dīneverī**'den, o mürşit **Ebū'l-Ḳāsım Şeyẖ Cüneyd bin Muḥammed Bağdādī**'den, o **Serī Saḳaṭī**'den, o şeyh **Ebū Maḥfūz Şeyẖ Ma'rūf Kerẖī**'den, o **Şeyẖ Dāvūd Ṭā'ī**'den, o **Şeyẖ Ḥabīb**'den,o kamil **Kümeyl bin Ziyād Neẖa'ī**, o arif ise **Ebu'l-Ḥasan 'Alī bin Ebī Ṭālib**'den eğitim almışlardır."

Daha sonraki dönemde diğer kaynaklarda Safeviye şeyhleri ardılları genelde Şeyh Safiyeddin Erdebili (1252-1334) soyundan olan Şeyh Sadreddin Musa (öl. 1391), Sultan Hace Ali Siyahpuş (öl. 1426), Şeyh İbrahim (öl. 1446), Şeyh Cüneyd (öl. 1460) ve Şeyh Haydar (öl. 1488) şeklinde sıralanmıştır. Safevi devleti ise Şeyh Haydar'ın oğlu Şah İsmail (1487-1524) tarafından kurulmuştur. Silsilelerde Zahid oğullarının adlarının

geçmemesi Şeyh Zahid'in soyundan gelen Şey Cemaleddin ve oğlu Burhaneddin ve onun oğlu Sultan Mahmud'un Erdebil tekkesiyle paralel olarak Geylan'da şeyhlik yaptığı şeklinde izah edilebilir.

1.1.3. NÜSHA ÖZELLİKLERİ

Şimdiye kadar rastladığımız tek nüsha olan bu yazma kırma tarzı talik (nesta'līḳ) yazısıyla yazılmış, başlık kısımları açık renkte, alıntı yapılan Arapça kısımlar (ayet ve hadisler) ise nesih yazısıyla ayırt edilmiştir.

Eser toplam yaprak sayısı 46 (01b-46b) varak yani tam 91 sayfadır. Sayfa boyutu 13 × 23 cm., her sayfada 14 satırdan oluşmaktadır. Bütün sayfalar sade çizgilerle çerçevelenmiştir. Tezhipli, kuzgun rengi sağrı ciltle kaplı, orta boyut ve Devletabadi kağıt üzerine yazılmıştır.

Yazma İran'ın Horsan ilinin Meşhed kenti'ndeki Âstân-i Kuds Kütüphanesi,Yazma Hikmet Kitapları, No: 204 altında saklanmaktadır. Yazmanın künyesinde Nadir Şah Afşar tarafından H. 1145 / M. 1732 yılında bu kütüphaneye vakfedilmiş olduğu kaydedilmiştir. Kitap başlamadan 'görüldü' kısmında Farsça "Anılan nüsha, Horasan'ın yüce şanlı valisi Süleyman şanlı sultanının vakfettiği ve İsfahan dârüssaltanasından bu feyiz dolu eşiğe gönderdiği 700 cilt kitap sırasındadır. Kaydoldu Receb ayı sene 1145'de" kaydı bulunmaktadır. Büyük olasılıkla Erdebil'de yazılmış olan eser Safevi Şah Abbas döneminde (17. y.y.) başkent olan İsfahan'a taşınmış, 18. yüzyılda Nadir Şah döneminde de Horasan'a vakfedilmiştir.

1.1.4. TARİHİ VE SAHASI

Yazmanın istinsah veyahut orjinalinin tarihi konusunda hiçbir bilgi olmamakla beraber ve başka bir yazmaya şimdilik rastlanmadığına karşın yazarın künyesinden ve soyağacını takip ederek şu sonuca varılabilir: Yazarın künyesi "**Sulṭān Maḥmūd** bin

Sulṭān Burhāneddīn bin **Şeyḫ Cemāleddīn** bin **Ḳutbulevliyā Şeyḫ Zāhid**” diye açıklanır. Şeyh Safiyeddin’in (1252-1334) kayınpederi va yazarın büyükbabasının babası olan Şeyh Zâhid Geylani (Tācüddīn İbrāhīm Zāhid-i Geylānī)’nin 1301 yılında Güney Azerbaycan’ın Geylan yöresinde vefat etmiş olduğuna bakaraktan müellifin 14. yüzyılın 2. yarısından sonra yaşamış olduğu ve eseri 14. yüzyılın sonu veya en geç 15. yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

Azerbaycan sahasına ait olan risale hitap ettiği Erdebil-Tebriz yöresi ağzına ağırlık vermiş, Eski Azerbaycan Türkçesinde ve hâlen mersiye literatüründe etkisini sürdüren Erdebil yöresi ağzı etkisiyle yazılmıştır. Bu edebi Türkçe Safeviye tarikatının Geylan’dan Zencan’a kadar resmi peropaganda dili olarak kullanılagelmiştir. Dönemin eğilimi olarak yer yer Çağatay Türkçesi izlerine de rastlamaktayız.

Eserin dış varağında çeşitli tarihlere ait birçok mülahaza ve ‘görüldü’ notuna yer verilmiştir:

Bu kısımdaki en eski ‘görüldü’ Hicri 1101 (1690) yılına aittir. En eski kayıt olan 03 Zilka‘de 1101 (07.08.1690) tarihine ait bu notta: “Alay-ı Devletḫāne-i Mübāreke[3] be-tārīḫ-i 3 şehr-i Ẕī-ḳa‘de-i sene-i 1101 der kitābḫāne cem‘ şode-est. (mühür)” ibaresi yer alır. Bu nottan kitabın 1690’da (Sultan Süleyman Safevi döneminde) muhtemelen Erdebil Şeyh Safi Kütüphanesi’nden buraya taşındığı anlaşılmaktadır.

Yine aynı tarihe atıfta bulunan 03 Cemâziye’l-evvel 1105 (30.12.1693) tarihli yani Sultan Hüseyin’in tahta oturduğu yılda yazılan bir kayıt daha var: “Eviyā’-i Seb‘a ḳaṭ‘-ı vasaṭ, kāġıḍ-ı Devletābādī[4], mücedvel, müẕehheb, cild-i sağrı-i mişkī, künc ve turunc-dār, ṭalā-pūş, alay-ı Devletḫāne-i Mübāreke, der-tārīḫ-i 3 şehr-i Ẕīḳa‘de-i sene-i

---

[3] Devlethane: Safevi padişahlarının Şah Abbas’tan (1571-1629) sonra ikamet ettiği İsfahan’da daha sonra Âlîkapu diye anılan saray.

[4] Devletābādī: Devletābād’a mensup; bir kısım kağıt ismi (Luġatnāme, Dehḫudā). Devletābād, Melāyir şehrinin lakabıydı (a.g.e.).

1101 cem' şod(?). Fī 3 şehr-i Cemāẕīye'l-evvel-i sene 1105, Taḫaḳuy Yıl, dāḫil-i 'arż şod." (Mühür: vaḳf-ı Sulṭān Ḥüseyn[5] bin Sultan Süleyman [?])

1732'ye ait bir 'görüldü'de ise: "Cild-i meẕkūr ez-cümle heft-ṣad cild kitāb-ı vaḳfī-i sulṭān-ı Süleymān-şan, vālī-i vālā-şan-ı Ḫorāsān ki ez Dārü's-Salṭana-ı İsfehān irsāl-i īn āstān-ı feyż-nişān nümūde-est. Taḥrīren fī şehr-i Recebü'l-mürecceb, sene-i 1145" (mühür: "Yā Sulṭān 'Alī bin Mūsā'r-Rıżā").

Burada "sultan-ı Süleyman-şan"dan maksat Nadir Şah Afşar'dır[6]. Horasan (Deregez) doğumlu olması ve Meşhed'e verdiği olağanüstü önem ve yaptığı imarlar nedeniyle bu unvanı kazanmıştır. 'Alem-ārā-yı Nādirī'nin söylemiş olduğu ve Nadir'in kardeşi İbrahim Han aracılığıyla tamir ettirdiği İmam Rıza türbesinin kitabelerinden de anlaşıldığı gibi bu imarlar da Hicri 1145 tarihini taşımaktadır[7].

'Abdülḥay Berrī'nin 1144 mühürlü ve 1154 (1741) yılına ait bir kaydında ise: "Risāle-i 'Aḳāyid-i Evliyā'-i Seb'a, ḳaṭ'-ı vezīrī-i vasaṭ, mücedvel, müẕehheb, cild-i …, be-tārīḫ-i şehr-i Muḥarremü'l-ḥarām, sene-i 1154, Taḫaḳuy Yıl dāḫil-i 'arż şod." yazılmaktadır.

Türkçe 12 hayvanlı takvime ait Taḫaḳuy Yıl (=1694, 1741; tavuk yılı, 10. yıl) ve Luy Yıl (=1834 ve 1880; timsah/balina yılı, 5. yıl), Toñguz Yıl (=1875, domuz yılı, 12. yıl) adlarını da taşıyan daha sonraki dönemlere ait birçok çeşitli kayıt da ilk ve son sayfada görülmektedir. Kacar döneminde yazılmış olan tek Türkçe görüldü ise 1. yaprakta yer almıştır: "1287 Şevval'in igirmi dördinde ziyāret olundı" [mühür: Ebulkasım Muhsini] (16 Ocak 1871).

---

5 Son Safevi hükümdarı Şah Sultan Hüseyn Safevi (1694-1722), I. Şah Süleyman'ın oğlu ve II. Şah Abbas'ın torunu.

6 Aynı tarihte (1145) yazılmış olan ve Astan-ı Kuds-ı Raẕevī Merkez Kütüphanesi Yazmalar bölümünde saklanan Vaḳfnāme-i Nādirī yazmasında da Nadir Şah "Vālī-i Memālik-i Ḫorāsān" diye anılmıştır. (*bak.* Muhammed Hüseyn Ḳudūsī, Nādirnāme, Encümen-i Āṡār-ı Millī, Tahran: 1339 (1960), s. 656-660).

7 Muhammed Kazım Mervī, 'Ālem-ārā-yı Nādirī, düz. Muhammed Emin Riyāhi, İlmi-Ferhengi yay., Tahran: 1374 (1995); c2, s. 508.

Yukarıdaki verilerden yola çıkarak şu sonuca varılabilir: Yazma 17. yüzyıla dek Erdebil'de Şeyh Safiyeddin hareminde iken I. (Büyük) Şah Abbas döneminde (1588-1629) —1007/1599 yılında başkent Kazvin'den İsfahan'a taşınınca[8]— kitap buraya taşınmış ve Nadir Şah Afşar (1688-1747) döneminde Horasan merkeziyet kazanınca da 1732 senesinde Meşhed'e götürülmüştür. Bilindiği üzere Nadir Şah 16 Rebiussani 1139'da (10 Aralık 1726) Meşhed'i, Rebiussani 1142'de (Aralık 1729) ise İsfahan'ı fethetmiştir.

Nadir Şah Afşar İsfahan'ı aldıktan sonra, 1145 yılında oradan 700 cilt kitap Astane-i Kuds-i Rezavi'nin (8. İmam, Hz. Rıza'nın Meşhed'deki haremi) Merkez Kütüphanesi'ne vakfetmiştir. Her kitabın ilk sayfasında şikeste nestalik yazısıyla Farsça şöyle yazılmıştır[9]:

ص‌جلد مذكور از جمله هفتصد جلد كتاب وقفي بيكان سليمان شأن]والى[والاشأن خراسان كه از
دارالسلطنه‌ي اصفهان ارسال اين آستان فيض الشأن نموده است تحريراً في تاريخ ١١٤٥».

(Anılan cilt, Süleyman şanlı sulta, Horasan'ın yüce şanlı hükümdarının İsfahan saltasnat merkezinden bu feyiz nişanlı eşiğe göndermiş olduğu 700 cilt kitap cümlesindendir. [Kayıt] Yazılmış oldu 1145/1732 tarihinde).

Ardından bu kitapta da olduğu gibi dört köşeli mühür içinde şu seci yeralmaktadır: "Yā Sulṭān 'Alī bin Mūsā'r-Rıżā".

1.1.5. İÇERİĞİ

Eserde Safevi tarikatının önde gelen yedi evliyasının inanışları ve düşünceleri anlatılmıştır. Bu yedi evliya **Şeyh Zâhid Geylâni** ve damadı **Şeyh Safiyeddin** başta olmak üzere Şeyh Zâhid'in oğlu **Şeyh Cemâleddîn**, onun oğlu **Sultân Burhâneddîn** ve onun oğlu

---

[8] 1603'te Şah Abbas tarafından geri alınıncaya kadar Tebriz 1587'den 16 yıl Osmanlı egemenliği altındaydı.

[9] Rıza Nakdî Kedkenî, *Mevḳūfāt-ı Nādir Şāh ve 'Alī Şāh Afşar der Meşhed-i Muḳaddes*, Vaḳf-ı Mīrāṣ-ı Cāvīdān (üçaylık dergi), yıl: 12, S: 46, 1383 (Ekim 2004), s. 87.

(yazarın kendisi) **Sultân Mahmûd** ile birlikte Şeyh Safiyeddin'in oğlu **Şeyh Sadreddîn** ve onun oğlu ve yazarın dayısı **Hace Sultân Ali**'nin söylediklerinden alınan notları kapsar (Bk. 2b/06-2b/12). Bu birincielden görüşler taliplerin sorularına cevap şeklinde sıralanmış ve diyalektik bir düzenlemeyle çeşitli tanrıbilimsel, varlıkbilimsel ve dinbilimsel konulardaki rasyonel ve ideolojik tartışmaları içerir.

Kitap kendi içinde metinarası şu bölümlere ayrılmıştır:

Giriş (hamd u sena) ardından "sebeb-i telif" anlatılıyor (2b/05-4b/06); daha sonra başlıklara geçiliyor:

MUḲADDİME (4b/06-7b/09): "**Der-Beyān-ı İrşād ve İstirşād-ı Silsile-yi Ṣafeviyye**" (Safevi tarikatı silsilesinin erişme ve eriştirmeleri beyanında);

FAṢL (7b/10-11a/14): "**Der-Beyān-ı ʻAḳl ve Keşf ü Merātib-i Ān**" (Aklın ve onun keşfi ve mertebeleri beyanında);

Ḳavl der-Beyān-ı Mühimmī ez Maʻrifet-i Allāh Taʻālā (11b/01-12a/07): Yüce Allah'ın bilinmesinde önemli bir açıklama üzerine söylem.

FAṢL (12a/07-42a/06) "**der su'āl u cevābī ki vāḳiʻ şüde fīmā-beyn-i mürşid-i rabbānī ve ʻārif-i ṣamedānī, sulṭānü'l-muḥaḳḳiḳīn Ḫ͏ᵛāce Sulṭānʻalī Ṣafevī ve mürşidān-ı ehl-i taḥḳīḳ ve fīmā-beyn-i mürşidü'l-aḳtāb fī'l-ʻālemīn Sulṭān Burhāneddīn Zāhidī ve mürşidān-ı ṭālib-i yaḳīn der rübūbiyyet**" (Tanrısal mürşit ve ihtiyaçsız yaradanı hakkıyla anlayan, hakikat arayanların sultanı Hace Sultanali Safevi ile hakikati arayan mürşitler arasında ve dünyalarda hak yolu ulularının mürşidi Sulṭān Burhāneddīn Zāhidī ile yakîn isteklileri arasında tanrılık konusunda gerçekleşmiş olan soru-cevap üzerine bölüm): Metnin ana kısmıdır ve talebelerle üstat (müellif) arasında "Su'āl-Cevāb" biçiminde çeşitli felsefi-dini sorunları işler.

FAṢL (42a/07-46b/08): **Nübüvvet İs̱bātında** (Peygamberlik ve imamlık müessesesinin kanıtlanması üzerine).

1.1.6. YAZILIŞ NEDENİ

Bu eser 7. ve 8. Hicri yüzyıllarda Azerbaycan'da Safeviye şeyhleri veya müritleri tarafından kaleme alınmış olan ve bu tarikat önderlerinin düşücelerini kapsayan "Kara Mecmua" içerisine değerlendirilebilir. Safeviye tarikatının bilimsel kitaplarından sayılan bu risâle, tasavvufi bir akım olduğu gibi aynı zamanda edebi bir akım olarak da değerlendirilebilen Kara Mecmua'yı kavramak için gereken felsefe ve kelam önbilgisi niteliğindedir. Kara Mecmua'nın bazı nüshalarının Şeyh Safiyeddin'in takrîri olduğuu gibi bu eser de Sultan Mahmud bin Şeyh Burhaneddin'in takriri ile yazılmıştır. Bu kitap da büyük olasılıkla 2. Safevi (Şah Abbas) dönemi Acem yorumu Şii fıkıh reformları ardından Kızılbaş inancı literatürünü oluşturan Kara Mecmua'nın diğer risaleleri gibi resmi tarihte bir kenara itilmiş, unutturulmuştur.

2b/5-4b/6 yapraklarında yazarın belirttiği üzere (mazmununca):

"Bizim özel kişilerimizden, özellikle değerli oğlum Şeyhzâde Melik Tayfur bu Tanrı kulu yoksul Sultan Mahmud bin Sultan Burhâneddin bin Şeyh Cemâleddin bin evliyanın kutbu Şeyh Zâhid'e rica ettiler ki kendi inançlarımın özetini ve evliyânın sultanı Hz. Şeyh Zâhid inançlarını ve o hazretin halifesi ve damadı olan seçkinler kutbu Hz. Şeyh Safiyeddin ve Birlikçilerin önderi Şeyh Cemâleddin ve mürşitlerin çırası Şeyh Sadreddin ve ulu dayım Hâce Sultanali ve yüksek değerli atam Şeyh Burhâneddin'den duyup kayda aldıklarımı yazıya döküp anlatım düzenine koyayım. O sevgililerin isekleri üzerine o büyüklerin ve bu bendenin inançlarını içeren kısaca ve açık ibareler ile kapsayan bir özet anlatılıyor ki irşad isteyenler ve hakk u hakikat isteklileri elde edip basiret gözünü açıp bu hak inanışlar ve belirgin delillerle tüm şüphe ve kuşkulardan

korunup yakınlık makamını elde etmeye son derece gayret etsinler; çünkü bu zamanlarda görünüşte hak ehli ve içeride heves isteklisi olan sapkın bir topluluk ortaya çıkmıştır ve halkı ateşe girmeye yönlendiriyorlar, cennet ve ateşi yaratana değil. (…) Bizim Zâhidî ve Safevî tarikat kardeşlerimiz, haberdar olunuz ve biliniz ki bizim mürşitlerin inanışları (…) inananların buyrukçusu Murtezâ Ali'nin inanışlarıdır ve şeriatımız o hazretin amel ve fetva ettiği, elden ele iman ve birlik ehlinin o önderinden biz varlıksızlara ulaşmış olan bir şeriattır ve o hazreti vasıta ve aralıksızca Allah'ın peygamberinin halife ve vasiyetlisi ve naibi biliriz ve böylece ondan sonra o hazretin değerli oğlu ve peygamberin torunu, cin ve insan imamı Hz. İmam Hasan, ondan sonra o hazretin kardeşi (…) İmam Hüseyin, o hazretten sonra onun oğlu ve naibi (…) Ali bin Hüseyin İmam Zeynülâbidîn, o hazretten sonra onun oğlu (…) Hz. İmam Muhammed Bâkır, ondan sonra o hazretin oğlu (…) Hz. İmam Cafer Sâdık, o hazretten sonra oğlu (…) Hz. İmam Mûsa Kâzım, ondan sonra o hazretin oğlu (…) Hz. İmam Ali Rıza, ondın sonra onun oğlu (…) Hz. İmam Muhammed Taki, ondan sonra o hazretin göz bebeği (…) Hz. İmam Ali Naki, o imamdan sonra o hazretin oğlu (…) Hz. İmam Hasan Askeri ve ondan sonra onun oğlu (…) bu çağın sahibi Hz. İmam Muhammed Mehdi (a.s.). Severiz o hazretleri ve onların sevenlerini ve düşman olup nefret ederiz o din imamlarının düşmanlarından (…). Biz bundan sonra bir bölümde isteklilere açık delillerle Hz. Emirelmüminin (a.s.) ve on bir oğlunun halifeliğini beyan ederiz ve üç halifenin halifeliğini iptal ederiz."

Aka'id-i Evliya'-i Seb'a risalesinde Safeviye tarikatının Hz. Ali'ye bağlanmasıyla yetinilmemiş, Şii kimliği üzerinde de durulmuş ve bu doğrultuda sadece tarikat değil şeriat hükümlerinden de söz edilmiştir.

1.2. DİL ÖZELLİKLERİ

Bu risale Safeviye literatürünün ortak dili olan o dönemin Erdebil ağzı temelinde kurulan Azerbaycan Türkçesiyle kaleme alınmıştır. Özellikle sıradışı kalınlık ve yuvarlaklık gibi tipik Erdebil-Tebriz ağızlarının özelliklerinin esere yansıması soru-yanıt biçiminde yazılması ve doğrudan halka (müritlere) hitaben hazırlamış bir propaganda risalesi olması ile açıklanabilir. Eserde edebi etkilenme sonucu Kıpçak Türkçesi, Çağatay lehçesi izleri de yer yer görülmektedir. Orta Oğuz Türkçesine Doğu Türkçesi özelliklerinin eklenmesi sonucunda o dönemin "karışık dilli" diye nitelendirilen eserleri gibi ikili ve karma seslik-sözlük ve ara sıra biçimlik özelliklerin ortaya çıkmıştır.

Bu bölümde eseri yazım, seslik, sözlük, anlamlık, biçimlik ve sözdizimsel özellikleri örneklerle incelenecektir.

1.2.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ

Bilindiği kadarıyla elimize ulaşan tek nüsha olan eser, 14 satırlık nestalik yazısıyla (ara sıra Arapça alıntılarsa nesih ile) kaleme alınmıştır. 46 yapraktan (91 sayfadan) oluşan yazma gayet okunaklı ve yâ harfleri kırık bir talikle, hareke konmadan yazılmıştır. Sözarası kullanılan Arapça alıntılar ise harekeli nesihle ayırt edilmiştir (bu kısımlar yazıçevriminde kalın dizilmiştir).

Osmanlı yazım geleneğinden farklı ve Doğu Türkçesi geleneğine daha yakın olarak genelde /p/ ve /ç/ sesleri de özel harfleriyle gösterilmiştir, oysa /g/ normal kef ile yazılmıştır.

1.2.1.1. İKİLİ YAZIM:

Eserde birtakım kelimeler çeşitli yerlerde iki farklı yazımla görülür. Örneğin: tirig~tiri~diri, bar~var vb gibi eskicil-yenicil biçimbirimler yanında yoḳdur ~ yoḳtur,

el~ėl ‘الاىل’, onıñgla ‘اَكّلا -اَكَل’~onıñçün ‘اُكْچُى’, ėtmek ‘ايروك (genelde) ~ ‘ائروك’(9a/06), onlardurlar ‘الر دّ الر كّ’ ~ añglardın ‘كَالردىي’(45b/08) gibi ikilemli veya seslik çeşitlemelerden doğan değişik yazımlara da yer yer rastlanır.

Bazen aynı satırda ve sayfada aynı kelime farklı biçimlerde yazılmıştır: tışaru ‘تيشارو’ (13b/09) ~ tışarı ‘تيشارى’ (13b/10), yaḫşıluḳ ‘ ياخشيلق/ يخشيلق’ (8a/5) ~ yaḳşuluḳı ‘ىاقشوللقى’(8a/14), ḳamu ‘لاهْ’ (her yerde) ~ hamu ‘هاُ’ (14a/14), tiri ‘دّىرى’ (30a/05) ~ dirüdürler ‘دىرّدرلر’ (30a/06) ~ tiriklügi ‘دّىرككلكى’(30a/07), ...

Bazı ekler düzenli olarak sadece kalın sıralı veya yuvarlak yazılmışken bir takım düzensiz ekler özellikle -maz, -mak, +lar ekleri bazen ince iken kalın sıralı yazılır. Birçok yerde ikili yazımlar bu yüzden ortaya çıkmıştır: oñglara ‘اَكلرِ’ ~ ‘كّالرِ’ (42a/14), özlerin ‘اُزلرىي’ ~ özlerindin ‘اُزلرذىي’ (6b/01), mürşidlerimüzün ‘مرشذالرمزى’ (6a/06) ~ mürşidleriñgdin ‘مُرشذلركذىي’ (6a/07), ėtmaḳdur ‘ائروال دّر’ (6b/07), ~ ėtmekdür ‘ائرواك دّر’(6b/08), ola ‘اَلَا’ (11a/11) ~ ‘الّ’ (11a/08), oluñguz ‘الّكْز’ (7b/08) ~ ‘ا لْكْز’ (7b/14), …

Bu durum genelde +lAr, -mAz, -mAK ekleri örneklerinde görülür:

mürşidler ‘مرشذالر’ (6a/06), muḥibler ‘محبالر’ (6a/10), özlerin ‘اُلرىي’ (6b/10), emrlere ‘امرالرِ’ (8b/06); oysa: havālardan ‘هُوالردىي’ (7a/06), ilāhlar ‘ الالَر’ (6b/01), oñglar ‘اَكلر’ (8a/09) ~ ‘اَكلر’ (8a/12) ~ ‘كّالر’ (genelde), gögler ve yulduzlar ‘ككلر يُلدّزلر’ (22b/11, 23a/03). ↔ ėderler ‘ائذا الر’ (6a/09), ėtmeyeler ‘ائروىالر’ (6a/11); oysa: ėtdiler ‘ائرذىلر’(genelde), dėrler ‘دىرلر’(14bb/02), olalar ‘الالّر’ (6a/12), olullar ‘الْلّر’ (18a/10).

olmaz ‘الوس’ (13a/03), ėylemez ‘ائيلهس’ (13b/08), ėdebilmez ‘ائذهبلوس’(15a/14) ~ ‘ائتبلواز’ (8b/02), yėtürebilmez ‘يترهبلواز’(4a/06), bilmez ‘بلواز’(8b/02), yėtmez ‘يرواز’ (7b/01).

Genel olarak: tanumaḳ ‘ذأهاق ’ (10b/02), yetürmaḳ ‘ىرْهاق’ (9a/06), görmaḳ ‘كـرْهاق ’ (9b/09, 10b/03); ara sıra: olmak ‘آلواك’ (6b/08) ~ olmaḳ ‘آلواق’ (hep), ėtmek ‘ائرواك’ (6b/08, 9a/06, 11a/09 vs.) ~ ‘ائرواق’ (genelde), ėşitmek ‘ايشيتماك’ (7b/06) ~ ėşitmaḳ ‘ايشيتماق’ (6a/07, 6a/11), bilmekdin ‘بئلواكذىي’ (7b/07) ~ bilmaḳ ‘بئلواق’ (10b/02); nadiren de: ėylemek ‘ائلوك’ (13a/03), söylemek olmaz ‘صْىلَاه كلّوس’ (26a/08), dėmek olur ‘دْىو كلّ آلْر’ (26a/09), görmege ‘كـرْهكَ ’ (7b/08).

Bu farklı yazımlar katip ve müstensihin hatası ve sehvi, çağdaşı olan veya yerel ağız ile metnin dilini karıştırmasından yahut yazı geleneğinin oturuşmadığından değil bilinçli yapılan bir özellik olarak düşünülürse ya soru-cevap parçaları içerdiği ve genelde takrir-tahrir yöntemiyle kayda geçtiği için iki farklı ağız özelliğini aktarmaktadır (mesela Erdebil ve Geylan ağzı), ya da daha sonradan yapılan istinsahta dönemin dil özelliğinin yansıması olarak algılanabilir. Artzamanlı seslik değişimlerden doğan ikilemlerde ise bir geçiş döneminin kargaşası, ayrıca Oğuz-Kıpçak özelliklerin paralel kullanımı neden gösterilebilir. Bir olasılık da yazı dili – konuşma dili ayrımı veya dilin genel Oğuzcadan yeni yeni başlayan ayrımlaşmasınından kaynaklandığı şeklinde düşünülebilir.

1.2.1.1.1. Osmanlı Sahasından Farklı Yazımlar:

Eski Türkiye Türkçesi ve Osmanlı sahasından farklı olarak Türkçe kelimeler kalıp yerine halkçı eğilim ve konuşma dili etkisiyle fonetik ortografiye uydurulmaya çalışılır. Birçok yazım özelliği Osmanlı sahasından daha fazla Doğu Türkçesine yakındır.

Metnimizde ister yazı dilinin tesbit olunmaması, ister ikili Doğu-Batı Türkçeleri özellikleri kullanımından dolayı tam düzenli ve kurallı bir imla sistemi kullanılmamıştır. Bu farklı yazım hem Doğu Türkçesi geleneği, hem de kısmen etki dairesinde

buluunduğu Farsça yazım geleneği etkisinde oluşmuştur. Doğu Türkçesi (Çağatay ve Uygur) imlası ve Arap-Fars imlası olmak üzere Osmanlı geleneğinden ayrı iki farklı yazım geleneğinin özellikleri görülebilmektedir.

1.2.1.1.1.1. Doğu Türkçesi İmla Geleneği Özellikleri:

— Ünlülerin yazılması:

almışdur ‘آلميشدٌر’ (5a/13), degül ‘دكـْل’, ışıḳ ‘ايشيق’, ḳardaş ‘ڶارداظ’, on̂glar ‘ٓكـالر’, ḳılmış ola ‘ڶِنْلوىعٓال’ irelü ‘ايرإلْ’, ḳaçmaḳ ‘ڶاچواق’ (09a/07), ...

— Kalın sıralı kelimelerde sin (ش) ve te (خ) harfi kullanılması (kalın/sakil ünsüz olan Ar. ‘ص’ ve ‘ط’ kullanılmaması):

son̂gra ‘ضٌكـرِ’, tolu ‘ذْلْ’, tışaru~tışarı ‘تيشارو/تيشارى’, su ‘ضْ’, susuz ‘ضْضْزْ’ (33/02), soruşdılar ‘ضۆڎّىلر’ (14a/12 vs.); Tan̂grı ‘ذأكـرى’, toḳuz ‘ذْلْزْ’, taş ‘ذاظ’, …

Kalın sıralı kökler genelde öylece de yazılmıştır: Tan̂grı ‘ذأكـرى’ (‘ڈكـرى değil), daẖı ‘داخى’ (‘دخى’ değil), … Eklerde de kalıp değil kalınlık-incelik ayrımı var: +lar 3. çokluk şahıs eki (çokluk eki genelde ‘لر’), -maḳ mastar eki, -maz geniş zaman olumsuzu, -acaḳ gelecek zaman eki, … (oysa +de ‘دٍ’, gibi ekler kalıptır).

— Geniz n’sinin açık (كً) olarak yazılması:

Tan̂grı ‘ذأكـرى’, son̂gra ‘ضٌكـرِ’, bilün̂güz ‘بِى لٌكـْزْ’ kön̂gül ‘كـٌكـل’, zemānın̂g ‘زٓ ەاٌ ك’, an̂glanmaḳ ‘ٓكـالًواق’ (31b/12), en̂gsesinde ‘أكـططٌ ذٍ’,…

— Hemzelerin genelde -y- olarak yazılması:

‘aḳāyid ‘عٖماىذ’, zāyil ‘زٖاىل’, melāyik ‘الىك’, eyimme ‘اىوَ’, …

Bazen de ‘alā’iḳ, ẖalā’iḳ, nā’ib’de olduğu gibi hem hemze hem ye yazarak yazı-söyleyiş çelişkisini ortaya koymuştur.

— Kapalı /e/ (ė) ‘ى’ harfi ile yazılmıştır:

ėtdi ‘ايدرذى’, ėl ‘ايل’, sėverüz ‘سيورز’, ėşitmaḳ ‘ايشيتماق’, dėrler ‘ديرلر’...

Fakat ‘ى’ harfinden önce ve sonra tek harfle yetinir: ėyle ‘ايل’, bėyle ‘بيل’ ėylemaḳ ‘ايلماق’

Ara sıra son hecedeki /i/ veya /ė/ harfi noktasız ‘ٮ’ yazılmıştır (özellikle +din eki).

— Bazı kelimelerin gövdesinde /e/ sesi için elif kullanılması ve bazı eklerin (+lar, -maz, -mak,) —düzenli olmamakla birlikte— ince sıralı iken de elifle yazılması:

ėtek ‘ايراك’ (7b/04, 4a/09 vs.), küreken ‘كركاى’ (2b/09, 5a/11), kölgesidür ‘كلكاضى دُر’ (34a/08); ėdebilmezler ‘ايدبيلموا الر’ (39a/03), yėtişmez ‘يتيشواز’ (35b/02), yėmişleri ‘يمشالرى’ (35b/07) ~ ‘يموى علرى’ (35b/09), dostları ‘دستالرى’ (46a/02) vb.

1.2.1.1.1.2. Arap-Fars İmla Geleneği Özellikleri:

— Ünlülerin yazılmaması:

Ender durumlarda ‘i/ı’ dışında genelde bütün ünlüler açıkça harfle yazılır.

— Bazı edatların kelimeye bitişik olarak yazılmaması:

nėçün ‘نچون’ (15b/02), onıñg-çün ‘اڭچون’ (9a/12, 34b/08) ~ anıñg-çün ‘اڭچون’ (12b/06, 17a/08 vs.) ~ anıñg-içün ‘اڭيچون’ (18b/11), anıñg-tarafına ‘اڭطرفينه’ (21a/01), anglanmaḳ-içün ‘اڭلانماقيچون’ (31/12), hīç-ma‘nā ‘هيچ معنى’ (27a/12), ...

— ç (چ) ve p (پ) harflerinin düzenli kullanılması:

pes ‘پس’ perverdegār ‘پروردكار’ (09a/11), hīç ‘هيچ’, nėçe ‘نچه’ ↔ nėce ‘نجه’, ...

— Türkçe kelimede şedde kullanılması:

bellü ‘بلّو’ (4a/05), olubdullar ‘اولبدلّر’ (3a/02, 7a/2), delālet ėdeller ‘دلالت ايدلّار’ (3a/04), olullar ‘اوللّر’ (18/10), yėtüreller ‘يتورلّار’ (6b/14).

— Bazı durumlarda belki kelimenin ayrı yazılış biçiminin korunması ve ayırt edilmesi kaygısıyla ünlüyle başlayan ek ayrı ve elif yardımıyla yazılmıştır: payıñguz ‘پاى اڭز’ (33b/10), ėyleñgüz ‘ايل اڭز’ (30a/14, 32a/12), soruşdıñguz ‘صورشد اڭز’ (30a/12), kīşimüzde ‘كيشى مزده’ (29b/01), onıñglan ‘اونى ڭلان’ (9b/11 vb.), buyurubsız ‘بيورب سز’ (31b/07), ėşitmeyübsen ‘ايشتمه يوبسن’ (32a/09), olunudur ‘اولنب دور’ (2b/11), delügindin ‘دلوك يندين’ (36b/01), dėdükleri ilen ‘ديدكلرى ايلن’ (21/13), hanḳısı ‘هانقى سى’ (3b/05), cānsız ‘جان سز’ (35a/08), ḳalacaḳsız ‘قالاجاق سز’ (4a/10), keştīsine ‘كشتى سينه’ (7a/12), mertebeñgüzdin ‘مرتبه ڭزدين’ (30a/13), yėrdekileri ‘يرده كيلرى’ (3a/13).

1.2.1.2. HAREKELENDİRME:

Metinde çok nadir durumlar hariç hareke kullanılmamıştır. Ancak bazı kelimelerde doğru okunmasını sağlamak amacıyla tek tük hareke gösterilmiştir:

od “اُدْ”, oddın ve ḳordın ‘اُدْدين وقُرْدين’, sır gözidür yoḳ ser gözi ‘سر كوْزيدر يوق سر كوْزى’ (09b/8 ve 9), eldin ele ‘اَلْدين اَلَه’ (3a/9), olub ‘اُلُبْ’ (2b/14), ölüdür ‘اُلُدُر’ (35a/07), onda ‘اُنْدَ’ (2a/06), ondan ‘اُنْدَن’ (3a/11), kerkü ‘كَرْكُ’ (39a/11), añglaya ‘اَڭلايَه’ (8b/03).

1.2.1.3. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI:

Özellikle Doğu Türkçesi etkisiyle genelde kalın ünlüler –ekler de dahi- yazıda harfle gösterilmiş; ince ünlüler de ortada üstün ile gösterildiği varsayılan /e/ istisnaları ve esre ile gösterildiği varsayılan /i/ dışında harfle yazılmıştır. Eklerin başındaki ünlüler genellikle yazılmamıştır.

1.2.1.3.1. /A/ Ünlüsü

1.2.1.3.1.1. Önseste:

Önses /a/ ünlüsü birkaç istisna dışında genellikle Farsça geleneği gibi medli elif ile (آ) yazılmıştır:

ata ‘آذا’ (46b/07 vs.), acı ‘آجى’ (6a/12), ay ‘آى’ 14b/03), aḳluḳ ‘آقْلُقْ’ (15a/06), alub ‘آلْب’ (33b/10), arasında ‘آراضٌ ذِ’ (41a/03) ~ arasında ‘اراضٌ ذِ’ ~ aralarında ‘آرالرً ذِ’ (45b/04), (43b/09), artura ‘آرذْ رُ’ (11a/04), avuc ‘آج’ (33b/02).

aparmaz ‘اپارەاز’ (7/07), aru ‘ارّ’ (1b/03), artar ‘ارذار’ (8b/10) ~ arturur ‘آرذْرّر’ (9a/9), ayru ‘ایرّ’ (9b/2) ~ ayırur ‘آیرّر’ (9b/1).

1.2.1.3.1.2. İçseste:

İçses /a/ ünlüsü genellikle elif (ا) ile veya harfsiz ve harekesiz yazılmıştır. Genelde tabanda hecesonunda (ە) harfi ve hece ortasında sadece -genede yazılmayan- üstün (ـَ) ile gösterilir:

ıraḳluḳ ‘ایرالقْلُقْ’(9b/6), görmaḳ ‘كـرْەاق’ (9b/08 vs.), yalan ‘یالن’ (45a/06), yamanluḳı ‘یاماڭلُقی’ (45b/09), on̄glar (genelde), ḳardaşlarımuz ‘قارداظ الرمْز’ (3b/6, 6a/06) ~ ḳardaş ve yoldaşlarımuz ‘قراظ و یلداظ الرمْز’ (34a/02), ḳardaşı ‘قارداغی’ (31/13) ~ ḳardaş ‘قراظ’ (34a/02), olasız ‘الضّس’(4a/2), olacaḳdur ‘الَجاقْ دّر’ (37/14), yratan ‘یاراذي’ (2a1 vs.) ~ ‘یاراذای’ (2a7, genelde) ~ yaradan ‘یاراذای’ (19b12), bağışlamaz ‘باغشلواز’(7b/06), bilaḳ ‘بیلاق’(hep), tanuyalar ‘ذاّوِیلر’ (42a/12), tolar ‘الر’ (46/a07).

‘+raḳ’ eki düzenli olarak, , ‘-maḳ’ ise kalın sıralı iken elifle, aksine ‘+lAr’ ve ‘-A-’ (istek) ise kalın sıralı iken hem elif, hem üstünle yazılşmıştır. ‘ilen’ ise bitişik yazılınca da şeklini korur.

1.2.1.3.1.3. Sonseste:

Sonses /a/ ünlüsü genellikle elifle ve özellikle eklerde ara sıra (ە) ile yazılmıştır:

ada ‘آدِ ’ (31a/03), adlara ‘آدلرِ’ (31a/07), ola ‘ا ل ّ َ’ (genelde) ~ ‘ال ّ ’ (bazen), oñga ‘أكَ ’ (genelde) ~ ‘أكا ’ (26a/11) ~ ona ‘أ ’ (4b/01, 11a/07, 44b/05), soñgra ‘ضْكرِ’ (hep), bu dünyada ‘تْأَنيا دِ ’ (44b/14), yarada ‘ئارا دِ (37b13), buyura ‘ْرِ ثْنى (43a/03).

+dA ve +A eki kalın sıralı iken de he ile, -A ise her iki biçimde görülür.

1.2.1.3.2. /E/ Ünlüsü

1.2.1.3.2.1. Önseste:

Önses /e/ ünlüsü genellikle elif ile (ا) ve nadiren üstünlü elif (اَ) biçiminde yazılmıştır:

el ‘ال’ (3a/9), evvel ‘ال ’, eksük ‘كْ اكـط (8a/7), eñgsesi ‘أكـطْسى ’ (36b/05).

1.2.1.3.2.2. İçseste:

İçses /e/ ünlüsünde genellikle hecesonunda (ِ) harfi ve hece ortasında sadece üstün (َ) ile veya harfsiz, kalıplaşmış örneklerde ise elif ile yazılmış kelimelere de rastlanır:

irelü ‘ايرالْ’ (1b/6, 23b/12 vs.), ėderüz ‘ز ّرِ ذِ اى (4b/05), olabilür ‘ّالتىلْر (11a/13), vėreler ‘ى ّرلرِ ’ (45a/03), kėçüresiz ‘كـْىچ ضِس (9a/04), müteveccih ėdesiñgüz ‘ مرْجِاى ضِكـّزْ ’ (8b/05), irelüde ‘ايرالْ دِ’ (40a/07); özgeye ‘زْاكـىَ ’ (32a/04, 4a/05), kimseye ‘كـْىوطىَ (42a/06 vs.), söyledüm ‘ضْىلَ دِمّ (32/06) ~ ‘طْىِلذمَ (32a/11), ėyleñüz ‘اىلَ اكـزْ (30a/14, 32a/12); ėtmekdür ‘دْر اثْواك (09a06), ėtmeyeler ‘اثْووىالر (5a/11), ėdersiz ‘اثْرضس (7b/09), kėlmez ‘كـْىلواز (38a/04) bilmezler ‘ِكـئلوا الر (6a/8), emrlere ‘مرالرِ ’ (08b/06), küreken ‘كـْركـاى (5a/11, 2b,/9), kölgesidür ‘كـْاضى دْر (34a/08).

+ler, +leri, -ler, -mek, -mez ekleri bazen elifle yazılmıştır: ḳamu işlerde ‘ايشلار دِ’ (46b/05), mürşidlerimüz ‘رغذالرمْز ’ (46b/07); özlerin ‘الريي ّ ’ (6/10); ėderler ‘اثذ الر (6a/09), ėtmeyeler ‘اثْووىالر (6a/11); istemek ‘اثْطرواك (46b/06), ėtmek ‘اثْرواك (6b/08

vs.); yėtmez ‘یترواز’ (7b/01), ėdebilmez ‘یدهبیلواز’ (11a/14), yėtürebilmez ‘یترهبیلواز’ (4a/06).

1.2.1.3.2.3. Sonseste:

Sonses /e/ ünlüsü (ِ) harfi ile yazılmıştır:

nėce ‘نیجَ’, özge ‘اَزگَ’, kimse ‘کیمسَ’, ėyle ‘ایلَ’, özümüze ‘اَزمزَ’ (19a/02), yėrine ‘یرینَ’ (19a/07). Fakat kalıp olarak: kölge ‘کلگا’ (34a/08).

1.2.1.3.3. /Ė/ Ünlüsü (Kapalı /e/)

Kapalı /e/ (ė) ünlüsünün en iyi korunduğu lehçe olarak Azerbaycan Türkçesinin bu spesifik özelliği yazmanın yazıçevriminde bugünkü ağızların karşılaştırılmasına dayanarak gösterilmeye çalışılmıştır.

Son dönemde hemze ve eskiden yâ ile gösterilen kapalı /e/ bu eserde yazım olarak normalde yâ ile (bazen noktasız ‘ٮ-’), yâ ünsüzü öncesi işaretsiz ve nadiren harfsiz yazılmıştır:

1.2.1.3.3.1. Önseste:

Önses /ė/ ünlüsü genellikle elif ve ya (ایـ-) ile yazılmıştır:

ėşitmaḳ ‘ایشیتماق’ (6/a7), ėşitduḳı ‘ایشیتدقی’ (6a/8), ėtdiler ‘ایتدیلر’ (hep), ėdesiz ‘ایدهسز’ (7b/05 vs.).

Açık e’den dönme kapalı ė ünlüsü y ünsüzü civarında tek yâ ile yazılmış: ėyle ‘ایلَ’, ėylemaḳ ‘ایلهماق’ (hep) ~ ėylemek ‘ایلهمک’ (13a/03), ėyidür ‘ای دُر’ (45b/14).

1.2.1.3.3.2. İçseste:

İçses /ė/ ünlüsü genellikle (ی-) harfi ile yazılmıştır. Ancak ye ‘ی’ ile yan yana gelince tek harf yazılmıştır:

sėverüz ‘ضىٌرز’ (3b/11), yėtüre ‘ىْرِ’ (4a/07 vs.), yėtişübdür ‘يتيشوب دّر’ (7a/10), gėymişdür ‘كيميش دّر’ (5b/03), nėce ve nėçedin (02b/10), gėtmek ‘كىروك’ (4a/04), vėrün̂güz ‘ىرّكز’ (9a/05); nėçün ‘ىْچ’ (15b/02), kėçüb ‘كچب’ (4a/08), dėve ‘ِ دى’ (44a/08), dėmek ‘ىوك’ (26a/09), gėce ‘كج’ (36a/09 vs.); yėr ‘ىر’, bėyle ‘بىل’

Bazı kelimeler açık /e/ olması gerekirken kapalı ė ünlüsü almış, ya ile yazılmıştır. Büyük olasılıkla Doğu Türkçesi etkisiyle ‘el’ ve ‘etek’ kelimeleri yan yana birkaç yerde (04a/09, 07b/03, 09/b02) ‘ايل’ ve ‘اىراك’ biçiminde yazılmıştır. Oysa ‘el’ tek başına ‘ال’ biçimindedir (03a/09, 04b/08, vs). Çağdaş Azerbaycan Türkçesinde kapalı olmayan dėve ‘ِ دى’ (44a/08) gibi istisnalar da vardır. Azerbaycan Türkçesinde rastlanmadığı için bunu da Doğu Türkçesi metinlerinin örneksenmesi gibi addebiliriz.

1.2.1.3.4. /İ/, /I/ Ünlüleri

1.2.1.3.4.1. Önseste:

Önses /i~ı/ ünlüleri (ى-) harfleriyle ve genellikle Arapça-Farsça kelimelerde esresi yazılmamış elif (ا) ile yazılmıştır:

ıraḳ ‘ايراق’ (25b/03), ışıḳ ‘’ (36b/03).

itürmen̂güz ‘ايرْرمّكز’ (11b/1), ikinci ‘ىكّجى’ (10b/04), igine ‘ىكى’ (36b/01), irelüki ‘ايرلكى’ (41b/03), imdi ‘ايوذى’ (30a/12).

1.2.1.3.4.2. İçseste:

/i/ ve /ı/ sesleri içseslerde genellikle (ى-) harfi ile veya harfsiz ve harekesiz, nadiren de sadece üstün (ـَ) ile yazılmıştır:

ayırur ‘آىرّر’ (9a/01), on̂ganların ‘كالرىي’ (9b/02), olmış ola ‘الوىع ال’ (17a/14), namāz ḳılar ‘ وا زقلار’ (46a/14), namāz kıla ‘ وقلىل’ (46b/01), yıraḳ ‘ىراق’ (2a/05), ondın ‘اذّىي’, sıḳmaz ‘سقموس’ (14b/09).

özlerin ‘ازلريي’ (6b/01)~özlerindin ‘ازلرذيي’ (6b/1), kimseye ‘كيمسوطي’ (6b/06), her kim ‘هركيم’ (04a/05), bilin̂güz ‘بيلنككز’ (8b12), bilikluḳ ‘بيلكلوق’ (8a/06), sır gözidür ‘سركوزى در’ (9b/09), bizüm içün ‘بيزم ايچون’ (32a/08), tirikluḳları ‘تيريكلقلرى’ (14b/05).

+dIn eki düzenli olarak harfle, +nIn̂g eki ise harfsiz (ك/ـيك-) yazılır.

1.2.1.3.4.3. Sonseste:

Bu ünlüler sonseslerde ya (ى) harfi ile yazılmıştır. Tamlamalarda nadiren hemzze (ء) ile gösterilmiştir:

adı ‘آدى’ (31b/8), arı ‘آرى’ (43a/11), barı ‘بارى’ (3a/01 vs.) ~ varı ‘وارى’ (2a/03 vs.), onı ‘انى’ (8b/02), ḳardaşı ‘قارداشى’ (3a/13), oġulı ‘اغلى’ (hep), yolı ‘يولى’ (10a13), yazı ‘يازى’ (35a/09) “ova”.

iki ‘ايكى’ (11a/12 vs.), ikinci ‘ايكنجى’ (10b/04 vs.), gözi ‘كزى’ (19a/01), her biri ‘هربيرى’ (22b/02), yėri ve gögi ‘يرى وكوكى’ (36a/02).

1.2.1.3.5. /O/, /Ö/, /U/, /Ü/ Ünlüleri

Kalınlık-incelik, darlık-genişlik bakımından ayrıca bir işareti olmayan bu ünlülerin yazılışı aynıdır.

1.2.1.3.5.1. Önseste:

Yuvarlak ünlüler önseste (ا) harfleriyle yazılmıştır:

on̂glar ‘انكلار’ (genelde), onda ‘انذا’ (2a/06), ondın ‘انذين’ (2b/11), ol ‘ال’ (genelde) ~ ‘اول’ (2a/04), olunubdur ‘النبدر’ (2b/11), ola ‘اولا’ (2b/04), oġulı ‘اغلى’ (3a/14), olun̂guz ‘النكز’ (3a/05), olacaḳdur ‘الجاق دُر’ (8b/08), oḳşayış ‘اوقشايش’ (29/03).

özlerindin ‘ازلرذيي’ (44b/08), özge ‘ازكا’ (hep), ölürler ‘الرلر’ (21b/03), ölidürler ‘اليذرلر’ (14b/05).

uçaraḳ ‘آچاراق ’ (35b/01) “daha yüce”, ucaltub ‘آجالدْب ’ (44a/13), urasız ‘اُصِس ’ (4a/09), uşaḳı ‘اُغلی ’ (26a/01).

üzmeyüb ‘آزەیْب ’ (2b/02), üçünci ‘آچ ّجی ’ (10b/09), üstünde ‘ا ّضرّ ذِ’ (44a/13), üzere ‘اُز َر ’ (21b/08).

1.2.1.3.5.2. İçseste:

Yuvarlak ünlüler içseslerde (ٙ) harfi ile ve bazen harekeli, nadiren harfsiz ve harekesiz yazılmıştır:

yoḳ ‘یْق’ (hep), yol ‘یْل’, soruşdılar ‘ض ْغْدیلر’ (14b/12), şol ‘غْل ’ (23a/11, 43b/05), oddın ve ḳordın ‘ ا ُددیي ْدیي ’ (7b/09), topraḳ ‘دْپراق’ (21a/14), n’ola ‘ن َ ل ْ’ (19b/05, 24b/10).

dönüb ‘ دّب ’ (44b/10), göz ‘ک ْز’ (9b/08 vb.), söz ‘ض ْز’ (13a/04), söylediler ‘ض ْیلدیلر’(15b/07 vs.), sönmegi ‘ضوْکی’ (9b/07), kölge ‘کْلکا’ (34a/08), kön̂gül ‘ک ْکل’ (6b/11), göndere ‘ک ّ ذر’ (42a/05), göreler ‘کرلر’ (25b/01), göstere ‘کْضرر’ (42b/03).

açub ‘آچ ُب ’ (2b/04), alub ‘آل ْب’ (33b/10), avuc ‘آج ’ (32b/02), susuz ‘ض ْض ْز’ (33b/02), tanulur ‘ذال ْر ’ (8a/01, 9a/11), tutub ‘ذدْب ’ (44a/13), yavuḳdur ‘یآل ذر’ (2a/04), ḳurtarub ‘ل ْر ذار ّب ’ (4a/12), ḳuyaş ‘ل ْیاظ’ (36b/02 vs.), yaḳşuraḳ ‘یاقشوراق’ (43a/19), ėyleruḳ ‘ایلرق’ (29b/02), yulduz ‘ی ْل ذ ّز’ (13b/14).

bilük ‘ب ْل ک ْ’(1b/14), böyük ‘ب ْی ک ْ’ (30b/02), degül ‘دک ْل’ (hep), eksükluḳ ‘اکْضک ل ق ْ’ (11a/05), gün ‘ک ْی’ (10b/03 vs.), gündüz ‘ک ّ ذ ّز ’ (14a/02, 36a/1), yėtişübdür ‘یتشوبْ ذ ّر’(3a/10), bilün̂güz ‘ب ْلْک ْز’(3b/06)~ ‘بیل ْکس’(6a/06), bizüm ‘بیس ّم’(3b/06), bilürüz ‘ب ْل ْر ّز’(3a/11 vs.), ölüdür ‘اُل ُ ذ ّر ’ (35a/07).

+DUr ve +luḲ ekleri hep yuvarlak ve vâvla yazılır.

1.2.1.3.5.3. Sonseste:

Sonses durumunda /u/ ve /ü/ ünlüleri (̈) harfi ile yazılmıştır:

ayru ‘آیرٗ/ایرٗ’ (hep), bu ‘بٗ’ (hep), ḳamu ‘قاٰمٗ’ (hep), ḳarşu ‘قارشٗ’ (2a/04), tolu ‘طٗلٗ’ (46a/08), yaḳşu ‘یاقشو’ (34b/12 vs.).

bellü ‘بللٗ’ (1b/04 vs.), eskü ‘اسکٗ’ (1b/08), irelü ‘ایرلٗ’ (1b/6 vs.), ölü ‘اٗلٗ’ (30a/06, 35a/08), kerkü ‘کرکٗ’ (31a/11).

1.2.1.4. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

1.2.1.4.1. /Ç/ Ünsüzü

Ön, iç ve son ses durumundaki /ç/ ünsüzü hep ‘چ’ harfi ile yazılmıştır:

açar ‘آچار’ (46a/11), çoḳ ‘چٗق’, üç ‘اٗچ’ (41a/14), kėçmekdedür ‘کیچمکدهدر’ (14a/02), çıkarur ‘چقارٗر’ (15a/02), nėçün ‘نیچٗن’ (15b/02), içün ‘ایچٗن’, nėçe ‘نیچه’ (21a/12 vs.), çekilmiş ‘چکلمش’ (22a/01), gėrçekdür ‘گرچکدر’ (23b/10), haçandın ‘حاچاندین’ (26a/09), pıçaḳçı ‘پیچاقچی’ (31a/12).

1.2.1.4.2. /P/ Ünsüzü

Ön, iç ve son ses durumundaki /p/ ünsüzü (پ) harfi ile yazılmıştır:

aparmaz ‘اپارماز’ (7b/07), pıçaḳçı ‘پیچاقچی’ (31a/12), payıñuz ‘پایکز’ (33b/10), tapuldı ‘طاپلدی’ (45a/10), tapunmaz ‘طاپنماز’ (41a/10), pes ‘پس’

1.2.1.4.3. /K/, /G/ Ünsüzleri

Ön, iç ve son ses durumundaki /k/ ve /g/ ünsüzleri kef (ک) harfi ile yazılmış, ayırt edici bir işaret kullanılmamıştır; /g/ ile yazılan Farsça kelimeler bile kefle yazılmıştır:

gög ‘كُ نْ’, degül ‘دكـُلْ’, eger ‘اكـر’, gerek ‘كـرك’, gėrçekdür ‘كـرچكـدُر’ (23b/10), gėymişdür ‘كيمشدُر’ (5b/03), geltüreyim ‘كـلتُريُن’ (2b/12), gög ‘كـُكْ’ (41b/13), gözi ‘كـُزِى’ (33b/11)

perverdegār ‘پرْوردكـار’ (9a/11), āferīdegār ‘آفريدكـار’ (08b/06), rengi ‘رَنْكـى’ (8b/06)

1.2.1.4.4. /Ñ/ Ünsüzü

Metinde iç ve son ses durumundaki genizsil (nazal) /n/ (ñ) ünsüzü düzenli olarak ve Doğu Türkçesi yazım töresine uyularak /n͡g/ (نكَ) harfleri ile gösterilmiştir:

Tan͡grı ‘تَنْكـرى’, ėtmen͡güz ‘اَيتمَنكـُز’ (08b/13), son͡gra ‘صُنكـرا’, onın͡g ‘اُنِنكـ’, on͡ga ‘اَنكـا’, ḳamunın͡g ‘قامونِنكـ’, an͡glarun͡g ‘اَنكـلارُنكـ’ (38b/06), en͡gsesinde ‘اَنكـسَسِنده’ (46a/14, 46b/01), kön͡gülleri ‘كـُنكـُللرى’ (6b/11).

on͡glar ‘اُنكـلار’ ~ **an͡glar** ‘اَنكـلار’ (her yerde), **bun͡glar** ‘بُنكـلار’ (her yerde), **biri birin͡gdin** ‘بيرى بيرينكـدين’ (41b/03), **mürşidlerin͡gdin** ‘مُرشِدلَرينكـدين’ (06a/07) gibi örneklerde bazen normal /n/ de /n͡g/ olarak yazılmıştır.

Bazen de yanlış olarak /n͡g/ normal /n/ ile yazılmıştır: **ona** ‘اُنا’ (08b/01, 10b/14, 11a/07, 44b/05), **mürşidlerümüzün** ‘مُرشِدلرمُزُنى’ (06a/06), **on͡gların** ‘اُنكـلارينى’ (09b/02), **on͡glarun** ‘اُنكـلارُنى’ (38b/03), **arturun** ‘آرتُرُنى’ (16a/08, 16b/04) vb.

1.2.1.4.5. /T/, /D/ Ünsüzleri

Metinde Türkçe kelimelerde /t/ ister ince sıralı, ister kalın sıralı kelimelerde hep ince t (ت) harfi ile yazılmış, önseste kalın sıralı sözcüklerde bile kalın ṭ (ط) kullanılmamıştır:

Tan͡grı ‘تَنْكـرى’ (her yerde), toludur ‘تُلُدُر’ (46a/08), tanıyaḳ ‘تَانِياق’ (20a/08), tapasız ‘تاپاصِس’ (10a/12), ata ‘آتا’ (46b/07), tışaru ‘تيشارو’ (13b/09), til ‘تيل’ (39b/03,

39b/08), toḳsan toḳuz ‘ ذُلطاىذُلْز ’ (32b/12), itürmeñgüz ‘ ایرْرْمْكـْز ’ (11b/01), törer ‘ ذْرار ’ (29a/05), tutan ‘ ذُذاى ’ (7a/13), tütün ‘ ذُذْ ى ’ (10b/03).

Kalın sıralı kelimelerin önsesinde bulunan henüz d’ye dönüşmemiş t’ler bile (ط) harfi ile yazılmamıştır:

taş ‘ذاظ ’ (35a/08), tışarı ‘تیشارى’ (13b/03 vs.), tolar ‘الر ’ (46a/07) vb.

Bu durumdaki bazı kelimelerin önsesinde hem d’li hem t’li yazılışlara rastlanmaktadır:

dili ‘ذیٔلى’(18a/01) ~ tili ‘ذیٔلى’(34a/11 vs.), tiri ‘ذیٔرى’ (30a/05 vs.) ~ dirüdürler ‘دیرّدّرلر’ (30a/06).

Eski Türkçede önses durumundaki t’lerin bir kısmının burada genelde uzun ünlü kısalmasını telafi etmek amacıyla ötümlüleşmeye başladığı görülür: **dağlar** ‘داغلر’ (35a/09) <ET. ‘tāġ’, **daḫı** ‘داخى’ <ET. ‘tāḳı’, **demürçi** ‘دمْرچى ’ (31a/11) <ET. ‘temir’, **dėve** ‘ذى ٍ’ (44a/08) <ET. ‘tebi’, vb.

Eylem tabanında son sesteki t’lerin ünlü alınca ötümlüleşmesini göstermek için genelde her iki ünlü yazılmış: **ėşidürüz**: ėşitdürüz ‘ایشید دّرّز’ (19a/03) ‘işitiyoruz’, **ėşidür**: ėşitdür ‘ایشید دّر’ (20a/11) vb. (→ 1.2.2.3.7)

Sonseste ötümlüleşen örnekler –d ile yazılmıştır: ad ‘آد’, zad ‘زاد’, od ‘آد ’.

1.2.1.4.6. /S/ Ünsüzü

Türkçe kelimeler düzenli olarak sadece sin (ش) ile yazılmış, kalın sıralı kelimelerde bile sad (ص) harfi hiç kullanılmmamıştır:

soñgra ‘’, su ‘ضْ’ (21b/01 vs.), susuz ‘ضْضْز’ (33b/02), sėverüz ‘ضىرّز’ (03b/11), sıḳmaz (sığmaz) ‘ضیٓقموس’(14b/09), sürme ‘ضرمَه’ (27b/12), soruşdıñguz ‘ضرْ ظ دكـْز’ (30a/12), söz ‘ضْز’ (13a/04).

1.2.1.5. BAZI EK VE SESBİRİMLERİNİN YAZILIŞI:

* Bulunma hâli eki hep kalıp olarak ‘دِ’ biçiminde yazılmıştır: bu zamânda ‘بُو زَمَانْدِه’ (46a/04), zamânlarda ‘زَمَانْلَرْدِه’ (46a/08), zamânında ‘زَمَانِنْدِه’ (46b/02), işlerde ‘ايشلار دِه’ (46b/05), varluḳında ‘وَارْلُقِنْدِه’ (18a/12), tan͡grıluḳda ‘تَاڭْرِيلُقْدِه’ (13b/03).

* Yönelme hâli eki hep ‘ه’ biçimindedir: ada ‘آدِه’ (31a/03), adlara ‘آدلره’ (31a/07), ona ‘آڭَا’ (8b/01 vs.), hīç zada ‘هِيچ زَادِه’ (17b/08), ḫayālümüze ‘خيالوموزه’ (17b/09), ḳamuya ‘قَامُويَه’ (46b/03), her kimseye ‘هَرْ كِيمْسَه يَه’ (8a/04), ėşitmaḳına ‘ايشيتمقنه’ (6a/11).

* Ad ve eylem gövdesinin sonundaki ‘ه’ harfi (e/a) sözcük ek alınca kaldırılır: özgeye ‘اوزكيَه’, kimseye ‘كيمسيَه’, ėtmeye ‘ايتميَه’, olmaya ‘اولميَه’, bilmeye ‘بيلميَه’, turmaya ‘طورميَه’, an͡glaya ‘اڭليَه’, olmayacaḳ ‘اولميَجاق’, kėçmeyeydi ‘كچميَيدى’ (14a/02).

* -mA olumsuzluk eki genelde ‘مه’ biçiminde yazılmıştır: yaratmamuşam ve ḫalḳ ėtmemüşem ‘ياراتمامشام وخلق ايتمامشام’ (34b/12), yėtişmemiş ola ‘يتشماميش اوله’ (10b/07), dāḫil olmamış ola ‘داخل اولمامش اوله’ (10b/09), olmasa ‘اولماسه’ (39b/13), olmaduḳı ‘اولمادوقى’ (16b/01), olmamaḳ ‘اولماماق’ (16a/13), ėtmen͡güz ‘ايتماڭز’ (8b/13, 23b/07).

Geniş zaman olumsuzu (-mAz) da geelde bu minvalde ‘ماز’ olarak yazılır.

* Şedde gerektiği durumlarda kullanılmış bazen Türkçe kelimeler de şedde yardımıyla yazılmıştır: bellü ‘بلّو’ (hep), olubdullar (olmuşlardır) ‘اولبدّلر’ (7a/2), söyleşüller ‘سويلشلّر’ (35a/09).

* Ya üzerindeki hemze (ئ) çok az kullanılmış, hemze taşıyan Arapça kelimelerde /y/ tercih edilmiş ve son seste nadiren gösterilmiştir. Sonu ünlü değerindeki he (ه) ile biten kelimelerden sonra gelen yükleme hali eki /n/ yardımcı sesi aldığı için bu durumda da hemze kullanılmamış: āyeni (âyeti) ‘آيه‌ى’ (44a/06), eşyā’-i ‘aḳlīyyeni ‘اشياء عقليه‌ى’ (40a/13) vb.

Farsça ilgi eki (izafet kesresi) aldığında ise çok nadiren hemze kullanılmış, çevriyazıda saha özelliği gözetilerek bu durum da -yi olarak okunmuştur: āye-yi kerīme-yi … ‘اٰی كریمۀ’ (6b/02)

* Bazı yabancı kelimelerin –özellikle Farsçalaşan Arapça kelimelerin- farklı yazımlarına rastlanmaktadır (daha çok kısa elif yazımında): lākin ‘لكي’(genelde) ~ līkin ‘لیكي’

1.2.1.6. YAZIM YANLIŞLIKLARI :

Fazla olmamakla beraber metinde istinsah sırasında derkenar düzetmeleri ve atlanan noktalar dışında birkaç hataya yol verilmiştir:

	Yanlış	Doğru
05b/12:	‘خظرج’	‘خضرج’
07a/02:	‘رذة ’	‘رىة’
19a/06:	ėtdiller	ėtdiler
45b/08	‘زلل’	‘ضلل’

Bir iki yerde +dIn eki yerine ‘دى’ yazılışı da (03a/11 ve 03b/12, 05b/02 gibi) sonraki istinsahlardaki yanılgı olarak değerlendirilebilir. Bu hususta müdahale yapılmadı.

Türkçe sözcüklerde de bazen genizsil n’nin gösterilmemesinden veya sıradan n ünsüzünü genizsil yazmaktan doğan yanlışlıklar ve ikili yazımlara da rastlanmaktadır:

on̂ga ‘اَڭا ’ (9a/04) ~ ona ‘ا ’ (4b/01, 44b/05), onlar ‘آلر ’ (24a/14) ~ on̂glar ‘اَڭلر’ (hep), on̂gların ‘اڭلرى’ (9b/02), mürşidlerin̂gdin ‘مرشدلرَڭدى’ (6a/07), arturun ‘آرتُرٓى ’ (16a/08). → 1.2.1.4.4

1.2.1.7. ÇEVRİYAZIDA GÖZETİLEN DEĞİŞİK HUSULAR:

1. Metnin genelinde ötümlüleşme olgusunun yaşandığı tesbit edildiğinden sonseste /ب/ ünsüzü –p olarak değil /b/ ve /ج/ ise /-c/çevrildi. Bunun iki gerekçesi var: Azerbaycan Türkçesinde konuşma dilinde bazı ağızlarda ‘p’ye yakın söyleyişler varsa da yazı dilinde başlangıçtan beri sonseste tercih /b/’den yanadır. Seslik gelişim açısından da, sonseste uzun ünülerin düşmesinden kaynaklanan telafi edici yumşaklaşma olayı t>d, ç>c ve tek hecelilerde ḳ>ğ olayı ve çık hecelilerde sistematik olan ç>c değişimi gibi Orta Türkçe döneminde de bu yumşama olayı içinde hem tekhecelilerde ünlü kısalmasından doğan, hem de çokhecelilerde bir kural olarak p>b değişimi imal edilmiştir. Özellikle -Ub (öğrenilen geçmiş zaman) ekinde olduğu gibi. Ayrıca zaten Farsça ile mücavir bir alanda yazıldığı için Arapça yerine Farsça yazımı özelliklerini benimseyen metinde /p/ ünsüzü de birkaç istisna dışında ‘پ’ olarak belirtilmiş, fakat metinde ‘g’ sesi için özel harf kullanılmamıştır.

2. Hemze konusunda: Genelde hemze yerine saha özelliği olarak ‘y’ kullanılmış ve bu husus çevriyazıda korunmuş, hemze kullanıldığı duurmlarda da ayrıca yansıtılmıştır. eşyā’ı ‘اشیائی’ (15a/02) ~ eşyā’ilendür ‘اشیائیلندر’ 25b/04 ~ eşyā-yı taṣavvurīyye ‘اشیای تصوریّه’ (40b/06) ~ eşyā’-i cüz’īyyeni ‘اشیای جزئیّه‌نی’ 40b/12 ~ eşyānı ‘اشیانی’ (11a/01 vb.) gibi.

3. +lAr çokluk eki çoğu zaman ‘لار-’ biçiminde, 3. ç.ş. iyelik eki ‘-لاری’ ve şahıs eki ‘لار-’ biçiminde kalın ve -mAz eki de genelde elifle yazılsa da ünlü uyumu gözetilerek çevriyazı yapıldı.

4. Derkenar eklemeleri ilgili satırda < > arası verildi ve bu kısımlardaki kelimeler sözlükte de aynı sayfada ve ilgili satırda konumlandırıldı.

1.2.2. SESLİK ÖZELLİKLER

Eserden anlaşıldığı üzere bu dönemde Azerbaycan Türkçesinin karakteristik seslik özellikleri yavaş yavaş belirmeye başlamış ve henüz birçok seslik olay eskicil-yenicil ya da Doğu-Batı lehçeleri olmak üzere paralel olarak varlığını sürdürmektedir.

Çağdaş Azerbaycan Türkçesiyle mukayesede yer yer Ortak Oğuz Türkçesi dönemine ait birçok eskicil söylenişle karşılaşmaktayız:

Önseste birçok t- henüz tamamıyla ötümleşmemiş: taş, tüş-, til, tiri~tirig vb.

K varlığı ve G düşmesi etkisiyle birçok gövdede yuvarlaklaşma görülmektedir: bellü, aru, ayru, dirü, ḳamu, yaḳşu, ḳarşu, +lu; artuḳ, eksük, degül, yalḳuz, +luḳ.

Henüz tekheceli sözcüklerde son seste -ḳ > -ğ ~ ḫ dönüşümü yaşanmamıştır: çoḳ, yoḳ, aḳ, oḳşa-, saḳla- (oysa: yaḫşu, daḫı).

Ön seste de durum bu mival üzredir: yulduz, yıraḳ~ıraḳ, barı~varı, ur- ‘vurmak’vb.

1.2.2.1. KALINLIK-İNCELİK UYUMU:

Metinde düzenli olarak sadece kalın sıralı biçimleri olan belli ekler dışında dil uyumu uygulanmıştır. Bazı istisnalar hariç bir takım ekler (+luḳ ve +raḳ gibi) düzenli olarak kalın sıralı biçime sahiptir. Ancak -mAK, +lAr, -mAz, -UK gibi bazı eklerin kalın sıralılığında tereddüt gösteren ikili örnekler var.

Sıradışı ek kalınlığı eserde düzenli bir biçimde gözlemlenebilmektedir:

Aynı dönemde Doğu Türkçesi metinlerinde de kalınlık uyumsuzluğu görülür. Aslında bu durumlarda kökün ille de kalın okunmaya çalışılması gerekmez ve ekin sürekli kalın biçmde kullanılması kural alınmalı diye düşünüyoruz.

Kalın sıralılık nedenine gelince; bugün de Tebriz yöresi ağızlarında sıradışı kalınlık gösteren eklerin nedeni, birincil uzun ünlülerin ortadan kalkmasını telafi etmek amacıyla ortaya çıkmıştır diye düşünülebilir. Köklerde ötümlüleşme bu ünlü kısalmasını telafi ederken birincil uzun ünlüye sahip olan eklerde ise bazı ağızların kalın sıralılıkta direnmesi olgusunda görülür. Örneğin -mAK eki Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde uzun ünlülüydü (CLAUSON 1972: 408; DANKOFF–KELLY 1985: 87).

Eklerin kalın sıralılığı açısından şu tablo ortaya çıkmıştır:

-AḲ (1. ç.ş. istek kipi): ėdaḳ (17b/13 vs.), dėyaḳ (21a/11), bilaḳ (20a/08), bilmeyaḳ (31b/05), olaḳ (25b/10, 31b/12), vėraḳ (20a/08), an͡glayaḳ (25b/09), tanudaḳ (31b/14), yėtişaḳ (30b/01); fakat ėdek (31b/12), isteyek (31b/14).

-(u)ḳ (1. ç.ş. eki): bilduḳ (27a/02), bilüruḳ (11b/03, 27a/10 ve 11 ve 13), ėtduḳ (38a/09), ḳılduḳ (12a/12 vs.), ėyleruḳ (29b/02), dėduḳ (15a/10 vs.), dėruḳ 'deriz' (27a/10 vs.), dėmişuḳ (17a/13 vs.), göreruḳ 'görürüz' (14b/07) görduḳ (32a/04); tek istisna: dėdük (15b/09).

+luḳ (çoğunlukla): bilikluḳ (28b/05), yavuḳluḳ (7b/13), nėceluḳdın (28b/11), çoḳluḳ (28b/08 vs.), ışıḳluḳı (36a/12), dürüstluḳ (40a/13); istisna: göglük (22b/11) ve tiriglügi (30a/07)~tiriglik (25a/10 vs.)~tirigluḳ (14b/05).

-mAK (bazen): bilmaḳ (12b/04), ėtmaḳ (06b/07, 08b/13, 11a/11 vs.)~ėtmek (4a/04 vs.), bilmaḳ (12b/05 ve 07, 15a/13, 31b/07), ölmaḳ (30b/01), gėymaḳ (34a/05), yėtürmaḳ (9a/06), tirilmaḳ (30b/02); oysa: īcād ėtmekdedür (18a/11), vücūda getürmekde (18a/12), gėtmekde (14a/03), kėçmekdedür (14a/02). Bazen ince sıralı fiilde 'هاک' yazımıyla: ėtmek 'ائروک'(11a/09, 33b/05) ~ '' (11a/11 vs.), ėylemek 'ائلوک' (13a/03)~ ėylemaḳ 'ائلواق'(6a/07, 12b/05, 27a/03), olmak 'آلواک' (06b/08), ölmek 'آلواک' (20a/10, 26a/01),ėşitmek 'ایشتماک' (7b/06)~ėşitmaḳ 'ایشیتماق' (06a/07, 06a/11).

+rAḲ (her yerde): yėgraḳ ve şerīfraḳ (8a/01), artuḳraḳdur (8b/01), yavuḳraḳ (30a/07), uçaraḳ-‘ālīraḳ (35b/01), nūrānīraḳ (41a/05), artuḳraḳ (42a/14), yėgraḳ ve yaḳşuraḳ (43a/08), nā-ma‘ḳūlraḳ (45a/03).

Bazen +lAr/+lArı/-lAr ve +mAz eki de sıradışı kalın yazılmıştır:

ḳardaşlarımuz ‘قاردا شلارمز’ (6a/06), emrlere ‘امرلارا’ (8b/06), oñglar ‘اڭلار’ (genelde)~‘اڭلر’ (2b/04, 4b/01, 8a/09, 8a/12, 11b/12 vs.), mürşidler ‘مرشدلار’ (6a/06, 6b/13)~ ‘مرشدلر’ (3b/07, 6a/07) oysa: ‘ayblar ve noḳsānlardın ‘عيبلار ونقصانلاردين’ (1b/03), bu zamanlarda ‘بو زمانلارده’ (3a/02) vb.

düşmenleriden ‘دشمنلاريدين’ (3b/12), ėteklerindin ‘’ (9b/02), özlerin ‘اوزلارين’ (36a/07)~‘اوزلارين’ (6a/14), özlerindin ‘اوزلاريندين’ (6b/01)~‘اوزلريندين’ (12a/13); oysa: i‘tiḳādları ‘اعتقادلارى’ (3a/07), aḳvālleri ‘اقواللارى’ (6b/12), muḳarrebleriden ‘مقربلاريدين’ (6b/04), köñgülleri ‘كوڭللارى’ (6b/11), oñgların ḳademlerindin ‘اڭلارينينك قدملاريندين’(9b/02) vb.

ėdeler ‘ايدلار’ (3a/02), ėdeller ‘ايدللار’ (3a/04), olmazlar ‘اولمازلار’ (6a/07), bilmezler ‘بيلمازلار’(6a/08), olalar ‘اولالار’ (6a/10 vs.), ėtmeyeler ‘ايتمايالار’ (6a/11), olubdurlar ‘اولوبدورلار’ (6b/05); oysa: ėtdiler ‘ايتديلر’(genelde), ėdübdürler ‘ايدوبدرلر’ (14b/06), oldılar ‘اولديلر’ (05a/07), olmışdurlar ‘اولميشدرلر’ (6b/13), dėdiler ‘ديديلر’ (genelde), dėrler ‘ديرلر’(14a/07 vs.), soruşdılar ‘صورشديلر’ (14a/12, 14b/12); ölidürler ‘اوليدرلر’(14b/05) vb.

ėtmez ‘ايتماز’olmaz ‘اولماز’ (1b/08), bilmaz ‘بيلماز’(8b/02), bilmezluḳ ‘بيلمازلوق’ (7a/02), görebilmezler ‘كوره بيلمازلار’ (36a/07), yėtürebilmez ‘يتوره بيلماز’ (4a/06), bağışlamaz ‘باغشلاماز’ (7a/06), düzetebilmez ‘دوزته بيلماز’ (7b/07), aparmaz ‘اپارماز’ (7b/07); oysa: ėdebilmez ‘ايده بيلمس’(13a/01), ėylemek olmaz ‘ايلامك اولمس’(13a/03), ėtmaḳ

olmaz ‘ اىرواقلوس (17a/10), ėylemez ‘اىلهس (13b/08), bulunmaz ‘تلوس’ (13a/04), an̂glamazluḳ ‘ق لسهالك(13b/13), baḳlamaz ‘ثالهس(15a/12) vb.

ėtmemüşem ‘اىرواهغن (34b/12); ėdersiz ‘لهوضس(7b/09), ėderler ‘ اىذا الر (6a/09) vb.

Bu örneklerde ise elifle yazılan ekler daha çok /e/ ünlüsünü belirtmek için kullanılmıştır.

Birkaç istisna hariç **+luḳ**, **+raḳ**, **-a-ḳ**, **-du-ḳ**, **-Ar-uḳ**, **-Ur-uḳ**, **-maḳ** ekleri sürekli kalın sıralılık eğilimi gösterir; bazen her durumda kalın ünlüyle yazılan **+lar**, **-maz** ekleri ise kanaatimizce biçim örneksemesinden ibaret olup ses değeri taşımaz. Bütün bunlar da Doğu Türkçesi yazım özelliği olarak değerlendirilebir.

Kalın sıralı ek özelliği en belirgin şekliyle bugün de Tebriz çevresi ağızlarında yaşamaktadır.

1.2.2.2. DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMU:

Metnimizde genellikle dudak uyumu uygulanmamıştır. Genelde eklenmelerde yuvarlak biçimler ağır basmaktadır.

Bu düzensizlik veya **sıradışı düzlük-yuvarlaklık** iki durumda görülmektedir:

a. Eski Türkçede sonseste -G bulunduran kelimelerin bu dönemde -G düşmesi (+l°G > +lU > +lI gibi) veya -G>-K değişimi sonucu (+l°G > +lUK > +lIK gibi) ve damaksıl üsüzleri etkisiyle son hecede oluşan yuvarlaklaşma:

dirü ‘diri’ (30a/06)↔ tiri (30a/05)-tiriglük (30a/07), **bilük** ‘hikmet’ (1b/11, 42b/01), **ayru** ‘ayrı’ (9a/02 vs), **ḳarşu** ‘karşı’ (2a/04, 29b/07), **eksük** ‘eksik’ (8a/07 vs.), **artuḳ** ‘artık, fazla’ (11a/03 vs.), **aġurluḳ** ‘ağırlık’ (35b/10), **irelü** (23b/06 vs.) ~ **irelü** (41b/03) ‘ileri’, **bellü** ‘belli’ (1b/04 vs.) , **yuḳaru** ‘yukarı’ (35b/01), **degül** ‘değil’, **kerkü**

‘keser’ (39a/11; ÇAT. *kerki*), **tanu-** ‘tanımak’ (42a/12), **ḳamu** ‘herkes’ (heryerde, ÇAT. *hamı*), **tışaru** (13b/09) ↔ tışarı (13b/03 vs.), **varu** ‘hepsi’ (34a/03, 35a/02) ↔ barı (genelde), **yaḳşu** ‘iyi’, **yavuḳ** (25b/03 vs.).

b. Düzenli olarak sadece yuvarlak (+DUr, -Ur, +lUK, -Ub, -dUK,) veyahut sadece düz (+sI, +sIz, -mIş, +nIn͡g) biçimleri olan ekler: Birtakım ekler genlede dudak ünsüzleri (b, m, p) veya damaksıl-genizsil ünsüzler (k, g; n͡g) etkisiyle yuvarlak biçim alır.

İsimden isim yapan +s°z eki Eski Türkçede +s°z (hem düz, hem yuvarlak)[10] ve Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde daima yuvarlak (+sUz) olmasına rağmen bu metinden anlaşıldığı üzere Eski Azerbaycan Türkçesinde +sIz biçimindedir. Aynı şekilde Eski Türkçenin devamında -sIz (bugün –s°n°z eki) hep düz ünlülüdür: bilürsiz (14b/12 vs.), kėçüresiz (09a/04), ḳılasız (09b/12) ėtmişsiz (7b/13), buyurubsız (31b/07). -mIş eki sadece 1. çokluk şahıs çekiminde /m/ etkisiyle yuvarlaklaşma dışında (ḥalḳ ėtmemüşem: 34b/12, yaratmamuşam: 34b/11) Eski Türkçe dönemi gibi düz ünlü taşır[11]. Normalde düz ünlülü olan ilgi eki (+^{n}In͡g) birkaç yerde her halde yazım hatası olarak yuvarlak yazılmıştır: **on͡glarun͡g** ‘ا ً كالرّ ً ك’ (35a/11, 41b/09, 45b/03, 45b/11/12/14, 46a/02), **on͡glarun** ‘ ًّكالرّ ى’ (38b/03).

Bazı ekler ise sistematik olarak yuvarlak ünlülüdür:

+lUK: birluḳ (her yerde), ikiluḳ (15b/03), bilmezluḳ (7a/02), isiluḳ (21b/04), eksükluḳ (11a/05), eşrefluḳ (8a/08), göglük (22b/11), bilükluḳ (9b/09)~bilikluḳ (8a/06 vs.),tirigluḳ (14b/05) ~ tiriglük (30a/07) oysa: tiriglik (25a/10, 36b/03, 22b/09).

10 Von Gabain, Eski Tىrkغenin Grameri, 45.

11 Eski Tىrkغede de öğrenilen geغmiş zaman eki -mış/-miş olmakla beraber nadiren -muş/-müş biغimi de kullanılmıştır (Von Gabain 1988: 53)

+DUr (bildirme eki): Ek kökenindeki tur-ur> durur> +DUr yuvarlak korumuştur. adıdur (dur 25a/12), aḳvādur (28a/09) ~ aḳvādurlar (40a/06), andındur (20a/14, 21b/04), an͡glardurlar (38b/04, 38b/05), ayrudur (41b/07), bilmaḳdur (10b/02), ġayr-ı ḳābildür (22a/06), ölidürler (14b/05), yėrdür (9b/06, 22b/03), īcād ėtmekdedür (18a/11); almışdur (27b/06), ayrulubdur (14b/11), buyurmışdurlar (25b/11), dėyübdürler (21b/05), ẖalḳ ėtmişdür (38b/12), gümān ėdübdürler (21a/13).

-duḳ (1.ç.ş. geçmiş zamanı): bilduḳ (12a/12 vs.), dėduḳ (13b/02 vs.), naẓar ėtduḳ (12a/12), ḳılduḳ (32a/04), görduḳ (32a/04), söyleduḳ (23b/02).

-dUm (1.t.ş. geçmiş zamanı): ėşitdüm (20b/05), dėdüm (32b/12), 'arż ėtdüm (32b/05, 32b/08), sordum (32b/10), söyledüm (32b/02, 32b/06) oysa: söyledim (32a/11).

-Ub (öğrenilen g.z. ve zarf-fiil eki): açub (2b/14), ayrulubdur (14b/11), bilübdürler (21a/14), dönüb (44b/10), düzetübdür (11b/05), kėçüb (4a/08), yolın tutubdur (7a/11), ucaltub (44a/13), vurububsız (7b/04), yaradub (20a/13), yėtüb (42a/12), yėtişüb (9b/04).

-Ur (şimdiki zaman eki): ėşidürüz (19a/03, 21a/06), ėl vėrür (32b/03), an͡glanur (31b/11), ayırur (9a/01), çıḳarur (15a/02), ḳalur (7a/14), ḳurtlurlar (15a/10), tanulur (8a/01), yaratur (38a/03), bilür (19a/05), ėdürler (40a/03), gelür (17a/09, 17b/05), söyleşürler (39b/07).

Ettirgenlik: **itür**- 'yitirmek', **geltür-/getür-** 'getirmek', **artur**- 'artırmak', **ayur**- 'ayırmak', ; **tanut**- 'tanıtmak', **itür**- 'yitirmek', **kėçür**- 'geçirmek', **yėtür-** 'ulaştırmak' vb.

Edilgenlik/Dönüşlülük: **ayrul**- 'ayrılmak', **bilün-** 'bilinmek', **bulun**- 'bulunmak', **görün**- 'görünmek', **olun**- 'olunmak', **tanul**- 'tanınmak', **tapul-** 'bulunmak, ortaya çıkmak', **tapun**- 'icat edilmek'; bilünür (10b/03) oysa: bilindi (28b/09).

Tablo 1.1. Hep yuvarlak ve hep düz olan ekler şu şekilde sıralanabilir:

Yuvarlak Ekler (-U-)	Düz Ekler (-I-)
-Ub: ėdüb, ėşitmeyübsen, yėtişübdür, buyurubdur, vėrüb, yėtüb. **+dUr**: cismdür, bardur, bāṭıldur, terkībdür, vāḥiddür, vardur, vardurlar; almışdur, olunubdur, vėrübdür. **-Ur**: ėşidür, bilürüz, buyurur, olur, yėtişür, yėtürür, görürler, götürür, öldürür. **-Uz**: an͡glaruz, bildüz, bilürüz, görerüz, dėrüz, dėmişüz, oluruz, ėşidürüz, görerüz. **-uḳ**: bilduḳ, bilüruḳ, dėduḳ, dėruḳ, dėmişuḳ, ėyleruḳ, ḳılduḳ, gördu ḳ, göreruḳ, tanuruḳ, soraruḳ, söyleduḳ. **+(U)m**: ḫülāṣa-yı ʻaḳāyidümi, mürşidümdür, mezhebüm, iʻtiḳādum, meẕhebüm. **+Um**: benüm, bizüm içün. **-(U)m**: ėtdüm, ėşitdüm, dėdüm, söyledüm. **+mUz**: dīnümüze, kīşimüz, şevkümüz, mürşidümüz, ṭariḳat ḳardaşlarımuz, ḳamumuz, ḫayālumuza, iʻtiḳādımuz,	**+(s)I**: ḥükmine, gözi, ḳarşusı, ḳulaḳı, eli, tili, eşyānı, velāyet nūrına, buyuruḳıylan, yaratanı, yėri, yüzi. **+(n)I**: an͡gları, bir şeyi, bizi, beyānı, olmaḳ, an͡gları, sizi, Tan͡grı'nı, yamanluḳı. **+sIz**: ʻamelsiz, behresiz, mekānsızluḳ, muʻallimsiz, mürşidsiz, ṣıfatsız, zamānsızluḳ; oysa: ʻaḳlsuzluḳdın (21a/13). **-sIz**: buyurursız, çaḳırasız, ėdübsiz, ėdersiz, ėtmeyesiz, olasız, olubsız, vurububsız, bilübsiz, bilürsiz, görürsiz, yėtüresiz. **-dI**: ayurdı, bilindi, bulundı, buyurdı, buyurdılar, çaḳırdı, dėdi, ėtdi, ėtdiler, ėyledi, geldi, geldiler, geltürdi, idi, ḳaldılar, ḳurtardı, oldı, oldılar, söyledi,

murādumuz. **+n͡gUz**: mertebeŋ͡güz, özleriŋ͡güz, payıŋ͡guz. **-(y)In͡gUz=-Uz²**: ėtdüŋ͡güz, ėdesiŋ͡güz, söyledüŋ͡güz; aŋ͡gladuz. **-(y)Un͡g(Uz)**: buyuruŋ͡g, ėyleyiŋ͡güz, bilüŋ͡güz, vėrüŋ͡güz, oluŋ͡guz; itürmeŋ͡güz; ėtmeŋ͡güz. **-duḳ**: buyurduḳını, ėtduḳı, ėşitduḳı, olduḳı, yaratdukındın. **+lUḲ**: aḳluḳ, birluḳ, çoḳluḳ, oḳşamaḳluḳ, bilikluḳ, dürüstluḳ, tamāmluḳ, ‘ālimluḳ, bendeluḳ, özgeluḳ, ḳarıluḳ, kör baṭınluḳ, körluḳ, soŋ͡graluḳ, taŋ͡grıluḳ, yamanluḳ. **+lU**: bulutlu, bellü, bilüklü, devletlü, ḥayātlu. **+cuḳ**: azacuḳ.	söylediler, vėrdi, yėtişdi. **+dIn**: addın, bilmekdin, bundın, bundındur, eldin ele, görmaḳındın, gündin, haçandın, mevcūdātdındur, mundın, nūrdın, oddın, özgedin, yaratdukındın, yoḳluḳ, yulduzdın. **+In͡g**: anıŋ͡g, eyimmeniŋ͡g, baṣīretleriniŋ͡g, birisiniŋ͡g, kimseniŋ͡g, odıŋ͡g, özleriniŋ͡g; aŋ͡glarıŋ͡g~ aŋ͡glaruŋ͡g, onlarıŋ͡g (hem de: onlaruŋ͡g), buŋ͡glarıŋ͡g~ buŋ͡glaruŋ͡g. **-mIş**: almışdur, buyurmışdurlar, ėylemişdür, gėymişdür, olmışdurlar.

Bugün de Güney Azerbaycan’ın temel bölgesel ağızlarından olan Tebriz ve Erdebil ağızlarında da bu ek yuvarlaqlaşması gözlemlenebilir: “Terbizli’yuḫ” ~ “Erdebilli’yük”. Tebriz ağzı kalın-yuvarlak yanlı iken Erdebil ağzı ince-yuvarlak eklenmeden yanadır. Metnimizde kalın-incesıralılık açısından ortaya çıkan ikili yazımlar bazen Tebriz, bazen Erdebil ağzını tercih etmekten kaynaklanmış olabilir.

1.2.2.3. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

Metindeki ünsüz değişmeleri genellikle Azerbaycan Türkçesinin tipik özelliği olarak uzun ünlülerin düşmesini telafi etmek için sert ünsüzlerin ötümlüleşmesinden kaynaklanmaktadır. Bu dönemde bu tür ötümlüleşme olayı başlamış, ancak tamamıyla yaşanmamış ve bu yüzden ikili söyleyişler ortaya çıkmıştır: saḫlanur (40b/03) ~ saḳlayubdur (38a/07), til (39b/03 vb.) ~ dil (18a/01), dirü (30a/06) ~ tiri (12a/04 vs.) ~ tirig (35b/03 vs.), barı (3a/01 vs.) ~ varu (34a/03 vs.) ~ varı (2a/03 vs.), topraḳ (21a/14)~tofraḳ (27b/11), irelü (1b/06 , 41b/03 vs.) gibi.

1.2.2.3.1. b- > p- ve -p > -b değişmesi

Söz başında b->p- değişmesi görülmektedir:

pıçaḳçı (31a/12) <ET. bıçaḳ

Ayrıca metinde genelde p'lerin özel harfi ile yazılmış olduğu göz önünde bulundurularak ve sonseste ötümlüleşme örneklerine rastlandığı için -Up gerundium ve öğrenilen geçmiş zaman ekinde -b>-p değişmesinden yana tercih kullandık: alub <ET. alıp, olub <ET. olup.

1.2.2.3.2. b-> m- değişmesi

Bazı örneklerde Azerbaycan Türkçesinin tipik özelliği olarak önseste b->m- değişimi bu dönemde yaşanmaya başlamış:

bun͡glar (13b/03) ~ mun͡glar (22b/09 vs.), bunın͡g (17a/09, 45a/04), munda 'bunda' (31b/03), mundın 'bundan' (4b/03)

'Ben' zamiri ise henüz 'men' şekline dönüşmemiştir.

1.2.2.3.3. b-> v- değişmesi

Birtakım örneklerde önseste b- ünsüzü v- olarak değişmişse de aynı örneklerin eskicil şekli de görülmektedir:

var (31b/08 vs.) ~ bar (26a/09), barı (3a/01 vs.) ~ varu (34a/03 vs.) ~ varı (2a/03 vs.) ~ varluḳ (1b/11 vs.), vėr- (8a/05 vs.).

1.2.2.3.4. t > d değişmesi

Eski Türkçede d sesi önseste bulunmazken metinde Batı Türkçesi özelliği olarak bir takım kelimelerde önseste ötümlüleşme yaşanmış ama bu süreç tamamlanmadığı için bu metinde önseste t-~d- kullanımında bazen aynı satırda bile ikili yazımlar meydana gelmiştir:

til (39b/03 vb.) ~ dil (18a/01), dirü (30a/06) ~ tiri (12a/04 vs.) ~ tirig (35b/03).

Düzenli olarak ötümlüleşmiş olan örneklere de bolca ratlanmaktadır:

daġlar (35a/09), daḫı (çoğu yerde), demürçi (31a/11), dė- (çoğu yerde), dėve (44a/08), düzet- (7b/07 vs.).

O dönemde henüz ötümleşmemiş olan örnekler ise:

taş (35a/08), tışarı~tışaru, toḳsan toḳuz (32b/13), tol- (46a/07), tolu (46a/08), tiril- ‘dirilmek’ (30b/02), tüş- (36b/02 vs.).

Sonseste -t bulunduran eylemler ünlü alınca genelde -t>-d değişimi yaşanırken bazen de -t’li biçim korunmuş ya da bu ikircimi belirtmek için her iki ünlü de yazılmıştır: ėşidür ‘ايشيد دّر’ (20a/11) ėşidürler ‘ايشيدّرلر’ (39b/06). → 1.2.2.3.7

Bu durumun tersi d- ile başlayan eklerin sonu sert ünsüzlü kelimelere eklenmesi durumunda bazen ötümsüzleşme biçiminde ünsüz uyumuyla tezahür eder:

yoḳdur (çoğu yerde) ~ yoḳtur (35a/13, 35b/12, 36b/09).

1.2.2.3.5. ḳ > ḫ değişmesi

Eski Türkçede önsesteki bazı ḳ- sesleri Batı Türkçesinde ḫ- sesine dönüşmüştür.[12] Metnimizde önses durumunda ḫ- sesi görülmemekle birlikte bir iki örnekte ḳ->h- değişimi yaşanmış, ancak her iki biçim paralel olarak kullanılmıştır:

ḳaçan (29a/02) ~ **haçan** (26a/09), **ḳansu** (8b/02), **hanḳı** (26a/09 vs.) ~ **hanḳısı** (15a/05, 32b/05),

Bütün metinde **'ḳamu'** görülürken bir örnekte belki istinsah sırasında bugünkü şekline (hamı) yakın olan **'hamu'** (14a/14) yazılmıştır.

İçses durumunda -ḳ- > -ḫ- değişimi ara sıra görülmektedir. Ayrıca ḳ'lı ve ḫ'lı biçimlerin yan yana kullanıldığı drurumlara da rastlanmaktadır:

daḫı <ET. taḳı, saḫlanur 'اخْلار' (40b/03) ↔ saḳlayan (14a/09), yaḳşuluḳ (8a/14) ~ yaḫşıluḳ (8a/05, 8a/05).

Fakat özellikle son seste -ḫ biçimi yeni başlamış (ya da yazıma yansımamış), daha çok eski biçimler kullanılmıştır: aḳtarmaḳ (ÇAT. aḫtar-), arḳ (ÇAT. arḫ), çıḳ- (ÇAT. çıḫ-), oḳşayış (ÇAT. oḫşayış) çoḳ (ÇAT. çoḫ), yoḳ (ÇAT. yoḫ) ve yuḳu (ÇAT. yuḫu) gibi örneklerde ise eskicil biçim korunmuştur.

1.2.2.3.6. Sonseste -G

Sonseste çokhecelilerdeki -G sesi bu dönemde yeni yeni düşmeye başlar ve bazen de korunur. Dolayısıyla ikili biçimler ortaya çıkarır; düşünce de sona denk gelen ünlü yuvarlaklaşır.

'tirig' (35b/03 vs.) > tiri (12a/04 vs.) yanında ama sonsesin düşmesiyle 'dirü' olduğu durum da var (30a/06).

---

[12] Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı II, s. 416.

Yuvarlaklaşmanın bir nedeni de budur: bilük (bilüklü, bilükluḳ) <ET. bilig.

ET. +l°G eki işbu -G düşmesiyle +lU şeklini almış, ET. +l°K eki ise +luḳ olarak varlığını sürdürmüştür: bulutlu (46b/04), bellü (1b/04 vs.), bilüklü (35a/08).

Sonu -K ekiyle biten gövdeler, düzenli olarak yuvarlak ünlülüdür: artuḳ, bilük, delük vb.

1.2.2.3.7. Ötümlüleşme

Birincil uzun ünlülerin düşmesi sonucu sert ünsüzlerin ötümlüleşmesi (p>b, ç>c, t>d, k>g) son seste neredeyse sistematik olarak gerçekleşmiş:

ad <ET. āt, gög <ET. kȫk, aġac <ET. ıġaç, ėdüb <ET. idüp vb.

Önseste ise birçok sözcükte t- ünsüzü henüz ötümlüleşmemiştir. Ötümlüleşme sürecinin bu dönemde başlamış olmasına karşın önseste henüz değişmemiş ötümsüz biçimler de var:

tiri ‘diri’ (12a/04 vs.) ~ **tirig** (35b/03) ~ dirü (30a/06), **tışarı** ‘dışarı’ (13b/03, 10) / **tışaru** (13b/09), **tolar** ‘dolur’ (46a/07), **tolu** ‘dolu’ (46a/08), **toḳsan** ‘doksan’ (32b/12), **toḳuz** ‘dokuz’ (32b/12), **til** ‘dil’ (39b/03 vd.) **tüştiler** ‘düştüler’ (45a/04)

TT’deki gibi bir ünsüz benzeşmesi (ötümsüzleşme) bu dönemde de görülmez ve +dA, +dIn gibi ekler bu açıdan değişkenlik göstermez. Tek isatisna: yoḳtur (35a/13 vs.) ~ yoḳdur (genelde), tüştiler (45a/04).

Eklenme sırasında genelde -ḳ ve -t- iki ünlü arasında kalınca da düzenli biçimde ötümlüleşmemiş, ya da yazıya yansıtılmamıştır:

ışıḳı ‘ايشيقى’ (4/12 vs.), ışıḳın ‘ايشقين’ (9a/08); oysa: ışıġıylan ‘ايشيغيلن’ (9a/01)

baṣīret görmaḳıdur yoḳ göz görmaḳı ‘بصيرت كورمقيدر يوق كوز كورمقى’ (9b/08)

tütün görmaḳından ‘ ذ ذٔیکوهالدّذیي’ (10b/03), uşaḳı ‘اٰغلٕی ’ (26a/01), yaratduḳından ‘یاراذدّلٔذی’ (27a/03), tanumaḳa ‘ذاٰه الَ ’ (8b/07), buyuruḳıylan ‘تٔیٔرّلطي

(5a/06).

yaratan ‘ىٔاراذای (2a/01 vs.) ~ yaradan ‘ىٔاردی (19b/12, 23a/03), yaratubdur ‘ىٔاراذٔت دّر (11b/5d) ~ yaradub ‘ىٔار ادّب (20a/13), düzetebilmez ‘تٔوتّلٕوس ’ (7b/07).

Metinde çokhecelilerde eklenme sırasında -t->-d- ötümlüleşmesindeki ikilem yazıma da yansımış ve -td- biçiminde her iki yazımla gösterilmiştir:

ėşidürüz: ėşitdürüz ‘ايشت دّرز’ (19a/03, 21a/06) “işitiyoruz”, ėşidür: ėşitdür ‘ايشت دّر’ (20a/11) “işitir”, ėşidürler: ėşitdürler ‘ايشتدّرلر’ (39b/06) “işitirler”, ėşide: ėşitde ‘ايشت ذٍ’ (32b/04) “işite”,

Yukarıdaki uyumsuz veya ikili örnekler geçiş dönemi özelliği olarak açıklanabildiği gibi, Doğu Türkçesi örneksemeli etkisi yahut Eski Azerbaycan Türkçesinin Kıpçak kolu izleri olarak da değerlendirilebilir.

1.2.2.3.8. Önseste y-:

Bugünkü Azerbaycan Türkçeside de de görüldüğü gibi itür- ‘yitirmek’, ürek ‘yürek’ (Krş. ET. yürek) gibi kelimelerde Anadolu sahasından farklı olarak önseste y-ünsüzü yokluğunun bu dönemde de yaşandığını öğrenmekteyiz. Fakat bugünkü durumun tersine önseste y- sesinin henüz değişime uğramamış örnekleri de paralel olarak görülür:

yıraḳ ‘uzak’ (6b/08 vs.) ~ **ıraḳ** (25b/03) bugün ‘iraḳ’, **yulduz** ‘yıldız’ (13b/14) bugün ‘ulduz’, **yüz** ‘çehre’ (36b/05) bugün ‘üz’ .

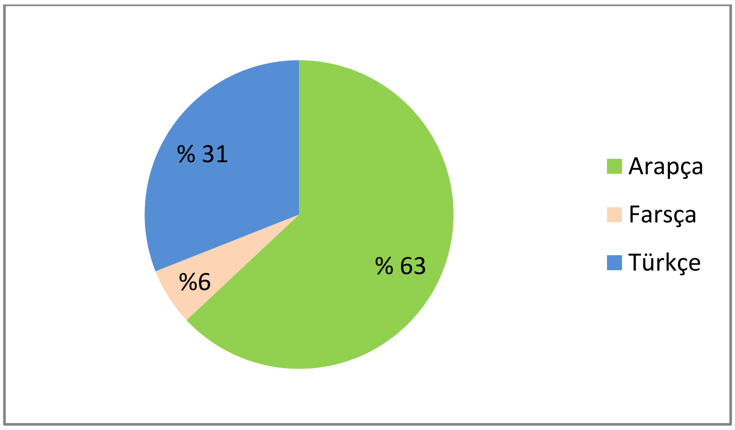
1.2.3. SÖZLÜK ÖZELLİKLER

Eser hem dönemin sözvarlığının ve eskicil sözlük öğelerin saptanması, hem de bir nesir ürünü olarak Genel Türkçe ve yerel söz dağarcığının harmanlanmasıyla o dönemde yeni yeni oluşmakta olan Eski Azerbaycan Türkçesi edebi dilinin gelişim sürecine ışık tutması açısından önem arzeder.

1.2.3.1. Söz Dağarcığı

Üzerinde çalıştığımız eserin tamamında toplam 2194 madde başı bulunmaktadır. Bu söz varlığı içinde kökence 1388 Arapça, 132 Farsça ve 670 Türkçe kelime yer almaktadır.

Aşağıdaki grafikte metindeki kelime dağılımı yüzdelik olarak gösterilmiştir:

Tablo 1.2. Kelime Hazinesi

Bu sınıflandırmada yapım eki alarak madde başında yer alan yabancı kökenli kelimeler Türkçe sayılmıştır.

Eserin söz varlığında Arapça kelimelerin fazlalalığı, kitabın dini konu ve içeriğe sahip olması nedeniyle açıklanabilir. Aynı şekilde ilgili tasavvuf tarikatı ve Şiiliğin literatürünün Farsça olması da bu dilden hem sözlük hem sözdizimsel olarak etkilenmeye yol açmıştır.

Genelde Arapça-Farsça kalıplar dışında gereksiz terkiplere yer verilmez.

1.2.3.2. İkili Kullanımlar

Genelde Doğu Türkçesi özellikleri tipik Ortak Oğuz Türkçesi (Selçuklu Türkçesi) ile katışınca, hep karışık dilli eser diye nitelendirilen eserlerde olduğu gibi hem seslik, hem sözlük açıdan ikili biçimbirimlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Örneğin Türkçenin iki ayrı koluna ait olmak üzere hem ‘tap-’ hem ‘bul-’, aynı şekilde hem ‘tapul-’ (17b/02, 45a/10) hem ‘bulun-’ (13a/04, 20a/01), hem ‘gün’ (10b/03 vs.) hem ‘ḳuyaş’ (36b/02 vs.), hem ‘kibi’ (8b/04, 8b/09 vs.) ~ ‘kimi’ (10b/07 vs.) hem ‘tek’ (4b/12, 25b/04) birarada görülmektedir.

Doğu Türkçesinden birkaç kelime de ödünçlenmiştir: **ḳuyaş** ‘güneş’ (04a/01, 36b/02, 46b/04), **küreken** ‘güveyi’ (2b/09, 5a/11), **oḳşa-** ‘benzemek’ (2a/03 vs.), **öz** ‘kendi’ (çoğu yerde), **özge** ‘başka’ (çoğu yerde) vs.

Zor olduğu düşünülen, özellikle halktan kelimelerin hemen ardından Arapça-Farsça karşılığı da verilmiştir (bk. 1.2.4.2).

Benzetme edatı olarak ‘kibi’ ve ara sıra da ‘tek~dėk’ (<ET. *têg*) kullanılmıştır:

onıñ kibi (08b/04), oñlar kibi (08b/09), ol ma‘lūmları kibi (08b/11), ol cismler kibi (13b/09), ṣūreti kibi (14b/04), sizler kibi (17b/07), ecsām yavuḳluḳı kibi (25b/03), insān lafẓı kibi (31a/04), adı kibi (31a/07, 31b/06), Rezzāḳ kibi (32b/07), bu ‘ālem yėmişleri kibi (35b/07), on bu ‘ālem kibi (35b/14), güzgü eñsesi kibi (36b/05), bu ‘ālem kibi (37a/12), tīşe kibi / neccār kibi (39a/12);

gün ışıḳı tek (04b/12), ıraḳluḳı tek (25b/04); mevc ü ḥubāb dėk (33a/14), levn ḳıyāmı dėk (34a/07).

[+A] “tėk” (<ET. *tegi*) ise ‘kadar, dek’ anlamında kullanılmıştır:

āẖir.e tėk ‘sona kadar’ (44a/14), āẖirine tėk ‘sonuna dek’ (44b/01).

Ki~kim bağlacına gelince: Ki yanında kim de ara sıra ve bazen aynı satırda kullanılmıştır. Ki daha çok kullanılmıştır. Kim ise daha çok birleşik kalıplarda kullanılmış: ėyle kim, bėyle kim, her ne kim. Ki bağlacı daha çok Farsçadan örneksenen cümle yapılarında kullanılmıştır.

1.2.3.3. Eskicil Sözvarlığı:

Metinde Orta Oğuz Türkçesi (XI-XIII. yüzyıl Türkme-Azerbaycan-Anadolu lehçesi) yâdigârı ve Eski Azerbaycan Türkçesine (XIII-XV. y.y.) ait birçok eskicil leksik unsur yer almaktadır. Bu sözcüklerin bazısı eskimiş, bazısı kimi ağızlarda varlığını sürdürmektedir:

an͡glan- ‘anlaşılmak’, **barı ~ varı** ‘hepsi, tümü’ (Kaşkay ağzı: varısı), **daẖı** ‘dahi, da’, **en͡gse** ‘arka’, **haçan** (<ET. ḳaçan) ‘ne zaman’ [Erdebil ağzı: háçan], **ḳarıluḳ** ‘yaşlılık’, **ḳatla** ‘defa’, **kıl-** ‘yapmak’, **şol** ‘şu’, **tışaru** ‘dışarı’, **tütün** ‘duman’, **yazı** ‘ova, çöl’, **zad** ‘şey’[13] vs.

Bazı kelimelerde de bugünküden farklı eskicil biçim görülmektedir: **ben** > men, **ol** > o, **bėyle** > bėle, **ėyle** > ėle ‘öyle’, **geltür-** ‘getirmek’, **imdi** > indi ‘şimdi’, **kibi** > kimi ‘gibi’, **tėk** > dek ‘kadar’, **ḳamu** > hamı, **ḳansu ~ hankı(sı)** > hansı, ‘hangisi’, **ḳaranḳuluḳ** > karanlık, **kim** > ki, **ur-** > vur-.

1.2.3.4. Yerel Sözvarlığı:

Eserde kullanılmış olan birtakım sözcükler Azerbaycan Türkçesini genel Oğuz Türkçesinden ayıran ve genelde Anadolu sahasında kullanılmayan Bulgar-Kıpçak-Uygur ve bazen Moğolca kökenli sözlük örneklere de ol bol rastlamaktayız.

---

[13] Zad (ẕāt ile ilgisi yok; ‘زاد’): Doğu Azerbaycan ağızlarında ‘yad~yat’ biçiminde görülür; Batı Azerbaycan’da ise ‘şey’ kelimesinden daha çok kullanılır: z*addı(r), bir zad, her (bir) zad, hėç (bir) zad,* …

O dönemin Azerbaycan Türkçesine özel sözdağarcığı hakkında örnek olarak şu bilgiler kayda değer mahiyettedir:

Tablo 1.3. Azerbaycan Türkçesine özel sözvarlığı

Eski Azerbaycan Türkçesi	**Çağdaş Azerbaycan Türkçesi**	**Türkiye Türkçesi**	**Eski Azerbaycan Türkçesi**	**Çağdaş Azerbaycan Türkçesi**	**Türkiye Türkçesi**
aḳtarmaḳ	aẖtarmaḳ	'aramak'	**köynek**	köynek	'gömlek'
aparmaḳ	aparmaḳ	'götürmek'	**küreken**	küreken	'güveyi'
ata	ata	'baba'	**nemene**	nemene?	'ne? nasıl?'
bėyle	bėle	'böyle'	**oḳşa-**	oẖşa-	'benzemek'
bilük	bilik	'hikmet'	**oḳşayış**	oẖşayış	'benzerlik'
danışmaḳ	danışmaḳ	'konuşmak'	**öz**	öz	'kendi'
ėylemaḳ	ėyle-/ėle-	'etmek'	**özge**	özge	'başka; el'
gizlin	gizlin	'saklı'	**soruşmaḳ**	soruşmaḳ	'sormak'
götürmek	götürmek	'kaldırmak'	**tanulmaḳ**	tanınmaḳ	'tanınmak'
güzgü	güzgü	'ayna'	**tapıl-/ tapun-**	tapılmaḳ	'bulunmak'
ıraḳ	iraḳ	'uzak'	**tek**	tek	'gibi'
içün	üçün	'için'	**tėk**	dek	'kadar'
isi	isti	'ısı, sıcak'	**ucalt-**	ucalt-	'yükseltmek'
itürmek	itir-	'yitir-'	**yaḳşuluḳ**	yaẖşılıḳ	'iyilik'
iy	iy	'koku'	**yalḳuz**	yalḳız~yalnız	'yalnız'

ḳansu	hansı	‘hangi(si)’	**yamanluḳ**	yamanlıḳ	‘kötülük’
ḳarıluḳ	ḳarılıḳ	‘yaşlılık’	**yavuḳ**	yovuḳ	‘yakın’
kerkü	kerki	‘keser’	**yazı**	yazı, çöl	‘ova’
kişi	kişi	‘erkek’	**zad**	zad	‘şey’

1.2.4. ANLAMLIK ÖZELLİKLER

Eser sayesinde Kıpçak Türkçesi etkisinde Azerbaycan sahasına özgü birtakım anlamlık özelliklerin o dönemden beri varolageldiğini anlamaktayız. Kelam ve felsefe çalışması olduğu için birçok yerde özellikle bazı Türkçe kelimelerin anlamı tam olarak anlaşılsın diye yanında Farsça veya Arapça karşılığı da verilmiştir.

1.2.4.1. Azerbaycan Sahasına Özgü Kullanımlar:

Ortak Oğuz Türkçesi sözvarlığından gelen ve Türkiye Türkçesiyle ortak olan fakat Azerbaycan Türkçesinde farklı anlamı olan veya değişik yan/özel anlamlar kazanmış olan birçok kelime eserde Çağdaş Azerbaycan Türkçesindeki gibi kullanılmıştır:

ata ‘baba’, **danış-** ‘konuşmak’, **götür-** ‘alıp kaldırmak, üzerine almak’, **ḳarı** ‘yaşlı’, **kėçür-** (ÇAT. *keçirt-*) ‘[çırağı, ışığı] kapatmak, söndürmek’, **kişi** ‘erkek’, **yėtiş-** ‘varmak, ulaşmak’, **oḳşa-** ‘benzemek’, **öz** ‘kendi’, **saḳla-** ‘korumaya almak’, **tap-** ‘bul-’, **tek** ‘gibi’, **uşaḳ** ‘çocuk’ vs.

1.2.4.2. Eşanlamlı Eşliğinde Kullanma:

Anlaşılma olasılığı düşük olduğu düşünüldüğünde Türkçe kelime, özellikle de terimler eş anlamıyla birlikte verilmiştir (bu anane Farsçada sistematik olarak Farsça-

Arapça ikilemeler şeklinde kullanılır). Genelde ilk tercih Türkçe ve açıklaması Arapça terimdir:

yıraḳ olmak ve ictināb ėtmek (06b/08), **tiri ve ḥay** (12a/04, 30a/05, 40b/09), **gizlin ve maḫfī** (13a/08, 28b/03), **bir ve vāḥid** (30a/09, 41a/13), **bir ve müttaḥid** (02a/02), **vaḥdet ve birluḳ** (29a/09 vd.), **birluḳ ve vaḥdet** (29b/12), **çoḳluḳ-kes̱ret** (29a/08, 29b/12 vd., 31a/14, 31b/04), **müşābehet ve oḳşamaḳluḳ** (15b/13), **oḳşayış ve müşābehet** (19b/01, 28a/12), **çoḳluḳ ve keṣret** (16a/14), **kiẕb ve yalan** (17a/13), **çekilmiş ve ẕulaḳṭār** (22a/01), **yuḳarı ve erfa‘** (16a/02), **yuḳaru ve a’lā** (34b/01), **isiluḳ ve ḥarāret** (21b/04), **ġayrı ve özge** (25b/07), **yaratan ve halk ėden** (02a/01, 02a/07), **yaratan ve īcād ėden** (29b/03), **yaratmaḳ ve īcād ėtmak** (33b/05), **ḫılḳat ve yaratmaḳ** (34a/01), **ayru ve muġāyir** (26b/13), **bilikluḳ ve ‘ālimluḳ** (28b/05), **ḳarşu ve muḳābil** (29b/07), **tanumak ve ma‘rifet** (33b/06), **yoḳ ve ma ‘dūm** (30a/01), **yoḳluḳ ve zevāl** (35a/03), **ölü ve ma‘dūm** (30a/06), **bilüklü ve şü‘ūrlu** (35a/08), **yėmiş ve es̱mār** (35b/07), **aġurluḳ ve s̱iḳl** (35b/10), **tiriklik ve ma‘āş ėderler** (36b/04), **ışıḳ ve münevver** (36b/05), **varluḳ ve vücūd** (40a/04), **bellü ve ẓāhir** (42b/02), **ẓāhir ve bellü** (43a/13), **yol ve ṭarīḳat** (42b/04), **arı ve müberrā** (43a/11), **yaḳşu ve maḥmūd** (43b/06), **rics ve yamanluḳ** (45b/09), **açar ve fetḥ ėder** (46a/11) vb.

1.2.5. BİÇİMLİK ÖZELLİKLER

Eserde artzamanlı biçimlik gelişim açısından ugün devam eden özellikler dışında bir sürü Ortak Oğuzca özelliklerine rastlanmaktadır:

Ayrılma hâli eki birkaç istisna dışında hep +dIn biçimidedir. Bazen de Doğu Türkçesi gibi iyelik ekiden sonra zamir n’si olmadan kullanılır: cūşiş+i+din.

Yer yer an͡ga~on͡ga/ona, anda~onda, andın͡g~ondan/ondın, andın͡g an͡glar~on͡glar/onlar biçimleri paralel olarak kullanılmıştır.

Bildirme eki (+dUr), 1. ş. ilgi (+Um) ve iyelik ekleri (+mUz) ve 2. ç.ş. emir eki (-°ñgUz) hep yuvarlak; ilgi eki (+(n)Iñg; ara sıra +nIñg), 3. t.ş. iyelik eki +(s)I ve -mIş hep düz ünlülüdür (-m etkisiyle 1.t.ş. yuvarlaklaşmış: -mUşam).

İyelik ekinden sonra gelen akuzatif eki +(I)+n biçimindedir: özin, özlerin, gözin.

Azerbaycan Türkçesi belirleyici özellikleri olarak düzenli bir biçimde akuzatif eki +(n)I, geniş zaman -Ar, şimdiki zaman -Ur, Kıpçak özelliği olarak öğrenilen geçmiş zaman eki -Ub biçimide kullanılmıştır.

Farsça sözdizimi (‘iltizâmî’ yapısı) etkisiyle bütün kiplerin yapısında yoğun bir biçimde istek kipi kullanıulmıştır.

1.2.5.1. YAPIM EKLERİ

1.2.5.1.1. İSİM YAPIM EKLERİ

Metnimizde kullanılan başlıca isim yapım ekleri şunlardır:

1.2.5.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

+çI

Meslek, uğraş ismi yapar: pıçaḳçı ‘bıçakçı’ (31a/12)

+daş

Ortaklık ve beraberlik bildiren isimler yapar:

ḳardaş ‘kardeş’ (34a/02 vs.), yoldaşlarımuz (34a/02)

+lU

Varlık ve sahiplik anlamında isimden sıfat yapar:

bulutlu ‘bulutlu’ (46b/04), bellü ‘belli’ <ET. belgülü (1b/04 vs.), bilüklü ‘bilgili’ (35a/08), devletlü ‘talihli’ (42b/06), ḳuvvetlü ‘güçlü’ (11a/06). ↔ faydâlı (23a/13) ve ġāyetli (23a/14).

+lUḳ

İşlek bir ektir. Genelde sıfattan mastar anlamında isimler yapan çeşitli fonksiyonlarla eklenir:

an͡glamazluḳ ‘idrâksızlık’ (13b/13), aḳluḳ ‘beyazlık’ (15a/06), ıraḳluḳ~yıraḳluḳ ‘uzaklık’, oḳşamaḳluḳ ‘benzerlik’ (15b/13), birluḳ ‘birlik’ (her yerde), bilmezluḳ ‘cehalet’ (7a/02), isiluḳ ‘sıcaklık’ (21b/04), eksükluḳ ‘noksan’ (11a/05), göglük ‘gök olma’ (22b/11), ḳulluḳ ‘hizmet’ (44a/02), nėceluḳ ‘keyfiyet’ (28b/12), son͡graluḳ ‘sonralık’ (1b/06), tan͡grıluḳ ‘tanrılık’ (19b/03 vb.), tirigluḳ ‘canlılık’ (14b/05) ~ tiriglük (30a/07) ~ tiriglik (25a/10, 36b/03, 22b/09).

Çok nadir de olsa ice şekli de belki bir ağız etkisiyle kullanılmıştır: tiriklük ‘تیرکلک(22b/09), göglük ‘ککلک(22/11), hatta: yulduzluk ‘یلدزلک’ (22b/11).

+raḳ

Üstünlük bildiren (“daha ~” anlamında) sıfat ve zarflar üretir. Ek hep kalın sıralı (+raḳ) olarak ve çok yaygın biçimde ‘daha’ yerine kullanılmıştır:

artuḳraḳdur ‘daha fazla’ (8b/01), bellüraḳ ‘daha belirgin’ (4a/07), nā-ma‘ḳūlraḳ ‘daha akıldışı’ (45a/03), yavuḳraḳ ‘daha yakın’ (30a/07), uçaraḳ=‘ālīraḳ ‘daha yüce’ (35b/01), yėgraḳ ve yaḳşuraḳ ‘daha iyi’ (43a/08), yėgraḳ ve şerīfraḳ ‘daha iyi ve daha şerefli’ (8a/01).

+sIz

Yokluk bildiren sıfatlar yapar; “~ olmadan/olmaksızın” anlamında zarflar oluşturur. Eski Anadolu Türkçesi tersine Eski Azerbaycan Türkçesinde hep düz ünlülü olduğu görümektedir:

‘amelsiz ‘amel etmeden’ (7b/06), ‘aḳlsuzluḳdın ‘akılsızlıktan’ (21a/13), behresiz ‘nasipsiz’ (4a/14), mekānsızluḳ ‘mekansızlık’ (18b/02), mu‘allimsiz ‘öğretmeni olmadan’ (42a/04), mürşidsiz ‘mürşidi olmadan’ (4a/03), ṣıfatsız ‘vasıfsızken’ (31b/12), zamānsızluḳ ‘zamansızlık’ (18b/02); susuz ‘susamış’ (33b/02).

1.2.5.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

-GU~-KU

Alet isimleir veya soyut isimler yapar:

yuḳu ‘uyku, rüya’ (25b/01) <uyḳu (ET. *udı-*), ḳaranḳu ‘karanlık’ (36a/09), kerkü ‘keser’ (39a/11), eskü ‘eski’ (1b/08), güzgü ‘ayna’ (36b/05).

-(U)K

Çeşitli fonksiyonlarda kullanılmaktadır. Genelde edilgen sıfatlar yapar:

artuḳ ‘fazla’, bilük (1b/11, 42b/01), buyuruḳ (43b/10), böyük ‘büyük’ (30b/02), delük (36b/01), eksük (8a/07 vs.).

-maḳ *(ara sıra:* ***-mek)***

Oldukça işlek bir ektir. Bir eylem ve oluşun soyut ismini yapar:

aḳtarmaḳ ‘aramak’ (4a/07), başarmaḳ ‘aşarmak, becermek’ (18a/01), gün batmaḳı ‘güneşin batması’ (36a/11), bilmaḳ ‘bilmek’ (12b/03 vs.), ėşitmaḳ ‘işitmek’ (6a/07), iḥāṭa ėylemaḳ (12b/05), gėymaḳa ‘giymeye’ (34a/05), görmaḳı ‘görmeyi’ (9b/08), oḳşamaḳluḳ ‘benzerlik’ (15b/13), ölmaḳ ‘ölmek’ (26a/01 vs.), tirilmaḳ ‘dirilmek’ (30b/02).

-me

Eylemden soyut ve somut isim yapar:

sürme 'sürme, rastık' (9b/11, 27b/12)

-U

Çeşitli anlamlarda sıfat ve isimler yapar (iki ayrı ek: biri sonses düşmesiyle -U< -°G ve diğeri –U zarf-fiil kalıplaşması):

ayru (9a/02 vs.) <ET. *adruḳ*, ölü (30a/06) ~ öli <ET. *ölüg*; ḳarşu (2a/04 vs.) <ḳarış- 'karşı gelmek', tolu (46a/08) <ET. *tolu*, yaḳşu 'iyi' (34b/12 vs.) <yakış- (zarf-fiil kalıplaşması).

1.2.5.1.2. FİİL YAPIM EKLERİ

Metnimizde kullanılan başlıca fiil yapım ekleri şunlardır:

1.2.5.1.2.1. İsimden Fiil Yapan Ekler

+A-

oḳşa- 'benzemek' <oğuş+a-; düzet- 'imal etmek'.

+Al-

ucalt- 'yücelmek, yükselmek' <ucal-.

+Ar-

başar- 'aşarmak, becermek'.

+lA-

an͡gla- 'anlamak', bağışla- 'bağışlamak', baḳla- 'bağlamak', saḳla- 'saklamak, korumak, bir yerde tutmak'.

1.2.5.1.2.2. **Fiilden Fiil Yapan Ekler**

Fiilden fiil yapan eklerin çoğu çatı ekleridir:

1.2.5.1.2.2.1. Ettirgenlik Ekleri

-Ar-

çıḳar- 'çıkarmak', ḳurtar- 'kurtarmak'.

-Ur-

artur- 'artırmak', ayur- 'ayırmak', yėtür- 'ulaştırmak, yėtiştirmek', itür- 'yitirmek', kėçür- 'söndürmek'.

-t-

tanut- 'tanıtmak', tirilt- 'diriltmek, canlandırmak', ucalt- 'yükseltmek'.

-DUr-

geltür- 'getirmek, gelmesini sağlamak', öldür- 'öldürmek'.

1.6.1.2.2.2. Edilgenlik Ekleri

-n-

an͡glan- 'anlaşılmak', bilün- 'bilinmek', bulun- 'bulunmak', olun- 'olunmak', tapun- 'bulunmak, icât edilmek'.

-l-

çekil- 'çekilmek'.

1.2.5.1.2.2.3. Dönüşlülük Ekleri

-l-

ayrul- 'ayrılmak', tiril- 'dirilmek'.

-n-

bulun- ‘varolmak’, görün- ‘görünmek’, saḫlan- ‘korunmak, tutulmak’.

-ş-

soruş-‘birine sormak’, yėtiş- ‘ulaşmak’.

1.2.5.1.2.2.4. İşteşlik Ekleri

-ş-

söyleş- ‘karşılıklı konuşmak’, soruş- ‘birlikte sormak’.

1.2.5.2.İSİM ÇEKİMİ

1.2.5.2.1. Çokluk Eki

Metinde kullanılan çokluk eki *+lar/+ler*’dir. Ekin önceki dönemlerde kullanımı ile farklı bir durumu yoktur (yazımda bazen Doğu Türkçesi yazım geleneği üzere elifle yazılsa da dil uyumuna girer):

adlar (28a/12), ‘aḳllar (26a/06), ‘ālemīlere (20b/10), ‘ayblardın (43a/11), bendelerdin (28a/05), bizlerde (20a/01), dağlar (35a/09), ġıḍālar (11a/06), gögler (9a/10), görmaḳlar (9b/09), iyler (13b/08), ḳardaşlar (38a/05), yoldaşlarımuz (34a/02).

Bazı Arapça kırık çoğullar herhalde topluluk adı muamelesi görerek tekrar Türkçe çokluk eki almıştır:

ābālarımuz (46b/07), **ervāḥ**lara (38b/14), **eşyā**lar (24b/05), **ḫavāṣṣ**larımuzdın (2b/05), **ḫulefā**larıñ (32a/10), **maḫlūḳāt**lardın (30a/06).

1.2.5.2.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri 1. ve 2. kişi teklik ve çokluk şekillerinde daima yuvarlak, 3. kişi teklik ve çokluk şekillerinde ise düz ünlülüdür.

Teklik 1. şahıs: *+(U)m*

atam (2b/11), dayım (2b/10), ‘aḳāyidümi (2b/08), i‘tiḳādum (27b/03), meẕhebüm **(**27b/03**),** mürşidümdür (27b/04)

Teklik 2. şahıs: * *+(U)n͡g*

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs: *+(s)I*

ẕāt adı (30b/14), ḳarşusı (17b/10), barısı (8a/09), biligi (16a/01), cānı (40b/08), Fārsī dili (18a/01), baṣīret ehli (7a/09), fermān-fermā-yı küll emri ilen (39a/07).

Çokluk 1. şahıs: *+(U)mUz*

ḳamumuz (4a/04), murādumuz (31b/13, 32a/01), şerī‘tumuz (3a/08), ‘aḳlumuzda (17b/02), ḫayālumuza (17b/03, 17b/09), i‘tiḳādumuz (13a/11, 38a/11), mürşidümüz (30b/02), özümüzdin (17b/13).

Çokluk 2. şahıs: *+(U)n͡gUz*

mertebeñ͡güzdin (30a/13), ‘aḳlun͡guz (8b/11), payın͡guz (33b/10), özlerin͡güzdin (30b/01).

Çokluk 3. şahıs: *+lArI*

aḥvālları (23a/01 vs.), aṣlları (18a/07), düşmenleri (46a/02), evārlārı (41a/07), ervāḥları (42a/10), ėteklerindin (9b/02), ḥālları (22b/06), i‘tiḳādları (3a/07), varluḳları (12a/13).

1.2.5.2.3. Hâl Ekleri

1.2.5.2.3.1. İlgi Hâli (Genitif)

Eski Türkçede düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olan genitif eki bu dönemde *+(n)Ing̑*; (düz ünlülü) biçimindedir:

anıng̑ (8a/08, 12a/11 vs.), ‘ademing̑ (01b/07), bunıng̑ (17a/09, 45a/04), ḥażreting̑ (02b/09, 03a/12, 03a/13 vs.), ḥażarātıng̑ (02b/04, 07b/04, 07b/08, 09b/04 vs.), kimsening̑ (42b/10), ong̑ların̑g (02b/04, 03b/11 vs.), ong̑ların̑g içün (26b/14), onıng̑ (çoğu yerde), şeyḫing̑ (05a/09), seyyiding̑ (05a/11, 05a/12 vs.), varınıng̑ (02a/09 vs.).

Genitif eki normalde ünsüz sonrası +Ing̑ iken bazı örneklerde Eski Türkçe gibi +nIng̑ olarak da kullanılmıştır: mübinning̑ (07b/03), yaḳīnning̑ (10b/01), şey’ning̑ (12a/02), müta‘ālnıng̑ (15b/10), ḫālıḳ-ı celīlning̑ (33b/06). Bu değişik kullanımı ekin kopuk yazıldığı durumda bir yazım olgusu veya Doğu Türkçesi etkisi olarak da görmek mümkün.

İlgi eki birkaç örnekte yuvarlak olarak +(n)Ung̑ biçiminde de görülür: bung̑larung̑ (39b/05) oysa: bung̑ların̑g (çoğu yerde), ong̑larung̑ (35a/11, 38b/03, 45b11/14 vs.) ↔ ong̑ların̑g (2b/04, 3b/11 vs.), her zadung̑ (21a/08).

1. şahıs ilgi eki ise *+Um* biçimşnde hep yuvarlaktır:

benüm (27b/03); bizüm (2b/05, 3a/06, 3a/06, 6a/06, 16a/01, 29b/01, 32a/08, 38a/11, 46b/06).

3. şahıs zamirinde ‘onıng̑’ gibi ‘anıng̑’ da var.

Eksiz Genitif (ilgi ekinin kullanılmadığı durumlar):

Bazı cümlelerde tamlayan belirli ad tamlaması konumunda, ilgi eki almadan kullanılmıştır:

- “***enbiyā*** *—‘aleyhi’s-selām— çırāğı onıng̑-lan münevverdür*” (9/01)
- “*‘aḳlınıng̑* ***çırağı*** *sönmegi yoḳdur*” (09b/07)

- “*hīç vech-len **zevāl** on͡ga yolı yoḳdur*” (10a/13)
- “***ecsām** ıraḳluḳı tek*” (25b/04)
- “*bu **mürşidler** mes̱eli, ḥāẕıḳ ṭabīb mes̱elidür*” (6b/13)

1.2.5.2.3.2. Yükleme Hâli (Akuzatif)

Metnimizde üç türlü akuzatif eki, hem *+(n)I*, hem 3. şahıs iyelik ekinden sonra *+n* eki, hem de ünlüyle biten kelimelerden ve bazı zamirlerden sonra Eski Türkçede kullanılan *+nI* eki[14] eki kullanılmıştır. 3. teklik ve çokluk şahıs iyelik eklerinden sonra genellikle *+n* eki kullanılmıştır. Ünlü ile biten sözcüklerde asla /y/ yardımcı sesi kullanılmamış, hep /n/ sesi araya girmiştir.

bir şeyi (37b/08), beḳā’ı (7b/13), bizi (25a/10), dīni (43b/14), olmaḳı (13b/12, 13b/12), on͡gları (38b/05, 42a/05), yamanluḳı (45b/09);

Allāh Te‘ālā’nı (13a/11, 17a/09, 20a/07), āyeni (44a/06), esmānı (31a/13), eşyānı (11a/01, 18a/07 vs.), ġayrını (17b/12), ḳamusını (38a/07), ma‘nānı (13a/03, 14a/09 vs.), Tan͡grı’nı (12b/08)

onı (1b/08, 5b/05 vs.)

birbirin ‘birbirini’ (36a/03, 36b/04), ḥadīs̱in ‘hadisini’ (44a/10), elin ‘elini’ (44a/12), özleri ‘kendilerini’ (44b/14), Şeyḫ Zāhid ‘**aḳāyidin** (02b/08), **özin** delīl ü mürşid yėtüre (04a/07), baṣīret **gözin** açub (02b/14), kīmyā nüshasın (7b/07), anun͡g ışıkın (9a/08), adların beyān ėtdi (45b/02), “Son͡gra Ḥażret-i Emīrelmü’minīn’in͡g **elin** tutub ol ḥażreti minberin͡g üstünde ucaltub buyurdı” (44a/12-13).

Eksiz Akuzatif: Bazı kelimelerde 1. ve 2. şahıs iyelik eklerinden sonra akuzatif eki olmadığı halde akuzatif anlamı bulunmaktadır:

---

[14] A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 64.

- "payıñguz alub…" (33b/10): Payınızı alıp…

- "fenā rengi götürür" (8b/06): fena rengini alır.

1.2.5.2.3.3. Yaklaşma Hâli (Datif)

Bu dönemde datif eki *+(y)A* biçimindedir. Eski Türkçe *+GA/+KA* ekinden gelmiştir. Eski Türkçedeki *+ġa* ekinin izi añga, oñga gibi kullanımlarda kalıp olarak devam etmiştir. Bu ek ümlüyle biten kelimelere geldiğinde araya -y-, iyelik eklerinden sonra ise -n- sesi alır:

āḫire tėk (44a/14), añglara (40a/07, 42b/03), buñglara (39a/07), eflāka (23a/12), elden ele (4b/08), ḫilāfete (45a/06), on iki imāma (45b/02), ḳuyaşa (36b/02), maḳṣada (4a/06), oda (10b/08), tanumaḳa (8b/07), yėre (25b/03), ẓuhūra gelür (34a/05);

dünyāya (44b/08), fenāya (7b/13), her neye (8b/03, 19a/11), imdiye dėk (45a/10), ḳamuya (21b/06 vs.), ma'nāya (13a/05 vs.), oraya (9b/06), özgeye (4a/05), Tañgrı'ya (14b/11).

añga 'ona' (20b/07)~ oñga 9a/04, 10a/13, 20a/11, 26a/08, 38b/08), oysa: ona (o.+na 8b/01, 10b/14 vs.).

anıñg ṭarafına (21a/01), 'aẕābına (43b/13), bendelerine (8a/04), birisine (31b/14), birluḳına (16a/10), emrine (21a/05), ėtegine ėl urmaḳ (4a/09, 45b/12), her birine (11b/06), yavuḳına (10b/07), yėrine ḳoymaḳ (19a/07).

1.2.5.2.3.4. Bulunma Hâli (Lokatif)

Lokatif eki düzenli olarak *+dA* biçimindedir. Eski Türkçede ekin *+tA* şekillerinin de kullanılmasına karşın metnimizde Eski Anadolu Türkçesiyle ortak bir özellik olarak sadece *+dA* biçimleri yer almaktadır:

bāṭında (3a/03, 44b/10), birluḳda (29a/10, 29a/11), fikde (9a/08), gėtmekde (14a/03), günde (46b/04), ḥayvānlarda (8a/09), ḳıyāmetde (13a/11), kī̄şimüzde (29b/01), sizde (23b/07).

Zamir ve iyelik ekinden sonra zamir n'siyle kullanılır:

anda (14b/10), munda (31b/03), onda (2a/06 vs.); adında (15b/13), aralarında (45a/04), arasında (1b/11 vs.), żalālet biyābānında (7a/14), ṣırāṭ-ı müstaḳī̄m cāddesinde (9b/03), cihetinde (11a/05, 06), fenāsında (13a/02), ibṭālında (14a/02 vd.), vaḳtında (18a/08, 46b/03).

1.2.5.2.3.5. Ayrılma Hâli (Ablatif)

Metnimizde en değişik şekle sahip olan ablatif eki Eski Türkçe gibi *+dIn* biçimindedir (Eski Türkçe tersine *+tIn* şekli ve bu anlamda lokatif eki kullanımı yoktur; fakat bu dönemde de ek düz ünlülüdür):

addın (31b/11), an͡glardın (41b/09, 45b/08), bun͡glardın (23a/02, 40a/06), cennetdin (33b/13), eşyādın (01b/03), ḥażretdin (04b/12 vs.), bilmekdin (07b/07), oddın (07b/09), maḳṣlardın (34a/03), özindin (41b/04), özgesidin (13b/05), o cümledin (45a/11).

Zamir ve iyelik ekinden sonra ise zamir n'si araya girer:

andın (12b/01 vs.), ondın (01b/04-05, 02a/11, vs.), bundın (19a/14 vs.), mundun (04b/03); nūrındın (04a/14), ḥażretlerindin (17b/04), luṭflarındın (8a/04), taṣavvurındın (12a/12), yüzindin (36b/06).

İyelik ekine geldiğinde +(s)I+ndIn olduğu gibi, Doğu Türkçesi tarzı -n- ara sesine (zamir n'sine) gerek olmadan da kullanılmıştır: birbiridin 'بيرىيرىذيى' (9a/02), ol baḥr cūşiş'idin 'ج جوشىذيى' (33a/14), feyż-i vücūdıdın 'دجوذيى' (33b/03), dergāhınıng̑

muḳarrebleridin 'مقرّبلریذین' (6b/04, 33b/11), şevḳidin 'شوقیذین' (7b/12), muṭī'leridin 'مطیعلریذین' (7b/04), aḳṭārıdın 'اقطاریذین' (7a/07), ẕātıdın 'ذاتیذین' (15b/03), yėlidin 'ییلیذین' (9a/03).

Zarf-fiil yapısında da yer alan -madın biçimi de var: olmadın (40a/09-10, 41a/09), ḳurtamadın (6a/14).

Bu düzenli durumu bozan, belki yazım hatası olarak değerlendirilebilecek sadece birkaç +dAn ekli örneğe rastlamak mümkün. Eski Türkçede de bu istisnalar var olmakla birlikte bu +dAn biçimi daha sonraki çağlarda veya farklı bir coğrafyada yapılan istinsah sırasında yerli ağız etkisiyle ortaya çıkmış olabilir:

ondan sonĝra 'اُذَن صُكْرِ' (3a/11), düşmenleridin 'دشمنلریذی' (3b/12) ↔ düşmenlerindin 'دشمنلرنذی' (7b/08), elden ele 'الدین الَ' (4b/08), Ebherī'dendür 'ابهریذن دُر' (5b/02), Tanĝrı'dan 'تَنكریذی' (13b/03), bu sözden 'صُزْدی' (14b/09), bu vechdendür 'وجهدَن دُر' (34a/14) ↔ ne vechdindür 'نَ وجهذین دُر' (32a/12), yaratduḳından 'یاراتدُقْذی' (27a/03), zamāndan 'زمانذی' (35b/01), yaratmaḳdan 'یاراتمقذی' (18b/12).

Belki de bu dönemde ekin ünlüsünün zayıfladığı ve +dėn biçiminde olduğu, ya da sadece yazım olarak Doğu Türkçesinin örneksendiği, yahut da bu özelliğin bir bölge ile sınırlı olduğu düşünüebilir.

1.2.5.2.3.6. Araç ve Birliktelik Hâli (İnstrumental)

Metnimizde iki türlü instrumental eki kullanılmıştır: Biri "ile" edatı(*+ıla/+ile*), diğeri de bu edatın eskicil *+n* vasıta hâl ekiyle kaynaşmış "ilen" (bitişik şekliyle: +lAn, +IlAn) biçimidir. İle birkaç yerde (06b/09, 15b/05, 16a/07, 17a/09, 17a/10, 18b/14, 21a/01, 22a/03, 28a/02 , 31a/12, 39a/11, 43a/14; krş. ėyle 'ایلَ') görülür, baskın olarak 'ilen' kullanılmıştır:

ẕāt-ı şerīfi ile (16a/07, 21a/01), mütaṣavver ile (17a/09), bu taḳrīr ile (22a/03), öz ẕāt-ı basīṭi ile (18b/14), kerkü ile neccār arasında (39a/11);

ṣıfāt-ıla (26b/11), onıñgladur (21b/03), onıñgla (8a/01, 15a/09) ~ onıñglan (9a/12, 9b/01, 10a/12);

göz ilen (19a/03), göz-ilen (20a/11), özleri dėdükleri ilen (21b/14), öz sözleri ilen (22b/07), vechi ilen (31a/06), ne vech-ilen (31a/13);

ad-ılan (31b/12), ‘aḳllan (19a/04), anıñglandur (9a/11), cihetlen (1b/09), esabablan (21a/02), ḥālāt-ılan (7a/14), tanımaḳlan (33b/04), ṭarīḳlen (44a/08).

Metinde birkaç örnekte bugün de Azerbaycan ağızlarında devam eden ineñg (+nAñg) biçiminde ek kümesi de gözlemlenebilir:

adnañg (32b/13), eṯerneñg (12b/09), ṣıfatıynañg (31a/06), hevāsı ineñg (44b/09).

Eskicil +n vasıta hâli eki sadece bir örnekte kalıplaşmış olarak görülür: gizlin (13a/08, 26b/01, 28b/03).

1.2.5.2.3.7. Eşitlik Hâli (Akvatif)

Eşitlik eki *+cA* biçimindedir:

bir igine delügindin tüşen **ḳadarınca** nūr (36b/02); kalıplaşmış olarak **nėce** ‘nasıl, ne biçimde’ (8a/13, 14b/12 vs.), **nėçe** ‘kaç, ne kadar; birkaç’ (21a/12, 21b/09 vs.).

1.2.5.2.3.8. Yön Gösterme Hâli (Direktif)

Metinde Eski Türkçe yön ekleri (*+rA, +GArU*), sadece kalıplaşmış olan birkaç yön adında *+rA* ve *+ArU* biçimlerinde görülmektedir:

tışaru (13b/09)~tışarı (13b/03, 13b/10, 22a/07), yuḳaru (1b/05, 34b/01 vs.)~ yuḳarı (16a/02, 23a/06); soñgra (çoğu yerde), üzre (21b/08).

1.2.5.2.4. Soru Eki

Bu metinde hiçbir yerde *+mi* soru eki kullanılmamıştır. Soru cümlesinde soru sözü olmadığı durumda bazen ‘āyā’ soru edatı (37b/12, 39b/06) kullanılmıştır. *Bk.* Sözdizim.

1.2.5.2.5. Aitlik Eki

Az sayıda da olsa ‘کی’ biçimide yazılan aitlik ekinin bulunma hâliyle kullaılanıldığı örneklere rastlamaktayız:

her irelüki, sebebdür sonĝrakı ẖalḳa ‘ایلکی-ضڭکی’ (41b/03), imdiki ‘ایونکی’ (28b/14), cemī‘ yėrdekileri ‘یزدکلری’(23a/13), ‘ālemdekilere ‘عالوذکلری’(38a/07), evvelki ‘ālem ‘الکی’ (38b/08, 39b/11).

1.2.5.3. FİİL ÇEKİMİ

1.2.5.3.1. Şahıs Ekleri

Matnimizde fiil çekiminde kullanılan şahıs ekleri şunlardır:

1.2.5.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs: *-Am*

ẖalḳ ėtmemüşem (34b/12).

Teklik 2. şahıs: *-sAn*

Ėşitmeyübsen (32a/09).

Teklik 3. şahıs: *Eksizdir.*

Bazen kip ekinden sonra +DUr bildirme eki getirimektedir: gėymişdür (5b/03), ẖalḳ ėtmişdür (38b/12), īcād ėyleyübdür (18a/07).

Çokluk 1. şahıs: *-Uz*

an̂glaruz (28a/14, 30a/10, 30a/11), bilürüz (3a/11, 14b/14 vs.), görerüz (14b/14 vs.), müteveccih oluruz (23b/05), dėrüz (28b/02); oysa: dėruḳ (28b/02). İki yerde ise: an̂gladuz ‘anladık’ (24b/07), bildüz ‘bildik’ (19a/14).

Çokluk 2. şahıs: *-sIz*

buyurursız (29a/04), çaḳırasız (32b/13), terk ėdübsiz (07b/10), tevehhüm ėdersiz (28a/13).

Çokluk 3. şahıs: *-lAr*

bilürler (13b/14), iktifā ėtmeyeler (6a/11), müberrā ėtmişler (36a/07), su’āl ėtdiler+(16b/14).

Bazen bu ekten önce +DUr bildirme eki de getirimektedir: ḳaṣd ėtmişdürler (14b/02), bilübdürler (21a/14).

1.2.5.3.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs: *-m*

dėdüm (32b/12), sordum (32b/10).

Teklik 2. şahıs: **-n̂g*

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs için şahıs eki kullanılmamıştır.

Çokluk 1. şahıs: *-K*

naẓar ėtduḳ ve taṣavvur ḳılduḳ, bilduḳ (12a/12), bilüruḳ ve göreruḳ (14b/07), dėduḳ (15a/10), dėruḳ (27a/10), dėmişuḳ (28b/01), bendeluḳ ėyleruḳ (29b/02); ėdaḳ (17b/13 vs.), dėyaḳ (21a/11), bilaḳ (20a/08).

Çokluk 2. şahıs: *-n̂gUz*

an͡gladun͡guz (16b/12), buyurdun͡guz (25b/05 vs.), ḳurtardun͡guz (25a/10), soruşdın͡guz (30a/12), söyledin͡güz (37b/06), vaṣf ėtdün͡güz (36b/14).

Çokluk 3. şahıs: *-lAr*

dėdiler (13a/02), iṭā‘at ėtmediler (43b/12), bilmediler (45a/06).

1. ç.ş. için aynı zamanda hem -Uz, hem de -uḳ eki kullanılır: bilüruḳ (11b/03 vs.), hem de: bilürüz (3a/11 vs.); dėruḳ (28b/02), hem de: dėrüz (28b/02); dėmişuḳ (17a/13, 28b/01), hem de: dėmişüz (22a/13).

1.2.5.3.2. Basit Çekimli Fiiller

1.2.5.3.2.1. Bildirme Kipleri

1.2.5.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki aslen -dI biçiminde ve ünsüz benzeşmesine uymaz. Bu ek bu dönemde 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak, 3. şahıslarda ise düzdür.

Teklik 1. şahıs: *-dUm*

dėdüm (32b/12), ėşitdüm (20b/05), ‘arż ėtdüm (32b/05, 32b/08), sordum (32b/10), söyledüm (32b/02, 32b/06) oysa: söyledim (32a/11).

Teklik 2. şahıs: **-dUn͡g*

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs: *-dI*

ayurdı (43b/05), bilindi (28b/09), bulundı (20a/01), buyurdı (11a/01 vs.), çaḳırdı (44a/10), taḳrīr ėtdi (18a/04), ėyledi (42a/10), lāzım geldi (45a/06), geltürdi (44a/06), ḳurtardı (37b/01), oldı (07a/09), söyledi (15b/14 vs.), cevāb vėrdi (12b/14 vs.), yėtişdi (09b/06).

Çokluk 1. şahıs: *-dUK, dUz*

bilduḳ (12a/12 vs.), dėduḳ (13b/02 vs.; bir yerde: dėdük-15b/09), naẓar ėtduḳ (12a/12), ḳılduḳ (32a/04), görduḳ (32a/04), söyleduḳ (23b/02).

İki yerde ise -dUz eki görülür: an͡gladuz ‘anladık’ (24b/07), bildüz ‘bildik’ (19a/14).

Çokluk 2. şahıs: *-dUn͡gUz*

an͡gladun͡guz (16b/12), buyurdun͡guz (25b/05, 37b/11, 39a/09), bāṭıl ėtdün͡güz (29b/08), ḳurtardun͡guz (25a/10), bāṭıl ėtmedün͡güz (23a/14), tiriglik bağışladun͡guz (25a/10), soruşdun͡guz (30a/12), söyledün͡güz (16b/11, 37b/06).

Çokluk 3. şahıs: *-dIlAr*

buyurdılar (16a/12), dėdiler (13a/02), istid‘ā ėtdiler (2b/07), ẓuhūra geldiler (41b/02), bāḳī ḳaldılar (44b/07), müteveccih oldılar (05a/07), söylediler (15b/07), nisbet vėrdiler (45a/07).

1.2.5.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki *-mIş* (genelde[15] düz ünlülü) ve ara sıra 2. ve 3. şahıslarda *-Ub* (hep yuvarlak ünlülü) biçimindedir: olunubdur ‘olunmuştur’, yetişübdür ‘yetişmiştir’, buyurubdur ‘buyurmuştur’ vb. Bununla paralel olarak -mIş eki de görülür: ėylemişdür, olmamış, yaratmış vb.

Teklik 1. şahıs: *-mUşAm*

yaratmamuşam (34b/11), ḫalḳ ėtmemüşem (34b/12).

Teklik 2. şahıs: *-UbsAn*

[15] Sadece olumsuz ¿rneği bulunan 1. teklik şahısta (-m eki etkisiyle) -mUş- şeklini alır.

ėşitmeyübsen (32a/09), ėtmeyübsen (32a/09).

Teklik 3. şahıs: *-mIş(dUr), -Ub(dUr)*

irşād almışdur (27b/06), buyurmışdur (17a/03, 18a/09), ḫalḳ ėtmişdür (38b/12), ‘aṭā ėylemişdür (19a/11), gėymişdür (4b/03), görmemiş (4a/03), gerek ḳımışdur (19a/11), dāḫil olmamış (10b/09), yavuḳ olmış (10b/06), olmış (4a/12, 17a/14)~ olmışdur (7b/14), yaratmış (29a/02)~ yaratmışdur (12a/14)~ yaratub (11b/04, 11b/11)~yaradub (20a/13), yaratubdur (11b/05), yėtişmiş (7a/01)~ yėtişüb (9b/04)~ yėtişübdür (3a/10), yėtişmemiş (10b/07), yėtmiş (10b/06, 10b/08) yėtüb (42a/12, 42b/07).

ayrulubdur (14b/11), buyurubdur (12b/12 vs.), düzetübdür (11b/05), ‘aṭā ėdübdür (19a/12), īcād ėyleyübdür (18a/07), olmayubdur (11b/02), işāret olubdur (37b/03), va‘de olunubdur (33b/14), saḳlayubdur (38a/07), tutubdur (7a/11), vėrübdür (38b/14).

Ekin -Ub biçimi sadece kısaltma amacıyla kullanılmış ve cümle sonunda görülmez: 3. t.ş. öğrenilen geçmiş zaman eki ile -Ub zarf-fiil ekini ayırt etmek için genelde sonda veya sonraki/son eylemde +dUr bildirme eki kullanılmıştır: tutub ‘tutup…’ (44a/13) ↔ tutubdur ‘tutmuştur’ (7a/11), düzetüb ‘yapıp …’ (44a/08) ↔ düzetübdür ‘yapmıştır’ (11b/05); *bağışlayub* ve in‘ām *ėdübdür* (11b/05d), *ėşidüb* ve żabṭ *olunubdur* (2b/11); iḫlāṣ keştīsine *oturub* ġarḳ ve helākdın *ḳurtulub* sāhil-i necāta *yėtişübdür* (07a/12-13).

Çokluk 1. şahıs: *-mIşUz, -mIşuḳ*

iḫtiyār ėtmişsiz (7b/13), dėmişuḳ (17a/13, 28b/01), oya: dėmişüz (22a/13).

Çokluk 2. şahıs: *-UbsIz*

bilübsiz (17b/13), buyurubsız (31b/07), terk ėdübsiz (7b/10), olubsız (7b/04), vurubsız (7b/04)

Çokluk 3. şahıs: *-mIş(dUr)lAr, -UbdUrlAr*

buyurmışdurlar (25b/11)~buyurubdurlar (25a/02), ḳaṣd ėtmişdürler (14b/02), münezzeh ü müberrā ėtmişler (36a/07), olmışdurlar (6b/13); bilübdürler (21a/14), dėyübdürler (21b/05), gümān ėdübdürler (21a/13), olubdurlar (6b/05)

Bazen ise: **-mIşlA** (-mışlar): götürmışla, yėtürmişle. Ayrıca: **-UbdUllA** (-dır-lar): olubdullar 'olmuşlardır' ().olmış ola

1.2.5.3.2.1.3. Şimdiki Zaman

Bu kip için Azerbaycan Türkçesinin tipik özelliği olarak -Ur eki (bu dönemde sürekli yuvarlak) kullanılmıştır. Bugün de olduğu gibi biz çalışmadaki -Ar ekini sistematik olarak geniş zaman, -Ur ekini ise şimdiki zaman olarak saptadık. (bk: 1.6.3.2.1.4)

Teklik 1. şahıs: *-*UrAm*

Örneksiz.

Teklik 2. şahıs: *-*UrsAn*

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs: *-Ur*

an͡glanur 'analşılıyor' (31b/11), arturur 'artırıyor' (9a/09, 13a/05), ayırur 'ayırıyor' (9a/01), bilür 'biliyor' (19a/05), bilünür 'biliniyor' (10b/03), buyurur 'buyuruyor' (4b/01), çıkarur (15a/02), ėşidür (20a/11), gelür (17a/09, 17b/05 vs.; krş. geler: 12a/03), ḳalur (7a/14), görünür (17a/11), götürür (8b/06), ḳurtarur (15a/02), ḳurtulur (9b/06), olur (7b/03, 8b/05, 8b/06 vs.), beyān olunur (2b/13), öldürür(26a/02),

saẖlanur (40b/03), tanulur (8a/01, 9a/11, 12b/09), tapulur (17b/02), tirildür ‘canlandırıyor’ (26a/02), vėrür (32b/03), yaratur (38a/03), yėtişür (8a/13 vs.), yėtirür (7a/05, 11a/03).

Çokluk 1. şahıs: *-UrUz, -Uruḳ*

bilüruḳ ‘biliyoruz’ (11b/03 vs.)= bilürüz ‘biliyoruz’ (3a/11, 14b/14 vs.), ėşidürüz (19a/03, 21a/06), oluruz (28b/03).

Çokluk 2. şahıs: *-UrsIz*

bilürsiz ‘biliyorsunuz’ (14b/12, 15a/04, 27b/09), buyurursız (14b/01), görürsiz (17a/11)

Çokluk 3. şahıs: *-UrlAr, -UllAr*

bilürler (13b/14 vs.), ėdürler (40a/03), ėşidürler (39b/06), görürler (36b/04, 39b/06), ḳurtulurlar (15a/10), olurlar (30a/04, 40b/12 vs.), ölürler (21b/03), söyleşürler (39b/07)= söyleşüller (35a/09), vėrürler (22a/02), yėtişüller (27b/13).

ÇAT’de de olduğu gibi 3. ç.ş. eki -UrlAr > -UllAr şeklinde değişebilir: olullar ‘اوّلْلر’ (09a/13), söyleşüller ‘صُوْيلَشُّللر’ (35a/09), yėtişüller ‘يتيشْلر’ (27b/13); mużill-dürüller ‘مضلّدرّلر’ (03a/04).

Eserde -mAKdA biçiminde sürekli şimdiki zamana da yer verilmiştir:

- rūzgār *kėçmekdedür* (14a/02)

- her laḥẓa *gėtmekde* ve bāṭıl *olmaḳdadır* (14a/03)

- Allāh Te‘ālā hemīşe īcād *ėtmekdedür* ve ḥādiṡleri daẖı ‘ademdin vücūda *getürmekde* (18a/11).

1.2.5.3.2.1.4. Geniş Zaman

Bu kip Azerbaycan Türkçesinin örneksel bir özelliği olarak hep -Ar~-°r ekiyle kurulur. Metinde geçen -Ur eki ise şimdiki zaman eki olarak kullanılmış (bk. 1.6.3.2.1.4):

Teklik 1. şahıs: **-ArAm, *-°rAm*

Metnimşzde bu şahısta sadece olumsuz geniş zaman için iki örnek bulunmaktadır: bilmenüz 'bilmeyiz' (19b/13), taṣavvur ėde bilmenüz 'tasavvur edemeyiz' (23b/06).

Teklik 2. şahıs: **-ArsAn, *-°rsAn*

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs: *-Ar, -°r*

açar (46a/10), artar (8b/10), biter (21b/02), ėder (21b/13 vs.), geler 'gelir' (12a/03; krş. *gelür*), görer 'görür' (20a/11, 34a/11; krş. *görürler*), namāz ḳılar (46a/14), olar 'olur' (8b/04, 13a/03, 22b/14 vs.; krş. olur), tolar 'dolur' (46a/07), tutar (9a/09).

Çokluk 1. şahıs: *-Aruḳ, -°rUḳ, -ArUz, -°rUz*

an͡glaruz (28a/14, 30a/10, 30a/11), ėderüz (4b/05 vs.), göreruḳ 'görürüz' (14b/07; krş. *görürsiz*)~ görerüz (14b/14, 19a/01, 19a/03, 28a/08), sėverüz (3b/11), soraruḳ (21a/06), tanuruḳ (13a/10).

Çokluk 2. şahıs: *-ArsIz*

ėdersiz (28a/13 vs.).

Çokluk 3. şahıs: *-ArlAr, -°rlAr, -AllAr*

ėderler (39b/09 vs.), görerler (36a/03, 36a/05; krş. *görürler*), tanurlar (32a/13, 32a/14, 40b/13).

3. ç.ş. çekiminde bugün de Güney Azerbaycan'ın birçok azında yaşadığı gibi -rl- >-ll- değişmesi göülür: -AllA (-Ar-lAr): **ėdeller** ‘ئذالّر (03a/04) <ėderler, **dėyeller** ‘ئلّدیلر= derler (13b/13, 14a/01) <dėyerler, **yėtüreller** ‘رْرالّر ’ (06b/14) <yėtürerler.

Bu durum hem şimdiki, hem geçmiş zamanda görülür:

Geniş zamanda: -ArlAr > **-AllAr**: ėderler > ėdeller.

Şimdiki zamanda: -UrlAr > **-UllAr**: olurlar > olullar.

Şimdiki Zaman ile Geniş Zaman Ayrımı:

Kanaatimizce o dönemde de Çağdaş Azerbayvcan Türkçesinde olduğu gibi -Ur eki aslında geniş zaman değil, şimdiki zaman ekidir[16]. Bu konuda en büyük isbat Azerbaycan Türkçesindeki durumdur: Geniş zaman eki sistematik ve düzenli bir şekilde -Ar, şimdiki zaman eki ise hep -°r {-ır, -ir, -ur, -ür}[17] biçimindedr. Eserdeki örneklere dayanarak bu durumun çok eskiden var olduğu iddia edilebilir. Kullanılış olarak da —özellikle takrir ve konuşma biçiminde olan bu metinde— şimdiki zamanın geniş zamandan daha işlek olması doğal karşılanabilir.

[16] Belki bu açıdan bakıldığında Eski Türkçede bile Çağdaş Türkiye Türkçesinden yola çıkarak bu eki ‘geniş zaman’ eki olarak ele almakta tereddüt edilebilir. Şimdiki zamanın yokluğu iddiasını ortadan kaldırmak için, ET'de -Ur (tek tük -Ir) ekinin şimdiki zaman, daha az olarak kullanılan -Ar/-r ekinin de geniş zaman (süreğen şimdiki zaman= “*muzari*”) fonksiyonu taşıdığı düşünülebilir. TT'deki karışıklık ise -Iyor yapısının ekleşmesi sonrasına aittir denebilir.

[17] Sürekli şimdiki zaman (*hâl-i istimrârî*) olarak bir de doğal olarak sadece konuşma dilinde kullanışı olan -(y)°r° {-ırı, -iri, -uru, -ürü} biçiminde birçok ağızda varlığını sürdürmektedir: gėdiri ‘şu anda gidiyor’, baḫırı ‘şu anda bakmakta’, gülürü, alırı vb.

Metnin ait olduğu dönemde de anlmaca ne kadar şimdiki ve geniş zaman işleyişleri tam ayrışmamışsa da, özellikle metnin konuşma havasında ve soru-cevap hâlindeki akışına nazaran yuvarlak olan **-Ur** eki, şimdiki zaman olarak kabul edilmiştir.

Aynı fiilin her iki ekle kullanılması da (geler~gelür, olar~olur, görer~görür), -Ur ekinin şimdiki zaman eki, -Ar ekinin ise geniş zaman olarak kullanılmasını gerektirir. Kesin belirleyici olarak -Ar eki birkaç yerde geniş zaman eki olarak -Ur ekinden farklı yazılmıştır:

geler ‘كلر’(12a/03) ↔ gelür ‘كلْر’; ėder ‘ايذار’ (10a/11, 12a/06, 46a/08)~ ‘ايذر’ (14b/07 vs.), ėderler ‘ايذرلر’(14b/03); olar ‘آلر’ (08b/04, 13a/03) ‘olur’ ↔ olur ‘آلْر’; görerüz ‘كْ رِ رّز’ (14b/14) ↔ göreruḳ ‘كْ رِر ّق’ (14b/07); dėrler ‘ديرلر’ (14b/01, 14b/02) ↔ dėyeller ‘ديّلدلر’(13b/13, 14a/01) ‘derler’, dėrsiz ‘ديرسز’(15a/05); tolar ‘الرْ’ (46a/07) ‘dolur’; açar ‘آچار’ (46a/10); yėtüreller ‘رْرالّر’ (06b/14) <yėtürerler.

1.2.5.3.2.1.5. Gelecek Zaman

Metinde gelecek zaman eki *-AcAK*’tır.

Teklik 1. şahıs: *-*AcAGAm*

Örneksiz.

Teklik 2. şahıs: *-*AcAKsAn*

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs: *-AcaK(dUr)*

olacaḳdur (7b/01, 8b/08, 13a/13, 37b/14), olmayacaḳdur (13a/13)

Çokluk 1. şahıs: *-*AcaGUz*

Örneksiz.

Çokluk 2. şahıs: *-AcAKsIz*

olmayacaḳsız (28a/05), ḳalacaḳsız (4a/10)

Çokluk 3. şahıs: *-AcAKlAr*

Örneksiz.

Eski Anadolu Türkçesindeki *-IsAr* eki burada hiç görülmez; sadece bir yerde bugün e kullanılan -AsI (belirsiz gelecek zaman) eki görlür: ėresi 'ارسی' (08b/08: "şerīf ü 'ālī mertebeye ėresi ve bāḳī olacaḳdur"[?]).

Bir örnekte gelecek zaman sıfat-fiili kullanılmıştır: yėyecekler (20b/10).

1.2.5.3.2.2. Dilek Kipleri

1.2.5.3.2.2.1. İstek Kipi

İstek kipi bugünkü Azerbaycan Türkçesi gibi -A ekiyle kurulur. Aynı sıklıkla ve genelde Farsça "iltizâmî" yapısı karşılığında çok fonksiyonlu olarak bolca kullanılır ve başta bir edat (eger, gerekdür, lāzımdur ki, lāzım gelür ki, oldur ki, belki, egerçi, herçend, n'ola ki, şāyed, ėyle kim, her ne, yoḳ ki,...) ile birlikte diğer kipleri de karşılar (bk. Sözdizim).

Teklik 1. şahıs: *-AyIm*

taḥrīr ve taḳrīr naẓmına *geltüreyim* 'کلترین'(02b/12).

Teklik 2. şahıs: *-AsAn

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs: *-A*

an͡glana (31a/07), artura (11a/04), bile (32b/03, 32b/03), buyura (43a/03), göndere (42a/05), göre (32b/03), göstere (42b/03), ḳurtara (7a/08), ola (her yerde), vėre (23a/06), yėtişe (11a/07 vb.), yėtüre (4a/07).

Çokluk 1. şahıs: -*AK*

1. t.ş. ekiyle birlikte genelde kalın sıralı -aḳ biçimi görülür:

an͡glayaḳ (25b/09), bilaḳ (20a/08, 24b/07), cevāb dėyaḳ (21a/11), ėdaḳ (17b/13, 34a/01, 37b/08)~ ėdek (31b/12), isteyaḳ (15a/09) ~ isteyek (31b/14), olaḳ (25b/10, 31b/12), tanudaḳ (31b/14), yėtişaḳ (30b/01).

Çokluk 2. şahıs: -*AsIz*

bilesiz (17b/12), çaḳırasız (32b/13), ėdesiz (7b/05 cs.), keçüresiz (9a/04), maḥrūs̱ ḳılasız (9b/12), olasız (7b/06 vs.), ḥayāt tapasız (10a/12), ėtegine ėl urasız (4a/09), yėtüresiz (4a/02).

Bir örnekte -A-sIn͡gUz eki kullanılmış: müteveccih ėdesin͡güz (8b/05).

Çokluk 3. şahıs: -*AlAr*

ad ḳoyalar (31a/06, 31a/10), bileler (42a/12), ėdeler (3a/02 vs.), geleler (24a/13), göreler (25b/01), olalar (12a/07 vb.), soralar (42b/14), tanuyalar (42a/12), vėreler (45a/03), yėtişeler (42a/10).

1.2.5.3.2.2.2. Şart Kipi

Şart eki -sA biçimindedir.

Fakat metinde sadece teklik 3. şahısa ait -*sA* ekinden bir iki örnek görülmektedir:

olmasa (39b/13) ve kalıplaşmış olarak yoḳsa (7a/03).

Bu kullanışsızlığın nedeni istek kipinin Farsça cümle yapısına uyularak bildirme ve emir kipi dışındaki bütün kipleri ve kılınışları karşılamakta kullanılmasıdır. Şart kipi için genelde ‘eger’ bağlacı ile istek kipi kullanılmıştır:

- Eger böyle ola idi (37a/01): “Böyle olsaydı”

- Eger kėçmeyeydi (14a/02): “Geçmeseydi”

- Eger biliklukḳ ḳābili olmaya (8a/06): “Biliklik kabili değilse/olmasa”

- Eger ‘aḳlı müteveccih ėdesiz dā’imī ve bāḳī umūrıñ ma‘rifetine (08b/04-5): “Aklı daimi ve baki umurun ma’rifetine müreveccih ederseniz”

- Eger ḳuvve-yi şehevī müfraṭ ve artuḳ ola (11a/03): “Kuvve-i şehevî müfrat ve artuk olursa”

- Eger şiddet ve żaʿf ṣıfātda gėde ve cāyiz ola (19b/10-11): “Şiddet ve zaaf sıfâtda giderse ve câiz olursa”

- Ḳamu mevcūdāt eger-çi cismleri cihetidin muḥtācdurlar (24a/08): “Kamu mevcudat cismleri cihetidin muhtac olsalar dahi”

1.2.5.3.2.2.3. Emir Kipi

Şahıslara göre değişik eklerle kurulan bu kipin metnimizdeki örnekleri şunlardır:

Teklik 1. şahıs: **-Im*

Örneksiz.

Teklik 2. şahıs: *-ø*

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs: **-sUn*

Örneksiz.

Çokluk 1. şahıs: *-AlIm*

Sadece bir örnek bulunmaktadır: bilelim ‘بيلهلم’(23a/03).

Çokluk 2. şahıs: *-(U)n̂g, -(U)n̂gUz*

bilün̂güz ve āgāh olun̂guz ve yol itirmen̂güz (11b/01), buyurun̂g (14a/06)~ buyurun̂guz (20b/03, 25a/10), ėdün̂güz (3b/14, 8b/12, 33b/07), beyān ėylen̂güz (30a/14, 32a/12), olun̂guz (7b/14 vs.), vėrün̂güz (9a/05); arturun 16a/08, 16b/04) ~ arturun̂guz (13a/02, 24b/01).

Bu şahısta emir kipi olumsuzu da o dönemde önseste ünlüsüzdür (-mA-n̂gUz): itürmen̂güz ‘ايرْرْمَكْزْ’ (11b/01), ėtmen̂güz ‘ايرواكس’ (28a/06) ~ ‘ايرواكْزْ’ (8b/13, 23b/07).

Çokluk 3. şahıs: **-sUnlAr*

Örneksiz.

1.5.2.3.2.2.4. Gereklilik Kipi

Bu kip için özel bir ek kullanılmamıştır. Bunun nedeni Farsça sözdizimine uyularak edat ve bağlaçlar ile istek kipinin tasarlama kiplerini üstlenmesidir. Bugünkü -mAlI ekinin karşıladığı ifade, “gerek(dür/idi) [ki/kim]”, “lāzım geler/geldi [ki]” ve ardından ana fiilin istek kipi ile ve mastarî kipi “-mAk gerek” biçiminde sağlanmıştır:

- “nėce kim gerek ve lāyıḳdur ki olalar” (12a/07): olmaları gereken ve layık olan şekilde
- “gerek idi gėce ve gündüz cem‘ ve bir ola idi” (14a/03): gece ve gündüzün bir olmaları gerek idi
- “gerek yėtişe” (15a/13): yetişmelidir
- “mürşid gerekdür baṣīret ehli ola” (7a/09): mürşid basiret ehli olmalıdır

- “gerekdür ki ‘ilm taḥṣīli ėdüb onıñg-lan ḥayāt tapasız” (10a/11): ilm tahsil edüb onuñglan hayat tapmalısınız

- “gerekdür ki peyġamber ḫalīfesi şebīh ola peyġambere ḳamu evṣāfda” (43a/09): peygamber halifesi kamu evsafda peygambere şebih olmalıdır

- “lāzımdur ki ḳādir ola ḳamu eşyāya” (11b/13): kamu eşyaya kadir olmalı

Oysa: “bilmaḳ gerek” (15a/13), “ayırmaḳ ve tanımaḳ gerek” (17b/14).

1.2.5.3.3. Birleşik Çekimli Kipi

Birleşik kipli fiil çekimi *i-* ek-fiilinin yardımıyla yapılır. Üç biçimde kurulmuştur:

1.2.5.3.3.1. Hikâye Tarzı:

Metnimizde öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, istek kipi ve şart kipinin hikâyesi vardır.

mürāca‘at ėtmişdi (44a/01), nüzūl ėtmiş-idi (44a/01).

olurdı (12a/01, 36b/05 vs.), buyururdı (11a/08); mecvūd olmazdı (40b/06).

kėçmeyeydi (14a/02), eger bėyle ola idi (37a/02), olmayaydı (40b/06) ~ olmaya idi (36b/05),

1.2.5.3.3.2. Rivayet Tarzı:

Metnimizde hiçbir zaman ve kipin rivayeti örneği yoktur.

1.2.5.3.3.3. Şart Tarzı:

Metnimizde hiçbir zaman ve kipin şart tarzı örneği yoktur.

1.2.5.3.4. Fiil Çekimlerinde Olumsuzluk Biçimi

Metinde geöen fiil çekimlerinde tüm zaman ve kiplerde olumsuzluk bildiren ek -*mA-* ekidir. Olumsuzluk eki fiil köküne, zaman ve şahıs ekleri ise kendisinden sonra getirilir. Geniş zamanın olumsuzu 1. teklik şahısta *-mAnUz*, 3. şahısta *-mAz* ekiyle yapılır.

ėtmeyübsen (32a/09), ėşitmeyübsen (32a/09), ḥayā ėtmeyüb (44b/14), ḳadem götürmeyüb (9b/03), bellü ve ẓāhir olmayubdur (11b/02), ėl üzmeyüb (9b/02).

ḫalḳ ėtmemüşem (34b/12), yaratmamuşam (34b/11).

olmasa (39b/13).

an͡glamaz (36b/14), fāyda aparmaz (7b/07), bağışlamaz (7b/06), baḳlamaz (15a/12), bilmez (8b/02), revā ve cā'iz bilmezler (6a/08)ėtmez (1b/08 vs.), bulunmaz (13a/04), ḳalmaz (46a/12), olmaz (4a/04, 9a/03 vs.), mecvūd olmazdı (40b/06), olmazlar (37a/14), olunmaz (26b/11, 28/01), sıḳmaz (14b/09), tapunmaz (41a/10), necāt bağışlamaz (7b/06).

bilmenüz (19b/13) "bilmeyiz", taṣavvur ėde bilmenüz (23b/06) "edemeyiz".

bilmeyaḳ (31b/05), bilmeye (4a/05, 19a/06, 29a/01), bilmeyeler (24b/04), olmaya (8a/07, 12a/01), olmayalar (8a/13, 40b/08), olmayaydı (40b/06), baş urmaya (43a/12), kėçmeyeydi (14a/02).

olmayacaḳdur (13a/13), olmayacaḳsız (28a/05).

Emir 2. ç.ş. emir kipi olumsuzu -mAn͡gUz biçimindedir: itürmen͡güz (11b/01), ėtmen͡güz (8b/13, 23b/07, 28a/06).

1.2.5.3.5. Fiil Çekimlerinde Soru Şekli

Soru eki (mI) metinde hiç kullanılmamıştır. Şekil olarak bildirme cümlesi ile soru cümlesi arasında ayırt edici bir fark yoktur. Anlaşılan, soru kelimesi olmayan

cümlelerde soru tonlamayla yapılırdı. Bu husus Farsçanın sentaktik etkisine bağlanabilir (Bk. Sözdizim).

1.2.5.4. Ek-Fiil

Türkçenin ana yardımcı fiili olan ek-fiil (cevher fiili / isim fiili) bu dönemde *i-* biçimindedir. Dört çekimi görülebilir:

1.2.5.4.1. Geniş Zaman

Teklik 1. şahıs: **+Am*

Örneksiz.

Teklik 2. şahıs: **+sAn*

Örneksiz.

Teklik 3. şahıs: *+DUr*

bardur (8a/09, 11b/03), bėyledür (22b/06vs.), bilmaḳdur (10b/02), birluḳdur (29a/09), budur (13a/14 vs.), çoḳdur (15a/06), ġayrıdur (17b/05 vb.), sebeb-i ḥayātdur (25a/14, 25b/01), ḳarārgāhdur (9b/05), tī̄şe kibidür (39a/12), lāzımdur (11b/12), muḥtācraḳdur (14a/04, 22a/11), nūdur (34a/10, 34a/11), odur (22a/13)~oldur (2a/11 vs.), on͡glardurlar (39b/12), pür-m‘anādur (28b/01), toludur (46a/08).

Sadece yoḳtur (35a/13, 35b/12, 36b/09) örneğinde -tUr biçimi görülmektedir (krş. yoḳdur: her yerde).

Çokluk 1. şahıs: *+Uz*

bī̄zāruz (3b/12), muḥtācuz (4a/04), İmāmī̄yye meẕhebindeyüz (19b/10).

Çokluk 2. şahıs: **+sIz*

Örneksiz.

Çokluk 3. şahıs: *-DUrlAr*

ʻācizdürler (43b/03), bāḳīdürler (40a/05), dirüdürler (30a/06), ervāḥdurlar (37b/10), ḥālldurlar (24a/11), ıraḳdurlar (30a/08), müstaġriḳ-i envār-ı ilāhī (38b/03), maʻṣūmdurlar (45b/07), şuʻūrludurlar (35a/08), yoḳdurlar (29b/13).

Bir yerde ise bildirme ekinin eskicil şekline (+dürüller <+dürürler <dururlar) tanık olmaktayız: mużill-dürüller (03a/04).

1.2.5.4.2. Görülen Geçmiş Zaman

Teklik 1. şahıs: Metinde örneği yoktur.

Teklik 2. şahıs: Metinde örneği yoktur.

Teklik 3. şahıs: *i-di*

bėyle idi (44a/05), degül idi (33a/13, 42b/01), gerek idi (14a/02).

Çokluk 1. şahıs: Metinde örneği yoktur.

Çokluk 2. şahıs: Metinde örneği yoktur.

Çokluk 3. şahıs: *i-diler*

Tek örneği var: yoḳdular (12a/06).

1.2.5.4.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Metinde i-miş örneklerine hiç rastlamamaktayız.

1.2.5.4.4. Şart Kipi

Metinde i-se örneklerine hiç rastlamamaktayız. Sadece kalıp olarak yoḳsa (7a/03) bağlacı kullanılmıştır. Bu durum "eger ola" şeklinde ifade edilmiştir.

1.2.5.4.5. Ek-Fiilin Olumsuzu

Ek-fiilin olumsuzu *degül* kelimesi ile yapılmaktadır:

ondın bellü ve yuḳaru degül (1b/05), ondın özge hī̇ç şey' degül (1b/05), cism ü cismānī degül (2a/09), maḳdūr degül (6b/06), mürşidluḳ ve pīşvāluḳ lāyıḳı degül (7a/04), muḥtāc degül (11b/06), varluḳları özlerindin degül (12a/13), ayru degül (12b/04), mümkin degül (13a/02), bėyle degül (13a/09), cismdin daḫı tışaru degül (13b/09), ẕātıdın özge degül (15b/03), varluḳ ḳābili degül (18a/03), revā degül (19b/08 vs.), lāyıḳ degül (24a/11 vs.), münāsib degül (34a/14) vs.

mevcūd degüller (30a/01), bir mertebede degüller (41b/06).

ḳāyil degülüz (19b/02).

1.2.5.5. SIFAT-FİİLLER (PARTİSİPLER)

Cümlede geçici sıfat veya isimleşmiş olarak kullanılan geçici hareket isimleri olan sıfat-fiil ekleri bu metinde Farsçanınn sözdizimsel etkisiyle kurulan ki'li cümleler nedeniyle kısıtlı sayıda görülmektedir. Metinde geçen partisip ekleri şunlardır:

1.2.5.5.1. -AcAK

Bu partisip sadece isimleşmiş olan yėyecek 'yiyecek' (20b/10) örneğinde görülmektedir..

1.2.5.5.2. -An

bilen (34a/09), ėden (8a/02 vs.), ḫayāla gelen (17a/13), gelenlere (28b/14), yol gösteren (45b/06), öldüren (20b/02), saḳlayan (14a/09), tirilden (20b/02), tutan (7a/13), tüşen (36b/02), yaradan (19b/12, 23a/03) ~ yaratan (2a/01, 2a/07, 29b/03, 34a/08 vs.), yėtişen (34a/09), yėtüren (8a/02).

1.2.5.5.3. -AsI

Sadece bir örnekte belirsiz gelecek eki gibi kullanılmıştır: ėresi (8b/0) “Allāh Te‘ālā’nıñ ḳurbına ve merḥametine ve şerīf ü ‘ālī-mertebeye ėresi ve bāḳī olacaḳdur”

1.2.5.5.4. -dUK

dėdükleri ilen (21b/14), ėşitduḳı a‘mālda (6a/08), muṭī‘ olduḳı (34b/10), muḥtāc ve mümkin olmaduḳı (16b/01), Allāh Te‘ālā’nıñ buyurduḳını (43a/05)

1.2.5.5.5. -mAz

Olumsuz geniş zaman eki sıfat-fiil olarak değil, sadece sıfatlaşmış olarak kullanılmıştır: bilmezluḳ (7a/02), añglamazluḳdın (13b/13).

1.2.5.5.6. -mIş

görmemiş yolı (4a/03), cevherīdür çekilmiş (22a/01), kėçmişlere (28b/14).

-mIş ol- kalıbında ise:

münevver olmış ola (4a/12), yėtişmiş ola (7a/01 vs.), olmış ola (10b/06), ṭālibe yėtmiş ola (10b/06), olmamış ola (10b/09), namāz ḳılmış ola (46b/01).

Bu ek ‘yėmiş’ (35b/07 vs.) örneğinde kalıplaşarak isimleşmiştir.

1.2.5.6. ZARF-FİİLLER (GERUNDİUMLAR)

Cümlede fiilleri zarf şekline dönüştüren zarf-fiil ekleri metnimizde Farsça ki’li yapılar etkisiyle şu örneklerle sınırlıdır:

1.2.5.6.1. -A

Sadece yeterlik eylemi yapısında görülür:

yėtüre bilmez (4a/06), yėtüre bile (4a/10 vs.), düzete bilmez (7b/07), idrāk ėde bilmez (11a/14 vs.), ola bilür (11a/13), mevcūd ola bilmez (18a/06) vs.

1.2.5.6.2. -AndA

Zaman bildiren bir zarf-fiil ekidir.

mevcūd olanda (28b/04), olmayanda (9a/02), tenāvül ėdende (35b/08), ẓuhūr ėdende (46a/13).

1.2.5.6.3. -mAdIn

rāżī ėtmedin (6b/01), ḳurtarmadın (6a/14), olmadın (40a/09, 40a/10, 41a/09), yėtmedin (6b/02).

1.2.5.6.4. -Ub

-Ub zarf-fiil eki yuvarlak ünlülüdür ve bu dönemden ünsüz yumuşaması başladığı varsayılaraktan /b/ ile çevrilmiştir (metinde /p/ harfi kullanıldığı halde hiç -up yazılmaması da bu kanıyı güçlendrir). Bu ek 2. ve 3. şahıslarda öğrenilen geçmiş zaman eki olarak kullanıldığında +dUr bildirme ekiyle ayırt edilmiştir:

müsterşidler ve ḥaḳ ve ḥaḳīḳat ṭālibleri mütevaṣṣıl **olub** baṣīret gözin **açub** bu ʻaḳāyid-i ḥaḳ ve delāyil-i ẓāhir ilen barı şükūk ve şübühātdın maḥfūẓ **olub** ḳurb maḳāmınıñ taḥṣīlinde nihāyet-i saʻy u ġāyet ihtimām **ėdeler**… (2b/14-3a/02); ḥayā ėtmeyüb (44b/14), artuḳ olub (30a/13), ėyle ıraḳluḳ ki oddın ve ḳordın **ḳaçub** yıraḳluḳ ėdersiz (7b/09); kėçüb (4a/08), özin küfr [ü] ẓulmetdin **ḳurtarub** dīn-i mübīn nūrına münevver olmış ola (04a/11-12), alub (33b/10), çaḳırub (43b/04), dönüb (44b/10), düzetüb (44a/08), ʻamele gelüb (6a/09), ḳadem götürmeyüb (9b/03); oñra Ḥażret-i Emīrelmü'minīn'iñ elin **tutub** ol ḥażreti minberiñ üstünde **ucaltub** buyurdı:…" (44a/12-13); sālik nefsi riyāżāt ve mücāhedāt ilen maṭlūb cihetine ḥareket **vėrüb** maṭlūba yavuḳ olmış ola (10b/05).

1.2.5.7. BİRLEŞİK FİİLLER

Birleşik fiiller 3 biçimde yapılmaktadır:

1.2.5.7.1. Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller

Bir ismin yanına gelerek birleşik fiil oluşturan yardımcı fiiller olarak metinde kullanılan fiiller şunlardır: *ėt-*, *ėyle-*, *ḳıl-*, *ol-*.

yardımcı fiil olarak et-, eyle-, kıl- ve yerinde buyur- fiilleri yanyana görülür:

beyān ėdaḳ (34a/01), ref‘ ėdaḳ (17b/13, 37b/08), dāḫil ėtdi (44a/10), da‘vet ėtdi (43b/05), emr ve terġīb (43b/07), in‘ām ve i‘ṭā ėtdi (42a/13), naḳl ėtdi (4b/07), s’uāl ėtdi (30b/02);

‘arż ėyledim (31b/06), iḥāṭa ėylemez (26a/08), ‘aṭā ėylemişdür (19a/11), redd ėylemişdür (14b/09), irāde ėyler (20b/14), beyān ėyleñüz (30a/14, 32a/12);

namāz ḳılar (46a/14), maḥrūs̱ ḳılasız (9b/12), naẓar ḳılduḳ (32a/04), taṣavvur ḳılduḳ (12a/12), gerek ḳılmışdur (19a/11);

cem‘ ve bir ola (14a/03), ḥāṣıl ola (6a/13), maḥṣur u muḥāṭ ola (2a/08), müteveccih ola (8b/06), behremend olalar (9b/05), muḥtāc ola (2a/08 vs.), yāft oluna ‘buluna’ (15b/07).

Ol- fiili ile birçok yerde -mAK olmaz biçiminde ‘olabilirlik’ yapısı oluşturulmuştur:

bilmaḳ olur (12b/03 vs.), taṣavvur ėtmaḳ olmaz (17a/10), beyān ėtmaḳ ola (38a/09), ne dėmek olur (26a/09), gėtmek ve ṭayy ėtmek olmaz (4a/04), beyān ėylemek olmaz (13a/03), görmek olur (13a/12).

1.2.5.7.2. Tasviri Fiiller

Dört kılık tasviri fiilden (sürerlik, tezlik, yaklaşma, yeterlik), bu metinde sadece yeterlik fiili örneklerine rastlamaktayız:

1.2.5.7.2.1. Yeterlik Fiili

Yeterlik fiili *-A* partisibi ve *bil-* eylemiyle yapılmıştır:

mevcūd olabilür (37b/14), maḫfī olabilür (29/02), ẓāhir olabilür (11a/13), cevāb vėrebile (43a/01), nişān vėrebilürler (40a/12), yėtürebile (4a/10), yėtişebile (42a/04 vs.).

Olumsuz şekli *-A bilme-* biçimindedir:

idrāk ėdebilmez (11a/14 vs.), taṣavvur ėdebilmenüz (23b/06), düzetebilmez (7b/07), görebilmez (11a/01), mevcūd olabilmez (18a/06), ṣādir olabilmezler (25a/04), taḳdīr ėyleyebilmez (26a/07), yėtürebilmez (4a/06), yėtişebilmezsiz (30b/01).

Sadece bir örnekte olumsuz yeterlik olarak *-AmA-* eki de kullanılmıştır:

maḥal olamaz (24b/08).

1.2.5.7.2.2. Olurluk Yapısı:

Mastar ve olmak fiili çekimi (*-mAK ol-*) ve -mış ile olmak çekimi (*-mIş ol-*) yaygın bir biçimde kullanılmıştır:

ṭayy ėtmek olmaz (04a/04), bilmaḳ olur (12b/03) ↔ bilmaḳ olmaz (31b/07), ėylemek olmaz (13a/03), beyān ėtmaḳ ola (38a/09), görmek olur (13a/12), taṣavvur ėtmaḳ olmaz (17a/10);

yėtişmemiş ola (10b/07), yėtmiş ola (10b/08), yėtişmiş ola (10b/10), daḫil olmamış ola (10b/09), namāz ḳılmış ola (46b/01).

bilmak gerek (15a/13), tanımak gerek (17b/14) gibi masdarî yapı örnekleri de bu bağlamda değerlendirilebilir.

1.2.5.7.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Metnimizde aslında yardımcı fiil olmayan al-, gel-, getür-, götür-, ḳoy-, vėr- gibi fiillerin isimlerle anlamca bütünleşerek birleşik yapı meydana getirdikleri de

görülmektedir. Bu birleşmeler genelde daha çok sözdizimsel yapılara yatkın olan Farsça morfolojisi etkisinde ortaya çıkmıştır denebilir. Genellikle birleşik eyleme yatkın olan Farsça etkisiyle özellikle Arapça isimlerden diğer fiillerle de çok sayıda birleşik fiil yapılmıştır:

nişān vėr- 'göstermek' (40a/12), ḥareket vėr- 'hareketlendirmek' (23a/12), nisbet vėr- 'bağdaştırmak' (20a/08), tiriglik vėr- 'canlandırmak' (22b/09), ėl vėrmek 'ortaya çıkmak' (32b/03), daḫl vėr- 'ilişkilendirmek' (22a/02); lāzım gelmek 'gerekmek' (12a/03 vs.), ẓuhūra gel- 'belirmek' (34b/02 vs.), 'amele geltür- 'ortaya çıkarmak' (6a/09), ḳadem götür- 'adım atmak, adımını kaldırmak' (9b/03), ḥayāt tap- 'can bulmak' (10a/12), ad ḳoy- 'isim vermek' (31a/06, 31a/10), ėtegine ėl ur- 'imdat dilemek' (4a/09, 45b/12), baş ur- 'işlenmek, gerçekleşmek' (43a/12), faydā aparmaz 'yararlanamaz' (7b/07), ėl vėrür 'elde edilir' (32/03), yėrine yėtürmaḳ (9a/06).

1.2.6. SÖZDİZİMSEL ÖZELLİKLER

Eserde terkipler genelde Türkçe kurulmaya çalışılırken aksine birleşik cümlelerde Farsçaya mahsus ana cümle - yan/yardımcı cümle mantığı hâkimdir. Dolayısıyla sıfat-fiil ve zarffiiller çok az kullanılmıştır.

1.2.6.1. İSİM CÜMLESİ:

İsim cümlelerinde 3. şahısta her zaman +DUr *{+dur, +dür; ara sıra +tur, +tür}* bildirme eki kullanılır. Ekin ünlüsünün yuvarlak oluşu ET. turur > OT. durur > +DUr gelişim süreci ürünüdür (aynı biçimde: dururlar > +durlar).

'+I var(dır)' için hem '+I bar(dur)', hem de ; genelde **yoḳdur** 'یوْق دُر' ve bazen **yoḳtur** 'یوْقْدُرْ' (35a/13, 35b/12, 36b/09) kullanılmıştır.

— ḫırḳa**sı bardur** (05b/01)

— ‘alāḳa**sı bardur** (10b/13)

— İ‘tiḳād**umuz bardur** (13a/11)

— Bu tevehhüm dīnümüze żarar**ı bardur**? (17b/11)

— bir mebde’**leri bardur** (23a/02)

— cisme iḥtiyāc**ları bar** (24b/11)

— Her şey eşyādın bir ḥaḳīḳat**ı bardur** (31a/01)

— ne ma‘nā**sı bardur**? (15b/11); ne ma‘nā**sı bar**? (25a/12, 29b/08, 32b/08); ne ma‘nā**sı var**? (15a/08, 17a/06, 20b/04)

— çoḳ şevḳ**ümüz bar** bu ma‘nāya yėtişaḳ (30a/14)

— meẕkere**leri bar** (39b/09)

— Yaḳīnning üç mertebe**si vardur** (10b/01)

— Yoḳ, tefāvüt**i var**. (32a/09) “Hayır, farklıdır” vb.

i- fiili:

— eşyā yoḳdular (12a/05): yok idiler

İyelik eki ve “var/yok” ile kurulan cümleler yanında “yoḳlarıdur” kalıbı kullanılmış:

— Ol melāyik ki müstekendürler ecsāmda, ḳuvā-yı ḥissīyye**leri yoḳdur,** ya‘nī göz ve til ve ḳulaḳ ve ġayre ḳuvā**dın yoḳlarıdur** (39b/02-05)

1.2.6.2. SORU CÜMLESİ:

Soru cümlelerinde mI soru eki eserde hiç kullanılmamıştır. Genelde soru cümlesinin belirleyici bir özelliği yok. Birkaç yerde soru cümlesi ‘āyā’ sözüyle başlar:

— Su’āl ėtdiler ki “**Āyā** ol nev‘ melāyik görürler ve ėşidürler ve söyleşürler?” (39b/06-07)

Olumlu yanır olarak ‘beli’ (39b/07 vs.), olumsuz yanıt olarak ‘yoḳ’ kullanılmıştır (30a/11, 32a/09).

1.2.6.3. ARAPÇA ETKİSİNDE DEVRİK CÜMLE YAPISI:

Dini literatürün Arapça oluşu bu metinde dini parçalarda Arapça sözdiziminin örneksenmesiyle devrik cümlelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Basit cümlelerde öğelerin sırasız kullanılışı ve yüklemin başa getirilişi Arapçanın sözdizimi etkisinin bariz göstergesidir. Birleşik cümlelerde ise devrik cümleler genelde Farsçanın sözdizimi etkisi altında türemiştir (→ 1.2.6.4).

Eserin giriş kısmında Arapça sözdizimi etkisi daha ağır basar. Bu durum özellikle kalıp ifadelerde kedini gösterir:

— Şükr ü sipās ol ḫālıḳ-ı ḳdīme… (1b/01)

— Münezzeh ve arudur ḳamu ‘ayb u noḳṣanlardın (1b/03)

— ẓāhirīdür ki ondın bellü ve yuḳaru degül hīç şey’ (1b/04 ve 05)

— irelüdür varluḳı ḳamu ḳabliyyetlerdin ezelü’l-āzāl ve ṣoñralıḳı ba’diyyetlerdin ebedü’l-ābād (1b/06)

— Oldur perestiş ve bendeluḳ müsteḥaḳḳı ve şükr ü sipās lāyıḳı. (2a/11)

— Bėyledür ḥayvān ve insānda daḫı (40a/03)

1.2.6.4. FARSÇA ETKİSİNDE TERS CÜMLE YAPISI:

Birçok cümlede Farsçanın sözdizimi örneksenerek ana cümle ve yan cümlenin özellikle ki’li cümle biçimide yer değiştirmesi, iç cümlenin dış cümleye çevrilmesi ve

ana cümle başa alınmıştır. Bu ters konum genelde bağlaç kullanımıyla ilgilidir. Ayrıca kiplerin oluşmasında da Farsça 'iltizâmî' yapısı etkisiyle tüm kipler bir edat (eger, belki, gerek, keşke vs.) ve istek kipi (-A-) kılığında kurulmuştur.

1.2.6.4.1. Devrik Ki'li Cümle Yapısı:

Eserde Farsça etkisiyle kurulan ki'li cümleler sonucu devrik cümlelere de bolca yer verilmiştir. Bu birleşik cümlelerde yan cümle sayılan ki'li cümle ana cümlenin bir öğesinin tamlayanı (sıfat-fiili) olarak görev alır, ya da doğrudan isim-fiil fonksiyonunda ana cümlenin bir öğesinin kendisi olur, bazen de edatlara bağlanarak ana cümlenin zarf-fiilini yapar:

- "pes 'aḳlun͡guz ḳadrin ki Tan͡grı raḥmetidür bilün͡güz" (8b/11): Öyleyse Tanrı rahmeti olan aklınızın değerini bilin.

- "Her ne kim bar ve mevcūddur…" (41a/01): Var olan her nesne…

- "Her kim [ki] ėl on͡glarun͡g ėtegine urdı…" (45b/12): Onların eteğine el süren kimse…

- "ki her kim [ki] özi yol bilmeye" (4a/05): Kendisi yol bilmeyen kişi…

- "her du'ā ki ėde müstecāb ola" (43a/01): Ettiği her dua kabul olur.

- "şād ve ẖoş-vaḳt olun͡guz bu 'aṭādın ki size olmışdur" (7b/14): Size yapılan bu bağıştan mutlu olun.

- "ne ni'met ve yaẖşıluḳ ki in'ām ėtmedi" (8a/05): Sunduğu her bir nimet ve iyilik…

- "onın͡g içün ki ẖalāyıḳ ona muṭī̄' ve münḳād olalar" (43a/02): Halkların ona muti ve bağlı olması için…

Zarf-fiiller de ‘edat + kim’ ile kurulan cümlelerle oluşturulmuştur: ‘**nėce ki**…’ (35b/08)= ‘**ėyle kim**…’ (41a/12 vs.) “… olduğu gibi”, ‘**niye kim**…’ (38b/13, 41a/09 vs.) = ‘**nėyçün kim**…’ (14b/11) ~ ‘**nėyçün ki**…’ (36b/14) “… olduğu için”, ‘**ḳaçan ki**…’ (8a/13) “… olduğu zaman”.

- “ḳaçan ki insan ol meṭālibe yėtişür…” (8a/13): İnsan o istenilenlere vardığında…

- “ėyle kim aḫbārda vāḳi‘dür…” (41a/12): Haberlerde bulunduğu gibi…

- “ėyle kim bellü ve ẓāhirdür…” (42b/02): Belli olduğu gibi…

- “nėce kim Tan͡grı Te‘ālā —‘azze ve celle— buyurur” (36b/11): Yüce Tanrı’nın buyurduğu gibi…

- “insāna kim ‘ālim dėrüz bu ma‘nā irāde oluruz” (28b/03): İnsana alim dediğimizde bu anlamı göz önünde bulundururuz.

- “**ol ḳadar ki** on͡glara gerek-idi…” (41a/14): Onlara gerek olduğu kadar…

- “**bā-vücūdī ki** her birinin͡g bir ḥareketī maḫṣūṣı vardur **ki** özge cismdin degül” (23a/08): Her birinin özge cismden *olmayan* bir mahsus hareketi *olsa dahi…*

- “Mümkin degül **meger** ‘aḳl fenasında ki ol maḥv maḳāmıdur” (13a/02): Mahv makamı olan aklın yokoluşunda başka türlü mümkün değil.

- “Her gāh [ki] bir ẕatdın işī ṣādir ola…” (31a/10): Bir kişiden bir iş ortaya çıkarılıra…

- “Herçend ki biz onun͡g ẕātının͡g künhini bilmeyaḳ…” (31b/05): Biz onun özünün kökünü bilmezsek dahi…

Kipler de aynen Farsçadaki edat (eger, bâyed, şâyed, kâş) + ‘iltizami’ (gerek-istek kipi) yapısı örneksenerek burada da başta edat ve ki bağlacı ardından yüklemin

istek kipi ile kurulur: “gerekdür ki / gerek / lāzımdur ki … ola” (olması gerekir, olmalı), “żarūrdur / żarūr oldur ki … ola” (olmak zorundadır), “eger … ola” (olursa), “muḥādur ki … ola” (olması mümkün değil).

— “Bes gerekdür ki siz ṭayife ki ėl ḥażerāt-ı eyimme-yi dīn-i mübīnniñ ėtegine vurubsız ve ol ḥażerātıñ ḫavāṣ muṭī‘lerindin olubsız, gerekdür ki ‘amel ol eyimmeniñ ās̱ārına ve o ef‘ālına —ėyle kim size yėtişübdür— ėdesiz ki necāt maḳāmına fāyiz olasız” (7b/03-7/06)

1.2.6.4.2. Farsça “Yā-i Nekre” Kullanımı:

Metnin dözdizimindeki en kabarık özellik, sık sık belirsizlik (nekre) fonksiyonunda bulunan ‘**yâ-i vahde**’nin kullanılmasıdır. Bu ek nisbet yâ’sı gibi yapım eklerinden farklı olarak vurgusuzdur ve kelimenin vurgusu bir önceki hecede kalır: cev**hé**rī ‘bir cevher’, e**s̱é**rī ‘bir eser’, **íl**mī ‘bir ilim’, **cém**‘ī ‘bir topluluk’, ḫā**lí**ḳī ‘bir yaratan’.

Farsça sözdizimine göre ana cümlede açıklanması (sıfat-fiil alması) gereken unsurun sonuna “bir, herhangi bir” belirsizlik ifadesi katan yâ-i nekre eklenir ve ‘ki’ bağlacıyla tamlayıcı/yan cümleye bağlanmış olur:

- “**Evvelī**dür <u>ki</u> onıñ evveli yoḳ ve **āḫirī**dür <u>ki</u> onıñ āḫiri yoḳ ve **ẓāhirī**dür <u>ki</u> ondın bellü ve yuḳaru degül hīç şey” (1b/03-05): İlki olmayan bir ilktir, sonu olmayan bir sondur, kenisinden hiçbir şeyin belli ve yukarı olmadığı bir görüendir.

- “Mümkināt ‘ālemi, **‘ālemī**dür <u>ki</u> öz ẕātlarındın bellü ve ẓāhir olmayubdur…” (11b/02 ve 03): Mümkināt ‘ālemi, öz ẕātlarındın bellü ve ẓāhir olmamış olan **bir ‘ālem**dür.

- “mümkindin özge **ẕātī** bardur <u>ki</u>…” (11b/03): Mümkiden başka … **bir zât** vardır.

- “**Ḫayālī**dür **ve tevehhümī** <u>ki</u> ḥaḳīḳatı yoḳdur ve ḳarşusı mevcūd degül” (17b/10): Doğruluğu olmayan ve karşılığı bulunmayan **bir hayal ve kuruntudur**.

1.2.6.4.3. ‘Değil’ Yerine ‘Yok’ Kullanımı:

Farsça bir anlatım kalıbı olarak “yoḳ …, belki …” (şu değil, aslında budur) bağlı cümlellerinde ‘yok’ kendisinden sonraki unsur(lar)a ‘… değil’ anlamında katılır:

— “Belī, tesbīḥ daḫı ėderler, ammā baṣīret gözi ve tili ilen, **yoḳ** bu cüsdānī göz ve til ilen.” (39b/07-08)

— “ve fikr ü ḫayāl ü vehm ü ḥāfıẓa ve meẕkereleri bar, **yoḳ** dimāġ ḳuvāsı ilen, **belki** bu ef‘ālı ėderler öz ẕātları ilen.” (39b/08-09)

— “Yavuḳdur ḳamu eşyāyā, yoḳ temās u mekān ilen. Yıraḳdur ḳamu eşyādın, yoḳ bu‘d u mesāfet ilen. Degül hīç şey’de ḥulūl vechi ilen ve ne hīç şey’ onda ḥulūl ve ittiḥād ciheti ilen. Cevher degül ki i‘rāż maḥalli ola ve ‘arażdegül ki ḥāll ola, belki cevher ve ‘araż yaratan ve ḫalḳ ėdendür.” (02a/04-8)

Benzer bir durum aşağıdaki kısımlarda görülür: 1b/10, 2a/01, 2a/04, 2a/05, 3a/04, 8a/08, 9b/08, 9b/09, 10a/12, 15a/05, 16b/13, 20a/11, 20a/11, 20a/11, 21a/02, 25b/07, 26b/01, 26b/04, 26b/05, 26b/06, 26b/06, 26b/07, 28b/08, 31b/04, 32a/01, 32b/10, 37a/08, 37a/13, 37b/14, 38b/13, 38b/13, 39b/08, 39b/09, 40b/07, 41b/03.

1.2.6.4.4. Tümlecin Ertelenmesi:

Cümlenin tümleci bazen Farsçaya uyarak yükleme yakın bir konumda kullanılmıştır:

— “herbiriniñ bir ḫaṣṣ es̱eri nüfūs ve ervāḥ ‘āleminde bardur” (41b/06)

— “Belki daḫlı tañrıluḳda olmaya” (13b/03): Aslında tanrılıkla ilişkisi olmaz.

— “Pes hīç cihetdin yoḳluḳ ve zevāl ol envāra yolı yoḳdur” (35a/03)

1.2.6.4.5. Eksiz Genitif

Farsça ‘dāşten’ (sahip olmak; ‘to have’) fiili gibi, ‘vardır/yoḳdur’ isnat sözüyle de ilgi ekinin kullanılmaması sonucu bazı değişik ifadeler ortaya çıkarmıştır:

— “herbiri añlardın ecsām ‘āleminde bir melekleri bardur (41b/08): Onlardan herbiri**nin**…

— “ve ol yėrdür ki īmānınıñ nūrı ve ‘aḳlınıñ çırağı sönmegi yoḳdur” (9b/07)

— “yaḳīn oldur ki hīç vechlen zevāl oñga yolı yoḳdur” (10a/13)

KAYNAKLAR

Abdulla, Kamal. *Oğuz QrupuTürk Dillərinin Müqayisəli Qrammatikası III-Sintaksis*, BSU , Bakı: 2002.

‘Amid, Hasan. *Ferheng-i Farsî-yi ‘Amîd*, Emîr Kebîr, Tahran: 1369.

Axundov, Ağamusa. *Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti*, Çıraq, I. Bakı: 1997, II. Bakı: 1999, III. Bakı: 2000.

Ayverdi, İlhan (redaksiyon; Ahmet Topaloğlu, yayına hazırlayan; Kerim Can Baytar). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, c. 1-3, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: 2005.

Azərbaycan Elmlər Akademiyası. *Azərbaycan Dialektoloji Lüğəti*, TDK, I. c. Ankara: 1999, II. c. Ankara: 2003.

Babayan, Kathryn. *The Safavid synthesis: from Qizilbash Islam to imamite Shi'ism*, Iranian Studies, 1475-4819, Volume 27, Issue 1, 1994, Pages 135 – 161.

Bosnalı, Sonel. *İran Azerbaycan Türkçesi: Toplumdilbilimsel Bir İnceleme*, Kebikeç, İstanbul: 2007.

Caferoğlu, Ahmet. *Türk Dil Tarihi*, Alfa, İstanbul: 2001.

Cəfərov, Qüdrət. *Azərbaycan Dilinin Leksik-Semantik Sistemi*, Elm, Bakı: 1984.

Clauson, Sir Gerard. *An Etymological Dictionary of Pre–Thirteenth Century Turkish*, Oxford University Press: 1972.

Dankoff, Robert– Kelly, James. *Mahmûd al–Kâşgarî–Compendium of the Turkic Dialects (Dîvân Lugât at–Turk)*, Part III, Harvard University Office of the University Publisher: 1985.

Dehhuda, Ali-Ekber. *Lugatname-i Bozorg-i Dehhuda*, Danişgah-ı Tahran, 16 c., Tahran: 1377.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara: 1996.

Eren, Hasan. *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bulak Neşriyat, Ankara: 1999.

Ergin, Muharrem. *Azeri Türkçesi*, Ebru, İstanbul: 1981.

Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım Yayın, İstanbul: 1997.

Ergin, Muharrem. *Dede Korkut Kitabı II, İndeks-Gramer*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 1997.

Gandjei, Tourkhan. *Turkish in the Safavid Court of Isfahan.* - Turcica XXI-XXIII: Melanges offerts a' Irene Melikoff (Paris, 1991), pp. 311-318.

Gedik, Şahabettin. Ahmed-i Dâ'î *Tercüme-i Tefsîr-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî*, [142/82b-142/132a], M. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2008.

Gülsevin, Gürer. *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 1997.

Gündüz, Tufan. *İslam Ansiklopedisi, "Safeviler" maddesi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul: 1997.

Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar*, MEB Yayınları, İstanbul: 1992.

Ḳudūsī, Muhammed Hüseyn. *Nādirnāme*, Encümen-i Ās̱ār-ı Millī, Tahran: 1339 (1960).

Ḳur'an-ı Kerīm ve Tercüme-i Ma'ānī-i An be Zebān-ı Fārsī, Çāpḫāne-i Kur'ān-ı Kerīm-i Mücemma'-ı Melik Fehd, Medine: 1417.

Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli. Kral Fehd Mushaf-ı Şerif Basım Kurumu, Medine: 1992.

Küleynî, Şeyḫ Ebī Ca'fer Muḥammed. *el-Kāfī*, Dārü'l-Kütübü'l-İslāmīyye, Tahran: 1986.

Mervī, Muhammed Kazım. *'Ālem-ārā-yı Nādirî*, düzeltmen Muhammed Emin Riyāhi, İlmî-Ferhengî yay., Tahran: 1374 (1995).

Nakdî Kedkenî, Rıza. *Mevḳūfāt-ı Nādir Şāh ve 'Alī Şāh Afşar der Meşhed-i Muḳaddes*, Vaḳf-ı Mīrāṣ-ı Cāvīdān (üçaylık dergi), yıl: 12, S: 46, 1383 (Ekim 2004).

Özkan, Mustafa. *Türk Dilinin Gelişim Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul: 1995.

Perry, John. *The Historical Role of Turkish In Relation To Persian of Iran*, Iran & The Caucasus, vol. 5, 2001, pp. 193-200.

Sönmäz, Işıq. *Untersuchungen zu den aserbaidschanischen Dialekten von Qaradağ Muġan, und Zäncan*, Pontus Verlag, Meterialia Turcica / Beiheft 11, Göttingen: 1998.

Şahin, Hatice. *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara: 2003.

Tekin, Talat. *Orhon Yazıtları*, Yıldız, 3. baskı, İstanbul: 2003.

Tekin, Talat. *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yayınları, Ankara: 1995.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi*, Enderun Kitabevi, İstanbul: 1994.

Toparlı, Recep- Vural, Hanifi- Karaatlı, Recep. *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, TDK, Ankara: 2003.

Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü*, c. 1-12, 2.b. Ankara: 1993.

Türk Dil Kurumu, *Tarama Sözlüğü*, c. 1-8, Ankara: 1963-1977

Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 9. Baskı, Ankara: 1998.

Von Gabain, A. *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, TDK Yayınları, Ankara: 1988.

2. METİN

(ÇEVRİYAZI)

BİSMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤĪM VE BİHĪ NESTA'ĪN

[01b] (01) Şükr ü sipās ü sitāyiş ol ḫālıḳ-ı ḳadīme ki mevcūd u eḥad u vāḥid ü ḥayy ü 'alīm (02) ü semī' u baṣīr ü mürīddür, öz ẕāt-ı mübārek-i şerīfi-y-len ve müstaġnīdür ḳamu (03) eşyādın ve münezzeh ve arudur ḳamu 'ayblar ve noḳṣanlardın. Evvelīdür ki onıñ (04) evveli yoḳ ve āḫirīdür ki onıñ āḫiri yoḳ ve ẓāhirīdür ki ondın bellü ve (05) yuḳaru degül hīç şey' ve bāṭınīdür ki ondın özge hīç şey' degül şey'iyyet ḥaḳīḳatı (06) ilen irelüdür varluḳı ḳamu ḳabliyyetlerdin ezelü'l-āzāl ve ṣoñraluḳı ba'diyyet- (07) lerdin ebedü'l-ābād ve 'ademiñ yolı yoḳdur ol ẕāt-ı muḳaddese hīç vechlen, ne (08) ẕātında ve ne ṣıfātında ve eskü ve köhne ėtmez onı ezmine ve dühūr ve müteġayyir olmaz (09) ẕātında ve ne ṣıfātında hīç vech ü cihetlen. S̱ābitīdür bilāteġayyer. Eḥadīdür münezzeh ḳamu tecziye (10) ve tekes̱s̱ürdin. Vāḥidīdür ki 'aded birluḳı ol ẕāt-ı muḳaddesde 'urūż yolı yoḳ. <Mevcūddur yoḳ> (11) varluḳ ve vücūd ilen. 'Ālimīdür ki onıñ ilen ma'lūmı arasında özge 'ilm ve bilük [02a] (01) yoḳ. Ḳādirdür, yoḳ ḳudret-i zāyid ilen, belki yaratan ve ḫalḳ ėdendür. Vücūd u (02) 'ilm ü ḳudreti bir ve mütteḥid degül hīç şey' ilen. Naẓīr ü şerīki yoḳ, hīç vechlen, (03) belki ferd ü münferiddür ḳamu cihetdin ve müberrādur varı oḳşayış ve şebāhetdin. (04) Hīç şey onıñ ḳarşu ve muḳābili degül. Yavuḳdur ḳamu eşyāyā, yoḳ temās u (05) mekān ilen. Yıraḳdur ḳamu eşyādın, yoḳ bu'd u mesāfet ilen. Degül hīç şey'- (06) de ḥulūl vechi ilen ve ne hīç şey' onda ḥulūl ve ittiḥād ciheti ilen. Cevher degül ki (07) i'rāż maḥalli ola ve 'arāż degül ki ḥāll ola, belki cevher ve 'araż yaratan ve ḫalḳ (08) ėdendür. Rūh degül ki ālete muḥtāc ola. 'Aḳl degül ki maḥṣūr u muḥāṭ ola. (09) Cism ü cismānī degül ki mürekkeb ve muḥtāc ola, belki varınıñ ḫālıḳı ve mūcididür. (10) Münezzeh ve müberrādur nėce ve nėçedin. Ḳādir ve muḥīṭdür ḳamu eşyāya; varınıñ

ibtidāsı (11) ondın ve rücū'ı onadur. Oldur perestiş ve bendeluḳ müsteḥaḳḳı ve şükr ü sipās (12) lāyıḳı. Çoḳ dürūd u selām u ṣalevāt ḥażret-i Allāh Te'ālā'dın —celle şānüh— ḥażret-i server-i (13) enbiyā' ve sālār-ı aṣfiyā', ḫulāṣa ve zübde-yi benī Ādem, imāmü'l-melā'iketü'l-'ıllīyyīn, ḫātemü'l-enbiyā' ve'- (14) l-mürselīn, bā'iṡ-i īcādü'l-'ālemīn Muḥammed Muṣṭafā —ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem— ve ol vaṣī ve ibn-i **[02b]** (01) 'ammine ki seyyid-i vaṣīyyīn ve ḳudve-yi evliyā' ve müvaḥḥidīn ve ḳuṭbu'l-evliyā'e'l-hādīyyīn, şems-i felek-i hidāyet (02) ve ḳurretü'l-'ayn-i edvār-ı risālet, ya'nī Emīrü'l-mü'minīn 'Alīyy ibn-i Ebī Ṭālib —ṣalevātu'llāhi ve selāmühū 'aleyh— ve (03) bėyle evlād-ı aṭhār-ı emcādına ki her biri imāmü'l-müslimīn ve raḥmetün li'l-'ālemīndürler ve Allāh Ṭa'ālā'- (04) nıñ raḥmeti ol ḥażerātıñ şī'a ve muḥibblerine ve la'neti oñlarıñ düşmen ve mübġıżlarına ola, (05) ebedü'l-ābād. **Emmā ba'd** çünki cem'ī bizüm ḫavāṣlarımuzdın, ḫuṣūṣan ferzend-i ercmendüm (06) Şeyḫzāde Melik Ṭayfūr bu faḳīr-i ila'llāhi'l-ma'būd Sulṭān Maḥmūd bin Sulṭān Burhāneddīn (07) bin Şeyḫ Cemāleddīn bin Ḳuṭbu'l-evliyā' Şeyḫ Zāhid'din istid'ā ėtdiler ki öz ḫulāṣa-yı (08) 'aḳāyidümi ve Ḥażret-i Sulṭānü'l-evliyā' Şeyḫ Zāhid 'aḳāyidin ve ḳuṭbu'l-aṣfiyā' Ḥazret-i (09) Şeyḫ Ṣafiyeddīn ki ol ḥażretiñ ḫalīfesi ve kürekenidür ve muḳtedā-yı müvaḥḥidīn Şeyḫ (10) Cemāleddīn ve sirācü'l-mürşidīn Şeyḫ Ṣadreddīn ve büzürgvār dayım Ḫ^{v}āce Sulṭān 'Alī (11) ve 'ālī-miḳdār atam Şeyḫ Burhāneddīn[din] ėşidüb ve żabṭ olunubdur, taḥrīr ve taḳrīr naẓmına (12) geltüreyim. Ol muḥibbler ḥasb-e'l-istid'ālarına muḫtaṣarī ki şāmildür ol büzürgvārlar ve bu (13) faḳīr-i ḥaḳīr 'aḳāyidine aḫṣar ve ẓāhir 'ibārāt ilen beyān olunur ki müsterşidler ve ḥaḳ (14) ve ḥaḳīḳat ṭālibleri mütevaṣṣıl olub baṣīret gözin açub bu 'aḳāyid-i ḥaḳ ve delāyil-i ẓāhir **[03a]** (01) ilen barı şükūk ve şübühātdın maḥfūẓ olub ḳurb maḳāmınıñ taḥṣīlinde nihāyet-i (02) sa'y u ġāyet ihtimām ėdeler, niye kim bu zamānlarda çoḳ ve ẓāhir olubdullar cem'ī (03) da'vā ehlindin ki ṣūret ü ẓāhirde ehl-i ḥaḳ ve bāṭında ṭālib-i hevā ve żāll u (04) mużill-dürüller ve delālet ėdeller

ḫalāyıḳı duḫūl-ı nāra, yoḳ ḫālıḳ-ı cennet ve nāra. **Na'ūẕu** (05) **bi'llāh minhüm ve mine'ş-Şeytāni'r-recīm. Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm**. Āgāh olun̄guz (06) ve bilün̄güz bizüm ṭarīḳat ḳardaşlarımuz Zāhidī ve Ṣafevīlerdin ki bizüm (07) mürşidler 'aḳīde ve i'tiḳādları ḥażret-i imāmü'l-'ālemīn ve hādīyü'l-mürşidīn, vaṣiyy-i seyyidü' (08) l-mürselīn Emīrü'l-mü'minīn 'Alīyy-i Murteżā 'aḳīdesidür ve şerī'atumuz şerī'atīdur ki ol (09) ḥażret 'amel ve fetvā ėdüb eldin ele ol muḳtedā-yı ehl-i īmān ve tevhīddin biz (10) bī-beżā'atlere yėtişübdür ve ol ḥażreti vāsıṭa ve fāṣılasız ḥażret-i Resūlu- (11) llāh —ṣalla'llāhu 'aleyhi ve ālih— ḫalīfe ve vaṣīyy ü nā'ibi bilürüz ve bėyle ondan son̄gra ol (12) ḥażretin̄g ferzend-i ercmendi ve ḥażret-i Nebiyyullāh ferzend-zādesi imāmü'l-ins ve'l-cinn Ḥażret-i (13) İmām Ḥasan ve ondın son̄gra ol ḥażretin̄g ḳardaşı imāmü'l-'ālemīn ve hādīyü'ṡ-ṡeḳaleyn (14) Ḥażret-i İmām Ḥüseyn ve ol ḥażretdin son̄gra onın̄g oġulı ve nā'ibi imāmü'l-müslimīn 'Alīyy ibnü- **[03b]** (01) 'l-Ḥüseyn İmām Zeynü'l-'ābidīn ve ol ḥażretdin son̄gra onın̄g ferzendi hādīyü'l-mü'minīn Ḥażret-i (02) İmām Muḥammede'l-Bāḳır ve ondın son̄gra ol ḥażretin̄g oġulı ḫalīfetu'llāh fī's-semāvāt (03) ve'l-'arż Ḥażret-i İmām Ca'fere'ṣ-Ṣādıḳ ve ol ḥażretdin son̄gra oġulı imāme'- (04) l-mü'minīn, nūru'l-'ābidīn Haẓret-i İmām Mūsā Kāẓım ve ondın son̄gra ol ḥażretin̄g (05) oġulı ve nūr-ı dīdesi imāmü'l-cinn ve'l-ins İmām 'Alīyye'r-Rıżā, ondın son̄gra onın̄g (06) oġulı imāmü'l-ḫāfiḳayn Ḥażret-i İmām Muḥammede't-Taḳī, ondın son̄gra ol ḥażretin̄g ḳurretü'- (07) l-'aynı ḫalīfetu'llāh fī'l-ālemīn Ḥażret-i İmām 'Alīyyü'n-Naḳī ve ol imāmdın son̄gra ol (08) ḥażret oġulı hādīyü'l-ḫalāyıḳ, imāmü'l-berāyā Ḥażret-i İmām Ḥasane'l-'Askerī ve ondın (09) son̄gra onın̄g oġulı ḥuccetu'llāhü'l-ḳāṭı', nūru'llāhü'l-lāmi' imāmü'l-kevneyn Ḥażret-i (10) İmām Muḥammede'l-Mehdī ṣāhib-i hāẕe'l-'aṣr ve'z-zamān ve ḫalīfetü'r-raḥmān —ṣalevātu'llāhi ve selāmühū (11) 'aleyhi ve 'aleyhüm ecma'īn—. Sėverüz ve muḥibbüz ol ḥażerātı ve on̄gların̄g muḥibblerini (12) ve düşmen ve bīzāruz ol eyimme-yi dīn düşmenleriden, ėyle ki Ḥażret-i Resūlullāh

du‘ā (13) ėtdi ki: “**Allāhümme vāli men vālāhüm ve ‘ādi men ‘ādāhüm ve’-** (14) **l‘an men ẓalemehüm**”[18]. Ėy ḥaḳ ve ḥaḳīḳat ṭālibleri, sa‘y ėdüñgüz mürşid mededi ilen **[04a]** (01) baṣīret gözin eyimme-i dīn muḥabbeti ilen bīnā ve risālet ḳuyaşınıñg nūrına ḳarīn (02) ėdüb necāt maḳāmına yėtüresiz ve ol maḳāmda müsta‘id olasız ḥażret-i (03) Allāh Te‘ālā ḳurbına, niye kim bu çoḳ ẓāhirdür ki görmemiş yolı delīl ü mürşid- (04) siz gėtmek ve ṭayy ėtmek olmaz, bes ḳamumuz muḥtācuz delīl ü mürşide ve (05) bu daẖı çoḳ bellüdür ki her kim özi yol bilmeye, özgeye delīl ü mürşid (06) olub maḳṣada yėtürebilmez; bes her ṭālibe żarūrdur ki sa‘y ėdüb (07) özin delīl ü mürşid yėtüre; eger-çi ondın ẓāhir ve bellüraḳdur ki aḳtarmaḳ (08) ve tefaḥḥuṣ iḥtiyāc ola, belki lāyıḳ ve żarūr oldur ki taḳlīd ve ta‘aṣṣubdın kėçüb (09) ėyle mürşid ü delīl ėtegine ėl urasız ki sizi na‘īm-i cennāta belki ẖālıḳ-ı cennāt (10) ḳurbına yėtürebile ve-illā ḳalacaḳsız dārü’l-bevār-i cehennemde hemīşe. Ne ẓulmdur ki ondın (11) soñgra ki kimse “Lā ilāhe illa’llāh ve Muḥammeden resūlu’llāh” iḳrārı ilen özin küfr [ü] ẓulmetdin (12) ḳurtarub dīn-i mübīn nūrına münevver olmış ola, velāyet inkārı ilen ki ol (13) “‘Alīyyün velīyyu’llāh ve vaṣīyy-i resūlihū” iḳrārıdur on bir oğlınıñg imāmeti ilen özini kör (14) ve nābīnā ve küfr ü żalāl ehlindin ėde ve behresiz ėde ol kelime-yi ṭayyibe nūrından ve ol **[04b]** (01) fırḳaya dāẖil ėde ki Allāh Te‘ālā oñglardın ẖaber vėrüb buyurur: “**ve’llezīne keferū** (02) **evliyā’ühümü’t-tāġūt, yuẖricūnehüm mine’n-nūr-i ile’ẓ-ẓulümāt, ulā’ike aṣḥābü’n-** (03) **nāri hüm fīhā ẖālidūn**”[19] ‘ıyāẕe bi’llāh “**yehdī’llāhü li-nūrihī men yeşā’**”[20] biz mundın (04) soñgra bir faṣlda Ḥażret-i Emīre’l-mü’minīn —‘aleyhi’ṣ-ṣalevāt ve’s-selām— ve on bir oğlınıñg (05) ẖilāfetin beyān ėderüz vāżıḥ delāyil ilen ṭāliblere ve ibṭāl ėderüz ẖulefā-i s̱ülsẖeniñg (06) ẖilāfetlerin inşā’allāh Te‘ālā.

[18] Ehl-i Beyt hakkında Hz. Peygamber’i duasından: پاللّهم والِ مَن والاهُم وَ عادِ مَن عاداهُم وَ العَن مَن ظَلَمَهُم ﺑ(Allah’ım, onlara yardım edenlere yardım, düşmanlık edenlere düşmanlık et ve onlara zulmedenlere lanet eyle!).

[19] Kur’an-ı Kerım, Bakara: 257 پوَالّذينَ كَفَرُوا اَولياؤُهُمُ الطّاغوُت يُخرِجوُنَهُم مِنَ النّورِ اِلى الظُّلُماتِ اوُلئِكَ اَصحابُ النّارِهُم فيها خالِدوُنَ ﺑ(ve kafir olanlara gelince, onların dostları tâğuttur; onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada sürekli kalırlar).

[20] Kuran-ı Kerım, Nur: 35 (bir parçası) پيَهدِى اللّهُ لِنوُرِهِ مَن يَشاءُ ﺑ(Allah dilediği kimseyi nuruna eriştirir; nuruyla yönlendirir).

MUḲADDİME: <Der-Beyān-ı İrşād ve İstirşād-ı Silsile-yi Ṣafeviyye>[21]. Bu silsilenin͡g irşād esnādında ki (07) büzürgvār atam, Ḥażret-i Şeyḫ Zāhid'din —nevvera'llāh merḳadehū— naḳl ėtdi ki müntehīdür ve müttaṣıl (08) elden ele seyyidü'l-vaṣiyyīn ve imāmü'l-müttaḳīn ve hādīyü'l-müslimīn 'Alīyy ibn-i Ebī Ṭālib'e —ṣalevātu'- (09) llāhi ve selāmühū 'aleyh—. Bilün͡güz ki sulṭānü'l-muḥaḳḳiḳīn ve zübdetü'l-evliyā'e't-tābi'īn ve mürşidü'ṭ-ṭālibīn (10) fi'l-'ālemīn ve ḳuṭbu'l-'ārifīn, tācü'l-mille ve'd-dīn Şeyḫ İbrāhīm Zāhid —ḳuddise sirruhu'l-'azīz— (11) bu silsile-yi necībe-yi kirāmın͡g muḳtedā ve mürşididür ki onın͡g velāyet ve hidāyetinin͡g (12) ışıḳı gün ışıḳı tek 'ālemi münevver ve müzeyyen ėdübdür ve ol ḥażretdin son͡gra (13) nāyib ve ḫalīfesi ḳuṭbu'l-aṣfiyā ve Sulṭānü'l-evliyā' ve mürşidü'l-kül, seyyidü'l-muḥaḳḳiḳīn Şeyḫ (14) Ṣafiyeddīn İsḥāḳ'dur —ṭābe s̱erāh— ve ol ḥażretdin son͡gra s̱emeretü'l-evliyā' ve nūru'l-aṣfiyā' **[05a]** (01) ve mürşidü'l-'ālemīn, seyyidü'l-'ārifīn Şeyḫ Ṣadreddīn ve ondın son͡gra ḥażret-i seyyidü'- (02) l-mürşidīn, e'd-dā'ī ile'ṣ-ṣırāṭu'l-müstaḳīm, ḫalīfe-yi ḫulefā'ü'l-'ālemīn Ḫᵛāce Sulṭān 'Alī'dur. Ve emmā (03) hādīyü'ṭ-ṭarīḳa, kehfü'l-evliyā' ve burhān-ı ehl-i yaḳīn atam Şeyḫ Burhāneddīn ve ḥażret-i rüknü'- (04) l-muḥaḳḳiḳīn, e'd-dā'ī ile'd-dīnü'l-ḳavīmü'l-mübīn Şeyḫ Cemāleddīn bin Zāhid —nevvere'llāhü merḳadehū— (05) ol ḥażretin͡g atası ḥażret-i sulṭānü'l-evliyā', ṣāḥibü'l-irşād ve'l-mütekellimīn Şeyḫ Ṣafiye- (06) ddīn —ḳuddisa'llāh Te'ālā rūḥihī— icāze ve buyuruḳı-y-lan Tebrīz ehlinin͡g telḳīn ve irşādına müteveccih (07) oldılar, emmā ḥażret-i ḳuṭbu'l-evliyā' e'd-dā'ī ile'ṣ-ṣırāṭu'l-ḳavīm, ṣāhibü'l-envārü'l-ḳudsīyye, mehbiṭu'- (08) l-ilhāmātü'r-rabbānīyye, ġavs̱ü'l-evtād, şeyḫu'l-meşāyiḫ Şeyḫ İbrāhīm Zāhid'in͡g süḥre-yi irşād ve (09) ḫırḳa-yı istirşādının͡g beyānı oldur ki ḥażret-i şeyḫin͡g pīri ve mürşidi ḥażret-i ḳuṭbu'- (10) l-aḳṭāb, ṭarīḳat ve ḥaḳīḳat ehlinin͡g muḳtedāsı Seyyid Cemāleddīn —ḳuddisa'llāh rūḥihī— (11) dür ki Ḥażret-i Şeyḫ ol seyyidin͡g kürekenidür ve ḥażret-i

[21] Farsça derkenar (Anlamı: Sefevi tarikatı silsilesinin erişme ve eriştirmesi üzerine).

zübdetü'l-evliyā' Şeyḫ (12) Cemāleddīn ol büzürgvār-i 'ālī-miḳdār seyyidiñg nevādesidür ve ol seyyid, baḥrü'l-esrār (13) ve vechü'l-ebrār Şeyḫ Şehābeddīn Maḥmūd Tebrīzī'din —nevvera'llāh żarīḥahū— irşād ve ḫırḳa almışdur (14) ve ol ḥażret, ma'denü'r-rümūz ve maḥzenü'l-esrār Şeyḫ Rükneddīn Sücāsī'din irşād **[05b]** (01) ve ḫırḳası bardur ve onıñg irşād ve ḫırḳası tācü'l-evliyā' ve rüknü'l-aṣfiyā' Ḳuṭbe- (02) ddīn Ebūbekr Ebherī'dendür ve ol şeyḫ ḥażret-i necmü'l-evliyā' ve'l-mürşidīn Şeyḫ Ebū Necībe'- (03) s-Sühreverdī'din —nevvera'llāh żarīhahū— irşād olub ḫırḳa gėymişdür ve ol 'ālī-miḳdār (04) öz büzürgvār 'ammindin sulṭānü'l-mükāşifīn, sırru'l-'ārifīn Ḳaḍı Vecīhüddīn 'Ömer el-Bekrī'din (05) ve ol şeyḫ onı atası kāşifü'l-esrār, baḥrü'l-envār Muḥammed el-Bekrī'din —ṭābe s̱erāh— ve ol (06) şeyḫ enīsü'n-nüfūs ve hādīye'ṭ-ṭālibīn Şeyḫ Aḥmed Esved Dīneverī'din ve ol mürşid (07) lisānü'l-ḳuds, ḥāris̱ü'l-evliyā Şeyḫ Memşāde'd-Dīneverī —'aleyhi'r-raḥme—din ve ol mürşid (08) seyyidü'ṭ-ṭāyife, ḳuṭbu'l-evtād Ebū'l-Ḳāsım Şeyḫ Cüneyd bin Muḥammede'l-Baġdādī'din —rażīyu'llāh Te'ālā (09) 'anh— ve ol şeyḫ ṣāhibü'l-mefāḫir ve'l-ma'ārif, sāyirü'lmedāric fī'l-ma'ārif Serī Saḳaṭī'- (10) din —ṭābe s̱erāh— ve ol şeyḫ a'refü'l-'urefā' fī'l-ma'ārifü'l-ilāhīyye Ebū Maḥfūz Şeyḫ (11) Ma'rūf-ı Kerḫī'din —iskenehu'llāh Te'ālā fī buḥbūḥati cinānihī— ve ol şeyḫ tercümānü'r-rümūz, mefḫarü'- (12) l-'āşıḳīn, kāşifü'l-esrār ve'l-ma'ānī Şeyḫ Dāvūd eṭ-Ṭā'ī'din —iskenehu'llāh Te'ālā fī ḥażreti ḳudsihī— (13) ve ol şeyḫ maḥbūb-ı erbāb-ı ḳulūb, vāḳıfu'l-ġuyūb Şeyḫ Ḥabīb'din —nevvera'llāh Te'ālā (14) merḳadehū— ve ol kāmil ḥażret enīsü'n-nüfūs, ḫāzinü'r-rümūz, ekmelü'l-'urefā', zübdetü'l-aṣfiyā, şeyḫu' **[06a]** (01) ṭ-ṭayife Kümeyl bin Ziyāde'n-Neḫa'ī ve ol 'ārif ḥażret server ü sālār-ı evliyā ve aṣfiyā', (02) muḳavvim-i 'urve-yi vüs̱ḳā-yı şerī'at-ı Nebevī ve muẓhir-i ās̱ār-ı ṭarīḳatü'l-muṣṭafavī, ḥāfız̤-ı a'lāmü'l-ḥaḳ ve'l-ḥaḳīḳat, (03) maḥrem-i esrārü'r-rabbānīyye, ṣāḥibü'l-ġarve'l-mütekellimīn, Sulṭānü'l-muḥaḳḳiḳīn, emīrü'l-mü'minīn ve (04) ya'ṣūbü'd-dīn ve ḫalīfe-

yi resūl-i rabbü'l-'ālemīn, esedü'llāhü'l-ġālib Ebu'l-Ḥasan 'Alī (05) bin Ebī Ṭālib'din —ṣalevātu'llāhi ve selāmühū 'aleyhi ve ālih ve raḥmetu'llāhi ve berekātühū—. Āgāh (06) oluñguz ve bilüñgüz ėy ḫavāṣ ḳardaşlarımuz, ki bizüm pīr ü mürşidlerümüzün şīvesi (07) oldur ki yalḳuz ėşitmaḳ ve ẓabṭ ėylemaḳa rāżī ve ḳāyil olmazlar, belki mürşid- (08) leriñgdin ėşitduḳı a'mālda ta'ḫīr ve ihmālı revā ve cāyiz bilmezler ve ol ḫayrātı (09) ḳadr-i maḳdūr ilen 'amele geltürüb ol ḳadr müvāẓabet ėderler ki oñglara ḥālī olub (10) ol a'mālıñg feyż ve s̱emeresindin müstefīż ve ber-ḫurdār olalar. Ol muḥibler mes̱eli (11) marīż-i muṭī' mes̱elidür ki ṭabīb-i ḥaẕıḳ mu'ālecesiniñg ėşitmaḳına iktifā ėtmeyeler, Allāh (12) Te'ālā'nıñg raḥmetine ümīdvār olub şifā ṭama'ına rāżī olalar acı ve nāḫoş devālar isti'mālına (13) tā maraż def' olub ṣıḥḥat-ı mizāc ḥaṣıl ola. Bu müştāḳlar daḫı mekrūhāt terkine ve a'māl-ı (14) şaḳḳa meşaḳḳatine rāżī olub özlerin emrāż-ı rūḥānī ve 'alāyıḳ-ı nefsānī-yi ẓulmānīdin ḳurtarmadın **[06b]** (01) özlerin Tañgrı Te'ālā'dın rāżī ve Tañgrı Te'ālā'nı özlerindin rāżī ėtmedin iṭmīnān (02) mertebe ve maḳāmına yėtmedin rāżī olmazlar, bes bāṭın ḳulaḳı ilen mażmūn-i āye-yi kerīme-yi (03) **"Yā eyyetühe'n-nefsü'l-muṭmeinne, irce'ī ilā rebbike rāżīyeten merżīyye, fe'dḫulī** (04) **fī 'ibādī ve'dḫulī cennetī"**[22] istimā' ėdüb eḥadiyyet dergāhınıñg muḳarreblerindin (05) ve 'ibādu'llāh ḫitābına ser-efrāz olub cennetu'llāh dāḫili olubdurlar ve bu mertebe ve maḳām (06) taḥṣīli kimseye maḳdūr degül, meger Ḥażret-i Resūlu'llāh şerī'atınıñg itā'ati ve Murteżā 'Alī (07) velī ve evladınıñg muḥabbeti ve ṭarīḳına 'amel ėtmaḳ-ılan ki ol iḳdām ve müvāẓabet ėtmaḳdur (08) aḫlāḳ-ı ḥamīdīyye ve a'māl-ı ṣāliḥīyye ve yıraḳ olmak* ve ictināb ėtmekdür a'māl-ı menhīyye-yi denīyye (09) ve aḫlāḳ-ı rezīledin, ḫuṣūṣan nefsānī hevā ve ḫ^{v}āhişlerdin ki onıñg muḫālefeti ile öz- (10) leriñg yalan ve

---

[22] Kur'an-ı Kerīm, Fecr/89: 27-30 بـ يا اَيَّتُهَا النَّفسُ المُطمَئِنّة اِرجَعِى اِلى رَبِّکَ راضِيَّةً مَرضِيّة فَادخُلى فى عِبادِى وَالدخُلِى جَنَّتى (Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. *(Seçkin)* kullarım arasına katıl ve cennetime gir!).

* Kef ile yazılmıştır: 'اولماک'.

kiẕbdin berī ve ehvā’-i ferdīyye* ilāhlarınıñ bendeluḳından, ėyle kim buyurur: (11) “**Efere’eyte meni’t-teḫaẕe ilāhehū hevāhū**”[23] ḳurtarub ‘ibādu’llāh ḫitābına müşerref olub köñülleri (12) ilhām ġaybı müheyyāsı ve ef‘āl u aḳvālları kerāmāt meẓāhiri ḫalāyıḳ irşādına müraḫḫaṣ ve me’mūr (13) olmışdurlar ve bu mürşidler mes̱eli ḥāẕıḳ ṭabīb mes̱elidür her bīmārı bir nev‘ devā (14) ve perhīz ilen emrāżdın ḳurtarub ṣıḥḥat-ı mizāca yėtüreller, bes gerekdür ki mürşid **[07a]** (01) ḥaẕāḳat mertebesine ki yaḳīn-i s̱ābitdür yėtişmiş ola ve her mürīdi her nev‘ marażdın ki (02) bilmezluḳ ve şek ve reyb ve şübhe ve ġażab ve fesād emrāżından ḳurtarub (03) aḫlāḳ-ı ḥamīde ve ma‘ārif-i yaḳīnī-yi ilāhīye ki ṣıḥḥat-ı ḥaḳīḳīdür yėtürebile, yoḳsa ṣırāṭu’l-müstaḳīmde (04) mürşidluḳ ve pīşvāluḳ lāyıḳı degül ve riyāset ḥubbı onı ṣırāṭu’l-müstaḳīmdin münḥarif (05) ėdüb muṭī‘leri ilen cehennem ḳa‘rine yėtürür ki bėyle cemā‘at aṣlī maḳāmları oldur; (06) bes bu mesned lāyıḳı ol kimsedür ki hevālardın ḳurtulub öz nefsine müsellaṭ (07) olub semāvāt aḳtārından nüfūẕ ėdüb aṣlī ‘ālemin manẓūr-ı naẓar ėdüb ṣırāṭu’l-müstaḳīm (08) ṭayy ėdüb ḳurb maḳāmına yėtişmiş ola ki ṭālibi emrāżdın ḳurtara ve maḳṣad-ı aṣlīye (09) ki aḫlāḳ-ı ilāhīyyedür yėtürebile; pes ẓāhir oldı ki mürşid gerekdür baṣīret ehli ola, (10) nefse salṭanatı ola, her kim irşād ehlindin ki eyimme-yi dīn ve ḳavām-ı ehl-i yaḳīn, ya‘nī on (11) iki imām —ṣalevātu’llāhi ve selāmühū ‘aleyhim— yolın tutubdur ve evāmir ü nevāhīlerine ‘amel ve (12) iṭā‘at ėdübdür, iḫlāṣ keştīsine oturub ġarḳ ve helākdın ḳurtulub (13) sāhil-i necāta yėtişübdür ve żalāl ehlinin̄ ṭarīḳasın tutan ṣırāṭu’l-müstaḳīmdin (14) münḥarif żalālet biyābānında ser-gerdān ve nākāmluḳda ḳalur ve her kim bėyle ḥālāt-ılan dünyā- **[07b]** (01) dın gėde, hergiz maḳṣūda yėtmez ve ol ṭarafda gözi kör olacaḳdur, ėyle kim Allāh Ṭa‘ālā (02) buyurur: “**Men kāne fī hāẕihī a‘mā**

---

* Metinde fe noktasız ve ﴿مرديه﴾ gibi yazılmıştır.

[23] Kur’an-ı Kerīm, Cāsiye/45: 23 (baş kısmı) ﴿أفرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾ (Kendi arzusunu kendine tanrı edineni gördün mü? [Bilgili olduğu halde Allah onu sapık saymış, kulağını ve kalbini mühürlemiş, gözünün önüne de perde çekmiştir. Şimdi onu Allah’tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâla ibret almayacak mısınız?])

fehüve fī'l-āḫireti a'mā ve eżallü sebīlā"[24] ve ėyle cemā'atıñ (03) ḳarārgāhı cehennem olur dāyim; bes gerekdür ki siz ṭayife ki ėl ḥażerāt-ı eyimme-yi dīn-i mübīnniñ (04) ėtegine vurubsız ve ol ḥażerātıñ ḫavāṣ muṭī'lerindin olubsız, gerekdür (05) ki 'amel ol eyimmeniñ ās̱ārına ve o ef'ālına —ėyle kim size yėtişübdür— ėdesiz ki necāt (06) maḳāmına fāyiz olasız ki ėşitmek 'amelsiz necāt bağışlamaz. Çoḳ ẓāhirdür ki her kimse kīmyā (07) nüsḫasın bilmekdin* kīmyā düzetebilmez ve ondın hīç fāyda aparmaz, nėçün (08) ki 'amele mevḳūfdur ve görmege ve yıraḳ ve bīzār oluñuz ol ḥażerātıñ düşmenlerindin, (09) ėyle ıraḳluḳ ki oddın ve ḳordın* ḳaçub yıraḳluḳ ėdersiz. (10) **FAṢL: <Der-Beyān-ı 'Aḳl ve Keşf ü Merātib-i Ān>**[25] Bilüñüz ėy cemā'at ki terk ėdübsiz ḥubbü'ş-şehevāt-i mine'n-nisā' (11) "**ve'l-benīni ve'l-ḳanāṭīri'l-müḳanṭareti mine'ẕ-ẕehebi ve'l-fiżżeti ve'l-ḫayli'l-müsevvemeti ve'l-** (12) **en'āmi ve'l-ḥarṡ**"[26] Ḥaẕret-i Allāh Te'ālā'nıñ şevḳidin ve ol (13) ḥaẕrete yavuḳluḳ içün ve iḫtiyār ėtmişsiz beḳā'ı fenāya, şād ve ḫoş-vaḳt (14) oluñuz bu 'aṭādın ki size olmışdur ki ol 'aḳldur ki hīç zad ondın **[08a]** (01) yėgraḳ ve şerīfraḳ Tañrı Te'ālā ḫalḳında yoḳdur. Onıñla tanulur ḫālıḳ-ı 'ālem (02) ve oldur Tañrı Te'ālā ṭarafına delālet ėden ve oldur yėtüren sizi maḳām-ı 'ıllīyyīne ve (03) ḥażret-i rabbü'l-'ālemīn ḳurbına. 'Aḳldur varı raḥmetlerdin a'ẓam ve ebhā ve luṭfīdür Āllāh Te'ālā'- (04) dın bendelerine ḳamu luṭflarındın enfa' her kimseye Āllāh Te'ālā 'aḳl 'aṭā ėtdi, ne ni'met (05) ve yaḫşıluḳ ki in'ām ėtmedi ve her kimseye 'aḳl vėrmedi, hīç yaḫşıluḳ 'ināyet (06) ėtmedi, niye kim ẓāhirdür ki ādem ādemluḳı 'aḳl ilendür ki eger bilikluḳ ḳābili (07) olmaya ḥayvan, belki ḥayvandın eksük ve gümrāhraḳdur. Bu bellü ve ẓāhirdür ki insānıñ (08) eşrefluḳı özge

[24] Kur'an-ı Kerım, İsrâ: 72 ﭘﻣَﻦ ﻛﺎﻥَ ﻓﻰ ﻫﺬِﻩِ ﺍَﻋﻤﻰ ﻓَﻬُﻮَ ﻓﻰ ﺍﻻﺧِﺮَﺓِ ﺍَﻋﻤﻰ ﻭَ ﺍَﺿَﻞُّ ﺳَﺒﻴﻼً ﺑ (Bu dünyada kör olan kimse ahirette de kördür; üstelik iyice yolunu şaşırmıştır).

* Ek çizilmiş, düzeltilmemiştir.

* Metinde bir /d/ fazladan yazılmış: 'قوُردْدين'.

[25] Farsça derkenar (Anlamı: Aklın ve onun keşfi ve mertebeleri beyanında).

[26] Kur'an-ı Kerım, Âl-i İmran: 14 ﺑ]زُيِّنَ لِلناس حُبُّ الشَّهَواتِ مِنَ النِّسَاءِ[والبنين والقناطير المقنطرة من الذهب و الفضه و الخيل المسوّمة و الانعام و الحرث]...[(Nefsani arzulara, *(özellikle)* kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük insanlara çekici kılındı. [Bunlar dünya hayatının geçici çıkarlarıdır. Oysa varılacak güzel yer, Allah'ın katındadır.]).

naẓāyiridin ‘aḳl ilendür, yok ṣūret ilen, yā rūḥ ilen; anıñ (09) içün oñlar barı ḥayvanlarda bardur ve barısı insān ilen bu ma‘ānīde şerīkdür- (10) ler ve ṣūret bir şey’ degül ki şerāfet bā‘iẟi maḥallinde ola, zīrā ki dā’im fenā ve zevāldadur (11) ve ḳuvvet-i şehvānī ve ġażabī hīç biri kemāl degül, zīra ki insānıñ fāyda ve ġayeti (12) meṭālib-i şehvete ve maḳāṣıd-ı ġażaba degül, onıñ içün oñlar barı fāsid ve zāyildür- (13) ler. Nėce fāsid olmayalar ki ḳaçan ki insān ol meṭālibe yėtişür, sevḳı bāḳīdür ve (14) zāyil olmaz; pes insānıñ maḳsūdı ġāyāt-ı ġażabī ve şehevī degül, belki insānıñ yaḳşuluḳı **[08b]** (01) ve kemālı ‘aḳl ve ḥikmet ilendür. Onıñ içündür, ḥırṣ ona artuḳraḳdur ḳamu özge (02) eşyādın ve ġalaṭ vāḳi’ olur ki bilmez ḳansu maṭlabı añlaya; bes insān cevherinde (03) ‘aḳldın özge ḳamu bāṭıl ve nābūddur, līkin ‘aḳl cevherī şerīfdür ki her neye teveccüh (04) ėde, onıñ kibi —belki onıñ özi— olar, bes eger ‘aḳlı müteveccih ėdesiz dā’imī ve bāḳī (05) umūrıñ ma‘rifetine, şerīf ve bāḳī ve dā’im olur ve eger müteveccih ėdesiñüz fānī, denī (06) maḥsūs emrlere, denī olur ve fenā rengi götürür. Meẟelā eger ‘aḳl müteveccih ola āferīdegār-ı (07) ‘ālemi tanumaḳa ve melā’ike-yi ‘ıllīyyīn ve kerrūbīleri ve ervāḥ-ı semāvīyyāta ve arżīyyāta <ol vechdin> ki oñlar (08) ‘ilmi müvaṣṣıl olalar Allāh Te‘ālā’nıñ ḳurbına ve merḥametine ve şerīf ü ‘ālī-mertebeye ėresi ve bāḳī ola- (09) caḳdur ve eger teveccüh ėde emr-i cüz’ī-yi maḥsūse-yi denīye, oñlar kibi denī ve ḫasīs ve fānī olur. (10) Pes ‘aḳl eger-çi öz ḥadd-i ẕātında şerīfdür emmā ma‘lūmı i‘tibār ilen şeref artar ve eger (11) ḫasīs ola, ḫasīs ü denī olur ol ma‘lūmları kibi; pes ‘aḳluñuz ḳadrin ki Tañrı (12) raḥmetidür bilüñüz ve müteveccih ėdüñüz onı mele’-i a‘lāya ve kerrūbīlere ve bāṭıl u żāyi‘ (13) ėtmeñüz ol cevher-i şerīfi müteveccih ėtmaḳlan bu eşyā-yı maḥsūse-yi ḫasīse-yi denīyyeye ve Ḥażret-i (14) Sulṭānü’l-evliyā’ ve Ḳuṭbu’l-mürşidīn Şeyḫ Zāhid —‘aleyhi’r-raḥme— buyurur ki “‘Aḳl çırāġīdür **[09a]** (01) ki onıñ ışıġıylan ḥaḳ bāṭıldın ve mużır nāfi‘din ve zehr pād-zehrdin ayırur ve mümtāz (02) olur ve ol çırāġ olmayanda mużırr u nāfi‘ ve ḥaḳḳ u bāṭıl

birbiridin ayru ve mütemeyyiz (03) olmaz. Pes müteveccih oluñuz onıñ ḥıfżına ki mebādā şehvet ve ġażab yėlidin (04) kėçüresiz ve ‘ibādet ve zühd ve şerī‘at-ı ġarrā iṭā‘at[ı] ilen oñga meded ve yaġ (05) vėrüñüz ki ‘aḳl Āllāh Ta‘āla’nıñ çırağı ve raḥmetidür. Şerī‘at-ı muṭahhere iṭa‘atı-y-lan (06) ki ol ıraḳluḳ ėtmekdür menāhī ve melāhī-yi ṣūrī ve ma‘nevīdin ve yėrine yėtür- (07) maḳdur vacibāt-ı ‘ibādet ve sünen ve ḫayr ef‘ālı ve Āllāh Ta‘āla’nıñ penāhına ḳaçmaḳ (08) fikrde ve ma‘ārif-i rabbānī taḥṣīlinde Şeyṭān-ı recīm şerrindin onıñ ışıḳın (09) arturur ki āheste āheste ėyle olur ki onıñ nūrı ‘ālemi tutar ve varı (10) gögler aḳṭārındın nüfūz ėdüb mele’-i a‘lā ve ḳuds ‘ālemine dāḫil-i envār-ı ḳudsīyye-yi (11) ilāhīyyedin olur; ‘aḳl ilen tanulur; perverdgār-ı ‘ālem anıñglandur bendeluḳ ve (12) ‘ibādet ve ḳurb mertebesi onıñ ilen ve onıñ-çün ḥāṣıl olur ve onıñ- (13) lan cennet duḫūlı olur ve onıñ ilen ehl-i yemīndin olullar ve onıñ ilen- (14) dür sābıḳīn mertebesi ve muḳarreb-i dergāh-ı ilāhī olmaḳ. “Ṭūbā li-men lehū ‘aḳl, s̱ümme ṭūbā leh”[27] ve ol- **[09b]** (01) dur ki enbiyā —‘aleyhi’s-selām— çırāğı onıñglan münevverdür. Pes żarūrdur ki ṭālib (02) ėl enbiyā’ —‘aleyhi’s-selām— ėteklerindin üzmeyüb ḳadem oñgların ḳademlerindin (03) götürmeyüb ṣırāṭ-ı müstaḳīm cāddesinde üstüvār ve ber-ḳarār olalar ki (04) ol ḥażerātıñ şefḳatıylan dārü’l-emān ve dārü’s-selāma yėtişüb behremend (05) olalar ki dārü’s-selāmdur enbiyā ve evliyā ḳarārgahı, ve ol ḳarārgāhdur ki her (06) kim oraya yėtişdi, ḳurtulur ḳamu mekrūhāt ve āfātdın ve ol yėrdür ki (07) īmānınıñ nūrı ve ‘aḳlınıñ çırağı sönmegi yoḳdur ve ḥażret-i Sulṭānü’l-evliyā’ Şeyḫ (08) Ṣafiyeddīn buyurur ki: “‘Aḳl baṣīret görmaḳıdur, yoḳ göz görmaḳı; sırr (09) gözidür, yoḳ ser gözi. Gözīdür ki ḳamu görmaḳlar ve bilükluḳlar ondın- (10) dur ve baş gözi onıñ ‘aksidür. Gerekdür ol baṣīreti ḳamu evḳāt şerī‘at-ı (11) muṭahhere sürmesindin münevver ėdüb, dünyā[-yı] denīyye teveccühiniñ ḫār u ḫāşāk[ın]dın maḥrūs (12) ḳılasız.”. **Ḳāle Resūlüllāh —ṣalle’llāhu ‘aleyhi ve ālih—**: “**Mā-**

[27] ﭘطوبى لمن له عقل ثم طوبى لهﭗ(Ne mutlu aklın kendisi için olana! Ne mutlu ona!).

ḳasseme'llāh şey'en li'l-'ibāde efżalü (13) **mine'l-'aḳl, fenevme'l-'āḳil efżale min sehere'l-cāhil ve iḳāmete'l-'āḳil efżal** (14) **min şüḫūṣe'l-cāhil ve lā ba'aṣe'llāh nebīyyen ve lā resūlen ḥattā yestekmilü'l-'aḳl ve [10a]** (01) **yekūne 'aḳlihī efżal min cemī'i 'uḳūli ümmetihī ve mā yażmirü'n-nebī fī nefsihī efżal** (02) **min ictihādü'l-müctehidīn ve mā edī'l-'abd ferāyiża'llāhu ḥattā aḳlü 'anh ve lā** (03) **belliġa cemī'u'l-'ābdīn fī fażlu 'ibādetihüm mā belleġa'l-'āḳil ve'l-'uḳalāhüm** (04) **ulū'l-elbāb. Ḳāle'llāh Te'ālā ve mā-yeteẕekkerü illā ulū'l-elbāb.**"[28] ve Allāh Te'ālā (05) —celle şānüh— muḥkem kitābında buyurur: "**Ve ilāhüküm ilāhün vāḥidün, lā ilāhe illā hüve'r-raḥmānü'r-** (06) **raḥīm. İnne fī ḫalḳi's-semāvāti ve'l-arżi ve iḫtlāfi'l-leyli ve'n-nehāri ve'l-feleki'l-** (07) **letī tecrī fī'l-baḥr bi-mā yenfi'u'n-nāse ve mā enzele'llāhü mine's-semā'i min mā'in ve** (08) **iḥyā bihi'l-arża ba'de mevtihā ve beṣṣe fīhā min külli dābbetin ve taṣrīfi'r-** (09) **riyāḥi ve's-seḥābü'l-müsaḫḫari beyne's-semā'i ve'l-arż, li-āyātin li-ḳavmin ya'ḳilūn**"[29] (10) Ve bėyle buyurur: "**Hel yestevī'l-leẕīne ya'lemūne ve'l-leẕīne lā ya'lemūn**"[30] ve çoḳ yėrlerde (11) Ḳur'ān-ı Mecīd'de ulū'l-elbāb ta'rīfi ėder. Ėy ṭālibler, gerekdür ki 'ilm taḥṣīli ėdüb (12) onıñglan ḥayāt tapasız ve 'ilm-i ḥaḳīḳī-yi yaḳīnī 'ilmdür yoḳ taḳlīd ü gümān; ve yaḳīn (13) oldur ki hīç vechlen zevāl oñga yolı yoḳdur "ve'r-rāsiḫūn fī'l-'ilm" Ḳur'ān-ı (14) Mecīd'de işāretdür yaḳīn ehline ve Ḥażret-i Seyyidü'l-'ārifīn Şeyḫ

---

[28] Hadis-i şerif: ﴿ما قسم الله شيئا العباد افضل من العقل فنوم العاقل افضل من سهر الجاهل و اقامة العاقل افضل من شخوص الجاهل و لا بعث الله نبياً و لا رسولا و حتى يستكمل العقل و يكون عقله افضل من جميع عقول امّته و ما يضمر النبى فى نفسه افضل من اجتهاد المجتهدين و ما ادى العبد فرايض الله حتى عقل عنه و لا بلغ جميع العابدين فى فضل عبادتهم ما بلغ العاقل و العقلاهُم اولوا الالباب قال الله تعالى و ما يتذكر الا اولوا الالباب﴾ [el-Mağāsin, c. 1, s. 192; el-Kāfī, c. 1, s. 12] (Türkçesi: Peygamber (s) Allah'ın rahmeti onun ve hanedanının üzerinde olsun (s) diyor: "Allah kulların arasında akıldan daha üstün bir şey bölüştürmemiştir. Akıllının uykusu, cahilin (ibadetle meşgul olarak) gece uyumamasından daha üstündür Allah, bütün peygamberleri akıl ile, hatta onların akılları, bütün mütefekkirlerin (fikri) çabasından daha üstün olacak şekilde göndermiştir (başkaları, tüm çabalarına rağmen onların aklına ulaşamamışlardır). Hiçbir kul, akletmedikçe, Allah'ın farzlarından hiçbirini eda edemez. Allah Teâlâ söyler ve doğrusu akıl sahiplerinden başkası bunları hakkıyla düşünmez.). Son cümlede Zümer: 9. ayetin sonuna gönderme yapılmışır.

[29] Kur'an-ı Kerim, : Bakara: 163-164 ﴿و الهكم اله واحد لا اله الاّ هو الرحمن الرّحيم [163] ان فى خلق السّموات و الارض و اختلاف الليل و النهار و الفلک التى يجرى فى البحر بما ينفع الناس و ما انزل الله من السماءِ من مآء و احيا به الرض بعد موتها و بث فيها من کل دابّه و تصريف الرّياح و السّحاب المسخّر بين السماء و الارض لايات لقوم يعقلون [164]﴾ ([163.] İlâhınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. [164.] Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbirinin peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârı ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için birçok deliller vardır).

[30] Kur'an-i Kerim, Zümer: 9 (ayetin bir kısmı) ﴿هل يستوى الذين يعلمون والذين لا يعلمون﴾ ([*(Resulüm!)* De ki:] Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?).

Ṣafīyeddīn —‘aleyhi’r-raḥme— **[10b]** (01) buyurur ki: “Yaḳīnning üç mertebesi vardur ve evvel ‘ilmü’l-yaḳīndür ve ol (02) ās̱ār ve ‘alāmātdın şey’-i ẕī-es̱er ve ‘alāmeti tanumaḳ ve bilmaḳdur, ėyle kim (03) tütün görmaḳındın od bilünür, yā ṣubḥ ışıḳındın bilünür ki gün (04) ṭulū‘ı yavuḳdur. İkinci ḥaḳḳu’l-yaḳīndür ve ol mertebe oldur ki sālik (05) nefsi riyāżāt ve mücāhedāt ilen maṭlūb cihetine ḥareket vėrüb maṭlūba yavuḳ (06) olmış ola ve maṭlūb ās̱ārındın ṭālibe yėtmiş ola ve ol ās̱ārı özinde müşāhede (07) ėde, lākin maṭlūbıng ẕātına yėtişmemiş ola; od ṭālibi kimi odıng yavuḳına (08) yėtmiş ola ve onıng ḥarāret ve isisin iḥsās ėde, lākin oda dāḫil (09) olmamış ola ve üçünci ‘aynü’l-yaḳīn mertebesidür ve ol oldur ki (10) ṭālib maṭlaba yėtişmiş ola ve ‘ayn-ı maṭlaba dāḫil olub ‘ayn-ı maṭlabda maṭlab (11) müşāhedesin ėde ve evvel mertebe ‘ilm ehlining mertebesidür ve ikinci ḫāṣ (12) sālikler mertebesidür ve üçünci muḳarrebler mertebe[si] ki çoḳ riyāżāt (13) ve mücāhedātsız ḥāṣıl olmaz, niye kim nefs ol vechdin ki ‘alāḳası bardur (14) bedene müteveccihdür, ona ġāfildür özge eşyādın ve mücāhede bā’is̱-i ḳaṭ‘-ı ‘alāḳa **[11a]** (01) olur; bes özge eşyānı görebilmez ve buyurdı ki her riyāżet ve mücāhede (02) bu ma‘nā bā’is̱i olmaz, belki gerekdür riyāżet maṭlab münāsibi ola. Pes riyāżet-i (03) ḫaṣṣ-ı her maṭlab* ol maṭlaba yėtürür; mes̱elā eger ḳuvve-yi şehevī müfraṭ ve artuḳ (04) ola ḥayvānī ve şīrīnīler ve her ne şehveti artura taḳlīl yā terk ėdeler (05) ve müdāvemet ėde münāsib eẕkāra ve eger tefrīṭ cihetinde ola, ya‘nī eksük- (06) luḳ ve noḳsān cihetinde ola, ḳuvvetlü ġıḍālar iḥtiyāc ḳadarına isti‘māl (07) ėdüb ona münāsib eẕkāra müdāvemet ėde, ol ḳadar ki i‘tidāl ḥaddine yėtişe.” (08) Ve buyururdı ki: “Sālik-i ‘ām oldur ki ġarażı ‘ilmü’l-yaḳīn ola ve onıng (09) riyāżeti mā-ḥarrema’llāh terki ve evāmir ü vācibāt iḳdāmıdur ve fikr ėtmekdür (10) ‘ilmī merātibinde tā maḳṣada yėtişe ve ḫāṣṣu’l-ḫāṣ riyāżeti mā-sivāu’llāh terkidür (11) ve müvāẓabet ėtmaḳ ol nev‘ ‘ibādet ve eẕkāra ki müvaṣṣıl ola ve yėtüre ṭālibi (12) Allāh Ṭa‘ālā’ya.” Ve Ḥażret-i Şeyḫ

---

* Metinde: ‘مطلبه’.

buyurdı ki: “Keşf iki ḳısmdur: Ṣūrī ve ma‘nevī. Keşf-i (13) ṣūrī oldur ki her ne ḥisde ẓāhir olabilür maḥsūs ‘ayniyyetin͡g zamānında sālike (14) ẓāhir; ve ma‘nevī oldur ki ma‘ānī ki ḥis idrāk ėdebilmez, teveccühlen ṭālibe ẓāhir **[11b]** (01) ola.”[31] Bilün͡güz ve āgāh olun͡guz ve yol itürmen͡güz ki mümkināt ‘ālemi, ‘ālemī- (02) dür ki öz ẕātlarındın bellü ve ẓāhir olmayubdur ve bu ma‘nā çoḳ bellü ve ẓāhirdür (03) lākin mevcūd ve ẓāhirdürler; pes bilüruḳ ki mümkindin özge ẕātī bardur ki (04) öz ẕāt-ı cevād-ı feyyāżı ilen ki ẕātları yaratub vücūd ol ẕatlara (05) ‘aṭā ve in‘ām ėdübdür <ve ėyle müfīż-i müte‘āl ẕāt kim düzetübdür ve yaratubdur ḳamu ẕātları ve baġışlayub ve in‘ām ėdübdür> varluḳ ve vücūd ni‘metin ol muḥtāc ẕātlara. ‘Ālī (06) ve müstaġnīdür ḳamu eşyādın ve hīç birine hīç vechlen muḥtāc degül, zīrā (07) ki ḳamusı ol ẕāt-ı ġanī-yi müte‘ālīye muḥtācdurlar ve bu ma‘nādın ẓāhir oldı (08) ki ol ẕāt-ı şerīf-i muḳaddes bir ve basīṭdür ḳamu cihetdin ve hīç vech-ilen terkīb (09) ve çoḳluḳ ol ẕātda revā degül, belki eşyānın͡g terkīb ėdeni ve tekẟīr (10) ėdenidür; pes ol feyyāż, ẕātīdür basīṭ ve müstaġnī ve ‘ālimdür eşyāya, niye kim (11) yaratub ve īcād ėdübdür mümkināt ‘ālemini ġāyet-i iḫtilāf ilen ki (12) on͡glar arasındadur nihāyet-i niẓām ve istiḥkām-ılan ve lāzımdur ki ḳādir ola (13) ḳamu eşyāya, nėçün ki ḳamunın͡g ḫālıḳı ve mūcididür ve muḫtelif eşyānın͡g niẓām (14) ve tertībindin ẓāhirdür kim ḳamunın͡g ḫālıḳı ve münaẓẓım u mürettibi birdür, zīrā ki **[12a]** (01) eger bir olmaya, muḫālif-i niẓām ve tertībinde olurdı. Çün muḫālefet yoḳdur pes ḳamu (02) şey’nin͡g ḫālıḳı birdür ve Allāh Te‘ālā’da keẟret yolı yoḳ ve muḥāldur; zīrā ki eger (03) keẟīr ola, lāzım geler ki muḥtāc ola; pes keẟret yoḳluḳdın mevcūd ve ẓāhir olub- (04) dur ve Allāh Ṭa‘ālā’nın͡g vücūdı dā’imīdür ve vāḥiddür ve çün ‘ālimdür, pes tiri (05) ve ḥaydur ve illā fesād lāzım olurdı; pes semī‘ ü bāṣīr ü mürīddür, zīrā ki eşyā (06) yoḳdular ve ol ẕāt-ı feyyāż on͡gları var ve mevcūd

---

[31] Haşiyede: “**Ḳavl der Beyān-ı Mühimmī ez Ma‘rifet-i Allāh Ta‘ālā**” (Yüce Allah’ın bilinmesinde önemli bir açıklama üzerine söylem).

ėder ‘ilm-ilen her zadı (07) nėce kim gerek ve lāyıḳdur ki olalar. Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm. **FAṢL: der su’āl u** (08) **cevābī ki vāḳi‘ şüde fīmā-beyn-i mürşid-i rabbānī ve ‘ārif-i ṣamedānī, sulṭānü’l-muḥaḳḳiḳīn H̱ᵛāce Sulṭān‘alī Ṣafevī ve mürşidān-ı** (09) **ehl-i taḥḳīḳ ve fīmā-beyn-i mürşidü’l-aḳṭāb fī’l-‘ālemīn Sulṭān Burhāneddīn Zāhidī ve mürşidān-ı** (10) **ṭālib-i yaḳīn der rübūbiyyet.**[32] <**Su’āl ėtdiler**> atam Sulṭān Burhāneddīn’din[*] Allāh Te‘ālā’nıñ vücūdındın (11) ve anıñ keyfiyyetindin. Sulṭān Burhāneddīn **cevāb** buyurdı: “Çünki eşyāya (12) naẓar ėtduḳ ve taṣavvur ḳılduḳ, bilduḳ ki muḥtācdurlar ve iḥtiyāc taṣavvurından (13) bize ẓāhir oldı ki varluḳları özlerindin degül. Bilduḳ ki bu muḥtāc ẕātdın (14) özge ẕātī bardur ki muḥtācları yaratmışdur ve ol ẕāt müstaġnīdür özgedin. **[12b]** (01) Pes bilduḳ ol ẕāt mebde’īdür ki mebde’i yoḳdur. Andın bilduḳ ki fenā (02) ol ẕāta yolı yoḳdur. Lem-yezel ve lā-yezāldur. Pes ol ẕāta hīç-vechdin çoḳluḳ (03) ve terkīb cāyiz degül”. **Su’āl** ėtdiler ki: “Allāh Te‘ālā’nıñ ẕātını bilmaḳ olur?”. **Cevāb** (04) buyurdı ki: “Tanımaḳ ve bilmaḳ iki vechdin ayru degül: yā ẕātıñ özini (05) bilmaḳ ve iḥāṭa ėylemaḳ ve bu muḥaldur ḫalḳına, zīrā ki ‘aḳl ẕerredür envār-ı cemāl-ı (06) ilāhīdin ve es̱erīdür anıñ ās̱ārındın. Pes muḥāldur ‘aḳlıñ iḥāṭası, anıñ-çün (07) ki lāzım gelür ki ‘aḳl ki muḥīṭdür Tañrı ola, yā bilmaḳdur özgedin ve özge (08) ḫalḳīdür bu nev‘ tanımaḳ Tañrı’nı cāyizdür”. **Su’āl** ėtdiler ki: “Ol es̱er nedür (09) ki Tañrı Te‘ālā ol es̱erneñ tanulur?”. **Cevāb** buyurdı ki: “‘Aḳl ve her ne kim (10) ‘aḳldadur ve nefs ve her ne kim nefsde bardur ve ḥis ve her ne kim ḥisdedür (11) ẖᵛāh mevhūm ola ve ẖᵛāh muḫayyel, belki ḳamu maḫlūḳāt Tañrı Te‘ālā’nıñ āyāt u ‘alāmātı- (12) dur, bėyle kim Ḥażret-i Emīrelmü’minīn’din menḳūldur kim ol ḥażret

[32] فصل در سئوال و جوابی که واقع شده فیما بین مرشد ربّانی و عارف صمدانی سلطان المحققین خواجه سلطانعلی صفوی و مرشدان اهل تحقیق و پفیمابین مرشدالاقطاب فی العالمین سلطان برهان الدّین زاهدی و مرشدان طالب یقین در رُبوبیة (Türkçesi: Tanrısal mürşit ve ihtiyaçsız yaradanı hakkıyla anlayan, hakikat arayanların sultanı Hᵛāce Sulṭān‘alī Ṣafevī ile hakikati arayan mürşitler arasında ve dünyalarca hak yolu ulularının mürşidi Sulṭān Burhāneddīn Zāhidī ile yakīn isteklileri arasında tanrılık konusunda gerçekleşmiş olan soru-cevap üzerine bölüm).

[*] Fazladan bir ‘ki’ yazılmış ve çizilmiştir.

buyurub- (13) dur: **Ma'rūfün bi'l-āyāt ve ma'lūmün bi'l-'alāmāt.**"[33]. **Su'āl** ėtdiler ki: "Tan͡grı (14) tanımaḳ özge vechdin mümkindür?". Cevāb vėrdi ki: "'Aḳl bu cihetdin özge **[13a]** (01) idrāk ėdebilmez". **Su'āl** ėtdiler ki: "Bu nev'din özge ma'rifet mümkindür?". **Cevāb** (02) buyurdı: "Mümkin degül meger 'aḳl fenasında ki ol maḥv maḳāmıdur". Dėdiler: "Arturun͡guz (03) bu beyānı!". Buyurdı: "Bu ma'nānı beyān ėylemek olmaz ve illā ma'ḳūl olar ve muḥāṭ, belki bu ma'nā (04) Tan͡grı Te'ālā'nın͡g te'yīdlerindindür; tā te'yīd yėtmeye, bulunmaz ve söz bu ma'nāda lāyıḳ (05) degül, niye kim taḥayyür arturur ve bu ma'nāya işāret buyurubdur Ḥażret-i Emīrelmü'minīn —ṣalevātu- (06) 'llāhi ve selāmühū 'aleyh— öz kelām-ı mu'ciz niẓāmı-y-la ki 'arefetü'llāh bi'llāh faḳīr 'arz ėtdüm bėyle (07) kim Ḥażret buyurdı: "Lāzım olur ki Allāh Te'ālā'nın͡g iki vechi ola ki bir vechdin (08) gizlin ve maḫfī ola ve bir vechdin bellü ve ẓāhir ola ve iki vech terkībdür". **Cevāb** (09) buyurdı ki: "Oġul, bėyle degül, zīrā ki Allāh Te'ālā ẕātīdür ki muḥtāc degül ve maḫfī- (10) dür 'aḳllardın ve vechi ṣıfāt ve ās̱ārıdur ki ol vechdin tanuruḳ ol (11) ẕātı, pes mürekkeb degül". Dėdiler cem'ī muḫālifler ki: "İ'tiḳādumuz bardur ki ḳıyāmetde Allāh Te'ālā'- (12) nı görmek olur". Şeyḫ buyurdı ki: "Ḥāşā, anın͡g-çün ki eger ma'ḳūl ola yā mevhūm yā muḫayyel (13) yā maḥsūs, Tan͡grı olmayacaḳdur belki bir zadī olacaḳdur muḥtāc". Bir kişi ḥużżār-ı (14) meclisdin dėdi ki: "Ba'żīnin͡g i'tiḳādı budur ki Tan͡grı Te'ālā cismdür". Şeyḫ buyurdı: **[13b]** (01) "Ḥāşā ki Allāh Te'ālā cism ola, zīra ki cism cevherīdür ṭavīl ü 'arīż u 'amīḳ ki eger (02) biri bunlardın olmaya cism yoḳdur". Biz dėduḳ ki: "Allāh Te'ālā muḥtāc degül?". Dėdi ki: (03) "Ṭūl u 'arż u 'umḳ belki daḫlı tan͡grıluḳda olmaya ve bun͡glar Tan͡grı'dan tışarı ola". (04) Şeyḫ Sulṭān Burhāneddīn buyurdı ki: "Ṭūl u 'arż u 'umḳ cismde ḥāṣıldur, (05) pes özgesindin ola ve özgedin hīç şey Tan͡grı'da ḥāṣıl olmaḳ ḥāyiz degül; (06) pes cism degül ve cismānī daḫı ḥāyiz degül, zīrā ki iḥtiyāc lāzım gelür; pes

---

[33] بمعروفٌ بالايات وَ معلومُ بالعَلامات پ(Âyetlerle bilinen ve alعmetlerle bellidir).

mevhūm ve (07) muḫayyel ve maḥsūs olmaya; pes mekānī olmaya; pes maḥdūd degül; pes cism ol ẕāt-ı (08) muḳaddese iḥāṭa ėylemez, nėce kim cism cismde ola yā reng kimi ve iyler (ya‘nī: *būhā*) kimi ki cismde (09) ola, yā ol cismler kibi ki zamān oñ[la]ra muḥīṭdür ve cismdin daḫı tışaru degül, (10) nėce kim cism cismdin ayru ve tışarı olur, bėyle kim Ḥażret-i Emīre’l-mü’minīn ve imāmü’l-müttaḳīn (11) buyurur ki: “**Dāḫil fī’l-eşyā’ lā ke-şey’ dāḫil fī’ş-şey’ ve ḫāric ‘ani’l-eşyā’** (12) **lā ke-şey’ ḫāric ‘ani’l-şey’**”[34]. Ve çünki cism olmaḳı ve cismānī olmaḳı muḥāldur, ẓāhir oldı (13) melāḥide —‘aleyhimü’l-la‘ne— meẕāhibiñ buṭlānı ki añlamazluḳdın ve kör-bāṭınluḳındın dėyeller (14) ki gün, yā yulduz, yā ‘anāṣır Tañrı’dur ve ol ṭāyife ki rūzgārı Tañrı bilürler ki ol **[14a]** (01) ṭāyifeye “Dehrī” dėyeller, ėyle kim Ḥażret-i Sulṭānü’l-evliyā’ Şeyḫ Zāhid —ḳuddise sirruhū— bu meẕheb (02) ibṭalında buyurur ki: “Rūzgār kėçmekdedür, ki eger kėçmeyeydi gerek idi gėce ve gündüz (03) cem‘ ve bir ola idi; pes her laḥẓa gėtmekde ve bāṭıl olmaḳdadur. Çoḳ (04) ẓāhirdür ki bėyle zad muḥtācraḳdur özge muḥtāclardın. Pes rūzgār fā‘il olmaya, (05) belki rūzgār ẓarfīdür ki esbāb-ı ictimā‘ ve iftirāḳı ol ẓarfda olur”. İstid‘ā (06) ėtdiler ki: “Buyuruñ ki niye cism Tañrı degül?”. Cevāb vėrdi ki: “Ḥażret-i Sulṭānü’- (07) l-evliyā’ Şeyḫ Ṣafiyeddīn —‘aleyhi’r-raḥme— bu maṭlab ibṭālında buyurubdur ki, cism (08) ṭavīl ü ‘arīż u ‘amīḳdür ki her biri ki ber-ṭaraf ola, cism zāyil olur ve ẓāhirdür (09) ki bėyle ma‘nā mürekkeb ve muḥtācdur ve ol ma‘nānı terkīb ėden ve saḳlayan özge- (10) sidür; pes cism özgeye muḥtācdur”. **Su’āl** ėtdiler ki: “Ol ma‘nā ki cism ol (11) ma‘nāya ḳāyimdür, nedür?”. **Cevāb** buyurdı ki: “Ol ma‘nā emrīdür ki ma‘ānī (12) ki varluḳda muḥtācdurlar bir şey’e, ol şey’de var olur”. Soruşdılar ki: “Ol (13) ma‘nā es̱erīdür Tañrı Te‘ālā’nıñ es̱erlerindin?”. Şeyḫ Sulṭān Burhāneddīn dėdi: “Belī, (14) ol şey’dür ki hamu naḳşlar ḳābilidür ve ḥükemā ol şey’e

---

[34] پداخل فی الاشیاء لا کشیء داخل فی الشی و خارج عن الاشیاء لا کشی خارج عن الشی ب(Nesnelerin içindedir, fakat nesne içinde bir nesne gibi değil ve nesnelerin dışındadır, nesne dışındaki bir nesne gibi değilken). Hz. Ali bin Ebutalib’e mensup (bazılarınca Mutezile uydurması sayılan) bir yorum. Başka bir şekli: پداخل فی الاشیاء لا بالممازجه خارج فی الاشیاء لا بالمباینه ب (Tanrı her şeyde vardır, fakat onunla bir değildir; her şeyin dışındadır, fakat onunla çelişmemektedir).

‘heyūlā’ dėrler ve evliyā’ maḥv u **[14b]** (01) is̱bāt-ı levḥī dėrler. Su’āl ėtdiler ki: “Ne buyurursız ol cemā‘at-ı reẕīle ibṭālında (02) ki dėrler ki Allāh Te‘ālā ṣūretdür?”. <**Cevāb**> Şeyẖ buyurdı ki: “Ṣūretdin ne ḳaṣd ėtmişdür- (03) ler?”. Dėdiler: “Ṣūretdin ḳaṣd ėderler insān ṣūreti kimi, yā gün, yā ay, yā ‘anāṣır ṣūreti (04) kibi”. Şeyẖ dėdi ki: “Çoḳ ẓāhirdür ki bu ma‘nālar ems̱ālı ḳāyim ve muḥtācdurlar cisme ve Allāh Te‘ālā (05) hīç şey’e muḥtāc degül ve cism her ne cismdedür ölidürler ve tirigluḳları yoḳdur (06) meger özge şey’din”. **Su’āl** ėtdiler ki: “Ba‘żī i‘tiḳād ėdübdürler ki Allāh Te‘ālā’- (07) nıñ ẕātı vücūddur ki biz bilüruḳ ve göreruḳ; çünki tenezzül ėder, mümkin olur”. **Cevāb**: (08) Şeyẖ buyurdı ki: “Bu çoḳ ża‘īf meẕhebdür ve bu meẕhebi Şeyẖ Cemāleddīn redd (09) ėylemişdür ve buyurubdur ki eger vücūd Tañrı ola, taġyīr onda sıḳmaz ve bu sözden (10) anda ma‘nāsı yoḳdur ki dėrler ki ba‘żī andın Tañrı Te‘ālā’nıñ ẕātıdur ve ba‘żī (11) ḫalḳıñ ne-içün ki lāzım gelür ki vücūd özi ki ayrulubdur, Tañrı’ya ve ḫalḳa muḥtāc (12) ola ve muḥtāc olmaya”. Soruşdılar ki: “Siz vücūdı nėce bilürsiz?”. Sulṭān Burhān- (13) eddīn buyurdı ki: “Biz es̱erī bilüruḳ Allāh Te‘ālā’nıñ es̱erlerindin”. Dėdiler ki: (14) “Biz bilürüz ve görerüz ki eşyā vücūd-ilen ‘ademdin ḳurtulub mevcūd olurlar **[15a]** (01) Şeyẖ dėdi ki: “Ḥażret-i Ḳuṭbu’l-aḳṭāb Şeyẖ Ṣadreddīn’din bu su’ālı ėtdiler; (02) Ḥażret-i Şeyẖ buyurdı ki: “Allāh Te‘ālā eşyā’ı ‘ademdin çıkarur ve ḳurtarur, vücūd (03) ilen ki evvel ol nūrdın ‘aḳl münevver olur ve ondın sāyir eşyā; pes vücūd (04) nūrīdür Allāh Te‘ālā’nıñ envārındın”. **Su’āl** ėtdiler ki: “Siz vücūdı bir bilür- (05) siz ya yoḳ?”. Şeyẖ buyurdı ki: “Hanḳısı vücūdı dėrsiz?” Dėdiler: “Varluḳ”. **Cevāb** (06) dėdi ki: “Vücūd ma‘nāda birdür, emmā çoḳdur, ėyle kim aḳluḳ bir ma‘nādur, çoḳdur (07) ecsāmda”. **Su’āl** ėtdiler: “Ḳuṭbu’l-aḳṭāb Şeyẖu’l-mürşidīn Şeyẖ Ṣadreddīn’din (08) buyurubdur ki mevcūd ḥaḳīḳatda birdür; ne ma‘nāsı var?”. **Cevāb** Şeyẖ buyurdı ki: “Vücūd- (09) dın eger bu ma‘nā isteyaḳ ki Allāh Te‘ālā’dın eşyāyā yėtişür ve eşyā onıñgla mevcūd (10) olurlar ve ‘ademdin ḳurtulurlar, biz dėduḳ ki bu

maʻnā Tan͡grı degül, belki es̱erī- (11) dür Allāh Teʻālā’nın͡g ās̱ārındın ve bu maʻnā eşyā inʻidāmında zāyil ve mefḳūddur ve (12) eşyānın͡g mevcūdluḳında daḫı ʻadem yolını eşyāya baḳlamaz, belki hemīşe vücūd (13) Allāh Teʻālā’dın tāze gerek yėtişe maḫlūḳāta ve daḫı bilmaḳ gerek ki vücūd eşyādın (14) ʻademi bi’l-küllīyye refʻ ėdebilmez, anın͡g-çün ki eşyāyī ki Allāh Teʻālā’dın mevcūddurlar **[15b]** (01) öz ẕātlarındın maʻdūmdurlar, niye kim özlerindin vücūdları yoḳdur, belki vücūd Allāh (02) Teʻālā’nın͡g feyżi ve inʻāmıdur maḫlūḳāta ve Allāh Teʻālā bėyle degül, nėçün ki vücūdı (03) ẕātıdın özge degül; pes ikiluḳ ol ẕāt-ı muḳaddesde yoḳdur; pes ʻadem (04) ol ẕāt-ı şerīfe yolı yoḳdur hīç vech-ilen; pes ol ẕāt mevcūddur öz (05) ẕāt-ı şerīf ve ḥaḳīḳat-ı muḳaddesi ile ve eşyā mevcūddurlar ol ẕāt-ı muḳaddesdin (06) ve maʻdūmdurlar öz ẕātlarındın; pes bu ḳısm mevcūd çoḳdur ve ol ḳısm çoḳ (07) degül, belki birdür”. Söylediler ki: “Lāzımdur vücūd her iki ḳısmda yāft oluna, (08) lākin bir ḳısmda çoḳraḳ ve ḳavīraḳ ola ve bir ḳısmda azraḳ ve żaʻīfraḳ (09) ola”. Şeyḫ buyurdı ki: “Dėdük ki Allāh Teʻālā’nın͡g vücūdı ẕātīdür ve ol ẕāt-ı (10) müteʻālnın͡g şerīki ve mānendi degül, bu vücūd-ilen ki eşyāya tefażżul ve inʻām ėdüb- (11) dür”. Söylediler ki: “Vücūd Allāh Teʻālā’da ne maʻnāsı bardur?”. Buyurdı ki: “Ẕātī- (12) dür ki yoḳluḳ ol ẕāta hīç vech-ilen yolı olmaya ve yoḳdur bu maʻnālarda müşābehet (13) ve oḳşamaḳluḳ, meger vücūd adında ve lafẓında”. Su’āl ėtdiler ki: “Ne delīldür (14) Tan͡grı Teʻālā’nın͡g ʻilmine?”. **Cevāb**. Şeyḫ söyledi ki: “Ḫālḳ niẓāmı ve tedbīr ḥüsni ve tamamluḳı”. Söylediler **[16a]** (01) ki “Allāh Teʻālā’nın͡g biligi ne ḳısmdur?”. Buyurdı ki: “Bizüm nevʻindin degül ve oḳşayışı hem (02) yoḳdur, belki ʻilmīdür bu ʻilmlerdin yuḳarı ve erfaʻ ki ol ʻilm-ilen ʻālemi ḫalḳ ėder”. (03) **Su’āl** ėtdiler ki: “Allāh Teʻālā’nın͡g ʻilmi ṣūretdür?”. **Cevāb**. Şeyḫ buyurdı ki: “Bu maʻnā- (04) nı Burhānü’l-evliyā’ Ḫᵛāce Sulṭān ʻAlī’din soruşdılar, ol ḥażret buyurdı (05) ki Allāh Teʻālā’nın͡g ẕātı ʻilmidür”. Söylediler ki “Bilikluḳ maʻnāsı Allāh Teʻālā’nın͡g (06) ẕātıdur?”. Ol ḥażret cevāb buyurdı: “Tan͡grı Teʻālā’nın͡g ẕātı ʻilmidür

farḳ (07) bardur bu maʻnāda ki ilmī ola ki ʻayn-ı ẕāt ola, yā ẕāt-ı şerīfi ile ʻālim ola". Söyle- (08) diler ki: "Beyānı arturun!". Buyurdı ki: "Allāh Teʻālā ẕātīdür ki hīç zad ol ẕatdın maḫfī (09) degül ve mechūlı yoḳdur muṭlaḳā, lākin mechūlı olmamaḳ ʻilm-i ẕāyid ilen degül, belki ẕāt-ı (10) şerīfi bėyle ẕātdur". **Su'āl** ėtdiler ki: "Ne delīldür Allāh Teʻālā'nıñ birluḳına?". (11) **Cevāb**. Şeyḫ söyledi ki: "Bu sözi Ḥażret-i Ḳuṭbu'l-evliyā' ve Sulṭānü'l-aṣfiyā' Ḥażret-i Şeyḫ (12) Zāhid —ʻaleyhi'r-raḥme—din soruşdılar, Şeyḫ Ḥażretleri buyurdılar ki: Çoḳluḳ imkānı (13) olmamaḳ ol ẕāt-ı şerīf-i müteʻālīde". Yėne söylediler ki "Ne ḫuccetdür çoḳluḳ imkānı (14) olmamaḳ ol ẕāt-ı şerīfde?". Buyurdı ki: "Çoḳluḳ ve kes̱ret muḫtāc olduḳı **[16b]** (01) ve ol ẕāt-ı müteʻālī muḥtāc ve mümkin olmaduḳı". Su'āl ėtdiler ki "Allāh Teʻālā'- (02) nıñ birluḳı nėcedür?" **Cevāb** dėdi ki : "Allāh Teʻālā'nıñ birluḳı oḳşayışı yoḳdur (03) özge birluḳlara.". Söylediler: "Pes maʻnāsı nedür?". Şeyḫ buyurdı ki: "Yaʻnī ikincisi (04) yoḳdur". Söylediler ki: "Beyānı arturun!". Şeyḫ buyurdılar ki: "Çoḳluḳ ve inḳısām mayili (05) olmamaḳ". Dėdiler ki: "Vaḥdet <ol> ẕāt-ı şerīfde niye revā olmaya?". Buyurdı ki: "Eger birluḳ (06) maʻnāsı Tañrı Teʻālā'da ola, kes̱ret lāzım gelür; pes Allāh Teʻālā vaḥdet maʻnāsındın (07) aʻẓam ve erfaʻdur". **Su'āl** ėtdiler ḥayāt maʻnāsından: "Nėcedür Allāh Teʻālā'nıñ (08) ẕātında ve nedindür ki Tañrı Teʻālā'ya ʻhayy' dėrler?". **Cevāb** dėdi ki: "Bu maʻnānı buyurub- (09) dur Ḥażret-i Ḳuṭbu'l-aḳṭāb Sulṭān Şeyḫ Ṣafīyeddīn —ḳuddise sirruhū— ki: "Çün Allāh (10) Teʻālā vardur ve ʻālimdür ḳamu eşyāya ve ḳamu eşyānıñ muḥarrikidür, pes ḥaydur". (11) Söylediler ki "Bu maʻnā ki ḥażret-i şeyḫ buyurubdur çoḳ maʻnāsı var ve siz söyle- (12) düñüz ki Allāh Teʻālā iḥde'l-maʻnādur". Cevāb dėdi ki "Ne vech-ilen ki vücūdını ve ʻilmini añladuñuz (13) ḥayāt maʻnāsı ol vech-ilendür, yoḳ ol vech-ilen ki Tañrı Teʻālā'nıñ ẕātı (14) çoḳ ve müteke s̱s̱ir ola". Su'āl ėylediler ki: "Ḳadīm maʻnāsı nedür?". <**Cevāb**> dėdi ki: "Evveli olmamaḳ; nėçün **[17a]** (01) ki Tañrı Teʻālā'dın ġayrı ḳamusınıñ evveli var ve Allāh Teʻālā —celle şānüh— ḳamu

eşyānıñg (02) evvelidür ve her neniñg evveli ola āḫiri daḫı bar ve ḳamu eşyānıñg āḫiri Tañgrı (03) Te‘ālā’dur nėce kim öz kelām-ı şerīfinde buyurmışdur ki “**Küllün ileynā rāci‘ūn**”[35] ve bu (04) ma‘nādın ẓāhir oldı ki Allāh Te‘ālā’nıñg ne evveli bar ve ne āḫiri; pes Allāh Te‘ālā ḳadīm- **[17a]** (05) dür ve her ne ol ẕāt-ı şerīfdin özge ola, ḥādiṡdür”. **Su’āl** ėtdiler ki (06) “Ne ma‘nāsı var ki dėrler ki Allāh Te‘ālā dā’imīdür ve ezelī ve ebedīdür?” Şeyḫ buyurdı ki (07) “Ezelī dėrler anıñg-çün ki evveli yoḳdur ve ebedī dėrler anıñg-çün ki āḫiri yoḳdur ve dā’im (08) dėrler anıñg-çün ki evveli ve āḫiri yoḳdur”. Söylediler ki “Biz ki Tañgrı Te‘ālā’nı taṣavvur ėderüz, (09) ẓarfı zamāndın evvel mütaṣavver ile ḫayālımıza gelür, bunıñg sebebi nedür?”. Cevāb dėdi ki “Allāh (10) Te‘ālā’nı künh-i ẕātıyla taṣavvur ėtmaḳ olmaz meger āṡār ve ‘alāmātı ile ve dėduḳ ki Allāh Te‘ālā (11) münezzehdür zamāndın belki zamān sebebidür ve çünki ekṡer eşyāyī ki görürsiz zamānda görünür (12) tevehhüm olunur ki ol ẕāt-ı şerīf daḫı zamānda ola ve bu tevehhümīdür kiẕb (13) ve yalan, anıñg-çün ki dėmişuḳ ki her ḫayāla gelen maḫlūḳdur ve cismānī ve Allāh Te‘ālā (14) muḫayyel olmaz onıñg içün ki her muḫayyel lāzımdur müdrek olmış ola bir ḳuvvete bu ḳuvā-yı **[17b]** (01) ẓāhirdin ve andın muḫayyel ola lākin Allāh Te‘ālā maḥsūs degül”. **Su’āl** ėtdiler ki “Nėcedür (02) ki biz her vaḳt Tañgrı Te‘ālā’nı taṣavvur ėderüz, bilürüz ki bir ma‘nā ‘aḳlumuzda tapulur (03) ve ḫayālumuza gelür?”. **Cevāb** dėdi ki “Bu ma‘nānı su’āl ėdübdürler Ḥażret-i Sulṭānü’- (04) l-evliyā’ ve Ḳuṭbu’l-aṣfiyā’ Şeyḫ Ṣafīyeddīn ḥażretlerindin ve ol ḥażret (05) buyurubdur ki her ne ḫayāla ve ‘aḳla ve vehme ve ḥisse gelür Allāh Te‘ālā andın ġayrıdur (06) ve müberrādur ondan ki ‘aḳl yā vehm ve ḫayāla muḥāṭ ola ve degül ol muḥāṭlar meger sizler (07) kibi maḫlūḳ”. Söylediler ki “Belki Allāh Te‘ālā’nıñg ṣūreti ola ki ‘aḳla ve ḫayāla gelür?”. Şeyḫ (08) ḥażretleri buyurdılar ki Allāh Te‘ālā’nıñg ṣūreti yoḳdur ve oḳşayışı hīç zada (09) yoḳ ve miṡālı yoḳdur”. Söylediler ki ol ma‘nā ki

[35] Kur’an-ı Kerīm, Enbiyā/21: 93 (ayetin sonu) كُلٌّ الَيْنا راجعُونَ ([Halbuki] hepsi bize döneceklerdir).

ḫayālumuza gelür nedür?”. Ol ḥażret (10) buyurdı ki “Ḫayālīdür ve tevehhümī ki ḥaḳīḳatı yoḳdur ve ḳarşusı mevcūd degül”. Söyle- (11) diler ki “Bu tevehhüm dīnümüze żararı bardur?”. Şeyḫ ḥażretleri buyurdı ki “Eger ol (12) ma‘ḳūlı yā muḫayyeli Tan͡grı bilesiz küfrdür, anın͡g-çün ki Allāh Te‘ālā’dın ġayrını Tan͡grı (13) bilübsiz ve bu küfrdür”. Sordılar ki “Bu ma‘nānı özümüzdin nėce ref‘ ėdaḳ?”. (14) Şeyḫ ḥażretleri buyurdılar: “Ḫayāl ḳuvvetini ‘aḳldın ayırmaḳ ve tanımaḳ gerek”. **Su’āl [18a]** (01) ėtdiler ḳudret ma‘nāsındın. **Cevāb** dėdi ki “*Başarmaḳ* ki Fārsī dili ilen (02) *tevānā’ī* dėrler”. Söylediler ki “Allāh Te‘ālā ḳamu eşyāya ḳādirdür?”. Buyurdı “Belī”. Söylediler: (03) “Muḥāla daḫı ḳadirdür?”. Buyurdı ki “Muḥāla ḳādirdür velīkin muḥāl varluḳ ḳābili degül” (04) ve taḳrīr ėtdi ki “Muḥāl iki ḳısmdur: biri oldur ki bize muḥāldur ve bir ḳısmı ol- (05) dur ki ol ẕāt muḥāldur ve ol ḳısm ki bize göre muḥāldur ẕātı mümkindür (06) ve ol ḳısm ẕātı muḥāldur mevcūd olabilmez”. **Su’āl** ėtdiler ki “Allāh Te‘ālā bi’l-fi‘l (07) eşyānı īcād ėder yā aṣlları īcād ėyleyübdür ve ol uṣūl daḫı (08) eşyānı vaḳtında īcād ėderler?”. **Cevāb** dėdi ki “Ḥażret-i Şeyḫu’l-‘ārifīn Sulṭān (09) Şeyḫ Ṣafīyeddīn buyurmışdur ki Allāh Te‘ālā —innā fe-innā— īcād ėder s̱ābitleri (10) ki eger bir laḥẓa īcād ėylemeye, eşyā varı öz ẕātına rāci‘ olub* ma‘dūm olullar (11) pes Allāh Te‘ālā hemīşe īcād ėtmekdedür ve ḥādis̱leri daḫı ‘ademdin vücūda (12) getürmekde eger-çi s̱ābitāt ve uṣūl daḫı żarūr olalar ḥavādis̱ varluḳında (13) ve vücūdında ve bu beyāndın ẓāhir oldı Mu‘aṭṭile meẕhebinin͡g buṭlānı”. **Su’āl** (14) ėtdiler Ḥażret-i Allāh Te‘ālā’nın͡g tecerrüdinden. <**Cevāb**:> Şeyḫ söyledi ki Ḥażret-i Ḳuṭbu’- **[18b]** (01) l-mürşidīn Şeyḫ Zāhid —ḳuddise sirruhū— buyurubdur tecerrüd iki ḳısmdur: biri (02) māddedin mücerred olmaḳ ve bu tecerrüd lāzımıdur mekānsızluḳ ve zamānsızluḳ (03) ya‘nī mekān ve zamān bu mücerrede muḥīṭ olmaz ve ikincisi tecerrüddür maḳām ve mertebedin (04) ve maḥṣūr ve muḥāṭ olmamaḳ hīç vechdin ve bu tecerrüde ‘tecerrüd-i

* Metinde: ‘اولولبـ۴’.

muṭlaḳ' dėrler ve Tañrı (05) Te'ālā —celle şānüh— mücerreddür ḳamu ma'nāya". **Su'āl** ėtdiler ki "Allāh Te'ālā cismdür?" (06) Dėdi: "Cism ḫālıḳıdur". Söylediler ki "Rūḥdur?". **Cevāb** dėdi ki "Rūḥ ḫālıḳıdur". (07) Söylediler "Hergāh cism ve rūḥ olmaya, pes nedür?". Şeyḫ dėdi ki "Rūḥıñ rūḥı- (08) dur ki ol cism rūḥıdur". **Su'āl** ėtdiler ki "Cevherdür yā 'arażż?". <**Cevāb**> buyurdı (09) ki "'Arażż degül ve cevherī degül ki müşterekdür ol cevāhir ẕātları arasında". (10) Söylediler ki "Delīl bu maṭlaba nedür?". Buyurdı ki "'Arażż olmamaḳı ẓāhirdür ve cevher (11) olmamaḳ anıñ-içün ki cevher eşyā ve ẕevātıñ cüz'idür ve Allāh Te'ālā hīç ẕātıñ (12) cüz'i degül ve şerīk cüz'inde degül ve cevher yaratmaḳdan bilürüz ki cevher degül". (13) **Su'āl** ėtdiler ki "Allāh Te'ālā nėce semī' ve baṣīrdür?". **Cevāb** dėdi ki "Semī' (14) ve baṣīrdür öz ẕāt-ı şerīfiyle". Söylediler ki "Nėce olur ki öz ẕāt-ı basīṭi ile **[19a]** (01) baṣīr ola ve ḥāl o ki biz görerüz ki her kimiñ gözi yoḳdur görmez ve her kimiñ (02) ḳulaḳı yoḳ ola ėşitmez". Şeyḫ buyurdı ki "Tañrı Te'ālā'nı özümüze ḳıyās (03) ėtmek şirkdür, belki her ne ki biz göz ilen görerüz ve ḳulḳ-ılan ėşidürüz ve[*] (04) 'aḳllan bilürüz ve vehm-ilen ve ḫayāl ilen ve sāyir ḥavāss-ılan bilürüz Allāh (05) Te'ālā öz ẕāt-ı şerīfiyle bilür ve hīç zad yoḳdur ki Tañrı Te'ālā öz ẕāt-ı şerīfiyle (06) bilmeye, pes baṣīr ve semī' adın ol ẕāt-ı müte'ālīye dėrler". Su'āl ėtdiler (07) 'adāletdin. **Cevāb** Şeyḫ buyurdı ki "Her zadı öz yėrine ḳoymaḳ". Sordılar ki "Delīl (08) Tañrı Te'ālā'nıñ 'adāletine nedür?". Dėdi "Ḥażret-i Ḳuṭbu'l-'ārifīn Şeyḫ Ṣadreddīne'ṣ-Ṣafevī (09) —raḥmetu'llāh Te'ālā—'dın su'āl ėtdiler, ḥażret-i şeyḫ buyurdı 'ālem niẓāmı". Söylediler (10) ki "'Adli ne cihetdendür?". Buyurdı ki "Çün 'ālim ve ḳādirdür nihāyetde ve ḳamu eşyāya (11) vücūd 'aṭā ėylemişdür ve her vech ve tertīblen ki gerek ḳılmışdur ve her neye her ne (12) sezāvārıdur 'aṭā ėdübdür ol ẕāt-ı şerīfe 'ādil dėrler ve bu 'adāletdür (13) īcādda ve çünki 'ādildür īcādda 'ādildür cemī'-i ef'ālında". **Su'āl** (14) ėtdiler ki "Bundın ki biz yaḳīn

[*] İki kere yazılmıştır.

bildüz ki Allāh Te‘ālā birdür ve basīṭü’ẕ-ẕātdur, n’ola ki **[19b]** (01) maḫlūḳātı ba‘żī vücūh-ilen oḳşayış ve müşābeheti ol ẕāt-ı müte‘āl ilen ola”. **Cevāb**. Şeyḫ (02) dėdi ki “Bu su’ālı ėtdiler Ḥażret-i Sulṭānü’l-evliyā’ ve Ḳuṭbu’l-aṣfiyā’ ve Mürşidü’- (03) l-küll Şeyḫ Zāhid —ḳuddise sirruhu’l-‘azīz—’din, ol mürşid buyurdı ki tañgrıluḳ (04) ḳuvvet ve żа‘f ḳābili degül ve kes̱ret hīç vechdin ol ẕāt-ı muḳaddese revā degül, (05) pes müşābehet ol ẕāt-ı şerīf-ilen cāyiz degül”. Söylediler: “N’ola müşābehet ma‘nā- (06) sı ġayr-ı tañgrıluḳ ma‘nāsında ola?”. Ol mürşid buyurdı ki “Tañgrı’dın ġayr-ı mümkin- (07) dür ve mümkin ma‘nāsı hīç vechdin Tañgrı Te‘ālā’da yoḳdur. Revā degül ve tañgrı- (08) luḳ ma‘nāsı daḫı mümkinde yoḳ ve tañgrıluḳ mümkinde olmaḳ revā degül”. Söyle- (09) diler ki “Şāyed ṣıfātda müşābehet ola?”. Ḥażret-i mürşid cevāb buyurdı ki “Biz ki İmāmīyye (10) meẕhebindeyüz, ṣıfāt-ı zāyide ḳāyil degülüz, niye kim eger şiddet ve żа‘f ṣıfātda (11) gėde ve cāyiz ola, elbette ẕātda da cāyiz ve ḥāṣıldur”. **Su’āl** ėtdiler: “Ol (12) ẕāt nedür?”. <**Cevāb**> buyurdı ki “Ḳamu ḥaḳāyıḳ ve eşyānı yaradan”. Söylediler: “Bilürüz eşyā (13) ḫālıḳını, lākin bilmenüz ol ẕāt ve ol şey nedür.”. Şeyḫ buyurdı: “Bu su’āl muḥāl ṭalebi- (14) dür”. Su’āl ėtdiler ki “Dėrüz* Allāh Te‘ālā a‘lemdür ve Allāh Te‘ālā aḳderdür, pes **[20a]** (01) ‘ilm ve ḳudret ma‘nāsı hem Tañgrı Te‘ālā’da ve hem bizlerde bulundı, ammā Tañgrı’da kāmil ve (02) ḫalḳında nāḳıṣ”. Şeyḫ **cevāb** dėdi ki “İmāmīyye silsilesiniñ ittifāḳıdur ki Allāh (03) Te‘ālā’nıñ ṣıfātı ġayr-ı ẕāt degül, belki ol ẕāt-ı şerīfe çün cehl revā degül (04) ‘ālim dėrler ve çün ‘acz revā degül ḳādir dėrler ve bėyle sāyir ṣıfāt yoḳ ‘ilmi yā ḳudreti (05) ẕātdın özge Tañgrı Te‘ālā’nıñ ẕātında ola zāyid ẕāt-ı şerīfine ki müşābeheti (06) ola yā şirketi maḫlūḳāt ‘ilmi ve ḳudretiyle ve Tañgrı Te‘ālā’da artuḳ ola ve maḫlūḳātında (07) eksük, pes müşābehet yoḳdur meger adlarda”. **Su’āl** ėtdiler ki “Allāh Te‘ālā’- (08) nı nėce tanıyaḳ ve ṣıfātını ol ẕāt-ı muḳaddesde nėce bilaḳ ve nisbet vėraḳ?” (09) **Cevāb** buyurdı ki

* Metinde: پدیرروز ب.

“Allāh Te‘ālā ẕātīdür mevcūd-ı ġayr-ı muḥtāc ve s̱ābitīdür ġayr-ı (10) müteġayyir ve ‘ālimīdür ġayr-ı cāhil ve ḳādirīdür ġayr-ı ‘āciz ve tirigīdür ölmek ve zevāl (11) on͡ga yolı yoḳ ve görer lākin yoḳ göz-ilen ve ėşidür, yoḳ ḳulaḳ-ılan ve dėr, yoḳ (12) tillen ve vāḥidīdür ġayr-ı mütekes̱s̱ir ve eḥadīdür ġayr-ı mütecezzī ve müstaġnīdür ḳamu cihetdin, ḳamu (13) eşyādın ve yaradub ve īcād ėdübdür ḳamu eşyānı ve hīç-vechdin müşābeheti (14) yoḳdur maḫlūḳātlan ve rūḥānī ve cismānī ḳuvvetler ḳamu andındur ḳamu ervāḥ ve ecsām **[20b]** (01) anın͡g ḫalḳıdur ve ol ẕāt-ı müte‘ālī rızḳlar muḳassimidür ve ol ẕāt-ı şerīfdür (02) tirilden ve öldüren ve ḥaşr ėden ve ol ẕāt-ı muḳaddesdür ḳamu eşyānın͡g evveli (03) ve ḳamusının͡g rücū‘ı ol ẕāt-ı şerīfedür”. **Su’āl** ėtdiler ki “Buyurun͡guz (04) ki ḳuvvet-i rūḥānī ḳamu ondındur, ne ma‘nāsı var?”. **Cevāb** dėdi ki “Atam Sulṭān (05) Burhāneddīn buyurdı ki ėşitdüm atam Şeyḫ Cemāleddīn ‘Alī’din ki buyurdı (06) ki şeyḫu’l-‘ārifīn ve Ḳuṭbu’l-mürşidīn atam Şeyḫ Zāhid —‘aleyhi’r-raḥme— buyurdı ki (07) ḳuvvet üç ḳısmdur: biri ḳuvvet-i ‘āmm ki ḳamu eşyā an͡ga muḥtāc ve ḳāyimdürler ve ol (08) ḳuvvet vücūdīdür ki Tan͡grı Te‘ālā’dın tāze-be-tāze cemī‘-i mevcūdāta yėtişür ki eger lemḥa’ī (09) yėtişmeye, eşyā öz ẕātına rāci‘ olub ma’dūm olurlar. İkinci ‘ilmīdür ki Allāh (10) Te‘ālā ‘ālemīlere i‘ṭā ėder ki ol ġıḍā-yı rūḥānī ve ḳuvvet-i rūḥānīdür. Üçünci yėyecek- (11) ler ki ol ḳuvvet ve ġıḍā-yı bedendür”. **Su’āl** ėtdiler ki “Tan͡grı Te‘ālā’nın͡g irāde- (12) si nėcedür?”. **Cevāb** dėdi ki Ḳuṭbu’l-evliyā Ḫ^{v}āce Sulṭān‘alī eṣ-Ṣafevī —ḳuddise sirruhū— buyurub- (13) dur ki Tan͡grı Te‘ālā’nın͡g irādesi muġāyirdür ḥayvān irādesi ilen, anın͡g-çün ki ḥayvān (14) evvel idrāk ėder bir şey’i, ondan meyl ol şey’e be-hem yėtişür ve andın irāde ėyler **[21a]** (01) anın͡g-tarafına ve Tan͡grı Te‘ālā’da bėyle degül, belki ol ẕāt-ı şerīf-ile ėder her ne ḥayvān ol (02) ḳuvā ve esbāblan ėder, yoḳ ėyle kim ‘ilmi olmaya, yā ‘ilmi ola ve mecbūr ola özgedin (03) belki muḫtārdur ve her ne ondın maḫlūḳ ola ‘ilm-ilen ve rıżāsı-y-lan ṣādir olur ve hīç kimse- (04) nin͡g ol ẕāt-ı muḳaddese ḥükmi yoḳdur, belki ol ẕāt-ı

şerīf aḥkemü'l-ḥākimīn- (05) dür ve anıñg hükmine ve emrine muṭī'dür cemī'-i eşyā". **Su'āl** ėtdiler ve dėdiler (06) ki biz cem'ī mülāḥide —la'netu'llāh—'dın ėşidürüz ki dėrler ṭabī'at Tañgrı'dur ve sora- (07) ruḳ ki ṭabī'at nedür, ba'żī dėrler cismdür ve ba'żī dėrler ṣūretdür, anıñg-çün (08) ki her zaduñg ki ḳadri olmaya ve vaż'ı olmaya ve maḥsūs olmaya mevcūd degül (09) ve ba'żī daḫı dėrler ki nefs-i küllī eşyā ḫālıḳıdur ve ba'żī dėrler ki cevher-i (10) küllī Tañgrı'dur. Ḥażret bu Zındıḳlar cevābında ne buyurur ki biz oñglara cevāb (11) dėyaḳ?". Şeyḫ buyurdı ki "Ol cemā'at ki dėrler ki cism mebde'dür, ol Zındıḳ- (12) lar nėçe fırḳadurlar*, her biri bir meẕhebi iḫtiyār ėdübdürler (13) 'aḳlsuzluḳdın ve ehl-i ḥiss olmaḳdın. Ba'żī bu ṭāyifedin gümān ėdüb- (14) dürler ki topraḳ mebde'dür**, anıñg-çün ki ḥiss-ilen bilübdürler ki eşyā'-i mürekkebe ondın **[21b]** (01) be-hem yėtişür ve ba'żī daḫı dėrler ki su mebde'dür, anıñg-çün ki ondın ḳamu eşcār (02) ve ġayre biter ve ḥayāt ondındur ve [bir] ṭāyife dėrler ki havā mebde'dür, anıñg-çün ḥayāt (03) onıñgladur ve eger havā olmaya ḥayvānlar, belki nebāt ḳamu ölürler. Ba'żī daḫı dėrler (04) ki od mebde'dür, anıñg-çün isiluḳ ve ḥarāret andındur ve eger ḥarāret olmaya (05) ḥayāt yoḳdur ve ba'żī daḫı dėyübdürler ki varı 'anāṣır mebde'dür, anıñg-çün (06) mürekkeb ḳamuya muḥtācdur ve cem'ī bu żalāl ehlindin dėrler ki gögler (07) mebde'dürler ve ba'żī daḫı kevākibi mebde' bilürler ve dėrler anıñg-çün ki eşyā (08) yėr üzre kevākib ve gögler te's̱īrindin mevcūd olurlar ve bu fırḳa-yı żalle (09) nėçe ṭabaḳadurlar ve ba'żī daḫı dėrler ki zamān ve dehr mebde'dür, anıñg-çün ki eger (10) rūzgār olmaya hīç zad mevcūd olmaz, pes rūzgār mebde' ola ve bu ṭāyife-yi (11) mücessime-yi żāll u mużilleriñg 'umde ve aṣl meẕhebleri budur ki ẕikr olundı (12) ve bu nā-ma'ḳūllar varı küfr ve żalāl ve bāṭıldur nėçe delīl ilen: evvel delīl (13) ki varı bu meẕhebleri bāṭıl ėder oldur ki Allāh Te'ālā cism degül, zīrā (14) ki cism zadīdür

---

* "ol Zındıḳlar" tekrar yazılmış, üstü çizilmiştir.

** Önce yazılmış olan "Tañgrı" kelimesi çizilmiş, derkenarda "*mebde*" diye düzeltilmiştir.

muḥtāc, anın͡g-çün ki özleri dėdükleri ilen cevherīdür **[22a]** (01) çekilmiş ve ẕü'l-aḳṭār ve hīç şek yoḳdur ki ḳadr cevher degül, belki ḳadr ḳayimdür (02) cevhere ve bu Zenādiḳa ṭāyifesi aḳṭāra daḫl vėrürler tan͡grıluḳda; dėrler ki anın͡g-çün (03) ki eger aḳṭār olmaya, cism mevcūd degül; pes bu taḳrīr ile daḫı cism muḥtācdur (04) ve lāzımdur ki her muḥtācın͡g mebde'i muhtāc olmaya ki varluḳ ol muḥtāca 'aṭā ėyleye (05) ve daḫı dėrüz ki imtidād hergāh ṣıfat ola, elbette ḳābile muḥtācdur ki ol ḳābil (06) cevherdür ve fā'ile daḫı muḥtācdur ki ol ġayr-ı ḳābildür. Lāzımdur ki cismin͡g ẕātında (07) terkīb ola ve eger fā'ilī cismdin tışarı ola, lāzımdur ki mükemmemluḳı ve maḳdūrluḳı (08) özgedin ola ki o ġayr-ı mükemmem ola ve her ne mükemmem olmaya, vaż'ı yoḳdur, pes ḫālıḳī var (09) dur ki ẕī-vaż' degül ve ẕī-vaż' ṭabī'atından ġayrıdur ve ẓāhir oldı ki ol (10) cism-i mümted muḥtācdur ve lāzım oldı ki cismin͡g envā'ı cemī'-i cismānīyyāt (11) muḥtāc ola, belki muḥtācraḳdur cismdin; pes bu ẓāhir ḥükm-ilen bāṭıl olur (12) cemī' ol Zenādiḳaların͡g saḫīf ve bāṭıl meẕhebleri ve özge delīl daḫı bu meẕheb-i (13) bāṭıl-ı nā-haḳ buṭlānında odur ki biz dėmişüz ki her ne mebde'<dür>, Tan͡grı'dur, belki ol (14) ḫālıḳī ki onın͡g ẕāt-ı şerīfi hīç vech-len muḥtāc degül ve hīç vechdin mebde'i **[22b]** (01) yoḳdur, ne ẕātında, ne ṣıfātında, ol ẕāt-ı muḳaddes Tan͡grı'dur —celle şānühu'- (02) l-'aẓīm— hergāh bu ma'nāda ẓāhir olur ki her biri unṣurlardın ki od ve havā (03) ve su yėrdür, eger-çi daḫlları var mürekkebde ve onın͡g mevcūdluḳında, lākin öz- (04) leri daḫı mürekkeb ve muḥtāc ve müteġayyirdürler, zīrā ki ẓāhirdür ki her biri münḳalib ve mütebddil (05) olur, ol birine, pes su zāyil olar ve havā mevcūd olar meẕelā. Pes emrīdürler (06) muḥtāc ve bėyledür ḥālları mürekkeb olmaḳda, ya'nī zāyil olur ẕātlarī ki ḥakīmler (07) ol ẕātlara 'ṣūret' dėrler ve özge ẕāt mevcūd olur ve öz sözleri ilen (08) ki dėrler ki her ne maḥsūs degül, mevcūd degül; lāzım gelür ki mürekkebler muḥtāc olalar (09) bir ẕāta ki mun͡gların͡g terkībin ėde ve mevcūd ėde ve tiriglik vėre. Pes 'anāṣırın͡g (10) ne her biri ve ne her mecmū'ı mebde' degül ve dėdi ki

ammā gögler, yulduzlar muḥtācdur- (11) lar anıñ-çün ki mürekkebdürler cismdin ve göglük maʿnāsındın ve yulduzluḳ maʿnā- (12) sından ve her biri muñlardın ḳābil-i ḥareketdürler ġayr-ı ẕātlarıdın ve her (13) biriniñ fiʿli muḫtelifdür o biriniñ fiʿli ilen ve ol cihetdendür nisbetleri (14) muḫtelif olar ve burclardın özge burclara naḳl ėderler ve ṭulūʿ ve ġurūb ėderler bā- [23a] (01) vücūdī ki özleriniñ ḫālıḳı var ve s̱ābitdür, bu aḥvālları daḫı şāhiddür buna (02) kim bir mebde'leri bardur ki buñlardın ġayrıdur ḳamu vechdin ki buñlarıñ (03) yaradanı ve muḥarrikidür.". Söylediler: "Nedin bilelim ki gögler ve yulduzlar ḥareketi (04) özgedindür?". Buyurdı ki: "Cismler öz yėrlerinde sākindürler, pes eger öz (05) yėrlerinde ḥareket ėdeler, özgesi oñlara ḥareket vėrür". Söylediler: "Belki (06) özge cism ḥareket vėre ki ondın yuḳarı ola?". Buyurdı ki: "Ecsām ġayr-ı mütenāhī (07) degül, pes lāzımdur ki bir cismī ki ḳamu ecsāmdın yuḳarıdur, özgedin (08) ḥareket ėde, bā-vücūdī ki her biriniñ bir ḥareketī maḫṣūṣı vardur ki özge cismdin (09) degül, pes bir-biriniñ ḫāṣ ḥareketine muḥarrikī gerek ki ġayr-ı müstaḳīm ola, eger-çi ʿām (10) ḥareketi özge cismdin ola. Pes s̱ābit oldı, bir mebde'ī ki cism degül daḫı (11) şol ḥarekāt-ı muḫtelifiñ niẓāmındın ve tertībindin ẓāhir olur ki varınıñ bir (12) mebde'i ola ki ʿālim ola ve ḥikmet-ilen ḥareket vėre eflāka ve mevcūd ėde o evżāʿlan (13) cemīʿ yėrdekileri cemādı ve ḥayvān ve nebāt ve insānı ki ḳamu bu eşyā fāydalı (14) ve ġāyetlidürler". Söylediler ki: "Bāṭıl ėtmedüñgüz Dehrīler meẕhebiñ". Şeyḫ buyurdı [23b] (01) ki: "Bu ṭāyife-yi denīyye zamān ve rūzgārı imtidādda şerīk ve bir bilürler ve imtidād emrī- (02) dür muḥtāc özgeye ki ol ḥareket ola ve söyleduḳ ki her ḥareket müteḥarrik ve muḥarrike (03) muḥtācdur ve muḥarrik daḫı muḥtācdur muḥarrike. Pes s̱ābit oldı ki ḳamusınıñ (04) sebebi ve mebde'i muḥarrikdür ve oldur mebde' bi'l-ḥaḳīḳa, belki rūzgār ve zamān (05) esbāb ẓarfıdur, nėce kim mekān". Söylediler: "Her-çend müteveccih oluruz, taṣavvur ėde (06) bilmenüz ki zamāndın irelü zamān olmaya. Lāzım gelür ki zamān ḳadīm ve ezelī ola".

(07) Şeyḫ buyurdı ki: “Bu bir noḳsandur sizde ve bėyle taṣavvur ėtmeñgüz!”. Dėdiler: “Cemā‘atī (08) ehl-i İslām’dın daḫı ki oñlara ‘Mütekellimīn’ dėrler bėyle taṣavvur ėdübdürler ve dėr- (09) ler ki ḳamu eşyā zamānda be-hem yėtişüb mevcūd olur, pes zamān ḳadīm ola ve mebde’i (10) olmaya”. Şeyḫ buyurdı ki: “Eger bėyle ola, gėrçekdür ki ḳadīmdür, lākin bėyle degül, (11) anıñ-çün ki biz dėduḳ ki mevḳūfdur ḥarekete ve ḥareket müteḥarrike ve müteḥarrik muḥarrike. (12) Pes ḥareket ve müteḥarrik zamānda degül, belki lāzımdur zamāndın irelü olalar. (13) Pes bu delāyildin ẓāhir oldı ol kefere-yi Zenādiḳalarıñ meẕāhibiniñ buṭlānı (14) ve baṣīretleriniñ körluḳı ve ma‘lūm oldı ki Allāh Te‘ālā’nıñ ẕāt-ı muḳaddesi a‘lā ve müberrā- **[24a]** (01) dur gögdin ve yulduzdın ve ‘anāsırdın ve mürekkebdin ve dehrdin ve zamāndın. Pes mekān- (02) dın ve mekān aḥkāmından müberrādur ve ṣu‘ūd ve nüzūl ol ẕāt-ı muḳaddese revā ve (03) cāyiz degül. Bi’l-cümle barı cism ve cismānīdin müberrā ve münezzehdür, belki ḳamusınıñ (04) ḫālıḳı ve ṣāni‘i ve mürebbīsi ve mürettibi ve müdebbiri ve mūcididür ḥikmet-ilen ve ‘ilm-ilen”. Söyle- (05) diler: “Bu beyānlardın ẓāhir oldı ki buñlar varı maḫlūḳ ve mümkindürler. Ne buyurur- (06) sız ol cemā‘at meẕhebine ki nefs-i küll cevherīdür mücerred, müte‘alliḳ (07) dür cisme, bu naḥv ilen ki fi‘l ėder ecsāmda öz ẕātıyla ve ḳamu eşyānı (08) mevcūd ėder ve muḥarrik-i küldür ve ḳamu mevcūdāt eger-çi cismleri cihetidin (09) muḥtācdurlar, lākin rūḥları cihetdin müstaġnīdürler, lākin her neniñ fi‘li (10) artuḳraḳ ve eẟeri ẓāhirraḳ, mebde’iyyet ma‘nāsı ol ẕāta lāyıḳraḳ. (11) Pes, mebde’-i mücerred mümkin ve muḥtāc olmaya”. Şeyḫ cevāb dėdi ki: “<Lāyıḳ degül> eşyāyī ki ḥālldurlar (12) ve muḥtācdurlar özgeye ki onda mevcūd olalar, evvelā Allāh Te‘ālā’dın ẓuhūra (13) geleler, zīrā* ki Allāh nūr-i muṭlaḳdur ve cism ẓulmet-i <muṭlaḳ ve lāyıḳ degül ki ẓulmet-i muṭlaḳ vāsıṭasız nūr-ı muṭlaḳdın ṣādir ve ẓāhir ola>. Pes lāzımdur ki (14) evvel Tañrı Te‘ālā’dın mücerred be-hem yėtişe ki onlar rūḥāniyyīndürler ve ondın

* Kelimenin sonunda fazladan bir ‘n’ yazılmış, sonra çizilmiştir.

[24b] (01) soñgra umūrī ki ol eşyāda mevcūd olurlar”. Söylediler: “Beyānı arturuñguz”. Şeyẖ (02) buyurdı ki: “Her fi‘liñ fā‘ili ilen bir ḳısm nisbeti gerek kim ol nisbet (03) ilen ol zad ol mebde’din ṣādir ola ve eşyā ki özge şeysiz mevcūd ola (04) bilmeyeler ol şeysiz Tañgrı Te‘ālā ilen münāsebeti yoḳdur illā ol şey mücerred cihetdin. (05) Pes bėyle eşyālar Allāh Te‘ālā’dın mücerredsiz ṣādir olmaz. Bu beyāndın ẓāhir oldı (06) ki Allāh Te‘ālā cism mücāviri degül. Pes bāṭıldur Naṣārā meẕhebi”. Söylediler ki: (07) “Añgladuz ki nefs degül, nedin bilaḳ ki cevher-i kül degül?”. Buyurdı ki: “Ondın (08) bilürüz ki cevher-i kül i‘rāż maḥallidür ve Allāh Te‘ālā maḥal olamaz hīç vech-ilen” ve (09) daẖı buyurdı ki: “Allāh Te‘ālā birdür, evvel ol ẕāt-ı şerīfdin bir maẖlūḳ ṣadir (10) olar”. Söylediler ki: “Ol ẖalḳ n’ola ki cism ola ki birdür ve ondın soñgra (11) ol umūr ṣādir ola ki cisme iḥtiyācları bar?”. Şeyẖ buyurdı: “Eşyāyī ki bėyle- (12) dür, mef‘ūl <ve maẖlūḳ> olmaḳda iḥtiyācları yoḳdur cisme, belki maḳbūl[l]uḳda muḥtācdurlar (13) cisme. Pes lāzımdur ki cism ve cismānī, ya‘nī māddī emrler Allāh Te‘ālā’dın bir nisbetle (14) ṣādir ve mevcūd olalar ki eger bėyle olmaya Allāh Te‘ālā’da terkīb lāzım gelür ve ḥükemā’ **[25a]** (01) —ḳuddisa’llāh ervāḥihüm— bāṭıl ėdübdürler terkībi ve Ḥażret-i Sulṭānü’l-aṣfiyā ve Ḳuṭbu- (02) ’l-evliyā’ Şeyẖ Zāhid Ḥażretleri buyurubdurlar ki: “Eşyāyī ki māddīdürler ondın (03) özge ki vāsıṭa oñglar ilen ẖālıḳ-ı evvel arasında ola ġayr-ı cismānī ki ol (04) rūḥānīyāndur muḥāl ve ġayr-ı münāsibdür ve ṣādir olabilmezler mebde’ ve eḥad (05) Ḥāḳ’dın”. Pes ma‘lūm oldı ki nefs-i küll daẖı mebde’ degül, belki eẟerīdür Allāh (06) Te‘ālā’nıñg āẟārındın ve Ḥażret-i Tañgrı Te‘ālā —celle şānüh— ẖālıḳ-ı ervāḥ ve ecsād- (07) dur, lākin ervāḥ maẖlūḳdurlar evveldin ve oñglardın soñgra ecsād maẖlūḳ- (08) durlar. Ėyle kim ḥażret-i server-i evliyā ve ẖātem-i enbiyā ve seyyid-i her dü serā Muḥammed Muṣṭafā (09) —ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve ālih— buyurubdur ki: “**Evvele mā ẖalaḳa-llāhu’l-‘aḳl**”[36]. Ḥāżırlar (10) söylediler ki: “Tiriglik

[36] Peygambere mensup bir hadis (أول ما خلق الله العقل): ﺑ Allah’ın ilk yarattığı akıldır ﭖ.

bağışladuñguz bize ve bizi helākdın ḳurtarduñguz. Buyuruñguz (11) ki ba‘zī aḥādīs̱de vāḳi‘ olubdur ki "**Evvele mā ḫalaḳa'llāhu'l-mā**"[37] ne ma‘nāsı (12) bar?". Şeyḫ dėdi ki: "Su ḥaḳīḳatda ‘aḳla dėmezler, belki su ol cism-i seyyāl adıdur (13) ve murād mā'dın bu ḥadīs̱de ‘aḳldur, münāsebet ve müşābehet cihetidin ki oñglar (14) arasında bu müteḥaḳḳaḳdur ki su ba‘żī cismānīyyātda sebeb-i ḥayātdur ve ‘aḳl daḫı **[25b]** (01) sebeb-i ḥayātdur ve bu cihetdin ki eger yuḳuda su göreler ta‘bīri ‘ilmdür". (02) **Su'āl** ėtdiler ki Allāh Te‘ālā bize yavuḳdur, yā yıraḳdur?". **Cevāb**. Şeyḫ buyurdı: (03) "Yavuḳ degül ecsām yavuḳluḳı kibi bir yėre ve ıraḳ degül ba‘żī ecsām (04) ıraḳluḳı tek özge cismdin, belki yavuḳdur muḳārebetsiz ve ḳamu eşyā'ilen (05) dür ḥulūlsız". Söylediler: "Pes bu ma‘nā ilen ki buyurduñguz ki ‘ilmī ḥāżırdur ve ḳamu (06) eşyā-y-ılandur?". Buyurdılar ki: "Eger bėyle taṣavvur ėdesiz ki Allāh Te‘ālā'nıñg ẕātı (07) ‘ilmindin ġayrı ve özgedür ve ‘ilmi ḥāżırdur ve ẕātı ḥāżır degül, yoḳ, belki ‘ilmi (08) ẕātīdür ve ḳamu yėrde ve ḳamu eşyāda ḥāżırdur ve ‘ālim-i ḥāżırdur ḳamu gizlin- (09) lere ve ẓāhirlere". **Su'āl** ėtdiler: "Ne ḳısm birluḳ añglayaḳ Tañgrı Te‘ālā'da (10) ki şirk olmaya ki ol i‘tiḳād ilen müvaḥḥidlerdin olaḳ?". <**Cevāb**:>. Şeyḫ söyledi (11) ki: "Ol ḳısm ki eyimme-yi ṭāhirīn —ḥuccete'llāh ‘ale's-semāvāt ve'l-arżeyn— buyurmışdurlar (12) ki Allāh Te‘ālā —celle şānüh— ẕātīdür ki terkībi yoḳdur ve çoḳluḳ ol ẕāt-ı şerīfde (13) mümkin ve revā degül ve muḥtāc degül hīç vechdin hīç şey'e. Veledi yoḳ ki (14) vāris̱i ola ve kimsedin mütevellid degül ki müşārik ola ve yoḳdur anıñg ḳarīni **[26a]** (01) ve ne uşaḳı ve ne şerīki ve ol ẕāt-ı müte‘ālī tirigīdür ki ölmak ona revā (02) degül, belki tirildür ve öldürür. Ḳādirīdür ki ‘āciz olmaz ve ġālibīdür ki maġlūb (03) olmaz ve müteḥammilīdür ki ta‘cīl ėtmez ve dā'imīdür ki köhne ve nātevān olmaz ve ḳāyimī- (04) dür ki fenā ḳabūl ėtmez ve s̱ābitīdür ki ber-ṭaraf olmaz ve ġanī'īdür ki muḥtāc (05) olmaz ve ‘azīzīdür ki ẕelīl olmaz ve ‘ālimdür ki cāhil olmaz ve ‘ādilīdür (06) ki ẓulm ėtmez ve

[37] Peygambere mensup bir hadis (أول ما خلق الله الماء): ﺑ Allah'ın ilk yarattığı sudurﭙ

cevādīdür ki buḫl ėtmez ve taḥḳīḳ bilüñgüz ki ʿaḳllar onı (07) taḳdīr ėyleyebilmez ve vāḳiʿ olmaz ol ẕāta vehmler ve vāḳiʿ degül ol ẕāta aḳṭār (08) yaʿnī aḳṭārı yoḳdur ve iḥāṭa ėylemez oñga mekān ve ne zamān ve söylemek (09) olmaz ki "Metā kāne?" yaʿnī "Haçandın bar?" ve ne dėmek olur "Eyne kāne?" yaʿnī "Hanḳı mekān- (10) dadur?" ve yoḳdur onda *ḳad* ve ne *keyfiyyet* ve ne *metā* ve ne *eyne* ve ne *nihāyet* belki (11) ḳamusınıñ ḫālıḳıdur ve yaratanı ve ḳamu ġāyetleriñ ġāyetidür ve yoḳdur (12) anıñ içün ḳablluḳ, zīrā ki irelüdür ḳabldın ve yoḳdur ol ẕāt (13) içün baʿdluḳ, zīrā ki soñgradur baʿdiyyetdin ve şebaḥı ve mis̱ālı ve ṣūreti (14) yoḳdur ve ḳamu ḫalḳ maʿnāsı ondın zāyil ve menfīdür ve ʿālimdür cemīʿ eşyāya **[26b]** (01) ḫᵛāh ẓāhir ve ḫᵛāh gizlin ve maʿrūfdur āyāt u ʿalāmāt-ılan, yoḳ künh-i ẕāt-ılan (02) ve muḥāldur şey ol ẕāta ḥulūl ėde, yā ol ẕāt bir şey'e ḥulūl ėde. (03) Çoḳluḳ ol ẕātda revā degül, ne maʿnāda ve ne miḳdār ilen ve revā degül (04) cihet tekes̱s̱üri, belki birdür ḳamu cihātdan ve mevcūddur, ammā yoḳ varluḳ (05) maʿnāsınıñ lüḥūḳı-ylan. Birdür, yoḳ vaḥdet ʿurūżı ilen ve ʿālimdür, (06) yoḳ ḥādis̱ ʿilm-ilen ve ḳādirdür, yoḳ ki iḥtiyāc ola ḳudrete. Müberrādur (07) bu nevʿ ṣıfātdın, belki ẕāt-ı şerīfi buñgların̂ ḳamusıdur, yoḳ bu maʿnāya (08) ki bu ṣıfāt tekes̱s̱ür-ilen ve ṣıfatluḳ vaṣfı-y-lan Allāh Teʿālā'nıñ ʿaynī ẕātıdur (09) Teʿālā Allāh —ʿan ẕālike—, belki yoḳdur onıñ ilen maʿlūmı arasında ʿilmī ki muġāyir (10) ola ve ne maḳdūrı-[y]-lan ẕātı arasında ḳudreti ẕātındın özge, belki ḳamu ṣıfātıñ (11) ḫālıḳıdur ve yaratanıdur ve vaṣf olunmaz, meger ol ṣıfāt-ıla ki maḳṣūd degül (12) ol ṣıfātdın meger ol ẕāt-ı muḳaddes ḥaḳīḳatda ṣıfat ve mevṣūf ol ẕāt-ı (13) şerīfde ayru ve muġāyir degül, zīra ki ṣıfat ve mevṣūfı ki ayrı ve muġāyir olalar (14) delālet ėderler ki oñgların̂ içün ḫālıḳī bar ki ne ṣıfatdur ve ne mevṣūf **[27a]** (01) ve onıñ ilḥāddın ṣıfat ve mevṣūfī bilürüz ki anıñ ṣıfat-ı zāyidi yoḳdur ve (02) mevṣuf degül ve cevher ėtmegindin cevāhiri, bilduḳ ki ol ẕāt cevher degül (03) ve ḥavās yaratduḳından bilduḳ ki ḥavāsa muḥtāc degül ve zamān iḥdās̱ ėylemaḳdın (04) bilduḳ ki

anıñ-çün zamān yoḳdur ve mekān yaratmaḳdın bilduḳ ki onıñ (05) mekānı yoḳ ve bėyledür her ne ol ẕāt-ı şerīfe nisbet vėraḳ. Anıñ-çün ondın (06) ṣādir ve ẓāhir olubdur ve muḥtācdurlar ol ẕāt-ı muḳaddese ve eşyānıñ (07) iḥtiyācdın bilüruḳ ki ol ẕāt-ı muḳaddes muḥtāc degül ve eşyānıñ (08) fenāsından bilüruḳ ki ol ẕāta fenā revā degül ve bāḳīdür ve maḫlūḳātıñ (09) ʿaczindin bilüruḳ ki ʿāciz degül, pes ḳādirdür ve eşyānıñ ḥudūs̱ından (10) bilüruḳ ki ol ḥādis̱ degül; pes dėruḳ ḳadīmdür ve eşyānıñ cehlindin (11) bilüruḳ ki cāhil degül, pes ʿālimdür ve mensūb degül hīç ḥadde ki mütenāhī ve (12) maḥṣūr ola, pes hīç-maʿnā ve hīç zad ondın maḥcūb degül ve taġyīr ėtmaḳdın eşyānı (13) bilüruḳ ki ol ẕāt müteġayyir degül. Bi'l-cümle her ne ḫalḳında vardur ṣıfātdın ve (14) ġayr-ı ṣıfātdın, ḫālıḳda yoḳdur ve her ne mümkin ola ḫalḳda muḥāldur ḫālıḳda; pes yoḳdur **[27b]** (01) onıñ şerīki ve mis̱ālı ve naẓīri ve ne niddi ve ne şebaḥı ve ne ṣūreti, belki müberrā ve münezzeh- (02) dür cemīʿ-i ḫalḳdın ve ṣıfātdın ve kelime-yi ṭayyibe-yi "**Lā ilāhe illa'llāh**" ḳamuya şāmildür". (03) Soñra söyledi ki: "Ėy ḥaḳ ve ḥaḳīḳat ṭālibleri, bilüñüz ki benüm iʿtiḳādum ve meẕhebüm (04) budur ve bu meẕhebi bene irşād ėdüb atam ki mürşidümdür ve bėyle atam öz (05) mürşidindin ki ḥażret-i ḳuṭbu'l-evliyā ve burhānü'l-aṣfiyā' Şeyḫ Ṣadreddīn'din (06) irşād almışdur ve ol şeyḫ ḥażret-i şeyḫ-i kāmil ve burhān-ı şāmil, ḳuṭbu'- (07) l-mürşidīn Sulṭān Şeyḫ Ṣafiyeddīn'din ve ol şeyḫ-i kāmil ḥażret-i ḳuṭbu'- (08) l-evliyā' ve'l-mürşidīn, hādīyü'l-mürīdīn, sulṭānü'l-aṣfiyā' Şeyḫ Zāhid —ʿaleyhi'r-raḥme— (09) din ve bėyle ol şeyḫ-i büzürgvār —ėyle kim bilürsiz— el-be-el ʿaynü'l-yaḳīn ilen ḥażerāt-ı (10) eyimme-yi aṭhār ve ḫulefā'-i aḫyār, meẓāhir-i füyūżāt-ı raḥmānīyye ve maʿālim-i esrār-ı ilāhī ve mehbiṭ-i (11) envār-ı ġayr-ı mütenāhī ol şehsüvārlar ki ḳamu evliyā'-i tābiʿīn dergāhlarınıñ tofraḳın (12) sürme-yi dīde-yi baṣīret ėdüb her biri iḫlāṣları ve ḳābiliyyetleri ḳadriyle ercmend (13) maḳāmlara yėtişüller yėtürüb müntehī ėdübdürler ve her kim sizlerdin —ėy ṭālibler— ki ol (14) eyimmedin ve muḳtedā-yı ehl-i yaḳīn

şevḳ-i mülāzemeti a‘lā-‘illīyīnde ola, gerekdür ki sa‘y **[28a]** (01) ėdüb tevḥīd i‘tiḳādın ve nefy-i şerīk ma‘nāsın bu nev‘ ki meẕkūr oldı (02) yaḳīn ile taḥṣīl ėdesiz tā müşrikler cem‘indin ḳurtulub Fırḳa-yı Nācīyye silkinde (03) müntaẓam olasız, nėçün ki Allāh Te‘ālā —celle s̱enā’üh— buyurubdur ki “**İnna’llāhe** (04) **lā yaġfirü en yüşreke bihī ve yaġfirü mā dūne ẕālike li-men yeşā**’”[38] ki eger ḫalelī bu (05) i‘tiḳādlarda yā şekkī vāḳi‘ ola, olmayacaḳsız Tañrı tanıyan bendelerdin. Pes (06) ṭama‘ ėtmeñgüz[*] ol ḫālıḳdın bėhişt ni‘metin ve ḳurb mertebesin mülke müsta‘id oluñguz (07) müşrikler-ilen ‘aẕāb-ı caḥīme”. Söylediler ki: “Şeyḫ ḥażretleri buyurdılar ki Allāh Te‘ālā’nıñg (08) şerīki ve şebīhi yoḳdur ve biz bėyle bilürüz ve görerüz ki çoḳ ma‘nālarda maḫlūḳāt-ılan (09) şerīk ve şebīhdür, līkin ol ma‘ānī ol ẕāt-ı şerīfde artuḳ ve aḳvādur (10) ve maḫlūḳātda eksük ve ża‘īfdür”. Şeyḫ buyurdı: “Muḥāldur ki ol ma‘ānī ḫālıḳ (11) ve maḫlūḳda bir ma‘nā ola; anıñg-çün ki biz dėduḳ ki her ne maḫlūḳda ola, ḫālıḳ ol (12) ma‘ānīden müberrā ve münezzehdür, lākin adlar oḳşayışı ve müşābeheti var ve ma‘nālarda (13) müşābehet yoḳdur. Siz bėyle tevehhüm ėdersiz.”. Söylediler ki: “Dėrler ki Allāh Te‘ālā (14) ‘ālimdür ve insān ‘ālimdür. ‘İlmi bir ma‘nā añglaruz ki ḫālıḳda artuḳ ve maḫlūḳda eksük **[28b]** (01) ve ża‘īfdür ve şek olunmaz ki ‘ilm pür-ma‘nādur”. Cevāb dėdi ki: “Mükerrer dėmişuḳ ki Allāh (02) Te‘ālā’ya ki ‘ālim dėruḳ, bu ma‘nā irāde olur ki ol ẕāt-ı müte‘āl ẕātīdür ki eşyā’ (03) ondın gizlin ve maḫfī degül ve insāna kim ‘ālim dėrüz bu ma‘nā irāde oluruz (04) ki ‘ilm ṣıfatīdür insānıñg ẕatındın özge. Ol ṣıfat ol ẕātda mevcūd olanda (05) ‘ālimdür, pes bilikluḳ ve ‘ālimluḳ ma‘nāsı insānda muġāyirdür ol bilikluḳ (06) ve ‘ālimluḳ ma‘nāsı-y-lan ki Tañrı Te‘ālā ‘ālimdür —celle şānüh—”. Söylediler ki: “Bu taḳrīrdin (07) lāzım gelür ki birluḳ ve iştirāk cehl ref‘inde ve nefyinde ola”. Cevāb buyurdı (08) ki: “Cehl olmamaḳ bu maḳāmda ‘adem-i şirket

[38] Kur’ân-ı Kerim, Nisع/4: 116 ayetinin başı (إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء): ﺑ Şüphe yok ki, Allah, kendisine şirk (ortak) koşulmasını asla bağışlamaz; ondan berisini ise dilediği kimseﻐin bağışlar٥ پ
[*] Yazılışı: ‘ايتمه‌انكر’ (krş. ėtmeñgüz ‘ايتمانكوز’-8b/13 ve 23b/07).

ma'nāsıdur, yoḳ ki cehl olmamaḳ bir ma'nā ola (09) müşrik ḫālıḳlan maḫlūḳ arasında ve bėyledür cemī'-i ṣıfāt. Bes bilindi bu sözlerdin (10) ki Müşebbihe mez̲hebi bāṭıldur ve bu nev' vaṣflar ḳamu teşbīhdür". **Su'āl** ėtdiler (11) ki: "Allāh Te'ālā'nıñ 'ilmi eşyāya nėcedür?". **Cevāb** dėdi ki: "Nėceluḳdın erfa' (12) ve tışarudur, anıñ-çün ki ol z̲āt-ı müte'ālī nėceluḳ yaratandur 'ilmi ilen". Söyle- (13) diler ki nemenedür?". Şeyḫ buyurdı ki: "Çün ḥaḳīḳatı muḥāṭ degül, pes su'āl ḥaḳīḳatdın ma'ḳūl (14) degül". Söylediler ki: "'Ālimdür keçmişlere ve gelenlere ve imdiki mevcūdlara?". Şeyḫ **[29a]** (01) buyurdı ki: "Nėce bilmeye ve 'ālim olmaya ki ḳamu küllīyyāt ve cüz'īyyātı —ḫᵛāh ma'ḳūl ve ḫᵛāh maḥsūs— (02) öz 'ilm ve ḥikmeti ilen yaratmış ve ḫalḳ ėdübdür. Ḳaçan eşyā ondın maḫfī olabilür (03) ki özi buyurur: **Hüve'l-evvel ve'l-āḫir ve'ẓ-ẓāhir ve'l-bāṭın ve hüve bi-küll-i şey'in 'alīm**[39]". (04) Söylediler ki: "Cem'ī ittiḥāda ḳāyildürler. Ne buyurursız oñlarıñ şanında?". (05) Buyurdı ki: "İttiḥād şirketdin ve teşbīhdin törer. Her kim ittiḥāda i'tiḳād ėde (06) müşrik ve müşebbihdür. Te'ālā Allāh 'an z̲ālike 'ulüvvün kebīrā". Söylediler: "Ne cihetdin (07) müşrikdürler?". Şeyḫ söyledi ki: "Ḳuṭbu'l-mürşīdīn Şeyḫ Ṣafīyeddīn —raḥmetu'llāh 'aleyh— buyurur (08) ki ittiḥād hem birluḳ, ya'nī vaḥdet ve hem çoḳluḳ, ya'nī kes̲ret şartıdur, niye ki eger (09) kes̲retleri olmaya ve vaḥdet ve birluḳdur ve eger vaḥdetleri olmaya tebāyün (10) müteḥaḳḳaḳdur". Söylediler: "Ne buyurursız vaḥdet ve birluḳda?". Cevāb (11) buyurdı ki: "Birluḳda çoḳluḳ yoḳdur, belki ėyle ol z̲āt muḳaddesdür ve (12) bes yoḳdur ḫalḳından ol z̲āt-ı müṭahherde hīç şey. Ol z̲āt-ı şerīf ḫilḳatde (13) degül hīç vech-len, belki ol z̲āt-ı muḳaddes ḳamusınıñ āyesidür ve (14) sulṭānı". Su'āl ėtdiler ki: "Ne buyurursız ṭūlda?". Cevāb söyledi **[29b]** (01) ki: "Bu bizim kīşimüzde küfr ve bāṭıldur. Nėce ḳuṭb-ı 'ārif ve mürşid-i 'ābid Ḥażret-i Şeyḫ (02) Zāhid —ḳuddise sirruhu'l-'azīz— buyurur ki biz 'ibādet ve bendeluḳ ėyleruḳ ol kimseye ki (03) ne ḥālldur ve ne

---

[39] Kur'ân-ı Kerim, Hadid/57: 3 (هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ): بO ilktir, sondur, zعhirdir, bعtındır. O, her şeyi bilendirپ.

maḥal ve ne ‘ārıżdur ve ne ma‘rūż, belki yaratan ve īcād ėden- (04) dür, ḥālllar ve maḥallerdin ve ārıżlar ve ma‘rūżlardın ve şebīh ve şerīk ve ẕıddı yoḳdur”. (05) **Su’āl** ėtdiler ki: “Ẕıdd ma‘nāsı nedür?”. <**Cevāb**> buyurdı ki: “Her iki zad, ya‘nī ṣıfat (06) ki ictimā‘ları bir mevżū‘da muḥāl ola. Pes Tan͡grı Te‘ālā —celle şānüh— ṣıfat degül (07) ve mevẓu’ı yoḳdur, pes ẕıddı yoḳdur, belki hīç vechdin ḳarşu ve muḳābili (08) yoḳdur”. Söylediler ki: “Siz ittiḥādı bāṭıl ėtdün͡güz, pes tevḥīd ne ma‘nāsı bar?”. (09) Buyurdı ki: “Allāh Te‘ālā bardur ve mevcūddur öz ẕātı-y-lan ve hīç şey eşyādın mevcūd (10) degül öz ẕātı-y-lan, belki öz ẕātlarındın fānī ve ma‘dūmdurlar, ėyle kim Allāh Te‘ālā (11) —celle celālüh— buyurdı “**Küllü şey’in hālikün illā vechehū**”[40]. Pes ol ẕāt-ı muḳaddes (12) birdür, birluḳ ve vaḥdet ḥaḳīḳatı ilen. Pes çoḳluḳ ve kes̱ret ḥaḳīḳatı eşyāda (13) olmaya, zīrā ki öz ẕātlarındın yoḳdurlar çoḳluḳ ve kes̱retleri daḫı özlerindin (14) yoḳdur, pes mevcūd bilḥaḳīḳa ol ẕāt-ı müte‘ālīdin **[30a]** (01) özge yoḳ ve ma‘dūmdurlar, ya‘nī eşyā bi’ẕ-ẕāt mevcūd degüller ki çoḳ olalar; herçend (02) çoḳ olalar, öz ẕātlarındın ve mevcūd ve vardurlar ol ẕāt-ı şerīfdin. Pes her (03) mevcūd ol ẕāt-ı muḳaddes feyżindin ve nūrındın mevcūddur ve bundındur ki eger bir (04) laḥẓa feyż es̱eri maḫlūḳāta yėtişmeye, ḳamu öz ẕātlarına rāci‘ olub ma‘dūm olurlar. (05) Pes ma‘lūm oldı ki tiri ve ḥayy bi’ẕ-ẕāt birdür ve ḳamu eşyā ol feyyāżdın (06) dirüdürler ve öz ẕātlarındın ölü ve ma‘dūmdurlar ve maḫlūḳlardın her biri ki (07) ol ẕāt-ı şerīf-i feyyāża yavuḳraḳ, tiriglügi artuḳraḳ ve is̱bāt ve devāmı artuḳraḳ (08) onlardın ki ıraḳdurlar. Pes ol ẕāt-ı muḳaddes-i müṭahher mevcūddur vücūd-ı (09) ḥaḳīḳatlan ve şey’dür, şey’iyyet ḥaḳīḳatı ilen ve bir ve vāḥiddür vaḥdet ḥaḳīḳatı-y-lan”. Söyledi- (10) ler ki: “Vücūd ḥaḳīḳatı vücūdīdür ki biz an͡glaruz ve vaḥdet ve şey’iyyet ḥaḳīḳatı ol (11) ma‘nālardur ki biz an͡glaruz ve bilürüz?”. Buyurdı ki: “Yoḳ, ma‘āẕa’llāh!”. Söyle- (12) diler ki: “Pes ḥaḳīḳat nedür?”. Buyurdı ki: “Soruşdun͡guz bir şey’din ki imdi (13) sizin͡g

---

[40] Kur’ân-ı Kerim, Kasas/28: 88 ayetinin ortası (ولا تدع مع الله الها آخر لا اله الا هو **كلشىء هالك ال و جهه** له الحكم واليه ترجعون) بO’nun zعtından başka her şey yok olasıdırپ.

mertebeñ̂üzdin artuḳdur". Ṭāliblerin̂ şevḳi artuḳ olub (14) teẕellül-ilen ʻarż ėtdiler ki: "Bu maʻnānı beyān ėyleñ̂üz ki çoḳ şevḳümüz bar bu maʻnāya **[30b]** (01) yėtişaḳ". Söyledi ki: "Yėtişebilmezsiz bu mertebeye meger özleriñ̂üzdin ölmaḳ ve Tañ̂rı (02) Teʻālā ilen tirilmaḳ". Soñ̂ra buyurdı ki: "Bu maʻnānı su'āl böyük mürşidümüz (03) Kümeyl bin Ziyād ḥażret-i server-i evliyā' ve mürşid-i aṣfiyā', seyyidü'l-müvaḥḥidīn ve senedü'l- (04) ʻārifīn ve yaʻsūbu'd-dīn ve ḳāyid-i ġurri'l-muḥaccelīn ve imāmü'l-müttaḳīn, esedullāhü'l-ġālib (05) ve maṭlūb-ı küll-i ṭālib, imām-ı ehlü'l-meşārıḳ ve'l-meġārib, Emīrü'l-mü'minīn ʻAlīyy ibn-i Ebī (06) Ṭālib —ʻaleyhi'ṣ-ṣalevāt ve's-selām— bu ʻibāret ilen: **Ḳāle hüve: "Me'l-ḥāḳīḳa?" Fe-ḳāle** (07) **Emīre'l-mü'minīn —ʻaleyhi's-selām— "Mā leke ve'l-ḥaḳīḳa?" Fe-ḳāle Kümeyl: "Evelestü** (08) **ṣāḥibü sırrük?". Ḳāle: "Belā! Ve lākin yerşiḥu ʻaleyke mā-yaṭfaḥu minnī". Fe-ḳāle** (09) **Kümeyl: "Eve miṡlüke yuḫayyibü sā'ilen?". Fe-ḳāle Emīrü'l-mü'minīn —ʻaleyhi's-selām—: "El-ḥaḳīḳa** (10) **keşfü sübüḥātü'l-celāl min ġayre'l-işāret". Fe-ḳale: "Zidnī yā Emīre'l-müminīn fīhi** (11) **beyānen". Fe-ḳale: "Maḥvü'l-mevhūm maʻa ṣaḥve'l-maʻlūm". Fe-ḳāle: "Zidnī fīhi beyānen". Ḳāle:** (12) **"<Cezbe'l-eḥadiyyet li-ṣıfatu't-tevḥīd.> Hetke's-sitr li-ġalebeti's-sırr". Fe-ḳāle "Zidnī fīhi beyānā". Fe-ḳāle: "Yeşriḳu min ṣubḥi'** (13) **l-ezel, fe-yelūḥu ʻalā heyākilü't-tevḥīdü, āṡārühū". Fe-ḳāle "Zidnī fīhi beyānā". Fe-ḳāle:** (14) **"İṭfe's-sirāc; fe-ḳad ṭalaʻa'ṣ-ṣubḥ"**[41]. Su'āl ėtdiler ki: "Nėcedür ẕāt adı ve ṣıfāt **[31a]** (01)

---

[41] **Ḥadīṡü'l-Ḥaḳīḳa** diye bilinen bu sözler, Kümeyl bin Ziyâd Neha'î aracılığıyla Hz. Ali'den aktarılmıştır.

Aslı ve tamamı:

]انَّ كميل‌بن زياد كان فى صحبته و خدمته عليه‌السّلام ثلاثَ و عشرين سَنَة فسألَهُ بالكوفة حين كان خاليا[قال هوص]يا مولاى و سيّدى[مَاالْحَقيقة؟» فَقالَ اميرالمومنين)عليه السّلم(ض مالكَ و الحقيقة؟» فقالَ كُمَيلض اوَلستُ صاحب سِرَّك؟» قالض بلى! و لكن يرشح عليك ما يطفح مِنّى» فَقالَ كميلض اوَ مِثْلُكَ يُخيّب سائلاً؟» فقال اميرالمومنين)عليه السّلم(ض الحقيقة كشف سَبَحات الجلال من غير اشارة». فقالض زدنى يا اميرالمومنين فيه بياناً». فقالض محو الموهوم مع صحو المعلوم». فقالض زدنى فيه بياناً». قالض جذب الاحدية لصفة التوحيد. هتك الستر لغبلة السّر». فقالض زدنى فيه بياناً». فقالض]نور[يشرق من صبح الأزل، فيلوح على هياكل التوحيد آثاره». فقالض زدنى فيه بياناً». فقالض إطفى السراج فقد طلع الصبح».

[23 sene Hz. Ali'nin sohbetinde ve hizmetinde bulunan Kیmeyl bin Ziyad Kufe'de ortalıkta kimse yokken Hz. Ali'ye: بMevlam, efendim] Hakikat nedir?پdiye sordu. Sonra Emirelmیminin (a.s.) بSenin hakikatla ne işin var?پ diye sordu. Kیmeyl, بBen sizin sırrınıza sahip değil miyim?پdedi. بEvetپdedi, بancak benden [bilim fazlalığından] aşıp taşan sana dنkلیpakıyor.پSonra Kیmeyl, بSenden bir şey soran hیrana uğramaz, değil mi?پdiye sordu. İmam (a.s.) بHakikat, [tanrısal] gنrkem parlaklıklarının işaret olmaksızın aغıklanması ve belirmesidirپ dedi. Sonra [Kیmeyl], بBu konuda beyanı artırınپdedi. Emirelmیminin (a.s.), بBilinmeyeni (kuruntuyu) gidermekle birlikte

adı ve ef'āl adı?". **Cevāb** dėdi ki: "Her şey eşyādın bir ḥaḳīḳatı bar- (02) dur ki ol ḥaḳīḳatlan ol ẕātdur ve her adı ki vaż' ėdeler ol ma'nā içün (03) ve manẓūr olmaya ol ma'nā ilen özge ma'nā ki anıñ cüz'i ola, ol ada 'ism-i (04) ẕāt' dėrler. İnsān lafẓı kibi ki vaż' olunubdur ol ma'nā içün ve bes (05) ve eger ol ẕātda özge ma'nā daḫı ola ki ol ẕātıñ ṣıfatı ola ve ol ẕāt (06) mevṣūf-ı her adī ki terkīb vechi ilen ḳoyalar ki ondın ol ẕāt ṣıfatı- (07) ynañ añlana, ol adlara 'esmā'-i ṣıfat' dėrler; ''ālim' ve 'ḳādir' adı kibi ki dėr- (08) ler "Aḥmed 'ālimdür ve ḳādirdür ve mürīddür" ve bu ẓāhirdür ki 'ilm ma'nāsı ve irāde (09) ma'nāsı, Aḥmed'iñ ẕātındın özgedür ve ḳudret ve irādeye mevṣūfdur (10) ve hergāh bir ẕātdın işī ṣādir ola ve adī ol ẕāta ḳoyalar ol vechdin ki (11) ol iş ėylemişdür ol adlara "esmā'-i ef'āl" dėrler; nėce kim dėrler 'demürçi', (12) 'pıçaḳçı'. Faḳīr su'āl ėtdüm: "Bu taḳrīr ile esmā ma'nālara göre muḫtelifdür, bes bu (13) esmānı ne vech-ilen Tañrı Te'ālā'ya dėrler bā-vücūdī ki bu silsileniñ ittifāḳları (14) bardur ki hīç vechdin çoḳluḳ ve kes̱ret Allāh Te'ālā'da cayiz degül belki birluḳ **[31b]** (01) ma'nāsındın erfa'dur, eyle kim ḥażret-i sulṭānü'l-evliyā ve burhānü'l-mürşidīn (02) Ḥażret-i Şeyḫ Zāhid —ḳuddisa'llāh rūḥihī— buyurur Şeyḫ cevāb dėdi ki: "Hīç şek (03) yoḳdur munda ki Allāh Te'ālā'nıñ ḥaḳīḳatı bardur ki ol ḥaḳīḳat ẕāt-ı şerīfī- (04) dür ki ol ḥaḳīḳatda çoḳluḳ ve kes̱ret vechi-y-len yoḳ ve revā degül her- (05) çend ki biz onıñ ẕātınıñ künhini bilmeyaḳ ve ol ad ki delālet ėde (06) ol ẕāta, ona "ism-i ẕāt" dėrler, Allāh adı kibi". Soñra 'arż ėyledim ki siz mükerrer (07) buyurubsız ki bilmaḳ olmaz ol ẕātıñ künhini, pes ol ad ol ẕāta (08) delālet ėtmez, pes Allāh ẕāt adı olmaya". Cevāb buyurdı ki: "Tefāvüt var (09) bu ma'nā ilen ki bir adı vaż' ėdeler bir ma'nā içün ki ol ẕātī ola bir ṣıfatı-y- (10) lan ki ḥaḳīḳatda her biri ol ẕātdın ve ol ṣıfatdın

---

bilineni ortaya غıkarmak.پdedi. Kیmeyl, بBeyanı daha artırır mısınız?پdedi. بBirleme (tevhit) sıfatı gereği birliğin kavranmasıپdedi. بSırrın baskın gelmesiyle نrtیnیn yırtılmasıپ Sonra [Kیmeyl], بBeyanı daha artırır mısınız?پ dedi. [Hazret], بEzel sabahında ışığın doğamasıdır; bu yیzden onun etkileri ۴heykel'lerini [gنrیnmesi engellenen yنnleri] ortaya غıkarırپdedi. Sonra, بBiraz daha aغıklar mısınız?پdedi. [Hazret], ب[Akıl] kandili[ni] sنndیr;غیnkی artık sabah doğmuş olduپdedi.

ol ma‘nānıñ (11) cüz’i ola ki ol addın añlanur* ve ol ma‘nā arasında ki bir ma‘nā basīṭ ola (12) ṣıfatsız ki nāçār olaḳ ki ol ma‘nānı ta‘bīr ėdek bir ad-ılan añlanmaḳ-içün (13) ki ol ad delālet ėde bir vaṣfa ve murādumuz ol vaṣf olmaya belki murād (14) ol ẕāt-ı basīṭ ola, nėce kim isteyek insānı birisine tanudaḳ bu ad ilen **[32a]** (01) ki ma‘ḳūl ėdendür, lākin murādumuz insān ma‘nāsı ola, yoḳ ol vaṣf; bu nev‘- (02) dür Allāh lafẓınıñ delāleti ol ẕāta". **Su'āl** ėtdüm ki ol ne ma‘nādur (03) ki ol ẕāt-ı müte‘ālī ol ma‘nāya ma‘rūf ve meşhūrdur". Buyurdı ki: "Eşyāya naẓar (04) ḳılduḳ, gördıḳ ki eşyā varı muḥtāc ve mevfḳūfdurlar özgeye ki ol (05) ġayr-ı muḥtācdur özgeye, pes tanuldı ol ẕāt āyātıylan ki ol ẕāt (06) muḥtācdur ve nişān ve ‘alāmet oldı ol ẕāt-ı basīt-i muḳaddese ve bu ma‘nā- (07) dın özge ma‘nā ol ẕātdın bize ẓāhir olmadı ve ḥāṣıl olmaz muḳaddesde (08) tefekkür ėtmekdin bizüm içün meger taḥayyür ve ‘acz". Su'āl ėtdüm ki: "Bėyledür cemī‘-i (09) ‘āḳillerıñ nisbeti ol cenāb ilen?". Söyledi: "Yoḳ, tefāvüti var. Ėşitmeyübsen (10) ki enbiyā ve ḫulefā —‘aleyhimü's-selām—'larıñ evvel ḳademi evliyānıñ āḫir ḳademidür ve (11) enbiyānıñ āḫir ḳademi evliyānıñ evvel ḳademidür?". Söyledüm ki: "Bu ma‘nānı beyān (12) ėyleñgüz* ki ne vechdindür?". Buyurdı ki: "Anıñ içün ki enbiyā ve ḫulefā ol (13) Tañrı Te‘ālā'nı tanurlar ve ol ẕāt-ı şerīfdin ḫalḳını ve evliyā ḫalḳdın ḫālıḳı (14) tanurlar ve bu ma‘nā ḥażret-i şāh-ı velāyet ve sulṭān-ı serīr-i hidāyet, server-i aṣfiyā' **[32b]** (01) Emīrü'lmü'minīn —‘aleyhi's-selām—'dın mütevātir bize yėtişübdür ki ol ḥażret buyurubdur (02) ki: **‘Ariftü'llāh bi'llāh**[42]". Söyledüm ki: "Bu ne vechlen olur?". Buyurdı: "Ol zaman (03) bu ma‘nā ėl vėrür ki bende her ne bile, Tañrı Te‘ālā'dın bile ve Tañrı Te‘ālā'dın göre (04) ve ėşide*, ėyle kim ḥadīs̱-i ḳudsī-yi ḥāżret-i serverü'l-enbiyā ve ḫātemü'l-mürselīndin bize (05) mütevātir yėtişübdür". ‘Arż ėtdüm ki: "Esmā'-i ṣıfāt hanḳısı esmā'dur?". Söyledi:

* Metinde: انكلانوزﻋ'.
* Yazımı: ėyle'ijüz ايلهانكوزﻋ'.

42 Hz. Ali'ye mensup bir söz: Allah'ı Allah'la tanıdım (عَرِفتُ اللهَ بِاللهِ).
* Yazımı: ايشيتده.

(06) “Mevcūd ve ‘Ālim ve Ḥayy ve Ḳādir ve Semī‘ ve Baṣīr ve Vāḥid”. Söyledüm: “Esmā’-i ef‘āl hanḳı (07) esmā’dur?”. Buyurdı ki: “Mūcid ve Ḫālıḳ ve Rezzāḳ kibi ve özge adlar daḫı ki fi‘le (08) delāleti ola”. ‘Arz ėtdüm ki: “İttiṣāf-ı ef‘āl ne ma‘nāsı bar?”. Buyurdı ki: “Ėyle (09) kim Allāh Te‘ālā —celle celālüh— buyurur ki: “**Lehū’s-semāvātü ve’l-arż ve lehū’l-esmā’ü’l-ḥusnā**”[43] (10) yoḳ ol ma‘nāya: *mā fī’s-semāvāt ve’l-esmā’ü’l-ḥusnā*[44]”. Sordum: “Esmā’-i ḥüsnā hanḳı esmā’- (11) dur?”. Buyurdı ki: “Ol esmā’ī ki delālet ėdeler ol nev’ kemāla ki ol kemāllar (12) Tañrı Te‘ālā’ya naḳż olmaya”. Dėdüm: “Ol esmānıñ ‘adedi nėçedür?”. Buyurdı: “Toḳsan (13) toḳuz. Gerekdür ki siz Allāh Te‘ālā —celle şānüh— ol adlarnañ çaḳırasız ve ol ad- (14) lar budur: **Allāh, el-Vāḥid, el-Eḥad, el-Ṣamed, el-Evvel, el-Āḫir, es-Semī‘, el-Baṣīrü, [33a]** (01) **el-Ḳadīr, el-Ḳāhir, el-‘Alīyy, el-A‘lā, el-Bāḳī, el-Bedī‘, el-Bādī, el-Ekrem, eẓ-Ẓāhir, el-Bāṭın** (02) **el-Ḥayy, el-Ḥakīm, el-‘Alīm, el-Ḥalīm, el-Ḥafīz, el-Ḥaḳḳ, el-Ḥasīb, el-Ḥamīd, el-ḥafī, er-Rabb, er-Raḥmān,** (03) **er-Raḥīm, eẓ-Ẓāri’, er-Rezzāḳ, er-Raḳīb, er-Ra’ūf, er-Rā‘ī, es-Selām, el-Mü’min, el-Müheymin, el-‘Azīz,** (04) **el-Cebbār, el-Mütekebbir, es-Seyyid, es-Sebbūḥ, eş-Şehīd, eṣ-Ṣādıḳ, eṣ-Ṣāni‘, eṭ-Ṭāhir, el-‘Adl,** (05) **el-‘Afv, el-Ġafūr, el-Ġanī, el-Ġıyāṡ, el-Fāṭır, el-Ferd, el-Fettāḥ, el-Fālıḳ, el-Ḳadīm, el-Melik,** (06) **el-Ḳuddūs, el-Ḳavī, el-Ḳarīb, el-Ḳayyūm, el-Ḳābıż, el-Bāsıṭ, Ḳāżī’l-ḥācāt, el-Mecīd,** (07) **el-Mevlā, el-Mennān, el-Muḥīṭ, el-Mübeyyin, el-Muḳīt, el-Muṣavvir, el-Kerīm, el-Kebīr, el-Kāfī, Kāşifü’ż-żarr,** (08) **el-Vetr, en-Nūr, el-Vehhāb, en-Nāṣır, el-Vāsi‘, el-Vedūd, el-Hādī, el-Vefī, el-Vekīl, el-Vāriṡ,** (09) **el-Berr, el-Bā’iṡ, et-Tevvāb, el-Celīl, el-Cevād, el-Ḫabīr, el-Ḫālıḳ, Ḫayrü’n-nāṣırīn, ed-Deyyān,** (10) **eş-Şekūr, el-‘Aẓīm, el-Laṭīf, eş-Şāfī.** ***Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm.*** Bilüñgüz ėy ṭarīḳat ḳardaşlar- (11) ımuz,

---

[43] Kur’an-ı Kerim, Tع-Hع/20: 6-8 ayetlerinin bir kısmı:
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى (٦) وَإِن تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى (٧) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى (٨)
(Gنklerde, yerde ve ikisinin arasında bulunan şeyler ile toprağın altında olanlar hep O’nundur. * Eğer sen, sنzى aغıktan sنylersen, bilesin ki o gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir. * Allah kendisinden başka ilعh olmayandır. En gىzel isimler O’na mahsustur).

[44] بGنklerde olanlar ve gىzel isimlerپ(Kasdedilen bu mana değil).

Zāhidī ve Ṣafevīlerdin ki Allāh Te‘ālā —celle şānühu’l-‘azīz— mevcūd ve s̱ābit ve eḥad ve ṣamed ve (12) ḥayy ve ‘ālim ve ḳādirīdür müberrā varı naḳsdın, varı ṣıfāt kemālıylan ve hīç şey mevcūd (13) degül idi ol ẕāt-ı muḳaddesdin özge. Ol ẕāt-ı muḳaddesiñ baḥr-ı keremi ve muḥabbeti (14) ve şefḳatı ḥareket ve cūşiş ėdüb maḫlūḳāt mevc ü ḥubāb dėk ol baḥr cūşiş’idin **[33b]** (01) ḥāṣıl ve mevcūd oldılar ve ḫalḳ ėtmedi ‘ālemi iḥtiyāc ve ıżṭırārdın, bel maḥż tefażżul ve nihāyet-i (02) şefḳat-ılan ki cevādluḳ ṣıfatınıñ es̱er ve fāydasıdur, ol bir avuc susuz (03) ve muḥtācları öz zülāl feyż-i vücūdıdın behremend ve sīrāb ėtdi ki ol bīnevālar ol (04) ẕāt-ı muḳaddesi tanımaḳlan ve ol ḥüsn ve żiyā ve cemāl müşāhedesindin behrever olub (05) ser-efrāz ve mesrūr olalar. Pes ḫalḳı yaratmaḳ ve īcād ėtmak ġāyet ve fāyda- (06) sı ol ḫālıḳ-ı celīlniñ tanumaḳı ve ma‘rifetidür ve ma‘rifet fāydası ve ġāyeti muḥabbetdür (07) pes sa‘y ėdüñgüz ėy ṭarīḳat ḳardaşlarımuz ki muḥibblerdin olub ve muḥabbet s̱emeresindin (08) ki ol müşerref olmaḳ ve ibtihāc ve sürūrdur, muḥabbet-i ḥaḳīḳīniñ ḥüsn ve kemāl ve (09) cemālındın ki murād cennetu’llāhdın ol ma‘nā ve mertebedür ve ‘ārif ve muḥibbler maḫṣūṣ (10) cennetidür, payıñguz alub ebedü’l-ābād ol na‘īmdin ḫoş-vaḳt ve mültez̠z̠ ve ḥażret-i ḳādir-i (11) ẕü’l-celāl dergāhınıñ muḳarrebleridin olasız ki ol ṭāyifeniñ vaṣfında (12) buyurur ki “es-sābıḳūn, es-sābıḳūn, ulā’ike’l-muḳarrebūn” ve bėhişt ki (13) vaṣf oldı, a‘lā ve eşrefdür ol cennetdin ki ḥūr u ġılmān ve ḳuṣūr ve fevākih (14) ve özge ni‘metler daḫı onda va‘de olunubdur ki ol aṣḥāb-ı mübīn bėhişti ve maḳāmıdur. **[34a]** (01) Biz bundın soñgra beyān ėdaḳ ḫilḳat ve yaratmaḳ tertībini: Bilüñgüz ėy din ve ṭarīḳat (02) ḳardaş ve yoldaşlarımuz, çünki ḫālıḳ ve ṣāni‘-i ‘ālem —‘izzet kelimetuhū ve cellet ḳudretuhū ve ‘aẓumet (03) celāletuhū— müberrā ve münezzehdür varu naḳṣlardın ve ḫālıḳ ve tamām ėdendür ḳamu muḥtāclar (04) ve nāḳıṣları, ẕātı erfa‘ ve a‘ẓamdur tamāmluḳdın; pes evvel şey’ ki ol ḳādir-i ber- (05) kemāldın ẓuhūra gelür ve vücūd ḥulle vü ḫal‘atın gėymaḳa müşerref ve müzeyyen ol

nūrīdür (06) ki ẕātında hīç noḳsān yoḳdur ve ḳıyām iḥtiyācı yoḳdur özge maḫlūḳa levn (07) ḳıyāmı dėk cisme ve onıñ ẕāt ve ḥaḳīḳatı a‘lā ve eşrefdür cism ve cismānīdin (08) belki cism onıñ ẓıllınıñ kölgesidür ve ol ḥaḳīḳatıñ yaratan ve saḳlayanı (09) Allāh Te‘ālā’dur —celle şānüh— ve ḳamu eşyāya yėtişen ve bilen ol ẕāt-ı münevverdür ve ẓāhiri (10) ve bāṭını tamām nūrdur; eger fi’l-meẕel nisbet ėdeler ṣūrete ve muṣavver ola, ṣūretīdür (11) ki gözi ve ḳulaḳı ve ėli ve tili ve sāyir a‘żāsı ḳamu nūrdur. İḥāṭa ėder ve görer (12) ḳamu eşyānı ve münezzehdür ḳamu noḳṣān ve ‘aybdın; onıñ içün ki her kemāla ki lāyıḳ (13) ve sezāvārdur, ol ḫālıḳdın <ki tamāmluḳdın> erfa‘ ve a‘ẓamdur vāsıṭasız ol nūr içün ḥāṣıl ve (14) mevcūddur ve bu vechdendür ki lāyıḳ ve münāsib degül ḫālıḳ-ı ‘ālemdin —celle şānüh— **[34b]** (01) evvel ḳatla ol nūr-ı tamāmdın özge ṣādir ve mevcūd ola, zīrā ki tamāmiyyetdin yuḳaru (02) ve a‘lādur, pes Allāh Te‘ālā’nıñ evvel tecellīsiniñ eẕeri ki ẓuhūra gelebilür ol (03) nūr-ı kāmildür ki münāsibdür ol ḫālıḳa —‘aẓumet kelimetuhū— ve hīç reyb ü şekk yoḳdur (04) ki bėyle kāmil ẕāt ‘aḳldur ve ḥażret-i ḫatemü’l-enbiyā’ ve seyyidü’l-mürselīn bu ma‘nādın (05) ḫaber vėrüb buyurubdur ki “**Evvele mā ḫalaḳa’llāhu’l-‘aḳl**”[45]. Anıñ içün (06) ki ol ẕāt a‘lem ve aḳrebdür cenāb-ı ḳuds-ı ilāhīye ḳamu özge eşyālardın ve (07) muḥibraḳdur ḳamudın ol ẕāt-ı bī-zevāl-ı müte‘ālīye ve noḳṣān ṣıfatı ondın (08) ẓāyildür, pes nihāyet-i iṭā‘at ve ġāyet-i bendeluḳ onıñ-çün ḥāṣıldur ve hīç (09) vech-len ‘adem-i iṭā‘at ol ẕātda yoḳdur ve bu ma‘nāya işāret buyurur server-i (10) kāyināt “**Faḳāle lehū: aḳbil, fe-aḳbel. Ẕümme ḳāle lehū: edbir, fe-edber.**”[46] ve muṭī‘ olduḳı (11) içün idi ki Allāh Te‘ālā —celle şānüh— buyurdı ki öz cāh u celālım ḥaḳḳına ki yaratmamuşam (12) ve ḫalḳ ėtmemüşem sendin yaḳşu ve eşref hīç ḫalḳ ve hīç şey eşyādın ve ‘ālemī ki (13) ḫalḳı bu

[45] Bk: 29. aﻐıklama.

[46] Kﻊfﮐde (Usûlü’l-Kﻊfﮐ c. 1, s. 16) İmam Bﻊkır’dan anlatılan bir hadisin bir kısmı. Hadisin aslı ve tamamı:

لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْعَقْلَ اسْتَنْطَقَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَقْبِلْ فَأَقْبَلَ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَدْبِرْ فَأَدْبَرَ ، ثُمَّ قَالَ: وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي مَا خَلَقْتُ خَلْقاً هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْكَ، وَ لَا أَكْمَلْتُكَ إِلَّا فِيمَنْ أُحِبُّ، أَمَا إِنِّي إِيَّاكَ آمُرُ، وَ إِيَّاكَ أَنْهَى، وَ إِيَّاكَ أُعَاقِبُ، وَ إِيَّاكَ أُثِيبُ.

(Tanrı aklı yarattı, ona ﺑGel!ﭖdedi. Geldi. ﺑArkanı dﻥn!ﭖdedi. Dﻥndﻯ. ﺑYﻯzﻯnﻯdﻥn!ﭖdedi. Dﻥndﻯ. Sonra, ﺑBen senden daha yﻯce, şerefli ve iyi bir şey yaratmadım,ﭖ dedi. ﺑSenin gereğince ﻥdﻯllendirir, senin gereğince cezalandırırımﭖ).

nev‘din ola, ol ‘āleme “‘Ālem-i Ceberūt” dėrler ve ol melāyik ve rūḥānīler (14) ki ol ‘ālemdedürler ḳamu nihāyet-i ḥüsn ve ġāyet-i kemālda nūrānī ve mevṣūfdurlar **[35a]** (01) ḳamu yaḫşı ve ḫaṣ aḫlāḳa ve dāyim ma‘rifetu’llāh müstaġraḳı ve ḫayr-ı ḥaḳīḳī-yi cemālıñ vālih ü (02) ḥayrānıdurlar ve ḳamu bu ṣuver ve envār a‘lā ve erfa‘durlar ecsām ve mevāddın ve varu (03) müberrā ve müṭahherdürler ḳuvvet ve isti‘dāddın; pes hīç cihetdin yoḳluḳ ve zevāl (04) ol envāra yolı yoḳdur ve ḳamu ḥafīẓ-ı muṭlaḳ ḥıfẓ ve ḥimāyetinde nihāyet-i behcet ve (05) ḫoş-vaḳtluḳda ki ḳamu kemālāt ve leẕẕāt ol envār içün ḥāżır ve müheyyā ve mevcūd (06) dur ve ḥażret-i ḳuṭbu’l-evliyā ve ġavs̱ü’l-evtād Şeyḫ Zāhid —‘aleyhi’r-raḥmet ve’r-rıżvān— (07) buyurur ki her ne bu ‘ālem<-i fānī>de ölüdür, ol ‘ālem-i şerīfde tiri ve mevcūddur ve ol (08) ‘ālemde ölü ve cansız şey yoḳdur ve ḳamu bilüklü ve şu‘ūrludurlar, ḫ^{v}āh taş (09) ve ḫ^{v}āh der ü dīvār ve yazı ve daġlar ve aġaclar ve yėmişler ve özge şeyler söyle- (10) şüller ve ṣāḥib-kelāmdurlar ve dāyim Ḥażret-i Rabb-i celīl tesbīh ve tehlīline meşġūl ve (11) müstaġraḳdurlar ve rūḥānīler ki ol ‘ālemdedürler oñlaruñ müşāhede- (12) sindin dāyim ḫoş-vaḳt ve müteleẕẕiẕ ve mesrūrdurlar ve ġam u elem ve fitne vü fesād ol (13) nūrānī ‘āleme yolı yoḳtur ve ḥāżret-i sulṭānü’l-‘ārifīn ve ḳuṭbu’l-kāmilīn Şeyḫ Ṣafīye- (14) ddīn —ḳuddisa’llāh rūḥihī— buyurur ki ol ‘ālemi köhne ėtmez zamān niye kim ol nūrānī **[35b]** (01) ‘ālem-i zamāndan uçaraḳ ve yuḳaru ve ‘ālīraḳdur ve zamānıñ ėli ol ‘ālem ve ehliniñ (02) ėtegine yėtişmez ve arḳlar ve sular ki ol ‘ālemde revāndur varı āb-ı ḥayāt- (03) dur ve eşcār ve es̱mār ve sebzesi varı tirig ve ḥayātlu ve ser-sebz ü ḫurrem- (04) dürler ve dāyim ve hemīşe bahārdur ki hīç zād hīç cihetdin ol ‘ālemdin ki bėhişt-i ‘anber- (05) siriştdür ne ḳadar ki tenāvül ėdeler eksük olmaz. Ḥażret-i şeyḫu’l-‘ārifīn ve (06) zübdetü’l-evliyā’ Şeyḫ Cemāleddīn ‘Alī ol ‘ālem vaṣfında buyurur ki gümān ėtmeye- (07) siz ki cennet yėmiş ve es̱mārı bu ‘ālem yėmişleri kibi kes̱īfdür ki tenāvül (08)

ėdende muḫtāc ola taḥlīle ve defʿe, nėce ki bu ʿālemdedür; belki nihāyet-i leṭāfet ve[*] (09) nezāketdedürler ol mertebede ki oñlar ilen bu dünyā yėmişleri arasında (10) nisbet hīç vech-len yoḳdur. Ol yėmişler tenāvülidin bėhişt ehline aġurluḳ (11) ve s̱iḳl ve suḳm ḥāṣıl olmaz ve oñlardın eksük olmaz ve ol ʿālemiñ ḥūr u (12) ġılmānına ḳarıluḳ ve żaʿf yolı yoḳtur ve büzürgvār atam Sulṭān Burhāneddīn (13) buyurdı ki ol ʿālemiñ nihāyeti yoḳdur; vüsʿatı ėyledür ki Allāh Teʿālā —celle sulṭānüh— (14) her bir yevmine on bu ʿālem kibi belki ʿavālim-i ġayr-ı mütenāhī tefażżul ve ʿaṭā ėder". Cemʿī ṭāliblerdin **[36a]** (01) su'āl ėtdiler ki: "Nėce olur ki nihāyeti olmaya?". Cevāb dėdi ki: "Ol ʿalem cism degül (02) ki maḥdūd ve mütenāhī ola; ʿālemīdür nūrdın ki yėri ve gögi ve eşcārı ve enhārı ḳamu (03) bīnā ve şinevādur". **Su'āl** ėtdiler ki: "Ḫalāyıḳ birbirin görerler ve danışurlar?". (04) **Cevāb** buyurdı ki: "Ḥicāb ol ʿālemde mütaṣavver degül; pes ḳamu birbirlerin (05) görerler ve müşāhede ėderler ve tekellüm ėderler, eger baṣīret gözlerin velāyet nūrına (06) münevver ve ḳarīn ėdüb özlerin küdūret-i nefsānī ve ʿalāyıḳ-ı cismānīdin münezzeh ü (07) müberrā ėtmişler olalar; ve-illā görebilmezler. Bu maḳāmda ʿārif-i rabbānī Mevlānā (08) Celāleddīn Rūmī buyurur: "Rev ḳıyāmet şev ḳıyāmet-rā bėbin * Dīden-i her-çīz- (09) rā şarṭ est īn"[47]. **Suā'l** ėtdiler ki: "Ol ʿālemde gėce ve ḳaranḳu bardur?". (10) **Cevāb** buyurdı ki: "Gėce ve gündüz ol yėrde mümkin ve mütaṣavverdür ki gün (11) ṭulūʿı ve ġurūbı ola ve ol ʿālemde gün çıḳmaḳı ve batmaḳı mütaṣavver degül; belki (12) gündin ve gün nūrındın müstaġnīdürler ve ol ʿālem ışıḳluḳı cennāt-ı ḳuds-ı ilāhī nūr- (13) ındındur ve ol ʿālemiñ yėri ve gögi ol muṭahher nūrdın münevverdür; pes dāyim gündüz- (14) dür, bėyle kim Allāh Teʿālā —celle şānüh— buyurur: "Allāhu nūru's-semāvāt-ı ve'l-ʿarż" ve **[36b]** (01) ḥażret-i nūru'l-evliyā' ve sirācü'l-aṣfiyā' Şeyḫ Ṣadreddīn <eṣ-Ṣafevī> buyurur ki: "Bir igine delüg-

---

[*] Diğer satırda tekrar fazladan yazılmıştır.

[47] پرو قیامت شو قیامت را ببین * دیدن هر چیز را شرط است این :Git kıyamet ol, kıyameti gن r; her şeyi gنrmenin şartı budur. (Mevlana, Mesnevi, 6. defter, 756. beyit).

(02) indin tüşen ḳadarınca nūr ol ʻālemdin, ḳuyaşa mütecellī olur kim ḳuyaş bėyle (03) nūrānī ve mütecellī oldı ki yėr ve yėr ehli ol ışıḳ ilen münevver olub tiriglik ve (04) maʻāş ėderler ve birbirin bāḳī eşyānı görürler ve bu iḳtiżā'-i ḥikmet-i bāliġa-yı rabbānī- (05) dür <ki eger bėyle olmaya idi dāyim bu ʻālem ḳaranḳuluḳ ve ẓulmānī olurdı ve hergiz ışıḳ ve münevver degül idi; zīra ki bu ʻālem kes̱īf ve ẓulmānīdür,> güzgü eñgsesi kibi ve bu ʻālemiñg yüzi fi'l-ḥaḳīḳa ol ʻālemedür. Ol (06) cihetdendür ki eşyā onda münʻakis olur ve es̱eri cismiñg ol bir yüzindin (07) ẓāhir olur". Ve ḥażret-i tācü'l-mille ve'd-dīn Sulṭān Şeyḫ Zāhid —ḳuddisa'llāh Teʻālā (08) rūḥihī— buyurur ki ol ʻālem ve ol ʻālem ehli ḳamu müstaġnīdürler her kemāldın (09) ki oñglar içün mümkindür ve ol ʻālemde* telvīn yoḳtur, temkīn ʻālemidür ve her ne ol (10) ʻālemdedür, her biriniñg maḳām-ı maʻlūmı bardur ki ol mertebedin nāzil ve ṣāʻid olmaz- (11) lar; nėce kim Tañgrı Teʻālā —ʻazze ve celle— buyurur oñglar tili ilen: "Ve mā mennā illā lehū (12) maḳāmün maʻlūm"[48] tefāvütleri derecāt-ı maʻrifet ve muḥabbetdür ki ona göre behcet (13) ve sürūr ve salṭanatları bardur". **Su'āl** ėtdiler ki: "Ol ʻālemī ki vaṣf (14) ėtdüñgüz cismdür?". **Cevāb** dėdi ki: "Cism degül, nėçün ki cism añglamaz **[37a]** (01) ve müdrik degül ve bėyle cismānī daḫı degül, ki eger bėyle (02) ola idi pes ʻilm iḥāṭası ėdebilmezdi eşyāya ve biz bilürüz ki insān bu (03) ṣaġīr cism degül, belki cevherīdür ki ʻālem-i kebīr ondadur. Ėyle kim Ḥażret-i Seyyidü'- (04) l-vaṣīyyīn ve İmāmü'l-müttaḳīn Emīrü'l-mü'minīn bu maʻnāya işāret ėdüb buyurur: "**Ve** (05) **tezʻamü inneke <cirmü> cismün ṣaġīrün ve fīk-enṭavā'l-ʻālemü'l-ekber**"[49]. Pes ol (06) şey insāndın ki müdrikdür, cism ve cismānī degül, belki cevherīdür ʻālim. Soñgra söyledi (07) ki sirācü'l-müvaḥḥidīn ve zübdetü'l-muḥaḳḳiḳīn Şeyḫ Zāhid —ḳuddise sirruhū— buyurur kim "Ecsām (08) ol ʻālemde mevcūddurlar, yoḳ bu vücūd-ı kes̱īf ilen, belki çoḳ laṭīf ve

---

* Derkenar dـیzeltmede ۴عالمنده' olarak yazılmıştır.

[48] وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ ـبـ": Kur'an-ı Kerim: Sāffāt/37:164 (Melekler): "Bizden her birimizin belli bir makamı vardır."

[49] ـبـ وَ تَزعَمُ انَّکَ جسمٌ صَغيرٌ * وَ فِيکَ انطوَی العالَمِ الکَبَرِ پ[۴cirmی cism' yerine ۴cirm' olmalı] (Hz. Ali insana hiteben:) ـبـ Sen kـیغـیcـیk bir kـیtle olduğunu sanma; oysa ki senin iـغinde Bـیyـیk Evren sarmalanmıştırپ(Dívān-ı Mensūb be-Emírü'l-mü'minـگ, s. 45; Taşbaskı, Tebriz: H. 1283. Ayrıca bak: Tefـکـri Ŝāfí, c. 1, s. 58).

(09) naẓīfdürler ol mertebede ki gūyā ol ecsām bu ecsāmıñ̂ ervāḥıdurlar (10) ya'nī buñ̂larıñ̂ aṣlıdurlar" ve Ḥażret-i Şeyḫ Burhāneddīn dėdi ki "Bu ma'nānı (11) ḥażret-i sulṭānü'l-evliyā' ve zübdetü'l-'ārifīn Şeyḫ Ṣafiyeddīn'din —'aleyhi'r-raḥmet— (12) su'āl ėtdiler ki "Ol 'ālem daḫı mekān ve ẓarfdadur bu 'ālem kibi?". Buyurdı (13) ki maḥdūd ve mütenāhīdürler, yoḳ bu ẓarfda belki bu ma'nāya nihāyetleri yoḳdur ve isti'dād (14) ilen mevcūd olmazlar, belki Allāh Te'ālā —celle şānüh— ol 'ālemi isti'dādsız ve maddesiz **[37b]** (01) yaratdı ve vücūd 'aṭāsı ilen 'ademdin ḳurtardı, ėyle kim ḥażret-i imāmü'l-ḫāfiḳayn (02) ve seyyidü'l-vaṣīyyīn ve ḳıbletü'l-müvaḥḥidīn Emīrü'l-mü'minīn —ṣalevātu'llāhi ve selāmühū 'aleyh— buyurur: (03) "**Ṣuverün 'āriyetün 'ani'l-mevādd**"[50] **ilā āḫirihū** ve çoḳ aḥādiṣde bu ma'nāya işāret olubdur". (04) **Su'āl** ėtdiler ki zamān ol 'āleme iḥaṭası var?". <**Cevāb**> söyledi ki: "Ol 'ālem zamān (05) ve mekāna muḥīṭdür. 'Allāh Te'ālā —celle şānüh— ḳamu muḥīṭdür". **Su'āl** ėtdiler ki: (06) "Söyledüñ̂üz ki Allāh Te'ālā —celle şānüh— cismānī degül ve ol 'ālem daḫı cism ve (07) cismānī degül?". **Cevāb** dėdi ki: "Biz dėrüz ki insān yāḳūt degül ve dėrüz (08) ki aġac yāḳūt degül bundın ki bir şey'i iki şey'din ref' ėdaḳ şirket (09) lāzım degül". **Su'āl** ėtdiler ki: "Cevher nėçe ḳısmdur?". **Cevāb** dėdi ki: (10) "Cismdür ve ġayr-ı cism ve ġayr-ı cism ervāḥdurlar ve 'uḳūl ki kerrūbīlerdürler ve (11) Allāh Te'ālā ḳamunıñ̂ ḫālıḳı ve mūcididür". **Su'āl** ėtdiler ki: "Siz buyurduñ̂uz (12) ki Allāh Te'ālā evvel 'ālemi ḫalḳ ėtdi; āyā Allāh Te'ālā ḳādirdür ki evvel cismi īcād ėde?". (13) Cevāb söyledi ki: "Allāh Te'ālā ḳādirdür, lākin cismī ki evvel yarada, ol 'ālem-i (14) 'aḳlī olacaḳdur, yoḳ cism ve cismānī. Niye kim cism o çaḳ mevcūd olabilür **[38a]** (01) ki 'aḳl ve 'ālem-i 'aḳlī ola. Pes onıñ̂-içün ki bu 'ālem muḥtācdur ol 'āleme. Onıñ̂ (02) içün

[50] Tamamı: «صورٌ عاريةٌ عن المواد خاليةٌ عن الإستعداد تجلّى لها فأشرقت و طالعها فتلألأت فألقى فى هويتها مثاله فانظهر عنها أفعاله»[Al-i Muhammed] maddilik giyiminden sıyrılmış ve yetenekten boş suretlerdir ki [Tanrı] onlara tecelli edip ışık saғtı ve ve onları dışarı ғıkardı. İşte o zaman onlar parlak oldular ve onların zatında kendi misalini salıverdi ve yapacaklarını onlarla ortaya ғıkardı(Hz. Ali'ye mensup: Āmedī, Ġurerü'l-Ḥikem, 44. bنام, Harfu'ṣ-ṣād, mیselsel 5885. Ayrıca bak: Şerh-i Ġurer ve Dیrer-i Āmedī, c. 4, s. 218 ve Şerh-i Manẓūme-i Sebzevārī, s. 185).

Allāh Te‘ālā —celle şānüh— evvel ‘aḳl ‘ālemin̂g mevcūd ėder ki muḥtācün ileyhdür; (03) ondın son̂gra bu ‘ālemi ki cism ‘ālemidür yaratur ki muḥtācdur ve bundın Allāh Te‘ālā’- (04) nın̂g ‘aczi lāzım gėlmez, belki bu ‘ālemin̂g artuḳ iḥtiyācı lāzımdur ki ecsām ‘ālemidür. (05) Bilün̂güz ėy Zāhidī ve Ṣafevī ḳardaşlar ki Allāh Te‘ālā’nın̂g ḳudret ve cāh u celālı- (06) nın̂g ẓuhūrı ol ‘ālem-i şerīfde artuḳraḳdur bu ẓulmānī ‘ālemdin, onın̂g içün (07) ki ḳamusını māddesiz saḳlayubdur ve nihāyet ḥüsn ü behā ol ‘ālemdekilere ‘aṭā (08) ėdübdür, belki her birine ġayr-ı mütenāhī ‘ālemler in‘ām ėdübdür. Ol ‘ālem vaṣfı (09) ondın artuḳraḳdur ki bu muḫtaṣar risālede beyān ėtmaḳ ola ve bu evṣāf ki (10) beyān oldı azacuḳdur ol ‘ālem-i şerīf vaṣfından, zīra ki ġaraż bu risālede (11) bizüm i‘tiḳādumuz beyānıdur, bu ḳadara iktifā ėtduḳ. Bilün̂güz ėy şerī‘at-ı Muṣṭafavī (12) —ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve ālih— ve ėy ṭarīḳat-i Murteżavī —ṣalevātu’llāhi ve selāmühū ‘aleyh— ṭālibleri ki (13) ervāḥ iki ṭāyifedürler: bir ṭāyifenin̂g teveccühi ḫālıḳ-ı ‘ālemedür ve hemīşe maḥv ve (14) vālih-i envār-ı ilāhīdürler ve dāyim Allāh Te‘ālā’nın̂g tesbīh ve tehlīline meşġūldurlar ve **[38b]** (01) özge şey’e müteveccih ve meşġūl olmazlar ve ‘alāḳaları özge şey ilen yoḳdur; ya‘nī müteveccih (02) olmazlar bi’ẕ-ẕāt hīç şey’e ve müte‘alliḳ olmazlar on̂glara, belki mücerred ve münezzehdür- (03) ler varı ‘alāyıḳdın ve dāyim müstaġraḳ-ı envār-ı ilāhīdürler ki vaṣf ėtduḳ on̂glarun̂g* (04) aḥvālın ve an̂glardurlar feyż vāsıṭası cenāb-ı aḳdes-i ilāhīdin bu ‘āleme (05) ve bir ṭāyife an̂glardurlar ki Allāh Te‘ālā on̂gları müvekkel ėdübdür bu ecsāma (06) ki an̂glarun̂g ṣuverlerinin̂g maẓharıdurlar ki Allāh Te‘ālā —celle şānüh— öz keremi ilen (07) ėyle ondın** son̂gra kim ol şerīfi ḫalḳ ve tamām ėtdi bu ‘ālem ki "‘ālem-i enfüs"dür (08) ve on̂ga "‘Ālem-i Melekūt" dėrler ve evvelki ‘ālem şerāfetinde degül, eger-çi mücerreddürler ve bu ḳısm (09) cevāhir cevāhirīdürler ki ecsāma ḳıyāmları yoḳdur, belki ecsāmın̂g ḳıyāmı on̂glara- (10) dur, ammā ef‘ālları ẓāhir olmaz, illā ālāt-ı cismānī

* Metinde ilgi eki normal n ile yazılmıştır: ۴اونكلارون’.
** Metinde: ۴ondı’ (اوندى).

ve ḳuvā-yı cüsdānī ilen ve bu (11) nev‘ cevāhir ervāḥ ve melā’ikedürler ki Allāh Te‘ālā an͡gları ecsām ‘ālemine mülāṣıḳ ve (12) mücāvir ḫalḳ ėtmişdür ki ecsāma taḥrīk ve terbiyet ėdeler fāyda ve ġāyet içün, (13) yoḳ ki laġv ve ‘abes̱ ola ki niyekim ol mücerredü’ẕ-ẕātların͡g vücūdı bi’lġayrdur, yoḳ (14) bi’ẕ-ẕāt ve ḥażret-i ḫālıḳ-ı ‘ālem ba‘żī bu ervāḥlara bir ḳuvvet vėrübdür ve ba‘żīye **[39a]** (01) ḳuvā-yı müte‘addid ‘aṭā ėdübdür ve her rūḥa bu ervāḥdın melekī müvekkeldür ki ol melek (02) fermān ve tedbīri ilen cismde fi‘l ėderler ve ba‘żī bu nüfūsdın ėyle muṭī‘ ve fermān(03) maḥvı ve müstaġraḳdurlar cism tedbīrine ki hīç vech-len idrāk ėdebilmezler, belki me’mūr (04) ve müteveccihdürler ‘ālem-i mülk terbiyetine ol vech-len ki Tan͡grı Te‘ālā ta‘līm ve terbiyet ėdüb- (05) dür ve ol ervāḥ nebātīyyedürler ve ba‘żī ḳuvvet-i ḥissī daḫı ‘ināyet ėdübdür ki (06) ba‘żī fi‘lleri idrāk ilen on͡glardın ẓuhūra gelür ve ammā eks̱er fi‘lleri ol (07) melek tedbīri ilendür ki bun͡glara fermān-fermādur, fermān-fermā-yı küll emri ilen (08) ve ol nüfūs-ı cismānī-yi ḳavī ilen idrāk ėderler. **Su’āl** ėtdiler büzürg-vār (09) atam Sulṭān Burhāneddīn’din ki siz buyurdun͡guz ki cism ve cismānīler müdrik (10) degül, bes nėce cismānī ḳuvā ilen idrāk ėderler?”. **Cevāb** dėdi ki: “Farḳdur (11) idrāk ilen ālet-i idrāk arasında, ėyle kim kerkü ile neccār arasındadur ki (12) cism ḳuvāsı mā-bihi’l-idrākdur, tīşe kibidür ve rūḥ neccār kibi ve ḥażret-i (13) sulṭānü’l-‘ārifīn ve ḳuṭbu’l-mürşidīn Şeyḫ Zāhid —ḳuddise sirruhu’l-‘azīz— buyurubdur (14) ki: “Nüfūs yā ta‘alluḳları semāvīyyātadur yā arżīyyāta niye kim cism bu iki nev‘din artuḳ **[39b]** (01) degül ve nefs, nefs degül mādām ki müte‘alliḳ degül cisme; bes bu ḳısm melāyik ba‘żī müte‘alliḳ ve (02) müstekendür semāvīyyātda ve ba‘ẓī arżīyyātda, ammā ol melāyik ki müstekendürler (03) ecsāmda ḳuvā-yı ḥissīyyeleri yoḳdur, ya‘nī göz ve til ve ḳulaḳ ve ġayre ḳuvādın (04) yoḳlarıdur, belki bir ḳuvvetdür ḳamu semāvī ecsāmda, lākin melekī maḫlūḳ ve bar- (05) dur bu melāyikdin özge ki ol melek bun͡glarun͡g āmiri ve müdebbiridür ‘ilm (06) ilen”. **Su’āl** ėtdiler ki “Āyā ol nev‘ melāyik görürler ve ėşidürler

ve (07) söyleşürler?”. **Cevāb** dėdi ki: “Belī, tesbīḥ daḫı ėderler, ammā baṣīret gözi ve (08) tili ilen, yoḳ bu cüsdānī göz ve til ilen ve fikr ü ḫayāl ü vehm ü ḥāfıẓa ve meẕkere- (09) leri bar, yoḳ dimāġ ḳuvāsı ilen, belki bu ef‘ālı ėderler öz ẕātları ilen ve māżī (10) ve müstaḳbel fi‘llerinde yoḳdur ve ġaybet ve ḥużūr yoḳdur ve bu ḳısm melāyike ol (11) mevcūdātdındur ki evvelki ‘ālemde mevcūddurlar ve ecsām-ı semāvātiyyening muḥarriki (12) onglardurlar ‘ilm ve fermān-fermāluḳ ilen ve nüfūs muḥarrekdürler iṭā‘at ve (13) fermān-berdārluḳ ilen ve bu ḳısm melāyike olmasa niẓām olmaz ve tertīb berṭaraf (14) olur ve bėyledür arżīyyātda daḫı ki her bir cisme ecsāmdın iki melek müvekkeldürler **[40a]** (01) ki biri āmir ve biri me’mūrdur ḫālıḳ ve āmir-i küll ḥükmi ilen ve bėyledür ḳamu besāyiṭde ve (02) aḥcār ve ġayre de, ammā nebātda ḳuvā-yı cismānī çoḳ ve müte‘addiddür ki rūḥları ol ḳuvā (03) ilen ef‘āl-ı muḫtelif ėdürler ve aḥvālları muḫtelif olur ve bėyledür ḥayvān ve insān- (04) da daḫı ve ol cevāhir ve melāyik ki beyān olundı varluḳ ve vücūdları mādde ve (05) cismde degül, belki ecsām onglardın mevcūd ve var ve bāḳīdürler ve ol (06) cevāhiring ḳıyām ve vücūdları özge cevāhir ilendür ki bunglardın yuḳaru ve aḳvā- (07) durlar, ėyle kim irelüde ẕikr olundı ki anglara ‘kerrūbīler’ ve ‘melāyike-yi ‘ıllīyyīn’ dėrler (08) ve bu cevāhir ki ecsām müdebbiridürler, bunglaring fi‘lleri mādde ve cismdedür ve ḳāyim (09) ve mevcūddurlar cismde ki anglarung fi‘li mādde olmadın ve mādde vesāṭeti (10) olmadın ṣādir ve mevcūd olmaz ve eşyā’-i ‘aḳlīyye ve ḥissīyye mevcūd ve mümeṡṡel olurlar (11) bu ‘ālemde ve ol cihetdindür ki bu ‘ālem mevcūdlarına ‘miṡāl ‘ālemi’ dėrler, lākin emṡile (12) ki ol ‘ālemde mevcūddurlar, ḥissī eşyādın ḥikāyet ve nişān vėrebilürler dürüst- (13) luḳ ve tamamluḳ vechiylen, lākin ḥikāyet göstermegi eşyā’-i ‘aḳlīyyeni bunglaring (14) ḫilāfınadur, zīra kim ‘aḳlī eşyāning ḥikāyeti ve görünmegi miṡālda ṣādıḳ ve ḥaḳ **[40b]** (01) vech-len degül, belki rūḥ muẓṭarib ve müşevveşdür ol ‘ālem mevcūdlarınıng żabṭında (02) öz ḳuvvetinde ve fikr ve revīye-i ḥareketi ilen, gūyā ki müşevveş ġayr-ı

müvāfıḳ ems̱ile ilen anıñ (03) ḳuvvetinde mevcūddur ve ba‘żī vaḳt olur ki ḫayālda adıylan saḫlanur ve mümes̱s̱el (04) olur ki ‘aḳlī ẕāt ve ma‘nāsından onıñ ḳuvvetinde ki ḫayāldur, hīç şey mümes̱s̱el (05) degül ve bu ‘ālemdür mis̱āl ‘ālemi ve terkīb ve te’līf ve taḥlīl ‘ālemi nüfūs aḫbārı ilen (06) ki eger bėyle olmayaydı, fikr ve rü’yet mevcūd olmazdı ve ḳamu eşyā-yı taṣavvurīyye bu (07) ‘ālemdedür muḥāṭ olmaḳ ilen, yoḳ ḥulūl ilen. Bilüñgüz ki bu ervāḥ ki vaṣf (08) ėtduḳ, cismleriñ cānı ve rūḥıdurlar ki eger ol ervāḥ olmayalar bu cism (09) ‘āleminde hīç ṣūret yoḳdur ve hīç şey tiri ve ḥayy degül, belki ma’dūmdurlar bi’lküllīyye (10) ve ḳamu bu rūḥlar müttaṣıldurlar ‘aḳl ‘ālemine ve oñlardın emr ḳabūl ėderler ve cism (11) tedbīri ėderler; pes ba‘żī bu ervāḥdın çün cism ve māddeleri i‘tidāla yavuḳ olur (12) ṣāḥib-i ḥiss olurlar; pes idrāk ėderler eşyā’-i cüz’īyyeni ol ālāt ilen ki (13) ḥażret-i Ḥaḳ Ta‘alā öz raḥmet ve şefḳatı ilen oñlara ‘aṭā ėdübdür, tanurlar eşyānı (14) ve bilürler ḳuvālarınıñ ḳadr-i ẓuhūrı ilen* oñlarıñ ḫavāṣṣını; pes her ne ecsām ‘āleminde **[41a]** (01) ẓāhir ve mevcūd olur, oñlaruñ maẓharı ve mebde’i ol ‘ālemdür ve her ne kim bar ve mevcūd- (02) dur, añlarıñ ḫālıḳı ve mūcidi Allāh Te‘ālā’dur —celle şānühu’l-‘azīz— ya‘nī hīç şey o ‘ālem-ineñ (03) Tañrı Te‘ālā arasında yoḳdur ve ḥażret-i ḳuṭbu’l-mürşidīn Şeyḫ Zāhid —ḳuddise sirruhū— (04) buyurur ki melāyike-yi muḳarrebīn ‘aḳl ‘ālemindendürler ve maḫlūḳātda ‘aḳl ḳamu eşyādın (05) nūrānīraḳ ve tecerrüdi artuḳdur. Ol cihetdin münāsibdür ki ol şey’ ki Allāh (06) Te‘ālā’dın ẓuhūra gele, vücūd ḫal‘atına lāyıḳ-ı ‘aḳl ola ve ondın soñra melā’ikī ki (07) mücāvirdürler ecsāma ve nüfūs ‘ālemindendürler ve tecerrüd ve envārları ol mertebede (08) degül, ẓuhūr ve vücūd ḫal‘atına fāyiz olurlar ve ecsām ‘ālemi nüfūs ‘ālemindin soñra (09) ṣādir ve mevcūd oldılar, niye kim çoḳ ẓāhirdür ki münāsebet olmadın hīç şey hīç (10) şeydin tapunmaz ve ḫalḳ olmaz”. **Su’āl** ėtdiler ki: “Evvelki ‘ālemde çoḳ (11) melāyik vardur yā bir melekdür?”. <**Cevāb**:> Şeyḫ

* Fazladan bir ۴ki’ yazılmış, ىstغىizilmiştir.

Burhāneddīn cevāb dėdi ki: “Allāh Te‘ālā’dın (12) —celle celālüh— evvel ‘aḳl ṣādir ve mevcūd oldı ki ol ‘aḳla “‘aḳl-ı evvel” dėrler, ėyle kim (13) aḫbārda vāḳi‘dür ve evvel ‘aḳl bir ve vāḥiddür, niye kim bir irelü ve muḳaddemdür iki (14) ve üç ve özge a‘dāda, pes Allāh Te‘ālā’dın evvel mertebe bir ḫalḳ ẓāhir ve mevcūd oldı ve ol bir şey **[41b]** (01) ‘aḳldur ve eşrefdür ḳamu ‘aḳllardın ve rūḥlardın ve ḳamu nūrlardın ve (02) ondın soñra özge melāyik Allāh Te‘ālā’dın ṣādir ve mevcūd oldılar ve ẓuhūra geldiler (03) tertīb ilen biri biriñdin soñra ve her irelüki sebebdür soñrakı ḫalḳa, yoḳ (04) özindin, belki Tañrı Te‘ālā’dın —celle şānüh— ve ol ẕāt-ı şerīf-i müte‘āl müsebbibü’l-esbāb (05) ve ḫālıḳu’l-ḫalḳ-ı muṭlaḳdur ve ol melāyik ki ol ‘ālemdedürler ve oñlardın hīç (06) ikisi bir mertebede degüller herbiriniñ mertebesi ol biriniñ mertebesindin (07) özge ve ayrudur ve herbiriniñ bir ḫaṣṣ eẟeri nüfūs ve ervāḥ ‘āleminde bardur (08) belki ecsām ‘āleminde daḫı bardur, lākin nüfūs ve ervāḥ ciheti ve vesāṭeti ilen ve her- (09) biri añlardın ecsām ‘āleminde bir mülkleri bardur ki oñlaruñ fi‘li evvel (10) öz mülk ve vilāyetlerinde ẓāhir olur ve ondın soñra özge mülk ve vilāyet- (11) lerde, meẟelā evvel fi‘lleri ‘arşda ve kürsīde ve züḥal göginde yā özge kevākib (12) göglerinde tā merkeze yėtişe ve ondın soñra terkīblerde ve mürekkeblerde ki evvel (13) ma‘den ve nebāt ve ḥayvān ve insāndur fi‘l ėderler; pes gög ve yėr īcādınıñ fāyda (14) ve ġāyeti insāndur ve insān ġāyeti Allāh Te‘ālā’nıñ ma‘rifeti, bėyle kim aḥādīẟ-i ḳudsī- **[42a]** (01) de vāḳi‘dür: “**Küntü kenzen maḫfiyyen, aḥbebtü en u‘refe fe-ḫalaḳtü’l-ḫalḳa li-en** (02) **u‘ref**”[51] ve bėyle kelām-ı mecīd’inde buyurur: “**Ve mā ḫalaḳtü’l-cinne ve’l-inse** (03) **illā li-ya‘büdūn**”[52] ve muḥāldur ki insān vücūdınıñ fāyda ve ġāyetine mürşid ve (04) mu‘allimsiz yėtişebile ve mu‘allim-i muṭlaḳ Allāh Te‘ālā’dur —celle ẟenā’üh— pes żarūrdur ki Allāh (05) Te‘ālā insān nev‘indin mu‘allim ve mürşidī oñlara göndere ki

[51] Hadis-i Kutsi: ﭘكُنتُ كَنزاً مَخفيّاً احبَبتُ أن أُعرَفَ فَخلَقتُ الخَلقَ لِاَن أُعرَف ﺑ (Ben gizli bir hazine idim; bilinmekliğimi istedim ve bu halkı yarattım ki bilineyim).

[52] Kur'ân-ı Ker≤m, Zعriyعt/51: 56 ﭘوَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﺑ (Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım).

on̂ları Allāh Te‘ālā’- (06) nın̂ ma‘rifetine ve <‘ibādetine>* hidāyet ėde ve bėyle kimseye nebī ve peyġamber dėrler. (07) **FAṢL: Nübüvvet İs̱bātında**. Bilün̂üz ve āgāh olun̂uz ėy Zāhidīler ve (08) Ṣafevīler ki Allāh Te‘ālā –celle şānüh— öz ḥikmet-i kāmili ilen ḳuds ‘āleminde insān (09) ervāḥın īcād ėtdi ki müştāḳ-ıdılar ol ervāḥ Allāh Te‘ālā ma‘rifet ve ‘ibādetine, (10) pes īcād ėyledi ecsādı ve nüzūl buyurdı ervāḥları ecsāda ki yėtişeler (11) öz müştāḳlarına ki ol ḫālıḳ-ı ‘ālim ma‘rifetidür ve onın̂ ‘ibādet ve (12) iṭā‘atından a‘lā merātib ve derecāta yėtüb öz ẕevātın tanuyalar ve bileler (13) öz noḳsān ve iḥtiyācların ve ol nüzūl ve ta‘alluḳda in‘ām ve i‘ṭā ėtdi (14) on̂lara meşā‘irdin ve ālātdın ol ḳadar ki on̂lara gerek-idi, belki artuḳraḳ **[42b]** (01) żarūretdin, lākin ol bilük kāfī degül idi ol ervāhın̂ rücū‘ı içün ‘ıllīyyīn (02) ‘ālemine ėyle kim bellü ve ẓāhirdür, belki muḥtāc idiler <ėyle>* kimseye öz nev‘lerindin ki (03) vāsıṭa ola on̂lar ilen ḫālıḳları arasında ki ta‘līm ėde ve göstere an̂lara (04) yol ve ṭarīḳatī ki ḳurb sebebi ve vuṣūl mūcibi āferīdegār-ı ‘āleme ola; pes ol kimse (05) vāsıṭadur ḫalḳ ilen ḫālıḳ arasında ki ḳuds ‘ālemindin müstefīż olub (06) ifāża ėde ṭabī‘at ve ḫalḳ ‘ālemine ki ol devletlü bereketiden her kimse öz (07) lāyıḳ ve münāsib kemālına yėtüb bėhişt yėrine dāḫil olub her biri öz mertebesinde (08) ḫoşvaḳt mütemekkin olub maḳām ėdeler ve bėyle kimseye ki vaṣf olundı “nebī” (09) ve “peyġamber” dėrler. Pes żarūrdur ki ol nebī mevṣūf ola bir cihetdin ṣıfātu’llāh (10) ve bir cihetdin daḫı mevṣūf ola beşer ṣıfātına ve bėyle kimsenin̂ ṭiyneti a‘lā ve (11) eşrefdür elbette ḳamu ol ḫalḳdın ki onın̂ zamānındadur ve cesedi bī- (12) ‘ayb ve tamāmraḳdur ḳamu benī-nev‘i insāndın ve gerekdür ki tāmmü’l-ḫılḳa ola ve żarūr- (13) dur ki ol ḫalīfetu’llāhdın hergiz yaman fi‘l ẓāhir olmaya ki ḫalḳ nefretine ve bī- (14) i‘timādluḳına bā‘is̱ ola, belki ma‘ṣūm ola ve her ne ondın soralar vāfī ve şāfī **[43a]** (01) cevāb vėrebile ve her du‘ā ki ėde müstecāb ola ve ṣāḥib-i i‘cāz ola, onın̂ (02) içün ki ḫalāyıḳ ona muṭī‘ ve münḳād olalar ve

* Önce yazılmış olan ‘هدايته’ çizilmiş ve *‘ibādetine*’ biçiminde düzeltilmiştir.
* ‘Her’ kelimesi ‘ėyle’ diye düzeltilmiştir.

lāzımdur ol ḫalīfeye ki nehy ėde (03) ḫalāyıḳı ol ef‘āldın ki ıraḳ ėder ḫalḳı Allāh Te‘ālā’dın ve buyura ve emr ėde (04) ol ef‘āl ve a‘māla ki ḫalḳıñ yavuḳluḳınıñ sebebi ola ḫālıḳına ve Allāh Te‘ālā’- (05) nıñ buyurduḳını ḫalḳa yėtüre ve ḫalḳı evāmir ve nevāhīye taḥrīṣ ėde ve bu beyāndın (06) ẓāhir oldı ki peyġamber żarūrdur, ammā lāzım degül ki ḳamu zamānda peyġamber ola, lākin lāzım (07) ve vācibdur peyġambere ki ümmetine ḫalīfe ta‘yīn ėde ki ondın soñra peyġamberiñ dīni (08) ol vaṣīye ḳayim ola ve onıñ sözi peyġamber sözi ola ki ḳamu da‘vāy[ī] ki (09) ümmet arasında vāḳi‘ ola ol vaṣī ref‘ ėyleye ve gerekdür ki peyġamber ḫalīfesi (10) şebīh ola peyġambere ḳamu evṣāfda ve ḳamu ḫalāyıḳdın yėgraḳ ve yaḳşuraḳ (11) ola ve ḳamu ẓāhirī ve bāṭınī ‘ayblardın arı ve müberrā ola ve hergiz ondın yaman fi‘l (12) baş urmaya ve ma‘ṣūm ola ve çünki bu delāyil ilen nebī ve vaḥy s̱ābit oldı (13) bilüñgüz ki tevātür ilen bize ve sāyir ḫalāyıḳa ẓāhir ve bellü olubdur ki ḥażret-i seyyid-i (14) beşer Muḥammed bin ‘Abdullāh —ṣalevātu’llāhi ‘aleyhi ve ālih— cism ‘ālemin nūr-ı ḳudūmı ile münevver ve **[43b]** (01) müzeyyen ėdüb nübüvvetin berāhīn-i ‘aḳlī ve ḥissī ilen ki ma‘ārif-i rabbānī ve şaḳḳ-ı ḳamer ve sūsmār (02) şehādeti ol ḥażretiñ nübüvvetinedür, s̱ābit ve ẓāhir ėtdi ve Allāh Te‘ālā’dın kitābī (03) ki küll-i ḫalāyıḳ onıñ bir āyetidin ‘ācizdürler ki ol Ḳur’ān-ı Mecīd’dür, geltürdi (04) ki imdi ḫalḳ arasında şāyi‘dür ve ḳamu ḫalḳı kelime-yi ṭayyibe-yi “Lā ilāhe illa’llāh”a çaḳırub (05) da‘vet ėtdi ve çoḳ ḫalḳı şol kelime-yi ṭayyibe taṣdīḳine müşerref ėtdi ve ayurdı haḳ (06) i‘tiḳādı bāṭıldın ve mez̠mūm ef‘āl ve a‘mālı yaḳşu ve maḥmūd ef‘āl ve a‘māldın ve (07) emr ve terġīb ėtdi ḥaḳ i‘tiḳādıñ taḥṣīline ve maḥmūd ef‘āl ve a‘mālıñ müdāvemet (08) ve müvāẓabetine ve men‘ ve cezā ėtdi bāṭıl ‘aḳāyidiñ ve mez̠mūm a‘māl ve ef‘āldın, etemm ve ekmel (09) vechlen ėyle kim ḫavāṣṣ-ı ümmet arasında meşhūr ve ma‘mūl ve müstaġnīdür beyān ve burhāndın (10) ki ol ḥażretiñ buyuruḳ ve iṭā‘atınıñ sebebi ilen ḫalāyıḳ bėhişt duḫūlına (11) ve Ḥażret-i Allāh Te‘ālā’nıñ ḳurbına müsta‘id olalar ve ol cemā‘at ki tekebbür

ėtdiler (12) ve iṭā‘at ėtmediler, Allāh Te‘ālā’nıñ ḳurb (13) ve raḥmetindin maḥrūm ve dūzaẖ ‘aẕābına müheyyā oldılar ve ondın soñra ki Resūlullāh risālet (14) teblīġin ėtdi muḥkem ve tamām ėtdi ol dīni ẖalīfe ta‘yīni ilen ol vaḳt ki ḥaccetü’- **[44a]** (01) l-vedā‘dın mürāca‘at ėtmişdi ve Ġadīr-i Ḫum menzilinde nüzūl ėtmiş-idi ve ḳamu ‘uẓamā’-i (02) ümmet ve ṣaḥābe-yi kibār ol menzilde Ḥażret’iñ ḳulluḳında cem‘ ve ḥāżır idiler: (03) “**El-yevme ekmeltü leküm dīnüküm ve etmemtü** (04) **‘aleyküm ni‘metī ve reżaytü lekümü’l-İslām**”[53] ol ḳażīyyedin ẖaber vėrür ve ol (05) vāḳı‘a bėyle idi ki Ḥażret-i Resūl ol menzil-i şerīfde nüzūl ėtmiş-idi ki Cebrā’īl nāzil (06) oldı ve bu āyeni geltürdi ki: “**Yā eyyühe’r-Resūlü belliġ mā ünzile ileyke fe-in** (07) **lem tef‘al fe-mā bellaġte risāleteke ve’llāhü ya‘ṣumike mine’n-nās**”[54]. Ḥażret (08) dėve cihāzındın minberī düzetüb ol minbere çıḳub ol ṭarīḳ-len ki ḳamu ümmet (09) arasında meşhūr ve mütevātirdür, Ḥażret-i Emīrelmü’minīn ‘Alī bin Ebī-Ṭālib’i (10) minbere çaḳırdı ve öz mübārek köynegine dāẖil ėtdi ve “Laḥmüke laḥmī”[55] ḥadīs̱in (11) buyurdı ve ondın soñra buyurdı: “**Yā eyyühe’n-nās! Elestü evlā biküm** (12) **min enfüsiküm. Ḳālū: Belī yā Resūlullāh.**”[56]. Soñra Ḥażret-i Emīrelmü’minīn’iñ elin (13) tutub ol ḥażreti minberiñ üstünde ucaltub buyurdı: “**Men küntü** (14) **mevlāhu, fe-‘Alīyyün mevlahu**”[57] āẖire tėk ve ondın soñra du‘ā ėtdi ki: “**Allāhümme [44b]** (01) **ve āl-i men vālāhu ve ‘ādi men ‘ādāhu**”[58] ḥadīs̱ āẖirine tėk* ve ḥażret-i Allāh Te‘ālā (02) —celle celālüh— ol ḥażreti ẖoşvaḳt ėtdi bu āye-yi şerīfe nüzūlı ilen ki “**el-yevme** (03) **ekmeltü leküm dīneküm ve**

---

[53] پاَليَومَ اَكمَلتُ لَكُم دِينُكُم وَ اَتمَمتُ عَلَيكُم نِعمَتى و رَضَيتُ لَكُمُ الاِسلامَ

[54] پيا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغ ما اُنزِلَ اِلَيکَ فَاِن لَم تَفعَل فَما بَلَّغتَ رِسالَتَکَ وَاللهُ يَعصِمُکَ مِنَ النّاس

[55] Hz. Peygamber’in Hz. Ali’ye s‌ۏylemiş olduğu bir hadis: پلَحمُکَ لَحمِى و دَمُکَ دَمى (Etin etimdir, kanın kanımdır).

[56] پيا اَيُّهَا النَّاس اَلَست اَولى بِكُم مِن اَنفُسِكُم قالوا بَلى يا رَسولُ الله: Ey halk! Acaba ben size kendinizden daha yakışır değil miyim? Evet, ey Allah’ın resulۍ dedilerپ(Birۼok İslami kaynağa gۏre Haccetü’l-veda۴da -18 Zihacce 10 H. gۍnۍ- Hz. Peygamber son hac dönüşünde Gadکri Ĥum ۼانۍnde halkı toplayıp bu soruyu sorarak Hz. Ali’yi halifesi olarak göstermiştir).

[57] پمَن كُنتُ مَولاهُ فَعَلىٌّ مَولاهُ: Ben kimin mevlasi isem, Ali de onun mevlasıdırپ(Gadir hadisinin sonu. Bak: 36).

[58] پاَللّهُمَّ والِ مَنْ والاهُ، وَعادِ مَنْ عاداهُ: Ey Allah’ım, onu (Ali’yi) seveveni sev; ona dۍşmanlık yapana düşmanlık yap!پ (ۏnceki hadisin devamı).

* Metinde اخرنه تينکۓ’ gibi yazılmıştır.

etmemtü ‘aleyküm ni‘metī ve rażıytü lekümü’- (04) l-İslāme dīnen”[59] ve ṣaḥābe ḳamu tehniyet ėtdiler, lākin çün ṣaḥābe ba‘żī dünyā (05) ehli ve ona rāġıb ve ba‘żī Allāh Te‘ālā’ya ṭālib ve āḫirete rāġıb idiler, Ḥażret-i (06) Resūlullāh’dın soñgra iki fırḳa oldılar. Ḳalīlī ki Allāh Te‘ālā ṭālibi (07) āḫirete rāġıb idiler ol ‘ahde bāḳī ḳaldılar ve ol fırḳa ki dünyā ṭālibi ve (08) onıñg ġurūrına rāġıb idiler cem‘iyyet ėdüb özlerindin ḫalīfe ki dünyāya (09) ṭālib ola ve ol cemā‘at hevāsı ineñg ḫilāfet ėde ta‘yīn ėtdiler (10) ve Tañgrı Te‘ālā’nıñg ḥükmindin ve Peyġamber rıżāsındın dönüb bāṭında (11) öz küfrlerine rāci‘ oldılar ve ẓāhirde dünyā maṣlaḥatı içün Ḥażret-i Resūlullāh (12) dīnine ḫalīfe oldılar ve çoḳ taġyīrler ol dīn-i metīn-i mübīnde ėtdiler ve onı öz (13) ehvā’-i fāsidelerine te’vīl ėtdiler; ėyle kim mütevātir ve meşhūrdur ve Ḥażret-i Allāh Te‘ālā’- (14) dın ve Resūlullāh’dın ḥayā ėtmeyüb özlerin ḫalifeleri ilen bu dünyāda la‘nete ve **[45a]** (01) āḫiretde ‘aẕāb-ı elīm ve nār-ı caḥīme mübtelā ėtdiler ve çün bu ḥareket çoḳ ḳabīḥ ve (02) nāşāyist ve ġalaṭ idi ve ḳabāḥatı çoḳ ẓāhir idi, irāde ėtdiler ki ẓāhirde (03) buna ma‘ḳule ṣūreti vėreler. Özge ġalaṭ ki ondın ġalaṭraḳ ve nā-ma‘ḳūlraḳ (04) idi tüştiler ve bunıñg beyānı ol kim öz aralarında ḫilāf ėtdiler, ba‘żī ḫalīfe (05) ta‘yīnin inkār ėtdiler ve ba‘żī inkār ėtmediler, lākin dėdiler ki Müslümanlar maṣlaḥatı içün (06) Ebā Bekr ḫilāfete evlādur ve bilmediler ki bundın oñglara lāzım geldi ki yalan <vechlen> Ḥażret-i (07) Allāh Te‘ālā’ya nisbet vėrdiler ve bėyle çoḳ sözler dėdiler ve fi‘ller (08) ėtdiler ki ḳamu ḳabīḥ ve küfr idi; ėyle kim meşhūrdur ki bu nā-şāyist ḳavl ve fi‘l- (09) ler ümmet teşvīşine bā‘is̱ oldı ve yėtmiş üç fırḳa muḫtelif Müslümanlar arasında (10) tapuldı ve bu ḳadar fitne ve fesād ki ol zamāndın imdiye dėk* Müslümanlar arasında (11) oldı ve olur, ondın oldı. Ol cümledin biri Ḥażret-i İmām Ḥüseyn —ṣalevātu’- (12) llāhi ve selāmühū ‘alyh—iñg şehādetidür. Pes bu sözlerdin

---

[59] ﺑ أَلْيَومَ أَكمَلتُ لَكُم دِينَكُم وَأَتمَمتُ عَلَيكُم نِعمَتِى وَ رَضِيتُ لَكُمُ الاِسلامَ دِينًا ﺑ:پBugün size dininizi bütünleştirdim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam’ı beğendim.پ(Kur’an-ı Kerim, Mā’ide/5: 3. ayetin ortası).

* Metinde ‘imdiyedin’ (ايمديهدين) gibi yazılmıştır.

ẓāhirdür ki Ḥażret-i Emīre- (13) lmü’minīn bilā-fāṣıla imām ve ḫalīfe-yi be-ḥaḳdur ve ondın soñgra Ḥażret-i İmām Ḥasan ve (14) ondın soñgra Ḥażret İmām-ı Ḥüseyn ve bėyle tā Ḥażret-i Ṣāḥibüzzamāne’din —ṣalevātu’llāhi **[45b]** (01) ‘aleyhüm ecma‘īn— ėyle kim Ḥażret-i Resūlullāh —ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve ālih— iḫbār ėtdi on iki (02) imāma ve ol ḥażerātıñg adların beyān ėtdi ve oñglardurlar ulū’l-emr (03) ki Allāh —celle s̱enā’üh— oñglaruñg iṭā‘atine emr ėdübdür, ėyle kim kelām-ı (04) mecīdinde buyurur: “Aṭī‘u’llāh ve aṭī‘u’r-resūle ve üli’l-emri minküm”[60] ve ol (05) ḥażerātdurlar ki şāhiddürler ḫalḳa ḳıyāmet güni ve oñglardurlar (06) ebvābu’llāh ve sübülu’llāh ve delālet ėden ve yol gösteren Tañgrı Te‘ālā (07) ve oñglardurlar Allāh Te‘ālā’nıñg ‘ilminiñg ẓarfı ve maẓharı ve ma‘ṣūmdurlar (08) ḳamu ḫaṭā ve żaleldin[61] ve oñglardurlar ki ref‘ ėdüb Allāh Te‘ālā anglardın (09) rics ve yamanluḳı ve ṭāhir ėdübdür ḳamu naḳṣ ve ḫaṭādın, ėyle kim kelām-ı mecīdinde (10) buyurur: “İnnemā yürīdu’llāhü li-yüẕhibe ‘ankümü’r-ricse Ehle’l-Beyti ve yüṭahhireküm taṭhīren”[62] (11) ve delāyil ve i‘cāz āyesidürler ve oñglaruñg mes̱eli bu ümmetde (12) sefīne-yi Nūḥ mes̱elidür ki herkim ėl oñglaruñg ėtegine urdı (13) nācī ve restgārdur ve teḫallüf ėden hālik ve mu‘aẕẕebdür hemīşe ve hīç şek (14) yoḳdur ki oñglaruñg ḥubbı ėyidür ve buġżları küfr ve nifāḳ; elbette oñglaruñg **[46a]** (01) emri emru’llāhdur ve nehyleri nehyu’llāh ve ṭā‘atları Tañgrı Te‘ālā ṭā‘atıdur (02) ve oñglaruñg dostları Tañgrı Te‘ālā’nıñg dostıdur ve düşmen- (03) leri ‘adüvvu’llāhdur ve muḥāldur ki ‘ālem Ḥażret-i Resūlullāh’dın soñgra (04) boş ḳala ol ḥażerātıñg birisiniñg vücūdındın ve bu zamānda (05) ḫalīfetu’llāh ve imām-ı ḳāyim-i āl-i Muḥammed Ḥażret-i Mehdī ṣahibü’z-zamāndur —ṣalevātu’llāhi (06) ve selāmühū ve berekātühū ‘aleyhi ve ‘aleyhüm ecma‘īn— ve ol ḥażret ėyle kimsedür ki (07) ol ḥażretiñg ẓuhūrınıñg zamānında tolar ‘ālem ‘adldin, nėcekim özge (08) zamānlarda

---

[60] ﴿أطِيعُوا الله وَ أطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِى الأمرِ مِنكُم﴾ Allah’a itaat edin. Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine (yöneticilere) de itaat edin. (Nisā/4: 59, ayetin bir parçası).
[61] Metinde yanlış olarak: ‘ذلل’.
[62] ﴿اِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذهِبَ عَنكُمُ الرِّجسَ أهلَ البَيتِ وَ يُطَهِّرَكُم تَطهِيرًا﴾ Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor. (Kur’an-ı Kerim, Ahzab/33: 33, ayetin son parçası).

toludur ẓulmdın ve ol ḥażretdür kim ẓāhir ėder Allāh Ta‘āla (09) —celle şānühu’l-‘azīz— öz dīn-i ḳavīmini ol ḥażretiñ ẓuhūr ve vücūd-ı ẓāhiri (10) ilen ėyle kim buyurur: “Li-yuẓhirehū ‘ale’d-dīni küllihī ve lev kerihe’l-müşrikūn”[63] ve açar (11) ve fetḥ ėder Allāh Te‘ālā —celle şānüh— ol ḥażret ėli ilen meşārıḳ ve meġāribi (12) ki ḳalmaz yėr yüzinde hīç buḳ‘a ve mekānī ki eẕān nidāsı ol mekānda (13) çekilmeye ve ḥażret ẓuhūr ėdende nüzūl ėder Ḥażret-i Īsā —‘alā Nebīyyinā ve ‘aleyhi’s-selām— (14) ve iḳtidā ol ḥażrete ėdüb namāz ḳılar ve her kimse ol ḥażret eñgsesinde **[46b]** (01) namāz ḳıla ėyledür ki Ḥażret-i Resūlullāh eñgsesinde namāz ḳılmış ola (02) ve ol ḥażretiñ nef‘i ve fāydası yėtişür ḳamu ḫalḳa, ẓuhūrınıñ zamānında, ėyle (03) kim gün ṭulū‘ı vaḳtında* fāydası yėtişür ḳamuya ve ġaybet zamānında (04) fāydası yėtişür ėyle kim bulutlu günde ḳuyaşıñ nef‘i yėtişür ḳamuya. (05) Żarūrdur ol ḥażreti bu evṣaf-ılan tanumaḳ ve ḳamu işlerde (06) ol ḥażretdin isti‘ānet istemek budur bizüm i‘tiḳādımuz (07) ol imām ve ḫalīfeye ve ḳamu ata ve ābālarımuz ve mürşidlerimüz (08) i‘tiḳādı ve’s-selāmü ‘alā meni’t-tebe‘a’l-hüdā.

[63] ﺑـ لِيُظهِرَهُ عَلَى الدّينِ كُلِّهِ وَ لَو كَرِهَ المُشرِكُونَ پ:ﺑـMüşrikler istemesler de dinini bىtىndinlere ىstىnkılmak iغin [peygamberini hidayet ve hak ile gنnderen O’dur.]پ(Kur’an-ı Kerim: Ŝaf/61:9, ayetin son kısmı).

* Metinde: ۴vaḳtıdanda’ (وقتيدنده).

3. DİZİN

A, Ā, ‘A, ‘Ā

āb <Far. *a.* Su.

ā.+ı+(āb-ı ḥayāt) 35b/02

ābā <Ar. ‘آباء *a.* (eb’in çoğulu) Atalar.

ā.+larımuz 46b/07

ābād <Ar. *a.* (ebed’in çoğulu) Sonsuzluklar.

ā.+(ebedü’l-ābād) 1b/07, 2b/05, 33b/10

‘abeṡ <Ar. *sf.* Boş, anlamsız, saçma.

‘a. 38b/13

‘ābid <Ar. *sf.* Âbit, ‘ibādet eden.

‘ā.+(mürşid-i ‘ābid) 29b/01

‘abidīn <Ar. (‘ābid’in çoğulu) *sf.* İbadet edenler.

a.+(nūru’l-‘ābidīn) 3b/04

acı *sf.* Acı.

a. 6a/12

‘āciz <Ar. *sf.* Aciz, zayıf, güçsüz.

‘a. 27a/09

‘a.+(ġayr-ı ‘āciz) 20a/10

‘a.+(olmaḳ) 26a/02

‘a.+dürler 43b/03

‘acz <Ar. *a.* Âcizlik.

‘a. 20a/04, 32a/08

‘a.+i(1) 38a/04

‘a.+indin 27a/09

aç- *f.* Açmak.

a.-ar 46a/10

a.-ub 2b/14

ad *a.* Ad, isim.

a. 31b/05, 31b/07, 31b/13, 31b/14

a.+a 31a/03

a.+dın 31b/11

a.+ı(1) 30b/14, 31a/01, 31a/01, 31a/07, 31b/06, 31b/08

a.+ı(1)dur 25a/12

a.+ı(2) 31a/02, 31b/09

a.+ılan 31b/12

a.+ın 19a/06

a.+ında 15b/13

a.+ıylan 40b/03

a.+ī+(ḳoymaḳ) 31a/10

a.+ī+(mevṣūf-ı her ad) 31a/06

a.+lar 28a/12, 32b/07, 32b/13

a.+lara 31a/07, 31a/11

a.+larda 20a/07

a.+ların 45b/02

a.+nañ 32b/13

a'dād <Ar. (''aded'in çoğulu) *a.* Adetler, sayılar.

'a.+a 41a/14

'adālet <Ar. *a.* Adalet.

a.+din 19a/07

a.+dür 19a/12

a.+ine 19a/08

'aded <Ar. *a.* Adet, sayı. ↔ **a'dād**.

'a. 1b/10

'a.+i(1) 32b/12

ādem <Ar. *a.* İnsan.

a. 8a/06

'adem <Ar. *a.* Yokluk, olmayış.

'a. 15a/12, 15b/03

'a.+din 14b/14, 15a/02, 15a/10, 18a/11, 37b/01

'a.+i 15a/14

'a.+i+('adem-i iṭā'at) 34b/09

'a.+i+('adem-i şirk) 28b/08

'a.+iñ 1b/07

ādemluḳ <Ar+T. *a.* İnsanlık, insan olma durumu.

a.+ı 8a/06

'ādil <Ar. *sf.* Âdil, adaletli.

'a. 19a/12

'a.+dür 19a/13, 19a/13

'a.+īdür 26a/05

'adl <Ar. *a.* Adalet, adillik.

'a.+din 46a/07

'a.+i(1) 19a/10

'adüvvu'llāh <Ar. *a.tam.* Allah'ın düşmanı.

a.+dur 46a/03

āfāt <Ar. *a.* ('āfet'in çoğulu) Afetler, musibetler, belalar.

ā.+dın 9b/06

āferīdegar <Far. *a.* Yaratıcı, yaradan.

ā.+ı+(āferidegār-ı 'ālem) 8b/06, 42b/04

āgāh <Far. *sf.* Haberdar, bilgili.

ā.+(olmaḳ) 3a/05, 6a/05, 11b/01, 42a/07

aġac *a.* Ağaç

a. 37b/08

a.+lar 35a/09

aġurluḳ *a.* Ağırlık.

a. 35b/10

aḥādīṡ <Ar. *a.* ('ḥadīṡ'in çoğulu) Hadisler.

ā.+de 25a/11, 37b/03

ā.+i+(aḥādīs̱-i ḳudsī) 41b/14

aḫbār <Ar. *a.* (‘ḫaber’in çoğulu) Haberler.

a.+da 41a/13

a.+ı(1) 40b/05

aḥcār <Ar. *a.* (‘ḥacer’in çoğulu) Taşlar.

a. 40a/02

‘ahd <Ar. *a.* Söz, anlaşma.

‘a.+e 44b/07

āheste <Far. *zf.* Yavaş, yavaşça.

ā. 9a/09

āḫir <Ar. *sf.* Son.

ā. 32a/10, 32a/11

ā.+e 44a/14

ā.+i(1) 1b/04, 17a/02, 17a/02, 17a/04, 17a/07, 17a/08

ā.+īdür 1b/04

ā.+ine 44b/01

āḫiret <Ar. *a.* Ahiret, öbür dünya, son dünya.

ā.+de 45a/01

ā.+e 44b/05, 44b/07

aḥkām <Ar. (‘ḥukm’un çoğulu) *a.* Hükümler.

a.+ındın 24a/02

aḥkem <Ar. *sf.* En hâkim ve adaletli, en çok hükmeden, en hikmetli.

aḥkemü’l-ḥākimīn *a.tam.* <Ar. hakimlerin hakimi, hakimlerin en adaletlisi (Allah’ın vasfı) 21a/04

aḫlāḳ <Ar. *a.* Ahlak.

a.+a 35a/01

a.+ı+(aḫlāḳ-ı ḥamīde) 7a/03

a.+ı+(aḫlāḳ-ı ḥamīdīyye) 6b/08

a.+ı+(aḫlāḳ-ı ilāhīyye) 7a/09

a.+ı+(aḫlāḳ-ı rezīle) 6b/09

Aḥmed <Ar. *k.a.* Kişi adı.

a. 31a/08

a.+ in̂g31a/09

aḳṣar <Ar. *sf.* Pek kısa, daha kısa, daha özlü.

a. 2b/13

aḥvāl <Ar. *a.* (‘ḥāl’in çoğulu) Haller, durumlar.

a.+ın 38b/04

a.+ları 23a/01, 40a/03

aḫyār <Ar. *a.* (‘ḫayyir’ ve ‘ḫayr’ın çoğulu) Hayırlılar; iyilik sevenler.

a.+(ḫulefā’-i aḫyār) 27b/10

ʿaḳāyid <Ar. *a.* ʿعقائد ('aḳīde'nin çoğulu) Akideler, inançlar.

ʿa.+i+(ʿaḳāyid-i ḥaḳ) 2b/14

ʿa.+in 2b/08

ʿa.+ine 2b/13

ʿa.+iñ 43b/08

ʿa.+ümi(2)+(ḫülāṣa-yı ʿaḳāyidümi) 2b/08

aḳder <Ar. *sf.* En kudretli.

a.+dür 19b/14

aḳdes <Ar. *sf.* En kudsî, en mübarek.

a.+i+(cenāb-ı akdes-i ilāhī) 38b/04

ʿaḳīde <Ar. *a.* İnanılan, inanç.

ʿa. 3a/07

ʿa.+sidür 3a/08

ʿāḳil <Ar. *sf.* Akıllı.

a.+leriñ+(cemīʿ-i ʿāḳiller) 32a/09

ʿaḳl <Ar. *a.* Akıl, us.

ʿa. 2a/08, 8a/04, 8a/05, 8a/06, 8a/08, 8b/01, 8b/03, 8b/06, 8b/10, 8b/14, 9a/05, 9a/11, 9b/08, 12b/05, 12b/07, 12b/09, 12b/14, 13a/02, 15a/03, 17b/06, 25a/14, 38a/01, 38a/02, 40b/10, 41a/04, 41a/04, 41a/12, 41a/13

ʿa.+(lāyıḳ-ı ʿaḳl) 41a/06

ʿa.+a 17b/05, 25a/12, 41a/12

ʿa.+a+(gelmek) 17b/07

ʿa.+dadur 12b/10

ʿa.+dın 8b/03, 17b/14

ʿa.+dur 7b/14, 8a/03, 25a/13, 34b/04, 41b/01

ʿa.+ı(2) 8b/04

ʿa.+ı+(ʿaḳl-ı evvel) 41a/12

ʿa.+ınıñ 9b/07

ʿa.+ıñ 12b/06

ʿa.+lan 19a/04

ʿa.+lar 26a/06

ʿa.+lardın 13a/10, 41b/01

ʿa.+umuzda 17b/02

ʿa.+uñuz 8b/11

ʿaḳlī <Ar. *sf.* aklî, ussal.

ʿa. 40a/14, 40b/04

ʿa.+(ʿālem-i ʿaḳlī) 37b/14, 38a/01

ʿa.+(berāhīn-i ʿaḳlī ve ḥissī) 43b/01

ʿaklīyye <Ar. (ʿaḳlī'nin dişili) *sf.* Aklî, ussal.

ʿa.+(eşyāʾ-i ʿaḳlīyye ve ḥissīyye) 40a/10

ʿa.+ni+(eşyāʾ-i ʿaḳlīyye) 40a/13

‘aḳlsuzluḳ <Ar+Tür. *a.* Akılsızlık.

‘a.+dın 21a/13

aḳluḳ *a.* Aklık, beyazlık.

a. 15a/06

‘aḳreb <Ar. *sf.* En yaḳīn, daha yaḳīn.

‘a.+dür 34b/06

‘aks <Ar. *sf.* Ters.

‘a.+i(1)dür 9b/10

aḳṭāb <Ar. (‘ḳutb’un çoğulu) *sf.* Kutuplar; ṭarīḳat reisleri, şahlar.

a.+(ḥażret-i ḳutbu’l-aḳṭāb) 5a/09, 15a/01, 15a/07, 16b/09

aḳṭār <Ar. (‘ḳuṭr’un çoğulu) *a.* Çaplar.

a. 22a/03, 26a/07

a.+a 22a/02

a.+ı(1) 26a/08

a.+ındın 7a/07, 9a/10

aḳtarmaḳ Aramak.

a. 4a/07

aḳvā <Ar. *sf.* Daha güçlü, en kuvvetli.

a.+dur 28a/09

a.+durlar 40a/06

aḳvāl <Ar. (ḳavl’in çoğulu) *a.* Kaviller, sözler.

a.+ları.(ef‘āl u akval) 6b/12

āl <Ar. *a.* Hanedan, sülale.

a.+i+(āl-i Muḥammed) 46a/05

al- *f.* Almak.

a.-mışdur+(irşād) 27b/06

a.-mışdur+(irşād ve ḫırḳa almaḳ) 5a/13

a.-ub 33b/10

a‘lā <Ar. *sf.* Daha iyi, en iyi, en üstün, en yüksek.

a. 23b/14, 33b/13, 34a/07, 35a/02, 42a/12, 42b/10

a.+(mele’-i a‘lā) 9a/10

a.+dur 34b/02

a.+ya+(mele’-i a‘lā) 8b/12

a‘la ‘ıllīyīn <Ar. (yükseklerin yükseği) *a.* Cennette en yüksek yer.

a.+de 27b/14

‘alāḳa <Ar. *a.* İlgi, alaka, *bağ.*

a.+(bā’iṡ-i ḳaṭ‘-ı ‘alāḳa) 10b/14

a.+ları 38b/01

a.+sı 10b/13

a‘lām <Ar. (‘‘alem’in çoğulu) *a.* Alametler, izler.

a.+ül+(ḥāfıẓ-ı a‘lāmü’l-ḥaḳ ve’l-ḥaḳīḳat) 6a/02

‘alāmāt <Ar. (‘‘alāmet’in dişil çoğulu) *a.* Alametler, izler, göstergeler.

‘a.+dın 10b/02

‘a.+ı(1) 17a/10

‘a.+ıdur 12b/11

‘a.+ılan 26b/01

‘alāmet <Ar. *a.* İz, gösterge.

‘a. 32a/06

‘a.+i+(şey’-i ẕī-es̱er ve ‘alāmet) 10b/02

ālāt <Ar. (‘ālet’in çoğulu) *a.* Âletler, araçlar.

ā. 40b/12

ā.+dın 42a/14

ā.+ı+(ālāt-ı cismānī) 38b/10

‘alāyıḳ <Ar. ‘الئك’ (‘ *‘alāḳa*’nın cem’-i mükesseri) *a.* Alakalar; bağlar.

‘a.+dın 38b/03

‘a.+ı+(‘alāyıḳ-ı cismānī) 36a/06

‘a.+ı+(‘alāyıḳ-ı nefsānī-yi ẓulmānī) 6a/14

‘ālem <Ar. *a.* Dünya.

‘ā. 19a/09, 34b/06, 35b/01, 35b/06, 35b/07, 35b/14, 36a/01, 36a/12, 36b/05, 36b/05, 36b/08, 36b/08, 37a/12, 37a/12, 37b/04, 37b/06, 38a/01, 38a/08, 38b/07, 38b/08, 40a/11, 40b/01, 46a/03, 46a/07

‘ā.+(ḫālıḳ-ı ‘ālem) 8a/01

‘ā.+(ḥażret-i ḫālıḳ-ı ‘ālem) 38b/14

‘ā.+(perverdgār-ı ‘ālem) 9a/11

‘ā.+(ṣāni‘-i ‘ālem) 34a/02

‘ā.+de 35a/08, 35b/02, 36a/04, 36a/09, 36a/11, 36b/09, 37a/08, 39b/11, 40a/11, 40a/12, 41a/10

‘ā.+dedür 35b/08, 36b/10, 40b/07

‘ā.+dedürler 34b/14, 35a/11, 41b/05

‘ā.+dekilere 38a/07

‘ā.+din 35b/04, 36b/02, 38a/06

‘ā.+din+(ḫālıḳ-ı ‘ālem) 34a/14

‘ā.+dür 19b/14, 40b/05, 41a/01

‘ā.+e 34b/13, 35a/13, 37b/04, 38a/01, 38b/04

‘ā.+e+(āferīdegār-ı ‘ālem) 42b/04

‘ā.+edür 36b/05

‘ā.+edür+(ḫālıḳ-ı ‘ālem) 38a/13

‘ā.+i(1) 11b/01, 40a/11, 40b/05, 40b/05, 41a/08

‘ā.+i(2) 4b/12, 9a/09, 16a/02, 33b/01, 35a/14, 37a/14, 37b/12, 38a/03

‘ā.+i(2)+(āferīdegār-ı ‘ālem) 8b/07

‘ā.+ī 34b/12, 36b/13

‘ā.+īdür 11b/01, 36a/02

‘ālem-i ‘aḳlī Zihin âlemi, İslami felsefede üç âlemden biri (âlem-i akl, âlem-i nefs, âlem-i cirm). 37b/13, 38a/01

‘ālem-i ceberūt Kadim zat âlemi 34b/13

‘ālem-i enfüs Nefisler âlemi, İslami felsefede üç âlemden biri (âlem-i akl, âlem-i nefs, âlem-i cirm). 38b/07

‘ā.+i+(‘ālem-i fānī) 35a/07

‘ā.+i+(‘ālem-i kebīr) 37a/03

‘ā.+i+(‘ālem-i mülk) 39a/04

‘ā.+i+(‘ālem-i şerīf) 35a/07, 38a/06, 38a/10

‘ā.+i+(‘ālem-i zamān) 35b/01

‘ā.+i+(‘ālem-i melekūt) 38b/08

‘ā.+idür 36b/09, 38a/03, 38a/04

‘ā.+in 7a/07, 43a/14

‘ā.+inde 40b/09, 40b/14, 41b/07, 41b/08, 41b/09, 42a/08

‘ā.+indendürler 41a/04, 41a/07

‘ā.+indin 41a/08, 42b/05

‘ā.+ine 9a/10, 38b/11, 40b/10, 42b/02, 42b/06

‘ā.+ineñ 41a/02

‘ā.+ini 11b/11

‘ā.+iñ 35b/11, 35b/13, 36a/13, 36b/05, 38a/02, 38a/04

‘ā.+ler 38a/08

‘ālemī <Ar. (‘‘ālem’e mensup) *sf.* Dünyalı, dünyaya ait.

‘ā.+lere 20b/10

‘ālemīn <Ar. (‘‘ālem’in çoğulu) *a.* Âlemler, dünyalar.

‘ā.+(bā’iṡ-i īcādü’l-‘ālemīn) 2a/14

‘ā.+(mürşide’ṭ-ṭālibīn fi’l-‘ālemīn) 4b/10

‘ā.+(mürşidü’l-‘ālemīn) 5a/01

‘ā.+dürler+(raḥmetün-li’l-‘ālemīn) 2b/03

ālet <Ar. *a.* Alet, aygıt, araç.

ā.+e 2a/08

ā.+i+(ālet-i idrāk) 39a/11

‘ālī <Ar. *sf.* Yüce, üstün, ulu.

‘ā. 8b/08, 11b/05

‘ā.+raḳdur 35b/01

‘Alī bin Ebī Ṭālib *k.a.* Sünnilik’te 4. halife, Şiilik’te 1. İmam sayılan ve Hz. Muhammed’in damadı olan ünlü İslamî şahsiyet (öl. 40/661).

‘a.+i(2) 44a/09

‘Alī ibn-i Ebī Ṭālib → **‘Alī bin Ebī Ṭālib**.

‘a. 30b/05

‘ālī-miḳdār <Ar. (Farsça devrik tam.) *sf.* Yüksek değerli, âlîcenap.

‘a. 2b/11, 5a/12, 5b/03

‘ālim <Ar. *sf.* Bilen, bilici; âlim, bilgin.

‘ā. 1b/01, 16a/07, 19a/10, 20a/04, 23a/12, 28b/02, 28b/03, 29a/01, 31a/07, 32b/06, 33a/12, 37a/06

‘ā.+(ḫālıḳ-ı ‘ālim) 42a/11

‘ā.+dür 11b/10, 12a/04, 16b/10, 26a/05, 26a/14, 26b/05, 27a/11, 28a/14, 28a/14, 28b/05, 28b/06, 28b/14, 31a/08

‘ā.+īdür 1b/11, 20a/10

‘ā.+i+(‘ālim-i ḥāżır) 25b/08

‘ālimluḳ <Ar+Tür. *a.* Alimlik, alim olma durumu.

‘a. 28b/05, 28b/06

‘Alīyy ibn-i Ebī Ṭālib → **‘Alī bin Ebī Ṭālib**.

‘a. 2b/02

‘a.+e 4b/08

‘Alīyy ibnü’l-Ḥüseyn İmām Zeynü’l-‘ābidīn *k.a.* İmam Hüseyn’in oğlu ve Şiilik’te 4. İmam.

‘A. 3a/14

Allāh <Ar. *öz.a.* Allah, Tanrı.

A. 24a/13, 31b/06, 31b/08, 32a/02, 32b/14, 45b/03, 46a/08

Allāh Te‘ālā <Ar. *öz.a.* Yüce Tanrı.

A. 4b/01, 7b/01, 8a/04, 10a/04, 13a/09, 13b/01, 13b/02, 14b/02, 14b/04, 15a/02, 15b/02, 16a/08, 16b/06, 16b/09, 16b/12, 17a/01, 17a/04, 17a/06, 17a/10, 17a/13, 17b/01, 17b/05, 18a/02, 18a/06, 18a/09, 18a/11, 18b/05, 18b/11, 18b/13, 19a/04, 19a/14, 19b/14, 19b/14, 20a/09, 20b/09, 21b/13, 24b/06, 24b/08, 24b/09, 25b/02, 25b/12, 28a/03, 28a/13, 29b/09, 29b/10, 32b/09, 32b/13, 33a/11, 34b/11, 35b/13, 36a/14, 37a/14, 37b/05, 37b/06, 37b/11, 37b/12, 37b/12, 37b/13, 38a/02, 38b/05, 38b/06, 38b/11, 42a/04, 42a/08, 42a/09, 44b/06, 45b/08, 46a/11

A.+(Ḥażret-i Allāh Te‘ālā) 44b/01

a.+da 12a/02, 15b/11, 24b/14, 31a/14

A.+dın 8a/03, 15a/09, 15a/13, 15a/14, 17b/12, 24a/12, 24b/05, 24b/13, 41a/05, 41a/11, 41a/14, 41b/02, 43a/03, 43b/02

A.+dın+(Ḥażret-i Allāh Te‘ālā) 2a/12, 44b/13

A.+dur 34a/09, 41a/02, 42a/04

A.+nı 13a/11, 17a/09, 20a/07

A.+nıŋ̂ 2b/03, 6a/11, 8b/08, 9a/05, 9a/07, 12a/04, 12a/10, 12b/03, 13a/07, 14b/06, 14b/13, 15a/04, 15a/11, 15b/01, 15b/09, 16a/01, 16a/03, 16a/05, 16a/05, 16a/10, 16b/01, 16b/02, 16b/07, 17a/04, 17b/07, 17b/08, 20a/02, 23b/14, 25a/05, 25b/06, 26b/08, 28a/07, 28b/11, 31b/03, 34b/02, 38a/03, 38a/05, 38a/14, 41b/14, 42a/05, 43a/04, 43b/12, 45b/07

A.+nıŋ̂+(Ḥażret-i Allāh Te‘ālā) 18a/14, 43b/11

A.+ya 11a/12, 28b/01, 44b/05

A.+ya+(Ḥażret-i Allāh Te‘ālā) 45a/07

‘ām(m) <Ar. *sf.* ‘عَامّ’ Genel, herkese ait.

‘ā. 23a/09

‘ā.+(sālik-i ‘āmm) 11a/08

‘ā.+(ḳuvvet-i ‘āmm) 20b/07

a‘māl <Ar. (‘‘amel’in çoğulu) *a.* Ameller, işler, yapılanlar.

a. 43b/08

a.+a 43a/04

a.+da 6a/08

a.+dın 43b/06

a.+ı(2) 43b/06

a.+ı+(a‘māl-ı menhīyye-yi denīyye) 6b/08

a.+ı+(a‘māl-ı ṣāliḥiyye) 6b/08

a.+ı+(a‘māl-ı şaḳḳa) 6a/13

a.+ıŋ̂ 6a/10, 43b/07

‘amel <Ar. *a.* İş, yapılan, eylem.

‘a. 3a/09

‘a.+(ėtmaḳ) 6b/07

‘a.+(ėtmek) 7a/11, 7b/05

‘a.+e 7b/08

‘a.+e+(‘amele geltürmek) 6a/09

‘amelsiz <Ar-Tür. *zf.* Amel olmadan, eylemde bulunmaksızın.

‘a. 7b/06

‘amīḳ <Ar. *sf.* Derin.

‘a. 13b/01

a.+dür 14a/08

āmir <Ar. *sf.* Emreden, buyuran; âmir.

ā. 40a/01

ā.+i(1) 39b/05

ā.+i+(āmir-i kül) 40a/01

‘amm <Ar. *a.* Amca, babanın kardeşi.

‘a.+indin 5b/04

ammā <Ar. *bağ.* Ama, lakin.

a. 20a/01, 22b/10, 26b/04, 38b/10, 39a/06, 39b/02, 39b/07, 40a/02, 43a/06

‘anāṣır <Ar. (‘unṣur’un çoğulu) *a.* Unsurlar.

‘a. 13b/14, 14b/03, 21b/05

‘a.+dın 24a/01

‘a.+ıñg 22b/09

‘anber-sirişt <Ar-Far. *sf.* Ambere karışmış, amberle yoġrulmuş, amber kokulu.

‘a.+dür+(behişt-i ‘anber-sirişt) 35b/04

anda (uzak gösterme zamirinin bulunma hali) Onda.

a. 14b/10

andın (3. t.ş. ve uzak gösterme zamirinin ayrılma hali) Ondan.

a. 12b/01, 14b/10, 17b/01, 17b/05, 20b/14

a.+dur 20a/14, 21b/04

anıñg (3. t.ş. ve uzak gösterme zamirinin ilgi hali) Onun.

a. 8a/08, 12a/11, 12b/06, 20b/01, 21a/05, 25b/14, 26a/12, 27a/01, 31a/03, 32a/12, 34b/05, 40b/02

a.+(ṭarafına) 21a/01

a.+çün 12b/06, 13a/12, 15a/14, 17a/07, 17a/07, 17a/08, 17a/13, 17b/12, 20b/13, 21a/07, 21a/14, 21b/01, 21b/02, 21b/04, 21b/05, 21b/07, 21b/09, 21b/14, 22a/02, 22b/11, 23b/11, 27a/04, 27a/05, 28a/11, 28b/12

a.+içün 18b/11

a.+landur 9a/11

añga (uzak gösterme zamirinin yönelme hali) Ona.

a. 20b/07

añgla- *f.* Anlamak.

a.-duñguz 16b/12

a.-duz

a.-maz 36b/14

a.-ruz 24b/07, 28a/14, 30a/10, 30a/11

a.-ya 8b/02

a.-yaḳ 25b/09

añglamazluḳ *a.* Anlamazlık.

a.+dın 13b/13

añglan- *f.* Anlaşılmak, fehmolunmaḳ.

a.-a 31a/07

a.-ur 31b/11

añglanmaḳ Anlanmak, anlaşılmak

a.+içün 31b/12

añglar *zm.* (3. ç.ş. ve çoğul uzak gösterme zamiri) Onlar.

a.+a 40a/07, 42b/03

a.+dın 41b/09, 45b/08

a.+durlar 38b/04, 38b/05

a.+ı(2) 38b/11

a.+ıñg 41a/02

a.+uñg 38b/06, 40a/09

apar- *f.* Götürmek, alıp varmak. <alıp bar-

a.-maz+(fāyda) 7b/07

ara *a.* Ara, mesafe.

a.+larında 45a/04

a.+sında 1b/11, 18b/09, 25a/03, 25a/14, 26b/09, 26b/10, 28b/09, 31b/11, 35b/09, 39a/11, 41a/03, 42b/03, 42b/05, 43a/09, 43b/04, 43b/09, 44a/09, 45a/09, 45a/10

a.+sındadur 11b/12, 39a/11

‘arażḳ <Ar. ‘عَرَض’ *a.* İlinek (felsefe).

a. 2a/07, 2a/07, 18b/08, 18b/09, 18b/10

a‘ref <Ar. *sf.* Pek ma’ruf, çok bilinen; çok anlayışlı, fazla bilgili.

a.+ül+(a‘refü’l-‘urefā fi’l-ma‘ārifü’l-ilāhīyye) 5b/10

arı *sf.* Temiz, müberra, münezzeh. ↔ **aru**.

a.+(olmaḳ) 43a/11

‘ārıż <Ar. *sf.* Sonradan olan, ortaya çıkan; tesadüfî olay.

‘ā.+dur 29b/03

‘ā.+lar 29b/04

‘ārif <Ar. *sf.* Bilen, bilgide ileride olan, âşinâ, tekellüfsüz bilen ve anlayan (sufi).

‘ā. 6a/01, 33b/09

‘ā.+(ḳuṭb-ı ‘ārif) 29b/01

‘ā.+i+(‘ārif-i rabbānī) 36a/07

‘ārifīn <Ar. (‘‘ārif’in çoğulu) *sf.* Arifler.

‘ā.+(ḥażret-i ḳuṭbu’l-‘ārifīn) 19a/08

‘ā.+(ḥażret-i sulṭānü’l-‘ārifīn) 39a/13

‘ā.+(ḥażret-i şeyḫu’l-‘ārifīn) 18a/08

‘ā.+(ḳuṭbu’l-‘ārifīn) 4b/10

‘ā.+(senedü’l-‘ārifīn) 30b/04

‘ā.+(seyyidü’l-‘ārifīn) 5a/01

‘ā.+(sırru’l-‘ārifīn) 5b/04

‘ā.+(şeyḫu’l-‘ārifīn) 20b/06, 35b/05

‘ā.+(zübdetü’l-‘ārifīn) 37a/11

‘ā. (ḥażret-i sulṭānü’l-‘ārifīn) 35a/13

‘arīż <Ar. *sf.* Enli, geniş, genişliği fazla olan.

‘a. 13b/01, 14a/08

arḳ *a.* Ark, su yolu.

a.+lar 35b/02

‘arş <Ar. *a.* Arş (İslam inanışına göre göġün en yüksek katı)

‘a.+da 41b/11

art- *f.* Artmak, fazlalaşmak.

a.-ar 8b/10

artuḳ *sf.* Fazla.

a. 11a/03, 20a/06, 28a/09, 28a/14, 38a/04, 39a/14

a.+(olmaḳ) 30a/13

a.+dur 30a/13, 41a/05

a.+raḳ 24a/10, 30a/07, 30a/07, 42a/14

a.+raḳdur 8b/01, 38a/06, 38a/09

artur- *f.* Artırmak.

a.-a 11a/04

a.-un 16a/08, 16b/04

a.-uñuz 13a/02, 24b/01

a.-ur 9a/09, 13a/05

aru *sf.* Temiz. ↔ **arı**.

a.+dur 1b/03

‘arż <Ar. *a.* En, genişlik.

‘a. 13b/03, 13b/04

‘arż <Ar. *a.* sunma, ortaya koyma; yüksek bir maḳāma anlatma, bildirme.

‘a.+(ėtmek) 13a/06, 30a/14, 32b/05, 32b/08

‘a.+(ėylemek) 31b/06

arżīyyāt <Ar. (‘arżī’nin dişil çoğulu) *a.* Yere ait olanlar (zıddı: semāvīyyāt).

a.+a 8b/07, 39a/14

a.+da 39b/02, 39b/14

ās̱ār <Ar. (‘es̱er’in çoğulu) *a.* Eserler.

ā. 10b/02, 17a/10

ā.+ı(1)dur 13a/10

ā.+ı(2) 10b/06

ā.+ı+(muẓhir-i ās̱ār-ı ṭarīḳatü’l-muṣṭafavī) 6a/02

ā.+ına 7b/05

ā.+ından 10b/06, 12b/06, 15a/11, 25a/06

aṣfiyā <Ar. ‘اصفیاء’ (ṣafī’nin cem’-i mükesseri) *a.* Seçilmişler, seçkin ve öz arkadaşlar, yarenler.

a.+(burhānü’l-aṣfiyā) 27b/05

a.+(ḥażret-i sulṭānü’l-aṣfiyā) 25a/01

a.+(ḳuṭbu'l-aṣfiyā) 2b/08, 4b/13, 17b/04, 19b/02

a.+(mürşid-i aṣfiyā) 30b/03

a.+(nurü'l-aṣfiyā) 4b/14

a.+(rüknü'l-aṣfiyā) 5b/01

a.+(sālār-ı aṣfiyā) 2a/13

a.+(server ü sālār-ı evliyā ve aṣfiyā) 6a/01

a.+(server-i aṣfiyā) 32a/14

a.+(sirācü'l-aṣfiyā) 36b/01

a.+(sulṭānü'l-aṣfiyā) 16a/11, 27b/08

a.+(zübdetü'l-aṣfiyā) 5b/14

aṣḥāb <Ar. (ṣāḥib'in kırık çoğulu) *a.* Sahip olanlar; yardımcı olanlar, eşlik edenler; ahali.

a.+ı+(aṣḥāb-ı mübīn) 33b/14

aṣl <Ar. *a.* asıl, temel, kök, öz.

a. 21b/11

a.+ıdurlar 37a/10

a.+ları 18a/07

aṣlī <Ar. (aṣl'ın ism-i mensubu) *sf.* Asli, asıl olan, esas.

a. 7a/05, 7a/07

a.+ye+(maḳṣad-ı aṣlī) 7a/08

'aṣr <Ar. *a.* Çağ, dönem, asır.

a. (ṣāḥib-i hāẕe'l-'aṣr ve zamān)

a. 3b/10

'āşıḳīn <Ar. *a.* Aşıklar.

'ā.+(mefḫarü'l-'āşıḳīn) 5b/12

ata *a.* Baba.

a. 46b/07

a.+m 2b/11, 4b/07, 5a/03, 12a/10, 20b/04, 20b/05, 20b/06, 27b/04, 27b/04, 35b/12, 39a/09

a.+sı 5a/05, 5b/05

'aṭā <Ar. *a.* Bağışlama, bahşiş, verme.

'a.+(ėylemek) 19a/11, 22a/04

'a.+(ėtmek) 8a/04, 11b/05, 19a/12, 35b/14, 38a/07, 39a/01, 40b/13

'a.+dın 7b/14

'a.+sı 37b/01

aṭhār <Ar. ('ṭāhir'in kırık çoğulu) *sf.* Temiz olanlar.

a. (ḥażerāt-ı eyimme-yi aṭhār) 27b/10

a.+ı+(evlad-ı aṭhār-ı emcād) 2b/03

'avālim <Ar. ('ālem'in kırık çoğulu) *a.* Âlmeler.

a.+i+('avālim-i ġayr-ı mütenāhī) 35b/14

avuc *a.* Avuç.

a. 33b/02

ay *a.* Ay, kamer.

a. 14b/03

āyā <Far. *soru edatı* Acaba.

ā. 37b/12, 39b/06

āyāt <Ar. (‘āyet’in kırık çoğulu) *a.* Göstergeler, işaretler.

ā. (āyāt u ‘alāmāt) 12b/11, 26b/01

ā.+ı(1)ylan 32a/05

‘ayb <Ar. *a.* Ayıp.

‘a.+dın 34a/12

‘a.+lar 1b/03

‘a.+lardın 43a/11

āye <Ar. ‘آیَح *a.* Âyet (Kur’an’daki anlatım birimi) ↔ **āyet**.

ā.+ni 44a/06

ā.+sidür 29a/13

ā.+sidürler 45b/11

ā.+yi+(āye-yi şerīfe) 44b/02

ā.+yi+(mażmūn-ı āye-yi kerīme) 6b/02

āyet → **āye.**

ā.+idin 43b/03

ayır- *f.* Ayırmak.

a.-ur 9a/01

ayırmak Ayırmak.

a. 17b/14

‘ayn <Ar. *a.* 1. Göz.

‘a.+ı(1)+(ḳurretü’l-‘ayn) 3b/07

2. Eşyānın ḥaḳīḳati; tâ kendisi.

‘a.+ı+(‘ayn-ı maṭlab) 10b/10, 10b/10

‘a.+ı+(‘ayn-ı ẕāt) 16a/07

‘aynī <Ar. (‘‘ayn’a mensup) *sf.* Asıl, öz, gerçek, görünür (ẕihnī’nin zıddı).

‘a. (‘aynī ẕāt) 26b/08

‘ayniyyet <Ar. *a.* Aynîlik, aynılık, bir olma (ġayriyyet’in zıddı)

a.+iñg11a/13

‘aynü’l-yaḳīn <Ar. *a.* İnanmanın üç evresinden (ilmü’l-yaḳīn, ‘aynü’l-yaḳīn, ḥaḳḳul’-yaḳīn) biri, gözle görerek yakin etme.

‘a. 10b/09, 27b/09

ayru *sf.* Ayrı.

a. 9a/02, 12b/04, 13b/10, 26b/13, 26b/13

a.+dur 41b/07

ayrul- *f.* Ayrılmak.

a.-ubdur 14b/11

ayur- *f.* Ayırmak

a.-dı 43b/05

az *sf.* Az.

a.+raḳ 15b/08

a‘żā <Ar. (‘‘użv’un çoğulu) *a.* Uzuvlar, organlar.

a.+sı 34a/11

‘aẕāb <Ar. *a.* Ceza (ahirette), eziyet, işkence.

‘a.+ı+(‘aẕāb-ı caḥīm) 28a/07

‘a.+ı+(‘aẕāb-ı elīm) 45a/01

‘a.+ına 43b/13

azacuḳ *sf.* Azıcık, az.

a.+dur 38a/10

āzāl <Ar. (‘ezel’in çoğulu) . Ezeller, başlangıçsız zamanlar. ↔ **ābād**.

a.+(ezelü’l-āzāl) 1b/06

a‘ẓam <Ar. *sf.* Daha büyük.

a. 8a/03, 16b/07

a.+dur 34a/04, 34a/13

‘azīz <Ar. *sf.* İzzetli, sevgili.

‘a.+īdür 26a/05

B

ba‘d <Ar. *zf.* Sonra, daha sonra.

b. 2b/05

ba‘diyyet <Ar. *a.* Sonralık. ↔ **ba‘dlıḳ.**

b.+din 26a/13

b.+lerdin 1b/06

ba‘dluḳ <Ar+Tür. *a.* Sonralık.

b. 26a/13

bağışla- *f.* Bağışlamak.

b.-duñguz+(tiriglik) 25a/10

b.-maz 7b/06

b.-yub 11b/05

bahār <Far. ‘ارِ’ ثَ *a.* Bahar.

b.+dur 35b/04

baḥr <Ar. *a.* Deniz.

b. 33a/14

b.+ı+(baḥr-ı kerem) 33a/13

b.+ül+(baḥrü’l-envār) 5b/05

b.+ül+(baḥrü’l-esrār) 5a/12

bā’iṡ <Ar. *sf.* Sebep olan, icat ettiren.

b.+(olmaḳ) 42b/14, 45a/09

b.+i(1) 8a/10, 11a/02

b.+i+(bā’iṡ-i īcādü’l-‘ālemīn) 2a/14

b.+i+(bā’iṡ-i ḳaṭ‘-ı ‘alāḳa) 10b/14

bāḳī <Ar. *sf.* Kalan.

b. 8b/04, 8b/05, 8b/08, 36b/04

b.+(ḳalmaḳ) 44b/07

b.+dür 8a/13, 27a/08

b.+dürler 40a/05

baḳla- *f.* Bağlamak

b.-maz 15a/12

bāliġa <Ar. (‘bāliġ’in dişili) *sf.* Ergin, yetişkin.

b.+yı+(iḳtiżā’-i ḥikmet-i bāliġa-yı rabbānī) 36b/04

bar 1. *sf.* Var, mevcut. ↔ **var.**

b. 26a/09, 26b/14,

b.+dur 8a/09, 11b/03, 12a/14, 12b/10, 16a/07, 29b/09, 36a/09, 41a/01

2. *a.* İyelik ekiyle birlikte sahiplik bildiren olumlu ad cümleleri kuran bir söz.

b. 17a/02, 17a/04, 24b/11, 25a/12, 29b/08, 30a/14, 32b/08, 39b/09

b.+dur 5b/01, 10b/13, 13a/11, 15b/11, 17b/11, 23a/02, 31a/01, 31a/14, 31b/03, 36b/10, 36b/13, 39b/04, 41b/07, 41b/08, 41b/09

barı *zm. [bárı]* Bütünü, tamamı, tümü, cümlesi, hepsi (Krş. Kaşkay ağzı: **várı~várısı**). ↔ **varı~varu.**

b. 3a/01, 8a/09, 8a/12, 24a/03

b.+sı 8a/09

baṣīr <Ar. *sf.* İyice gören, kalp gözüyle gören.

b. 1b/02, 12a/05, 19a/01, 19a/06, 32b/06

b.+dür 18b/13, 18b/14

baṣīret <Ar. *a.* Kalp gözüyle görme, hakikatı kalbiyle hissedip anlama.

b. 9b/08

b.+(baṣīret ehli) 7a/09

b. (gözi) 2b/14, 4a/01, 36a/05, 39b/07

b.+(sürme-yi dīde-yi baṣīret) 27b/12

b.+i(2) 9b/10

b.+leriniñ 23b/14

basīṭ <Ar. *sf.* Basit.

b. 11b/10, 31b/11

b.+(ẕāt-ı basīṭ) 31b/14

b.+dür 11b/08

b.+i(1)+(ẕāt-ı basīṭ) 18b/14

b.+i+(ẕāt-ı basīṭ-i muḳaddes) 32a/06

b.+üz+(basīṭü'z̲-z̲āt) 19a/14

baş *a.* Baş.

b.+(gözi) 9b/10

b.+(urmaḳ) 43a/12

başarmaḳ Başarmak, becermek.

b. 18a/01

bāṭıl <Ar. *sf.* Batıl.

b. 8b/03, 9a/02, 14a/03, 22a/12, 43b/08

b.+(ėtmek) 8b/12, 21b/13, 23a/14, 25a/01, 29b/08

b.+(olmaḳ) 22a/11

b.+dın 9a/01, 43b/06

b.+dur 21b/12, 24b/06, 28b/10, 29b/01

b.+ı+(mez̲heb+i bāṭıl-ı nā-ḥaḳ) 22a/13

bāṭın <Ar. *a.* İçeri, iç.

b.+(baṭın ḳulaḳı) 6b/02

b.+da 3a/03, 44b/10

b.+ı(1) 34a/10

b.+īdür 1b/05

bāṭınī <Ar. *sf.* Batınla ilgili, içrek.

b. 43a/11

batmaḳ Batmak; gurup etmek.

b.+ı+(gün batmaḳı) 36a/11

bā-vücūdī ki <Far. *bağ.* Olmasına rağmen, şuna rağmen.

b. 23a/01, 23a/08, 31a/13

ba'żī <Ar. *sf.* Bazı.

b. 14b/06, 14b/10, 14b/10, 19b/01, 21a/07, 21a/07, 21a/09, 21a/09, 21a/13, 21b/01, 21b/03, 21b/05, 21b/07, 21b/09, 25a/11, 25a/14, 25b/03, 38b/14, 39a/02, 39a/05, 39a/06, 39b/01, 39b/02, 40b/03, 40b/11, 44b/04, 44b/05, 45a/04, 45a/05

b.+niñ 13a/14

b.+ye 38b/14

beden <Far. *a.* Beden.

b.+dür+(ġıḍā-yı beden) 20b/11

b.+e 10b/14

behā <Far. *a.* Değer, paha, kıymet; fiyat.

b. 38a/07

be-ḥaḳ <Ar+Far. *sf.* Haklı.

b.+dur+(ḫalīfe-yi be-ḥaḳ) 45a/13

behcet <Ar. *a.* Sevinç, güleryüzlülük, şirinlik.

b. 36b/12

b.+(nihāyet-i behcet) 35a/04

be-hem <Far. *zf.* Birbirine.

b. yėtişmek Ortaya çıkmak, oluşmak 20b/14, 21b/01, 23b/09, 24a/14

behresiz <Far-Tür. *sf.* Nasipsiz, payı olmayan.

b. 4a/14

behremend <Far. *sf.* Nasibi olan, hissedar.

b.+(ėtmek) 33b/03

b.+(olmaḳ) 9b/04

behrever <Far. *sf.* Hisse ve nasibini almış, nemalanan.

b.+(olmaḳ) 33b/04

beḳā’ <Ar. *a.* Kalım, kalıcılık.

b.+ı(2) 7b/13

bel <Ar. *zf.* Tersine, aksine.

b. 33b/01

belī <Ar. ‘بَلٰى’(Ar. ‘belā’: sadece olumsuz soruya olumlu yanıt olarak) *e.* Evet.

b. 14a/13, 18a/02, 39b/07

belki <Ar-Far. (bel + ki) *zf.* 1. (değil) Aksine, hatta, aslında. ↔ **bel**.

b. 2a/01, 2a/03, 2a/07, 2a/09, 4a/08, 4a/09, 6a/07, 8a/07, 8a/14, 8b/04, 11a/02, 11b/09, 12b/11, 13a/03, 13a/13, 14a/05, 15a/10, 15a/12, 15b/01, 15b/07, 16a/02, 16a/09, 17a/11, 19a/03, 20a/03, 21a/01, 21a/03, 21a/04, 21b/03, 22a/01, 22a/11, 22a/13, 23b/04, 23b/12, 24a/03, 24b/12, 25a/05, 25a/12, 25b/04, 25b/07, 26a/02, 26a/10, 26b/04, 26b/07, 26b/09, 26b/10, 27b/01, 29a/11, 29a/13, 29b/03, 29b/07, 29b/10, 31a/14, 31b/13, 34a/08, 35b/08, 35b/14, 36a/11, 37a/03, 37a/06, 37a/08, 37a/13, 37a/14, 38a/04, 38a/08, 38b/02, 38b/09, 39a/03, 39b/04, 39b/09, 40a/05, 40b/01, 40b/09, 41b/04, 41b/08, 42a/14, 42b/02, 42b/14

2. Belki, olabilir ki, olası ki.

b. 13b/03, 17b/07, 23a/05

bellü *sf.* Belli.

b. 1b/04, 8a/07, 11b/02, 13a/08, 42b/02

b.+(olmaḳ) 11b/02, 43a/13

b.+dür 4a/05

b.+raḳdur 4a/07

ben *zm.* Ben.

b.+e 27b/04

b.+üm 27b/03

bende <Far. *a.* Kul.

b. 32b/03

b.+lerdin 28a/05

b.+lerine 8a/04

bendeluḳ <Far-Tür. *a.* Kulluk, kul görevi.

b. 2a/11, 9a/11

b.+(ėylemek) 29b/02

b.+(ġāyet-i bendeluḳ) 34b/08

b.+ındın 6b/10

benī <Ar. (‘ibn’in çoğulu ‘benīn’den) *a.* Oğullar.

b.+(benī nev‘-i insān) 42b/12

benī ādem <Ar. *a.* Âdemoğulları. → **benī**.

b.+(zübde-yi benī ādem)2a/13

ber-ḫurdar <Far. *sf.* Payı olan, hisseye sahip olan. ↔ **behrever, behremend**.

b.+(olmaḳ) 6a/10

ber-ḳarār <Far-Ar. *sf.* İstikrarlı, devamlı, kalıcı, yerleşmiş.

b.+(olmaḳ) 9b/03

ber-kemāl <Far-Ar. *sf.* Mükemmel.

b.+dın+(ḳādir-i ber-kemāl) 34a/04

ber-ṭaraf <Far-Ar. *sf.* Bir yana atılmış, zâil.

b.+(olmaḳ) 14a/08, 26a/04, 39b/13

berāhīn <Ar. (‘bürhān’ın çoğulu) *a.* Deliller, tanıtlar.

b.+i+(berāhīn-i ‘aḳlī ve ḥissī) 43b/01

berāyā <Ar. (‘berīye’nin çoğulu) *a.* Tüm yaratıklar, halklar.

b.+(imāmü’l-berāyā) 3b/08

bereket <Ar. *a.* Bereket, kut.

b.+iden 42b/06

berī <Ar. *sf.* Beraat etmiş, aklanmış.

b. 6b/10

bes <Far. *sf.* Yeter, (sadece) o kadarı.

b. (ve bes) 31a/04

bes <Far. ‘پَس*bağ*. Demek ki, öyleyse, o zaman. ↔ **pes**.

b. 4a/04, 4a/06, 6b/02, 6b/14, 7a/06, 7b/03, 8b/02, 8b/04, 11a/01, 28b/09, 29a/12, 31a/12, 39a/10, 39b/01

beṣāyit <Ar. (basīṭ’in çoğulu) *sf.* Basit şeyler.

b.+de 40a/01

beşer <Ar. *a.* Beşer.

b. 42b/10

b.+(ḥażret-i seyyid-i beşer) 43a/14

beyān <Ar. *a.* Beyan, anlatım.

b. 43b/09

b.+(ėylemek) 13a/03, 30a/14, 32a/11

b.+(ėtmek) 4b/05, 34a/01, 38a/09, 45b/02

b.+(olmaḳ) 38a/10

b.+(olunmaḳ) 2b/13, 40a/04

b.+dın 18a/13, 24b/05, 43a/05

b.+ı(1) 5a/09, 45a/04

b.+ı(2) 13a/03, 16a/08, 16b/04, 24b/01

b.+ıdur 38a/11

b.+lardın 24a/05

bėhişt <Far. *a.* Cennet

b. 28a/06, 33b/12, 35b/10, 42b/07, 43b/10

b.+i(1) 33b/14

b.+i+(behişt-i ‘anber-sirişt) 35b/04

bėyle *sf.* Böyle

b. 2b/03, 3a/11, 7a/05, 7a/14, 10a/10, 13a/09, 14a/04, 14a/09, 15b/02, 16a/10, 20a/04, 21a/01, 23b/07, 23b/08, 23b/10, 23b/10, 24b/05, 24b/14, 25b/06, 27b/04, 27b/09, 28a/08, 28a/13, 34b/04, 36b/02, 36b/05, 37a/01, 37a/01, 40b/06, 42a/02, 42a/06, 42b/08, 42b/10, 44a/05, 45a/07, 45a/14

b.+dür 22b/06, 24b/11, 27a/05, 28b/09, 32a/08, 39b/14, 40a/01, 40a/03

b.+kim 12b/12, 13a/06, 13b/10, 36a/14, 41b/14

bī-‘ayb <Far+Ar. *sf.* Ayıpsız, kusursuz.

b. 42b/11

bī-beżā‘at <Far+Ar. *sf.* Sermayesiz, yoksul

b.+lere 3a/10

bī-i‘timādluḳ <Far-Ar. *a.* Güvensizlik, güvenmezlik.

b.+ına 42b/14

bī-nevā <Far. *sf.* Nasipsiz, yoksul, zavallı

b.+lar 33b/03

bi’l-cümle <Ar. *zf.* Hep beraber, cümleten.

b. 24a/03, 27a/13

bi’l-fi‘l <Ar. *zf.* Amelen, pratikte, eylem olarak

b. 18a/06

bi’l-ġayr <Ar. *sf.* Başkasından, başkasına dayalı (karşıtı: bi’ẕ-ẕāt).

b.+dur 38b/13

bi’l-ḥaḳīḳa <Ar. *zf.* Gerçekte, aslında.

b. 23b/04, 29b/14

bi'l-külliyye <Ar. *zf.* Tamamıyla, büsbütün, bütünüyle, tümüyle.

b. 15a/14, 40b/09

bi'l-maḳdūr <Ar. *zf.* Mümkün olduğunca

b. 12b/07

bil- *f.* Bilmek, idrâk etmek.

b.-aḳ 20a/08, 24b/07

b.-duḳ 12a/12, 12a/13, 12b/01, 12b/01, 27a/02, 27a/03, 27a/04, 27a/04

b.-düz 19a/14

b.-e 32b/03, 32b/03

b.-eler 42a/12

b.-elim 23a/03

b.-en 34a/09

b.-esiz 17b/12

b.-mediler 45a/06

b.-menüz 19b/13

b.-meyaḳ 31b/05

b.-meye 4a/05, 19a/06, 29a/01

b.-meyeler 24b/04

b.-mez 8b/02

b.-mezler+(revā ve cā'iz bilmek) 6a/08

b.-übdürler 21a/14

b.-übsiz 17b/13

b.-üñ̂güz 3a/06, 4b/09, 6a/06, 7b/10, 11b/01, 26a/06, 27b/03, 33a/10, 34a/01, 38a/05, 38a/11, 40b/07, 42a/07

b.-üñ̂güz+(ḳadrin) 8b/12

b.-ür 19a/05

b.-ürler 13b/14, 21b/07, 23b/01, 40b/14

b.-ürsiz 14b/12, 15a/04, 27b/09

b.-üruḳ 11b/03, 14b/07, 14b/13, 27a/07, 27a/08, 27a/09, 27a/10, 27a/11, 27a/13

b.-ürüz 3a/11, 14b/14, 17b/02, 18b/12, 19a/04, 19a/04, 19b/12, 24b/08, 27a/01, 28a/08, 30a/11, 37a/02

bilā-fāṣıla <Ar. *zf.* Ara vermeden, aralıksız, hemen.

b. 45a/13

bilā-teġayyer <Ar. *zf.* Değişmeden.

b. 1b/09

bilik → **bilük**.

b.+i(1)+(biligi) 16a/01

bilikluḳ *a.* Alimlik, bilgelik. ↔ **bilükluḳ.**

b. 8a/06, 16a/05, 28b/05, 28b/05

bilin- *f.* Bilinmek. ↔ **bilün-**.

b.-di 28b/09

bilmaḳ Bilmek. ↔ **bilmek**.

b. 12b/03, 12b/04, 12b/05, 15a/13, 31b/07

b.+dur 10b/02

bilmek Bilmek. ↔ **bilmaḳ**, **bil-**.

b.+din 7b/07

bilmezluḳ *a.* Bilmezlik

b. 7a/02

bilük *a.* Bilgi, ma‘ārif. ↔ **bilik**.

b. 1b/11, 42b/01

bilükluḳ *a.* Bilgelik, alimlik. ↔ **bilikluḳ**.

b.+lar 9b/09

bilüklü *sf.* Bilgili, hikmet sahibi.

b. 35a/08

bilün- *f.* Bilinmek. ↔ **bilin-**.

b.-ür 10b/03

bīmar <Far. *sf.* Hasta.

b.+ı(1) 6b/13

binā <Ar. *a.* Bina, yapı

b. 4a/01, 36a/03

bir 1. *a.* Bir (sayı); *sf.* vahit (zıddı: çok).

b. 2a/02, 4b/04, 8a/10, 11b/08, 12a/01, 15a/04, 15a/06, 18a/10, 23b/01, 30a/03, 30a/09, 33b/02, 41a/13, 41a/13

b.+(olmaḳ) 14a/03

b.+dür 11b/14, 12a/02, 15a/06, 15a/08, 15b/07, 19a/14, 24b/09, 24b/10, 26b/04, 26b/05, 29b/12, 30a/05

b.+i(1) 13b/02, 18b/01, 20b/07, 45a/11

2. *sf.* Belirsizlik ifadesi (her hangi bir)

b. 6b/13, 13a/07, 13a/08, 13a/13, 13a/13, 14a/12, 15b/08, 15b/08, 17a/14, 17b/02, 18a/04, 20b/14, 21a/12, 22b/09, 23a/02, 23a/07, 23a/08, 23a/10, 23a/11, 23b/07, 24b/02, 24b/09, 24b/13, 25b/03, 26b/02, 28a/14, 28b/08, 29b/06, 31a/01, 31a/10, 31b/09, 31b/09, 31b/09, 31b/11, 31b/12, 31b/13, 36b/01, 38a/13, 38b/05, 38b/14, 39b/04, 41a/11, 41a/14, 41b/06, 41b/07, 41b/09, 42b/09, 42b/10, 43b/03

3. *sf.* Aynı, özdeş.

b. 28a/11

bir şey *zm.* Bir şey, her hangi bir şey.

b.+din 30a/12

b.+i(2) 37b/08

birbiri *zm.* Birbiri. ↔ **biri biri**.

b.+din 9a/02

b.+n 36a/03, 36b/04

b.+niñg 23a/09

birbirleri *zm.* Birbirleri.

b.+n 36a/04

biri *zm.* Birisi, bilinmeyen bir kimse.

b. 18a/04, 40a/01, 40a/01

b.+sine 31b/14

b.+siniñg 46a/04

biri biri *zm.* Birbiri. → **birbiri**.

b.+ñgdin 41b/03

birluḳ *a.* Birlik, vahdet.

b. 16b/05, 25b/09, 28b/07, 29a/08, 29b/12, 31a/14

b.+da 29a/10, 29a/11

b.+dur 29a/09

b.+ı 16b/02

b.+ı(1) 1b/10, 16b/02

b.+ına 16a/10

b.+lara 16b/03

bit- *f.* Bitmek (bitki), yeşermek.

b.-er 21b/02

biyābān <Far. *a.* Çöl.

b.+ında 7a/14

biz *zm.* Biz.

b. 3a/09, 4b/03, 13b/02, 14b/07, 14b/13, 14b/14, 15a/10, 17a/08, 17b/02, 19a/01, 19a/03, 19a/14, 19b/09, 21a/06, 21a/10, 22a/13, 23b/11, 28a/08, 28a/11, 29b/02, 30a/10, 30a/11, 31b/05, 34a/01, 37a/02, 37b/07

b.+e 12a/13, 18a/04, 18a/05, 25a/10, 25b/02, 32a/07, 32b/01, 32b/04, 43a/13

b.+i(2) 25a/10

b.+lerde 20a/01

b.+üm 2b/05, 3a/06, 3a/06, 6a/06, 16a/01, 29b/01, 32a/08, 38a/11, 46b/06

bi'ẕ-ẕāt *zf.* Bizzat, aracısız, kendisi olarak.

b. 30a/01, 30a/05, 38b/02, 38b/14

bīzār <Far. *sf.* Nefret eden, bıkmış.

b.+(olmaḳ) 7b/08

b.+uz 3b/12

bī-zevāl <Far-Ar. *sf.* Bitmez, tükenmez.

b.+ı+(ẕāt-ı bī-zevāl-ı müte'ālī) 34b/07

boş *sf.* Boş, dolu olmayan.

b.+(ḳalmaḳ) 46a/04

böyük *sf.* Büyük.

b. 30b/02

bu 1. *sf.* Bu.

b. 2b/06, 2b/12, 2b/14, 3a/02, 4b/06, 4b/11, 6a/13, 6b/05, 6b/13, 7a/06, 7b/14, 8a/09, 8b/13, 11a/02, 11b/02, 11b/07, 12a/13, 12b/08, 12b/14, 13a/01, 13a/03, 13a/03, 13a/03, 13a/04, 13a/05, 14a/01, 14a/07, 14b/04, 14b/08, 14b/09, 15a/01, 15a/09, 15a/10, 15a/11, 15b/06, 15b/10, 15b/12, 16a/02, 16a/03, 16a/07, 16a/11, 16b/08, 16b/11, 17a/03, 17a/12, 17a/14, 17b/03, 17b/11, 17b/13, 18a/13, 18b/02, 18b/03, 18b/04, 18b/10, 19a/12, 19b/02, 19b/13, 21a/10, 21a/13, 21b/06, 21b/08, 21b/10, 21b/12, 21b/13, 22a/02, 22a/03, 22a/11, 22a/12, 22b/02, 23a/01, 23a/13, 23b/01, 23b/13, 24a/05, 24a/07, 24b/05, 25a/13, 25b/01, 25b/05, 26b/07, 26b/07, 26b/08, 27b/04, 28a/01, 28a/04, 28b/02, 28b/03, 28b/06, 28b/08, 28b/09, 28b/10, 30a/14, 30a/14, 30b/01, 30b/02, 30b/06, 31a/12, 31a/12, 31a/13, 31b/09, 31b/14, 32a/01, 32a/06, 32a/11, 32a/14, 32b/03, 34a/14, 34b/04, 34b/09, 34b/13, 35a/02, 35a/07, 35b/07, 35b/08, 35b/09, 35b/14, 36a/07, 36b/05, 36b/05, 36b/05, 37a/02, 37a/04, 37a/08, 37a/09, 37a/10, 37a/12, 37a/13, 37a/13, 37b/03, 38a/01, 38a/03, 38a/04, 38a/06, 38a/09, 38a/09, 38a/10, 38a/11, 38b/04, 38b/05, 38b/07, 38b/08, 38b/10, 38b/14, 39a/01, 39a/02, 39a/14, 39b/01, 39b/05, 39b/08, 39b/09, 39b/10, 39b/13, 40a/08, 40a/11, 40a/11, 40b/05, 40b/06, 40b/07, 40b/08, 40b/10, 40b/11, 43a/05, 43a/12, 44a/06, 44b/02, 44b/14, 45a/01, 45a/08, 45a/10, 45a/12, 45b/11, 46a/04, 46b/05

2. *zm.* Bu.

b. 4a/03, 4a/05, 8a/07, 12b/05, 14b/08, 17b/13, 23b/07, 25a/14, 29b/01, 31a/08, 32b/02, 36b/04

b.+dur 13a/14, 21b/11, 27b/04, 32b/14, 46b/06

b.+na 23a/01, 45a/03

b.+ndın 19a/14, 34a/01, 37b/08, 38a/03, 45a/06

b.+ndındur 30a/03

b.+nıñ 17a/09, 45a/04

bū <Far. *a.* Koku.

b.+hā (kokular) 13b/08

bu'd <Ar. *a.* Boyut.

b. 2a/05

buġż <Ar. *a.* Düşman saymak, kin (zıddı: ḥubb).

b.+ları 45b/14

buḫl <Ar. *a.* Cimrilik

b.+(ėtmek) 26a/06

buḳ‘a <Ar. *a.* yer parçası, sağlam ve büyük bina

b. 46a/12

bulun- *f.* Bulunmak, varolmak.

b.-dı 20a/01

b.-maz 13a/04

bulutlu *sf.* Bulutlu.

b. 46b/04

bunlar *zm.* → **bun͡glar.**

b.+dın 13b/02

bun͡glar *zm.* Bunlar. ↔ **mun͡glar**.

b. 13b/03, 24a/05

b.+a 39a/07

b.+dın 23a/02, 40a/06

b.+ın͡g 23a/02, 26b/07, 37a/10, 40a/08, 40a/13

b.+un͡g 39b/05

burc <Ar. *a.* Burç.

b.+lara 22b/14

b.+lardın 22b/14

burhān <Ar. *a.* delil, kanıt.

b.+dın 43b/09

b.+ı+(burhān-ı ehl-i yaḳīn) 5a/03

b.+ı+(burhān-ı şāmil) 27b/06

b.+ül+(burhānü'l-aṣfiyā) 27b/05

b.+ül+(burhānü'l-evliyā) 16a/04

b.+ül+(burhānü'l-mürşidīn) 31b/01

buṭlān <Ar. *a.* Haksızlık, hak olmama, batıl olma.

b.+ı(1) 13b/13, 18a/13, 23b/13

b.+ında 22a/13

buyur- *f.* Buyurmak, emretmek.

b.-a 43a/03

b.-dı 11a/01, 11a/12, 13a/03, 13a/07, 13a/12, 13a/14, 13b/04, 14b/02, 14b/08, 14b/13, 15a/02, 15a/05, 15a/08, 15b/09, 15b/11, 16a/01, 16a/03, 16a/04, 16a/08, 16a/14, 16b/03, 16b/05, 17a/06, 17b/10, 17b/11, 18a/02, 18a/03, 18b/10, 19a/02, 19a/07, 19a/09, 19a/10, 19b/03, 19b/06, 19b/13, 20b/05, 20b/05, 20b/06, 21a/11, 23a/04, 23a/06, 23a/14, 23b/07, 23b/10, 24b/02, 24b/07, 24b/09, 24b/11, 25b/02, 28a/10, 28b/13, 29a/01, 29a/05, 29b/09, 29b/11, 30a/11, 30a/12, 30b/02, 32a/03, 32a/12, 32b/02, 32b/07, 32b/08, 32b/11, 32b/12, 34b/11, 35b/13, 37a/12, 44a/11, 44a/11, 44a/13

b.-dı+(cevāb) 12a/11, 12b/04, 12b/09, 13a/02, 13a/09, 14a/11, 16a/06, 18b/08, 19b/09, 19b/12, 20a/09, 28b/07, 29a/11, 29b/05, 31b/08, 36a/04, 36a/10

b.-dı+(nüzūl) 42a/10

b.-dılar 16a/12, 16b/04, 17b/08, 17b/14, 25b/06, 28a/07

b.-duḳını 43a/05

b.-duñuz 25b/05, 37b/11, 39a/09

b.-mışdur 17a/03, 18a/09

b.-mışdurlar 25b/11

b.-ubdur 12b/12, 14a/07, 14b/09, 15a/08, 16b/08, 16b/11, 17b/05, 18b/01, 20b/12, 25a/09, 28a/03, 32b/01, 34b/05, 39a/13

b.-ubdur+(işāret buyurmaḳ) 13a/05

b.-ubdurlar 25a/02

b.-ubsız 31b/07

b.-uñ 14a/06

b.-uñuz 20b/03, 25a/10

b.-ur 4b/01, 6b/10, 7b/02, 8b/14, 9b/08, 10a/05, 10a/10, 10b/01, 13b/11, 14a/02, 21a/10, 29a/03, 29a/07, 29b/02, 31b/02, 32b/09, 33b/12, 35a/07, 35a/14, 35b/06, 36a/08, 36a/14, 36b/01, 36b/08, 36b/11, 37a/04, 37a/07, 37b/02, 41a/04, 42a/02, 45b/04, 45b/10, 46a/10

b.-ur+(işāret) 34b/09

b.-urdı 11a/08

b.-ursız 14b/01, 24a/05, 29a/04, 29a/10, 29a/14

buyuruḳ *a.* Emir, buyruk.

b. 43b/10

b.+ıylan 5a/06

büzürgvār <Far. ‘ بُزُرگ ارْ *sf.* Ulu, büyük kıymetli

b. 2b/10, 4b/07, 5b/04, 35b/12, 39a/08

b.+(şeyẖ-i büzürgvār) 27b/09

b.+i+(büzürgvār-i ‘āli-miḳdār) 5a/12, 5a/12

b.+lar 2b/12

C

cādde <Ar. *a.* Ana yol.

c.+sinde 9b/03

cāh <Far. *a.* Maḳām, itibar.

c. 38a/05

c.+(cāh u celāl) 34b/11

cāhil <Ar. *sf.* Bilmeyen, bilgisiz.

c. 26a/05, 27a/11

c.+(ġayr-ı cāhil) 20a/10

caḥīm <Ar. *sf.* Alevli büyük ateş, kat kat yanan ateş; cehennemin bir tabakası.

c.+e+(‘aẕāb+i cahim) 28a/07

c.+e+(nar+i cehim) 45a/01

cān <Far. *a.* Can.

c.+ı(1) 40b/08

cānsız <Far+Tür. *sf.* Cansız.

c. 35a/08

cāyiz <Ar. ‘جائز *sf.* Mümkün, olur, olabilir, izinli; yapılması uygun olan (fıkıh).

c. 12b/03, 19b/05, 19b/11, 24a/03, 31a/14

c.+(bilmek) 6a/08

c.+(olmaḳ) 19b/11

c.+dür 12b/08

ceberūt <Ar. *a.* Dâimî ve batınî büyüklük, ihtişam, ululuk; kibir.

c.+(‘ālem-i ceberūt) 34b/13

Cebrā’īl <Ar. *öz.a.* Tanrı’nın haberci meleği.

c. 44a/05

cehennem <Ar. *a.* Cehennem.

c. 7a/05, 7b/03

c.+de+(dārü’l-bevār-ı cehennem) 4a/10

cehl <Ar. *a.* Bilgisizlik.

c. 20a/03, 28b/07, 28b/08, 28b/08

c.+indin 27a/10

celāl <Ar. *a.* Görkem.

c.+ım+(cāh u celāl) 34b/11

c.+ınıñ 38a/05

celīl <Ar. *sf.* Görkemli.

c.+(ḥażret-i Rabb-i celīl) 35a/10

c.+niñ+(ḫālıḳ-ı celīl) 33b/06

cem‘ <Ar. *a.* Toplama, toplanma

c. 44a/02

c.+(olmaḳ) 14a/03

c.+ī 2b/05, 3a/02, 13a/11, 21a/06, 21b/06, 29a/04, 35b/14

c.+indin 28a/02

cemā‘at <Ar. *a.* Cemā‘at, topluluk.

c. 7a/05, 7b/10, 21a/11, 24a/06, 43b/11, 44b/09

c.+ı+(cemā‘at-ı rezīle) 14b/01

c.+ıñ 7b/02

c.+ī 23b/07

cemād <Ar. (donmuş ve kurumuş olmaḳ) *a.* Donuk, katı cisim.

c.+ı(2) 23a/13

cemāl <Ar. *a.* Güzellik.

c. 33b/04

c.+ındın 33b/09

c.+ıñg+(ḫayr-ı ḥaḳīḳī-yi cemāl) 35a/01

c.+i+(envār-ı cemāl-ı ilāhī) 12b/05

cemī‘ <Ar. *sf.* Cümle, hep, bütün, toplu.

c. 22a/12, 23a/13, 26a/14

c.+i+(cemī‘-i ‘āḳiller) 32a/08

c.+i+(cemī‘-i cisāmnīyyāt) 22a/10

c.+i+(cemī‘-i ef‘āl) 19a/13

c.+i+(cemī‘-i eşyā) 21a/05

c.+i+(cemī‘-i ḫalḳ) 27b/02

c.+i+(cemī‘-i mecvūdāt) 20b/08

c.+i+(cemī‘-i ṣıfāt) 28b/09

cem‘iyyet <Ar. *a.* Toplanma; topluluk

c.+(ėtmek) 44b/08

cenāb <Ar. *a.* Saygı maksatlı kullanılan bir söz.

c. 32a/09

c.+ı+(cenāb-ı aḳdes-i ilāhī) 38b/04

c.+ı+(cenāb-ı ḳuds-ı ilāhī) 34b/06

cennāt <Ar. *a.* (cennet'in çoğulu) Cennetler.

c.+(ḫālıḳ-ı cennāt) c. 4a/09

c.+a+(na‘īm-i cennāt) 4a/09

c.+ı+(cennat-ı ḳuds-ı ilāhī) 36a/12

cennet <Ar. *a.* Cennet.

c. 9a/13, 35b/07

c.+(ḫālıḳ-ı cennet ve nār) c. 3a/04

c.+din 33b/13

c.+idür 33b/10

cennetu'llāh <Ar. *a. (a. tam.)* Allah'ın cenneti.

c. 6b/05

c.+dın 33b/09

cesed <Ar. *a.* Ceset.

c.+i(1) 42b/11

cevāb <Ar. *a.* Cevap.

c. 14a/06, 14b/02, 14b/07, 15a/05, 15a/08, 15b/14, 16a/03, 16a/11, 18a/14, 19a/07, 19b/01, 25b/02, 25b/10, 28b/11, 29a/14, 31a/01, 37b/04, 41a/11

c.+(buyurmaḳ) 12a/11, 12b/03, 12b/09, 13a/01, 13a/08, 14a/11, 16a/06, 18b/08, 19b/09, 19b/12,

20a/09, 28b/07, 29a/10, 29b/05, 31b/08, 36a/04, 36a/10

c.+(dėmek) 16b/02, 16b/08, 16b/12, 16b/14, 17a/09, 17b/03, 18a/01, 18a/08, 18b/06, 18b/13, 20a/02, 20b/04, 20b/12, 21a/10, 24a/11, 28b/01, 31b/02, 36a/01, 36b/14, 37b/07, 37b/09, 39a/10, 39b/07, 41a/11

c.+(söylemek) 37b/13

c.+(vėrmek) 12b/14, 43a/01

c.+ında 21a/10

cevād <Ar. *sf.* Çok cömert.

c.+ı+(zat ı cevad+i feyyāż) 11b/04

c.+īdür 26a/06

cevādluḳ <Ar+Tür. *a.* Cömertlik.

c. 33b/02

cevāhir <Ar. *a.* (cevher'in çoğulu) mücevherler, değerli taşlar.

c. 18b/09, 38b/09, 38b/11, 40a/04, 40a/06, 40a/08

c.+i(2) 27a/02

c.+īdürler 38b/09

c.+iñg 40a/06

cevher <Ar. <Far. 'gevher' *a.* Değerli taş, mücevher; öz, töz, cevher.

c. 2a/06, 2a/07, 18b/10, 18b/11, 18b/12, 18b/12, 22a/01, 27a/02, 27a/02, 37b/09

c.+dür 18b/08, 22a/06

c.+e 22a/02

c.+ī 8b/03, 18b/09

c.+īdür 13b/01, 21b/14, 24a/06, 37a/03, 37a/06

c.+i+(cevher-i kül) 24b/07, 24b/08

c.+i+(cevher-i küllī) 21a/09

c.+i+(cevher-i şerīf) 8b/13

c.+inde 8b/02

cezā <Ar. 'جساء' *a.* Ceza.

c.+(ėtmek) 43b/08

cihāt <Ar. (cihet'in çoğulu) *a.* Cihetler, yönler.

c.+dan 26b/04

cihāz <Ar. *a.* Cihaz.

c.+ındın 44a/08

cihet <Ar. *a.* Cihet, yön.

c. 26b/04

c.+dendür 19a/10, 22b/13, 36b/06

c.+din 12b/14, 24a/09, 24b/04, 25b/01, 29a/06, 41a/05, 42b/09, 42b/10

c.+dindür 40a/11

c.+i(1) 2a/06, 41b/08

c.+idin 24a/08, 25a/13

c.+inde 11a/05, 11a/06

c.+ine 10b/05

c.+len 1b/09

cism <Ar. *a.* Cisim

c. 2a/09, 13b/01, 13b/01, 13b/02, 13b/06, 13b/07, 13b/08, 13b/10, 13b/12, 14a/06, 14a/07, 14a/08, 14a/10, 14a/10, 14b/05, 18b/06, 18b/07, 18b/08, 21a/11, 21b/13, 21b/14, 22a/03, 22a/03, 23a/06, 23a/10, 24a/03, 24a/13, 24b/06, 24b/10, 24b/13, 34a/07, 34a/08, 36a/01, 36b/14, 36b/14, 37a/03, 37a/06, 37b/06, 37b/14, 37b/14, 38a/03, 39a/03, 39a/09, 39a/12, 39a/14, 40b/08, 40b/10, 40b/11, 43a/14

c.+(ġayr-ı cism) 37b/10, 37b/10

c.+de 13b/04, 13b/08, 13b/08, 39a/02, 40a/05, 40a/09

c.+dedür 14b/05, 40a/08

c.+din 13b/09, 13b/10, 22a/07, 22a/11, 22b/11, 23a/08, 23a/10, 25b/04

c.+dür 13a/14, 18b/05, 21a/07, 36b/14, 37b/10

c.+e 14b/04, 24a/07, 24b/11, 24b/12, 24b/13, 34a/07, 39b/01, 39b/14

c.+i(2) 37b/12

c.+ī 23a/07, 37b/13

c.+i+(cism+i mümted) 22a/10

c.+i+(cism+i seyyal) 25a/12

c.+iñ 22a/06, 22a/10, 36b/06

c.+ler 13b/09, 23a/04

c.+leri 24a/08

c.+leriñ 40b/08

cismānī <Ar. *sf.* Cismanî, cisimle ilgili

c. 2a/09, 13b/06, 13b/12, 17a/13, 20a/14, 24b/13, 37a/01, 37a/06, 37b/06, 37b/07, 37b/14, 39a/10

c.+(ālāt-ı cismānī) 38b/10

c.+(ġayr-ı cismānī) 25a/03

c.+(ḳuvā+yı cismānī) 40a/02

c.+din 24a/03, 34a/07

c.+din+(ʻalāyıḳ-ı cismānī) 36a/06

c.+ler 39a/09

c.+yi+(nüfūs-ı cismānī-yi ḳavī) 39a/08

cismanīyyāt <Ar. (ʻcismānī'nin çoğulu) *sf.* Cisme ilişkin olanlar.

c.+(cemīʻ-i cisamnīyyāt) 22a/10

c.+da 25a/14

cūşiş <Far. *a.* Coşma, kaynama

c.+(ėtmek) 33a/14

c.+idin 33a/14

cümle *sf.* Bütün, hep.

ol cümledin O cümleden, o sıradan 45a/11

cüsdānī <Ar. *sf.* Cesetle ilgili olan, cismanî (karşıtı: rabbânî ve rûhânî)

c. 39b/08

c.+(ḳuvā-yı cüsdānī) 38b/10

cüz' <Ar. *a.* Parça.

c.+i(1) 18b/12, 31a/03, 31b/11

c.+i(1)dür 18b/11

c.+inde 18b/12

cüz'ī <Ar. *sf.* Cüzi, tikel.

c.+yi+(emr-i cüz'ī-yi maḥṣūse-yi denī) 8b/09

cüz'īyyāt <Ar. *a.* Ayrıntılar.

c.+ı(1) 29a/01

cüz'īyye <Ar. *sf.* (*cüz'ī*'nin dişili) Tikel.

c.+ni+(eşyā'-i cüz'īyye) 40b/12

Ç

çaḳ *a.* Çağ, zaman.

ç. 37b/14

çaḳır- *f.* Çağırmak.

ç.-asız 32b/13

ç.-dı 44a/10

ç.-ub 43b/04

çekil- *f.* Çekilmek

ç.-meye 46a/13

çekilmiş *sf.* Ar. 'ẕu'l-aḳṭār' (çok çaplı) anlamında kullanılmıştır.

ç. 22a/01

çıḳ- *f.* Çıkmak.

ç.-ub 44a/08

çıḳar- *f.* Çıkarmak.

ç.-ur 15a/02

çıḳmak Çıkmak; (güneş) doğmak.

ç.+ı+(gün çıkmaḳı) 36a/11

çırāġ <Far 'چراغ' (Ar. 'sirāc'; Arami ve Süryanicede de kullanılmış; Yenge Şerefeddin Mecmu'a-i Terkībāt eserinde kelime Türkçe olarak gösterilmiştir/ Deh.) *a.* Kandil, ışık, lamba, aydınlatma aleti.

ç. 9a/02

ç.+ı

ç.+ı(1) 9b/01, 9a/05, 9b/07

ç.+īdür 8b/14

çoḳ *sf.* Çok

ç. 2a/12, 3a/02, 4a/03, 4a/05, 7b/06, 10a/10, 10b/12, 11b/02, 14a/03, 14b/04, 14b/08, 15b/06, 16b/11, 16b/14, 28a/08, 30a/01, 30a/02, 30a/14, 37a/08, 37b/03, 40a/02, 41a/09, 41a/10, 43b/05, 44b/12, 45a/01, 45a/02, 45a/07

ç.+dur 15a/06, 15a/06, 15b/06

ç.+raḳ 15b/08

çoḳluḳ *a.* çokluk

ç. 11b/09, 12b/02, 16a/12, 16a/13, 16a/14, 16b/04, 25b/12, 26b/03, 29a/08, 29a/11, 29b/12, 29b/13, 31a/14, 31b/04

çün <Far 'چْى' *bağ.* Çünkü.

ç. 12a/01, 12a/04, 16b/09, 19a/10, 20a/03, 20a/04, 28b/13, 40b/11, 44b/04, 45a/01

çünki <Far 'چٌكَ ' *bağ.* Çünkü.

ç. 2b/05, 12a/11, 13b/12, 14b/07, 17a/11, 19a/13, 34a/02, 43a/12

D

da *e.* Da, dahi.

d. 19b/11

daġ *a.* Dağ.

d.+lar 35a/09

daḫı *e.* Dahi, da. <ET. 'taḳı'

d. 4a/05, 6a/13, 13b/06, 13b/09, 15a/12, 15a/13, 17a/02, 17a/12, 18a/03, 18a/07, 18a/11, 18a/12, 19b/08, 21a/09, 21b/01, 21b/03, 21b/05, 21b/07, 21b/09, 22a/03, 22a/05, 22a/06, 22a/12, 22b/04, 23a/01, 23a/10, 23b/03, 23b/08, 24b/09, 25a/05, 25a/14, 29b/13, 31a/05, 32b/07, 33b/14, 37a/01, 37a/12, 37b/06, 39a/05, 39b/07, 39b/14, 40a/04, 41b/08, 42b/10

dāḫil <Ar. *sf.* Giren; içeri(de).

d.+(ėtmek) 4b/01, 44a/10

d.+(olmaḳ) 10b/08, 10b/10, 42b/07

d.+i(1) 6b/05

d.+i+(daḫil-i envār-ı ilāhīyye) 9a/10

daḫl <Ar. *a.* İlgi, alaka.

d. vėrmek İlgi kurmak, bir şeye bağlamak 22a/02

d.+ı(1)+(daḫlı olmamaḳ) 13b/03

d.+ları 22b/03

dā'im <Ar. *zf.* Sürekli, daima.

d. 8a/10, 8b/05, 17a/07

d.+īdür 26a/03

dā'imī <Ar. *sf.* Sürekli, daimi.

d. 8b/04

d.+dür 12a/04, 17a/06

danış- *f.* Konuşmak.

d.-urlar 36a/03

dār'ül-bevār <Ar. *a.* Yok olma evi (cehennemden kinaye).

d.+i+(dārü'l-bevār-ı cehennem) 4a/10

darü'l-emān <Ar. *a.* Güvenlilik evi.

d. 9b/04

dārü's-selām <Ar. *a.* Selamet evi.

d.+a 9b/04

d.+dur 9b/05

da'vā <Ar. *a.* İddia; hak iddiası.

d. 43a/08

d.+(ehli) 3a/03

da'vet <Ar. *a.* Davet.

d.+(ėtmek) 43b/05

dayı *a.* Dayı.

d.+m 2b/10

dāyim <Ar. 'دائق *sf.* Daim, sıfat.

d. 7b/03, 35a/01, 35a/10, 35a/12, 35b/04, 36a/13, 36b/05, 38a/14, 38b/03

de *e.* De, dahi.

d. 40a/02

def' <Ar. *a.* Savma.

d.+(olmaḳ) 6a/13

d.+e 35b/08

degül *a.* Değil.

d. 1b/05, 1b/05, 2a/02, 2a/04, 2a/05, 2a/06, 2a/07, 2a/08, 2a/08, 2a/09, 6b/06, 7a/04, 8a/10, 8a/11, 8a/12, 8a/14, 11b/06, 11b/09, 12a/13, 12b/03, 12b/04, 13a/02, 13a/05, 13a/09, 13a/09, 13a/11, 13b/02, 13b/05, 13b/06, 13b/06, 13b/07, 13b/09, 14a/06, 14b/05, 15a/10, 15b/02, 15b/03, 15b/07, 15b/10, 16a/01, 16a/09, 16a/09, 17b/01, 17b/06, 17b/10, 18a/03, 18b/09, 18b/09, 18b/12, 18b/12, 18b/12, 19b/04, 19b/04, 19b/05, 19b/07, 19b/08, 20a/03, 20a/03, 20a/04, 21a/01, 21a/08, 21b/13, 22a/01, 22a/03, 22a/09, 22a/14, 22b/08, 22b/08, 22b/10, 23a/07, 23a/09, 23a/10, 23b/10, 23b/12, 24a/03, 24a/11, 24a/13, 24b/06, 24b/07, 24b/07, 25a/05, 25b/03, 25b/03, 25b/07, 25b/13, 25b/13, 25b/14, 26a/02, 26a/07, 26b/03, 26b/03, 26b/11, 26b/13, 27a/02, 27a/02, 27a/03,

27a/07, 27a/08, 27a/09, 27a/10, 27a/11, 27a/11, 27a/12, 27a/13, 28b/03, 28b/13, 28b/14, 29a/13, 29b/06, 29b/10, 31a/14, 31b/04, 33a/13, 34a/14, 36a/01, 36a/04, 36a/11, 36b/05, 36b/14, 37a/01, 37a/01, 37a/03, 37a/06, 37b/06, 37b/07, 37b/07, 37b/08, 37b/09, 38b/08, 39a/10, 39b/01, 39b/01, 39b/01, 40a/05, 40b/01, 40b/05, 40b/09, 41a/08, 42b/01, 43a/06

d.+ler 30a/01, 41b/06

d.+üz 19b/10

dehr <Ar. *a.* Ebedi zaman; dünya.

d. 21b/09

d.+din 24a/01

Dehrī <Ar. *a.* Evrenin ilksiz ve sonsuzluğunu iddia edip âhirete inanmayan bir fırka.

D. 14a/01

D.+ler d. 23a/14

delālet <Ar. *a.* Delâlet, delillik, işaret.

d.+(ėtmek) 3a/04, 8a/02, 26b/14, 31b/05, 31b/08, 31b/13, 32b/11, 45b/06

d.+i(1) 32a/02, 32b/08

delāyil <Ar. 'دلائل' ('*delīl*' in kırık çoğulu) *a.* Deliller.

d. 4b/05, 43a/12, 45b/11

d.+din 23b/13

d.+i+(delāyil-i ẓāhir) 2b/14

delīl <Ar. *a.* Delil, kanıt.

d. 4a/03, 4a/04, 4a/05, 4a/07, 4a/09, 18b/10, 19a/07, 21b/12, 21b/12, 22a/12

d.+dür 15b/13, 16a/10

delük *a.* Delik.

d.+indin+(delügindin) 36b/01

demürçi *a.* Demirci.

d. 31a/11

denī <Ar. *sf.* Alçak, aşağılık, pespaye. ↔ **denīyye**.

d. 8b/05, 8b/06, 8b/09, 8b/11

d.+ye+(emr-i cüz'ī-yi maḥsūse-yi denī) 8b/09

denīyye <Ar. (denī'nin dişili) → **denī**.

d.+(dünyā-yı denīyye) 9b/11

d.+(ṭāyfa-yı denīyye) 23b/01

d.+ye+(eşyā-yı maḥsūse-yi ḫasīse-yi denīyye) 8b/13

d.+(āmāl-ı menhīyye-yi denīyye) 6b/08

der <Far. *a.* Kapı.

d.+(der ü dīvār) 35a/09

derecāt <Ar. (derece'nin çoğulu) *a.* Dereceler, aşamalar.

d.+a 42a/12

d.+ı+(derecat+i marifet ve muḥabbet) 36b/12

dergāh <Far. *a.* Eşik; şeyhlerin tekkesi ve ʻibādet yeri.

d.+ı+(muḳarrib-i dergāh-ı ilāhī) 9a/14

d.+ının̂g 6b/04, 33b/11

d.+larının̂g 27b/11

devā <Ar. ʻدَاءʼ *a.* İlaç.

d. 6b/13

d.+lar 6a/12

devām <Ar. *a.* Devam.

d.+ı(1) 30a/07

devletlü <Ar-Tür. *sf.* Talihli, uğurlu.

d. 42b/06

dė- *f.* Demek, söylemek.

d.-di 13a/14, 13b/02, 14a/13, 14b/04, 15a/01, 15a/06, 18b/06, 18b/07, 19a/08, 19b/02, 22b/10, 25a/12, 28b/11, 31a/01, 37a/10

d.-di+(cevab) 16b/02, 16b/08, 16b/12, 16b/14, 17a/09, 17b/03, 18a/01, 18a/08, 18b/06, 18b/13, 20a/02, 20b/04, 20b/12, 24a/11, 28b/01, 31b/02, 36a/01, 36b/14, 37b/07, 37b/09, 39a/10, 39b/07, 41a/11

d.-diler 13a/02, 13a/11, 14b/03, 14b/13, 15a/05, 16b/05, 21a/05, 23b/07, 45a/05, 45a/07

d.-duḳ 13b/02, 15a/10, 17a/10, 23b/11, 28a/11

d.-dük 15b/09

d.-dükleri 21b/14

d.-düm 32b/12

d.-mezler 25a/12

d.-mişuḳ 17a/13, 28b/01

d.-mişüz 22a/13

d.-r 20a/11

d.-rler 14a/14, 14b/01, 14b/02, 14b/10, 16b/08, 17a/06, 17a/07, 17a/07, 17a/08, 18a/02, 18b/04, 19a/06, 19a/12, 20a/04, 20a/04, 21a/06, 21a/07, 21a/07, 21a/09, 21a/09, 21a/11, 21b/01, 21b/02, 21b/03, 21b/06, 21b/07, 21b/09, 22a/02, 22b/07, 22b/08, 23b/08, 23b/08, 28a/13, 31a/04, 31a/07, 31a/07, 31a/11, 31a/11, 31a/13, 31b/06, 34b/13, 38b/08, 40a/07, 40a/11, 41a/12, 42a/06, 42b/09

d.-rsiz 15a/05

d.-ruḳ 27a/10, 28b/02

d.-rüz 19b/14, 22a/05, 28b/03, 37b/07, 37b/07

d.-yaḳ+(cevāb) 21a/11

d.-yeller 13b/13, 14a/01

d.-yübdürler 21b/05

dėk *e.* Gibi. ↔ **tek**.

d. 33a/14, 34a/07

dėk (?) *e.* Kadar, dek, değin.

d.+(imdiye dėk?) 45a/10

dėmek Demek.

d. 26a/09

dėve *a.* Deve.

d. 44a/08

dīde <Far. *a.* Göz.

d.+si+(nūr-ı dide) 3b/05

d.+yi+(sürme+yi dide+yi basiret) 27b/12

dil *a.* Dil, lisan. ↔ **til**.

d.+i(1) (Fārsī dili) 18a/01

dimāġ <Ar. *a.* Beyin.

d. 39b/09

dīn <Ar. *a.* Din.

d. 34a/01

d.+(eyimme-yi dīn) 3b/12, 4a/01, 7a/10

d.+(ḥażret-i tācü'l-mille ve'd-dīn) 36b/07

d.+(tācü'l-mille ve'd-dīn) 4b/10

d.+(ya'sūbü'd-dīn) 6a/04, 30b/04

d.+i(1) 43a/07

d.+i(2) 43b/14

d.+i+(dīn-i ḳavīm) 46a/09

d.+i+(dīn-i metīn-i mübīn) 44b/12

d.+i+(dīn-i mübīn) 4a/12

d.+i+(ḥażerāt-ı eyimme-yi dīn-i mübīn) 7b/03

d.+ine 44b/12

d.+ül+(e'd-dā'ī ile'd-dīnü'l-ḳavīmü'l-mübīn) 5a/04

d.+ümüze 17b/11

dirü *sf.* Diri. ↔ **tiri, tirig**.

d.+dürler 30a/06

dīvār <Far. *a.* Duvar.

d. 35a/09

dost <Far. 'دّضد' *a.* Dost, arkadaş.

d.+ıdur 46a/02

d.+ları 46a/02

dön- *f.* Dönmek (inancını değiştirmek).

d.-üb (+den) 44b/10

du'ā <Ar. *a.* Dua.

d.+(ėtmek) 3b/12, 43a/01, 44a/14

duḫūl <Ar. *a.* İçeri girme, giriş.

d.+ı(1) 9a/13

d.+ı+(duḫūl-ı nār) 3a/04

d.+ına 43b/10

dūzaḫ <Far. *a.* Cehennem, tamu.

d. 43b/13

dü serā <Far. ‘دّضرا’ *a.* (iki ev) *mec.* İki dünya.

d.+(seyyid-i her dü serā) 25a/08

dühūr <Ar. ‘رُ د’ (dehr’in kırık çoğulu) *a.* Uzun zamanlar, devirler. ↔ **dehr**.

d. 1b/08

dünyā <Ar. *a.* Dünya.

d. 35b/09, 44b/07, 44b/11

d.+(dünyā ehli) 44b/04

d.+da 44b/14

d.+dın 7a/14

d.+ya 44b/08

d.+yı+(dünyā-yı denīyye) 9b/11

dürūd <Far. Selam, dua.

d. 2a/12

dürüstluḳ <Far-Tür. *a.* Doğruluk.

d. 40a/12

düşmen <Far. *a.* Düşman.

d. 2b/04, 3b/12

d.+leri 46a/02

d.+leriden 3b/12

d.+lerindin 7b/08

düzet- *f.* Yapmak, imal etmek, inşa etmek.

d.-ebilmez 7b/07

d.-üb 44a/08

d.-übdür 11b/05

E

Ebā Bekr *öz.a.* Ebû Bekir, Sünni İslam’ın ilk büyük halifesi.

e. 45a/06

ebed <Ar. *a.* Sonsuzluk.

ebedü’l-ābād <Ar. ebedi olarak, hep. 1b/07, 2b/05, 33b/10

ebedī <Ar. *sf.* Sonsuz.

e. 17a/07

e.+dür 17a/06

ebhā <Ar. ‘لتِى’ *sf.* Daha aydın, daha güzel, daha iyi.

e. 8a/03

ebrār <Ar. (berr’in kırık çoğulu) *a.* Özü sözü doğru olanlar, iyiler.

e.+(vechü'l-ebrār) 5a/13

Ebū Maḥfūẓ Şeyẖ Ma'rūf-ı Kerẖī *öz.a.* Künyei Ebū Maḥfūẓ olan Ma'rūf bin Fīrūz Kerhī, ünlü mutaavvıflaran (8.-9. y.y.)

e.+din 5b/10

Ebū'l-Ḥasan 'Alī bin Ebī Ṭālib *öz.a.* Hz. Ali. → 'Alī bin Ebī Ṭālib

e.+din 6a/04

Ebū'l-Ḳāsım Şeyẖ Cüneyd bin Muḥammede'l-Baġdādī *öz.a.* Ünlü âlim ve mutasavvıf, Cüneyd-i Bağdadî (9.-10. y.y.)

e.+din 5b/08

ebvābu'llāh <Ar. *a.* Allah'ın kapıları.

e. 45b/06

ecsād <Ar. ('cesed'in kırık çoğulu) *a.* Cesetler, tenler, vücutlar.

e. 25a/07

e.+a 42a/10

e.+dur+(ẖālıḳ-ı ervah+ve+ecsad) 25a/06

e.+ı(2) 42a/10

ecsām <Ar. ('cism'in kırık çoğulu) *a.* Cisimler.

e. 20a/14, 23a/06, 25b/03, 25b/03, 35a/02, 37a/07, 37a/09, 38a/04, 38b/11, 40a/05, 40a/08, 40b/14, 41a/08, 41b/08, 41b/09

e.+a 38b/05, 38b/09, 38b/12, 41a/07

e.+da 15a/07, 24a/07, 39b/03, 39b/04

e.+dın 23a/07, 39b/14

e.+ı+(ecsam+i semavatiyye) 39b/11

e.+ıñ 37a/09, 38b/09

e'd-dā'ī Ar. *sf.* Davet eden.

e.+(e'd-dā'ī ile'd-dīnü'l-ḳavīmü'l-mübīn) 5a/04

e.+(e'd-dā'ī ile'ṣ-ṣırāṭul-ḳavīm) 5a/07

e.+(e'd-dā'ī ile'ṣ-ṣırāṭu'l-müstaḳīm) 5a/02

ed-Deyyān <Ar. (*sf.* Herkesin hakkını en iyi bilen ve ödeyen) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsna).

e. 33a/09

edvār <Ar. ('devr'in kırık çoğulu) *a.* Çağlar, devirler.

e.+i+(ḳurretü'l-'ayn-i edvār-ı risālet) 2b/02

ef'āl <Ar. ('fi'l'in kırık çoğulu) *a.* Fiiller, eylemler, yaptıklar.

e. 31a/01, 32b/06, 43a/04, 43b/06, 43b/06, 43b/07

e.+(ef'āl u āḳvāl) 6b/12

e.+(esmā’-i ef‘āl) 31a/11

e.+(ittiṣāf-ı ef‘āl) 32b/08

e.+dın 43a/03, 43b/08

e.+ı(1)nda+(cemī‘-i ef‘āl) 19a/13

e.+ı(2) 9a/07, 39b/09

e.+ına 7b/05

e.+ı+(ef‘āl-ı muḫtelif) 40a/03

e.+ları 38b/10

eflāk <Ar. (felek’in kırık çoğulu) *a.* Felekler.

e.+a 23a/12

eger <Far. *bağ.* Eğer.

e. 8a/06, 8b/04, 8b/05, 8b/06, 8b/09, 8b/10, 11a/03, 11a/05, 12a/01, 12a/02, 13a/12, 13b/01, 14a/02, 14b/09, 15a/09, 16b/05, 17b/11, 18a/10, 19b/10, 20b/08, 21b/03, 21b/04, 21b/09, 22a/03, 22a/07, 23a/04, 23b/10, 24b/14, 25b/01, 25b/06, 28a/04, 29a/08, 29a/09, 30a/03, 31a/05, 34a/10, 36a/05, 36b/05, 37a/01, 40b/06, 40b/08

eger-çi <Far. ‘اگرچ *zf.* Her ne kadar … ise/olsa da, gerçi.

e. 4a/07, 8b/10, 18a/12, 22b/03, 23a/09, 24a/08, 38b/08

eḥad <Ar. *sf.* Bir, tek.

e. 1b/01, 25a/04, 33a/11

e.+īdür 1b/09, 20a/12

eḥadiyyet <Ar. *a.* Allah'ın her bir şeyde kendine âit birlik tecellisi.

e. 6b/04

ehl <Ar. *a.* 1. Bir yer, topluluk, toplum, cemaat mensubu.

e.+i(1)+(dünyā ehli) 44b/05

e.+i(1)+(ol ‘ālem ehli) 36b/08

e.+i(1)+(yėr ehli) 36b/03

e.+ininĝ (ṭarīḳat ve ḥaḳīḳat ehlininĝ) 5a/10

e.+i+(burhān-ı ehl-i yaḳīn) 5a/03

e.+i+(ehl-i ḥaḳ) 3a/03

e.+i+(ehl-i İslām) 23b/08

e.+ine+(bėhişt ehli) 35b/10

e.+ininĝ+(Tebrīz ehli) 5a/06

e.+ininĝ+(ol ‘ālem ve ehli) 35b/01

e.+ül+(imām-ı ehlü’l-meşārıḳ ve’l-meġārib) 30b/05

2. Sahip.

e.+i(1)+(baṣīret ehli) 7a/09

e.+i+(ehl-i ḥis) 21a/13

e.+i+(ehl-i yemīn) 9a/13

e.+i+(ḳavām-ı ehl-i yaḳīn) 7a/10

e.+i+(muḳtedā-yı ehl-i īmān ve tevḥīd) 3a/09

e.+i+(muḳtedā-yı ehl-i yaḳīn) 27b/14

e.+indin+(da‘vā ehli) 3a/03

e.+indin+(küfr ü żalāl ehli) 4a/14

e.+indin+(żalāl ehli) 21b/06

e.+indin+(irşād ehli) 7a/10

e.+ine+(yaḳīn ehli) 10a/14

e.+inin͡g+(‘ilm ehli) 10b/11

e.+inin͡g+(żalāl ehli) 7a/13

ehvā’ <Ar. (‘hevā’’ın çoğulu) *a.* Tutkular, nefis istekleri.

e.+i+(ehvā’-i fāside) 44b/13

e.+i+(ehvā’-i ferdīyye) 6b/10

ekmel <Ar. *sf.* En kâmil, en mükemmel.

e. 43b/08

e.+ül+(ekmelü’l-‘urefā) 5b/14

eks̱er <Ar. *sf.* Daha çok, en çok.

e. 17a/11, 39a/06

eksük *sf.* Eksik.

e. 8a/07, 20a/07, 28a/10, 28a/14

e.+(olmaḳ) 35b/05, 35b/11

eksükluḳ *sf.* Eksiklik.

e.+ 11a/05

el *a.* El. ↔ **ėl.**

e.+den+(el+den el+e) 4b/08

e.+din+(eldin ele) 3a/09

e.+e+(el+den el+e) 4b/08

e.+e+(eldin ele) 3a/09

e.+in 44a/12

el-be-el <Tür-Far. (Far. ‘be’ yönelme hali eki) *zf.* Elden ele.

e. 27b/09

el-‘Adl <Ar. (*sf.* adalet, doğruluk) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/04

el-‘Afv <Ar. (*sf.* bağışlama, affetme) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Āẖir <Ar. (*sf.* son) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 32b/14

el-A‘lā <Ar. (*sf.* En yüce, en yüksek) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

el-‘Alīm <Ar. (*sf.* Çok bilen, ilmi ezeli ve ebedi olan) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

el-‘Alīyy <Ar. (*sf.* Necip, ünlü, yüksek) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

el-‘Azīm <Ar. (*sf.* Çok büyük, azametli) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/10

el-‘Azīz <Ar. (*sf.* İzzetli, sevgili, şerif) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

el-Bādī <Ar. (*sf.* İlk neden, yaratan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

el-Bā‘iṣ <Ar. (*sf.* Neden olan, gerektiren, yeniden yaratan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/09

el-Bāḳī <Ar. (*sf.* Kalan, kalıcı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

el-Bāsıṭ <Ar. (*sf.* Kulun rızkını genişlendiren) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/06

el-Baṣīr <Ar. (*sf.* Basiretli, kalp gözüyle gören) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e.+ü 32b/14

el-Bāṭın <Ar. (*sf.* İçyüz) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

el-Bedī‘<Ar. (*sf.* Eşi benzeri olmayan güzellikte) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

el-Berr <Ar. (*sf.* Sözünde duran, herkese nimetler ihsan eden) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/09

elbette <Ar. *zf.* Elbette, elbet, kuşkusuz.

e. 19b/11, 22a/05, 42b/11, 45b/14

el-Cebbār <Ar. (*sf.* İstediğini kesin yapan güç sahibi) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/04

el-Celīl <Ar. (*sf.* Yüksek mertebeli) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/09

el-Cevād <Ar. (*sf.* Çok cömert) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/09

el-Eḥad <Ar. (*sf.* Bir, tek) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 32b/14

el-Ekrem <Ar. (*sf.* En cömert) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

elem <Ar. *a.* Dert, acı, keder.

e. 35a/12

el-Evvel <Ar. (*sf.* İlk, en önce) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 32b/14

el-Fālıḳ <Ar. (*sf.* Büyümesi için tohumu açan/çatlatan, yaratan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Fāṭır <Ar. (*sf.* Benzersizi üstün sanatıyla yaratan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Ferd <Ar. (*sf.* Tek, eşsiz, yektâ) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Fettāḥ <Ar. (*sf.* Her şeyi en iyi yönden açan, fetheden) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Ġafūr <Ar. (*sf.* Suçları en çok affeden) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Ġanī <Ar. (*sf.* Zengin, varlıklı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Ġıyāṡ <Ar. (*sf.* İmdada gelen, yardımcı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Ḫabīr <Ar. (*sf.* Her şeyden haberdar) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/09

el-Hādī <Ar. (*sf.* Hidayet eden, yönlendiren) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

el-Ḫafī <Ar. (*sf.* gizli, saklı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

el-Ḥafīż <Ar. (*sf.* Koruyan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

el-Ḥaḳ(ḳ) <Ar. (*sf.* Doğru, hakikatın özü) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

el-Ḥakīm <Ar. (*sf.* Hikmetli, varlığın hakikatına vâkıf) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

el-H̱ālıḳ <Ar. (*sf.* Halkeden, yaratan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/09

el-Ḥalīm <Ar. (*sf.* Yumuşak huylu, hoş davranışlı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

el-Ḥamīd <Ar. (*sf.* Methedilmeye en layık) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

el-Ḥasīb <Ar. (*sf.* Hesapta eli açık ve hayır sahibi) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

el-Ḥayy <Ar. (*sf.* Diri, canlı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

elīm <Ar. *sf.* Ağrılı, sancılı, acılı.

e.+('aẕāb-ı elīm) 45a/01

el-Ḳābıż <Ar. (*sf.* Tutup alan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/06

el-Ḳadīm <Ar. (*sf.* Başlangıcı olmayan en eski) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Ḳadīr <Ar. (*sf.* Her şeye kudreti olan, yapabilen) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

el-Kāfī <Ar. (*sf.* Yeten, gerek bırakmayan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Ḳāhir <Ar. (*sf.* Üstün gelen, zorlayan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

el-Ḳarīb <Ar. (*sf.* Çok yakın) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/06

el-Ḳavī <Ar. (*sf.* Kuvvetli, güçlü) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/06

el-Ḳayyūm <Ar. (*sf.* Ezelden ebede kâim, kalan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/06

el-Kebīr <Ar. (*sf.* Büyük) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Kerīm <Ar. (*sf.* Cömert) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Ḳuddūs <Ar. (*sf.* En kutsal) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/06

el-Laṭīf <Ar. (*sf.* Nazik, hoşa giden) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/10

el-Mecīd <Ar. (*sf.* Yüksek değerli) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/06

el-Melik <Ar. (*sf.* Mülk ve melekût sahibi, iye) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/05

el-Mennān <Ar. (*sf.* En bol nimetli, minnete uğratan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Mevlā <Ar. (*sf.* Efendi) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Muḥīṭ <Ar. (*sf.* Çevreleyen, kuşatan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Muḳīt <Ar. (*sf.* Koruyan ve besleyen) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Muṣavvir <Ar. (*sf.* Herşeye güzel suretler veren) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Mübeyyin <Ar. (*sf.* Açıkça beyan eden) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/07

el-Müheymin <Ar. (*sf.* Koruyucu) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

el-Mü'min <Ar. (*sf.* Korkulardan emniyet veren) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

el-Mütekebbir <Ar. (*sf.* Büyüklenen) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/04

el-Ṣamed <Ar. (*sf.* Her şey kendisine muhtaç, kimseye muhtaç olmayan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 32b/14

el-Vāhid <Ar. (*sf.* Tek bir) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 32b/14

el-Vāriṣ <Ar. (*sf.* Varlığın son sahibi) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

el-Vāsi'<Ar. (*sf.* Rahmeti tüm varlığı kapsayan ve yaygın) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

el-Vedūd <Ar. (*sf.* Çok sevgi beslenen) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

el-Vefī <Ar. (*sf.* Vefalı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

el-Vehhāb <Ar. (*sf.* Çok bağışlayan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

el-Vekīl <Ar. (*sf.* Vekil, herkesin yetkisini elinde bulunduran) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

el-Vetr <Ar. (*sf.* Yalnız, tek) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

emcād <Ar. ('mecīd'in çoğulu) *sf.* Şeref ve haysiyet sahipleri.

e.+ına+(evlād-ı aṭhar-ı emcād) 2b/03

Emīrü'l-mü'minīn <Ar. (Müminlerin emiri, inananların başbuğu; İslam halifelerinin -Şiilik'te Hz. Ali'nin- lakabı) *öz. a.* Hz. Ali'nin lakabı.

E. 6a/03, 37a/04, 37b/02

E. 'Alīyy ibn-i Ebī Ṭālib 2b/02, 30b/05

E. 'Alīyy-i Murtażā 3a/08

E.+din 32b/01

emmā <Ar. *bağ.* Lakin,ancak.

e. 2b/05, 5a/02, 5a/07, 8b/10, 15a/06

emr <Ar. *a.* Emir.

e. 40b/10

e.+(ėtmek) 43a/03, 43b/07, 45b/03

e.+i(1) 39a/07, 46a/01

e.+īdür 14a/11, 23b/01

e.+īdürler 22b/05

e.+i+(emr-i cüz'ı-yi maḫṣūse-yi denīyye) 8b/09

e.+ine 21a/05

e.+ler 24b/13

e.+lere 8b/06

emrāż <Ar. ('maraz'ın kırık çoğulu) *a.* Hastalıklar.

e.+dın 6b/14, 7a/08

e.+ı+(emrāż-ı rūḥānī) 6a/14

e.+ındın 7a/02

emrul'lāh <Ar. *a.* Allah'ın emri.

e.+dur 46a/01

ems̱āl <Ar. ('mis̱l'in çoğulu) *a.* Gibiler, benzerler.

e.+ı(1) 14b/04

ems̱ile <Ar. (mis̱āl'ın çoğulu) *a.* Örnekler, misaller.

e. 40a/11, 40b/02

enbiyā <Ar. (nebī'nin çoğulu) *a.* Nebiler.

e. 9b/01, 9b/02, 9b/05, 32a/10, 32a/12

e.+(ḫātem-i enbiyā) 25a/08

e.+(ḫātem'ül-enbiyā ve'l-mürselīn) 2a/13

e.+(ḥażret-i ḫātem'ül-enbiyā) 34b/04

e.+(ḥażret-i server-i enbiyā) 2a/13

e.+(ḥażret-i server'ül-enbiyā) 32b/04

e.+nıñg 32a/11

enfa' <Ar. *sf.* Daha menfaatli, pek yararlı.

e. 8a/04

enfüs <Ar. ('nefs'in çoğulu) *a.* Nefisler, calar.

e.+dür+('ālem-i enfüs) 38b/07

enhār <Ar. ('nehr'in kırık çoğulu) *a.* Nehirler.

e.+ı(1) 36a/02

enīs <Ar. *sf.* Ünsiyet edilmiş olan, alışılmış.

e.+ün+(enisün nüfus) 5b/06, 5b/14

en-Nāṣır <Ar. (*sf.* Yardımcı, yardım eden) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

en-Nūr <Ar. (*sf.* Işık) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/08

envā' <Ar. ('*nev'*'in çoğulu) *a.* Türler, çeşitler.

e.+ı(1) 22a/10

envār <Ar. ('nūr'un kırık çoğulu) *a.* Nurlar, ışıklar.

e. 35a/02, 35a/05

e.+(baḥrü'l-envār) 5b/05

e.+a 35a/04

e.+ı+(dāḫil-i envār-ı ḳudsīyye-yi ilāhīyye) 9a/10

e.+ı+(envār-ı cemāl-ı ilāhī) 12b/05

e.+ı+(mehbit-i envār-ı ġayr-ı mütenāhī) 27b/11

e.+ı+(müstaġriḳ-i envār-ı ilāhī) 38b/03

e.+ı+(vālih-i envār-ı ilāhī) 38a/14

e.+ından 15a/04

e.+ları 41a/07

e.+ül+(ṣāḥibü'l-envārü'l-ḳudsīyye) 5a/07

eñse *a. mec.* Arka (ense).

e.+si 36b/05

e.+sinde 46a/14, 46b/01

erbāb <Ar. ('rabb'in çoğulu) *a.* Sahipler, efendiler.

e.+ı+(maḥbūb-ı erbāb-ı ḳulūb) 5b/13

ercmend <Far. Değerli.

e. 27b/12

e.+i(1)+(ferzend-i ercmend) 3a/12

e.+üm+(ferzend-i ercmend) 2b/05

erfa' <Ar. *sf.* Daha yüksek, en yüce.

e. 16a/02, 28b/11, 34a/04, 34a/13

e.+dur 16b/07, 31b/01

e.+durlar 35a/02

er-Rabb <Ar. (*sf.* Sahip, besleyen) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

er-Raḥīm <Ar. (*sf.* Merhamet eden, bağışlayan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

er-Raḥmān <Ar. (*sf.* Bol rızık bağışlayan) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/02

er-Rā'ī <Ar. (*sf.* Görücü, gözetleyici) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

er-Raḳīb <Ar. (*sf.* Gözeten) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

er-Ra'ūf <Ar. (*sf.* Esirgeyen) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

er-Rez̠z̠āḳ <Ar. (*sf.* Bütün yaratıkların rızkını veren) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

ervāḥ <Ar. ('rūḥ'un kırık çoğulu) *a.* Ruhlar.

e. 20a/14, 25a/07, 38a/13, 38b/11, 39a/05, 40b/07, 40b/08, 41b/07, 41b/08, 42a/09

e.+(ḫālıḳ-ı ervāḥ ve ecsād) 25a/06

e.+dın 39a/01, 40b/11

e.+durlar 37b/10

e.+ı+(ervāḥ-ı semāvīyyāt) 8b/07

e.+ıdurlar 37a/09

e.+ın 42a/09

e.+ıñg 42b/01

e.+lara 38b/14

e.+ları 42a/10

esbāb <Ar. ('sebeb'in kırık çoğulu) *a.* Sebepler.

e. 23b/05

e.+(müsebbibü'l-esbāb) 41b/04

e.+ı+(esbāb-ı ictimā' ve iftirāḳ) 14a/05

e.+lan 21a/02

esedu'llāh'ül-ġālib <Ar. *a.tam.* Allah'ın galip aslanı (Hz. Ali'nin lakabı).

e. 6a/04, 30b/04

es̠er <Ar. *a.* Eser, yapıt.

e. 12b/08, 33b/02

e.+i(1) 24a/10, 30a/04, 34b/02, 36b/06, 41b/07

e.+ī 14b/13

e.+īdür 12b/06, 14a/13, 15a/10, 25a/05

e.+lerindin 14a/13, 14b/13

e.+neñg 12b/09

eskü *sf.* Eski.

e.+(eskü ve köhne ėtmek) 1b/08

esmā’ <Ar. (‘ism’in çoğulu) *a.* İsimler.

e. 31a/12

e.+dur 32b/05, 32b/07, 32b/10

e.+ī 32b/11

e.+i+(esmā’-i ef‘āl) 31a/11, 32b/06

e.+i+(esmā’-i ḥüsnā) 32b/10

e.+i+(esmā’-i ṣıfāt) 32b/05

e.+i+(esmā’-i ṣıfat) 31a/07

e.+nı 31a/13

e.+nıñ 32b/12

es̱mār <Ar. (‘s̱emer’in çoğulu) *a.* Meyveler, yemişler.

e. 35b/03

e.+ı(1) 35b/07

esnād <Ar. (‘sened’in çoğulu) *a.* Belgeler.

e.+ında 4b/06

esrār <Ar. (‘sırr’ın çoğulu) *a.* Sırlar.

e.+(baḥrü’l-esrār) 5a/12

e.+(kāşifü’l-esrār) 5b/05

e.+(kāşifü’l-esrār ve’l-ma‘ānī) 5b/12

e.+(maḫzenü’l-esrār) 5a/14

e.+ı+(ma‘ālim-i esrār-ı ilāhī) 27b/10

e.+ür+(maḥrem-i esrārü’r-rabbānīyye) 6a/03

eṣ-Ṣādıḳ <Ar. (*sf.* Doğru, sadakatlı) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/04

eṣ-Ṣāni‘ <Ar. (*sf.* Yapan, işleyen) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/04

es-Sebbūḥ ~ es-Sübbūḥ <Ar. (*sf.* Tesbih edilen, övülen) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/04

es-Selām <Ar. (a. Esen olma) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/03

es-Semī‘ <Ar. (*sf.* İşiten) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 32b/14

es-Seyyid <Ar. (a. Efendi) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/04

eşcār <Ar. (‘şecer’in çoğulu) *a.* Ağaçlar.

e. 21b/01, 35b/03

e.+ı(1) 36a/02

eşref <Ar. *sf.* En şerefli, daha şerefli.

e. 34b/12

e.+dür 33b/13, 34a/07, 41b/01, 42b/11

eşrefluḳ <Ar-Tür. *a.* Daha şerefli olma.

e.+ı 8a/08

eş-Şāfi‘ <Ar. (*sf.* Şefaat eden) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/10

eş-Şehīd <Ar. (*sf.* Tanık olan) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/04

eş-Şekūr <Ar. (*sf.* Az şükrü de ödüllendiren) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/10

eşyā <Ar. ‘اشياء’ (‘şey’’in çoğulu) *a.* Şeyler, nesneler.

e. 12a/05, 14b/14, 15a/03, 15a/09, 15a/11, 15b/05, 18a/10, 18b/11, 19b/12, 20b/07, 20b/09, 21a/09, 21b/07, 23a/13, 23b/09, 24b/03, 28b/02, 29a/02, 30a/01, 30a/05, 32a/04, 36b/06

e.+(cemī‘-i eşyā) 21a/05

e.+da 24b/01, 25b/08, 29b/12

e.+dın 1b/03, 2a/05, 8b/02, 10b/14, 11b/06, 15a/13, 20a/13, 29b/09, 31a/01, 34b/12, 40a/12, 41a/04

e.’+ı(2) 15a/02

e.’+ i+(eşyā’-i ‘aḳlīyye ve ḥissīyye) 40a/10

e.’+i+(eşyā’-i ‘aḳlīyye) 40a/13

e.’+i+(eşyā’-i cüz’īyye) 40b/12

e.’+i+(eşyā’-i mürekkebe) 21a/14

e.’+ilendür 25b/04

e.+lar 24b/05

e.+lardın 34b/06

e.+nı 11a/01, 18a/07, 18a/08, 19b/12, 20a/13, 24a/07, 27a/12, 34a/12, 36b/04, 40b/13

e.+nıñ 11b/09, 11b/13, 15a/12, 16b/10, 17a/01, 17a/02, 20b/02, 27a/06, 27a/07, 27a/09, 27a/10, 40a/14

e.+ya 2a/04, 2a/10, 11b/10, 11b/13, 12a/11, 15a/09, 15a/12, 15b/10, 16b/10, 18a/02, 19a/10, 26a/14, 28b/11, 32a/03, 34a/09, 37a/02

e.+yı+(eşyā-yı maḥsūse-yi ḥasīse-yi denīyye) 8b/13

e.+yı+(eşyā-yı taṣavvurīyye) 40b/06

e.+yılandur 25b/06

e.+yī 15a/14, 17a/11, 24a/11, 24b/11, 25a/02

etemm <Ar. *sf.* En mükemmel, *tam.*

e. 43b/08

eṭ-Ṭāhir <Ar. (*sf.* Temiz, arı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/04

et-Tevvāb <Ar. (*sf.* Tevbeleri kabul eden) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

e. 33a/09

evāmir <Ar. ('emr'in çoğulu) *a.* Emirler.

e. 11a/09, 43a/05

e.+(evāmir ü nevāhī) 7a/11

evḳāt <Ar. ('vaḳt'in çoğulu) *a.* Vakitler, zamanlar.

e. 9b/10

evlā <Ar. *sf.* Daha iyi, birincisi.

e.+dur 45a/06

evlād <Ar. ('veled'in çoğulu) *a.* Çocuklar, evlat.

e.+ı+(evlād-ı aṭhar-ı emcād) 2b/03

e.+ınıñ 6b/07

evliyā <Ar. 'أولياء' ('velī'nin çoğulu) *a.* Veliler, erenler.

e. 9b/05, 14a/14, 32a/13

e.+(burhanü'l-evliyā) 16a/04

e.+(ḥariṣü'l-evliyā) 5b/07

e.+(ḥażret-i ḳuṭbu'l-evliyā) 5a/07, 16a/11, 27b/05, 35a/06

e.+(ḥażret-i ḳuṭbu'l-evliyā ve'l-mürşidīn) 27b/08

e.+(ḥażret-i necmü'l-evliyā ve'l-mürşidīn) 5b/02

e.+(ḥażret-i nūru'l-evliyā) 36b/01

e.+(ḥażret-i server-i evliyā) 25a/08, 30b/03

e.+(ḥażret-i sulṭānü'l-evliyā) 5a/05, 8b/14, 17b/04, 31b/01, 37a/11

e.+(ḥażret-i sulṭānü'l-evliyā) 9b/07, 14a/01, 14a/07, 19b/02

e.+(kehfü'l-evliyā) 5a/03

e.+(ḳudve-yi evliyā ve müvaḥḥidīn) 2b/01

e.+(ḳuṭbu'l-evliyā) 20b/12, 25a/02

e.+el+(ḳuṭbu'l-evliyā'e'l-hādīyyīn) 2b/01

e.+(semeret'ül-evliyā) 4b/14

e.+(server ü sālār-ı evliyā ve aṣfiyā) 6a/01

e.+(sulṭānü’l-evliyā) 4b/13

e.+(tācü’l-evliyā) 5b/01

e.+(zübdet’ül-evliyā) 35b/06

e.+(züdetü’l-evliyā’e’t-tābi‘īn) 4b/09

e.+i+(evliyā’-i tābi‘īn) 27b/11

e.+nıñg 32a/10, 32a/11

evṣāf <Ar. (‘vaṣf’ın çoğulu) *a.* Vasıflar, nitelikler.

e. 38a/09

e.+da 43a/10

e.+ılan 46b/05

evtād <Ar. (‘veted’in çoğulu) *a.* Direkler (*mec.* Allah erenlerinden birine verilen ad).

e.+(ġavṡü’l-evtād) 5a/08, 35a/06

e.+(ḳuṭbu’l evtād) 5b/08

evvel <Ar. *sf.* En ilk, ilk.

e. 10b/01, 10b/11, 15a/03, 17a/09, 20b/14, 21b/12, 24a/14, 24b/09, 32a/10, 32a/11, 34a/04, 34b/01, 34b/02, 37b/12, 37b/12, 37b/13, 38a/02, 41a/12, 41a/13, 41a/14, 41b/09, 41b/11, 41b/12

e.+(‘aḳl-ı evvel) 41a/12

e.+(ḫālıḳ-ı evvel) 25a/03

e.+din 25a/07

e.+i(1) 1b/04, 16b/14, 17a/01, 17a/02, 17a/04, 17a/07, 17a/08, 20b/02

e.+i(1)dür 17a/02

e.+īdür 1b/03

e.+ki 39b/11, 41a/10

evvelā <Ar. *zf.* İlk önce.

e. 24a/12

evvelki <Ar-Tür. *zf.* Önceki, ilk.

e. 38b/08

evżā‘ <Ar. (‘vaż‘’ın çoğulu) *a.* Haller, durumlar.

e.+lan 23a/12

eyimme <Ar. ‘ ّ ائئو (imām’ın çoğulu) *a.* İmamlar.

e.+din 27b/14

e.+niñg 7b/05

e.+yi+(eyimme-yi dīn) 3b/12, 4b/01, 7a/10

e.+i+(eyimme-yi ṭāhirīn) 25b/11

e.+yi+(ḥażerāt-ı eyimme-yi dīn-i mübīn) 7b/03

e.+i+(ḥażerāt-ı eyimme-yi aṭhār) 27b/10

eyne <Ar. *zf.* Nerede?

e. 26a/10

ez̲ān <Ar. *a.* Ezan.

e. 46a/12

ezel <Ar. *a.* İlksiz(lik), başlangıçsız.

e.ü'l-āzāl *sf.* İlksizlerin ilksizi 1b/06

ezelī <Ar. ('ezel'e mensup) *sf.* Varlığının başlangıcı olmayan, devamlı varolan.

e. 17a/06, 17a/07, 23b/06

ez̲kār <Ar. ('z̲iker'in çoğulu) *a.* Zikirler.

e.+a 11a/05, 11a/07, 11a/11

ezmine <Ar. ('zemān'ın çoğulu) *a.* Zamanlar, çağlar.

e. 1b/08

eẓ-Ẓāhir <Ar. (*sf.* Görünen, beliren) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/01

ez̲-Z̲āri' <Ar. (*sf.* yaratıcı) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsna).

e. 33a/03

Ė

ėl *a.* El. ↔ **el**.

ė. 7b/03, 9b/02

ė.+(ėtegine ėl urmaḳ) 4a/09, 45b/12

ė.+(vėrmek) 32b/03

ė.+i(1) 34a/11, 46a/11

ė.+i(1)+(ėli yėtişmek) 35b/01

ėr- *f.* Ermek, varmak, ukaşmak.

ė.-esi 8b/08

ėşit- *f.* İşitmek, duymak.

ė.-duḳı 6a/08

ė.-düm 20b/05

ė.-e+(ėşide) 32b/04

ė.-meyübsen 32a/09

ė.-mez 19a/02

ė.-üb+(ėşidüb) 2b/11

ė.-ür+(ėşidür) 20a/11

ė.-ürler+(ėşidürler) 39b/06

ė.-ürüz+(ėşidürüz) 19a/03, 21a/06

ėşitmaḳ İşitmek. ↔ **ėşitmek**.

ė. 6a/07

ė.+ına 6a/11

ėşitmek İşitmak. ↔ **ėşitmak**.

ė. 7b/06

ėt- *f.* Etmek, yapmak.

ė.-erler+(naḳl ėderler) 22b/14

ė.-erler+(tedbīr ėderler) 40b/11

ė.-erler+(tekellüm ėderler) 36a/05

ė.-erler+(tesbīh ėderler) 39b/07

ė.-erler+(tiriglik ve ma‘āş ėderler) 36b/04

ė.-erler+(ṭulū‘ ve ġurūb ėderler) 22b/14

ė.-ersiz+(tevehhüm ėdersiz) 28a/13

ė.-ersiz+(yıraḳluḳ ėdersiz) 7b/09

ė.-erüz+(beyān) 4b/05

ė.-erüz+(ibṭāl ėderüz) 4b/05

ė.-erüz+(taṣavvur ėderüz) 17a/08, 17b/02

ė.-esin͡güz+(müteveccih ėdesin͡güz) 8b/05

ė.-esiz+(‘amel ėdesiz) 7b/05

ė.-esiz+(müteveccih) 8b/04

ė.-esiz+(taḥṣīl ėdesiz) 28a/02

ė.-esiz+(taṣavvur ėdesiz) 25b/06

ė.-medi+(ḫalḳ) 33b/01

ė.-medi+(in‘ām) 8a/05

ė.-medi+(‘ināyet) 8a/06

ė.-mediler+(inkār) 45a/05

ė.-mediler+(iṭā‘at) 43b/12

ė.-medin+(rāżī) 6b/01

ė.-medün͡güz+(bāṭıl) 23a/14

ė.-mekdedür+(īcād) 18a/11

ė.-memüşem+(ḫalḳ) 34b/12

ė.-men͡güz+(bāṭıl u zāyi‘) 8b/13

ė.-men͡güz+(ṭama‘) 28a/06

ė.-men͡güz+(taṣavvur) 23b/07

ė.-meyeler+(iktifā) 6a/11

ė.-meyesiz+(gümān) 35b/06

ė.-meyüb+(ḥayā) 44b/14

ė.-mez+(buḫl) 26a/06

ė.-mez+(delālet) 31b/08

ė.-mez+(eskü ve köhne) 1b/08

ė.-mez+(ḳabūl) 26a/04

ė.-mez+(köhne) 35a/14

ė.-mez+(ta‘cīl) 26a/03

ė.-mez+(ẓulm) 26a/06

ė.-mişdi+(mürāca‘at) 44a/01

ė.-mişdür+(ḫalḳ) 38b/12

ė.-mişdürler+(ḳaṣd) 14b/02

ė.-mişidi+(nüzūl) 44a/01, 44a/05

ė.-mişler+(münezzeh ü müberrā ėtmişler) 36a/07

ė.-mişsiz+(iḫtiyār) 7b/13

ė.-übdürler+(mütenāhī ėdübdürler) 27b/13

ė.-übdürler+(su’āl ėdübdürler) 17b/03

ė.-übdürler+(taṣavvur ėdübdürler) 23b/08

ė.-übsiz+(terk ėdübsiz) 7b/10

ė.-ün͡güz+(müteveccih ėdün͡güz) 8b/12

ė.-ün͡güz+(sa‘y ėdün͡güz) 3b/14, 33b/07

ė.-ürler+(ėdürler) 40a/03

ėtek *a.* Etek.

ė.+ine+(ėtegine) 7b/04, 35b/02

ė.+ine+(ėtegine ėl urmaḳ) 4a/09, 45b/12

ė.+lerindin 9b/02

ėtmaḳ Etmek. ↔ **ėtmek**.

ė.+(beyān) 38a/09

ė.+(īcād) 33b/05

ė.+(müvāẓabet) 11a/11

ė.+(taṣavvur) 17a/10

ė.+dın+(taġyīr) 27a/12

ė.+dur+(iḳdām ve müvāẓabet) 6b/07

ė.+ılan+(‘amel) 6b/07

ė.+lan+(müteveccih) 8b/13

ėtmek Etmek. ↔ **ėtmaḳ**.

ė.+(ḳıyās) 19a/03

ė.+(ṭayy) 4a/04

ė.+din 32a/08

ė.+dür+(fikr) 11a/09

ė.+dür+(ıraḳluḳ) 9a/06

ė.+dür+(ictināb) 6b/08

ė.+indin 27a/02

ėy *ünl.* Ey.

ė. 3b/14, 6a/06, 7b/10, 10a/11, 27b/03, 33a/10, 33b/07, 34a/01, 38a/05, 38a/11, 38a/12, 42a/07

ėyi *sf.* İyi. <ET. ‘edgü’.

ė.+dür 45b/14

ėyle *zf.* Öyle.

ė. 3b/12, 4a/09, 7b/02, 7b/09, 9a/09, 11b/05, 29a/11, 38b/07, 39a/02, 42b/02, 46a/06

ė.+dür 35b/13, 46b/01

ė.+kim 6b/10, 7b/01, 7b/05, 10b/02, 14a/01, 15a/06, 21a/02, 25a/08, 27b/09, 29b/10, 31b/01, 32b/04, 32b/08, 37a/03, 37b/01, 39a/11, 40a/07, 41a/12, 42b/02, 43b/09, 44b/13, 45a/08, 45b/01, 45b/03, 45b/09, 46a/10, 46b/02, 46b/04

ėyle- *f.* Eylemek, etmek, yapmak.

ė.-di+(icād) 42a/10

ė.-diler+(su’āl) 16b/14

ė.-dim+(‘arż) 31b/06

ė.-meye+(īcād) 18a/10

ė.-mez+(iḥāṭa) 26a/08

ė.-mez+(iḥāṭa) 13b/08

ė.-mişdür 31a/11

ė.-mişdür+(‘aṭā) 19a/11

ė.-mişdür+(redd) 14b/09

ė.-n͡güz+(beyān) 30a/14, 32a/12

ė.-r+(irāde) 20b/14

ė.-ruḳ+(ibādet ve bendeluḳ) 29b/02

ė.-ye+(‘aṭā) 22a/04

ė.-ye+(ref‘) 43a/09

ė.-yebilmez+(taḳdīr) 26a/07

ė.-yübdür+(īcād) 18a/07

ėylemaḳ→ **ėylemek**.

ė.+(iḥāṭa ėylemaḳ) 12b/05

ė.+a+(żabṭ) 6a/07

ė.+dın+(iḥdās̱ ėylemaḳ) 27a/03

ėylemek Eylemek, etmek, yapmak. ↔ **ėylemaḳ**.

ė. (beyān ėylemek olmaz) 13a/03

F

fā‘il <Ar. *sf.* İşi yapan, eyleyen, işleyen.

f. 14a/04

f.+e 22a/06

f.+i(1) 24b/02

f.+ī 22a/07

faḳīr <Ar. *sf.* Fakir, yoksul.

f. 13a/06, 31a/12

f.+i+(faḳīr-i ḥaḳīr) 2b/13

f.+i+(faḳīr-i ile’llāhi’l-ma‘būd) 2b/06

fānī <Ar. *sf.* Yok olası, gelip geçici.

f. 8b/05, 8b/09, 29b/10

f.+de+(‘ālem-i fānī) 35a/07

farḳ <Ar. *a.* Fark, ayrım.

f. 16a/06

f.+dur 39a/10

Fārsī *öz.a.* Farsça.

F. 18a/01

fāṣılasız <Ar-Tür. *zf.* Arasız, mesafe vermeden.

f. 3a/10

fāsid <Ar. *sf.* Bozuk, bozulmuş.

f. 8a/12, 8a/13

fāside <Ar. (‘fāsid’in dişili) → **fāsid.**

f.+lerine+(ehv’-i fāside) 44b/13

faṣl <Ar. *a.* Bölüm.

f. 7b/10, 42a/07

f.+da 4b/04

fāyda <Ar. ‘فـائدِ’ *a.* Fayda, yarar.

f. 8a/11, 38b/12, 41b/13, 42a/03

f.+(aparmaḳ) 7b/07

f.+sı 33b/05, 33b/06, 46b/02, 46b/03, 46b/04

f.+sıdur 33b/02

fāydalı <Ar-Tür. *sf.* Faydalı, yararlı.

f. 23a/13

fāyiz <Ar. ‘فـائز’ *sf.* Başaran, üstün gelen, kurtulan, dilediğine eren.

f.+(olmaḳ) 7b/06, 41a/08

felek <Ar. *a.* Felek.

f.+i+(şems-i felek-i hidāyet) 2b/01

fenā <Ar. *a.* Yok oluş, yok olma.

f. 8a/10, 8b/06, 12b/01, 26a/04, 27a/08

f.+sında 13a/02

f.+sından 27a/08

f.+ya 7b/13

ferd <A. *a.* Tek, yektâ.

f.+(ferd ü münferid) 2a/03

ferdīyye <Ar. *sf.* Bireysel, ferde ait.

m.+(ehvā’-i ferdīyye) 6b/10

fermān <Far. *a.* Ferman, emir.

f. 39a/02, 39a/02

fermān-berdārluḳ <Far-Tür. *a.* Fermana uyma, emir dinleme.

f. 39b/13

fermān-fermā <Far. *sf.* Ferman buyuran, emir veren, komutan.

f.+dur 39a/07

f.+yı+(fermānfermā-yı kül) 39a/07

fermān-fermāluḳ <Far-Tür. *a.* Ferman buyurma, emir verme, komutanlık.

f. 39b/12

ferzend <Far. *a.* Evlat.

f.+i 3b/01

f.+i+(ferzend-i ercmend) 2b/05, 3a/12

ferzend-zāde <Far. *a.* Evladı oğlu, oğlunun oğlu.

f.+si 3a/12

fesād <Ar. *a.* Bozgunculuk, bozukluk.

f. 7a/02, 12a/05, 35a/12, 45a/10

fetḥ <Ar. *a.* Fetih.

f.+(ėtmek) 46a/11

fetvā <Ar. *a.* Fetva.

f.+(ėtmek) 3a/09

fevākih <Ar. (‘fākihe’nin çoğulu) *a.* Meyveler, yemişler.

f. 33b/13

feyyāż <Ar. *sf.* Çok feyiz, bolluk, bereket veren.

f. 11b/10

f.+(ẕāt-ı feyyāż) 12a/06

f.+a+(ẕāt-ı şerīf-i feyyāż) 30a/07

f.+dın 30a/05

f.+ı(1)+(ẕāt-ı cevād-i feyyāż) 11b/04

feyż <Ar. *a.* Feyiz, bolluk, kut, bereket.

f. 6a/10, 30a/04, 38b/04

f.+i(1) 15b/02

f.+i+(feyż-i vücūd) 33b/03

f.+indin 30a/03

fırḳa <Ar. *a.* Fırka, ayrılmış bölük, ayrı cemaat.

f. 44b/06, 44b/07

f.+(yėtmiş üç) 45a/09

f.+durlar 21a/12

f.+ya 4b/01

f.+yı+(fırḳa-yı żalle) 21b/08

Fırḳa-yı Nācīyye <Ar. (kurtulmuş fırka) *öz.a.* Şiilik mezhebine verilen vasıf.

f. 28a/02

fikr <Ar. *a.* Fikir.

f. 39b/08, 40b/02, 40b/06

f.+(ėtmek) 11a/09

f.+de 9a/08

fi’l <Ar. *a.* Fiil, eylem.

f. 42b/13, 43a/11

f.+(ėtmek) 24a/07, 39a/02, 41b/13

f.+e 32b/07

f.+i(1) 22b/13, 22b/13, 24a/09, 40a/09, 41b/09

f.+in͡g 24b/02

f.+ler 45a/07, 45a/08

f.+leri 39a/06, 39a/06, 40a/08, 41b/11

f.+lerinde 39b/10

fi'l-ḥaḳīḳa <Ar. *zf.* Aslında, gerçekten.

f. 36b/05

fi'l-mes̱el <Ar. *zf.* Örneğin, örnek olarak.

f. 34a/10

fitne <Ar. *a.* Fitne, karışıklık, kargaşa.

f. 35a/12, 45a/10

füyūżāt <Ar. ('füyūż'un çoğulu) *a.* Manevi tecelliler, inayetler.

f.+ı+(meẓāhir-i füyūżāt-ı raḥmānīyye) 27b/10

G, Ġ

Ġadīr-i Ḫum *y.a.* Son haçta ünlü Gadir olayının gerçekleştiği Mekke ve Medine arasında bir vadi.

Ġ. 44a/01

ġafil <Ar. *sf.* Gafil, aymaz.

ġ.+dür 10b/14

ġalaṭ <Ar. *sf.* Yanlış.

ġ. 8b/02, 45a/02, 45a/03

ġ.+raḳ 45a/03

ġālib <Ar. *sf.* Üstün, galip.

ġ.+īdür 26a/02

ġam <A. *a.* Keder, sıkıntı.

ġ. 35a/12

ġanī <Ar. *sf.* Zengin, varlıklı.

ġ.+īdür 26a/04

ġ.+yi+(ẕāt-ı gani+yi müteali) 11b/07

ġaraż <Ar. *a.* Garaz, kasıt, güdüm.

ġ. 38a/10

ġ.+ı(1) 11a/08

ġarḳ <Ar. *a.* Boğulma.

ġ. 7a/12

ġarrā <Ar. *sf.* Parlak, şa'şaalı.

ġ.+(şerī'at-ı ġarrā) 9a/04

ġarv <Ar. *sf.* Tuhaf, şaşılası.

ġ.+el+(ṣāḥibü'l-ġarve'l-mütekellimīn) 6a/03

ġavs̱ <Ar. *a.* Yardım edici, medet verici.

ġ.+ül+(ġavs̱ül evtad) 5a/08, 35a/06

ġāyāt <Ar. ('ġāyet'in çoğulu) *a.* Gayeler.

ġ.+ı+(ġāyāt-ı ġażabī ve şehevī) 8a/14

ġaybet <Ar. *a.* Öte yerde bulunma, hazırda bulunmama.

ġ. 39b/10, 46b/03

ġaybī <Ar. (‘ġayb’a mensup) *sf.* Gayba, öte âlemlere ait.

ġ.+(ilhām-ı ġaybī) 6b/12

ġāyet <Ar. *zf.* Gayet, aşırı derecede, pek.

ġ. 33b/05, 38b/12

ġ.+i(1) 8a/11, 33b/06, 41b/14, 41b/14

ġ.+i(1)dür 26a/11

ġ.+i+(ġāyet-i bendeluk) 34b/08

ġ.+i+(ġāyet-i iḫtilāf) 11b/11

ġ+(ġāyet-i ihtimām) 3a/02

ġ.+i+(ġāyet-i kemāl) 34b/14

ġ.+ine 42a/03

ġ.+lering̃ 26a/11

ġayetli <Ar-Tür. *sf.* Gayeli, nihaî amacı olan.

ġ.+dürler 23a/14

ġayr <Ar. *a.* Diğer, başkası, yabancı.

ġ.+ı+(‘avālim-i ġayr-ı mütenāhī) 35b/14

ġ.+ı+(ġayr-ı ‘āciz) 20a/10

ġ.+ı+(ġayr-ı cāhil) 20a/10

ġ.+ı+(ġayr-ı cism) 37b/10, 37b/10

ġ.+ı+(ġayr-ı cismānī) 25a/03

ġ.+ı+(ġayr-ı muḥtāc) 32a/05

ġ.+ı+(ġayr-ı mümkin) 19b/06

ġ.+ı+(ġayr-ı münāsib) 25a/04

ġ.+ı+(ġayr-ı müstaḳīm) 23a/09

ġ.+ı+(ġayr-ı mütecezza) 20a/12

ġ.+ı+(ġayr-ı müteġayyir) 20a/09

ġ.+ı+(ġayr-ı mütekessir) 20a/12

ġ.+ı+(ġayr-ı mütenāhī) 23a/06, 38a/08

ġ.+ı+(ġayr-ı müvāfıḳ) 40b/02

ġ.+ı+(ġayr-ı ṣıfāt) 27a/14

ġ.+ı+(ġayr-ı tan̄grıluḳ) 19b/06

ġ.+ı+(ġayr-ı ẕāt) 20a/03, 22b/12

ġ.+ı+(mehbiṭ-i envār-ı ġayr-ı mütenāhī) 27b/11

ġ.+ı+(mecvūd-ı ġayr-ı muḥtāc) 20a/09

ġ.+i+(ġayr-ı ḳābil) 22a/06

ġ.+i+(ġayr-ı mükemmem) 22a/08

ġayrı <Ar. *e.* (+dan) Başka, gayrı, ayrıca.

ġ. 17a/01, 25b/07

ġ.+dur 17b/05, 22a/09, 23a/02

ġ.+nı 17b/12

ġażāb <Ar. *a.* Gazap, hışım, öfke.

ġ. 7a/02, 9a/03

ġ.+a+(maḳāṣıd-ı gażab) 8a/12

ġażābī <Ar. (‘ġazab’a mensup) *sf.* Gazapa ilgili.

ġ.+(ġāyāt-ı ġażabī ve şehevī) 8a/14

ġ.+(ḳuvvet-i şehvānī ve gażabi 8a/11

gel- *f.* Gelmek. ↔ **gėl-**.

g.-di+(lāzım) 45a/06

g.-diler+(ẓuhūra) 41b/02

g.-e+(ẓuhūra) 41a/06

g.-ebilür+(ẓuhūra) 34b/02

g.-eler 24a/13

g.-en+(ḫayāla) 17a/13

g.-enlere 28b/14

g.-er+(lāzım gelmek) 12a/03

g.-ür 17a/09, 17b/05

g.-ür+(‘aḳla ve ḫayāla) 17b/07

g.-ür+(ḫayālumuza gelür) 17b/03, 17b/09

g.-ür+(lazım) 14b/11, 16b/06, 22b/08, 23b/06, 24b/14, 28b/07

g.-ür+(lazım gelmek) 12b/07, 13b/06

g.-ür+(ẓuhūra) 39a/06

g.-ür+(ẓuhūra gelmek) 34a/05

geltür- *f.* Getirmek. <ET. ‘keltür-’. ↔ **getir-**.

g.-di 43b/03, 44a/06

g.-eyim 2b/12

g.-üb+(‘amele) 6a/09

gerek *sf.* Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen; gerekir, lazım.

g. 12a/07, 14a/02, 15a/13, 15a/13, 17b/14, 23a/09, 24b/02, 42a/14

g.+(ḳılmaḳ) 19a/11

g.+dür 6b/14, 7a/09, 7b/03, 7b/04, 9b/10, 10a/11, 11a/02, 27b/14, 32b/13, 42b/12, 43a/09

getür- *f.* Getirmek. ↔ **geltür-**.

g.-mekde+(vücūda getürmek) 18a/12

gėce *a.* Gece.

g. 14a/02, 36a/09, 36a/10

gėl- *f.* Gelmek. <ET. ‘kil-’. ↔ **gel-**.

g.-mez+(lazım) 38a/04

gėrçek *a.* Vāḳi‘ olmuş olan.

g.+dür 23b/10

gėt- *f.* Gitmek.

g.-e+(gėde) 7b/01, 19b/11

g.-mekde 14a/03

gėtmek Gitmek.

g. 4a/04

gėy- *f.* Giymek.

g.-mişdür+(ḫırḳa) 5b/03

gėymaḳ Giymek.

g.+a 34a/05

ġıḍā <Ar. *a.* Gıda, yemek, besin.

ġ.+lar 11a/06

ġ.+yı+(ġıdā-yı beden) 20b/11

ġ.+yı+(ġıdā-yı rūḥānī̄) 20b/10

ġılmān <Ar. (‘ġulām’ın çoğulu) *a.* Cennette hizmet gören delikanlılar.

ġ. 33b/13

ġ.+ına 35b/12

gizlin *sf.* Gizli, mahfi.

g. 13a/08, 26b/01, 28b/03

g.+lere 25b/08

gög *a.* Gök, sema. <ET. ‘kȫk’.

g. 41b/13

g.+din 24a/01

g.+i(1) 36a/02, 36a/13

g.+inde 41b/11

g.+ler 9a/10, 21b/06, 21b/08, 22b/10, 23a/03

g.+lerinde 41b/12

göglük *a.* Gök, sema durumunda bulunma.

g. 22b/11

gönder- *f.* Göndermek.

g.-e 42a/05

gör- *f.* Görmek.

g.-duḳ 32a/04

g.-e 32b/03

g.-ebilmez 11a/01

g.-ebilmezler 36a/07

g.-eler 25b/01

g.-er 20a/11, 34a/11

g.-erler 36a/03, 36a/05

g.-eruḳ 14b/07

g.-erüz 14b/14, 19a/01, 19a/03, 28a/08

g.-memiş 4a/03

g.-mez 19a/01

g.-ürler 36b/04, 39b/06

g.-ürsiz 17a/11

göre *zf.* (birisine) göre, bakış açısından.

g. 18a/05, 31a/12, 36b/12

görmaḳ Görmek. → **görmek.**

g.+ı 9b/08

g.+ı(1)dur 9b/08

g.+ındın 10b/03

g.+lar 9b/09

görmek Görmek. ↔ **görmek.**

g. 13a/12

g.+e+(görmege) 7b/08

görün- *f.* Görünmek.

g.-ür 17a/11

görünmek Görünmek.

g.+i+(görünmegi) 40a/14

göster- *f.* Göstermek.

g.-e 42b/03

g.-en+(yol) 45b/06

göstermek Göstermek.

g.+i+(göstermegi) 40a/13

götür- *f.* Kaldırmak, üzerine almak.

g.-meyüb+(ḳadem) 9b/03

g.-ür+(fenā rengi) 8b/06

göz *a.* Göz.

g. 9b/08, 19a/03, 39b/03, 39b/08

g.+i(1) 7b/01, 19a/01, 34a/11, 39b/07

g.+i(1)+(baş gözi) 9b/10

g.+i(1)+(ser gözi) 9b/09

g.+i(1)dür+(sırr gözi) 9b/09

g.+īdür 9b/09

g.+ilen 20a/11

g.+in 2b/14, 4a/01

g.+lerin 36a/05

ġurr <Ar (‘ġarrā’’ın çoğulu) *a.* Beyazlıklar (özellikler alın); *mec.* Büyük ve ünlü kişiler.

ġ.+il+(ḳāyid-i ġurri’l-muḥaccelīn) 30b/04

ġurūb <Ar. *a.* Gurup, günbatımı.

ġ.+(ėtmek) 22b/14

ġ.+ı(1) 36a/11

ġurūr <Ar. *a.* Gurur.

ġ.+ına 44b/08

gūyā <Far. *zf.* Sanki, sözde.

g. 37a/09, 40b/02

ġuyūb <Ar. *sf.* (‘ġayb’ın çoğulu) Hazırda olmayanlar, öte yerde olanlar.

ġ.+(vāḳıfu’l-ġuyūb) 5b/13

gümān <Far. *zf.* Zan, sanı.

g. 10a/12

g.+(ėtmek) 21a/13, 35b/06

gümrāh <Far. *sf.* Sapmış, doğru yoldan çıkmış, kaybolmuş, azmış.

g.+raḳdur 8a/07

gün 1. *a.* Gün.

g.+de 46b/04

g.+i(1)+(kıyamet güni) 45b/05

2. a. Güneş. ↔ **ḳuyaş**.

g. 10b/03, 13b/14, 14b/03, 36a/10, 36a/12, 46b/03

g.+(çıkmak ve batmak) 36a/11

g.+(ışıkı) 4b/12

g.+din 36a/12

gündüz *a.* Gündüz.

g. 14a/02, 36a/10

g.+dür 36a/13

güzgü *a.* Ayna.

g. 36b/05

H, Ḥ, Ḫ

ḫaber <Ar. *a.* Haber.

ḫ.+(vėrmek) 4b/01, 34b/05, 44a/04

Ḥaccetü'l-vedā' <Ar. (veda haccı) *öz.a.* Peygamber'in H. 10. yılda yaptığı son hac yolculuğu.

Ḥ.+dın 43b/14

haçan *zf.* Ne zaman? <ET. 'ḳaçan'. ↔ **ḳaçan**.

h.+dın 26a/09

ḥad(d) <Ar. *a.* Had, sınır.

ḥ.+e+(ḥadde) 27a/11

ḥ.+i+(ḥadd-i ẕāt) 8b/10

ḥ.+ine+(ḥaddine) 11a/07

hādī <Ar. *sf.* Hidayet eden, yönlendiren, önde giden, doğruluğa eriştiren.

h.+yül+(hādīyü'l-ḫalāyıḳ) 3b/08

h.+yül+(hādīyü'l-mü'minīn) 3b/01

h.+yül+(hādīyü'l-mürşidīn) 3a/07, 27b/08

h.+yül+(hādīyü'l-müslimīn) 4b/08

h.+yül+(hādīyü' s̱-s̱eḳaleyn) 3a/13

h.+yüt+(hādīyü'ṭ-ṭālibīn) 5b/06

h.+yüt+(hādīyü'ṭ-ṭarīḳa) 5a/03

ḥadīs̱ <Ar. *a.* Hadis, Hz. Muhammed'e mensup sözler.

ḥ. 26b/06, 27a/10, 44b/01

ḥ.+de 25a/13

ḥ.+dür 17a/05

ḥ.+i+(ḥadīs̱-i ḳudsī) 32b/04

ḥ.+in 44a/10

ḥ.+leri 18a/11

hādīyīn <Ar. (‘hādī’nin çoğulu) *sf.* Hidayet edenler.

h.+(ḳuṭbu’l-evliyā’e’l-hādīyīn) 2b/01

ḫāfiḳayn <Ar. (‘ḫāfiḳ’in tesniyesi) *a.* Doğu ve batı.

ḫ.+(imāmü’l-ḫāfiḳayn) 3b/06, 37b/01

ḥāfıẓ <Ar. *sf.* Koruyan.

ḥ.+ı+(ḥāfıẓ-ı a‘lāmü’l-ḥaḳ ve’l-ḥaḳīḳat) 6a/02

ḥ.+ı+(ḥāfıẓ-ı muṭlaḳ) 35a/04

ḥāfıẓa <Ar. *a.* Hafıza, bellek.

ḥ. 39b/08

ḥaḳ(ḳ) <Ar. 1. *a.* Hak, doğruluk. (Karşıtı: bāṭıl).

ḥ. 2b/13, 3b/14, 9a/01, 9a/02, 27b/03, 40a/14, 43b/05, 43b/07

ḥ.+(‘aḳāyid-i ḥaḳ) 2b/14

ḥ.+(ehl-i ḥaḳ) 3a/03

ḥ.+(ḥāfıẓ-ı a‘lāmü’l-ḥaḳ ve’l-ḥaḳīḳat) 6a/02

ḥ.+ına+(ḥaḳḳına) 34b/11

2. *öz.a.* Tanrı.

Ḥ.+(Ḥażret-i Ḥaḳ Te‘ālā) 40b/13

Ḥ.+dın 25a/05

ḥaḳāyıḳ <Ar. ‘حقايق’ (‘ḥaḳīḳat’ın çoğulu) *a.* Hakikatler.

ḥ. 19b/12

ḥaḳīḳat <Ar. *a.* Hakikat, doğruluk.

ḥ. 2b/14, 3b/14, 5a/10, 27b/03, 30a/12, 31b/03

ḥ.+(ḥāfıẓ-ı a‘lāmü’l-ḥaḳ ve’l-ḥaḳīḳat) 6a/02

ḥ.+de 15a/08, 25a/12, 26b/12, 31b/04, 31b/10

ḥ.+dın 28b/13

ḥ.+ı+(ḥaḳīḳat-ı muḳaddes) 15b/05

ḥ.+ı(1) 1b/05, 17b/10, 28b/13, 29b/12, 29b/12, 30a/09, 30a/10, 30a/10, 31a/01, 31b/03, 34a/07

ḥ.+ıñ 34a/08

h.+lan 31a/02

h.+lan+(vücūd-ı ḥaḳīḳat) 30a/09

ḥ.+ıylan 30a/09

ḥaḳīḳī <Ar. (‘ḥaḳīḳat’a mensup) *sf.* Hakiki.

h.+dür+(ṣıḥḥat-ı ḥaḳīḳī) 7a/03

h.+niñg+(muḥabbet-i ḥaḳīḳī) 33b/08

h.+yi+(ḫayr-ı ḥaḳīḳī-yi cemāl) 35a/01

h.+yi+(‘ilm-i ḥaḳīḳī-yi yaḳīni) 10a/12

ḥakīm <Ar. *sf.* Bilge.

ḥ.+ler 22b/06

ḥākimīn <Ar. *sf.* Hâkim, hükmeden.

ḥ.+dür+(aḥkemü’l-ḥākimīn) 21a/04

ḥaḳīr <Ar. *sf.* Küçük, değersiz.

ḥ.+(fakir+i ḥaḳir) 2b/13

ḥaḳḳu’l-yaḳīn <Ar. *a.tam.* Yakin etmenin üçlü mertebelerinden biri, Hak’ta yok olarak inanma. ↔ **‘ilmü’l-yaḳīn, ‘aynü’l-yaḳīn**.

h.+dür 10b/04

ḥāl <Ar. *a.* Hâl, durum.

ḥ.+(o ki) 19a/01

ḥ.+ları 22b/06

ḥālāt <Ar. (‘ḥāl’in çoğulu) *a.* Haller, durumlr.

ḥ.+ılan 7a/14

ḥ.+ın 34a/05

ḥ.+ına 41a/06, 41a/08

ḫalāyıḳ <Ar. ‘الئك’ (‘ḫalḳ’ın çoğulu) *a.* Yaratılmışlar.

ḫ. 6b/12, 36a/03, 43a/02, 43b/10

ḫ.+(hādīyü’l-ḫalāyıḳ) 3b/08

ḫ.+(küll-i ḫalāyıḳ) 43b/03

ḫ.+a 43a/13

ḫ.+dın 43a/10

ḫ.+ı(2) 3a/04, 43a/03

ḫalel <Ar. *a.* Bozukluk, hasar.

ḫ.+ī 28a/04

ḫālıḳ <Ar. *sf.* Yaratan, halk eden.

ḫ. 28a/10, 28a/11, 32b/07, 34a/02, 34a/03, 40a/01, 42b/05

ḫ.+a 34b/03

ḫ.+da 27a/14, 27a/14, 28a/14

ḫ.+dın 28a/06, 34a/13

ḫ.+ı 12a/02

ḫ.+ı(1) 2a/09, 11b/13, 11b/14, 23a/01, 24a/04, 37b/11, 41a/02

ḫ.+ı(1)dur 18b/06, 18b/06, 21a/09, 26a/11, 26b/11

ḫ.+ı(2) 32a/13

ḫ.+ı+(ḫālıḳ-ı ‘ālem) 8a/01, 34a/14, 38a/13

ḫ.+ı+(ḫālıḳ-ı ‘ālim) 42a/11

ḫ.+ı+(ḫālıḳ-ı cennāt) 4a/09

ẖ.+ı+(ẖālıḳ-ı cennet ve nār) 3a/04

ẖ.+ı+(ẖālıḳ-ı ervāḥ ve ecsād) 25a/06

ẖ.+ı+(ẖālıḳ-ı evvel) 25a/03

ẖ.+ı+(ẖālıḳ-ı ḳadīm) 1b/01

ẖ.+ı+(ẖalıḳ-ı celīl) 33b/06

ẖ.+ı+(ḥażret-i ẖālıḳ-ı ‘ālem) 38b/14

ẖ.+ına 43a/04

ẖ.+ını 19b/13

ẖ.+ī 22a/08, 22a/14, 26b/14

ẖ.+lan 28b/09

ẖ.+ları 42b/03

ẖ.+ul+(ẖālıḳu’l-ẖalḳ-ı muṭlaḳ) 41b/05

ẖālī <Ar. *sf.* Boş.

ẖ.+(olmaḳ) 6a/09

ẖalīfe <Ar. ‘خليفة’ Halife (Önceki maḳāmın, dini liderin yerine geçen zat).

ẖ. 3a/11, 43a/07, 43b/14, 44b/08, 45a/04

ẖ.+(olmaḳ) 44b/12

ẖ.+leri 44b/14

ẖ.+si 2b/09, 4b/13, 43a/09

ẖ.+ye 43a/02, 46b/07

ẖ.+yi+(ẖalīfe-yi be-ḥaḳ) 45a/13

ẖ.+yi+(ẖalīfe-i ẖulefā’ü’l-‘ālemīn) 5a/02

h.+yi+(Ḫalīfe-yi Resūl-i Rabbü’l-‘ālemīn) 6a/04

h.+ür+(ẖalīfetü’r-raḥmān) 3b/10

ẖalīfetu’llāh <Ar. *a.tam.* Allah’ın halifesi, vekili.

ẖ. 46a/05

ẖ. (ẖalīfetül’lāh fi’l-‘ālemīn) h. 3b/07

ẖ. (ẖalīfetül’lāh fi’s-semāvāt ve’l-arż) 3b/02

ẖ.+dın 42b/13

hālik <Ar. *sf.* Helâk olan, mahvolan.

h. 45b/13

ẖalḳ <Ar. *a.* 1. Halk, insanlar.

ẖ. 26a/14, 34b/12, 42b/13, 43b/04

ẖ.+a 43a/05, 45b/05, 46b/02

ẖ.+dın 42b/11

ẖ.+dın+(cemī‘-i ẖalḳ) 27b/02

ẖ.+ı(1) 34b/13, 43b/04, 43b/05

ẖ.+ı(1)dur 20b/01

ẖ.+ı(2) 33b/05, 43a/03, 43a/05

ẖ.+ında 8a/01

ḫ.+ıñg 14b/11, 43a/04

2. Yaratma.

ḫ. 15b/14, 24b/10, 41a/14, 42b/05, 42b/06

ḫ.+(ėtmek) 2a/01, 2a/07, 16a/02, 29a/02, 33b/01, 34b/12, 37b/12, 38b/07, 38b/12

ḫ.+(olmaḳ) 41a/10

ḫ.+a 14b/11, 41b/03

ḫ.+da 27a/14

ḫ.+dın 32a/13

ḫ.+ı+(ḫālıḳu'l-ḫalḳ-ı muṭlaḳ) 41b/05

ḫ.+ına 12b/05

ḫ.+ında 20a/02, 27a/13

ḫ.+ından 29a/12

ḫ.+ını 32a/13

ḫ.+īdür 12b/08

ḥāll <Ar. *sf.* Hulûl eden, zarfa sığan, giren, inen (karşıtı: 'maḥall').

ḥ.+(olmaḳ) 2a/07

ḥ.+dur 29b/03

ḥ.+durlar 24a/11

ḥ.+lar 29b/04

ḥamīde <Ar. ('ḥamīd'in dişili) *sf.* Methedilmeye layık, övülesi.

ḥ.+(aḫlāḳ-ı ḥamīde) 7a/03

ḥamīdīyye <Ar. ('ḥamīdī'nin dişili) *sf.* Methedilmeye layık, övülesi.

ḥ.+(aḫlāḳ-ı ḥamīdīyye) 6b/08

hamu → **ḳamu**.

h. 14a/14

hanḳı *sf.* Hangi. ↔ **hanḳısı**, **ḳansu**.

h. 26a/09, 32b/06, 32b/10

hanḳısı *sf.* Hangi. ↔ **hanḳı**.

h. 15a/05, 32b/05

ḫār <Far. *a.* Diken.

ḫ.+(ḫār u ḫāşāk) 9b/11

ḥarāret <Ar. *a.* Sıcaklık.

ḥ. 10b/08, 21b/04, 21b/04

ḥarekāt <Ar. ('ḥareket'in çoğulu) *a.* Hareketler.

ḥ.+ı+(ḥarekāt-ı muḫtelif) 23a/11

ḥareket <Ar. *a.* Hareket.

ḥ. 23a/06, 23b/02, 23b/02, 23b/11, 23b/12, 45a/01

ḥ.+(ėtmek) 23a/05, 23a/08, 33a/14

ḥ.+(vėrmek) 10b/05, 23a/05, 23a/12

ḥ.+dürler+(ḳābil-i ḥareket) 22b/12

ḥ.+e 23b/11

ḥ.+i(1) 23a/03, 23a/10

ḥ.+i(1)+(revīye-i ḥareket) 40b/02

ḥ.+ī 23a/08

h.+ine 23a/09

ḥāriṡ <Ar. *sf.* Gözeten, himaye eden, bekçi.

h.+ül+(ḥāriṡü'l-evliyā) 5b/07

ḫaṣ(ṣ) <Ar. *sf.* Has, özgü, özel.

ḫ. 10b/11, 23a/09, 35a/01, 41b/07

ḫ.+ı+(riyāżet-i ḫāṣṣ-ı her maṭlab) 11a/03

ḥasbe'l-istid'ā <Ar. *zf.* İstek üzerine, ricalarından dılayı.

ḥ.+larına 2b/12

ḥāṣıl <Ar. *sf.* Üreyen, husûle gelen, meydana çıkan.

ḥ. 34a/13

ḥ.+(olmaḳ) 6a/13, 9a/12, 10b/13, 13b/05, 32a/07, 33b/01, 35b/11

ḥ.+dur 13b/04, 19b/11, 34b/08

ḫasīs <Ar. *sf.* Karaktersiz, alçak, aşağılık (karşıtı: 'şerīf').

ḫ. 8b/09, 8b/11, 8b/11

ḫasīse <Ar. ('ḫasīs'in dişili)→ **ḫasīs.**

ḫ.+yi+(eşyā-yı maḥsūse-yi ḫasīse-yi denīyye) 8b/13

ḫāṣṣu'l-ḫāṣ <Ar. *sf.* (özelin özeli) Manevi seyirde en yüksek makama ulaşmış olanlar.

ḫ. 11a/10

ḥāşā <Ar. *ünl.* Sakın, asla, öyle değil.

ḥ. 13a/12, 13b/01

ḫāşāk <Far. *a.* Çerçöp, süpürüntü.

ḫ.+dın+(ḫār u ḫāşāk) 9b/11

ḥaşr <Ar. *a.* Kalabalığı toplanma.

ḥ.+(ėtmek) 20b/02

ḫaṭā <Ar. *a.* Hata, yanılgı.

ḫ. 45b/08

ḫ.+dın 45b/09

ḫātem <Ar. *sf.* Bitiren, en son.

ḫ.+i+(ḫātem-i enbiyā) 25a/08

ḫ.+ül+(ḫātemü'l-mürlselīn) 32b/04

h.+ül+(ḫātemü'l-enbiyā ve'l mürselīn) 2a/13

ḫ.+ül+(ḥażret-i ḫātemü'l-enbiyā) 34b/04

havā <Ar. *a.* Hava (Yerküreyi çevreleyen gaz karışımı). ↔ **hevā**.

h. 21b/02, 21b/03, 22b/02, 22b/05

ḥavādis̱ <Ar. (‘ḥādis̱e’nin çoğulu) *a.* Hadiseler, yeni haberler.

ḥ. 18a/12

ḥavās(s) <Ar. (‘ḥāsse’nin çoğulu) *a.* Duyular, hisler.

ḥ. 27a/03

ḥ.+a 27a/03

h.+ılan 19a/04

ḫavāṣ(ṣ) <Ar. (‘ḫāṣṣ’ın çoğulu) *sf.* Özel olanlar.

ḫ. 6a/06, 7b/04

ḫ.+ı+(ḫavāṣṣ-ı ümmet) 43b/09

ḫ.+ını 40b/14

ḫ.+larımuzdın 2b/05

ḥay(y) <Ar. *sf.* Diri, canlı.

ḥ. 1b/01, 16b/08, 30a/05, 32b/06, 33a/12, 40b/09

ḥ.+dur 12a/05, 16b/10

ḥayā <Ar. *a.* Ar, utanma.

ḥ.+(ėtmek) 44b/14

ḫayāl <Ar. *a.* Hayal.

ḫ. 17b/14, 19a/04, 39b/08

ḫ.+a 17b/05, 17b/06

ḫ.+a+(gelmek) 17a/13, 17b/07

ḫ.+da 40b/03

ḫ.+dur 40b/04

ḫ.+ımıza 17a/09

ḫ.+īdür 17b/10

ḫ.+umuza+(gelmek) 17b/03, 17b/09

ḥayāt <Ar. *a.* Hayat.

ḥ. 16b/07, 16b/13, 21b/02, 21b/02, 21b/05

ḥ.+(tapmaḳ) 10a/12

ḥ.+dur+(āb-ı ḥayāt) 35b/02

ḥ.+dur+(sebeb-i ḥayāt) 25a/14, 25b/01

ḥayātlu <Ar-Tür. *sf.* Canlı, diri.

ḥ. 35b/03

ḥāyiz <Ar. ‘حائض *sf.* Bir özelliğe sahip olan.

ḥ. 13b/05, 13b/06

ḫayr <Ar. *a.* Hayır, yarar iş.

ḫ. 9a/07

ḥ.+ı+(ḫayr-ı ḥaḳīḳī-yi cemāl) 35a/01

ḥayrān <Ar. *sf.* Hayran.

ḥ.+ıdurlar 35a/02

ḫayrāt <Ar. (‘ḫayr’ın çoğulu) *a.* İyilikler.

h.+ı(2) 6a/08

Ḫayrü'n-Nāṣırīn <Ar. (*a.tam.* Yardım edenlerin en iyisi) *öz.a.* Allah'ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

h. 33a/09

ḥayvān <Ar. *a.* Hayvan.

ḥ. 8a/07, 20b/13, 20b/13, 21a/01, 23a/13, 40a/03, 41b/13

ḥ.+dın 8a/07

ḥ.+lar 21b/03

ḥ.+larda 8a/09

ḥayvānī <Ar. ('ḥayvān'a mensup) *sf.* Hayvanî.

ḥ. 11a/04

ḥaẕāḳat <Ar. *a.* Uzmanlık, ustalık.

ḥ. 7a/01

ḥażerāt <Ar. ('ḥażret'in çoğulu) *a.* Hazretleri. → **ḥażret**.

ḥ.+durlar 45b/05

ḥ.+ı(2) 3b/11

ḥ.+ı+(ḥażerāt-ı eyimme-i aṭhār) 27b/09

ḥ.+ı+(ḥażerāt-ı eyimme-yi dīn-i mübīn) 7b/03

ḥ.+ıñ 2b/04, 7b/04, 7b/08, 9b/04, 45b/02, 46a/04

hāẕā <Ar. *sf.* Bu.

h.+l+(ṣāḥib-i haẕe'l-'aṣr ve zamān) 3b/10

ḥāẕıḳ <Ar. *sf.* Meharetli, işinin ehli, uzman.

ḥ. 6b/13

ḥ.+(ṭabīb-i ḥāẕıḳ) 6a/11

ḥāżır <Ar. *sf.* Hazır.

ḥ. 25b/07, 35a/05, 44a/02

ḥ.+dur 25b/05, 25b/07, 25b/08

ḥ.+dur+('ālim-i ḥāżır) 25b/08

ḥ.+lar 25a/09

ḫāzin <Ar. *sf.* Hazine görevlisi.

h.+ür+(ḫāzinü'r-rümūz) 5b/14

ḥażret <Ar. *a.* Hazret, kutsal kişilerin adından önce kullanılan saygı unvanı.

ḥ. 3a/09, 3b/08, 5a/14, 5b/14, 6a/01, 12b/12, 13a/07, 16a/04, 16a/06, 17b/04, 17b/09, 21a/10, 32b/01, 44a/07, 46a/06, 46a/11, 46a/13, 46a/14

ḥ.+din 3a/14, 3b/01, 3b/03, 4b/12, 4b/14, 46b/06

ḥ.+dür 46a/08

ḥ.+e 7b/13, 46a/14

ḥ.+i(2) 3a/10, 44a/13, 46b/05, 44b/02

Ḥażret-i İmām Muḥammede't-Taḳī *k.a.* 12 imamlı Şiilik'te 9. imam.

Ḥ. 3b/06

Ḥażret-i İmām Mūsā Kāẓım *k.a.* 12 imamlı Şiilik'te 10. imam.

Ḥ. 3b/04

Ḥażret-i 'Īsā *k.a.* Hıristiyanlık dinini ortaya çıkaran peygamber Hz. İsa.

Ḥ. 46a/13

Ḥażret-i Mehdī *k.a.* 12 İmamlı Şiilik'te 12. ve kayıp sayılan imam.

Ḥ. 46a/05

Ḥażreti Ṣāḥibü'z-Zamāne → Ḥażret-i Mehdī.

Ḥ.+din 45a/14

Ḥażret-i Seyyidü'l-'ārifīn Şeyẖ Ṣafīyeddīn → Ḥażret-i Şeyẖ Ṣafīyeddīn.

Ḥ. 10a/14

Ḥażret-i Sulṭānü'levliyā Şeyẖ Zāhid → Ḥażret-i Şeyẖ Zāhid.

Ḥ. 2b/08

Ḥażret-i Şeyẖ Burhāneddīn *k.a.*

Ḥ. 37a/10

Ḥażret-i Şeyẖ Zāhid *k.a.* Şeyh Taceddin İbrahim (Şeyh Zahid) Geylânî, Şeyh Safiyeddin Erdebîlî'nin müridi ve kayınpederi (1218-1301).

Ḥ. 29b/01, 31b/02

Ḥ.+din 4b/07, 16a/11

Ḥażret-i Şeyẖ Ṣafīyeddīn *k.a.* Safiyeddin Erdebîlî, Safevi tarikatının kurucusu, Şeyh Zahid Geylânî'nin halifesi ve Safevi hanedanının atası (Erdebil: 1252-1334).

Ḥ. 2b/08

helāk <Ar. *a.* Helak, ölme, yok olma.

h.+dın 7a/12, 25a/10

hem <Far. *bağ.* 1. Hem (ikileme olarak).

h. 20a/01, 20a/01, 29a/08, 29a/08

2. Dahi, da/de.

h. 16a/01

hemīşe <Far. *zf.* Her zaman, hep.

h. 4a/10, 15a/12, 18a/11, 35b/04, 38a/13, 45b/13

her <Far. *sf.* Her.

h. 4a/06, 6b/13, 7a/01, 11a/01, 11a/03, 14a/03, 15b/07, 17a/13, 17a/14, 22a/04, 22b/10, 23b/02, 24b/02, 25a/08, 29b/05, 30a/02, 31a/02, 31a/06, 34a/12, 36b/08, 39a/01, 41b/03, 43a/01

her bir *sf.* Her bir, sayılabilen şeylerin ayrı ayrı hepsi, beher.

h. 35b/14, 39b/14

her biri *zf.* Her biri, ayrı ayrı hepsi.

h. 2b/03, 14a/08, 21a/12, 22b/02, 22b/04, 22b/10, 22b/12, 27b/12, 30a/06, 31b/10, 41b/08, 42b/07

h.+ne 38a/08

h.+niñ 22b/12, 23a/08, 36b/10, 41b/06, 41b/07

her kim *zm.* Herkes, her kimse. ↔ **her kimse**.

h. 4a/05, 7a/10, 7a/14, 9b/05, 27b/13, 29a/05, 45b/12

h.+iñ 19a/01, 19a/01

her kimse *zm.* Herkes. ↔ **her kim**.

h. 7b/06, 42b/06, 46a/14

h.+ye 8a/04, 8a/05

her ne *zm.* Her hangi bir şey.

h. 11a/04, 11a/13, 12b/09, 12b/10, 12b/10, 14b/05, 17a/05, 17b/05, 19a/03, 19a/11, 21a/01, 21a/03, 22a/08, 22a/13, 22b/08, 27a/05, 27a/13, 27a/14, 28a/11, 32b/03, 35a/07, 36b/09, 40b/14, 41a/01, 42b/14

h.+(her vech ve tertīblen) 19a/11

h.+niñ 17a/02, 24a/09

h.+ye 8b/03, 19a/11

her nev‘ <Ar-Far. *sf.* Her türlü.

h. 7a/01

her şey <Ar-Far. → **her zad**.

h. 31a/01

her vaḳt <Ar-Far. *zf.* Her zaman.

h. 17b/02

her zad *zm.* Her şey, bütün nesneler. ↔ **her şey**. → **zad**, **hīç zad**.

h.+ı(2) 12a/06, 19a/07

h.+uñ 21a/08

herçend <Far. *zf.* Gerçi, her ne kadar olsa da.

h. 23b/05, 30a/01, 31b/04

hergāh <Far. *zf.* Her zaman.

h. 18b/07, 22a/05, 22b/02, 31a/10

hergiz <Far. *zf.* Asla, hiçbir zaman.

h. 7b/01, 36b/05, 42b/13, 43a/11

hevā <Ar. ‘ىٰ ’ *a.* Heves, tutku. ↔ **havā**.

h. 6b/09

h.+lardın 7a/06

h.+sı-ineñ 44b/09

h.+(ṭālib-i hevā) 3a/03

heyūlā <Ar. *a.* Eşyanın asıl ve gerçek olan kısmı, madde (eski felsefe).

h. 14a/14

ḥıfẓ <Ar. *a.* Koruma.

ḥ. 35a/04

ḥ.+ına 9a/03

ḫırḳa <Ar. *a.* Dervişlere mahsus bir elbise, tarikat postu.

ḫ. almaḳ (tarikatta) bir pirin miridi olmak 5a/13

ḫ. gėymek (tarikatta) bir pirin miridi olmak 5b/03

ḫ.+sı 5b/01, 5b/01

ḫ.+yı+(ḫırḳa-yı istirşād) 5a/09

ḥırṣ <Ar. *a.* Açgözlülük, tamahkârlık.

ḥ. 8b/01

ḥicāb <Ar. *a.* Örtü, perde (manevi).

h. 36a/04

hīç <Far. *zf.* Hiç.

h. 1b/09, 7b/07, 8a/05, 18b/11, 22a/01, 27a/11, 27a/12, 31b/02, 34a/06, 34b/03, 34b/12, 40b/09, 41b/05, 45b/13, 46a/12

h.+(cihetdin) 35a/03, 35b/04

h. vechdin *zf.* Hiçbir şekilde, asla. 12b/02, 18b/04, 19b/04, 19b/07, 20a/13, 22a/14, 25b/13, 29b/07, 31a/14

h. vechilen *zf.* Hiçbir biçimde. 11b/08, 15b/04, 15b/12, 24b/08

h. vechlen *zf.* Hiçbir biçimde. 1b/07, 2a/02, 10a/13, 11b/06, 22a/14, 29a/13, 34b/08, 35b/10, 39a/03

hiç biri *zm.* Hiçbiri.

h. 8a/11

h.+ne 11b/06

hīç kimse *zm.* Hiçbiri, kimse.

h.+niñ 21a/03

hīç şey → **hīç zad**.

h. 1b/05, 1b/05, 2a/02, 2a/04, 2a/06, 13b/05, 29a/12, 29b/09, 33a/12, 34b/12, 40b/04, 40b/09, 41a/02, 41a/09

h.+de 2a/05

h.+din 41a/09

h.+e 14b/05, 25b/13, 38b/02

hīç zad *zm.* Hiçbir şey. ↔ **hiç şey**, **zad**, **her zad**.

h. 7b/14, 16a/08, 19a/05, 21b/10, 27a/12, 35b/04

h.+a 17b/08

hidāyet <Ar. *a.* Doğru yola yönlendirmek.

h.+(ėtmek) 42a/06

h.+(sulṭān-ı serīr-i hidāyet) 32a/14

h.+(şems-i felek-i hidāyet) 2b/01

h.+ining̃ 4b/11

ḥikāyet <Ar. *a.* Anlatma, aktarma.

ḥ. 40a/13

ḥ.+(ḥikāyet ve nişān vėrmek) 40a/12

ḥ.+i(1) 40a/14

ḥikmet <Ar. *a.* Hikmet, bilgelik.

ḥ. 8b/01

ḥ.+i(1) 29a/02

ḥ.+i+(ḥikmet-i kāmil) 42a/08

ḥ.+i+(iḳtiżā'-i ḥikmet-i bāliġa-yı rabbānī) 36b/04

ḥ.+ilen 23a/12, 24a/04

ḫilāf <Ar. *a.* Terslik, aykırılık, mualefet.

ḫ.+(ėtmek) 45a/04

ṣ.+ınadur 40a/14

ḫilāfet <Ar. *a.* Halifelik.

ḫ.+(ėtmek) 44b/09

ḫ.+e 45a/06

ḫ.+in 4b/05

ḫ.+lerin 4b/06

ḫilḳat <Ar. *a.* Yaratılış.

ḫ. 34a/01

ḫ.+de 29a/12

ḥimāyet <Ar. *a.* Himaye, destek.

ḥ.+inde 35a/04

ḥis(s) <Ar. *a.* His, duyu, duygu.

ḥ. 11a/14, 12b/10

ḥ.+(ehl-i ḥis) 21a/13

ḥ.+(ṣāḥib-i ḥis) 40b/12

ḥ.+de 11a/13

ḥ.+dedür 12b/10

ḥ.+e 17b/05

ḥ.+ilen 21a/14

ḥissī <Ar. (ḥiss'e mensup) *sf.* Duyusal.

ḥ. 40a/12

ḥ.+(berāhīn-i 'aḳlī ve ḥissī) 43b/01

ḥ.+(ḳuvvet-i hissī) 39a/05

ḥissīyye <Ar. ('ḥissī'nin dişili) → **ḥissī**.

ḥ.+(eşyā-ı 'aḳlīyye ve ḥissīyye) 40a/10

ḥ.+leri+(ḳuvā-yı ḥissīyye) 39b/03

ḫiṭāb <Ar. *a.* Sözü yüzyüze söyleme.

ḫ.+ına 6b/05, 6b/11

ḫoş-vaḳt <Far-Ar. *sf.* Mutlu, sevinçli.

ḫ. 7b/13, 33b/10, 35a/12, 42b/08

ḫ.+(ėtmek) 44b/02

ḫoş-vaḳtluḳ <Far-Ar-Tür. *a.* Mutluluk, sevinç.

ḫ.+da 35a/05

ḥub(b) <Ar. *a.* Sevgi, sevme.

ḥ.+ı(1)+(ḥubbı) 7a/04, 45b/14

ḥ.+üş+(hubbü'ş-şehevāti mine'n-nisā) 7b/10

ḥubāb <Ar. *a.* Köpük.

ḥ. 33a/14

ḥuccet <Ar. *a.* Delil, kanıt.

ḥ.+dür 16a/13

ḥuccetu'llāh <Ar. *a.tam.* Allah'ın keskin kanıtı.

ḥ.+ul+(ḥuccetu'llāhü'l-ḳāṭı') 3b/09

ḥudūs̱ <Ar. *a.* Sonradan ortaya çıkma, yok iken varolma.

ḥ.+ından 27a/09

ḫulāṣa <Ar. *a.* Bir bahsin özü, kısaca esası.

ḫ. 2a/13

ḫ.+yı+(ḫülāṣa-yı 'aḳāyidümi) 2b/07

ḫulefā' <Ar. ('ḫalīfe'nin çoğulu) *a.* Halifeler.

ḫ. 32a/12

ḫ.+i+(ḫulefā'-i aḫyār) 27b/10

ḫ.+i+(ḫulefā'-i s̱üls̱e) 4b/05

ḫ+ül+(halife+i ḫulefā'ül'ālemīn) 5a/02

ḫ.+larıñ 32a/10

ḥulle <Ar. *a.* Cennet elbisesi.

ḥ. 34a/05

ḥulūl <Ar. *a.* İçine gizlice giriş, geçişme.

ḥ. 2a/06, 2a/06, 40b/07

ḥ.+(ėtmek) 26b/02, 26b/02

ḥulūlsız <Ar-Tür. *zf.* Hulul etmeden. 25b/05

ḥūr <Ar. ('ḥavrā''ın dişili; iri, kara gözlüler) *a.* Cennet kızları, huri.

ḥ. 33b/13, 35b/11

ḫurrem <Far. *sf.* sevinçli, şen.

ḫ.+dürler 35b/03

ḫuṣūṣan <Ar. *zf.* Özellikle.

ḫ. 2b/05, 6b/09

ḥużūr <Ar. *a.* Hazır bulunma.

ḥ. 39b/10

ḥużżār <Ar. (‘ḥażır’ın çoğulu) *a.* Hazır bulunanlar.

ḥ.+ı+(ḥużżār-ı meclis) 13a/13

ḥükemā <Ar. (‘ḥakīm’in çoğulu) *a.* Bilgeler.

ḥ. 14a/14, 24b/14

ḥükm <Ar. *a.* Hüküm, yargı.

ḥ.+i 40a/01

ḥ.+i(1) 21a/04

ḥ.+ilen 22a/11

ḥ.+indin 44b/10

ḥ.+ine 21a/05

ḥüsn <Ar. *a.* Güzellik.

ḥ. 33b/04, 33b/08, 38a/07

ḥ.+(nihāyet-i ḥüsn) 34b/14

ḥ.+i(1) 15b/14

ḥüsnā <Ar. (‘ḥasen’in dişili) *sf.* En güzel.

esmā’-i ḥüsnā (esmā’ü’l-hüsnā, esmā’u’llāhi’l-ḥüsnā) Allah’ın 99 adı. 32b/10

Ḫᵛāce Sulṭān ‘Alī *k.a.* Hace Ali Siyahpuş, Şeyh Sadreddin Musa’nın oğlu ve halifesi ve Şeyh Safiyeddin’in torunu (öl. 1426).

Ḫ. 2b/10

Ḫ.+din 16a/04

Ḫ.+dur 5a/02

Ḫᵛāce Sulṭān ‘Alī eṣ-Ṣafevī *k.a.* → **Ḫᵛāce Sulṭān ‘Alī**.

Ḫ. 20b/12

ḫᵛāh <Far. *bağ.* İster.

ḫ. 12b/11, 12b/11, 26b/01, 26b/01, 29a/01, 29a/01, 35a/08, 35a/09

ḫᵛāhiş <Far. *a.* İstek, rica.

ḫ.+lerdin 6b/09

I, ‘I

‘ıllīyyīn <Ar. (‘‘ıllīyy’in çoğulu) *a.* Göğün meleklerin ve müminlerin ruhunun bulunduğu 7. katı; cennetin yukarı katı (‘siccin’in karşıtı).

ı. 42b/01

ı.+(imāmü’l-melā’iket’ül+’ıllīyyīn) 2a/13

ı.+(melā’ike-yi ‘ıllīyyīn) 8b/07

ı.+(melāyike-yi ‘ıllīyyīn) 40a/07

ı.+e+(maḳām-ı ‘ıllīyyīn) 8a/02

ıraḳ *sf.* Irak, uzak. ↔ **yıraḳ**.

ı. 25b/03

ı.+(ėtmek) 43a/03

ı.+durlar 30a/08

ıraḳluḳ *a.* Uzaklık. ↔ yıraḳluḳ.

ı. 7b/09

ı. (ėtmek) 9a/06

ı.+ı(1) 25b/04

ışıḳ *a.* Işık.

ı. 36b/03, 36b/05

ı.+ı 4b/12

ı.+ı+(gün) 4b/12

ı.+ın 9a/08

ı.+ından 10b/03

ı.+ıylan+(ışıġıylan) 9a/01

ışıḳluḳ *a.* Aydınlık, ışıklılık.

ı.+ı(1) 36a/12

ıżṭırār <Ar. *a.* Zorunluluk.

ı.+dın 33b/01

İ, ʻİ, Ī

i- *f.* İmek (ek-fiil), varolmak, bulunmak.

i.-di 14a/02, 14a/03, 33a/13, 34b/11, 36b/05, 36b/05, 42a/14, 42b/01, 44a/05, 45a/02, 45a/02, 45a/04, 45a/08

i.-diler 42b/02, 44a/02, 44b/05, 44b/07, 44b/08

ʻibādet <Ar. *a.* İbadet, tapınama.

ʻi. 9a/04, 9a/12, 11a/11, 42a/11

ʻi.+(ėylemek) 29b/02

ʻi.+(vācibāt-ı ʻibādet) 9a/07

ʻi.+ine 42a/06, 42a/09

ʻibādu'llāh <Ar. *a.* Allah'ın kulları.

ʻi. 6b/05, 6b/11

ʻibārāt <Ar. (ʻʻibāret'in çoğulu) *a.* İbareler.

ʻi. 2b/13

ʻibāret <Ar. *a.* İbare.

ʻi. 30b/06

ibn-i ʻamm <Ar. *a.* Amca oğlu.

i.+ine 2a/14

ibṭāl <Ar. *a.* İptal, çürütme, hükümsüz bırakma.

i.+(ėtmek) 4b/05

i.+ında 14a/02, 14a/07, 14b/01

ibtidā <Ar. *a.* Başlangıç, en önce.

i.+sı 2a/10

ibtihāc <Ar. *a.* Sevinç, sevinme, iç açıklığı.

i. 33b/08

īcād <Ar. *a.* İcat, vücūda getirme.

ī.+(ėylemek) 18a/07, 18a/10, 42a/10

ī.+(ėtmek) 11b/11, 18a/07, 18a/08, 18a/09, 18a/11, 20a/13, 29b/03, 33b/05, 37b/12, 42a/09

ī.+da 19a/13, 19a/13

ī.+ınıñ 41b/13

ī.+ül+(bā'iṡ-i īcādü'l-'ālemīn) 2a/14

i'cāz <Ar. *a.* Mucizelik olan şey.

i. 45b/11

i.+(ṣāḥib+i icaz) 43a/01

icāze <Ar. *a.* İzin.

i. 5a/06

ictimā' <Ar. *a.* Toplanma, bir araya gelme.

i.+(esbāb-ı ictimā' ve iftirāḳ) 14a/05

i.+ları 29b/06

ictināb <Ar. *a.* Çekinme, sakınma.

i.+(ėtmek) 6b/08

içün *e.* İçin.

i. 7b/13, 8a/09, 8a/12, 17a/14, 26a/12, 26a/13, 26b/14, 31a/02, 31a/04, 31b/09, 32a/08, 32a/12, 34a/12, 34a/13, 34b/05, 34b/11, 35a/05, 36b/09, 38a/01, 38a/02, 38a/06, 38b/12, 42b/01, 43a/02, 44b/11, 45a/05

i.+dür 8b/01

idrāk <Ar. *a.* İdrak, algılama.

i. 39a/06, 39a/11

i.+(ālet-i idrāk) 39a/11

i.+(ėtmek) 11a/14, 13a/01, 20b/14, 39a/03, 39a/08, 39a/10, 40b/12

i.+dur+(mā-bihi'l-idrāk) 39a/12

ifāża <Ar. *a.* Feyiz vermek, bol bol dağıtmak ve akıtmak.

i.+(ėtmek) 42b/06

iftirāḳ <Ar. *a.* Ayrışma.

i.+ı+(esbāb-ı ictimā' ve iftirāḳ) 14a/05

igine *a.* İğne.

i. (igine delügi) 36b/01

iḥāṭa <Ar. *a.* Tam kavramak, etrflıca anlamak.

i.+(ėylemaḳ) 12b/05

i.+(ėylemek) 26a/08

i.+(ėtmek) 34a/11

i.+(iḥāṭa ėylemek) 13b/08

i.+sı 12b/06, 37b/04

i.+sı+(ėtmek) 37a/02

iḫbār <Ar. *a.* Haber verme.

i.+(ėtmek) 45b/01

iḥdās̱ <Ar. *a.* Yeniden yapmak, meydana koymak.

i.+(ėylemaḳ) 27a/03

iḥde'l-ma'nā <Ar. *sf.* Tek anlamlı.

i.+dur 16b/12

iḫlāṣ <Ar. *a.* İçtenlik, riyasız sevgi ile bağlılık.

i. 7a/12

i.+ları 27b/12

ihmāl <Ar. *a.* İhmal, savsama.

i.+ı(2) 6a/08

iḥsās <Ar. *a.* Duyma.

i.+(ėtmek) 10b/08

iḫtilāf <Ar. *a.* İhtilaf, uyuşmazlık.

i.+(ġāyet-i iḫtilāf) 11b/11

ihtimām <Ar. *a.* Özenme, fazlaca dikkat ve gayret etme.

i. 3a/02

i.+(ġāyet-i ihtimām) 3a/02

iḥtiyāc <Ar. *a.* İhtiyaç.

i. 11a/06, 12a/12, 13b/06, 26b/06, 33b/01

i.+(olmaḳ) 4a/08

i.+dın 27a/07

i.+ı(1) 34a/06, 38a/04

i.+ları 24b/11, 24b/12

i.+ların 42a/13

iḫtiyār <Ar. *a.* Seçme, razı olma.

i.+(ėtmek) 7b/13, 21a/12

iḳdām <Ar. *a.* Girişim, gayretle ve düzgün çalışmak.

i.+(etmaḳ) 6b/07

i.+ı(1)dur 11a/09

iki 1. *sf.* İki.

i. 11a/12, 12b/04, 13a/07, 13a/08, 15b/07, 18a/04, 18b/01, 29b/05, 37b/08, 38a/13, 39a/14, 39b/14, 41a/13, 44b/06

2. *a.* İki (2).

i.+(on iki) 45b/01

i.+nci 10b/04, 10b/11, 20b/09

i.+ncisi 16b/03, 18b/03

i.+si 41b/06

ikiluḳ *a.* İkilik.

i. 15b/03

iḳrār <Ar. *a.* Açıkça söyleme.

i.+ı(1) 4a/11

i.+ı(1)dur 4a/13

iḳtidā <Ar. ‘الارذاء *a.* (Dini öndere) uymak, örnek almak, takipçi olmak.

i.+(ėtmek) 46a/14

iktifā <Ar. *a.* Yeter bulma.

i.+(ėtmek) 6a/11, 38a/11

iḳtiżā <Ar. a.. Lazım gelme, gerektirme.

i.+i+(iḳtiżā-i ḥikmet-i baliġa-yı rabbānī) 36b/04

ilāh <Ar. *a.* Tanrıça.

i.+larınıñg 6b/10

ilāhī <Ar. (‘ilāh’a mensup) *sf.* İlahi, tanrısal.

i.+(cennāt-ı ḳuds-ı ilāhī) 36a/12

i.+(ma‘ālim-i esrār-ı ilāhī) 27b/10

i. (muḳarrib-i dergāh-ı ilāhī) 9a/14

i.+din+(cenāb-ı aḳdes-i ilāhī) 38b/04

i.+din+(envār-ı cemāl-ı ilāhī) 12b/06

i.+dürler+(müstaġriḳ-i envār-ı ilāhī) 38b/03

i.+dürler+(vālih-i envār-ı ilāhī) 38a/14

i.+ye+(cenāb-ı ḳuds-ı ilāhī) 34b/06

i.+ye+(ma‘ārif-i yaḳīni-yi ilāhī) 7a/03

ilāhīyye <Ar. (‘ilāhī’nin dişili) → **ilāhī**.

i.+(‘arefü’l-‘urefā fi’l-ma‘ārifü’l-ilāhīyye) 5b/10

i.+din 9a/11

i.+dür+(aḫlāḳ-ı ilāhīyye) 7a/09

ile *bağ.* İle. ↔ **ilen**.

i. 6b/09, 15b/05, 16a/07, 17a/09, 17a/10, 18b/14, 21a/01, 22a/03, 28a/02, 31a/12, 39a/11, 43a/14

ila’llāhi’l-ma‘būd <Ar. İbadet edilen Tanrı’ya.

i.+(faḳīr-i ila’llāhi’l-ma‘būd) 2b/06

ilen *bağ.* İle. ↔ **ile**.

i. 1b/06, 1b/11, 1b/11, 2a/01, 2a/02, 2a/05, 2a/05, 2a/06, 2a/06, 2b/13, 3a/01, 3b/14, 4a/01, 4a/11, 4a/12, 4a/13, 4b/05, 6a/09, 6b/02, 6b/14, 7a/05, 8a/08, 8a/08, 8a/09, 8b/10, 9a/04, 9a/11, 9a/12, 9a/13, 10b/05, 11b/04, 11b/11, 15a/03, 16a/09, 18a/01, 19a/03, 19a/04, 19b/01, 20b/13, 21b/12, 21b/14, 22b/07, 22b/13, 24a/07,

24b/02, 24b/03, 24b/04, 25a/03, 25b/05, 25b/10, 26b/03, 26b/05, 26b/09, 27b/09, 28a/07, 28b/12, 29a/02, 29b/12, 30a/09, 30b/02, 30b/06, 31a/03, 31a/06, 31b/09, 31b/14, 32a/09, 35b/09, 36b/03, 36b/11, 37a/08, 37a/14, 37b/01, 38b/01, 38b/06, 38b/10, 39a/02, 39a/06, 39a/07, 39a/08, 39a/10, 39a/11, 39b/06, 39b/08, 39b/08, 39b/09, 39b/09, 39b/12, 39b/13, 40a/01, 40a/03, 40b/02, 40b/02, 40b/05, 40b/07, 40b/07, 40b/12, 40b/13, 40b/14, 41b/03, 41b/08, 42a/08, 42b/03, 42b/05, 43a/12, 43a/13, 43b/01, 43b/10, 43b/14, 44b/02, 44b/14, 46a/10, 46a/11

i.+dür 8a/06, 8a/08, 8b/01, 9a/13, 39a/07, 40a/06

ilḥād <Ar. *a.* Dinden çıkma, dinsizlik.

i.+dın 27a/01

ilhām <Ar. *a.* İlham, esinlenme.

i.+ı+(ilhām-ı ġaybī) 6b/12

ilhāmāt <Ar. (‘ilhām’ın çoğulu) *a.* İlhamlar. ↔ **ilhām**.

i.+ür+(mehbiṭu’l-ilhāmātü’r-rabbānīyye) 5a/08

illā <Ar. *bağ.* Şundan başka, şunun dışında. ↔ **meger**.

i. 24b/04, 38b/10

‘ilm <Ar. *a.* İlim, bilim.

‘i. 1b/11, 2a/02, 10a/11, 20a/01, 28b/01, 28b/04, 29a/02, 31a/08, 37a/02, 39b/05, 39b/12

‘i.+(‘ilm ehli) 10b/11

‘i.+dür 10a/12, 25b/01

‘i.+i(1) 16a/03, 20a/04, 20a/06, 21a/02, 21a/02, 25b/07, 25b/07, 28b/11, 28b/12

‘i.+i(1)dür 16a/05, 16a/06

‘i.+i(2) 8b/08

‘i.+ī 16a/07, 26b/09

‘i.+īdür 16a/02, 20b/09

‘i.+i+(‘ilm-i ḥaḳīḳī-yi yaḳīni) 10a/12

‘i.+i+(‘ilm-i zāyid) 16a/09

‘i.+ilen 12a/06, 16a/02, 21a/03, 24a/04, 26b/06

‘i.+indin 25b/07

‘i.+ine 15b/14

‘i.+ini 16b/12

‘i.+ining̃ 45b/07

‘i.+lerdin 16a/02

‘ilmī <Ar. (‘‘ilm’e mensup) *sf.* İlmî, bilimsel.

‘i. 11a/10, 25b/05, 28a/14

‘ilmü’l-yaḳīn <Ar. *a.* Güvenmenin üç yolundan biri, bilerek inanma. ↔ **‘aynü’l-yaḳīn, ḥaḳḳu’l-yaḳīn**.

‘i. 11a/08

‘i.+dür 10b/01

imām <Ar. *a.* Hz. Ali’nin neslinden gelen, İmâmî Şiilik’te dini önder sayılan 12 kişiden her biri.

i. 45a/13, 46b/07

i.+a+.(on iki) 45b/02

i.+dın 3b/07

i.+ı+(imām-ı ehlü’l-meşārıḳ ve’l-meġārib) 30b/05

i.+i+(imām-ı ḳā’im) 46a/05

i.+ül+(imāmü’l-‘ālemīn) 3a/13

i.+ül+(imāmü’l-berāyā) 3b/08

i.+ül+(imāmü’l-cinn ve’l-ins) 3b/05

i.+ül+(imāmü’l-ẖāfiḳayn) 3b/06, 37b/01

i.+ül+(imāmü’l-ins ve’l-cinn) 3a/12

i.+ül+(imāmü’l-kevneyn) 3b/09

i.+ül+(imāmü’l-melā’iketü’l-’ıllīyyīn) 2a/13

i.+ül+(imāmü’l-mü’minīn) 3b/03

i.+ül+(imāmü’l-müslimīn) 2b/03, 3a/14

i.+ül+(imāmü’l-müttaḳīn) 4b/08, 13b/10, 30b/04, 37a/04

İmām ‘Alīyye’r-Rıżā *k.a.* Şiilik’te 8. imamın adı.

‘i. 3b/05

imāmet <Ar. *a.* İmamlık, imam olma.

i.+i(1) 4a/13

İmāmīyye <Ar. *öz.a.* Hz. Ali’nin Peygamber’in gerçek halifesi olduğunu ve ardıllığın onun evladının üzerinde devam ettiğine inanan fırkaların genel adı.

İ. 19b/09, 20a/02

īmān <Ar. *a.* İman, inanma.

ī.+(muḳtedā-yı ehl-i īmān ve tevḥīd) 3a/09

ī.+ınıñ 9b/07

imdi *zf.* Şimdi. <ET. ‘amtı’

i. 30a/12, 43b/04

i.+ki 28b/14

i.+ye+(imdiye dėk) 45a/10

imkān <Ar. *a.* İmkan, olanak.

i.+ı(1) 16a/12, 16a/13

imtidād <Ar. *a.* Uzay, feza.

i. 22a/05, 23b/01

i.+da 23b/01

in'ām <Ar. *a.* Nimetlendirme.

i.+(ėtmek) 8a/05, 11b/05, 11b/05, 15b/10, 38a/08, 42a/13

i.+ı(1)dur 15b/02

'ināyet <Ar. *a.* lütuf ve yardımda bulunma.

'i.+(ėtmek) 8a/05, 39a/05

in'idām <Ar. *a.* Yok olma, mahvolma.

i.+ında 15a/11

inkār <Ar. *a.* İnkar, tanımama.

i.+(ėtmek) 45a/05, 45a/05

i.+ı 4a/12

inḳısām <Ar. *a.* Kısımlara ayrılma, bölünme, parçalanma.

i. 16b/04

insān <Ar. *a.* İnsan.

i. 8a/09, 8a/13, 8b/02, 14b/03, 28a/14, 31a/04, 32a/01, 37a/02, 37b/07, 41b/14, 42a/03, 42a/05, 42a/08

i.+a 28b/03

i.+da 28b/05, 40a/03

i.+dın 37a/06

i.+dın+(benī nev'-i insān) 42b/12

i.+dur 41b/13, 41b/14

i.+ı(2) 23a/13, 31b/14

i.+ıñ 8a/07, 8a/11, 8a/14, 8a/14, 28b/04

irāde <Ar. *a.* İrade.

i. 28b/02, 31a/08

i.+(ėylemek) 20b/14

i.+(ėtmek) 45a/02

i.+(olmaḳ) 28b/03

i.+si 20b/11, 20b/13, 20b/13

i.+ye 31a/09

i'rāż <Ar. *a.* Belirme, yüze çıkma.

i. 2a/07, 24b/08

irelü *a.* İleri.

i. 23b/06, 23b/12, 41a/13

i.+de 40a/07

i.+dür 1b/06, 26a/12

i.+ki 41b/03

irşād <Ar. *a.* (tarikatta) Yol gösterme, yetiştirme.

i. 4b/06, 5a/14, 5b/01

i.+(almaḳ) 5a/13, 27b/06

i.+(ėtmek) 27b/04

i.+(irşād ehli) 7a/10

i.+(olmaḳ) 5b/03

i.+(ṣāḥibü'l-irşād ve'l-mütekellimīn) 5a/05

i.+(süḥre-yi irşād) 5a/08

i.+ına 5a/06, 6b/12

iṡbāt <Ar. *a.* İsbat, tanıt.

i. 30a/07

i.+ı+(maḥv u iṡbāt-ı levḥī) 14b/01

i.+ında 42a/07

isi *a.* Isı, sıcaklık.

i.+sin 10b/08

isiluḳ *a.* Sıcaklık.

i. 21b/04

İslām <Ar. *öz.a.* İslam.

i.+dın+(ehl-i İslām) 23b/08

ism <Ar. *a.* İsim, ad.

i.+i+(ism-i ẕāt) 31a/03, 31b/06

iste- *f.* İstemek.

i.-yaḳ 15a/09

i.-yek 31b/14

istemek İstemek.

i.+(isti'ānet) 46b/06

isti'ānet <Ar. *a.* Yardım isteme.

i.+(istemek) 46b/06

istid'ā <Ar. *a.* Rica ile istemek, istekte bulunmak.

i.+(ėtmek) 2b/07, 14a/05

isti'dād <Ar. *a.* Yetenek, kabiliyet gücü.

i. 37a/13

i.+dın 35a/03

isti'dādsız *zf.* Ön hazırlık olmadan.

i. 37a/14

istiḥkām <Ar. *a.* Sağlamlık, dayanıklılık.

i.+ılan+(nihāyet-i niẓām ve istiḥkām) 11b/12

istimā' <Ar. *a.* Kulak vermek, dinlemek.

i.+(ėtmek) 6b/04

isti'māl <Ar. *a.* Kullanım.

i.+(ėtmek) 11a/06

i.+ına 6a/12

istirşād <Ar. *a.* Yol arama, Hak yoluna girmek isteme.

i.+ı(1)nıñg+(ḫırḳa-yı istirşād) 5a/09

iş *a.* İş, eylem.

i. 31a/11

i.+ī 31a/10

i.+lerde 46b/05

işāret <Ar. *a.* İşaret, göstererek bildirme.

i.+(buyurmaḳ) 13a/05, 34b/09

i.+(ėtmek) 37a/04

i.+(ol-) 37b/03

i.+dür 10a/14

iştirāk <Ar. *a.* Ortak olma.

i. 28b/07

i'ṭā <Ar. *a.* Bahşetme, ihsan etme.

i.+(ėtmek) 20b/10, 42a/13

iṭā'at <Ar. *a.* İtaat, uyma.

i. 9a/04, 39b/12

i.+('adem-i iṭā'at) 34b/09

i.+(ėtmek) 7a/12, 43b/12

i.+(nihāyet-i iṭā'at) 34b/08

i.+ı(1)ylan 9a/05

i.+ındın 42a/12

i.+ınıñ 43b/10

i.+i(1) 6b/06

i.+ine 45b/03

i'tibār <Ar. *a.* İtibar, saygınlık.

i. 8b/10

i'tidal <Ar. *a.* Ilımlılık.

i. 11a/07

i.+a 40b/11

i'tiḳād <Ar. *a.* (Manevi olarak) bağlanmak, inanmak.

i. 25b/10

i.+(ėtmek) 14b/06, 29a/05

i.+ı(1) 13a/14, 46b/08

i.+ı(2) 43b/06

i.+ımuz 46b/06

i.+ın 28a/01

i.+ıñ 43b/07

i.+larda 28a/05

i.+ları 3a/07

i.+um 27b/03

i.+umuz 13a/11, 38a/11

iṭmīnān <Ar. *a.* İnanma, güvenme.

i. 6b/01

ittifāḳ <Ar. *a.* Hep birlikte uzlaşma.

i.+ı(1)dur 20a/02

i.+ları 31a/13

ittiḥād <Ar. *a.* Birlik olma, birlleşme.

i. 2a/06, 29a/05, 29a/08

i.+a 29a/04, 29a/05

i.+ı(2) 29b/08

ittiṣāf <Ar. *a.* Vasıf alma, vasıflanma.

i.+ı+(ittiṣāf-ı ef'āl) 32b/08

itür- *f.* Yitirmek, kaybetmek.

i.-meñgüz+(yol itürmek) 11b/01

i.+ler 13b/08

iy *a.* Koku. <ET. ‘yıd’.

Ḳ, K

ḳabāḥat <Ar. *a.* Kabahat, kusurlu olma, çirkin iş yapma.

ḳ.+ı(1) 45a/02

ḳabīḥ <Ar. *sf.* Çirkin, kusurlu.

ḳ. 45a/01, 45a/08

ḳābil <Ar. *sf.* Olabilir.

ḳ. 22a/05

ḳ.+dür+(ġayr-ı ḳābil) 22a/06

ḳ.+e 22a/05

ḳ.+i(1) 8a/06, 18a/03, 19b/04

ḳ.+i(1)dür 14a/14

ḳ.+i+(ḳābil-i ḥareket) 22b/12

ḳābiliyyet <Ar. *a.* Becerik, yapabilirlik.

ḳ.+leri 27b/12

ḳabl <Ar. *zf.* Önce.

ḳ.+dın 26a/12

ḳabliyyet <Ar. *a.* Öncelik.

ḳ.+lerdin 1b/06

ḳablluḳ <Ar-Tür. *a.* Öncellik.

ḳ. 26a/12

ḳabūl <Ar. *a.* Kabul.

k.+(ėtmek) 26a/04, 40b/10

ḳaç- *f.* Kaçmak.

ḳ.-ub 7b/09

ḳaçan *zf. [ḳáçan]* Ne zaman (ÇAT. haçan). <ET. ‘ḳāçan’. ↔ **haçan**.

ḳ. 29a/02

ḳaçan ki *zf.* Ne zaman ki, … -dığında.

ḳ. 8a/13

ḳaçmaḳ Kaçmak.

ḳ. 9a/07

ḳad <Ar. ‘قَدّ’ *a.* Boy.

ḳ. 26a/10

ḳadar <Ar. ḳadr ‘قَدْر’ *e.* Kadar, ölçüsünde.

ḳ. 11a/07, 35b/05, 42a/14, 45a/10

ḳ.+a 38a/11

ḳ.+ına 11a/06

ḳ.+ınca 36b/02

ḳadem <Ar. *a.* Adım

ḳ. 9b/02

ḳ.+i(1) 32a/10, 32a/11

ḳ.+i(1)dür 32a/10, 32a/11

ḳ.+lerindin 9b/02

Ḳāḍī Vecīhüddīn ‘Ömer Elbekrī *k.a.* XII. y.y. mutasavvıflarından.

Ḳ.+din 5b/04

ḳadīm <Ar. *sf.* Eskiden beri varoln.

ḳ. 16b/14, 23b/06, 23b/09

ḳ.+dür 17a/04, 23b/10, 27a/10

ḳ.+e+(ḫālıḳ-ı ḳadīm) 1b/01

ḳādir <Ar. *sf.* Yapabilen, herşeye gücü yeten.

ḳ. 2a/10, 11b/12, 20a/04, 31a/07, 32b/06

ḳ.+dür 2a/01, 18a/02, 18a/03, 18a/03, 19a/10, 26b/06, 27a/09, 31a/08, 37b/12, 37b/13

ḳ.+īdür 20a/10, 26a/02, 33a/12

ḳ.+i+(ḥażret-i ḳādir-i ẕu’l-celāl) 33b/10

ḳ.+i+(ḳādir-i ber-kemāl) 34a/04

ḳadr <Ar. *a.* Ölçü, oran, miktar.

ḳ. 6a/09, 22a/01, 22a/01

ḳ.+i+(ḳadr-i maḳdūr) 6a/09

ḳ.+i+(ḳadr-i ẓuhūr) 40b/14

ḳ.+iyle 27b/12

ḳ.+i(1) 21a/08

ḳ.+in+(bilmek) 8b/11

kāfī <Ar. *sf.* Yeterli.

k. 42b/01

ḳal- *f.* Kalmak.

ḳ.-a+(boş) 46a/04

ḳ.-acaḳsız 4a/10

ḳ.-dılar+(bāḳī) 44b/07

ḳ.-maz 46a/12

ḳ.-ur 7a/14

ḳalīl <Ar. *sf.* Az.

ḳ.+ī 44b/06

ḳamer <Ar. *a.* Ay (Yer’in uydusu olan gezegen).

ḳ.+(şaḳḳ-ı ḳamer) 43b/01

kāmil <Ar. *sf.* Kamil, ergin, olgun, kemâle ermi olan.

k. 5b/14, 20a/01, 34b/04

k.+(ḥażret-i şeyḫ-i kāmil) 27b/06

k.+(şeyḫ-i kāmil) 27b/07

k.+dür+(nūr-ı kāmil) 34b/03

k.+i(1)+(ḥikmet-i kāmil) 42a/08

kāmilīn <Ar. (‘kāmil’in çoğulu) → **kāmil**.

k.+(ḳuṭbu’l-kāmilīn) 35a/13

ḳamu *sf.* Hep, bütün. <ET. ‘ḳamaġ’. ↔ **hamu**.

ḳ. 1b/02, 1b/03, 1b/06, 1b/09, 2a/04, 2a/05, 2a/10, 8a/04, 8b/01, 8b/03, 9b/06, 9b/09, 9b/10, 11b/05, 11b/06, 11b/13, 12a/01, 12b/11, 16b/10, 16b/10, 17a/01, 17a/02, 18a/02, 18b/05, 19a/10, 19b/12, 20a/12, 20a/13, 20a/14, 20a/14, 20b/02, 20b/04, 20b/07, 21b/01, 21b/03, 23a/02, 23a/07, 23a/13, 23b/09, 24a/07, 24a/08, 25b/04, 25b/05, 25b/08, 25b/08, 25b/08, 26a/11, 26a/14, 26b/04, 26b/10, 27b/11, 28b/10, 29a/01, 30a/04, 30a/05, 34a/03, 34a/09, 34a/11, 34a/12, 34a/12, 34b/06, 34b/14, 35a/01, 35a/02, 35a/04, 35a/05, 35a/08, 36a/02, 36a/04, 36b/08, 37b/05, 39b/04, 40a/01, 40b/06, 40b/10, 41a/04, 41b/01, 41b/01, 42b/11, 42b/12, 43a/06, 43a/08, 43a/10, 43a/10, 43a/11, 43b/04, 44a/01, 44a/08, 44b/04, 45a/08, 45b/08, 45b/09, 46b/02, 46b/05, 46b/07

ḳ.+dın 34b/07

ḳ.+muz 4a/04

ḳ.+nıñ̂g 11b/13, 11b/14, 37b/11

ḳ.+sı 11b/07

ḳ.+sıdur 26b/07

ḳ.+sını 38a/07

ḳ.+sınıñ̂g 17a/01, 20b/03, 23b/03, 24a/03, 26a/11, 29a/13

ḳ.+ya 21b/06, 27b/02, 46b/03, 46b/04

ḳamu cihetdin *zf.* Her yönden.

ḳ. 2a/03, 11b/08, 20a/12

ḳansu *sf.* Hangi. ↔ **hanḳı, hanḳısı.**

ḳ. 8b/02

ḳa‘r <Ar. *a.* Derinlik, dip.

ḳ.+ine 7a/05

ḳaranḳu *a.* Karanlık.

ḳ. 36a/09

ḳaranḳuluḳ *a.* Karanlık.

ḳ. 36b/05

ḳarārgāh <Ar-Far. *a.* Karargâh, konuşlanma yeri.

ḳ.+dur 9b/05

ḳ.+ı(1) 7b/03, 9b/05

ḳardaş *a.* Kardeş.

ḳ. 34a/02

ḳ.+ı 3a/13

ḳ.+lar 38a/05

ḳ.+larımuz 6a/06, 33a/10, 33b/07

ḳ.+larımuz+(ṭarīḳat ḳardaşları) 3a/06

ḳarıluḳ *a.* Yaşlılık.

ḳ. 35b/12

ḳarīn <Ar. *a.* Yakın, yanyana.

ḳ.+(ėtmek) 4a/01, 36a/06

ḳ.+i(1) 25b/14

ḳarşu *a.* Karşı. <ET. ‘ḳarşı’.

ḳ. 2a/04, 29b/07

ḳ.+sı 17b/10

ḳaṣd <Ar. *a.* Kaıt, niyet.

ḳ.+(ėtmek) 14b/02, 14b/03

kāşif <Ar. *sf.* Keşfeden, açığa çıkaran.

k.+ül+(kāşifü’l-esrār) 5b/05

k.+ül+(kāşifü’l-esrār ve’l-ma‘ānī) 5b/12

Kāşifü’ż-żarr <Ar. (*sf.* Zararı açığa çıkaran) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esmâ-i hüsnadan).

k. 33a/07

ḳaṭ‘ <Ar. *a.* Kesme.

ḳ.+ı+(bā’is̱-i ḳaṭ‘-ı ‘alāḳa) 10b/14

ḳāṭı‘ <Ar. *sf.* Keskin.

ḳ.+(ḥuccetu’llāhü’l-ḳāṭı‘) 3b/09

ḳatla *a.* Kat, defa, kere.

ḳ. 34b/01

ḳavām <Ar. *a.* Ayakta kalma.

ḳ.+ı+(ḳavām-ı ehl-i yaḳīn) 7a/10

ḳavī <Ar. *sf.* Güçlü, kuvvetli.

ḳ.+(nüfūs-ı cismānī-yi ḳavī) 39a/08

ḳ.+raḳ 15b/08

ḳavīm <Ar. *sf.* Doğru, düzgün.

ḳ.+(e’d-dā‘i ile’ṣ-ṣırāṭu’l-ḳavīm) 5a/07

ḳ.+ül+(e’d-dā‘i ile’d-dīnü’l-ḳavīmü’l-mübīn) 5a/04

ḳ.+ini+(dīn-i ḳavīm) 46a/09

ḳavl <Ar. *a.* Söz.

ḳ. 45a/08

ḳāyid <Ar. ‘ل’ائذ*a.* Önder.

ḳāyid-i ġurri’l-muḥaccelīn Bayz alınlıların (*mec.* çok ibadet edenlerin) önderi. 30b/04

ḳāyil <Ar. ‘ل’ائل*sf.* Razı, inanmış, boyun eğmiş.

ḳ. 19b/10

ḳ.+(olmaḳ) 6a/07

ḳ.+dürler 29a/04

ḳāyim <Ar. ‘ل’ائق*sf.* Ayakta duran, dayalı, dayanmış. ↔ **ḳā’im**.

ḳ. 14b/04, 40a/08

ḳ.+(imām-ı ḳāyim) 46a/05

ḳ.+(olmaḳ) 43a/08

ḳ.+dür 14a/11, 22a/01

ḳ.+dürler 20b/07

ḳ.+īdür 26a/03

kāyināt <Ar. ‘كائىٌاخ *a.* Ver edilenlerin hepsi, evren.

k.+(server-i kā’ināt) 34b/10

Ḳāżī’l-ḥācāt <Ar. (Tüm ihtiyaçları karşılayan) *öz.a.* Allah’ın isimlerinden (esma-i hüsnadan).

ḳ. 33a/06

ḳażīyye <Ar. *a.* Olgu, önerme.

ḳ.+din 44a/04

kebīr <Ar. *sf.* Büyük.

k.+(‘ālem-i kebīr) 37a/03

kefere <Ar. (‘kāfir’in çoğulu) *a.* Kâfirler.

k.+i+(kefere-yi zenādıḳa) 23b/13

kehf <Ar. *a. mec*. Sığınak (<mağara).

k.+ül+(kehfü’l-evliyā) 5a/03

kelām <Ar. *a.* Söz.

k.+ı+(kelām-ı mecīd) 42a/02, 45b/03, 45b/09

k.+ı+(kelām-ı mu‘ciz-niẓām) 13a/06

k.+ı+(kelām-ı şerīf) 17a/03

kelime <Ar. *a.* Kelime, sözcük.

k.+yi+(kelime-yi ṭayyibe) 4a/14, 27b/02, 43b/04, 43b/05

kemāl <Ar. *a.* Kâmillik, olgunluk, erginlik.

k. 8a/11, 33b/08

k.+a 32b/11, 34a/12

k.+da+(ġāyet-i kemāl) 34b/14

k.+dın 36b/08

k.+ı(1) 8b/01

k.+ı(1)ylan 33a/12

k.+ına 42b/07

k.+lar 32b/11

kemālāt <Ar. (‘kemāl’in çoğulu) → **kemāl.**

k. 35a/05

kerāmāt <Ar. (‘kerāmet’in çoğulu) *a.* Kerâmetler.

k. 6b/12

kerem <Ar. *sf.* Kerem, cömertlik.

k.+i(1) 38b/06

k.+i(1)+(baḥr-ı kerem) 33a/13

kerīme <Ar. (‘kerīm’in dişili) *sf.* Kerem sahibi, cömert.

k.+(mażmūn-ı āye-yi kerīme) 6b/02

kerkü *a.* Dülger keseri (ÇAT. ‘kerki’).

k. 39a/11

kerrūbī <Ar. *a.* Meleklerin büyüğü.

k.+ler 40a/07

k.+lerdürler 37b/10

k.+lere 8b/12

k.+leri 8b/07

kes̱̄īf <Ar. *sf.* Yoğun, koyu.

k. 36b/05

k.+(vücūd-ı kes̱īf) 37a/08

k.+dür 35b/07

kes̱īr <Ar. *sf.* Çok, kesret üzere olan, bol.

k. 12a/03

kes̱ret <Ar. *a.* Çokluk, bolluk.

k. 12a/02, 12a/03, 16a/14, 16b/06, 19b/04, 29a/08, 29b/12, 31a/14, 31b/04

k.+leri 29a/09, 29b/13

keşf <Ar. *a.* Keşif.

k. 11a/12

k.+i+(keşf-i ṣūrī) 11a/12

keştī <Far. *a.* Gemi.

k.+sine 7a/12

kevākib <Ar. (‘kevkeb’in çoğulu) *a.* Yıldızlar.

k. 21b/08, 41b/11

k.+i(2) 21b/07

kevneyn <Ar. (‘kevn’in tesniyesi) *a.* İki evren (dünya ve ahiret).

k.+(imāmü’l-kevneyn) 3b/09

keyfiyyet <Ar. *a.* Keyfiyet, nasıllık, nitelik.

k. 26a/10

k.+indin 12a/11

kėç- *f.* Geçmek.

k.-mekdedür 14a/02

k.-meyeydi 14a/02

k.-üb 4a/08

kėçmiş *a.* Geçmiş olan, geçmiş zamanda bulunan.

k.+lere 28b/14

kėçür- *f.* Işığı kapatmak, söndürmek.

k.-esiz 9a/04

ḳıble <Ar. *a.* Kıble.

ḳ.+tül+(kıbletü’l-müvaḥḥidīn) 37b/02

ḳıl- *f.* Kılmak, yapmak.

ḳ.-a+(namāz) 46b/01

ḳ.-ar+(namāz) 46a/14

ḳ.-asız+(maḥrūs̱) 9b/12

ḳ.-duḳ+(naẓar) 32a/04

ḳ.-duḳ+(taṣavvur) 12a/12

ḳ.-mış+(namāz) 46b/01

ḳ.-mışdur+(gerek) 19a/11

ḳısm <Ar. *a.* Kısım, bölük, parça.

ḳ. 15b/06, 15b/06, 18a/05, 18a/06, 24b/02, 25b/09, 25b/11, 38b/08, 39b/01, 39b/10, 39b/13

ḳ.+da 15b/07, 15b/08, 15b/08

ḳ.+dur 11a/12, 16a/01, 18a/04, 18b/01, 20b/07, 37b/09

ḳ.+ı(1) 18a/04

ḳıyām <Ar. *a.* Ayağa kalkma, ayaklanma.

ḳ. 34a/06, 40a/06

ḳ.+ı 34a/07

ḳ.+ı(1) 38b/09

ḳ.+ları 38b/09

ḳıyāmet <Ar. *a.* Kıyamet.

ḳ.+(ḳıyāmet güni) 45b/05

ḳ.+de 13a/11

ḳıyās <Ar. *a.* Kıyas.

ḳ.+(ėtmek) 19a/02

ki <Far. ‘کَ’ *bağ*. Ki.

k. 1b/01, 1b/03, 1b/04, 1b/04, 1b/05, 1b/10, 1b/11, 2a/06, 2a/07, 2a/08, 2a/08, 2a/09, 2b/01, 2b/03, 2b/07, 2b/09, 2b/12, 2b/13, 3a/03, 3a/06, 3a/08, 3b/12, 3b/13, 4a/03, 4a/05, 4a/06, 4a/07, 4a/08, 4a/09, 4a/10, 4a/11, 4a/12, 4b/01, 4b/06, 4b/07, 4b/09, 4b/11, 5a/09, 5a/11, 6a/06, 6a/07, 6a/09, 6a/11, 6b/07, 6b/09, 6b/14, 7a/01, 7a/01, 7a/03, 7a/05, 7a/06, 7a/08, 7a/09, 7a/09, 7a/10, 7b/03, 7b/03, 7b/05, 7b/05, 7b/06, 7b/06, 7b/09, 7b/10, 7b/14, 7b/14, 7b/14, 8a/05, 8a/06, 8a/06, 8a/07, 8a/10, 8a/10, 8a/13, 8b/02, 8b/03, 8b/07, 8b/11, 8b/14, 9a/01, 9a/03, 9a/05, 9a/06, 9a/09, 9a/09, 9b/01, 9b/01, 9b/03, 9b/05, 9b/05, 9b/06, 9b/08, 9b/09, 10a/11, 10a/13, 10b/01, 10b/03, 10b/04, 10b/09, 10b/12, 10b/13, 11a/01, 11a/07, 11a/08, 11a/08, 11a/11, 11a/12, 11a/13, 11a/14, 11a/14, 11b/01, 11b/02, 11b/03, 11b/03, 11b/04, 11b/07, 11b/08, 11b/11, 11b/12, 11b/14, 12a/03, 12a/07, 12a/12, 12a/13, 12a/13, 12a/14, 12b/01, 12b/01, 12b/03, 12b/04, 12b/07, 12b/07, 12b/07, 12b/08, 12b/09, 12b/09, 12b/13, 12b/14, 13a/01, 13a/02, 13a/06, 13a/07, 13a/07, 13a/09, 13a/09, 13a/10, 13a/11, 13a/11, 13a/12, 13a/12, 13a/14, 13a/14, 13b/01, 13b/01, 13b/02, 13b/02, 13b/04, 13b/08, 13b/09, 13b/11, 13b/13, 13b/14, 13b/14, 13b/14, 14a/02, 14a/02, 14a/04, 14a/05, 14a/06,

24b/06, 24b/06, 24b/07, 24b/07,
24b/07, 24b/08, 24b/09, 24b/10,
24b/10, 24b/10, 24b/11, 24b/11,
24b/13, 24b/14, 25a/02, 25a/02,
25a/03, 25a/03, 25a/05, 25a/09,
25a/10, 25a/11, 25a/11, 25a/12,
25a/13, 25a/14, 25b/01, 25b/02,
25b/05, 25b/05, 25b/06, 25b/06,
25b/10, 25b/10, 25b/11, 25b/11,
25b/12, 25b/12, 25b/13, 25b/14,
26a/01, 26a/02, 26a/02, 26a/03,
26a/03, 26a/04, 26a/04, 26a/04,
26a/05, 26a/05, 26a/06, 26a/06,
26a/06, 26a/09, 26a/12, 26a/13,
26b/06, 26b/08, 26b/09, 26b/11,
26b/13, 26b/14, 26b/14, 27a/01,
27a/02, 27a/03, 27a/04, 27a/04,
27a/07, 27a/08, 27a/09, 27a/10,
27a/11, 27a/11, 27a/13, 27b/03,
27b/03, 27b/04, 27b/05, 27b/11,
27b/13, 27b/14, 28a/01, 28a/03,
28a/04, 28a/07, 28a/07, 28a/08,
28a/10, 28a/11, 28a/11, 28a/13,
28a/13, 28a/14, 28b/01, 28b/01,
28b/01, 28b/02, 28b/02, 28b/02,
28b/04, 28b/06, 28b/06, 28b/07,
28b/08, 28b/08, 28b/10, 28b/11,
28b/11, 28b/12, 28b/13, 28b/13,
28b/14, 29a/01, 29a/01, 29a/03,
29a/04, 29a/05, 29a/07, 29a/08,
29a/11, 29a/14, 29b/01, 29b/02,
29b/02, 29b/05, 29b/05, 29b/06,
29b/08, 29b/09, 29b/13, 30a/01,
30a/03, 30a/05, 30a/06, 30a/08,
30a/10, 30a/10, 30a/11, 30a/11,
30a/12, 30a/12, 30a/12, 30a/14,
30a/14, 30b/01, 30b/02, 30b/14,
31a/01, 31a/02, 31a/02, 31a/03,
31a/04, 31a/05, 31a/06, 31a/06,
31a/07, 31a/08, 31a/10, 31a/14,
31b/02, 31b/03, 31b/03, 31b/04,
31b/05, 31b/05, 31b/06, 31b/07,
31b/08, 31b/09, 31b/09, 31b/10,
31b/11, 31b/11, 31b/12, 31b/12,
31b/13, 32a/01, 32a/02, 32a/03,
32a/03, 32a/04, 32a/04, 32a/05,
32a/08, 32a/10, 32a/11, 32a/12,
32a/12, 32a/12, 32b/01, 32b/02,
32b/02, 32b/03, 32b/05, 32b/07,
32b/07, 32b/08, 32b/08, 32b/09,
32b/11, 32b/11, 32b/11, 32b/13,
33a/11, 33b/02, 33b/03, 33b/07,
33b/08, 33b/09, 33b/11, 33b/12,
33b/12, 33b/13, 33b/14, 34a/04,
34a/06, 34a/11, 34a/12, 34a/12,
34a/13, 34a/14, 34b/02, 34b/03,
34b/04, 34b/05, 34b/06, 34b/11,
34b/11, 34b/11, 34b/12, 34b/14,
35a/05, 35a/07, 35a/11, 35a/14,
35b/02, 35b/04, 35b/04, 35b/05,
35b/06, 35b/07, 35b/07, 35b/09,
35b/13, 35b/13, 36a/01, 36a/01,
36a/01, 36a/02, 36a/02, 36a/03,
36a/04, 36a/09, 36a/10, 36a/10,
36b/01, 36b/03, 36b/05, 36b/06,
36b/08, 36b/09, 36b/10, 36b/12,
36b/13, 36b/13, 36b/14, 37a/01,
37a/02, 37a/03, 37a/06, 37a/07,
37a/09, 37a/10, 37a/12, 37a/13,
37b/04, 37b/04, 37b/05, 37b/06,
37b/07, 37b/07, 37b/08, 37b/08,
37b/09, 37b/09, 37b/10, 37b/11,
37b/12, 37b/12, 37b/13, 37b/13,
38a/01, 38a/01, 38a/02, 38a/03,

38a/03, 38a/04, 38a/05, 38a/07, 38a/09, 38a/09, 38a/12, 38b/03, 38b/05, 38b/06, 38b/06, 38b/07, 38b/09, 38b/11, 38b/12, 38b/13, 38b/13, 39a/01, 39a/03, 39a/04, 39a/05, 39a/07, 39a/09, 39a/09, 39a/10, 39a/11, 39a/14, 39b/01, 39b/02, 39b/05, 39b/06, 39b/07, 39b/11, 39b/14, 40a/01, 40a/02, 40a/04, 40a/06, 40a/07, 40a/08, 40a/09, 40a/11, 40a/12, 40b/02, 40b/03, 40b/04, 40b/04, 40b/06, 40b/07, 40b/07, 40b/08, 40b/12, 40b/14, 41a/04, 41a/05, 41a/05, 41a/06, 41a/09, 41a/10, 41a/11, 41a/12, 41b/03, 41b/05, 41b/09, 41b/12, 42a/03, 42a/04, 42a/05, 42a/08, 42a/09, 42a/10, 42a/11, 42a/14, 42b/02, 42b/03, 42b/04, 42b/05, 42b/06, 42b/08, 42b/09, 42b/11, 42b/12, 42b/13, 42b/13, 43a/01, 43a/02, 43a/02, 43a/03, 43a/04, 43a/06, 43a/06, 43a/07, 43a/07, 43a/08, 43a/08, 43a/09, 43a/13, 43a/13, 43b/01, 43b/03, 43b/03, 43b/04, 43b/10, 43b/11, 43b/13, 43b/14, 44a/05, 44a/05, 44a/06, 44a/08, 44a/14, 44b/02, 44b/06, 44b/07, 44b/08, 45a/02, 45a/03, 45a/05, 45a/06, 45a/06, 45a/08, 45a/08, 45a/10, 45a/12, 45b/03, 45b/05, 45b/08, 45b/12, 45b/14, 46a/03, 46a/06, 46a/12, 46a/12, 46b/01

kibār <Ar. (‘kebīr’in çoğulu) *sf.* Büyükler, büyük rütbeliler.

k.+(ṣaḥābe-yi kibār) 44a/02

kibi *e.* Gibi, +e banzer. ↔ **kimi**.

k. 8b/04, 8b/09, 8b/11, 13b/09, 14b/04, 17b/07, 25b/03, 31a/04, 31a/07, 31b/06, 32b/07, 35b/07, 35b/14, 36b/05, 37a/12, 39a/12

k.+dür 39a/12

kim *bağ.* Ki. ↔ **ki**.

k. 11b/05, 11b/14, 12b/12, 23a/02, 24b/02, 28b/03, 36b/02, 37a/07, 38b/07, 41a/01, 45a/04, 46a/08

k. (her ne kim) 12b/09, 12b/10, 12b/10, 41a/01

kimi *e.* Gibi, +e banzer. ↔ **kibi**.

k. 10b/07, 13b/08, 13b/08, 14b/03

kimse 1. *a.* Şahıs, kişi.

k. 4a/11, 42b/04

k.+dür 7a/06, 46a/06

k.+niñ 42b/10

k.+ye 29b/02, 42a/06, 42b/02, 42b/08

2. *zm.* Kimse, her hangi bir kişi.

k.+din 25b/14

k.+ye 6b/06

kīmyā <Ar. ‘كیُویاء’Yun. ‘xêmeá’ *a.* Simya, Basit cisimleri birbirine

(özellikle bakırı altına) dönüştürmeyi amaçlayan eski bilim dalı; Tasavvufta nakıs ruhu kemale erdirmenin simgesi.

k. 7b/06, 7b/07

kirām <Ar. (‘kerīm’in çoğulu) *a.* Eli açık, cömert kimseler.

k.+ıñg+(silsile-yi necībe-yi kirām) 4b/11

kīş <Far. *a.* Mezhep.

k.+imüzde 29b/01

kişi *a.* Adam, erkek.

k. 13a/13

kitāb <Ar. *a.* Kitap.

k.+ında 10a/05

k.+ī 43b/02

kiẕb <Ar. *a.* Yalan.

k. 17a/12

k.+din 6b/10

ḳor *a.* Kor.

ḳ.+dın 7b/09

ḳoy- *f.* Koymak, bırakmak.

ḳ.-alar+(ad) 31a/06, 31a/10

ḳoymaḳ Koymak.

ḳ.+(yėrine ḳoymaḳ) 19a/07

köhne <Far. *sf.* Köhne, eskimiş.

k.+(eskü ve köhne ėtmek) 1b/08

k.+(ėtmek) 35a/14

k.+(olmaḳ) 26a/03

kölge *a.* Gölge.

k.+sidür 34a/08

köñgül *a.* Gönül.

k.+leri 6b/11

kör <Far. ‘کور’ *sf.* Kör.

k. 4a/13, 7b/01

kör baṭınluḳ *a.* İç gözü kör olma.

k.+ındın 13b/13

körluḳ <Far-Tür. *a.* Körlük.

k.+ı(1) 23b/14

köynek *a.* Gömlek. <ET. ‘köŋlek’

k.+ine+(köynegine) 44a/10

ḳudret <Ar. *a.* Kudret, güç, erk.

ḳ. 18a/01, 20a/01, 31a/09, 38a/05

ḳ.+e 26b/06

ḳ.+i(1) 2a/02, 20a/04, 26b/10

ḳ.+i+(ḳudret-i zāyid) 2a/01

ḳ.+iyle 20a/06

ḳuds <Ar. *a.* Pâk olma, kutsallık.

ḳ. 9a/10, 42a/08, 42b/05

ḳ.+(lisanü’l-ḳuds) 5b/07

ḳ.+ı+(cenāb-ı ḳuds-ı ilāhī) 34b/06

ḳ.+ı+(cennāt-ı ḳuds-ı ilāhī) 36a/12

ḳudsī <Ar. ('ḳuds'a mensup) *sf.* Kutsal.

ḳ+(ḥadīs-i ḳudsī) 32b/04

k.+de+(aḥādīs̱-i ḳudsī) 41b/14

ḳudsīyye <Ar. ('ḳudsī'nin dişili) → **ḳudsī**.

k.+(ṣāhibü'l-envārü'l-ḳudsīyye) 5a/07

k.+yi(2)+(dāḫil-i envār-ı ḳudsīyye-yi ilāhīyye) 9a/10

ḳudūm <Ar. *a.* Uzak ve uzun bir yoldan gelmek.

k.+ı(1)+(nūr-ı ḳudūm) 43a/14

ḳudve <Ar. *a.* Halkın uyup takip ettikleri kimse.

ḳ.+yi+(ḳudve-yi evliyā' ve müvaḥḥidīn) 2b/01

ḳulaḳ *a.* Kulak.

ḳ. 39b/03

ḳ.+ı 19a/02

ḳ.+ı(1) 34a/11

ḳ.+ı+(bāṭın ḳulaḳı) 6b/02

k.+ılan 19a/03, 20a/11

ḳulluḳ *a.* Hizmet, huzur.

ḳ.+ında 44a/02

ḳulūb <Ar. ('ḳalb'in çoğulu) *a.* Kalpler.

ḳ.+(maḥbūb-ı erbāb-ı ḳulūb) 5b/13

Ḳur'ān *öz.a.* Kur'an-ı Kerim.

Ḳ.+ı+(Ḳur'ān-ı Mecīd) 10a/11, 10a/13, 43b/03

ḳurb <Ar. *a.* Yakınlık.

ḳ. 7a/08, 9a/12, 28a/06, 42b/04, 43b/12

ḳ.+(ḳurb maḳāmı) 3a/01

ḳ.+ına 4a/03, 4a/10, 8a/03, 8b/08, 43b/11

ḳurretü'l-'ayn <Ar. *a.* Göz ışığı; *mec.* çok sevilen ve göz aydınlığına sebep olan.

ḳ. 3b/06

ḳ.-i+(ḳurretü'l-'ayn-i edvār-ı risālet) 2b/02

ḳurtar- *f.* Kurtarmak.

ḳ.-a 7a/08

ḳ.-dı 37b/01

ḳ.-duñuz 25a/10

ḳ.-madın 6a/14

ḳ.-ub 4a/12, 6b/11, 6b/14, 7a/02

ḳ.-ur 15a/02

ḳurtul- *f.* Kurtulmak, felah bulmak.

ḳ.-ub 7a/06, 7a/12, 14b/14, 28a/02

ḳ.-ur 9b/06

ḳ.-urlar 15a/10

ḳuṣūr <Ar. (‘ḳaṣr’ın çoğulu) *a.* Kasırlar, köşkler.

ḳ. 33b/13

ḳuṭb <Ar. *a.* Dini bir meslek veya grubun başı, zamanın en büyük mürşidi, tek şeyh.

ḳ.+ı+(ḳuṭb-ı ‘ārif) 29b/01

ḳ.+ul+(ḥażret-i ḳuṭbu’l-aḳṭāb) 5a/09, 15a/01, 16b/09

ḳ.+ul+(ḥażret-i ḳuṭbu’l-‘ārifīn) 19a/08

k.+ul+(ḥażret-i ḳuṭbu’l-evliyā) 5a/07, 16a/11, 27b/05, 35a/06

ḳ.+ul+(ḥażret-i ḳuṭbu’l-evliyā ve’l-mürşidīn) 27b/07

ḳ.+ul+(ḥażret-i ḳuṭbu’l mürşidīn) 18a/14, 41a/03

ḳ.+ul+(ḳuṭbu’l-aḳṭāb) 15a/01, 15a/07

ḳ.+ul+(ḳuṭbu’l-‘ārifīn) 4b/10

ḳ.+ul+(ḳuṭbu’l-aṣfiyā) 2b/08, 4b/13, 17b/04, 19b/02

ḳ.+ul+(ḳuṭbu’l-evliyā) 20b/12, 25a/01

ḳ.+ul+(ḳuṭbu’l-evliyā’e’l-hādīyīn) 2b/01

ḳ.+ul+(ḳuṭbu’l-evtād) 5b/08

ḳ.+ül+(ḳuṭbu’l-kāmilīn) 35a/13

ḳ.+ul+(ḳuṭbu’l-mürşidīn) 8b/14, 20b/06, 27b/06, 29a/07, 39a/13

Ḳuṭbeddīn Ebūbekr Ebherī *k.a.* “Pîr-i Zehr-nûş” lakabıyla tanına Güney Azerbaycanlı mutasavvıf ve Ebu-Necib Sühreverdi’nin öğrencisi idi (öl. 1181).

Ḳ.+dendür 5b/01

ḳuvā <Ar. (‘ḳuvvet’in çoğulu) *a.* Kuvvetler, güçler.

ḳ. 21a/02, 39a/10, 40a/02

ḳ.+dın 39b/03

ḳ.+larınıñ 40b/14

ḳ.+sı 39a/12, 39b/09

ḳ.+yı+(ḳuvā-yı cismānī) 40a/02

ḳ.+yı+(ḳuvā-yı cüsdānī) 38b/10

ḳ.+yı+(ḳuvā-yı ḥissīyye) 39b/03

ḳ.+yı+(ḳuvā-yı müte‘addid) 39a/01

ḳ.+yı+(ḳuvā-yı ẓāhir) 17a/14

ḳuvve <Ar. ‘لَجُّ *a.* Kuvvet, güç.↔ **ḳuvvet**.

ḳ.+yi+(ḳuvve-yi şehevī) 11a/03

ḳuvvet <Ar. *a.* Kuvvet, güç. ↔ **ḳuvve**.

ḳ. 19b/04, 20b/07, 20b/08, 20b/11, 35a/03, 38b/14

ḳ.+dür 39b/04

ḳ.+e 17a/14

ḳ.+i(1)ni 17b/14

ḳ.+i+(ḳuvvet-i ‘āmm) 20b/07

ḳ.+i+(ḳuvvet-i ḥissī) 39a/05

ḳ.+i+(ḳuvvet-i rūḥānī) 20b/04, 20b/10

ḳ.+i+(ḳuvvet-i şehvānī ve ġażabī) 8a/11

ḳ.+inde 40b/02, 40b/03, 40b/04

ḳ.+ler 20a/14

ḳuvvetlü <Ar-Tür. *sf.* Kuvvetli, güçlü.

ḳ. 11a/06

ḳuyaş Kıp. *a.* Güneş (<ET. ‘ḳun͡yaş’) ↔ **gün**.

ḳ. 36b/02

ḳ.+a 36b/02

ḳ.+ınıñ 4a/01

ḳ.+ıñ 46b/04

küdūret <Ar. *a.* Bulanıklık.

k.+i+(küdūret-i nefsānī) 36a/06

küfr <Ar. *a.* Küfür, imansızlık.

k. 4a/11, 4a/14, 21b/12, 29b/01, 45a/08, 45b/14

k.+dür 17b/12, 17b/13

k.+lerine 44b/11

kül(l) <Ar. *a.* Tüm, bütün.

k.+(āmir-i kül) 40a/01

k.+(cevher-i kül) 24b/07, 24b/08

k.+(fermān-fermā-yı kül) 39a/07

k.+(mürşidü’l-kül) 4b/13, 19b/03

k.+(nefs-i kül) 24a/06, 25a/05

k.+dür+(muḥarrik-i kül) 24a/08

k.+i+(küll-i ḫalāyıḳ) 43b/03

k.+i+(maṭlūb-ı küll-i ṭālib) 30b/05

küllī <Ar. (‘küll’e mensup) *sf.* Külli, tümel.

k.+(cevher-i küllī) 21a/10

k.+(nefs-i küllī) 21a/09

küllīyyāt <Ar. *a.* Bütünlükler (karşıtı: cüz’īyyāt).

k. 29a/01

Kümeyl bin Ziyād *k.a.* Hz. Ali’nin sahabesinden.

K. 30b/03

K.+e’n+(Kümeyl bin Ziyāde’n-Neḫa‘ī) 6a/01

künh <Ar. *a.* Töz, bir şeyin asıl cevheri.

k.+i+(künh-i ẕāt) 17a/10, 26b/01

k.+ini 31b/05, 31b/07

küreken <Moğ. *a.* Güveyi, damat.

k.+i(1)dür 5a/11

k.+idür 2b/09

kürsī <Ar. *a.* Arş'ın altındaki gök katı.

k.+de 41b/11

L

lafẓ <Ar. *a.* Söz, söylem.

l.+ı(1) 31a/04

l.+ında 15b/13

l.+ınıñg 32a/02

l.+e 44b/14

l.+i(1)+(olmaḳ) 2b/04

laġv <Ar. *a.* Lağvetme.

l. 38b/13

laḥẓa <Ar. *a.* Lahza, an.

l. 14a/03, 18a/10, 30a/04

lākin <Ar. ‘لكي’*bağ.* Lakin, ama. ↔ **līkin**.

l. 10b/07, 10b/08, 11b/03, 15b/08, 16a/09, 17b/01, 19b/13, 20a/11, 22b/03, 23b/10, 24a/09, 24a/09, 25a/07, 28a/12, 32a/01, 37b/13, 39b/04, 40a/11, 40a/13, 41b/08, 42b/01, 43a/06, 44b/04, 45a/05

lāmi‘ <Ar. *sf.* Parıldayan, parlak.

l.+(nūru'llāhu'l-lāmi‘) 3b/09

la‘net <Ar. *a.* Lanet.

laṭīf <Ar. *sf.* Hoş ve yumuşak.

l. 37a/08

lā-yezāl <Ar. *sf.* Zevâl bulmaz, yok olmaz.

l.+dur 12b/02

lāyıḳ <Ar. *sf.* Layık, yakışır.

l. 4a/08, 13a/04, 24a/11, 24a/13, 34a/12, 34a/14, 42b/07

l.+dur 12a/07

l.+ı(1) 2a/12, 7a/04, 7a/06

l.+ı+(lāyıḳ-ı ‘aḳl) 41a/06

l.+raḳ 24a/10

lāzım <Ar. *sf.* Lazım, gerekli.

l. 37b/09, 43a/06, 43a/06

l.+(gelmek) 12a/03, 12b/07, 13b/06, 14b/11, 16b/06, 22b/08, 23b/06, 24b/14, 28b/07, 45a/06

l.+(gėlmek) 38a/04

l.+(olmaḳ) 12a/05, 13a/07, 22a/10

l.+dur 11b/12, 15b/07, 17a/14, 22a/04, 22a/06, 22a/07, 23a/07, 23b/12, 24a/13, 24b/13, 38a/04, 43a/02

l.+ı(1)dur 18b/02

lemḥa <Ar. *a.* Bir göz kırpımı.

l.+ī 20b/08

lem-yezel <Ar. *sf.* Zâil olmaz, zeval bulmaz, yok olmayan.

l. 12b/02

leṭāfet <Ar. *a.* Latiflik, yumuşaklık, hoşluk.

l.+(nihāyet-i laṭāfet ü nezāket) 35b/08

levḥī <Ar. (levḥ'a mendup) *sf.* Başka yazıdan alınmış olan ('arşī'nin karşıtı).

l.+(maḥv u is̱bāt-ı levḥī) 14b/01

levn <Ar. *a.* Renk.

l. 34a/06

lez̠z̠āt <Ar. (lez̠z̠et'in kırık çoğulu) *a.* Lezzetler.

l. 35a/05

līkin <Ar. ‘لكي→ **lākīn**.

l. 8b/03, 28a/09

lisān <Ar. *a.* Dil.

l.+ül+(lisānü'l-ḳuds) 5b/07

luṭf <Ar. *a.* Lütuf.

l.+īdür 8a/03

l.+larındın 8a/04

lüḥūḳ <Ar. *a.* Katılmak, sonradan eklenmek.

l.+ı(1)ylan 26b/05

M

mā' <Ar. *a.* Su.

m.+dın 25a/13

mā-ḥarrema'llāh <Ar. *a.* Allah'ın haram kıldığı şey.

m. 11a/09

mā-sivā'llāh <Ar. *a.* Allah'ın dışındakiler, Allah'tan başka herşey.

m. 11a/10

ma'ālim <Ar. (ma'lem'in çoğulu) *a.* İzler, eserler.

m.+i+(ma‘ālim-i esrār-ı ilāhī) 27b/10

ma‘ānī <Ar. (ma‘nā’nın çoğulu) *a.* Ma‘nālar.

m. 11a/14, 14a/11, 28a/09, 28a/10

m.+(kāşifü’l-es̱rār ve’l-ma‘ānī) 5b/12

m.+de 8a/09

m.+den 28a/12

ma‘ārif <Ar. (ma‘rifet’in çoğulu) *a.* Bilgiler.

m.+(ṣāḥibül mefāḫir ve’l-ma‘ārif) 5b/09

m.+(sāyirü’l-medāric fi’l-ma‘ārif) 5b/09

m.+i+(ma‘ārif-i rabbānī) 9a/08, 43b/01

m.+i+(ma‘ārif-i yaḳīnī-yi ilāhī) 7a/03

m.+ül+(a‘refü’l-‘urefā fi’l-ma‘ārifü’l-ilāhīyye) 5b/10

ma‘āş <Ar. *a.* Geçim, geçinme.

m. ėtmek Geçimini sağlamak. 36b/04

ma‘āẕa’llāh <Ar. “Allah’a sığındık” (Allah yanılgıdan korusun).

m. 30a/11

mā-bihi’l-idrāk <Ar. *sf.* Kendisiyle idrak edilen.

m. 39a/12

mādām <Ar. *bağ.* Madem, böyle olunca.

m. 39b/01

mādde <Ar. *a.* Madde.

m. 40a/04, 40a/08, 40a/09, 40a/09

m.+din 18b/02

m.+leri 40b/11

māddesiz <Ar-Tür. *zf.* Madde olmadan.

m. 37a/14, 38a/07

māddī <Ar. (‘mādde’ye mensup) *sf.* Maddi.

m. 24b/13

m.+dürler 25a/02

ma‘den <Ar. *a.* Maden, kaynak.

m. 41b/13

m.+ür+(ma‘denü’r-rümūz) 5a/14

ma‘dūm <Ar. *sf.* Yok edilmiş olan.

m. 30a/04

m.+(olmaḳ) 18a/10, 20b/09

m.+durlar 15b/01, 15b/06, 29b/10, 30a/01, 30a/06, 40b/09

maġlūb <Ar. *sf.* Mağlup, yenilmiş.

m.+(olmaḳ) 26a/02

maḥal(l) <Ar. *a.* Mahal, yer.

m. 24b/08, 29b/03

m.+i(1) 2a/07

m.+i(1)dür 24b/08

m.+inde 8a/10

m.+lerdin 29b/04

maḥbūb <Ar. *sf.* Sevilen.

m.+ı+(maḥbūb-ı erbāb-ı ḳulūb) 5b/13

maḥcūb <Ar. *sf.* Mahçup.

m. 27a/12

maḥdūd <Ar. *sf.* Sınırlı.

m. 13b/07, 36a/02, 37a/13

maḥfī <Ar. *sf.* Gizli.

m. 13a/08, 16a/08, 28b/03, 29a/02

m.+dür 13a/09

maḥfūẓ <Ar. *sf.* Korunan, saklı.

m.+(olmaḳ) 3a/01

maḫlūḳ <Ar. *a.* Yaratılmış (varlık), yaratık.

m. 17b/07, 24a/05, 24b/09, 24b/12, 28b/09, 39b/04

m.+(olmaḳ) 21a/03

m.+a 34a/06

m.+da 28a/11, 28a/11, 28a/14

m.+dur 17a/13

m.+durlar 25a/07, 25a/07

maḫlūḳāt <Ar. *a.* (‘maḫlūḳ’un dişil çoğulu) Yaratıklar.

m. 12b/11, 20a/06, 33a/14

m.+a 15a/13, 15b/02, 30a/04

m.+da 28a/10, 41a/04

m.+ı(1) 19b/01

m.+ılan 28a/08

m.+ında 20a/06

m.+ıñg 27a/08

m.+lan 20a/14

m.+lardın 30a/06

maḥmūd <Ar. *sf.* Hamd edilen, övülen.

m. 43b/06, 43b/07

maḥrem <Ar. *sf.* Maḥrem (sır söylenecek denli yaḳīn kimse).

m.+i+(maḥrem-i esrārür rabbānīyye) 6a/03

maḥrūm <Ar. *sf.* Mahrum, yoksun.

m.+(olmaḳ) 43b/13

maḥrūs <Ar. *sf.* Himâye edilen, korunan, gözetilen.

m.+(ḳılmaḳ) 9b/11

maḥṣūr <Ar. *sf.* Etrafı çevrilmiş, kuşatılmış.

m. 27a/12

m.+(maḥṣūr u muḥāṭ) 2a/08

m.+(olmaḳ) 18b/04

maḥsūs <Ar. *sf.* Hissedilen, duyulur.

m. 8b/06, 11a/13, 13a/13, 13b/07, 17b/01, 21a/08, 22b/08, 29a/01

maẖṣūṣ <Ar. *sf.* Özel.

m. 33b/09

ḥareketī maẖṣūṣı Özel bir hareketi 23a/08

maḥsūse <Ar. (‘maḥsūs’un dişili) → **maḥsūs**.

m.+yi+(emr-i cüz’ī-yi maḥsūse-yi denīye) 8b/09

m.+yi+(eşyā-yı maḥsūse-yi ẖasīse-yi denīyye) 8b/13

maḥv <Ar. (yıkım) *a.* Nefsini yıkarak beşeri noksanlardan kurtuluş hâli.

m. 13a/02, 38a/13

m.+(maḥv u iṡbāt-ı levḥī) 14a/14

m.+ı(1) 39a/03

maḥż <Ar. *zf.* Sırf, salt, sadece.

m. 33b/01

maẖzen <Ar. *a.* Mahzen, Hazine ve define gibi şeyleri koyacak yer.

m.+ül+(maẖzenü’l-esrār) 5a/14

maḳām <Ar. *a.* Maḳām, rütbeli yer.

m. 6b/05, 18b/03

m.+(ėtmek) 42b/08

m.+da 4a/02, 28b/08, 36a/07

m.+ı(1)dur 13a/02

m.+ı+(maḳām-ı ‘ıllīyīn) 8a/02

m.+ı+(maḳām-ı ma‘lūm) 36b/10

m.+ıdur 33b/14

m.+ına 4a/02, 6b/02, 7a/08, 7b/06

m.+ınıñg+(ḳurb) 3a/01

m.+lara 27b/13

m.+ları 7a/05

maḳāṣıd <Ar. (maḳṣad’ın çoğulu) *a.* Maksatlar, erekler.

m.+ı+(maḳāṣıd-ı ġ’aẕāb) 8a/12

maḳbūlluḳ <Ar-Tür. *a.* Makbul olma.

m.+da 24b/12

maḳdūr <Ar. *sf.* Mümkün, kudret dāẖilinde.

m. 6b/06

m.+(ḳadr-ı maḳdūr) 6a/09

m.+ı(1)ylan 26b/10

maḳdūrluḳ <Ar-Tür. *a.* Mümkün olma, yeterlik.

m.+ı(1) 22a/07

maḳṣad <Ar. *a.* Maksat, erek.

m.+a 11a/10

m.+a+(yėtürmek) 4a/06

m.+ı+(maḳṣad-ı aṣlī) 7a/08

maḳṣūd <Ar. *sf.* İstenen, güdülen.

m. 26b/11

m.+a 7b/01

m.+ı(1) 8a/14

ma‘ḳūl <Ar. *sf.* Akla uygun, akıllıca.

m. 13a/03, 13a/12, 28b/13, 29a/01, 32a/01

m.+ı(2) 17b/12

ma‘ḳūle <Ar. (‘ma‘ḳūl’un dişili) → ma‘ḳūl

m. 45a/03

ma‘lūm <Ar. *sf.* Bilinen, belli.

m.+(olmaḳ) 23b/14, 25a/05, 30a/05

m.+ı 1b/11

m.+ı(1) 8b/10, 26b/09

m.+ı+(maḳām-ı ma‘lūm) 36b/10

m.+ları 8b/11

ma‘mūl <Ar. *sf.* Amel edilen, yapılmış.

m. 43b/09

ma‘nā <Ar. ‘مَعْنًى’ *a.* Mana, anlam.

m. 11a/02, 11b/02, 13a/03, 14a/09, 14a/10, 14a/11, 14a/13, 15a/09, 15a/10, 15a/11, 16b/11, 17b/02, 17b/09, 25b/05, 27a/12, 28a/11, 28a/14, 28b/02, 28b/03, 28b/08, 31a/02, 31a/03, 31a/03, 31a/04, 31a/05, 31b/09, 31b/09, 31b/11, 31b/11, 32a/07, 32a/14, 32b/03, 33b/09

m.+da 13a/04, 15a/06, 16a/07, 22b/02, 26b/03

m.+dın 11b/07, 17a/04, 32a/06, 34b/04

m.+dur 15a/06, 32a/02

m.+lar 14b/04

m.+lara 31a/12

m.+larda 15b/12, 28a/08, 28a/12

m.+lardur 30a/11

m.+nı 13a/03, 14a/09, 16a/03, 16b/08, 17b/03, 17b/13, 30a/14, 30b/02, 31b/12, 32a/11, 37a/10

m.+nıñ 31b/10

m.+sı 14b/10, 15a/08, 15b/11, 16a/05, 16b/03, 16b/06, 16b/11, 16b/13, 16b/14, 17a/06, 19b/05, 19b/07, 19b/08, 20a/01, 20b/04, 24a/10, 25a/11, 26a/14, 28b/05, 29b/05, 29b/08, 31a/08, 31a/09, 32a/01, 32b/08

m.+sıdur 28b/08

m.+sın 28a/01

m.+sında 19b/06

m.+sındın 16b/06, 16b/07, 18a/01, 22b/11, 22b/11, 31b/01, 40b/04

m.+sınıñ 26b/05

m.+sıylan 28b/06

m.+ya 13a/05, 14a/11, 18b/05, 26b/07, 30a/14, 32a/03, 32b/10, 34b/09, 37a/04, 37a/13, 37b/03

mānend <Far. *e.* Benzer, gibi, eş.

m.+i(1) 15b/10

ma'nevī <Ar. *sf.* Manevi, tinsel.

m. 11a/12, 11a/14

m.+din+(melāhī-yi ṣūrī ve ma'nevī) 9a/06

manẓūr <Ar. *sf.* Göz önünde bulundurulan.

m.+(olmaḳ) 31a/03

m.+i+(manẓūr-ı naẓar) 7a/07

maraż <Ar. *a.* Hastalık.

m. 6a/13

m.+dın 7a/01

ma'rifet <Ar. *a.* Bilgililik.

m. 13a/01, 33b/06, 42a/09

m.+(derecāt-ı ma'rifet ve muḥabbet) 36b/12

m.+i(1) 41b/14

m.+idür 33b/06, 42a/11

m.+ine 8b/05, 42a/06

ma'rifetu'llāh <Ar. *a.tam.* Tanrısal sırlara, iman ve Kur'an hakikatlerine vāḳi'f olma.

m. 35a/01

marīż <Ar. *sf.* Hasta.

m.+i+(marīż-i muṭī') 6a/11

ma'rūf <Ar. *sf.* Bilinen, tanınmış.

m. 32a/03

m.+dur 26b/01

ma'rūż <Ar. *sf.* Ortaya çıkan, arzolunmuş.

m. 29b/03

m.+lardın 29b/04

maṣlaḥat <Ar. *a.* İşin uygunluğu.

m.+ı(1) 44b/11, 45a/05

ma'ṣūm <Ar. *sf.* Masum, günahsız.

m. 42b/14, 43a/12

m.+durlar 45b/07

maṭlab <Ar. *a.* İstek, istenilen, taleb edilen. ↔ **meṭālib**.

m. 10b/10, 11a/02, 14a/07

m.+(riyāżet-i ḫaṣṣ-ı her maṭlab) 11a/03

m.+a 10b/10, 11a/03, 18b/10

m.+a+('ayn-ı maṭlab) 10b/10

m.+da+(‘ayn-ı maṭlab) 10b/10

m.+ı(2) 8b/02

maṭlūb <Ar. *sf.* İstenilir, istenen.

m. 10b/05, 10b/06

m.+a 10b/05

m.+ı+(maṭlūb-ı küll-i ṭālib) 30b/05

m.+ıñg 10b/07

māyil <Ar. ‘ةائل *sf.* Meyilli, eğilimli.

m.+i+(1) 16b/04

maẓhar <Ar. *a.* ↔ **meẓāhir**.

m.+ı(1) 41a/01, 45b/07

m.+ıdurlar 38b/06

māżī <Ar. *a.* Geçmiş.

m. 39b/09

mażmūn <Ar. *a.* Kavram, anlam.

m.+i+(mazmun+ı aye+yi kerime) 6b/02

mebādā <Far. *ünl.* Olmaya ki, sakın.

m. 9a/03

mebde’ <Ar. *a.* Başlangıç.

m. 21b/07, 21b/10, 22b/10, 23b/04, 25a/04, 25a/05

m.+din 24b/03

m.+dur 21a/14

m.+dür 21a/11, 21b/01, 21b/02, 21b/04, 21b/05, 21b/09, 22a/13

m.+dürler 21b/07

m.+i(1) 12b/01, 22a/04, 22a/14, 23a/12, 23b/04, 23b/09, 41a/01

m.+ī 23a/10

m.+īdür 12b/01

m.+i+(mebde’-i mücerred) 24a/11

m.+leri 23a/02

mebde‘iyyet <Ar. *a.* Başlangıç olma durumu.

m. 24a/10

mecbūr <Ar. *sf.* Mecbur.

m.+(olmaḳ) 21a/02

mechūl <Ar. *sf.* Meçhul, bilinmez.

m.+ı(1) 16a/09, 16a/09

mecīd <Ar. *sf.* Yüksek değerli, şerefli.

m.+de+(Ḳur’ān-ı Mecīd) 10a/11, 10a/14

m.+dür+(Ḳur’ān-ı Mecīd) 43b/03

m.+inde+(kelām-ı mecīd) 42a/02, 45b/04, 45b/09

meclis <Ar. *a.* Meclis, oturum/toplantı yeri.

m.+din+(ḥużżār-ı meclis) 13a/14

mecmū‘ <Ar. *sf.* Toplam, bütün.

m.+ı(1) 22b/10

medāric <Ar. (‘medrec’in çoğulu) *a.* Dereceler, basamaklar.

m.+(sāyirü’l-medāric fi’l-ma‘ārif) 5b/09

meded <Ar. *a.* İmdat, yardım.

m. 9a/04

m.+i(1) 3b/14

mefāḫir <Ar. (‘mefḫaret’in çoğulu) *a.* Övünülecekler.

m.+(ṣāḥib’ül-mefāḫir ve’l-ma‘ārif) 5b/09

mefḫar <Ar. *sf.* Övünmeye sebep olan.

m.+ül+(mefḫarü’l-‘āşıḳīn) 5b/11

mefḳūd <Ar. *sf.* Kaybolmuş, olmayan, gayr-ı mevcut.

m.+dur 15a/11

mef‘ūl <Ar. *sf.* Yapılan, edilgin.

m. 24b/12

meġārib <Ar. (‘maġrib’in çoğulu) *a.* Batılar, batıdaki ülkeler.

m.+(imām-ı ehlü’l-meşārıḳ ve’l-meġārib) 30b/05

m.+i(2) 46a/11

meger <Far. *bağ.* Şundan başka, şunun dışında. ↔ **illā**.

m. 6b/06, 13a/02, 14b/06, 15b/13, 17a/10, 17b/06, 20a/07, 26b/11, 26b/12, 30b/01, 32a/08

mehbiṭ <Ar. *a.* İnilecek yer.

m.+i+(mehbiṭ-i envār-ı ġayr-ı mütenāhī) 27b/10

m.+ul+(mehbiṭu’l-ilhāmātü’r-rabbānīyye) 5a/07

mekān <Ar. *a.* Mekan, yer.

m. 2a/05, 18b/03, 23b/05, 24a/02, 26a/08, 27a/04, 37a/12

m.+a 37b/05

m.+da 46a/12

m.+dadur 26a/09

m.+dın 24a/01

m.+ı(1) 27a/05

m.+ī 46a/12

mekānī <Ar. (‘mekān’a mensup) *sf.* Mekana bağlı.

m. 13b/07

mekānsızluḳ <Ar-Tür. *sf.* Mekansızlık.

m. 18b/02

mekrūhāt <Ar. (‘mekrūh’un şoğulu) *sf.* Mekruh (din açısından yasak değil, çirkin olan) işler.

m. 6a/13, 9b/06

melāhī <Ar. ('milhā'nın çoğulu) *a.* Oyunlar, eğlenceler.

m.+yi+(melāhī-yi ṣūrī ve ma'nevī) 9a/06

melāḥide <Ar. ('mülḥid'in çoğulu) *a.* Dinsizler, imansızlar.

m. 13b/13

melā'ik <Ar. ('melek'in çoğulu) *a.* Melekler. → **melāyik**.

m.+ī 41a/06

melā'ike <Ar. ('melā'ik'in dişili). → **melāyike**, **melā'ik.**

m.+dürler 38b/11

m.+tül+(imāmü'l-melā'iketü'l-'ıllīyyīn) 2a/13

m.+yi+(melā'ike-yi 'ıllīyyīn) 8b/07

melāyik <Ar. 'الئك' ('melek'in çoğulu) *a.* Melekler. ↔ **melā'ik**.

m. 34b/13, 39b/01, 39b/02, 39b/06, 40a/04, 41a/11, 41b/02, 41b/05

m.+din 39b/05

melāyike <Ar. → **melā'ike**.

m. 39b/10, 39b/13

m.+yi+(melāyike-yi 'ıllīyyīn) 40a/07

m.+yi+(melāyike-yi muḳarrebīn) 41a/04

mele' <Ar. *a.* Dolu mekan, kâinatın boşluk ve hiçlikten oluşmaması.

m.+i+(mele'-i a'lā) 8b/12, 9a/10

melek <Ar. *a.* Melek.

m. 39a/01, 39a/07, 39b/05, 39b/14

m.+dür 41a/11

m.+ī 39a/01, 39b/04

melekūt <Ar. *a.* Melekler alemi.

'ālem-i melekūt Ruhlar alemi. 38b/08

me'mūr <Ar. *sf.* Memur, görevli.

m. 6b/12, 39a/03

m.+dur 40a/01

men' <Ar. *a.* Men, yasaklama.

m.+(ėtmek) 43b/08

menāhī<Ar. ('menhiyy'in çoğulu) *sf.* Menedilmişler, yasaklanmışlar.

m. 9a/06

menfī <Ar. *a.* Olumsuz.

m.+dür 26a/14

menhīyye <Ar. ('menhī'nin dişili) *sf.* Nehy edilen, (şeriatça) yasaklanmış olan.

m.+yi+(āʿmāl-ı menhīyye-yi denīyye) 6b/08

menḳūl <Ar. *sf.* Nakledilmiş, aktarılmış.

m.+dur 12b/12

mensūb <Ar. *sf.* Bir nesneye/kimseye nisbeti olan, bağlantısı olan, ilgisi bulunan.

m. 27a/11

menzil <Ar. *a.* Menzil, konak.

m.+de 44a/02

m.+i+(menzil-i şerīf) 44a/05

m.+inde 44a/01

merātib <Ar. (‘mertebe’nin kırık çoğulu) *a.* Mertebeler, basamaklar.

m. 42a/12

m.+inde 11a/10

merḥamet <Ar. *a.* Merhamet, acıyış.

m.+ine 8b/08

merkez <Ar. *a.* Merkez.

m.+e 41b/12

mertebe <Ar. *a.* Mertebe, basamak.

m. 6b/02, 6b/05, 10b/04, 10b/11, 10b/12, 41a/14

m.+de 35b/09, 37a/09, 41a/07, 41b/06

m.+din 18b/03, 36b/10

m.+dür 33b/09

m.+ñgüzdin 30a/13

m.+si 9a/12, 9a/14, 10b/01, 41b/06

m.+sidür 10b/09, 10b/11, 10b/12

m.+sin 28a/06

m.+sinde 42b/07

m.+sindin 41b/06

m.+sine 7a/01

m.+ye 8b/08, 30b/01

mesāfet <Ar. ‘طافَح’ *a.* mesāfe.

m. 2a/05

meṡel <Ar. *a.* Mesel, örnek durum, benzer.

m.+i(1) 6a/10, 6b/13, 45b/11

m.+i(1)dür 6a/11, 6b/13, 45b/12

meṡelā <Ar. ‘ثالً’ *e.* Mesela, sözgelişi.

m. 8b/06, 11a/03, 22b/05, 41b/11

mesned <Ar. *a.* Dayanacak yer, dayanak, istinatgâh.

m. 7a/06

mesrūr <Ar. *sf.* Sevinçli.

m.+(olmaḳ) 33b/05

m.+durlar 35a/12

meşāʿir <Ar. (‘*meşʿar*’ın kırık çoğulu) Duyular.

m.+din 42a/14

meşaḳḳat <Ar. *a.* Zorluk, sıkıntı, zahmet.

m.+ine 6a/14

meşārıḳ <Ar. (‘meşrıḳ’ın çoğulu) *a.* Güneşin doğduğu taraflar, doğu tarafları.

m. 46a/11

m.+(imām-ı ehlü’l-meşārıḳ ve’l-meġārib) 30b/05

meşāyiḫ <Ar. (‘meşīḫa’nın, o da ‘şeyḫ’in çoğulu) *a.* Şeyhler, pirler, ihtiyarlar.

m.+(şeyḫu’l-meşāyiḫ) 5a/08

meşġūl <Ar. *sf.* Meşgul.

m. 35a/10

m.+(olmaḳ) 38b/01

m.+durlar 38a/14

meşhūr <Ar. *sf.* Meşhur, ünlü.

m. 43b/09, 44a/09

m.+dur 32a/03, 44b/13, 45a/08

metā <Ar. *zm.* Ne zaman?

m. 26a/10

meṭālib <Ar. (‘maṭlab’ın çoğulu) *a.* İstekler, arzular, talep edilenler. → **maṭlab**.

m.+e 8a/13

m.+i+(maṭālib-i şehvet) 8a/12

metīn <Ar. *sf.* Metanet sahibi, sağlam.

m.+i+(dīn-i metīn-i mübīn) 44b/12

mevād(d) <Ar. (‘mādde’nin çoğulu) *a.* Maddeler.

m.+dın 35a/02

mevc <Ar. *a.* Dalga.

m. 33a/14

mecvūd <Ar. *sf.* Varolan, bulunan.

m. 1b/01, 11b/03, 15a/08, 15b/06, 17b/10, 21a/08, 22a/03, 22b/08, 29b/09, 29b/14, 30a/01, 30a/02, 32b/06, 33a/11, 33a/12, 40a/05

m.+(ėtmek) 12a/06, 22b/09, 23a/12, 24a/08, 38a/02

m.+(olmaḳ) 12a/03, 14b/14, 15a/09, 18a/06, 21b/08, 21b/10, 22b/05, 22b/07, 23b/09, 24a/12, 24b/01, 24b/03, 24b/14, 28b/04, 30a/03, 33b/01, 34b/01, 37a/14, 37b/14, 40a/10, 40a/10, 40b/06, 41a/01, 41a/09, 41a/12, 41a/14, 41b/02

m.+dur 1b/10, 15b/04, 26b/04, 29b/09, 30a/03, 30a/08, 34a/14, 35a/05, 35a/07, 40b/03, 41a/01

m.+durlar 15a/14, 15b/05, 37a/08, 39b/11, 40a/09, 40a/12

m.+ı+(mecvūd-i ġayr-ı muḥtāc) 20a/09

m.+lara 28b/14

m.+larına 40a/11

m.+larınıñg 40b/01

mevcūdāt <Ar. (‘mevcūd’un çoğulu) *a.* Varolanlar, varlıklar.

m. 24a/08

m.+a+(cemī‘-i mevcūdat) 20b/08

m.+dındur 39b/11

mecvūdluḳ <Ar-Tür. *a.* Mevcudiyet, varolma.

m.+ında 15a/12, 22b/03

mevhūm <Ar. *sf.* Mevhum, kuruntuya dayalı.

m. 12b/11, 13a/12, 13b/06

mevḳūf <Ar. *sf.* Bağımlı.

m.+dur 7b/08, 23b/11

m.+durlar 32a/04

Mevlānā Celāleddīn Rūmī *k.a.* Ünlü mutasavvıf (1207-1273).

m. 36a/07

mevṣūf <Ar. *sf.* Vasfedilmiş, nitelenmiş.

m. 26b/12, 26b/14, 27a/02, 42b/09

m.+(olmaḳ) 42b/10

m.+dur 31a/09

m.+durlar 34b/14

m.+ı(1) 26b/13

m.+ı+(mevṣūf-ı her ad) 31a/06

m.+ī 27a/01

mevżū‘ <Ar. *a.* Varlığı için ‘hāl’ ve ‘‘arż’a gerek olmayan (‘maḥall’in karşıtı).

m.+da 29b/06

m.+ı(1) 29b/07

meyl <Ar. *a.* Meyil, eğilim.

m. 20b/14

meẕāhib <Ar. (‘meẕheb’in çoğulu) *a.* Mezhepler.

m.+iniñg 23b/13

m.+iñg 13b/13

meẓāhir <Ar. (‘maẓhar’ın çoğulu) → **maẓhar**.

m.+i(1) 6b/12

m.+i+(meẓāhir-i füyūżāt-ı raḥmānīyye) 27b/10

meẕheb <Ar. *a.* Mezhep.

m. 14a/01

m.+dür 14b/08

m.+i(1) 24b/06, 27b/04, 28b/10

m.+i(2) 14b/08, 21a/12

m.+i+(meẕheb-i bāṭıl-ı nā-ḥaḳ) 22a/12

m.+indeyüz 19b/10

m.+ine 24a/06

m.+iniñg 18a/13

m.+iñg 23a/14

m.+leri 21b/11, 21b/13, 22a/12

m.+üm 27b/03

meẕkere <Ar. *a.* Hatır, yâd.

m.+leri 39b/08

meẕkūr <Ar. *sf.* Zikredilmiş, anılmış.

m.+(olmaḳ) 28a/01

meẕmūm <Ar. *sf.* Kınanmış, kötülenmiş, ayıplanmış.

m. 43b/06, 43b/08

miḳdār <Ar. *a.* Ölçü, oran, kadar.

m. 26b/03

mille <Ar. ‘ملّة’ *a.* Millet, ulus.

m.+(ḥażret-i tācü’l-mille ve’d-dīn) 36b/07

m.+(tācü’l-mille ve’d-dīn) 4b/10

minber <Ar. *a.* Minber.

m.+e 44a/08, 44a/10

m.+ī 44a/08

m.+iñg 44a/13

mis̱āl <Ar. *a.* Benzer, örnek.

m. 40a/11, 40b/05

m.+da 40a/14

m.+ı(1) 17b/09, 26a/13, 27b/01

mizāc <Ar. *a.* Mizaç, yaradılış, huy.

m.+(ṣıḥḥat-ı mizāc) 6a/13

m.+a(ṣıḥḥat-ı mizāc) 6b/14

mu‘ālece <Ar. *a.* Tedavi.

m.+siniñg 6a/11

mu‘allim <Ar. *a.* Öğretmen.

m. 42a/05

m.+i+(mu‘allim-i muṭlaḳ) 42a/04

mu‘allimsiz <Ar-Tür. *zf.* Öğretmeni olmadan.

m. 42a/04

Mu‘aṭṭile <Ar. *öz.a.* Tanrı ad ve sıfatlarını nefyeden fırkalara (özellikle Batınilere) takılan lakap (karşıtı: ṣıfātiyye).

m. 18a/13

mu‘aẕẕeb <Ar. *sf.* Azap içinde bulunan.

m.+dur 45b/13

mūcib <Ar. *sf.* Gerektiren.

m.+i(1) 42b/04

mūcid <Ar. *sf.* İcat eden, var kılan.

m. 32b/07

m.+i(1) 41a/02

m.+i(1)dür 2a/09, 11b/13, 24a/04

m.+idür 37b/11

mu'ciz-niẓām <Ar. *sf.* Mucize düzenli.

m.+ıyla+(kelām-ı mu'ciz-niẓām) 13a/06

muġāyir <Ar. *sf.* Aykırı, uymaz, ters.

m. 26b/09, 26b/13

m.+(olmaḳ) 26b/13

m.+dür 20b/13, 28b/05

muḥabbet <Ar. *a.* Sevgi.

m. 33b/07

m.+dür 33b/06

m.+dür+(derecāt-ı ma'rifet ve muḥabbet) 36b/12

m.+i 4a/01

m.+i(1) 6b/07, 33a/13

m.+i+(muḥabbet+i ḥaḳīḳī) 33b/08

muḥaccelīn <Ar. ('muḥaccel'in çoğulu) *sf.* Teninin bir yeri beyaz olan.

ḳāyid-i ġurri'l-muḥaccelīn (beyaz alınlıların önderi) Hz. Ali'ye verilen bir lakap (aşırı aptes ve 'ibādetten alnı, eli, ayağı beyazlaşmış olanların önde geleni) 30b/04

muḥaḳḳiḳīnīn <Ar. ('muḥaḳiḳ'in çoğulu) *sf.* Hakikatı araştırıp bulanlar.

m.+(ḥażret-i rüknü'l-muḥaḳḳiḳīn) 5a/03

m.+(seyyidü'l-muḥaḳḳiḳīn) 4b/13

m.+(sulṭānü'l-muḥaḳḳiḳīn) 4b/09, 6a/03

m.+(zübdetü'l-muḥaḳḳiḳīn) 37a/07

muḥāl <Ar. *sf.* İmkansız, olamayan.

m. 18a/03, 18a/04, 19b/13, 25a/04, 29b/06

m.+a 18a/03, 18a/03

m.+dur 12a/02, 12b/05, 12b/06, 13b/12, 18a/04, 18a/05, 18a/05, 18a/06, 26b/02, 27a/14, 28a/10, 42a/03, 46a/03

muḫālefet <Ar. *a.* Muhalefet, karşı durma.

m. 12a/01

m.+i(1) 6b/09

muḫālif <Ar. *sf.* Muhalif, ters düşen.

m.+i+(muḫālif-i niẓām ve tertīb) 12a/01

m.+ler 13a/11

Muḥammed *k.a.* Hz. Muhammed (571-632).

m.+(āl-i Muḥammed) 46a/05

Muḥammed bin ʻAbdullāh *k.a.* → **Muḥammed**.

m. 43a/14

Muḥammed el-Bekrī *k.a.* İslam alimi (ö. 400/1009)

M.+din 5b/05

Muḥammed Muṣṭafā → **Muḥammed**.

M. 2a/14, 25a/08

muḥarrek <Ar. *sf.* Harekete geçirilmiş.

m.+dürler 39b/12

muḥarrik <Ar. *sf.* Harekete getiren, hareket veren.

m. 23b/03

m.+dür 23b/04

m.+e 23b/02, 23b/03, 23b/11

m.+i(1) 39b/11

m.+i(1)dür 16b/10, 23a/03

m.+ī 23a/09

m.+i+(muharrik-i kül) 24a/08

muḥāṭ <Ar. *sf.* İhâta olunmuş, etrafı çevrilmiş.

m. 13a/03, 28b/13

m.+(maḥṣūr u muḥāṭ) 2a/08

m.+(olmaḳ) 17b/06, 18b/04, 40b/07

m.+lar 17b/06

muḫayyel <Ar. *sf.* Hayal edilmiş, düş olarak tasarlanmış.

m. 12b/11, 13a/12, 13b/07, 17a/14, 17a/14, 17b/01

m.+i(2) 17b/12

muḥib(b) <Ar. *sf.* Seven, muhabbet eden.

m.+ler 2b/12, 6a/10, 33b/09

m.+lerdin 33b/07

m.+lerine 2b/04

m.+lerini 3b/11

m.+raḳdur 34b/07

m.+üz 3b/11

muḥīṭ <Ar. *sf.* İhâta eden, kapsayıcı.

m.+(olmaḳ) 18b/03

m.+dür 2a/10, 12b/07, 13b/09, 37b/05, 37b/05

muḥkem <Ar. *sf.* Sağlam, sıkı, pek.

m. 10a/05

m.+(ėtmek) 43b/14

muḥtāc <Ar. *sf.* Muhtaç.

m. 11b/05, 11b/06, 12a/13, 13a/09, 13a/13, 13b/02, 14b/05, 14b/12, 20b/07, 21b/14, 22a/14, 22b/04, 22b/06, 23b/02, 25b/13, 27a/03, 27a/07, 32a/04, 42b/02

m.+(mecvūd-ı ġayr-ı muḥtāc) 20a/09

m.+(olmaḳ) 2a/08, 2a/09, 12a/03, 14b/11, 16a/14, 16b/01, 22a/04, 22a/11, 22b/08, 24a/11, 26a/04

m.+(olmaḳ) 35b/08

m.+a 22a/04

m.+dur 14a/09, 14a/10, 21b/06, 22a/03, 22a/05, 22a/06, 22a/10, 23b/03, 23b/03, 32a/06, 38a/01, 38a/03

m.+dur+(ġayr-ı muḥtāc) 32a/05

m.+durlar 11b/07, 12a/12, 14a/12, 14b/04, 22b/10, 24a/09, 24a/12, 24b/12, 27a/06

m.+ıñg 22a/04

m.+lar 34a/03

m.+lardın 14a/04

m.+ları 12a/14, 33b/03

m.+raḳdur 14a/04, 22a/11

m.+uz 4a/04

muḥtācün ileyh <Ar. *sf.* Kendisine ihtiyaç duyulan, gereken.

m.+dür 38a/02

muḫtar <Ar. *sf.* İstediğini yapmakta serbest olan.

m.+dur 21a/03

muḫtaṣar <Ar. *sf.* Özetlenmiş, kısaltılmış.

m. 38a/09

m.+ī 2b/12

muḫtelif <Ar. *sf.* Çeşitli.

m. 11b/13, 22b/14, 40a/03, 45a/09

m.+(efʿāl-ı muḫtelif) 40a/03

m.+dür 22b/13, 31a/12

m.+iñg+(ḥarekāt-ı muḫtelif) 23a/11

muḳābil <Ar. *sf.* Karşılık olan, karşılığı, karşı taraf.

m.+i(1) 2a/04, 29b/07

muḳaddem <Ar. *sf.* Öncelikli.

m.+dür 41a/13

muḳaddes <Ar. *sf.* Kutsal.

m.+(ẕāt-ı muḳaddes) 22b/01, 26b/12, 27a/07, 29a/13, 29b/11, 30a/03

m.+(ẕāt-ı şerīf-i muḳaddes) 11b/08

m.+de 32a/07

m.+de+(ẕāt-ı muḳaddes) 1b/10, 15b/03, 20a/08

m.+din+(ẕāt-ı muḳaddes) 15b/05, 33a/13

m.+dür 29a/11

m.+dür+(ẕāt-ı muḳaddes) 20b/02

m.+e+(z̠āt-ı basīṭ-i muḳaddes) 32a/06

m.+e+(z̠āt-ı muḳaddes) 1b/07, 13b/08, 19b/04, 21a/04, 24a/02, 27a/06

m.+i(1)+(ḥaḳīḳat-i muḳaddes) 15b/05

m.+i(1)+(z̠āt-ı muḳaddes) 23b/14

m.+i+(z̠āt-ı muḳaddes) 33b/04

m.+i+(z̠āt-ı muḳaddes-i muṭahher) 30a/08

m.+iñ+(z̠āt-ı muḳaddes) 33a/13

muḳaddime <Ar. *a.* Önsöz.

m. 4b/06

muḳārebetsiz <Ar-Tür. *zf.* Akrabalığı olmadan.

m. 25b/04

muḳarreb <Ar. *sf.* Yakınlaşmış, yakınlaştırılmış.

m.+i+(muḳarreb-i dergāh-ı ilāhī) 9a/14

m.+ler 10b/12

m.+lerdin 33b/11

m.+lerindin 6b/04

muḳarrebīn <Ar. (‘muḳarreb’in çoğulu) → **muḳarreb**.

m.+(melāyike-yi muḳarrebīn) 41a/04

muḳassim <Ar. *sf.* Ayıran, bölen (payı), üleştiren.

m.+idür 20b/01

muḳavvim <Ar. *sf.* Doğrultucu, biçimine koyan.

m.+i+(muḳavvim-i ‘urve-yi vüs̠ḳā-yı şerī’at-i nebevī) 6a/02

muḳtedā <Ar. *a.* Önde giden (din adamı), müçtehit, kendisine uyulan (önder).

m. 4b/11

m.+ı(1) 5a/10

m.+yı+(muḳtedā-yı ehl-i īmān ve tevḥīd) 3a/09

m.+yı+(muḳtedā-yı ehl-i yaḳīn) 27b/14

m.+yı+(muḳtedā-yı müvaḥḥidīn) 2b/09

munda Bu gösterme zamirinin bulunma hali, bunda. ↔ **bu**.

m. 31b/03

mundın Bu zamirinin ayrılma hâli, bundan. ↔ **bu.**

m. 4b/03

muñlar *zm.* Bu gösterme zamirinin çoğulu, bunlar. ↔ **buñlar**.

m.+dın 22b/12

m.+ıñ 22b/09

murād <Ar. *a.* Ümit ederek beklenen, arzu edilen şey.

m. 25a/13, 31b/13, 33b/09

m.+umuz 31b/13, 32a/01

Murteżā ‘Alī *k.a.* Hz. Ali.

m. 6b/06

murteżavī <Ar. (‘murteżā’ya mensup) *sf.* Hz. Ali ile ilişkin.

m.+(ṭarīḳat-i murteżavī) 38a/12

muṣavver <Ar. *sf.* Tasavvur olunan, tasvirli.

m. 34a/10

muṣṭafavī <Ar. (‘muṣṭafā’ya mensup) *sf.* Hz. Muhammet’le ilgili.

m.+(muẓhir-i ās̱ār-ı ṭarīḳate’l-muṣṭafavī) 6a/02

m.+(şerī‘at-ı muṣṭafavī) 38a/11

muṭahher <Ar. *sf.* Pâk, temiz kılınmış.

m. 36a/13

muṭahhere <Ar. (‘muṭahher’in çoğulu) → **muṭahher**.

m.+(şerī‘at-ı muṭahhare) 9a/05, 9b/11

muṭī‘ <Ar. *sf.* İtaat eden, boyun eğen.

m. 39a/02

m.+(marīż-i muṭī‘) 6a/11

m.+(olmaḳ) 34b/10, 43a/02

m.+dür 21a/05

m.+leri 7a/05

m.+lerindin 7b/04

muṭlaḳ <Ar. *sf.* Muṭlaḳ.

m.+(ḥafīż-i muṭlaḳ) 35a/04

m.+(mu‘allim-i muṭlaḳ) 42a/04

m.+(tecerrüd-i muṭlaḳ) 18b/04

m.+(ẓulmet-i muṭlaḳ) 24a/13, 24a/13

m.+dın+(nur-ı muṭlaḳ) 24a/13

m.+dur+(ḫālıḳu’l-ḫalḳ-ı muṭlaḳ) 41b/05

m.+dur+(nur-ı muṭlaḳ) 24a/13

muṭlaḳā <Ar. *zf.* Mutlaka, kesinlikle.

m. 16a/09

muẓhir <Ar. *sf.* İzhar edici, gösterici.

m.+i+(muẓhir-i ās̱ār-ı ṭarīḳate’l-muṣṭafavī) 6a/02

mużır(r) <Ar. *sf.* Zarar veren.

m. 9a/01

m.+u+(mużırr u nāfi‘) 9a/02

mużil(l) <Ar. *sf.* Yoldan çıkarıcı, ayak kaydırıcı, yanılsatıcı.

m.+dürüller+(żall u mużil) 3a/04

m.+leriñ+(ṭāyfa-yı mücessime-yi żāll u mużil) 21b/11

muẓṭarib <Ar. *sf.* Iztırap çeken, sıkıntılı.

m. 40b/01

mübārek <Ar. *sf.* Kutlu.

m. 44a/10

m.+i+(ẕāt-ı mübārek-i şerīf) 1b/02

müberrā <Ar. *sf.* Kötülükten uzak kalmış.

m. 24a/03, 27b/01, 28a/12, 33a/12, 34a/03, 35a/03

m.+(ėtmek) 36a/07

m.+(olmaḳ) 43a/11

m.+dur 2a/03, 2a/10, 17b/06, 23b/14, 24a/02, 26b/06

mübġıż <Ar. *sf.* Kin besleyen (muḥibb'in karşıtı).

m.+larına 2b/04

mübīn <Ar. *sf.* Açıkça beyan eden (hakkı).

m.+(aṣḥāb-ı mübīn) 33b/14

m.+(dīn-i mübīn) 4a/12

m.+(e'd-dā'ī ile'd-dīnül-ḳavīmü'l-mübīn) 5a/04

m.+de+(dīn-i metīn-i mübīn) 44b/12

m.+niñ+(ḥażerāt-ı eyimme-yi dīn-i mübīn) 7b/03

mübtelā <Ar. *sf.* Düşkün, tutkun, tutulmuş.

m.+(ėtmek) 45a/01

mücāhedāt <Ar. (mücāhede'nin çoğulu) → **mücāhede**.

m. 10b/05

mücāhedātsız <Ar-Tür. *zf.* Mücahedeler göstermeden.

m. 10b/13

mücāhede <Ar. *a.* Çaba gösterme, uğraşma, çarpışma (din uğruna).

m. 10b/14, 11a/01

mücāvir <Ar. *a.* Komşu, yan yana.

m. 38b/12

m.+dürler 41a/07

m.+i(1) 24b/06

mücerred <Ar. *sf.* Soyut.

m. 24a/06, 24a/14, 24b/04, 38b/02

m.+(mebde'-i mücerred) 24a/11

m.+(olmaḳ) 18b/02

m.+dür 18b/05

m.+dürler 38b/08

m.+e 18b/03

m.+üẕ+(mücerredü'ẕ-ẕāt) 38b/13

mücerredsiz <Ar-Tür. *zf.* Mücerret olmadan

m. 24b/05

mücessime <Ar. *a.* İnsan biçiminde ilâh tasavvur edip suretlendiren bâtıl bir inanış (Antropomorfizm, müşebbihe).

m.+(ṭāyfa-yı mücessime) 21b/11

müdāvemet <Ar. *a.* Devamlılık.

m. 43b/07

m.+(ėtmek) 11a/05, 11a/07

müdebbir <Ar. *sf.* Tedbir alan, önceden düşünerek işleri ayarlayan.

m.+i(1) 24a/04

m.+idür 39b/05

m.+idürler 40a/08

müdrek <Ar. *sf.* Algılanmış, kavranmış.

m. 17a/14

müdrik <Ar. *sf.* Algılayan, kavrayan.

m. 37a/01, 39a/09

m.+dür 37a/06

müfīż <Ar. *sf.* Feyizlendiren, bolluk veren.

m.+i+(müfīż-i müte'āl) 11b/05

müfriṭ <Ar. *sf.* Haddini aşan, ölçüsüz, aşkın.

m. 11a/03

müheyyā <Ar. *sf.* Hazırlanmış olan.

m. 35a/05

m.+(olmaḳ) 43b/13

m.+sı 6b/12

mükāşifīn <Ar. ('mükāşif'in çoğulu) *sf.* Mükâşefede bulunanlar.

m.+(sulṭānü'l-mükāşifīn) 5b/04

mükemmem <Ar. *sf.* Kemiyetli, kemiyetlenmiş, nicelenmiş (zıddı: mükeyyef).

m. 22a/08

m.+(ġayr-i mükemmem) 22a/08

mükemmemluḳ <Ar-Tür. *a.* Mükemmem (nicelenmiş) olma.

m.+ı(1) 22a/07

mükerrer <Ar. *sf.* Tekrarlı, tekrar olunmuş.

m. 28b/01, 31b/06

mülaḥide <Ar. (mülḥid'in kırık çoğulu) *a.* Dinsizler, imansızlar.

m.+dın 21a/06

mülaṣıḳ <Ar. *sf.* İltisaklı, bitişik, yapışık, yanyana.

m. 38b/11

mülāzemet Ar. *a.* Süreğenlik, sımsıkı bağlılık.

m.+i+(şevḳ-i mülāzemet) 27b/14

mülk <Ar. *a.* 1. Yer yurt, mülk, mal varlığı.

m. 41b/10, 41b/10

m.+leri 41b/09

2. Mâlik olmak.

m.+(‘ālem-i mülk) 39a/04

m.+e 28a/06

mültez̲z̲ <Ar. *sf.* Lezzet almış, zevk bulmuş.

m.+(olmaḳ) 33b/10

mümes̲s̲el <Ar. *sf.* Temsil edilmiş; cisimleşmiş.

m. 40b/04

m.+(olmaḳ) 40a/10, 40b/03

mü’minīn <Ar. *a.* Müminler, inananlar.

m.+(emīre’l-mü’minīn) → **emīre’l-mü’minīn**.

m.+(hādīyü’l-mü’minīn) 3b/01

m.+(imāmü’l-mü’minīn) 3b/03

mümkin <Ar. *sf.* Mümkün, olanaklı.

m. 13a/02, 19b/07, 25b/13, 36a/10

m.+(olmaḳ) 14b/07, 16b/01, 24a/11, 27a/14

m.+de 19b/08, 19b/08

m.+din 11b/03

m.+dir+(ġayr-ı mümkin) 19b/06

m.+dür 12b/14, 13a/01, 18a/05, 36b/09

m.+dürler 24a/05

mümkināt <Ar. (mümkin’in çoğulu) *a.* Mümkün olanlar, imkanda olanlar.

m. 11b/01, 11b/11

mümtāz <Ar. *sf.* Ayırt edilmiş, ayrı tutulan.

m.+(olmaḳ) 9a/01

mümted <Ar. ‘وُرَدّ’ *sf.* Uzayan, uzanmış, çekilmiş, sürekli.

m.+(cism-i mümted) 22a/10

mün‘akis <Ar. *sf.* Yansımış, akseden.

m. olmaḳ Yansımak. 36b/06

münāsebet <Ar. *a.* Uygunluk.

m. 25a/13

m.+(olmadın) 41a/09

m.+i(1) 24b/04

münāsib <Ar. *sf.* Uygun.

m. 11a/05, 11a/07, 34a/14, 42b/07

m.+ dür 34b/03, 41a/05

m.+dür+(ġayr-i münāsib) 25a/04

m.+i(1) 11a/02

münaẓẓım <Ar. *sf.* Düzenleyici.

m. 11b/14

münevver <Ar. *sf.* Aydınlatılmış.

m. 4a/12, 36b/05

m. ėtmek Aydınlatmak. 9b/11, 36a/06, 43a/14

m.+(münevver ve müzeyyen ėtmek) 4b/12

m.+(olmaḳ) 15a/03, 36b/03

m.+dür 9b/01, 36a/13

m.+dür+(ẕāt-ı münevver) 34a/09

münezzeh <Ar. *sf.* Arınmış, arındırılmış.

m. 1b/03, 1b/09, 2a/10

m.+(ėtmek) 36a/06

m.+dür 17a/11, 24a/03, 27b/01, 28a/12, 34a/03, 34a/12

m.+dürler 38b/02

münferid <Ar. *sf.* Tek başına, yalnız, kendi başına.

m.+dür+(ferid ü münferid) 2a/03

münḥarif <Ar. *sf.* Yoldan çıkmış, sapık, çarpık.

m. 7a/14

m.+(ėtmek) Yoldan çıkarmak, sapmak. 7a/04

münḳād <Ar. *sf.* Bağlılık gösteren, boyun eğen.

m.+(olmaḳ) 43a/02

münḳalib <Ar. *sf.* Dönüp değişmiş, başka bir hale girmiş olan.

m.+(olmaḳ) 22b/04

müntaẓam <Ar. *sf.* Düzenli, derli toplu, düzgün sıralanmış.

m.+(olmaḳ) 28a/03

müntehī <Ar. *sf.* Sona eren, biten.

m.+(ėtmek) 27b/13

m.+dür 4b/07

mürāca‘at <Ar. *a.* Müracaat, başvurma.

m.+(ėtmek) 44a/01

müraḫḫaṣ <Ar. *sf.* İzin ve talimat verilen kimse.

m. 6b/12

mürebbī <Ar. *sf.* Terbiyeci, yetiştiren, eğiten.

m.+si 24a/04

mürekkeb <Ar. *sf.* Bileşik.

m. 2a/09, 13a/11, 14a/09, 21b/06, 22b/04, 22b/06

m.+de 22b/03

m.+din 24a/01

m.+dürler 22b/11

m.+ler 22b/08

m.+lerde 41b/12

mürekkebe <Ar. (‘mürekkeb’in dişili) → **mürekkeb**.

m.+(eşyā’-i mürekkebe) 21a/14

mürettib <Ar. *sf.* Tertip eden, sıraya koyan, sıralayan.

m.+i(1) 11b/14, 24a/04

mürīd <Ar *sf.* İrade eden, isteyen; tarikata giren talebe.

m.+dür 1b/02, 12a/05, 31a/08

m.+i(2) 7a/01

mürīdīn <Ar. (‘mürīd’in çoğulu) → **mürīd.**

m.+(hādīye’l-mürīdīn) 27b/08

mürselīn <Ar. (‘mürsel’in çoğulu) *sf.* Gönderilmiş elçiler (peygamberler).

m.+(ḫātemü’l-enbiyā ve’l-mürselīn) 2a/14

m.+(seyyidü’l-mürselīn) 34b/04

m.+din+(ḫātemü’l-mürselīn) 32b/04

mürşid <Ar. *sf.* İrşat eden, doğru yolu gösteren, eriştiren (tarikat piri).

m. 3b/14, 4a/05, 4a/07, 4a/09, 5b/06, 5b/07, 6b/14, 7a/09, 19b/03, 19b/06, 42a/03

m.+(ḥażret-i mürşid) 19b/09

m.+e 4a/04

m.+et+(mürşide’ṭ-ṭālibīn fī’l-ālemīn) 4b/09

m.+i(1) 5a/09

m.+i(1)dür 4b/11

m.+ī 42a/05

m.+i+(mürşid-i ‘ābid) 29b/01

m.+i+(mürşid-i aṣfiyā) 30b/03

m.+indin 27b/05

m.+ler 3a/07, 6b/13

m.+lerimüz 46b/07

m.+leriñ̃gdin 6a/07

m.+lerümüzün 6a/06

m.+ül+(mürşidü’l-kül) 4b/13, 19b/02

m.+ül+(mürşidü’l-‘ālemīn) 5a/01

m.+ümdür 27b/04

m.+ümüz 30b/02

mürşidīn <Ar. (‘mürşid’in çoğulu) → **mürşid.**

m.+(burhānu’l-mürşidīn) 31b/01

m.+(hādīyü’l-mürşidīn) 3a/07

m.+(ḥażret-i ḳuṭbu’l mürşidīn) 41a/03

m.+(ḥażret-i ḳuṭbu’l-evliyā ve’l-mürşidīn) 27b/08

m.+(ḥażret-i necmü’l-evliyā ve’l-mürşidīn) 5b/02

m.+(ḥażret-i seyyidü’l-mürşidīn) 5a/01

m.+(ḳuṭbu’l-mürşidīn) 8b/14, 18b/01, 20b/06, 27b/07, 29a/07, 39a/13

m.+(şeyḫu’l-mürşidīn) 15a/07

mürşidluḳ <Ar-Tür. *a.* Mürşit olm durumu.

m. 7a/04

mürşidsiz <Ar-Tür. *zf.* Mürşit olmadan.

m. 4a/03

müsellaṭ <Ar. *sf.* Tasallut eden, hakim olan.

m.+(olmaḳ) 7a/06

müsebbibü’l-esbāb <Ar. *sf.* Nedenlere neden olan, sebeplerin sebebi (Tanrı sıfatlarından).

m. 41b/04

müslimīn <Ar. (‘müslim’in çoğulu) *a.* Müslümanlar.

m.+(hādīyü’l-müslimīn) 4b/08

m.+(imāmü’l-müslimīn) 2b/03

müslümān <Ar. *a.* Müslüman.

m.+lar 45a/05, 45a/09, 45a/10

müstaġnī <Ar. *sf.* Kimseye ihtiyacı olmayan, gönlü tok.

m. 11b/10

m.+dür 1b/02, 11b/06, 12a/14, 20a/12, 43b/09

m.+dürler 24a/09, 36a/12, 36b/08

müstaġraḳ <Ar. *sf.* Garkolmuş, dalmış, batmış.

m.+durlar 35a/11, 39a/03

m.+ı(1) 35a/01

m.+i+(müstaġraḳ-ı envār-ı ilāhī) 38b/03

müsta‘id(d) <Ar. *sf.* Kabiliyetli, yetenekli.

m.+(olmaḳ) 4a/02, 28a/06, 43b/11

müstaḳbel <Ar. *a.* Gelecek.

m. 39b/10

müstaḳīm <Ar. *sf.* İstikametli, doğru, düz.

m.+(ġayr-ı müstaḳīm) 23a/09

m.+(ṣırāṭ-ı müstaḳīm) 9b/03

müstecāb <Ar. *sf.* İcabet olunmuş, istediği kabul edilen.

m.+(olmaḳ) 43a/01

müstefīż <Ar. *sf.* Feyiz alan, yarar sahibi olan.

m.+(olmaḳ) 6a/10, 42b/05

müsteḥaḳ(ḳ) <Ar. *sf.* Hakeden, haketmiş.

m.+ı(1) 2a/11

müsteken(n) <Ar. *sf.* Yerleşmiş, yurtlanmış.

m.+dür 39b/02

m.+dürler 39b/02

müsterşid <Ar. *sf.* İrşad edilmesini isteyen.

m.+ler 2b/13

müşābehet <Ar. *a.* Benzeyiş, benzerlik, benzeşme.

m. 15b/12, 19b/05, 19b/05, 19b/09, 20a/07, 25a/13, 28a/13

m.+i 19b/01

m.+i(1) 20a/05, 20a/13, 28a/12

müşāhede <Ar. *a.* Gözlem.

m.+(ėtmek) 10b/06, 36a/05

m.+sin+(ėtmek) 10b/11

m.+sindin 33b/04, 35a/11

müşārik <Ar. *sf.* Ortak.

m. 25b/14

müşebbih <Ar. *sf.* Benzeten, benzetme yapan.

m.+dür 29a/06

Müşebbihe <Ar. *öz.a.* → **Mücessime**.

m. 28b/10

müşerref <Ar. *sf.* Şereflenmiş.

m. 34a/05

m.+(ėtmek) 43b/05

m.+(olmaḳ) 6b/11, 33b/08

müşevveş <Ar. *sf.* Karmakarışık, anlaşılmaz.

m. 40b/02

m.+dür 40b/01

müşrik <Ar. *sf.* (Tanrı'ya) ortak kabul eden, şirk işleyen.

m. 28b/09, 29a/06

m.+dürler 29a/07

m.+ler 28a/02, 28a/07

müştāḳ <Ar. *sf.* Arzu ve iştiyak göstere, fazla istekli.

m.+ıdılar 42a/09

m.+lar 6a/13

m.+larına 42a/11

müşterek <Ar. *sf.* Ortak.

m.+dür 18b/09

müṭahher <Ar. *sf.* Pâklanmış, teniz kılınmış.

m.+(ẕāt-ı muḳaddes-i müṭahher) 30a/08

m.+de+(ẕāt-ı müṭahher) 29a/12

m.+dürler 35a/03

mütaṣavver <Ar. *sf.* Tasavvur edilen, tasvir edilmiş, akıl alır.

m. 17a/09, 36a/04, 36a/11

m.+dür 36a/10

müte'addid <Ar. *sf.* Birçok sayıda, türlü türlü.

m.+(ḳuvā+yı müteddid) 39a/01

m.+dür 40a/02

müte'āl <Ar. *sf.* Yüce.

m.+(müfīż-i müte'āl) 11b/05

m.+(ẕāt-ı müte'āl) 19b/01, 28b/02

m.+(ẕāt-ı şerīf-i müte'āl) 41b/04

m.+nıñg+(ẕāt-ı müte'āl) 15b/10

müte'ālī <Ar. *sf.* Yüksek olan, yükselen.

m.+(ẕāt-ı müte'ālī) 16b/01, 20b/01, 26a/01, 28b/12, 32a/03

m.+de+(ẕāt-ı şerīf-i müte'ālī) 16a/13

m.+din+(ẕāt-ı müte'āl) 29b/14

m.+ye+(ẕāt-ı bī-zevāl-i müte'ālī) 34b/07

m.+ye+(ẕāt-ı ġanī-yi müte'ālī) 11b/07

m.+ye+(ẕāt-ı müte'ālī) 19a/06

müte'alliḳ <Ar. *sf.* Alakalı, bir şeye bağlı, ilişkin.

m. 39b/01, 39b/01

m.+(olmaḳ) 38b/02

m.+dür 24a/06

mütebddil <Ar. *sf.* Başkalaşmış, dönüşmüş.

m.+(olmaḳ) 22b/04

mütecellī <Ar. *sf.* Tecelli eden, meydana çıkan, görünen.

m.+(olmaḳ) 36b/02, 36b/03

mütecezzī <Ar. *sf.* Parça parça ayrılan.

m.+(ġayr-ı mütecezzī) 20a/12

müteġayyir <Ar. *sf.* Başkalaşan, bir hâlden başk hâle geçen.

m. 27a/13

m.+dürler 22b/04

m.+(ġayr-ı müteġayyir) 20a/10

m.+(olmaḳ) 1b/08

müteḥaḳḳaḳ <Ar. *sf.* Doğru haber, doğrulanmış.

m.+dür 25a/14, 29a/10

müteḥammil <Ar. *sf.* Tahammül eden, dayanabilen.

m.+īdür 26a/03

müteḥarrik <Ar. *sf.* Harekete geçen, hareketli.

m. 23b/02, 23b/11, 23b/12

m.+e 23b/11

mütekellimīn <Ar. (‘mütekellim’in çoğulu) *a.* İslâm ve iman esaslarını, hakaik-ı Kur'aniye ile isbat ve izaha çalışan büyük İslâm âlimleri; İlm-i Kelâm âlimleri.

m. 23b/08

m.+(ṣāḥibü’l-ġarve’l-mütekellimīn) 6a/03

m.+(ṣāḥibü’l-irşād ve’l-mütekellimīn) 5a/05

mütekes̱s̱ir <Ar. *sf.* Tekessür eden, çoğalan.

m. 16b/14

m.+(ġayr-ı mütekes̱s̱ir) 20a/12

mütelez̠z̠iz̠ <Ar. *sf.* Lezzet duyan.

m. 35a/12

mütemekkin <Ar. *sf.* Temekkün eden, mekânlanan, yerleşen.

m.+(olmaḳ) 42b/08

mütemeyyiz <Ar. *sf.* Ayırt edilen, seçilen.

m. 9a/02

mütenāhī <Ar. *sf.* Nihayete eren, sonu gelen.

m. 27a/11, 36a/02

m.+(‘avālim-i ġayr-ı mütenāhī) 35b/14

m.+(ġayr-ı mütenāhī) 23a/06, 38a/08

m.+(mehbiṭ-i envār-ı ġayr-ı mütenāhī) 27b/11

m.+dürler 37a/13

mütevaṣṣıl <Ar. *sf.* Vasıl olan, ulaşan, kavuşan.

m.+(olmaḳ) 2b/14

mütevātir <Ar. *sf.* Art arda gelen, ardışık.

m. 32b/01, 32b/05, 44b/13

m.+dür 44a/09

müteveccih <Ar. *sf.* Yönelmiş; farkeden.

m.+(etmaḳ) 8b/13

m.+(ėtmek) 8b/04, 8b/05, 8b/12

m.+(olmaḳ) 5a/06, 8b/06, 9a/03, 23b/05, 38b/01, 38b/01

m.+dür 10b/14

m.+dürler 39a/04

mütevellid <Ar. *sf.* Doğan, dünyaya gelen.

m. 25b/14

mütteḥid <Ar. *sf.* Birleşmiş.

m. 2a/02

müttaḳīn <Ar. (‘müttaḳī’nin çoğulu) *sf.* Takvalılar.

m.+(imāmü'l-müttaḳīn) 13b/10, 30b/04, 37a/04

müttaṣıl <Ar. *sf.* Bitişik, aralıksız, kavuşan.

m. 4b/07

m.+durlar 40b/10

müvāfıḳ <Ar. *sf.* Uygun, yerinde, uz, denk.

m.+(ġayr-ı müvāfıḳ) 40b/02

müvaḥḥid <Ar. *sf.* Allah'ın birlğine inanan.

m.+lerdin 25b/10

müvaḥḥidīn <Ar. ('müvaḥḥid'in çoğulu) → **müvaḥḥid.**

m.+(ḳıbletü'l-müvaḥḥidīn) 37b/02

m.+(ḳudve-yi evliyā ve müvaḥḥidīn) 2b/01

m.+(muḳtedā-yı müvaḥḥidīn) 2b/09

m.+(seyyidü'l-müvaḥḥidīn) 30b/03

m.+(siracü'l-müvaḥḥidīn) 37a/07

müvaṣṣıl <Ar. *sf.* Ulaştıran, kavuşturan.

m.+(olmaḳ) 8b/08, 11a/11

müvāẓabet <Ar. *a.* Gözetme, gözetleme.

m.+(etmaḳ) 6b/07, 11a/11

m.+(ėtmek) 6a/09

m.+ine 43b/08

müvekkel <Ar. *sf.* Vekil edilmiş.

m.+(ėtmek) 38b/05

m.+dür 39a/01

m.+dürler 39b/14

müzeyyen <Ar. *sf.* Ziynetli, bezenip süslenmiş.

m. 34a/05

m.+(ėtmek) 43b/01

m.+(münevver ve müzeyyen ėtmek) 4b/12

N

nā-bīnā <Far. *sf.* Görmez, kör.

n. 4a/14

nā-bud <Far. *sf.* Madum, yok olan, bulunmayan.

n.+dur 8b/03

nācī <Ar. *sf.* Kurtarıcı.

n. 45b/13

nā-çār <Far. *sf.* Çaresiz, mecbur.

n.+(olmaḳ) 31b/12

nāfi‘ <Ar. *sf.* Yararlı.

n. 9a/02

n.+din 9a/01

nā-ḥaḳ <Far-Ar. *sf.* Haksız.

n.+(mez̲heb-i bāṭıl-i nā-ḥaḳ) 22a/13

nā-ḫoş <Far. *sf.* Hoş olmayan.

n. 6a/12

naḥv <Ar. *a.* Yol, yöntem.

n. 24a/07

nā’ib <Ar. *sf.* Halife, birisinin yerine oturan, kaim-makam. ↔ **nāyib**.

n.+i(1) 3a/11, 3a/14

na‘īm <Ar. *a.* Bolluk ve bahtiyarlık içinde yaşayış; Cennet'in sekiz kısmından dördüncü tabakası.

n.+din 33b/10

n.+i+(na‘īm-i cennāt) 4a/09

na-kāmluḳ <Far-Tür. *a.* Talihsizlik, bahtsızlık.

n.+da 7a/14

nāḳıṣ <Ar. *sf.* Noksan, eksik.

n. 20a/02

n.+ları 34a/04

naḳl <Ar. *a.* Aktarma, rivayet etme.

n.+(ėtmek) 4b/07, 22b/14

naḳṣ <Ar. *a.* Eksiklik, noksan, kusur.

n. 45b/09

n.+dın 33a/12

n.+lardın 34a/03

naḳş <Ar. *a.* Şekil, resim.

n.+lar 14a/14

naḳż <Ar. *a.* Çelişme.

n.+(olmaḳ) 32b/12

nā-ma‘ḳūl <Far-Ar. *sf.* Makul olmayan, akıl dışı.

n.+lar 21b/12

n.+raḳ 45a/03

namāz <Far. ‘وًاز’ <Peh. ‘nemāç’ *a.* Namāz.

n.+(ḳılmaḳ) 46a/14, 46b/01, 46b/01

nār <Ar. *a.* Ateş (*mec.* cehennem).

n.+a+(duḫūl-ı nār) 3a/04

n.+a+(ḫālıḳ-ı cennet ve nār) 3a/04

n.+ı+(nār-ı cehīm) 45a/01

Naṣārā <Ar. (‘Naṣrānī’nin çoğulu) *öz.a.* Hıristiyanlar.

N. 24b/06

nā-şāyist <Far. *sf.* Yakışmaz, yakışıksız, uygunsuz, layık olmayan.

n. 45a/02, 45a/08

nā-tevān <Far. *sf.* Güçsüz, iktidarsız, hâlsiz.

n.+(olmaḳ) 26a/03

nāyib <Ar. 'ةِ ئاً' → **nā'ib**.

n. 4b/13

naẓar <Ar. *a.* Bakış, göz atma.

n.+(ėtmek) 12a/12

n.+(ḳılmaḳ) 32a/03

n.+(manżūr-ı naẓar) 7a/07

nażāyir <Ar. 'ظَائر' ('naẓīre'nin çoğulu) *a.* Benzerler, örnekler.

n.+idin 8a/08

naẓīf <Ar. *sf.* Temiz, arı.

n.+dürler 37a/09

nāzil <Ar. *sf.* İnen.

n.+(olmaḳ) 36b/10, 44a/05

naẓīr <Ar. *sf.* Benzer, eş olan.

n. 2a/02

n.+i(1) 27b/01

naẓm <Ar. *a.* Düzen.

n.+ına+(taḳrīr naẓmına geltürmek) 2b/11

ne (I) *zm.* Ne?, hangi şey?

n. 4a/10, 8a/04, 14b/01, 14b/02, 15a/08, 15b/11, 15b/13, 16a/01, 16a/10, 16a/13, 16b/12, 17a/06, 19a/10, 20b/04, 21a/10, 24a/05, 25a/11, 25b/09, 26a/09, 27b/01, 29a/04, 29a/06, 29a/10, 29a/14, 29b/08, 31a/13, 32a/02, 32a/12, 32b/02, 32b/08, 35b/05

n.+din 23a/03, 24b/07

n.+dindür 16b/08

n.+dür 12b/08, 14a/11, 16b/03, 16b/14, 17a/09, 17b/09, 18b/07, 18b/10, 19a/08, 19b/12, 19b/13, 21a/07, 29b/05, 30a/12

n.+(ne içün) 14b/11

ne (II) <Far. *bağ.* Ne…, ne… (ikileme olarak cümlelere olumsuz anlam katar)

n. 1b/07, 1b/08, 1b/09, 2a/06, 17a/04, 17a/04, 22b/01, 22b/01, 22b/10, 22b/10, 26a/01, 26a/01, 26a/08, 26a/10, 26a/10, 26a/10, 26a/10, 26b/03, 26b/03, 26b/10, 26b/14, 26b/14, 27b/01, 27b/01, 29b/03, 29b/03, 29b/03, 29b/03

nebāt <Ar. *a.* Bitki.

n. 21b/03, 23a/13, 41b/13

n.+da 40a/02

nebātīyye <Ar. ('nebātī'nin dişili) *sf.* Bitkisel.

n.+dürler 39a/05

nebevī <Ar. (nebī'nin ism-i mensubu) *sf.* Nebiye ait, peygamberle ilgili.

n.+(muḳavvim-i ‘urve-yi vüsḳā-yı şerī‘at-ı nebevī) 6a/02

nebī <Ar. *a.* Nebi, Tanrı elçisi.

n. 42a/06, 42b/08, 42b/09, 43a/12

necāt <Ar. *a.* Kurtuluş.

n. 4a/02, 7b/05, 7b/06

n.+a (sāhil-i necāt) 7a/13

neccār <Ar. *a.* Marangoz.

n. 39a/11, 39a/12

necībe <Ar. (necīb’in dişili) *sf.* Soylu.

n.+yi+(silsile-yi necībe-yi kirām) 4b/11

necm <Ar. *a.* Yıldız.

n.+ül+(ḥażret-i necmü’l-evliyā ve’l-mürşidīn) 5b/02

nef‘ <Ar. *a.* Yarar, çıkar.

n.+i(1) 46b/02, 46b/04

nefret <Ar. *a.* Nefret.

n.+ine 42b/13

nefs <Ar. *a.* Benlik, özbenlik, nefis.

n. 10b/13, 12b/10, 24b/07, 39b/01, 39b/01

n.+de 12b/10

n.+e 7a/10

n.+i(1) 10b/05

n.+i+(nefs-i küll) 24a/06, 25a/05

n.+i+(nefs-i küllī) 21a/09

n.+ine 7a/06

nefsānī <Ar. (‘nefs’e mebnsup) *sf.* Nefisle ilgili, nefse ait.

n. 6b/09

n.+(ḳudret-i nefsānıī) 36a/06

n.+yi+(‘alāyıḳ-ı nefsānī-yi ẓulmānī) 6a/14

nefy <Ar. *a.* Olumsuzlama.

n.+i+(nefy-i şerīk) 28a/01

n.+inde 28b/07

nehy <Ar. *a.* Çekindirme.

n.+(ėtmek) 43a/02

n.+leri 46a/01

nehyu’llāh Allah’ın çekindirdiği. 46a/01

nemene *zf.* Nasıl? (ÇAT. ‘ne?, hangi şey?’) ↔ ET. *neme* ‘ne ise’, *nemen* ‘nasıl’.

n.+dür 28b/13

nev‘ <Ar. *a.* Nevi, tür.

n. 6b/13, 11a/11, 12b/08, 26b/07, 28a/01, 28b/10, 32b/11, 38b/11, 39b/06

n.+din 13a/01, 34b/13, 39a/14

n.+dür 32a/01

n.+i+(benī nev‘-i insān) 42b/12

n.+indin 16a/01, 42a/05

n.+lerindin 42b/02

nevāde <Ar. *a.* Torun.

n.+sidür 5a/12

nevāhī <Ar. (‘nehy’in çoğulu) *a.* (Şeriata göre) Yasaklanmış olanlar.

n.+lerine+(evamir ü nevāhī) 7a/11

n.+ye 43a/05

nezāket <Ar. <Far. ‘nāzik’ *a.* Nezaket, naziklik.

n.+dedürler+(nihāyet-i leṭāfet ü nezāket) 35b/09

nėce *zf.* Nasıl?

n. 8a/13, 14b/12, 17b/13, 18b/13, 18b/14, 20a/08, 20a/08, 29a/01, 29b/01, 36a/01, 39a/10

n.+(nėce ve nėçe) 2a/10

n.+dür 16b/02, 16b/07, 17b/01, 20b/12, 28b/11, 30b/14

n.+ki 35b/08

nėce kim *zf.* Nitekim.

n. 12a/07, 13b/08, 13b/10, 17a/03, 23b/05, 31a/11, 31b/14, 36b/11, 46a/07

nėceluḳ *a.* Nasıllık, keyfiyet.

n. 28b/12

n.+dın 28b/11

nėçe *zf.* Ne kadar? Kaç?

n. 21a/12, 21b/09, 21b/12, 37b/09

n.+din+(nece ve neçe) 2a/10

n.+dür 32b/12

nėçün *zf.* Niçin, neden?

n. 15b/02

nėçün ki *bağ.* Çünkü.

n. 7b/07, 11b/13, 16b/14, 28a/03, 36b/14

nidā <Ar. *a.* Nida, seslenme, çağırma.

n.+sı 46a/12

nidd <Ar. *a.* Eş, denk, benzer.

n.+i(1) 27b/01

nifāḳ <Ar. *a.* Nifak.

n. 45b/14

nihāyet <Ar. *a.* Son, son derece.

n. 26a/10, 38a/07

n.+de 19a/10

n.+i(1) 35b/13, 36a/01

n.+i+(nihāyet-i behcet) 35a/04

n.+i+(nihāyet-i ḥüsn) 34b/14

n.+i+(nihāyet-i iṭā‘at) 34b/08

n.+i+(nihāyet-i leṭafet ü nezāket) 35b/08

n.+i+(nihāyet-i niẓām ve istiḥkam) 11b/12

n.+i+(nihāyet-i sa‘y u ġayret) 3a/01

n.+i+(nihāyet-i şefḳat) 33b/01

n.+leri 37a/13

ni‘met <Ar. *a.* Nimet, rızık ve iyilik.

n. 8a/04

n.+in 11b/05, 28a/06

n.+ler 33b/14

nisbet <Ar. *a.* İlinti, bağlılık.

n. 24b/02, 35b/10

n.+(ėtmek) 34a/10

n.+(vėrmek) 20a/08, 27a/05, 45a/07

n.+i(1) 24b/02, 32a/09

n.+le 24b/13

n.+leri 22b/13

nişān <Far. *a.* Nişan, belirti, iz.

n. 32a/06

n. vėrmek Göstermek. 40a/12

niye *zf.* Niye, niçin, neden?

n. 14a/06, 16b/05

n.+kim 3a/02, 4a/03, 8a/06, 10b/13, 11b/10, 13a/05, 15b/01, 19b/10, 35a/14, 37b/14, 38b/13, 39a/14, 41a/09, 41a/13

niye ki *bağ.* Çünkü. <Far. ‘چراكَ’

n. 29a/08

niẓām <Ar. *a.* Düzen.

n. 11b/13, 39b/13

n.+(muḫālif-i niẓām ve tertīb) 12a/01

n.+(nihāyet-i niẓām ve istiḥkām) 11b/12

n.+ı(1) 15b/14, 19a/09

n.+ından 23a/11

noḳṣān <Ar. *a.* Noksan, eksiklik.

n. 11a/06, 34a/06, 34a/12, 34b/07, 42a/13

n.+dur 23b/07

n.+lardın 1b/03

n’ola Ne olur? <ne + ola.

n. 19b/05, 24b/10

n’ola ki *bağ.* Ancak, fakat. <ne ola ki.

n. 19a/14

Nūḥ *k.a.* Beş büyük peygamberden biri olan Hz. Nuh.

N.+(sefīne-yi Nūḥ) 45b/12

nūr <Ar. *a.* Nur, ışık.

n. 34a/13, 36b/02

n.+dın 15a/03, 36a/02, 36a/13

n.+dur 34a/10, 34a/11

n.+el+(nūru'l-'ābidin) 3b/04

n.+ı(1) 9a/09, 9b/07

n.+ı(1)ndın 4a/14

n.+ı+(nūr-ı dīde) 3b/05

n.+ı+(nūr-ı kāmil) 34b/03

n.+ı+(nūr-ı ḳudūm) 43a/14

n.+ı+(nūr-ı muṭlaḳ) 24a/13

n.+ı+(nūr-ı tamām) 34b/01

n.+ına 4a/01, 4a/12, 36a/05

n.+ındın 30a/03, 36a/12

n.+ındındur 36a/12

n.+īdür 15a/04, 34a/05

n.+i+(nūr-ı muṭlaḳ) 24a/13

n.+lardın 41b/01

n.+ul+(ḥażret-i nūru'l-evliyā) 36b/01

n.+ül+(nūru'l-aṣfiyā) 4b/14

nūrānī <Ar. ('nūr'a mensup) *sf.* Nurlu, aydın, ışıklı.

n. 34b/14, 35a/13, 35a/14

n.+(olmaḳ) 36b/03

n.+raḳ 41a/05

nūru'llāh <Ar. *a.tam*. Allah'ın ışığı.

n.+ul+(nūru'llāhu'l-lāmi') 3b/09

nübüvvet <Ar. *a.* Nebilik, peygamberlik.

n. 42a/07

n.+in 43b/01

n.+inedür 43b/02

nüfūs <Ar. ('nefs'in çoğulu) *a.* Nefisler. → **nefs**.

n. 39a/14, 39b/12, 40b/05, 41a/07, 41a/08, 41b/07, 41b/08

n.+(enīsü'n-nüfūs) 5b/06, 5b/14

n.+dın 39a/02

n.+ı+(nüfūs-ı cismānī-yi ḳavī) 39a/08

nüfūẕ <Ar. *a.* Nüfuz, sızma.

n.+(ėtmek) 7a/07, 9a/10

nüsḫa <Ar. *a.* Nüsha.

n.+sın 7b/07

nüzūl <Ar. *a.* İnme.

n. 24a/02, 42a/13

n. buyurmaḳ İndirmek. 42a/10

n. ėtmek İnmek. 44a/01, 44a/05, 46a/13

n.+ı(1) 44b/02

O

o 1. *sf.* O, uzakta bulunan nesne/kimse. ↔ **ol**.

o. 7b/05, 23a/12, 37b/14, 41a/02

2. *zm*. Teklil 3. kişi.

o. 19a/01, 22a/08

o.+dur 22a/13

o.+na 8b/01, 10b/14, 11a/07, 26a/01, 31b/06, 36b/12, 43a/02, 44b/05

o.+nadur 2a/11

o.+nda 2a/06, 14b/09, 24a/12, 26a/10, 33b/14, 36b/06

o.+ndadur 37a/03

o.+ndan 3a/11, 17b/06, 20b/14

o.+ndın 1b/04, 1b/05, 2a/11, 3a/13, 3b/02, 3b/04, 3b/05, 3b/06, 3b/08, 4a/07, 4a/10, 5a/01, 7b/07, 7b/14, 15a/03, 21a/03, 21a/14, 21b/01, 23a/06, 24a/14, 24b/07, 24b/10, 25a/02, 26a/14, 27a/05, 27a/12, 28b/03, 29a/02, 31a/06, 34b/07, 38a/03, 38a/09, 38b/07, 41a/06, 41b/02, 41b/10, 41b/12, 42b/14, 43a/07, 43a/11, 44a/14, 43b/13, 44a/11, 45a/03, 45a/11, 45a/13, 45a/14

o.+ndındur 9b/09, 20b/04, 21b/02

o.+nı 1b/08, 5b/05, 7a/04, 8b/12, 26a/06, 44b/12

o.+nın͡g 1b/03, 1b/04, 1b/11, 2a/04, 3a/14, 3b/01, 3b/05, 3b/09, 4b/11, 5b/01, 6b/09, 8a/12, 8b/01, 8b/04, 8b/04, 9a/01, 9a/03, 9a/08, 9a/09, 9a/12, 9a/13, 9a/13, 9b/10, 10b/08, 11a/08, 17a/14, 22a/14, 22b/03, 26b/09, 27a/01, 27a/04, 27b/01, 31b/05, 34a/07, 34a/08, 34a/12, 38a/01, 38a/01, 38a/06, 40b/04, 42a/11, 42b/11, 43a/01, 43a/08, 43b/03, 44b/08

o.+nın͡g+(onın͡g+çün) 9a/12, 34b/08

o.+nın͡gla 8a/01, 15a/09

o.+nın͡gladur 21b/03

o.+nın͡glan 9a/12, 9b/01, 10a/12

o biri *sf.* Öbür, öteki. ↔ **ol bir**.

o.+nin͡g 22b/13

od *a.* Od, ateş. <ET. ‘ot’.

o. 10b/03, 10b/07, 21b/04, 22b/02

o.+a 10b/08

o.+dın 7b/09

o.+ın͡g 10b/07

oġul *a.* Oğul.

o. 13a/09

o.+ı(1) 3a/14, 3b/02, 3b/03, 3b/05, 3b/06, 3b/08, 3b/09

o.+ınıñg 4a/13, 4b/04

oḳşamaḳluḳ *a.* Benzerlik.

o. 15b/13

oḳşayış *a.* Benzeyiş, benzerlik.

o. 2a/03, 19b/01

o.+ı 16b/02

o.+ı(1) 16a/01, 17b/08, 28a/12

ol 1. *sf.* O. ↔ **o**.

o. 1b/01, 1b/07, 1b/10, 2a/14, 2b/04, 2b/09, 2b/12, 2b/12, 3a/08, 3a/09, 3a/10, 3a/11, 3a/13, 3a/14, 3b/01, 3b/02, 3b/03, 3b/04, 3b/06, 3b/07, 3b/07, 3b/11, 3b/12, 4a/02, 4a/14, 4a/14, 4b/12, 4b/14, 5a/05, 5a/11, 5a/12, 5a/12, 5a/14, 5b/02, 5b/03, 5b/05, 5b/05, 5b/06, 5b/07, 5b/09, 5b/10, 5b/11, 5b/13, 5b/14, 6a/01, 6a/08, 6a/09, 6a/10, 6a/10, 6b/07, 7a/06, 7b/01, 7b/04, 7b/05, 7b/08, 7b/12, 8a/13, 8b/07, 8b/11, 8b/13, 9a/02, 9b/04, 9b/05, 9b/06, 9b/10, 10b/04, 10b/06, 10b/13, 11a/03, 11a/07, 11a/11, 11b/04, 11b/05, 11b/07, 11b/08, 11b/09, 11b/10, 12a/06, 12a/14, 12b/01, 12b/02, 12b/02, 12b/08, 12b/09, 12b/12, 13a/02, 13a/10, 13a/10, 13b/07, 13b/09, 13b/14, 13b/14, 14a/05, 14a/09, 14a/10, 14a/10, 14a/11, 14a/12, 14a/12, 14a/14, 14a/14, 14b/01, 15a/03, 15b/03, 15b/04, 15b/04, 15b/05, 15b/06, 15b/09, 15b/12, 16a/02, 16a/04, 16a/06, 16a/08, 16a/13, 16a/14, 16b/01, 16b/05, 16b/13, 16b/13, 17a/05, 17a/12, 17b/04, 17b/06, 17b/09, 17b/09, 17b/11, 18a/05, 18a/05, 18a/06, 18a/07, 18b/08, 18b/09, 19a/06, 19a/12, 19b/01, 19b/03, 19b/04, 19b/05, 19b/06, 19b/11, 19b/13, 19b/13, 20a/03, 20a/08, 20b/01, 20b/01, 20b/02, 20b/03, 20b/07, 20b/10, 20b/11, 20b/14, 21a/01, 21a/01, 21a/04, 21a/04, 21a/11, 21a/11, 21a/12, 22a/04, 22a/05, 22a/06, 22a/09, 22a/12, 22a/13, 22b/01, 22b/07, 22b/13, 23b/02, 23b/13, 24a/02, 24a/06, 24a/10, 24b/01, 24b/02, 24b/03, 24b/03, 24b/04, 24b/04, 24b/09, 24b/10, 24b/11, 25a/03, 25a/12, 25b/10, 25b/11, 25b/12, 26a/01, 26a/07, 26a/07, 26a/12, 26b/02, 26b/02, 26b/03, 26b/11, 26b/12, 26b/12, 26b/12, 27a/02, 27a/05, 27a/06, 27a/07, 27a/08, 27a/10, 27a/13, 27b/06, 27b/07, 27b/09, 27b/11, 27b/13, 28a/06, 28a/09, 28a/09, 28a/10, 28a/11, 28b/02, 28b/04, 28b/04, 28b/05, 28b/12, 29a/11, 29a/12, 29a/12, 29a/13, 29b/02, 29b/11, 29b/14, 30a/02, 30a/03, 30a/05, 30a/07, 30a/08, 30a/10, 31a/02, 31a/02, 31a/02, 31a/03, 31a/03, 31a/04, 31a/05, 31a/05, 31a/05, 31a/06, 31a/07, 31a/10, 31a/10, 31a/11, 31a/11, 31b/03, 31b/04, 31b/05, 31b/06,

31b/07, 31b/07, 31b/07, 31b/09, 31b/10, 31b/10, 31b/10, 31b/11, 31b/11, 31b/12, 31b/13, 31b/13, 31b/14, 32a/01, 32a/02, 32a/02, 32a/03, 32a/03, 32a/04, 32a/05, 32a/05, 32a/06, 32a/07, 32a/09, 32a/12, 32a/13, 32b/01, 32b/02, 32b/10, 32b/11, 32b/11, 32b/11, 32b/12, 32b/13, 32b/13, 33a/13, 33a/13, 33a/14, 33b/03, 33b/03, 33b/04, 33b/06, 33b/08, 33b/09, 33b/10, 33b/11, 33b/13, 33b/14, 34a/04, 34a/05, 34a/08, 34a/09, 34a/13, 34a/13, 34b/01, 34b/02, 34b/03, 34b/06, 34b/07, 34b/09, 34b/13, 34b/13, 34b/14, 35a/04, 35a/05, 35a/07, 35a/07, 35a/11, 35a/12, 35a/14, 35a/14, 35b/01, 35b/02, 35b/04, 35b/06, 35b/09, 35b/10, 35b/11, 35b/13, 36a/01, 36a/04, 36a/09, 36a/10, 36a/11, 36a/12, 36a/13, 36a/13, 36b/02, 36b/03, 36b/05, 36b/05, 36b/08, 36b/08, 36b/09, 36b/09, 36b/10, 36b/13, 37a/05, 37a/08, 37a/09, 37a/09, 37a/12, 37a/14, 37b/04, 37b/04, 37b/06, 38a/01, 38a/06, 38a/07, 38a/08, 38a/10, 38b/07, 38b/13, 39a/01, 39a/04, 39a/05, 39a/06, 39a/08, 39b/02, 39b/05, 39b/06, 39b/10, 40a/02, 40a/04, 40a/05, 40a/11, 40a/12, 40b/01, 40b/08, 40b/12, 41a/01, 41a/05, 41a/05, 41a/07, 41a/12, 41b/04, 41b/05, 41b/05, 42a/09, 42a/11, 42a/13, 42a/14, 42b/01, 42b/01, 42b/04, 42b/06, 42b/09, 42b/11, 42b/13, 43a/02, 43a/03, 43a/04, 43a/08, 43a/09, 43b/02, 43b/03, 43b/10, 43b/11, 43b/14, 43b/14, 44a/02, 44a/04, 44a/04, 44a/05, 44a/08, 44a/08, 44a/13, 44b/02, 44b/07, 44b/07, 44b/09, 44b/12, 45a/04, 45a/10, 45a/11, 45b/02, 45b/04, 46a/04, 46a/06, 46a/07, 46a/08, 46a/09, 46a/11, 46a/12, 46a/14, 46a/14, 46b/02, 46b/05, 46b/06, 46b/07

ol 2. *zm.* O (3. teklik kişi zamiri).

o. 4a/12, 7b/14, 9a/06, 10b/01, 10b/09, 33b/02, 37b/13

o.+dur 2a/11, 4a/08, 5a/09, 6a/07, 7a/05, 8a/02, 8a/02, 9a/14, 10a/13, 10b/04, 10b/09, 11a/08, 11a/13, 11a/14, 18a/04, 18a/04, 21b/13, 23b/04

ol bir *sf.* Öbür, öteki. ↔ **o biri**.

o. 36b/06, 41a/14

o.+ine 22b/05

ol biri *sf.* Öbür, öteki. ↔ **o biri**

o.+niñ̂ 41b/06

ol- *f.* Olmaḳ.

o.-a 2a/07, 4a/12, 7a/01, 7a/08, 7a/09, 7a/10, 8a/10, 8b/11, 10b/06, 10b/06, 10b/07, 10b/08, 10b/09, 10b/10, 11a/04, 11a/05, 11a/06, 11a/08, 11b/12, 12a/03, 12b/07, 12b/11, 13a/07, 13a/08, 13a/08, 13a/12, 13b/01, 13b/03,

o.-ubdurlar 6b/05

o.-ubsız 7b/04

o.-ullar 9a/13

o.-ullar+(ma‘dūm) 18a/10

o.-undı+(ẕikr) 21b/11

o.-un̂guz 7b/14

o.-un̂guz+(āgāh) 3a/05, 6a/06, 11b/01, 42a/07

o.-un̂guz+(müstā‘id) 28a/06

o.-un̂guz+(müteveccih) 9a/03

o.-un̂guz+(yıraḳ ve bīzār) 7b/08

o.-ur 7b/03, 8b/05, 8b/06, 8b/09, 8b/11, 9a/09, 9a/11, 9a/13, 12b/03, 13a/12, 13b/10, 14a/05, 14a/08, 14a/12, 18b/14, 26a/09, 28b/02, 32b/02, 36a/01, 40a/03, 40b/03, 40b/11, 45a/11

o.-ur+(bā‘is̱) 11a/01

o.-ur+(bāṭıl) 22a/11

o.-ur+(ber-ṭaraf) 39b/14

o.-ur+(ḥaṣıl) 9a/12

o.-ur+(lāzım) 13a/07

o.-ur+(mecvūd) 22b/07, 23b/09

o.-ur+(mümes̱s̱el) 40b/04

o.-ur+(mümkin) 14b/07

o.-ur+(mümtāz) 9a/02

o.-ur+(mün‘akis) 36b/06

o.-ur+(münevver) 15a/03

o.-ur+(münḳalib ve mütebeddil) 22b/05

o.-ur+(mütecellī) 36b/02

o.-ur+(ṣādir) 21a/03

o.-ur+(vāḳi‘) 8b/02

o.-ur+(ẓāhir) 22b/02, 23a/11, 36b/07, 41b/10

o.-ur+(ẓāhir ve mecvūd) 41a/01

o.-ur+(zāyil) 22b/06

o.-urdı 12a/01, 36b/05

o.-urdı+(lāzım) 12a/05

o.-urlar 30a/04, 40b/12

o.-urlar+(fāyiż) 41a/08

o.-urlar+(ma‘dūm) 20b/09

o.-urlar+(mecvūd) 14b/14, 15a/10, 21b/08, 24b/01

o.-urlar+(mecvūd ve mümes̱s̱il) 40a/10

o.-uruz+(irāde) 28b/03

o.-uruz+(müteveccih) 23b/05

olmaḳ Olmak.

o. 9a/14, 19b/08

o.+(ḥaṣıl olmaḳ) 13b/05

o.+(muḥāṭ) 40b/07

o.+(mücerred) 18b/02

o.+(müşerref) 33b/08

o.+(yırak) 6b/08

o.+da 22b/06, 24b/12

o.+dın 21a/13

o.+ı(2) 13b/12, 13b/12

olmamaḳ Olmak fiilinin olumsuzu.

o. 16a/09, 16a/13, 16a/14, 16b/05, 16b/14, 18b/11, 28b/08, 28b/08

o.+ı(1) 18b/10

o.+(maḥṣūr ve muḥāṭ) 18b/04

olun- *f.* Olunmak.

o.-a+(yāft olunmaḳ) 15b/07

o.-dı+(beyān) 40a/04

o.-dı+(vaṣf) 42b/08

o.-dı+(ẕikr) 40a/07

o.-maz+(şek) 28b/01

o.-maz+(vaṣf) 26b/11

o.-ubdur 31a/04

o.-ubdur+(va‘de) 33b/14

o.-ubdur+(żabṭ) 2b/11

o.-ur+(beyān) 2b/13

o.-ur+(tevehhüm) 17a/12

on *a.* On (10).

o. 35b/14

o.+(on iki) 45b/01

o.+(on bir) 4a/13, 4b/04

on͡ga Ona (o zamirinin yönelme hali).

9a/04, 10a/13, 20a/11, 26a/08, 38b/08

Oniki İmām *öz.a.* İmāmī Şiilik’te Hz. Ali ve onun evladından oluşan ve Hz. Peygamber’in doğrudan ardılları sayılan 12 imam.

o. 7a/10

onlar → **on͡glar**.

o. 24a/14

o.+dın 30a/08

on͡glar *zm*. Onlar (3. çokluk şahıs zamiri).

o. 8a/09, 8a/12, 8b/07, 8b/09, 11b/12, 25a/03, 25a/13, 35b/09, 36b/09, 36b/11, 42b/03

o.+a 6a/09, 13b/09, 21a/10, 23a/05, 23b/08, 38b/02, 40b/13, 42a/05, 42a/14, 42a/14, 45a/06

o.+adur 38b/09

o.+dın 4b/01, 25a/07, 35b/11, 39a/06, 40a/05, 40b/10, 41b/05

o.+durlar 39b/12, 45b/02, 45b/05, 45b/07, 45b/08

o.+ı 12a/06

o.+ı(2) 38b/05, 42a/05

o.+ın 9b/02

o.+ıñg 2b/04, 3b/11, 26b/14, 29a/04, 40b/14

o.+uñg 35a/11, 38b/03, 41a/01, 41b/09, 45b/03, 45b/11, 45b/12, 45b/14, 45b/14, 46a/02

ora *zf.* Ora, o yer.

o.+ya 9b/06

otur- *f.* Oturmak.

o.-ub 7a/12

Ö

öl- *f.* Ölmek.

ö.-ürler 21b/03

öldür- *f.* Öldürmek.

ö.-en 20b/02

ö.-ür 26a/02

öli *sf.* Ölü. ↔ **ölü**.

ö.+dürler 14b/05

ölmaḳ → **ölmek**.

ö. 26a/01, 30b/01

ölmek Ölmek. ↔ **ölmaḳ**.

ö. 20a/10

ölü *sf.* Ölü. ↔ **öli**.

ö. 30a/06, 35a/08

ö.+dür 35a/07

öz *zm*. Kendi.

ö. 1b/02, 2b/07, 5b/04, 7a/06, 8b/10, 11b/02, 11b/04, 13a/06, 15b/01, 15b/04, 15b/06, 17a/03, 18a/10, 18b/14, 18b/14, 19a/05, 19a/05, 19a/07, 20b/09, 22b/07, 23a/04, 23a/04, 24a/07, 27b/04, 29a/02, 29b/09, 29b/10, 29b/10, 29b/13, 30a/02, 30a/04, 30a/06, 33b/03, 34b/11, 38b/06, 39b/09, 40b/02, 40b/13, 41b/10, 42a/08, 42a/11, 42a/12, 42a/13, 42b/02, 42b/06, 42b/07, 44a/10, 44b/11, 44b/12, 45a/04, 46a/09

ö.+i 14b/11

ö.+i(1) 4a/05, 8b/04, 29a/03

ö.+in 4a/07, 4a/11

ö.+inde 10b/06

ö.+indin 41b/04

ö.+ini 4a/13, 12b/04

ö.+leri 21b/14, 22b/03

ö.+lerin 6a/14, 6b/01, 36a/06, 44b/14

ö.+lerindin 6b/01, 12a/13, 15b/01, 29b/13, 44b/08

ö.+lerining̃ 23a/01

ö.+lering̃ 6b/09

ö.+lering̃üzdin 30b/01

ö.+ümüzdin 17b/13

ö.+ümüze 19a/02

özge *zf.* Başka.

ö. 1b/05, 1b/11, 8a/08, 8b/01, 8b/03, 10b/14, 11a/01, 11b/03, 12a/14, 12b/07, 12b/14, 12b/14, 13a/01, 14a/04, 14b/06, 15b/03, 16b/03, 17a/05, 20a/05, 22a/12, 22b/07, 22b/14, 23a/06, 23a/08, 23a/10, 24b/03, 25a/03, 25b/04, 26b/10, 28b/04, 30a/01, 31a/03, 31a/05, 32a/07, 32b/07, 33a/13, 33b/14, 34a/06, 34b/01, 34b/06, 35a/09, 38b/01, 38b/01, 39b/05, 40a/06, 41a/14, 41b/02, 41b/07, 41b/10, 41b/11, 45a/03, 46a/07

ö.+din 12a/14, 12b/07, 13b/05, 21a/02, 22a/08, 23a/07

ö.+dindür 23a/04

ö.+dür 25b/07, 31a/09

ö.+si 23a/05

ö.+sidür 14a/09

ö.+sindin 13b/05

ö.+ye 4a/05, 14a/10, 23b/02, 24a/12, 32a/04, 32a/05

P

pād-zehr <Far. *a.* Panzehir.

p.+din 9a/01

pay *a.* Pay, hisse.

p.+ıng̃uz 33b/10

penāh <Far. *a.* Sığınacak.

p.+ına 9a/07

perestiş <Far. *a.* Tapınma, ‘ibādet.

p. 2a/11

perhīz <Far. *sf.* Sakınma, çekinme (yiyeceklerden).

p. 6b/14

perverdgār <Far. (besleyen) *a.* Tanrı’nın bir sıfatı.

p.+ı+(perverdgār-ı ‘ālem) 9a/11

pes <Far. *bağ.* Demek ki, o zaman, öyleyse.

p. 7a/09, 8a/14, 8b/10, 8b/11, 9a/03, 9b/01, 11a/02, 11b/03, 11b/10, 12a/01, 12a/03, 12a/04, 12a/05, 12b/01, 12b/02, 12b/06, 13a/11, 13b/05, 13b/06, 13b/06, 13b/07, 13b/07, 13b/07, 14a/03, 14a/04, 14a/10, 15a/03, 15b/03,

15b/03, 15b/04, 15b/06, 16b/03, 16b/06, 16b/10, 17a/04, 18a/11, 18b/07, 19a/06, 19b/05, 19b/14, 20a/07, 21b/10, 22a/03, 22a/08, 22a/11, 22b/05, 22b/05, 22b/09, 23a/04, 23a/07, 23a/09, 23a/10, 23b/03, 23b/09, 23b/12, 23b/13, 24a/01, 24a/11, 24a/13, 24b/05, 24b/06, 24b/13, 25a/05, 25b/05, 27a/09, 27a/10, 27a/11, 27a/12, 27a/14, 28a/05, 28b/05, 28b/13, 29b/06, 29b/07, 29b/08, 29b/11, 29b/12, 29b/14, 30a/02, 30a/05, 30a/08, 30a/12, 31b/07, 31b/08, 32a/05, 33b/05, 33b/07, 34a/04, 34b/02, 34b/08, 35a/03, 36a/04, 36a/13, 37a/02, 37a/05, 38a/01, 40b/11, 40b/12, 40b/14, 41a/14, 41b/13, 42a/04, 42a/10, 42b/04, 42b/09, 45a/12

peyġamber <Far. *a.* Peygamber (genelde: Hz. Muhammed).

p. 42a/06, 42b/09, 43a/06, 43a/06, 43a/08, 43a/09, 44b/10

p.+e 43a/07, 43a/10

p.+iñg 43a/07

pıçaḳçı *a.* Bıçakçı.

p. 31a/12

pīr <Far. *a.* Tarikatın kurucusu ve önde geleni.

p. 6a/06

p.+i(1) 5a/09

pişvāluḳ <Far-Tür. *a.* Önderlik.

p. 7a/04

pür-m'anā <Far-Ar. *sf.* Anlam dolu.

p.+dur 28b/01

R

rab(b) <Ar. *a.* Rab.

r.+i+(ḥażret-i rabb-i celīl) 35a/10

rabbānī <Ar. ('rabb'e mensup) *sf.* Tanrısal, Rab'la ilişkili.

r.+('ārif-i rabbānī) 36a/07

r.+(ma'ārif-i rabbānī) 9a/08, 43b/01

r.+dür+(iḳtiżā'-i ḥikmet-i bāliġa-yı rabbānī) 36b/04

rabbānīyye <Ar. ('rabbānī'nin dişili) → **rabbānī**.

r.+(maḥrem-i esrārü'r-rabbānīyye) 6a/03

r.+(mehbiṭu'l-ilhāmātü'r-rabbānīyye) 5a/08

rabbü'l-'ālemīn <Ar. *a.tam.* Dünyaların sahibi.

r.+(ḥażret-i rabbü'l-'ālemīn) 8a/03

rāci' <Ar. *sf.* Geri dönen; ilintili.

r.+(olmaḳ) 18a/10, 20b/09, 30a/04, 44b/11

rāġıb <Ar. *sf.* Rağbetli, meraklı.

r. 44b/05, 44b/05, 44b/07, 44b/08

raḥmān <Ar. *sf.* Rahmet eden.

r.+(ḫalīfetü'r-raḥmān) 3b/10

raḥmānīyye <Ar. ('raḥmān'a mensup, dişil) *sf.* Rahmet edene ait.

r.+(meẓāhir-i füyużāt-ı raḥmānīyye) 27b/10

raḥmet <Ar. *a.* Merhamet, şefkat, acıma.

r. 40b/13

r.+i(1) 2b/04

r.+idür 8b/12, 9a/05

r.+indin 43b/13

r.+ine 6a/12

r.+lerdin 8a/03

r.+ün+(raḥmetü'n-li'l-'ālemīn) 2b/03

rāżī <Ar. *sf.* Razı, memnun.

r. 6b/01

r.+(ėtmek) 6b/01

r.+(olmaḳ) 6a/07, 6a/12, 6a/14, 6b/02

recīm <Ar. *sf.* Taşlanası, lanetlenmiş.

r.+(şeyṭān-ı recīm) 9a/08

red(d) <Ar. *a.* Reddetme.

r.+(ėylemek) 14b/08

ref' <Ar. *a.* Giderme.

r.+(ėylemek) 43a/09

r.+(ėtmek) 15a/14, 17b/13, 37b/08, 45b/08

r.+inde 28b/07

reng <Far. *a.* Renk.

r. 13b/08

r.+i 8b/06

restgār <Far. *sf.* Kurtulmuş.

r.+dur 45b/13

Resūlu'llāh <Ar. (Allah'ın elçisi) *öz.a.* Hz. Muhammed.

R. 43b/13

R.+dın 44b/14

revā <Far. *a.* Yakışır, uygun, yerinde.

r. 11b/09, 19b/04, 19b/07, 19b/08, 20a/03, 20a/04, 24a/02, 25b/13, 26a/01, 26b/03, 26b/03, 27a/08, 31b/04

r.+(bilmek) 6a/08

r.+(olmaḳ) 16b/05

revān <Far. *sf.* Akar, akıcı.

r.+dur 35b/02

revīye <Ar. *a.* İşlerde düşünme, yapılış tarzı.

r.+i+(revīye-i ḥareket) 40b/02

reyb <Ar. *a.* Kuşku, şüphe.

r. 7a/02, 34b/03

reẕīle <Ar. (‘reẕīl’in dişili) *sf.* Alçak, âdi, soysuz.

r.+(cemā‘at-i reẕīle) 14b/01

r.+din+(aḫlāḳ-ı reẕīle) 6b/09

Rezzāḳ <Ar. (*sf.* Rızık veren) *öz.a.* Tanrı’nın adlarından.

r. 32b/07

rıżā <Ar. *a.* Razı olma, isteklilik.

r.+sındın 44b/10

r.+sıylan 21a/03

rızḳ <Ar. ‘رزق’ <Peh. ‘rōçīk’ (Far. ‘rūzī’) *a.* Rızık, günlük azık.

r.+lar 20b/01

rics <Ar. *a.* Pislik, murdarlık.

r. 45b/09

risāle <Ar. *a.* Risale, kitapçık, tez.

r.+de 38a/09, 38a/10

risālet <Ar. *a.* Elçilik, peygamberlik.

r. 4a/01, 43b/13

r.+(ḳurretü’l-‘ayn-ı edvār-ı risālet)

r. 2b/02

riyāset <Ar. *a.* Reislik, başkanlık.

r. 7a/04

riyāżāt <Ar. (‘riyāżet’in çoğulu) → **riyāżet**.

r. 10b/05, 10b/12

riyāżet <Ar. *a.* Riyazet, nefsin isteklerini kırma amaçlı eziyet. ↔ **riyāżāt**.

r. 11a/01, 11a/02

r.+i(1) 11a/09, 11a/10

r.+i+(riyāẕet-i ḫaṣṣ-ı her maṭlab) 11a/02

rūḥ <Ar. *a.* Ruh, tin.

r. 2a/08, 8a/08, 18b/06, 18b/07, 39a/12, 40b/01

r.+a 39a/01

r.+dur 18b/06

r.+ı(1)dur 18b/07, 18b/08

r.+ıdurlar 40b/08

r.+ıñ 18b/07

r.+lar 40b/10

r.+lardın 41b/01

r.+ları 24a/09, 40a/02

rūḥānī <Ar. (‘rūḥ’a mensup) *sf.* Ruhla ilgili, ruhsal.

r. 20a/14

r.+(emrāż-ı rūḥānī) 6a/14

r.+(ġıḍa-yı rūḥānī) 20b/10

r.+(ḳuvve-i rūḥānī) 20b/04

r.+dür+(ḳuvvet-i rūḥānī) 20b/10

r.+ler 34b/13, 35a/11

rūḥānīyān <Ar. *sf.* ‘Rûhânî’ olanlar.

r.+dur 25a/04

rūḥānīyyīn <Ar. (‘rūḥānī’nin çoğulu). → **rūḥānī**.

r.+dürler 24a/14

rūzgār <Far. *a.* Zaman, devir, felek.

r. 14a/02, 14a/04, 14a/05, 21b/10, 21b/10, 23b/04

r.+ı(2) 13b/14, 23b/01

rücū‘ <Ar. *a.* Geri dönme, dönüş.

r.+ı(1) 2a/11, 20b/03, 42b/01

rükn <Ar. *a.* Direk, temel.

r.+ül+(ḥażret-i rüknü’l-muḥaḳḳiḳīn) 5a/03

r.+ül+(rüknü’l-aṣfiyā) 5b/01

rümūz <Ar. (‘remz’in çoğulu) *a.* Sırlar.

r.+(ḫāzinü’r-rümūz) 5b/14

r.+(ma‘denü’r-rümūz) 5a/14

r.+(tercümānü’r-rümūz) 5b/11

rü’yet <Ar. *a.* Görme.

r. 40b/06

S, S̱, Ṣ

sābıḳīn <Ar. (‘sābıḳ’ın çoğulu: daha önce olanlar) *a.* [İmamiye literatüründe] Hz. Ali’ye müracaat edenlere verilen lakap.

s. 9a/14

s̱ābit <Ar. *sf.* Yerinde duran ve hareket etmeyen.

s̱. 33a/11

s̱. ėtmek İsbat etmek. 43b/02

s̱. olmaḳ İsbat olmak. 23a/10, 23b/03, 43a/12

s̱.+dür 23a/01

s̱.+dür+(yaḳīn-i s̱ābit) 7a/01

s̱.+īdür 1b/09, 20a/09, 26a/04

s̱.+leri 18a/09

s̱ābi‘ṭāt <Ar. (‘s̱ābite’nin çoğulu) *sf.* Değişmez, durağan olanlar.

s̱. 18a/12

ṣādıḳ <Ar. *sf.* Sadık, sadakatlı, dürüst.

s. 40a/14

ṣādir <Ar. *sf.* Çıkan.

ṣ. olmaḳ Çıkmak. 21a/03, 24a/13, 24b/03, 24b/05, 24b/09, 24b/11, 24b/14, 25a/04, 27a/06, 31a/10, 34b/01, 40a/10, 41a/09, 41a/12, 41b/02

Ṣafevī <Ar. *öz.a.* Şeyh Safiyeddin'in öğretilerine dayanan ve aynı isimli devletle resmileşen bir tarikat.

Ṣ. 38a/05

Ṣ.+lerdin 3a/06, 33a/11

Ṣafevīler → **Ṣafevī**.

ṣ. 42a/08

ṣaġīr <Ar. *sf.* Küçük, ufak.

ṣ. 37a/03

Ṣaḥābe <Ar. ('ṣāḥib'in çoğulu: sahip çıkanlar) *öz.a.* Hz. Muhammed sağ iken mü'min olarak görmüş, mü'min olarak vefat etmiş erkek müslüman.

Ṣ. 44b/04, 44b/04

Ṣ.+yi+(Ṣaḥābe-yi kibār) 44a/02

ṣāḥib <Ar. *sf.* Sahip.

ṣ.+i+(ṣāḥib-i hāẕe'l-'aṣr ve zamān) 3b/10

ṣ.+i+(ṣāḥib-i ḥis) 40b/12

ṣ.+i+(ṣāḥib-i i'cāz) 43a/01

ṣ.+ül+(ṣāḥibü'l-envārü'l-ḳudsīyye) 5a/07

ṣ.+ül+(ṣāḥibü'l-ġarve'l-mütekellimīn) 6a/03

ṣ.+ül+(ṣāḥibü'l-irşād ve'-mütekellimīn) 5a/05

ṣ.+ül+(ṣāḥibü'l-mefāḫir ve'l-ma'ārif) 5b/09

ṣ.+üz+(ṣāḥibü'z-zamān) 46a/05

ṣāḥib-kelām <Ar. *sf.* Söz sahibi, söz ustası.

ṣ.+durlar 35a/10

saḫīf <Ar. *sf.* Kıt akıllı, dar düşünceli.

s. 22a/12

sāḥil <Ar. *a.* Sahil, kıyı.

s.+i+(sahil+i necat) 7a/13

saḫlan- *f.* Saklanmak, korunmak, tutulmak. ↔ **saḳla-**.

s.-ur 40b/03

ṣā'id <Ar. *sf.* Yükselen, yukarı çıkan, kalkan.

ṣ. olmaḳ Yükselmek. 36b/10

sākin <Ar. *sf.* Hareketsiz, kendi halinde bir yerde oturan.

s.+dürler 23a/04

saḳla- *f.* Saklamak, korumak, bir yerde tutmak. ↔ **saḫlan-**.

s.-yan 14a/09

s.-yan+(saklayanı(1)) 34a/08

s.-yubdur 38a/07

sālār <Far. Başkumandan, başbuğ.

s.+ı+(sālār-ı aṣfiyā) 2a/13

s.+ı+(server ü sālār-ı evliyā ve aṣfiyā) 6a/01

ṣalevāt <Ar. (‘ṣalāt’ın çoğulu) *a.* Namazlar, dualar (özellikle Peygamber’e memnuniyet ve bağlılık için yapılan dualar).

ṣ. 2a/12

ṣāliḥiyye <Ar. (‘ṣāliḥ’in dişili) *sf.* Hayırlı, yararlı olan.

ṣ.+(a‘māl-ı ṣāliḥiyye) 6b/08

sālik <Ar. *sf.* Bir tarikat yolunda giden.

s. 10b/04

s.+e 11a/13

s.+i+(sālik-i ‘ām) 11a/08

s.+ler 10b/12

salṭanat <Ar. *a.* Saltanat, sultanlık.

s.+ı(1) 7a/10

s.+ları 36b/13

ṣamed <Ar. *sf.* Kendisine muhtaç olunan ihtiyaçsız (Tanrı).

ṣ. 33a/11

ṣāni‘ <Ar. *sf.* Sanatkarca yapan, işleyen.

ṣ.+i(1) 24a/04

ṣ.+i+(ṣāni‘-i ‘ālem) 34a/02

sa‘y <Ar. *a.* Çaba, gayret, çalışma.

s. ėtmek Çalışmak. 3b/14, 4a/06, 27b/14, 33b/07

s.+(nihāyet-i sa‘y ve ġayret) 3a/02

sāyir (I) <Ar. ‘ضائر *sf.* Diğer, başka.

s. 15a/03, 19a/04, 20a/04, 34a/11, 43a/13

sāyir (II) <Ar. *sf.* Seyreden, aşan.

s.+ül+(sāyirü’l- medāric fi’l- ma‘ārif) 5b/09

sebeb <Ar. *a.* Sebep, araç, aracı.

s.+dür 41b/03

s.+i(1) 17a/09, 23b/04, 42b/04, 43b/10

s.+i(1)+(olmaḳ) 43a/04

s.+i+(sebeb-i ḥayāt) 25a/14, 25b/01

s.+idür 17a/11

sebze <Far. *a.* Sebze.

s.+si 35b/03

sefīne <Ar. *a.* Gemi.

s.+i+(sefīne-i Nūḥ) 45b/12

s̱eḳaleyn <Ar. ('s̱eḳal'ın tesniyesi) *a.* İnsanlar ve periler, cin ve insan.

s̱.+(hādīyü's̱-s̱eḳaleyn) 3a/13

selām <Ar. *a.* Selam, selamet, sağlık.

s. 2a/12

semāvāt <Ar. ('semā''ın çoğulu) *a.* Semalar, gökler.

s. 7a/07

semāvātīyye <Ar. ('semāvāt'a mensup; dişil) *sf.* Semalara ait, göklerle ilişkin.

s.+niñ+(ecsām-ı semāvātīyye) 39b/11

semāvī <Ar. ('semā''a mensup) *sf.* Semayla ilişkin, göksel.

s. 39b/04

semāvīyyāt <Ar. ('semāvī'nin çoğulu) → **semāvī**.

s.+adur 39a/14

s.+a+(ervāḥ-ı semāvīyyāt) 8b/07

s.+da 39b/02

s̱emere <Ar. ('s̱emer'in dişili) *a.* Meyve, yemiş, ürün.

s̱.+sindin 6a/10, 33b/07

s̱.+tül+(s̱emeretü'l-evliyā) 4b/14

semī' <Ar. *sf.* Her şeyi işiten ve duyan (Allah).

s. 1b/02, 12a/05, 18b/13, 18b/13, 19a/06, 32b/06

sen *zm.* Sen (2. teklik şahıs).

s.+din 34b/12

sened <Ar. *a.* Senet, veika, tapu, dayanılacak belge.

s.+ül+(senedü'l-'ārifīn) 30b/03

ser <Far. *a.* Baş.

s.+(gözi) 9b/09

ser-efrāz <Far. *sf.* Başı dik, alnı açık.

s. 6b/05

s.+(olmaḳ) 33b/05

ser-gerdān <Far. *sf.* Başı dönmüş, şaşkın, hayran, sersem.

s. 7a/14

ser-sebz <Far. *sf.* Yemyeşil; taze.

s. 35b/03

Serī Saḳaṭī *k.a.* Ünlü evliyalardan (öl. Bağdat: 867?).

S.+din 5b/09

serīr <Ar. *a.* Taht.

s.+i+(sulṭān-ı serīr-i hidāyet) 32a/14

server <Far. *sf.* Başkan, baş, efendi.

s.+(server ü sālār-ı evliyā ve aṣfiyā) 6a/01

s.+i+(ḥażret-i server-i enbiyā) 2a/12

s.+i+(ḥażret-i server-i evliyā) 25a/08, 30b/03

s.+i+(server-i aṣfiyā) 32a/14

s.+i+(server-i kainat) 34b/09

s.+ül+(ḥażret-i serverü'l-enbiyā) 32b/04

sevḳ <Ar. *a.* Sevketme, sürme.

s.+ı(1) 8a/13

seyyāl <Ar. *sf.* Akar, akıcı.

s.+(cism-i seyyāl) 25a/12

seyyid <Ar. *sf.* Efendi.

s. 5a/12

s.+i+(ḥażret-i seyyid-i beşer) 43a/13

s.+i+(seyyid-i her dü serā) 25a/08

s.+i+(seyyid-i vaṣīyyīn) 2b/01

s.+iñ 5a/11, 5a/12

s.+ül+(ḥażret-i seyyid'ül-mürşidīn) 5a/01

s.+ül+(ḥażret-i seyyidü'l-vaṣīyyīn) 37a/03

s.+ül+(seyyidü'l-'ārifīn) 5a/01

s.+ül+(seyyidü'l-muḥaḳḳiḳīn) 4b/13

s.+ül+(seyyidü'l-mürselīn) 34b/04

s.+ül+(seyyidü'l-müvaḥḥidīn) 30b/03

s.+ül+(seyyidü'l-vaṣīyyīn) 4b/08, 37b/02

s.+üt+(seyyidü'ṭ-ṭāyife) 5b/08

Seyyid Cemāleddīn *k.a.* Şeyh Seyyid Muhammed Cemâleddîn Tebrîzî, Şeyh Zâhid Geylânî'nin piri.

S.+dür 5a/10

sezāvār <Far. *sf.* Uygun, lâyık, yakışır.

s.+dur 34a/13

s.+ı(1)dur 19a/12

sėv- *f.* Sevmek.

s.-erüz 3b/11

ṣıfāt <Ar. ('ṣıfat'ın çoğulu) *a.* Sıfatlar.

ṣ. 13a/10, 20a/04, 26b/08, 33a/12

ṣ.+(cemī'-i ṣıfāt) 28b/09

ṣ.+(esmā'-i ṣıfāt) 32b/05

ṣ.+(ṣıfāt adı) 30b/14

ṣ.+da 19b/09, 19b/10

ṣ.+dın 26b/07, 26b/12, 27a/13, 27b/02

ṣ.+dın+(ġayr-ı ṣıfāt) 27a/14

ṣ.+ı(1) 20a/03

ṣ.+ı+(ṣıfāt-ı zāyid) 19b/10

ṣ.+ıla 26b/11

ṣ.+ına 42b/10

ṣ.+ında 1b/08, 1b/09, 22b/01

ṣ.+ını 20a/08

ṣ.+ın̂g 26b/10

ṣıfat <Ar. *a.* Sıfat.

ṣ. 22a/05, 26b/12, 26b/13, 27a/01, 28b/04, 29b/05, 29b/06

ṣ.+(esmā'-i ṣıfat) 31a/07

ṣ.+dın 31b/10

ṣ.+dur 26b/14

ṣ.+ı(1) 31a/05, 34b/07

ṣ.+ı+(ṣıfat-ı zāyid) 27a/01

ṣ.+ının̂g 33b/02

ṣ.+ıylan 31b/09

ṣ.+ıynan̂g 31a/06

ṣ.+īdür 28b/04

ṣıfatluḳ <Ar-Tür. *a.* Sıfatlık, sıfat olma durumu.

ṣ. 26b/08

ṣıfatsız <Ar-Tür. *zf.* Sıfatı yokken.

ṣ. 31b/12

ṣıfātu'llāh <Ar. *a.tam.* Allah'ın sıfatları.

ṣ. 42b/09

ṣıḥḥat <Ar. *a.* Sağlık.

ṣ.+ı+(ṣıḥḥat-ı ḥaḳīḳī) 7a/03

ṣ.+ı+(ṣıḥḥat-ı mizāc) 6a/13, 6b/14

sıḳ- *f.* Sığmak.

s.-maz 14b/09

ṣırāṭ <Ar. *a.* Geniş yol.

ṣ.+ı+(ṣırāṭ-ı müstaḳīm) 9b/03

ṣ.+ul+(ṣırāṭu'l-ḳavīm) 5a/07

ṣırāṭu'l-müstaḳīm <Ar. *sf.tam.* Doğru yol.

ṣ.+(eddā'i ile'ṣ-ṣırāṭu'l-müstaḳīm) 5a/02, 7a/07

s.+de 7a/03

s.+din 7a/04, 7a/13

sır(r) <Ar. *a.* Sır, gizem.

s.+(gözi) 9b/08

s.+ul+(sırru'l-'ārifīn) 5b/04

s̱iḳl~siḳal <Ar. *a.* Ağırlık.

s̱. 35b/11

silk <Ar. *a.* Yol.

s.+inde 28a/02

silsile <Ar. *a.* Silsile, ard arda gelen tarikat pirleri zinciri.

s.+nin̂g 4b/06, 31a/13

s.+sinin͡g 20a/02

s.+yi+(silsile-yi necībe-yi kirām) 4b/11

sipās <Far. *a.* Şükretme, dua etme.

s.+(şükr ü sipās) 1b/01, 2a/11

sīrāb <Far. *sf.* Suya kanmış, tok.

s.+(ėtmek) 33b/03

sirāc <Ar. *a.* Işık, kandil.

s.+ül+(sirācü'l-aṣfiyā) 36b/01

s.+ül+(sirācü'l-müvaḥḥidīn) 37a/07

s.+ül+(sirācü'l-mürşidīn) 2b/10

sitāyiş <Far. *a.* Övgü, methetme.

s. 1b/01

siz *zm.* Siz (2. çokluk şahıs).

s. 7b/03, 14b/12, 15a/04, 16b/11, 28a/13, 29b/08, 31b/06, 32b/13, 37b/11, 39a/09

s.+de 23b/07

s.+e 7b/05, 7b/14

s.+i(2) 4a/09, 8a/02

s.+in͡g 30a/13

s.+ler 17b/06

s.+lerdin 27b/13

son͡gra *zf.* Sonra.

ṣ. 3a/11, 3a/13, 3a/14, 3b/01, 3b/02, 3b/03, 3b/04, 3b/05, 3b/06, 3b/07, 3b/09, 4a/11, 4b/04, 4b/12, 4b/14, 5a/01, 24b/01, 24b/10, 25a/07, 27b/03, 30b/02, 31b/06, 34a/01, 37a/06, 38a/03, 38b/07, 41a/06, 41a/08, 41b/02, 41b/03, 41b/10, 41b/12, 43a/07, 43b/13, 44a/11, 44a/12, 44a/14, 44b/06, 45a/13, 45a/14, 46a/03

ṣ.+dur 26a/13

ṣ.+kı 41b/03

son͡graluḳ *a.* Sonralık, ba'diyet.

s.+ı(1) 1b/06

sor- *f.* Sormak.

s.-alar 42b/14

s.-aruḳ 21a/06

s.-dılar 17b/13, 19a/07

s.-dum 32b/10

soruş- *f.* Birine sormak, birlikte sormak.

s.-dılar 14a/12, 14b/12, 16a/04, 16a/12

s.-dun͡guz 30a/12

sönmek *f.* Sönmek.

s.+i(1)+(sönmegi) 9b/07

söyle- *f.* Söylemek.

s.-di 15b/14, 16a/11, 18a/14, 25b/10, 27b/03, 29a/07, 29a/14, 30b/01, 32a/09, 32b/05, 37a/06, 37b/04

s.-di+(cevab) 37b/13

s.-diler 15b/07, 15b/14, 16a/05, 16a/07, 16a/13, 16b/03, 16b/04, 16b/11, 17a/08, 17b/07, 17b/09, 17b/10, 18a/02, 18a/02, 18b/06, 18b/07, 18b/10, 18b/14, 19a/09, 19b/05, 19b/08, 19b/12, 23a/03, 23a/05, 23a/14, 23b/05, 24a/04, 24b/01, 24b/06, 24b/10, 25a/10, 25b/05, 28a/07, 28a/13, 28b/06, 28b/12, 28b/14, 29a/04, 29a/06, 29a/10, 29b/08, 30a/09

s.-duḳ 23b/02

s.-düm 32a/11, 32b/02, 32b/06

s.-düñgüz 16b/11, 37b/06

s.-ler 30a/11

söylemek Söylemek.

s. 26a/08

söyleş- *f.* Söyleşmek, birbiriyle konuşmak.

s.-üller 35a/09

s.-ürler 39b/07

söz *a.* Söz, kelam.

s. 13a/04

s.+den 14b/09

s.+i(1) 43a/08, 43a/08

s.+i(2) 16a/11

s.+ler 45a/07

s.+lerdin 28b/09, 45a/12

s.+leri 22b/07

su *a.* Su.

s. 21b/01, 22b/03, 22b/05, 25a/12, 25a/12, 25a/14, 25b/01

s.+lar 35b/02

su’āl <Ar. *a.* Soru.

s. 19b/13, 28b/13

s.+(ėylemek) 16b/14

s.+(ėtmek) 12a/10, 12b/03, 12b/08, 12b/13, 13a/01, 14a/10, 14b/01, 14b/06, 15a/04, 15a/07, 15b/13, 16a/03, 16a/10, 16b/01, 16b/07, 17a/05, 17b/01, 17b/03, 17b/14, 18a/06, 18a/13, 18b/05, 18b/08, 18b/13, 19a/06, 19a/09, 19a/13, 19b/11, 19b/14, 20a/07, 20b/03, 20b/11, 21a/05, 25b/02, 25b/09, 28b/10, 29a/14, 29b/05, 30b/02, 30b/14, 31a/12, 32a/02, 32a/08, 36a/01, 36a/03, 36a/09, 36b/13, 37a/12, 37b/04, 37b/05, 37b/09, 37b/11, 39a/08, 39b/06, 41a/10

s.+ı(2)+(ėtmek) 15a/01, 19b/02

ṣubḥ <Ar. *a.* Sabah.

ṣ. 10b/03

suḳm~seḳam <Ar. *a.* İllet, hastalık.

s. 35b/11

sulṭān <Ar. *a.* Sultan.

s.+ı(1) 29a/14

s.+ı+(sulṭān-ı serīr-i hidāyet) 32a/14

s.+ül+(ḥażret-i sulṭānü'l 'ārifīn) 35a/13, 39a/13

s.+ül+(ḥażret-i sulṭānü'l- aṣfiyā) 25a/01

s.+ül+(ḥażret-i sulṭānü'l-evliyā) 5a/05, 8b/14, 9b/07, 14a/01, 14a/06, 17b/03, 19b/02, 31b/01, 37a/11

s.+ül+(sulṭānü'l-aṣfiyā) 16a/11, 27b/08

s.+ül+(sulṭānü'l-evliyā) 4b/13

s.+ül+(sulṭānü'l-muḥaḳḳiḳīn) 4b/09, 6a/03

s.+ül+(sulṭānü'l-mükāşifīn) 5b/04

Sulṭān Burhāneddīn *k.a.* Sultan Burhâneddin Geylânî, müellifin babası. → **Şeyḫ Burhāneddīn.**

s. 12a/11, 14b/12, 20b/04, 35b/12

s.+din 12a/10, 39a/09

Sulṭān Maḥmūd bin Sulṭān Burhāneddīn bin Şeyḫ Cemāleddīn bin Ḳuṭbu'l-evliyā' Şeyḫ Zāhid *k.a.* Kitabın müellifi, Şeyh Zâhid Geylânî'nin oğlan torunu (14.~15. y.y.).

S. 02b/07

Sulṭān Şeyḫ Ṣafiyeddīn *k.a.* → **Şeyḫ Safiyeddīn**.

S. 16b/09, 18a/09

S.+din 27b/07

Sulṭān Şeyh Zāhid *k.a.* → **Şeyḫ Zāhid**.

S. 36b/07

ṣūret <Ar. *a.* Görünüş, biçim, kılık.

ṣ. 3a/03, 8a/08, 8a/10, 22b/07, 40b/09

ṣ.+din 14b/02, 14b/03

ṣ.+dür 14b/02, 16a/03, 21a/07

ṣ.+e 34a/10

ṣ.+i 14b/03, 14b/03

ṣ.+i(1) 17b/07, 17b/08, 26a/13, 27b/01, 45a/03

ṣ.+īdür 34a/10

ṣūrī <Ar. ('ṣūret'e mennsup) *sf.* Görünüşe ait, dışsal.

ṣ. 11a/12

ṣ.+(keşf-i ṣūrī) 11a/13

ṣ.+(melāhī-yi ṣūrī ve ma'nevī) 9a/06

sūsmār <Far. *a.* Kertenkele.

s. 43b/01

susuz *sf.* Susuz, susamış.

s. 33b/02

ṣu'ūd <Ar. *a.* Yükselme, yukarı çıkma (karşıtı: nüzūl).

ṣ. 24a/02

ṣuver <Ar. ('ṣūret'in çoğulu) *a.* Suretler.

ṣ. 35a/02

ṣ.+leriniñ 38b/06

sübülu'llāh <Ar. (sübül: 'sebīl'in çoğulu) *a.tam.* Allah'ın yolları.

s. 45b/06

süḥre <Ar. *a.* İlk sabah, seher vaktinin evveli.

s.+yi+(süḥre-yi irşād) 5a/08

s̱üls̱e <Ar. ('s̱üls̱'ün dişili) *sf.* Üç, üçlü.

s.+niñ+(ḫulefā'-i s̱üls̱e) 4b/05

sünen <Ar. ('sünnet'in çoğulu) *a.* Sünnetler, gelenekler.

s. 9a/07

sürme *a.* Sürme, kirpik diplerine sürülen siyah boya.

s.+sindin 9b/11

s.+yi+(sürme-yi dide-yi baṣīret) 27b/12

sürūr <Ar. *a.* Sevinç, neşeli olma.

s. 36b/13

s.+dur 33b/08

Ş

şād <Far. *sf.* Sevinçli, şen.

ş. 7b/13

şāfī <Ar. *sf.* Yeter görünen, kifâyet eden.

ş. 42b/14

şāh <Far. *a.* Şah.

ş.+ı+(ḥażret-i şāh-ı velāyet) 32a/14

şāhid <Ar. *sf.* Tanık.

ş.+dür 23a/01

ş.+dürler 45b/05

şaḳ(ḳ) <Ar. *a.* Yarma.

ş.+ı+(şaḳḳ-ı ḳamer) 43b/01

şaḳḳa <Ar. *sf.* Eziyetli, meşakkat dolu, güç.

ş.+(a'māl-ı şaḳḳa) 6a/14

şāmil <Ar. *sf.* Kapsayan, içeren.

ş.+(burhān-ı şāmil) 27b/06

ş.+dür 2b/12, 27b/02

şan <Ar. ‘غَأى’ *a.* Şan, şeref.

ş.+ında 29a/04

şarṭ <Ar. *a.* Şart.

ş.+ıdur 29a/08

şāyed <Far. *zf.* Belki.

ş. 19b/09

şāyi‘ <Ar. *sf.* Duyulmuş, yaygın.

ş.+dür 43b/04

şebaḥ <Ar. *a.* Karaltı, cüsse.

ş.+ı 27b/01

ş.+ı(1) 26a/13

şebāhet <Ar. *a.* Benzerlik.

ş.+din 2a/03

şebīh <Ar. *sf.* Benzer.

ş. 29b/04

ş.+(olmaḳ) 43a/10

ş.+dür 28a/09

ş.+i(1) 28a/08

şefḳat <Ar. *a.* Şefkat, acıyış.

ş.+ı(1) 33a/14, 40b/13

ş.+ılan+(nihāyet-i şefḳat) 33b/02

ş.+ı(1)ylan 9b/04

şehādet <Ar. *a.* Tanıklık.

ş.+i(1) 43b/02

ş.+i(1)dür 45a/12

şehevī <Ar. *sf.* Şehvetle ilgili.

ş.+(ġayāt-ı ġażābī ve şehevī) 8a/14

ş.+(ḳuvve-yi şehevī) 11a/03

şehsüvār <Far. *sf.* Usta binici.

ş.+lar 27b/11

şehvānī <Ar. *sf.* Şehvetle ilgili.

ş.+(ḳuvvet-i şehvānī ve gażabī) 8a/11

şehvet <Ar. *a.* Şehvet.

ş. 9a/03

ş.+e+(meṭālib-i şehvet) 8a/12

ş.+i(2) 11a/04

şek(k) <Ar. *a.* Kuşku.

ş. 7a/02, 22a/01, 31b/02, 34b/03, 45b/13

ş.+(olunmaḳ) 28b/01

ş.+ī 28a/05

şems <Ar. *a.* Güneş.

ş.+i+(şems-i felek-i hidāyet) 2b/01

şer(r) <Ar. *a.* Şer.

ş.+indin 9a/08

şerāfet <Ar. *a.* Şereflilik.

ş. 8a/10

ş.+inde 38b/08

şeref <Ar. *sf.* Şeref, onur.

ş. 8b/10

şerī'at <Ar. *a.* Şeriat.

ş.+ı+(muḳavvim-i 'urve-yi vüs̱ḳā-yı şerī'at-ı nebevī) 6a/

ş.+ı+(şerī'at-ı ġarra) 9a/04

ş.+ı+(şerī'at-ı Muṣṭafavī) 38a/11

ş.+ı+(şerī'at-ı muṭahhare) 9a/05, 9b/10

ş.+ınıñg 6b/06

ş.+īdur 3a/08

ş.+umuz 3a/08

şerīf <Ar. *sf.* Şerefli, onurlu.

ş. 8b/05, 8b/08

ş.+('ālem-i şerīf) 38a/10

ş.+(ẕāt-ı şerīf) 15b/05, 17a/12, 21a/01, 21a/04, 29a/12

ş.+de+('ālem-i şerīf) 35a/07, 38a/06

ş.+de+(menzil-i şerīf) 44a/05

ş.+de+(ẕāt-ı şerif) 16a/14, 16b/05, 25b/12, 26b/13, 28a/09

ş.+din+(ẕāt-ı şerīf) 17a/05, 24b/09, 30a/02, 32a/13

ş.+dür 8b/03, 8b/10

ş.+dür+(ẕāt-ı şerīf) 20b/01

ş.+e+(ẕāt-ı şerīf) 15b/04, 19a/12, 20a/03, 27a/05

ş.+edür+(ẕāt-ı şerīf) 20b/03

ş.+i(2) 38b/07

ş.+i(2)+(cevher-i şerīf) 8b/13

ş.+īdür+(ẕāt-ı şerīf) 31b/03

ş.+i+(ẕāt-ı şerīf) 16a/07, 16a/10, 22a/14, 26b/07

ş.+i+(ẕāt-ı şerīf-i feyyāż) 30a/07

ş.+i+(ẕāt-ı şerīf-i muḳaddes) 11b/08

ş.+i+(ẕāt-ı şerīf-i müte'āl) 41b/04

ş.+i+(ẕāt-ı şerīf-i müte'ālī) 16a/13

ş.+ilen+(ẕāt-ı şerīf) 19b/05

ş.+inde+(kelām-ı şerīf) 17a/03

ş.+ine+(ẕāt-ı şerīf) 20a/05

ş.+iyle+(ẕāt-ı şerīf) 18b/14, 19a/05, 19a/05

ş.+iylen+(ẕāt-ı mübarek-i şerīf) 1b/02

ş.+raḳ 8a/01

şerife <Ar. ('şerīf'in dişili) → **şerīf**.

ş.+(āye-yi şerīfe) 44b/02

şerīk <Ar. *sf.* Ortak.

ş. 18b/12, 23b/01, 28a/09, 29b/04

ş.+(nefy-i şerīk) 28a/01

ş.+dürler 8a/09

ş.+i(1) 2a/02, 15b/10, 26a/01, 27b/01, 28a/08

şevḳ <Ar. Şevk.

ş.+i(1) 30a/13

ş.+i+(şevḳ-i mülāzemet) 27b/14

ş.+idin 7b/12

ş.+ümüz 30a/14

şey’ <Ar. ‘غَیء’ *a.* Şey, nesne. ↔ **zad**.

ş. 8a/10, 19b/13, 24b/04, 26b/02, 34a/04, 35a/08, 37a/06, 38b/01, 41a/05, 41a/14

ş.+de 14a/12

ş.+din 14b/06, 37b/08

ş.+dür 14a/14, 30a/09

ş.+e 14a/12, 14a/14, 20b/14, 26b/02, 38b/01

ş.+i(2) 20b/14

ş.+i+(şey-i ẕı-es̱er ve ‘alāmet) 10b/02

ş.+ler 35a/09

ş.+niñ 12a/02

şeysiz <Ar-Tür. *zf.* Şey olmadan.

24b/03, 24b/04

şeyḫ <Ar. *a.* Şeyh.

ş. 5b/02, 5b/05, 5b/06, 5b/09, 5b/10, 5b/11, 5b/13, 13a/12, 13a/14, 14b/02, 14b/04, 14b/08, 15a/01, 15a/05, 15a/08, 15b/09, 15b/14, 16a/03, 16a/11, 16a/12, 16b/03, 16b/04, 17a/06, 17b/07, 17b/11, 17b/14, 18a/14, 18b/07, 19a/02, 19a/07, 19b/01, 19b/13, 20a/02, 21a/11, 23a/14, 23b/07, 23b/10, 24a/11, 24b/01, 24b/11, 25a/12, 25b/02, 25b/10, 27b/06, 28a/07, 28a/10, 28b/13, 28b/14, 29a/07, 31b/02

ş.+(ḥażret-i şeyḫ) 5a/11, 15a/02, 16b/11, 19a/09

ş.+i+(ḥażret-i şeyḫ-i kāmil) 27b/06

ş.+i+(şeyḫ-i büzürgvār) 27b/09

ş.+i+(şeyḫ-i kāmil) 27b/07

ş.+iñ+(ḥażret-i şeyḫ) 5a/09

ş.+ul+(ḥażret-i şeyḫu’l-‘ārifīn) 18a/08, 35b/05

ş.+ul+(şeyḫu’l-‘ārifīn) 20b/06

ş.+(şeyḫu’l-meşāyiḫ) 5a/08

ş.+ul+(şeyḫu’l-mürşidīn) 15a/07

ş.+ut+(şeyḫu’ṭ-ṭāyife) 5b/14

Şeyḫ Aḥmed Esved Dīneverī *k.a.* Ünlü mutasavvıfladan (öl. 978).

Ş.+din 5b/06

Şeyẖ Burhāneddīn *k.a.* → **Sulṭān Burhāneddīn.**

Ş. 2b/11, 5a/03, 41a/11

Şeyh Cemāleddīn *k.a.* → Şeyh Zâhid Geylânî'nin oğlu.

Ş. 2b/09, 5a/11, 14b/08

Şeyẖ Cemāleddīn 'Alī *k.a.* → **Şeyh Cemāleddīn.**

Ş. 35b/06

Ş.+din 20b/05

Şeyẖ Cemāleddin bin Zāhid *k.a.* → **Şeyh Cemāleddīn.**

Ş. 5a/04

Şeyẖ Dāvūd eṭ-Ṭā'i *k.a.* İlk mutasavvıflardan (öl. 781).

Ş.+din 5b/12

Şeyẖ Ebū Necīb es-Sühreverdī *k.a.* Gazali'nin müritlerinden ünlü bir mutasavvıf (1097-1168).

Ş.+din 5b/02

Şeyẖ Ḥabīb *k.a.* Habib-i Acemî, tasavvufun eski şeyhlerinden, Hasan Basrî'nin müridi ve Davud Tâ'î ise onun müridi idi (öl. 120/738).

Ş.+din 5b/13

Şeyẖ İbrāhīm Zāhid *k.a.* → **Şeyẖ Zāhid.**

Ş. 4b/10

Ş.+ing̃ 5a/08

Şeyẖ Memşād ed-Dīneverī *k.a.* Büyük mutasavvıflardan (öl. 299/912).

Ş.+din 5b/07

Şeyẖ Rükneddīn Sücāsī *k.a.* 13. y.y. sufi şeyhlerinden.

ş.+din 5a/14

Şeyẖ Ṣadreddīn *k.a.* Şeyh Sadreddin Musa, Şeyh Safiyeddin'in oğlu ve halifesi (öl. 1391).

Ş. 2b/10, 5a/01

Ş.+din 15a/01, 15a/07, 27b/05

Şeyh Ṣadreddīn eṣ-Ṣafevī *k.a.* → **Şeyh Ṣadreddīn.**

ş. 36b/01

ş.+din 19a/08

Şeyẖ Ṣafiyeddīn *k.a.* Safevî tarikatının kurucusu ve Şeyh Zâhid Geylanî'nin damadı ve halifesi (1252-1334).

ş. 5a/05, 9b/07, 14a/07, 17b/04, 29a/07, 35a/13

ş.+din 37a/11

Şeyẖ Ṣafiyeddīn İsḥāḳ *k.a.* → **Şeyẖ Ṣafiyeddīn.**

Ş.+dur 4b/14

Şeyẖ Sulṭān Burhāneddīn *k.a.* → **Sulṭān Burhāneddīn.**

Ş. 13b/04, 14a/13

Şeyẖ Şehābeddīn Maḥmūd Tebrīzī *k.a.* Şeyh Zahid'den önce gelen şeyhlerden (702/1302).

Ş.+din 5a/13

Şeyẖ Zāhid *k.a.* Tâceddin İbrahim (Şeyh Zahid Geylânî), Geylan doğumlu ünlü sufi (1218-1301); Şeyh Safiyeddin'in mürşidi.

Ş. 8b/14, 14a/01, 18b/01, 20b/06, 35a/06, 37a/07, 39a/13, 41a/03

Ş.+din 19b/03, 27b/08

Ş+(Şeyẖ Zāhid Ḥażretleri) 25a/02

Şeyẖzāde Melik Ṭayfūr *k.a.* Müellifin oğlu.

Ş. 2b/06

şey'iyyet <Ar. *a.* Nesnelik, şey olma durumu.

ş. 1b/05, 30a/09, 30a/10

şeyṭān <Ar. *a.* Şeytan.

ş.+ı+(şeyṭān-ı recīm) 9a/08

Şī'a <Ar. *öz.a.* Şii, Hz. Ali ve evlatlarını izleyenler.

Ş. 2b/04

şiddet <Ar. *a.* Şiddet, sertlik.

ş. 19b/10

şifā <Ar. 'شفاء' *a.* Şifa, iyileşme.

ş. 6a/12

şinevā <Far. *sf.* Duyan, işiten.

ş.+dur 36a/03

şīrīnī <Far. *a.* Tatlı (yiyecekler).

ş.+ler 11a/04

şirk <Ar. *a.* Şirk, Allah'a ortak koşmak.

ş. 25b/10

ş.+dür 19a/03

şirket <Ar. *a.* Ortaklık, ortak koşma.

ş. 37b/08

ş.+('adem-i şirket) 28b/08

ş.+din 29a/05

ş.+i(1) 20a/06

şīve <Far. *a.* Tarz, üslup.

ş.+si 6a/06

şol *sf.* Şu.

ş. 23a/11, 43b/05

şu'ūrlu <Ar-Tür. *sf.* Bilinçli.

ş.+durlar 35a/08

şübühāt <Ar. ('şübhe'nin çoğulu) *a.* Şüpheler, ikircimler.

ş.+dın 3a/01

şübhe <Ar. *a.* Şüphe, kuşku, ikircim.

ş. 7a/02

şükr <Ar. *a.* Şükretme.

ş.+(şükr ü sipās) 1b/01, 2a/11

şükūk <Ar. (‘şekk’in çoğulu) *a.* Şüpheler.

ş. 3a/01

T, Ṭ

tā <Far. *e.* +a kadar, oluncaya dek.

t. 13a/04, 28a/02, 41b/12, 45a/14

tā <Far. *zf.* Diye, olmak için.

t. 6a/13, 11a/10

ta‘alluḳ <Ar. *a.* Bağlılık, ilişkinlik, ait olma.

t.+ları 39a/14

t.+da 42a/13

ta‘aṣṣub <Ar. *a.* Körü körüne bağlılık.

t.+dın 4a/08

ṭā‘at <Ar. *a.* İbadet, itaat etme.

ṭ.+ıdur 46a/01

ṭ.+ları 46a/01

ṭabaḳa <Ar. *a.* Sınıf, topluluk.

ṭ.+durlar 21b/09

ṭabī‘at <Ar. *a.* Doğa.

ṭ. 21a/06, 21a/07, 42b/06

ṭ.+ındın 22a/09

ṭabīb <Ar. *a.* Doktor.

ṭ. 6b/13

ṭ.+i+(ṭabīb-i ḥāẕıḳ) 6a/11

Tābi‘īn <Ar. (‘tābi‘ī’nin çoğulu) *öz.a.* Hz. Muhammed sağ iken görmüş olan mü'minlerle (Ashab’la) görüşmüş ve onlardan ders almış olan sâlih müslümanlar.

t.+(evliyā’-i tābi‘īn) 27b/11

t.+(züdetü’l-evliyā’e’t-tābi‘īn) 4b/09

ta‘bīr <Ar. *a.* Yorum.

t.+(ėtmek) 31b/12

t.+i(1) 25b/01

tāc <Far. *a.* Taç.

t.+ül+(ḥażret-i tācü’l-mille ve’d-dīn) 36b/07

t.+ül+(tācü’l-evliyā) 5b/01

t.+ül+(tācü’l-mille ve’d-dīn) 4b/10

ta‘cīl <Ar. *a.* Acele ettirme, hızlandırma.

t.+(ėtmek) 26a/03

taġyīr <Ar. *a.* Değişme, başkalaşma.

t. 14b/09

t.+(ėtmaḳ) 27a/12

t.+ler+(ėtmek) 44b/12

taḥayyür <Ar. *a.* Şaşakalma, şaşırma, hayran olma, hayret etme.

t. 13a/05, 32a/08

ṭāhir <Ar. *sf.* Temiz, arınmış, pâk.

ṭ.+(ėtmek) 45b/09

ṭāhirīn <Ar. ('ṭāhir'in çoğulu) → **ṭāhir**.

ṭ.+(eyimme-yi ṭāhirīn) 25b/11

taḥḳīḳ <Ar. *a.* Doğruluğunu araştırma.

t. 26a/06

taḥlīl <Ar. *a.* Eritme, çözümleme.

t. 40b/05

t.+e 35b/08

taḥrīk <Ar. *a.* Hareketlendirme.

t.+(ėtmek) 38b/12

tahrīr <Ar. *a.* Yazma.

t. 2b/11

taḥrīṣ <Ar. *a.* Hırslandırma.

t.+(ėtmek) 43a/05

taḥṣīl <Ar. *a.* Hâsıl etme, elde etme (bilim vs.).

t.+(ėtmek) 28a/02

t.+i(1) 6b/06, 10a/11

t.+inde 3a/01, 9a/08

t.+ine 43b/07

taḳdīr <Ar. *a.* Değerlendirme.

t.+(ėylemek) 26a/07

taḳlīd <Ar. *a.* Taklit.

t. 4a/08, 10a/12

taḳlīl <Ar. *a.* Azaltma.

t. 11a/04

taḳrīr <Ar. *a.* İyice sözlü/yazılı ifade etme, belirtme.

t. 2b/11, 18a/04, 22a/03, 31a/12

t.+din 28b/06

ṭaleb <Ar. *a.* Talep, isteme.

ṭ.+i(1)dür 19b/13

ṭālib <Ar. *sf.* Talep eden, isteyen, istekli.

ṭ. 9b/01, 10b/10, 44b/05

ṭ.+(maṭlūb-ı küll-i tālib) 30b/05

ṭ.+(olmaḳ) 44b/09

ṭ.+e 4a/06, 10b/06, 11a/14

ṭ.+i 10b/07

ṭ.+i(1) 7a/08, 44b/06, 44b/07

ṭ.+i(2) 11a/11

ṭ.+i+(ṭalib-i hevā) 3a/03

ṭ.+ler 10a/11

ṭ.+lerdin 35b/14

ṭ.+lere 4b/05

ṭ.+leri 2b/14, 3b/14, 27b/03, 38a/12

ṭ.+leriñ 30a/13

ṭālibīn <Ar. (‘ṭālib’in çoğulu) → **ṭālib.**

ṭ.+(hādīyü’ṭ-ṭālibīn) 5b/06

ṭ.+(mürşidü’ṭ-ṭālibīn fi’l-‘ālemīn) 4b/09

ta‘līm <Ar. *a.* Öğretim.

t.+(ėtmek) 39a/04, 42b/03

tāmmü’l-ḫılḳa *sf.* Tam yaratılmış.

t. 42b/12

ṭama‘ <Ar. *a.* Tamah, açgözlülük, doymazlık.

ṭ.+(ėtmek) 28a/06

ṭ.+ına 6a/12

tamām <Ar. *sf.* Tam, tamam.

t. 34a/10

t.+(ėtmek) 34a/03, 38b/07, 43b/14

t.+dın+(nur-ı tamām) 34b/01

t.+raḳdur 42b/12

tamāmiyyet <Ar. *a.* Tamamlık, tamlık.

t.+din 34b/01

tamāmluḳ <Ar-Tür. *a.* Tamamlık, tamlık.

t. 40a/13

t.+dın 34a/04, 34a/13

t.+ı(1) 15b/14

tanı- *f.* Tanımak. ↔ **tanu-.**

t.-yak 20a/08

tanımaḳ Tanımak. ↔ **tanumak.**

t. 12b/04, 12b/08, 12b/14, 17b/14

t.+lan 33b/04

tanu- *f.* Tanımak, bilmek. ↔ **tanı-.**

t.-rlar 32a/13, 32a/14, 40b/13

t.-ruḳ 13a/10

t.-yalar 42a/12

tanul- *f.* Tanınmak.

t.-dı 32a/05

t.-ur 8a/01, 9a/11, 12b/09

tanumaḳ Tanımak. ↔ **tanımak.**

t. 10b/02, 46b/05

t.+a 8b/07

t.+ı(1) 33b/06

tanut- *f.* Tanıtmak.

t.-aḳ+(tanudaḳ) 31b/14

Tañrı *öz.a.* Tanrı, Allah.

T. 8b/11, 12b/07, 12b/13, 13a/13, 13b/14, 14a/06, 14b/09, 15a/10, 17b/12, 17b/12

T.+da 13b/05, 20a/01

T.+dan 13b/03

T.+dın 19b/06

T.+dur 13b/14, 21a/06, 21a/10, 22a/13, 22b/01

T.+nı 12b/08

T.+ya 14b/11

Tan͡grı Te'ālā *öz.a.* Yüce Tanrı.

T. 8a/01, 8a/02, 12b/09, 13a/14, 18b/04, 19a/05, 24b/04, 28b/06, 29b/06, 30b/01, 36b/11, 39a/04, 41a/03, 45b/06, 46a/01

T.+da 16b/06, 19b/07, 20a/01, 20a/06, 21a/01, 25b/09

T.+dın 6b/01, 17a/01, 20b/08, 24a/14, 32b/03, 32b/03, 41b/04

T.+dur 17a/02

T.+nı 6b/01, 17a/08, 17b/02, 19a/02, 32a/13

T.+nın͡g 12b/11, 13a/04, 14a/13, 14b/10, 15b/14, 16a/06, 16b/13, 19a/08, 20a/05, 20b/11, 20b/13, 44b/10, 46a/02

T.+ya 16b/08, 31a/13, 32b/12

tan͡grı tanıyan *sf.* Allah'ı bilen, Tanrı'ya inanan.

t. 28a/05

tan͡grıluḳ *a.* Tanrılık, tanrı olma durumu.

t. 19b/03, 19b/07, 19b/08

t.+(ġayr-ı tan͡grıluk) 19b/06

t.+da 13b/03, 22a/02

tap- *f.* Bulmak.

t.-asız+(ḥayāt) 10a/12

tapul- *f.* Bulunmak, ortaya çıkmak.

t.-dı 45a/10

t.-ur 17b/02

tapun- *f.* Bulunmak, ortaya çıkmak, icat edilmek, yaratılmak.

t.-maz 41a/10

ṭaraf <Ar. *a.* Taraf, yan.

ṭ.+da 7b/01

ṭ.+ına 8a/02

ṭ.+ına+(anın͡g) 21a/01

ta'rīf <Ar. *a.* Tanımlama.

t.+i(1)+(ėtmek) 10a/11

ṭarīḳ <Ar. *a.* Yol.

ṭ.+ına 6b/07

ṭ.+len 44a/08

ṭarīḳa <Ar. ('ṭarīḳ'in dişili) → **ṭarīḳ.**

ṭ.+(hādīyü'ṭ-ṭarīḳa) 5a/03

ṭ.+sın 7a/13

ṭarīḳat <Ar. *a.* Tarikat.

ṭ. 5a/10, 33a/10, 33b/07, 34a/01

ṭ.+(ṭarīḳat ḳardaşları) 3a/06

ṭ.+el+(muẓhir-i ās̱ār-ı ṭarīḳatü'l-muṣṭafavī) 6a/02

ṭ.+ī 42b/04

ṭ.+i+(ṭarīḳat-ı murteżavī) 38a/12

taṣavvur <Ar. *a.* Zihinde şekillendirme, tasarlama.

t.+(ėtmaḳ) 17a/10

t.+(ėtmek) 17a/08, 17b/02, 23b/05, 23b/07, 23b/08, 25b/06

t.+(ḳılmaḳ) 12a/12

t.+ındın 12a/12

taṣavvurīyye <Ar. ('taṣavvur'a mensup; dişil) *sf.* Tasavvurla ilgili, tasarlamalı, tasımlanabilir.

t.+(eşyā-yı taṣavvurīyye) 40b/06

taṣdīḳ <Ar. *a.* Doğruluğunu kabul etme, doğrulama, onama.

t.+ine 43b/05

taş *a.* Taş.

t. 35a/08

ṭavīl <Ar. *sf.* Uzun.

ṭ. 13b/01, 14a/08

ṭāyife <Ar. 'طائفة' *a.* Sınıf, takım, grup.

ṭ. 7b/03, 13b/14, 21b/02, 38b/05

ṭ.+(seyyidü'ṭ-ṭāyife) 5b/08

ṭ.+(şeyẖu'ṭ-ṭāyife) 6a/01

ṭ.+din 21a/13

ṭ.+dürler 38a/13

ṭ.+i+(ṭāyife-yi mücessime) 21b/10

ṭ.+niñ 33b/11, 38a/13

ṭ.+si 22a/02

ṭ.+ye 14a/01

ṭ.+yi+(ṭāyife-yi denīyye) 23b/01

ta'yīn <Ar. *a.* Belirleme, belli etme.

t.+(ėtmek) 43a/07, 44b/09

t.+i(1) 43b/14

t.+in 45a/05

ṭayy <Ar. *a.* Geçme, katetme, aşma.

ṭ.+(ėtmek) 4a/04, 7a/08

ṭayyibe <Ar. ('ṭayyib'in dişili) *sf.* Temiz, hoş, hoş kokulu.

ṭ.+(kelime-yi ṭayyibe) 4a/14, 27b/02, 43b/04, 43b/05

tāze <Far. *sf.* Taze, yeni.

t. 15a/13

tāze-be-tāze <Far. *zf.* Taza taze, yepyeni.

t. 20b/08

te‘ālā <Ar. *sf.* Yüce, adı büyük (genelde Allah’a saygı hitabı olarak).

t. 46a/08

t.+(ḥażret-i ḥaḳ te‘ālā) 40b/13

Te‘ālā Allāh <Ar. *öz.a.* Yüce Tanrı.

T. 26b/09, 29a/06

tebāyün <Ar. *a.* İki şey arasında uyuşmazlık, başkalık, aykırılık.

t. 29a/09

teblīġ <Ar. *a.* Bildirme, propaganda.

t.+in+(ėtmek) 43b/14

Tebrīz *y.a.* Azerbaycan’ın tarihi başkenti.

t. 5a/06

tecellī <Ar. *a.* Belirgin olma, görk kazanma.

t.+sininĝ 34b/02

tecerrüd <Ar. *a.* Soyutlanma.

t. 18b/01, 18b/02, 41a/07

t.+dür 18b/03

t.+e 18b/04

t.+i(1) 41a/05

t.+i+(tecerrüd-i muṭlaḳ) 18b/04

t.+inden 18a/14

tecziye <Ar. *a.* Çözülme, parçalanma.

t. 1b/09

tedbīr <Ar. *a.* Tedbir, önlem.

t. 15b/14

t.+i(1) 39a/02, 39a/07

t.+i(1)+(ėtmek) 40b/11

t.+ine 39a/03

tefaḥḥuṣ <Ar. *a.* İç yüzünü dikkatle araştırma.

t. 4a/08

tefāvüt <Ar. *a.* Uygunsuzluk, farklılık.

t. 31b/08

t.+leri 36b/12

t.+i(1) 32a/09

tefażżul <Ar. *a.* Bağışlama, iyilik.

t. 33b/01

t.+(ėtmek) 15b/10, 35b/14

tefekkür <Ar. *a.* Düşünme.

t.+(ėtmek) 32a/08

tefrīṭ <Ar. *a.* Gerektiğinden daha düşük, normalden az (karşıtı: ifrāṭ).

t. 11a/05

teḫallüf <Ar. *a.* Uygunsuzluk, aykırılık.

t.+(ėtmek) 45b/13

te’ḫīr <Ar. *a.* Geciktirme, erteleme.

t. 6a/08

tehlīl <Ar. *a.* “Lā ilāhe…” sözünü tekrarlamak.

t.+ine 35a/10, 38a/14

tehniyet <Ar. *a.* Kutlamak.

t.+(ėtmek) 44b/04

tek *e.* Gibi. ↔ **dėk**.

t. 4b/12, 25b/04

tekebbür <Ar. *a.* Büyüklenme, kibirlenme.

t.+(ėtmek) 43b/11

tekellüm <Ar. *a.* Konuşma, söz etme.

t.+(ėtmek) 36a/05

tekes̱s̱ür <Ar. *a.* Çoğalma.

t.+din 1b/10

t.+i(1) 26b/04

t.+ilen 26b/08

teks̱īr <Ar. *a.* Çoğaltma.

t.+(ėden) 11b/09

te’līf <Ar. *a.* Çeşitli şeyleri birleştirip karıştırma, yoğurma.

t. 40b/05

telḳīn <Ar. *a.* Telkin, zihinde yer ettirme.

t. 5a/06

telvīn <Ar. *a.* Renk verme, boyama.

t. 36b/09

temās(s) <Ar. *a.* Birbirine değme.

t. 2a/04

temkīn <Ar. *a.* Ölçülülük, ağırbaşlılık.

t. 36b/09

tenāvül <Ar. *a.* Yemek yeme.

t.+(ėtmek) 35b/05, 35b/07

t.+idin 35b/10

tenezzül <Ar. *a.* İnme, düşme.

t.+(ėtmek) 14b/07

terbiyet <Ar. *a.* Eğitim, eğitme.

t.+(ėtmek) 38b/12, 39a/04

t.+ine 39a/04

tercümān <Ar. *a.* Tercüman, çeviren.

t.+ür+(tercümānü’r-rümūz) 5b/11

terġīb <Ar. *a.* Özendirme, isteklendirme.

t.+(ėtmek) 43b/07

terk <Ar. *a.* Bırakma, terketme.

t.+(ėtmek) 7b/10, 11a/04

t.+i(1) 11a/09

t.+i(1)dür 11a/10

t.+ine 6a/13

terkīb <Ar. *a.* Birleştirme.

t. 11b/08, 12b/03, 24b/14, 31a/06, 40b/05

t.+(ėden) 11b/09

t.+(ėtmek) 14a/09

t.+(olmaḳ) 22a/07

t.+dür 13a/08

t.+i(1) 25b/12

t.+i(2) 25a/01

t.+in+(ėtmek) 22b/09

t.+lerde 41b/12

tertīb <Ar. *a.* Düzene koyma, sıralama.

t. 39b/13, 41b/03

t.+inde+(muḫālif-i nizām ve tertīb) 12a/01

t.+indin 11b/14, 23a/11

t.+ini 34a/01

t.+len 19a/11

tesbīḥ <Ar. *a.* "Sübhānallāh" deme.

t. 35a/10, 38a/14

t.+(ėtmek) 39b/07

te'ṡīr <Ar. *a.* Etki, etkileme.

t.+indin 21b/08

teşbīh <Ar. *a.* Benzetme.

t.+din 29a/05

t.+dür 28b/10

teşvīş <Ar. *a.* Karıştırma, bulandırma.

t.+ine 45a/09

tevānā'ī <Far. *a.* Becerik, yapabilirik.

t. 18a/02

tevātür <Ar. *a.* Ardışıklık.

t. 43a/13

teveccüh <Ar. *a.* Yönelme.

t.+(ėtmek) 8b/03, 8b/09

t.+i 38a/13

t.+iniñ 9b/11

t.+len 11a/14

tevehhüm <Ar. *a.* Kurgu korkuya kapılmak.

t. 17b/11

t.+(ėtmek) 28a/13

t.+(olunaḳ) 17a/12

t.+ī 17b/10

t.+īdür 17a/12

tevḥīd <Ar. *a.* Birleme, birliğe inanma.

t. 28a/01, 29b/08

t.+din+(muḳtedā-yı ehl-i īmān ve tevḥīd) 3a/09

te'vīl <Ar. *a.* Döndürmek ve incelemek.

t.+(ėtmek) 44b/13

te'yīd <Ar. *a.* Doğrulama.

t. 13a/04

t.+lerindindür 13a/04

teẕellül <Ar. *a.* Aşağılanma, alçalma.

t.+ilen 30a/14

tėk *e.* (+A) dek, kadar, ilâ. (Krş. **dėk/tek** 'gibi').

t. 44a/14, 44b/01

tışarı *a.* Dışarı. ↔ **tışaru.**

t. 13b/03, 13b/10, 22a/07

tışaru *a.* Dışarı. ↔ **tışarı.**

t. 13b/09

t.+dur 28b/12

til *a.* Dil. ↔ **dil.**

t. 39b/03, 39b/08

t.+i(1) 34a/11, 36b/11, 39b/08

t.+len 20a/12

tiri *sf.* Diri. ↔ **dirü**, **tirig**.

t. 12a/04, 30a/05, 35a/07, 40b/09

tirig *sf.* Diri. → **tiri~dirü**.

t. 35b/03

t.+īdür 20a/10, 26a/01

tiriglik *a.* Dirilik. ↔ **tirigluḳ~tiriglük**.

t.+(bağışlamaḳ) 25a/10

t.+(ėtmek) 36b/03

t.+(vėrmek) 22b/09

tirigluḳ *a.* Dirilik. ↔ **tiriglik~tiriglük**.

t.+ları 14b/05

tiriglük *a.* Dirilik. ↔ **tiriglik~tirigluḳ**.

t.+i(1)+(tiriglügi) 30a/07

tirilmaḳ Dirilmek.

t. 30b/02

tirilt- *f.* Diriltmek, can vermek.

t.-en+(tirilden) 20b/02

t.-ür+(tirildür) 26a/02

tīşe <Far. *a.* Keser, balta.

t. 39a/12

ṭiynet <Ar. *a.* Huy, yaratılış.

ṭ.+i(1) 42b/10

tofraḳ *a.* Toprak. ↔ **Topraḳ**.

t.+ın 27b/11

toḳsan *a.* Doksan.

t.+(toḳsan toḳuz) 32b/12

toḳuz *a.* Dokuz.

t.+(toḳsan toḳuz) 32b/13

tol- *f.* Dolmak.

t.-ar 46a/07

tolu *sf.* Dolu.

t.+dur 46a/08

topraḳ *a.* Toprak. ↔ **tofraḳ.**

t. 21a/14

töre- *f.* Türe-, ortaya çıkmak.

t.-r 29a/05

ṭūl <Ar. *a.* Uzunluk.

t. 13b/03, 13b/04

t.+da 29a/14

ṭulū‘ <Ar. *a.* Doğma, doğuş, gündoğumu.

ṭ.+(ėtmek) 22b/14

ṭ.+ı(1) 10b/04, 36a/11, 46b/03

tut- *f.* Tutmak.

t.-an 7a/13

t.-ar 9a/09

t.-ub 44a/13

t.-ubdur+(yolın tutmak) 7a/11

tüş- *f.* Düşmek.

t.-en 36b/02

t.-tiler 45a/04

tütün *a.* Duman.

t. 10b/03

U, Ū, ‘U

u <Ar. *bağ.* Ve (kalın sıralı ikilemelerde).

u. 1b/01, 1b/01, 1b/02, 2a/01, 2a/04, 2a/05, 2a/08, 2a/12, 2a/12, 3a/03, 8b/12, 9a/02, 9a/02, 9b/11, 11b/14, 13b/01, 13b/03, 13b/03, 13b/04, 13b/04, 14a/08, 33b/13, 35a/12, 35b/11, 38a/05

ucalt- *f.* Yükseltmek, yüceltmek.

u.-ub 44a/13

uça *sf.* Yüksek, yüce (ÇAT. ‘uca’).

u.+raḳ 35b/01

‘uḳūl <Ar. (‘‘aḳl’ın çoğulu) *a.* Akıllar.

‘u. 37b/10

ulū’l-elbāb <Ar. *a.tam.* Akıl sahipleri (bk. Kur’an: 39/9)

u. 10a/11

ulū’l-emr <Ar. *a.* Emir sahipleri.

u. 45b/02

‘umde <Ar. *a.* İnanılacak şey, prensip, temel fikir.

‘u. 21b/11

‘umḳ <Ar. *a.* Derinlik.

‘u. 13b/03, 13b/04

umūr <Ar. (‘emr’in çoğulu) *a.* İşler.

u. 24b/11

u.+ī 24b/01

u.+ıñg 8b/05

‘unṣur <Ar. *a.* Unsur, öğe.

‘u.+lardın 22b/02

ur- *f.* Vurmak. ↔ **vur-.**

u.-asız+(ėtegine ėl urmak) 4a/09

u.-dı+(ėtegine ėl urmak) 45b/12

u.-maya+(baş) 43a/12

‘urefā <Ar. (‘ *‘ārif*’in çoğulu) *a.* Arifler, irfan sahibi olanlar.

‘u.+(a‘refü’l-‘urefā fi’l-ma‘ārifü’l-ilāhīyye) 5b/10

‘u.+(ekmelü’l-‘urefā) 5b/14

‘urūż <Ar. *a.* Belirme, görünme, ortaya çıkma, yüz gösterme.

‘u. 1b/10

‘u.+ı(1) 26b/05

‘urve <Ar. *a.* Tutacak yer, yapışacak sap, kulp.

‘u.+yi+(muḳavvim-i ‘urve-yi vüs̱ḳa-yı şerī‘at-ı nebevī) 6a/02

uṣūl <Ar. (‘aṣl’ın çoğulu) *a.* İlkeler.

u. 18a/07, 18a/12

uşaḳ *a.* Çocuk, evlat.

u.+ı(1) 26a/01

‘uẓamā’ <Ar. (‘ *‘aẓīm*’in çoğulu) *sf.* Konum ve onur bakımından büyükler.

‘u.+i+(‘uẓamā’-i ümmet) 44a/01

Ü

ü <Ar. *bağ.* Ve (ince sıralı ikilemelerde)

ü. 1b/01, 1b/01, 1b/01, 1b/01, 1b/02, 1b/02, 1b/09, 2a/02, 2a/02, 2a/03, 2a/09, 2a/11, 3a/03, 3a/11, 4a/03, 4a/04, 4a/05, 4a/07, 4a/09, 4a/11, 4a/14, 6a/01, 6a/06, 6b/12, 7a/11, 8b/08, 8b/11, 10a/12, 11a/09, 12a/05, 12a/05, 13b/01, 14a/08, 33a/14, 34b/03, 34b/11, 35a/01, 35a/09, 35b/03, 35b/08, 36a/06, 38a/07, 39b/08, 39b/08, 39b/08

üç 1. *a.* Üç (3) sayısı.

ü. 41a/14

ü.+(yėtmiş üç) 45a/09

2. *sf.* Üç.

ü. 10b/01, 20b/07

ü.+ünci 10b/09, 10b/12, 20b/10

ümidvār <Far. *sf.* Umutlu.

ü.+(olmaḳ) 6a/12

ümmet <Ar. *a.* Ümmet.

ü. 43a/09, 44a/08, 45a/09

ü.+(ḫavaṣṣ-ı ümmet) 43b/09

ü.+de 45b/11

ü.+ine 43a/07

ü.+(‘uẓemā’-i ümmet) 44a/02

üst *a.* Üst.

ü.+ünde 44a/13

üstüvār <Far. *sf.* Dayanıklı, sağlam.

ü. 9b/03

üz- *f.* Üzmek, koparmak, ayırmak.

ü.-meyüb (ėl) 9b/02

üzre *zf.* Üzerinde, üstünde.

ü. 21b/08

V

vācib <Ar. *sf.* Gerekli, lüzumlu.

v.+dur 43a/07

vācibāt <Ar. (‘vācib’in çoğulu) → **vācib.**

v. 11a/09

v.+ı+(vācibāt-ı ‘ibādet) 9a/07

va‘de <Ar. *a.* Söz, vaat.

v.+(olunmaḳ) 33b/14

vāfi <Ar. *sf.* Bol olan, kifayet eden.

v. 42b/14

vaḥdet <Ar. *a.* Birlik.

v. 16b/05, 16b/06, 26b/05, 29a/08, 29a/09, 29a/10, 29b/12, 30a/09, 30a/10

v.+leri 29a/09

vāḥid <Ar. *sf.* Bir, tek.

v. 1b/01, 32b/06

v.+dür 12a/04, 30a/09, 41a/13

v.+īdür 1b/10, 20a/12

vaḥy <Ar. *a.* Vahiy, ergi.

v. 43a/12

vāḳı‘a <Ar. *a.* Vuku bulmuş, gerçekleşmiş olay, olmuş olan.

v. 44a/05

vāḳıf <Ar. *sf.* Bilen, haberi olan.

v.+ul+(vāḳıfu’l-ġuyūb) 5b/13

vaḳi‘ <Ar. *sf.* Geçmiş olan, gerçekleşen, olan.

v. 26a/07

v.+(olmaḳ) 8b/02, 25a/11, 26a/07, 28a/05, 43a/09

v.+dur 41a/13, 42a/01

vaḳt <Ar. *a.* Vakit, zaman.

v. 40b/03, 43b/14

v.+ında 18a/08, 46b/03

vālih <Ar. *sf.* Hüzünden aklı gitmiş, hayrette kalmış, şaşırmış.

v. 35a/01

v.+i+(vālih-i envār-ı ilāhī)) 38a/14

var 1. *sf.* Mevcut, var; bulunmakta. ↔ **bar** (1).

v. 31b/08, 40a/05

v.+(ėtmek) 12a/06

v.+(olmaḳ) 14a/12

v.+dur 16b/10, 22a/08, 27a/13, 41a/11

v.+durlar 30a/02

2. *a.* (İyelik ekiyle birlikte) Sahiptir. ↔ **bar** (2).

v. 15a/08, 16b/11, 17a/01, 17a/06, 20b/04, 22b/03, 23a/01, 28a/12, 32a/09, 37b/04

v.+dur 10b/01, 23a/08

varı *zf. [várı]* Hepsi, bütünü, tamamı, tümü. ↔ **varu ~ barı**.

v. 2a/03, 8a/03, 9a/09, 18a/10, 21b/05, 21b/12, 21b/13, 24a/05, 32a/04, 33a/12, 33a/12, 35b/02, 35b/03, 38b/03

v.+nıñ 2a/09, 2a/10, 23a/11

vāriṡ <Ar. *sf.* Mirasçı.

v.+i(1) 25b/14

varluḳ *a.* Varlık, vücut.

v. 1b/11, 11b/05, 15a/05, 18a/03, 22a/04, 26b/04, 40a/04

v.+da 14a/12

v.+ı(1) 1b/06

v.+ında 18a/12

v.+ları 12a/13

varu *zf. [váru]* → **varı~barı**.

v. 34a/03, 35a/02

vaṣf <Ar. *a.* Vasıf, nitelik.

v. 31b/13, 32a/01

v.+(ėtmek) 36b/13, 38b/03, 40b/07

v.+(olmaḳ) 33b/13

v.+(olunmaḳ) 26b/11, 42b/08

v.+a 31b/13

v.+ı(1) 38a/08

v.+ı(1)ylan 26b/08

v.+ında 33b/11, 35b/06

v.+ından 38a/10

v.+lar 28b/10

vāsıṭa <Ar. *a.* Vasıta, aracı.

v. 3a/10, 25a/03

v.+(olmaḳ) 42b/03

v.+dur 42b/05

v.+sı 38b/04

vāsıṭasız <Ar-Tür. *zf.* Aracı bulunmadan.

v. 24a/13, 34a/13

vaṣī <Ar. *sf.* Vesayet eden, vekil.

v. 2a/14, 43a/09

v.+ye 43a/08

vaṣīyy <Ar. → **vaṣī**.

v. 3a/11

v.+i+(vaṣīyy-i seyyidü'l-mürselīn) 3a/07

vaṣīyyīn <Ar. ('vaṣīyy'in çoğulu) → **vasī**.

v.+(ḥażret-i seyyidü'l-vaṣīyyīn) 37a/04

v.+(seyyidü'l-vaṣīyyīn) 37b/02

vaż' <Ar. *a.* Koyma, bırakma, konma.

v.+(ėtmek) 31a/02, 31b/09

v.+(olunmaḳ) 31a/04

v.+ı(1) 21a/08, 22a/08

vāżıḥ <Ar. *sf.* Açık, besbelli.

v. 4b/05

ve <Ar. *bağ.* Ve.

v. 1b/02, 1b/03, 1b/03, 1b/03, 1b/04, 1b/04, 1b/04, 1b/05, 1b/06, 1b/07, 1b/08, 1b/08, 1b/08, 1b/08, 1b/08, 1b/09, 1b/10, 1b/11, 1b/11, 2a/01, 2a/02, 2a/03, 2a/03, 2a/04, 2a/06, 2a/06, 2a/07, 2a/07, 2a/07, 2a/09, 2a/09, 2a/10, 2a/10, 2a/10, 2a/11, 2a/11, 2a/11, 2a/13, 2a/13, 2a/13, 2a/14, 2a/14, 2b/01, 2b/01, 2b/01, 2b/02, 2b/02, 2b/03, 2b/03, 2b/04, 2b/04, 2b/04, 2b/08, 2b/08, 2b/09, 2b/09, 2b/10, 2b/10, 2b/11, 2b/11, 2b/11, 2b/12, 2b/13, 2b/13, 2b/14, 2b/14, 3a/01, 3a/02, 3a/02, 3a/03, 3a/03, 3a/04, 3a/04, 3a/06, 3a/06, 3a/07, 3a/07, 3a/08, 3a/09, 3a/09, 3a/10, 3a/10, 3a/11, 3a/11, 3a/12, 3a/13, 3a/13, 3a/14, 3a/14, 3b/01, 3b/02, 3b/03, 3b/04, 3b/05, 3b/07, 3b/08, 3b/10, 3b/11, 3b/11, 3b/12, 3b/12, 3b/14, 4a/01, 4a/02, 4a/04, 4a/04, 4a/07, 4a/08, 4a/08, 4a/08, 4a/14, 4a/14, 4a/14, 4a/14, 4b/04, 4b/05, 4b/07, 4b/08, 4b/08, 4b/09, 4b/09, 4b/10, 4b/11, 4b/11, 4b/12, 4b/12, 4b/13, 4b/13, 4b/13, 4b/14, 4b/14, 5a/01, 5a/01, 5a/02, 5a/03, 5a/03, 5a/06, 5a/06, 5a/08, 5a/09, 5a/10, 5a/11, 5a/12, 5a/13, 5a/13, 5a/14, 5a/14, 5b/01, 5b/01, 5b/01, 5b/01, 5b/02, 5b/03, 5b/05, 5b/05, 5b/06, 5b/06, 5b/07, 5b/09, 5b/10, 5b/11, 5b/13, 5b/14, 6a/01, 6a/01, 6a/02, 6a/03, 6a/04, 6a/06, 6a/07, 6a/07, 6a/08, 6a/08, 6a/08, 6a/10, 6a/10,

6a/12, 6a/13, 6a/14, 6b/01, 6b/02,
6b/05, 6b/05, 6b/05, 6b/06,
6b/07, 6b/07, 6b/07, 6b/08,
6b/08, 6b/08, 6b/09, 6b/09,
6b/10, 6b/10, 6b/12, 6b/12,
6b/13, 6b/14, 7a/01, 7a/02, 7a/02,
7a/02, 7a/02, 7a/02, 7a/03, 7a/04,
7a/04, 7a/08, 7a/10, 7a/11, 7a/11,
7a/12, 7a/13, 7a/14, 7a/14, 7b/01,
7b/02, 7b/04, 7b/05, 7b/07,
7b/08, 7b/08, 7b/08, 7b/09,
7b/12, 7b/13, 7b/13, 8a/01, 8a/02,
8a/02, 8a/02, 8a/03, 8a/03, 8a/05,
8a/05, 8a/07, 8a/07, 8a/09, 8a/10,
8a/10, 8a/11, 8a/11, 8a/11, 8a/12,
8a/12, 8a/13, 8a/14, 8b/01, 8b/01,
8b/02, 8b/03, 8b/04, 8b/05,
8b/05, 8b/05, 8b/06, 8b/07,
8b/07, 8b/07, 8b/07, 8b/08,
8b/08, 8b/08, 8b/09, 8b/09,
8b/09, 8b/10, 8b/12, 8b/12,
8b/12, 8b/13, 8b/14, 9a/01, 9a/01,
9a/01, 9a/02, 9a/02, 9a/02, 9a/03,
9a/04, 9a/04, 9a/04, 9a/04, 9a/05,
9a/06, 9a/06, 9a/06, 9a/07, 9a/07,
9a/07, 9a/08, 9a/09, 9a/10, 9a/11,
9a/12, 9a/12, 9a/12, 9a/13, 9a/13,
9a/14, 9a/14, 9b/03, 9b/04, 9b/05,
9b/05, 9b/06, 9b/06, 9b/07,
9b/07, 9b/09, 9b/10, 10a/04,
10a/10, 10a/10, 10a/12, 10a/12,
10a/14, 10b/01, 10b/01, 10b/02,
10b/02, 10b/02, 10b/04, 10b/05,
10b/06, 10b/06, 10b/08, 10b/08,
10b/09, 10b/09, 10b/10, 10b/11,
10b/11, 10b/12, 10b/13, 10b/14,
11a/01, 11a/01, 11a/03, 11a/04,
11a/04, 11a/05, 11a/05, 11a/06,
11a/08, 11a/08, 11a/09, 11a/09,
11a/10, 11a/11, 11a/11, 11a/11,
11a/12, 11a/12, 11a/14, 11b/01,
11b/01, 11b/02, 11b/02, 11b/02,
11b/03, 11b/05, 11b/05, 11b/05,
11b/05, 11b/05, 11b/05, 11b/06,
11b/06, 11b/07, 11b/08, 11b/08,
11b/09, 11b/09, 11b/10, 11b/10,
11b/11, 11b/12, 11b/12, 11b/13,
11b/13, 11b/14, 11b/14, 12a/01,
12a/02, 12a/02, 12a/03, 12a/04,
12a/04, 12a/04, 12a/05, 12a/06,
12a/06, 12a/07, 12a/11, 12a/12,
12a/12, 12a/14, 12b/02, 12b/03,
12b/04, 12b/05, 12b/05, 12b/06,
12b/07, 12b/09, 12b/10, 12b/10,
12b/10, 12b/10, 12b/11, 12b/11,
13a/03, 13a/04, 13a/05, 13a/08,
13a/08, 13a/08, 13a/08, 13a/09,
13a/10, 13a/10, 13b/03, 13b/05,
13b/06, 13b/06, 13b/07, 13b/08,
13b/09, 13b/10, 13b/10, 13b/12,
13b/12, 13b/13, 13b/14, 14a/02,
14a/03, 14a/03, 14a/05, 14a/08,
14a/09, 14a/09, 14a/09, 14a/14,
14a/14, 14b/04, 14b/04, 14b/05,
14b/05, 14b/07, 14b/08, 14b/09,
14b/09, 14b/10, 14b/11, 14b/12,
14b/14, 15a/02, 15a/03, 15a/09,
15a/10, 15a/11, 15a/11, 15a/11,
15a/13, 15b/02, 15b/02, 15b/05,
15b/05, 15b/06, 15b/06, 15b/08,
15b/08, 15b/08, 15b/09, 15b/10,
15b/10, 15b/12, 15b/13, 15b/13,
15b/14, 15b/14, 16a/01, 16a/02,
16a/09, 16a/11, 16a/14, 16b/01,

16b/01, 16b/04, 16b/07, 16b/08,
16b/10, 16b/10, 16b/11, 16b/12,
16b/14, 17a/01, 17a/02, 17a/02,
17a/03, 17a/04, 17a/05, 17a/06,
17a/06, 17a/07, 17a/07, 17a/08,
17a/10, 17a/10, 17a/11, 17a/12,
17a/13, 17a/13, 17a/13, 17b/01,
17b/03, 17b/04, 17b/04, 17b/05,
17b/05, 17b/05, 17b/06, 17b/06,
17b/06, 17b/07, 17b/08, 17b/09,
17b/10, 17b/10, 17b/13, 17b/14,
18a/04, 18a/04, 18a/05, 18a/06,
18a/07, 18a/11, 18a/12, 18a/13,
18a/13, 18b/02, 18b/02, 18b/03,
18b/03, 18b/03, 18b/04, 18b/04,
18b/04, 18b/04, 18b/07, 18b/09,
18b/10, 18b/11, 18b/11, 18b/12,
18b/12, 18b/13, 18b/14, 19a/01,
19a/01, 19a/03, 19a/03, 19a/04,
19a/04, 19a/04, 19a/05, 19a/06,
19a/10, 19a/10, 19a/11, 19a/11,
19a/11, 19a/12, 19a/13, 19a/14,
19b/01, 19b/02, 19b/02, 19b/04,
19b/04, 19b/07, 19b/07, 19b/08,
19b/10, 19b/11, 19b/11, 19b/12,
19b/13, 19b/14, 20a/01, 20a/01,
20a/01, 20a/04, 20a/04, 20a/06,
20a/06, 20a/06, 20a/08, 20a/08,
20a/09, 20a/10, 20a/10, 20a/10,
20a/10, 20a/11, 20a/11, 20a/11,
20a/12, 20a/12, 20a/12, 20a/13,
20a/13, 20a/13, 20a/14, 20a/14,
20a/14, 20b/01, 20b/01, 20b/02,
20b/02, 20b/02, 20b/03, 20b/06,
20b/07, 20b/07, 20b/10, 20b/11,
20b/14, 21a/01, 21a/02, 21a/02,
21a/03, 21a/03, 21a/03, 21a/05,
21a/05, 21a/05, 21a/06, 21a/07,
21a/08, 21a/08, 21a/09, 21a/09,
21a/13, 21b/01, 21b/02, 21b/02,
21b/02, 21b/03, 21b/04, 21b/04,
21b/05, 21b/06, 21b/07, 21b/07,
21b/08, 21b/08, 21b/09, 21b/09,
21b/10, 21b/11, 21b/11, 21b/12,
21b/12, 21b/12, 22a/01, 22a/01,
22a/02, 22a/04, 22a/05, 22a/06,
22a/07, 22a/07, 22a/08, 22a/09,
22a/09, 22a/10, 22a/12, 22a/12,
22a/14, 22b/02, 22b/03, 22b/03,
22b/04, 22b/04, 22b/04, 22b/05,
22b/06, 22b/07, 22b/07, 22b/09,
22b/09, 22b/10, 22b/10, 22b/11,
22b/11, 22b/12, 22b/12, 22b/13,
22b/14, 22b/14, 22b/14, 23a/01,
23a/03, 23a/03, 23a/11, 23a/12,
23a/12, 23a/13, 23a/13, 23a/13,
23a/14, 23b/01, 23b/01, 23b/01,
23b/02, 23b/02, 23b/03, 23b/04,
23b/04, 23b/04, 23b/06, 23b/07,
23b/08, 23b/09, 23b/11, 23b/11,
23b/12, 23b/14, 23b/14, 23b/14,
24a/01, 24a/01, 24a/01, 24a/01,
24a/01, 24a/02, 24a/02, 24a/02,
24a/02, 24a/03, 24a/03, 24a/04,
24a/04, 24a/04, 24a/04, 24a/04,
24a/04, 24a/05, 24a/07, 24a/08,
24a/08, 24a/10, 24a/11, 24a/12,
24a/13, 24a/13, 24a/13, 24a/14,
24b/03, 24b/08, 24b/08, 24b/10,
24b/12, 24b/13, 24b/14, 24b/14,
25a/01, 25a/01, 25a/04, 25a/04,
25a/04, 25a/06, 25a/06, 25a/07,
25a/08, 25a/08, 25a/10, 25a/13,
25a/13, 25a/14, 25b/01, 25b/03,

25b/04, 25b/05, 25b/07, 25b/07,
25b/07, 25b/08, 25b/08, 25b/08,
25b/09, 25b/12, 25b/13, 25b/13,
25b/14, 25b/14, 26a/01, 26a/01,
26a/01, 26a/02, 26a/02, 26a/03,
26a/03, 26a/03, 26a/03, 26a/04,
26a/04, 26a/05, 26a/05, 26a/05,
26a/06, 26a/06, 26a/07, 26a/07,
26a/08, 26a/08, 26a/08, 26a/09,
26a/10, 26a/10, 26a/10, 26a/10,
26a/10, 26a/11, 26a/11, 26a/11,
26a/12, 26a/13, 26a/13, 26a/13,
26a/14, 26a/14, 26a/14, 26b/01,
26b/01, 26b/01, 26b/02, 26b/03,
26b/03, 26b/04, 26b/05, 26b/06,
26b/08, 26b/10, 26b/11, 26b/11,
26b/12, 26b/13, 26b/13, 26b/13,
26b/14, 27a/01, 27a/01, 27a/01,
27a/02, 27a/03, 27a/03, 27a/04,
27a/05, 27a/06, 27a/06, 27a/06,
27a/07, 27a/08, 27a/08, 27a/09,
27a/10, 27a/11, 27a/11, 27a/12,
27a/12, 27a/13, 27a/14, 27b/01,
27b/01, 27b/01, 27b/01, 27b/01,
27b/01, 27b/02, 27b/02, 27b/03,
27b/03, 27b/04, 27b/04, 27b/05,
27b/06, 27b/06, 27b/07, 27b/09,
27b/10, 27b/10, 27b/10, 27b/12,
27b/13, 27b/14, 28a/01, 28a/06,
28a/08, 28a/08, 28a/08, 28a/09,
28a/09, 28a/10, 28a/10, 28a/11,
28a/12, 28a/12, 28a/12, 28a/14,
28a/14, 28b/01, 28b/01, 28b/03,
28b/03, 28b/05, 28b/06, 28b/07,
28b/07, 28b/09, 28b/10, 28b/12,
28b/14, 28b/14, 29a/01, 29a/01,
29a/01, 29a/02, 29a/02, 29a/05,
29a/06, 29a/08, 29a/09, 29a/09,
29a/09, 29a/10, 29a/11, 29a/13,
29b/01, 29b/01, 29b/02, 29b/03,
29b/03, 29b/03, 29b/03, 29b/04,
29b/04, 29b/04, 29b/04, 29b/04,
29b/04, 29b/07, 29b/07, 29b/09,
29b/09, 29b/10, 29b/12, 29b/12,
29b/13, 30a/01, 30a/02, 30a/02,
30a/03, 30a/03, 30a/05, 30a/05,
30a/06, 30a/06, 30a/06, 30a/07,
30a/07, 30a/09, 30a/09, 30a/09,
30a/10, 30a/10, 30a/11, 30b/01,
30b/03, 30b/03, 30b/04, 30b/04,
30b/04, 30b/05, 30b/14, 31a/01,
31a/02, 31a/03, 31a/04, 31a/05,
31a/05, 31a/07, 31a/08, 31a/08,
31a/08, 31a/08, 31a/09, 31a/09,
31a/10, 31a/10, 31a/14, 31b/01,
31b/04, 31b/04, 31b/05, 31b/10,
31b/11, 31b/13, 32a/03, 32a/04,
32a/06, 32a/06, 32a/06, 32a/07,
32a/08, 32a/10, 32a/10, 32a/12,
32a/13, 32a/13, 32a/14, 32a/14,
32b/03, 32b/04, 32b/04, 32b/06,
32b/06, 32b/06, 32b/06, 32b/06,
32b/06, 32b/07, 32b/07, 32b/07,
32b/13, 33a/11, 33a/11, 33a/11,
33a/11, 33a/11, 33a/12, 33a/12,
33a/12, 33a/13, 33a/14, 33a/14,
33b/01, 33b/01, 33b/01, 33b/01,
33b/02, 33b/03, 33b/03, 33b/04,
33b/04, 33b/04, 33b/05, 33b/05,
33b/05, 33b/06, 33b/06, 33b/06,
33b/07, 33b/08, 33b/08, 33b/08,
33b/08, 33b/09, 33b/09, 33b/09,
33b/10, 33b/10, 33b/12, 33b/13,
33b/13, 33b/13, 33b/14, 33b/14,

40b/03, 40b/04, 40b/05, 40b/05, 40b/05, 40b/05, 40b/06, 40b/06, 40b/08, 40b/09, 40b/09, 40b/10, 40b/10, 40b/10, 40b/11, 40b/13, 40b/14, 41a/01, 41a/01, 41a/01, 41a/01, 41a/02, 41a/03, 41a/04, 41a/05, 41a/06, 41a/07, 41a/07, 41a/07, 41a/08, 41a/08, 41a/09, 41a/10, 41a/12, 41a/13, 41a/13, 41a/13, 41a/14, 41a/14, 41a/14, 41a/14, 41b/01, 41b/01, 41b/01, 41b/01, 41b/02, 41b/02, 41b/03, 41b/04, 41b/05, 41b/05, 41b/05, 41b/07, 41b/07, 41b/07, 41b/08, 41b/08, 41b/08, 41b/10, 41b/10, 41b/10, 41b/11, 41b/11, 41b/12, 41b/12, 41b/13, 41b/13, 41b/13, 41b/13, 41b/14, 41b/14, 42a/02, 42a/03, 42a/03, 42a/03, 42a/04, 42a/05, 42a/06, 42a/06, 42a/06, 42a/07, 42a/07, 42a/09, 42a/10, 42a/11, 42a/11, 42a/12, 42a/12, 42a/13, 42a/13, 42a/13, 42a/13, 42a/14, 42b/02, 42b/03, 42b/04, 42b/04, 42b/06, 42b/07, 42b/08, 42b/09, 42b/10, 42b/10, 42b/10, 42b/11, 42b/12, 42b/12, 42b/12, 42b/13, 42b/14, 42b/14, 43a/01, 43a/01, 43a/02, 43a/02, 43a/03, 43a/03, 43a/04, 43a/04, 43a/05, 43a/05, 43a/05, 43a/07, 43a/08, 43a/09, 43a/10, 43a/10, 43a/11, 43a/11, 43a/11, 43a/11, 43a/12, 43a/12, 43a/12, 43a/13, 43a/13, 43a/14, 43b/01, 43b/01, 43b/01, 43b/02, 43b/02, 43b/04, 43b/05, 43b/05, 43b/06, 43b/06, 43b/06, 43b/06, 43b/06, 43b/07, 43b/07, 43b/07, 43b/08, 43b/08, 43b/08, 43b/08, 43b/08, 43b/09, 43b/09, 43b/09, 43b/10, 43b/11, 43b/11, 43b/12, 43b/13, 43b/13, 43b/13, 43b/14, 44a/01, 44a/01, 44a/02, 44a/02, 44a/04, 44a/06, 44a/09, 44a/10, 44a/10, 44a/11, 44a/14, 44b/01, 44b/04, 44b/05, 44b/05, 44b/05, 44b/07, 44b/07, 44b/09, 44b/10, 44b/10, 44b/11, 44b/12, 44b/12, 44b/13, 44b/13, 44b/14, 44b/14, 45a/01, 45a/01, 45a/01, 45a/02, 45a/02, 45a/03, 45a/04, 45a/05, 45a/06, 45a/07, 45a/07, 45a/08, 45a/08, 45a/09, 45a/10, 45a/10, 45a/11, 45a/13, 45a/13, 45a/13, 45a/14, 45b/02, 45b/02, 45b/04, 45b/05, 45b/06, 45b/06, 45b/06, 45b/07, 45b/07, 45b/07, 45b/08, 45b/08, 45b/09, 45b/09, 45b/09, 45b/11, 45b/11, 45b/11, 45b/13, 45b/13, 45b/13, 45b/13, 45b/14, 45b/14, 46a/01, 46a/01, 46a/02, 46a/02, 46a/03, 46a/04, 46a/05, 46a/06, 46a/08, 46a/09, 46a/10, 46a/11, 46a/11, 46a/12, 46a/13, 46a/14, 46a/14, 46b/02, 46b/02, 46b/03, 46b/05, 46b/07, 46b/07, 46b/07, 46b/07

ve ġayre <Ar. *a.* Ve saire.

v. 21b/02, 39b/03, 40a/02

ve illā <Ar. *bağ.* Yoksa, değilse, öyle olmasaydı.

v. 4a/10, 12a/05, 13a/03, 36a/07

vech <Ar. *a.* Yüz (*mec.*), biçim, tarz.

v. 1b/09, 13a/08

v.+dendür 34a/14

v.+din 8b/07, 10b/13, 12b/04, 12b/14, 13a/07, 13a/08, 13a/10, 23a/02, 31a/10

v.+dindür 32a/12

v.+i(1) 2a/06, 13a/07, 13a/10, 31a/06

v.+ilen 16b/12, 16b/13, 31a/13

v.+ilendür 16b/13

v.+iylen 31b/04, 40a/13

v.+len 32b/02, 39a/04, 40b/01, 43b/09, 45a/06d

v.+ül+(vechü'l-ebrār) 5a/13

vehm <Ar. *a.* Kurgu, belirsiz düşünce.

v. 17b/06, 39b/08

v.+e 17b/05

v.+ilen 19a/04

v.+ler 26a/07

velāyet <Ar. *a.* Velilik, erenlik.

v. 4a/12, 4b/11, 36a/05

v.+(ḥażret-i şāh-ı velāyet) 32a/14

veled <Ar. *a.* Oğul.

v.+i(1) 25b/13

velī <Ar. *a.* Veli, baba.

v. 6b/07

velīkin <Ar. *bağ.* Ve lâkin, fakat.

v. 18a/03

vesāṭet <Ar. *a.* Aracılık, araya girme.

v.+i(1) 40a/09, 41b/08

vėr- *f.* Vermek.

v.-ak+(nisbet) 20a/08, 27a/05

v.-di 14a/06

v.-di+(cevab vėrmek) 12b/14

v.-diler+(nisbet) 45a/07

v.-e 23a/06

v.-e+(ḥareket) 23a/12

v.-e+(tiriglik) 22b/09

v.-ebile+(cevāb) 43a/01

v.-ebilürler+(nişān) 40a/12

v.-eler 45a/03

v.-medi 8a/05

v.-üb+(ḫaber) 4b/01, 34b/05

v.-üb+(ḥareket vėrmek) 10b/05

v.-übdür 38b/14

v.-üñgüz 9a/05

v.-ür+(ėl) 32b/03

v.-ür+(haber) 44a/04

v.-ür+(ḥareket) 23a/05

v.-ürler+(daḫl) 22a/02

vilāyet <Ar. *a.* Vilayet, il.

v.+lerde 41b/10

v.+lerinde 41b/10

vur- *f.* Vurmak. ↔ **ur-.**

v.-ubsız 7b/04

vuṣūl <Ar. *a.* Kavuşma, erme.

v. 42b/04

vü <Ar. *bağ.* Ve.

v. 35a/12

vücūd <Ar. *a.* Varlık.

v. 1b/11, 2a/01, 11b/04, 11b/05, 14b/09, 14b/11, 15a/02, 15a/03, 15a/06, 15a/12, 15a/13, 15b/01, 15b/07, 15b/11, 15b/13, 19a/11, 30a/10, 34a/05, 37b/01, 41a/06, 41a/08

v.+a+(vücūda getürmek) 18a/11

v.+dın 15a/08

v.+dur 14b/07

v.+ı(1) 12a/04, 14b/12, 15b/09, 38b/13

v.+ı(2) 15a/04, 15a/05, 15b/02

v.+ı+(vücūd-ı ḥaḳīḳat) 30a/08

v.+ı+(vücūd-ı keş̱īf) 37a/08

v.+ı+(vücūd-ı ẓāhiri) 46a/09

v.+ıdın+(feyż-i vücūd) 33b/03

v.+ında 18a/13

v.+ındın 12a/10, 46a/04

v.+ını 16b/12

v.+ınıñg 42a/03

v.+īdür 20b/08, 30a/10

v.+ilen 14b/14, 15b/10

v.+ları 15b/01, 40a/04, 40a/06

vücūh <Ar. (‘vech’in çoğulu: ‘yüzler’) *a.* Suretler, yنnler.

v.+ilen (ba‘żī vücūh-ilen) 19b/01

vüs‘at <Ar. *a.* Genişlik.

v.+ı(1) 35b/13

vüs̱ḳā <Ar. *sf.* Çok kuvvetli ve sağlam.

v.+yı+(muḳavvim-i ‘urve-yi vüs̱ḳā-yı şerī‘at-ı Nebevī) 6a/02

Y

yā <Far. *bağ.* Ya.

y. 8a/08, 10b/03, 11a/04, 12b/04, 12b/07, 13a/12, 13a/12, 13a/13, 13b/08, 13b/09, 13b/14, 13b/14, 14b/03, 14b/03, 14b/03, 15a/05, 16a/07, 17b/06, 17b/12, 18a/07, 18b/08, 20a/04, 20a/06, 21a/02, 25b/02, 26b/02, 28a/05, 39a/14, 39a/14, 41a/11, 41b/11

yāft <Far. *a.* Bulunma.

y. olunmaḳ Bulunmak. 15b/07

yaġ *a.* Yağ.

y. 9a/04

yaḫşı → **yaḳşu.**

y. 35a/01

yaḫşıluḳ→ **yaḳşuluḳ.**

y. 8a/05, 8a/05

yaḳīn <Ar. *a.* Kesin bilme, kuşkusuzluk.

y. 10a/12, 19a/14, 28a/02

y.+(burhān-ı ehl-i yaḳīn) 5a/03

y.+(ḳavām-ı ehl-i yaḳīn) 7a/10

y.+(muḳtedā-yı ehl-i yaḳīn) 27b/14

y.+(yaḳīn ehli) 10a/14

y.+i+(yaḳīn-i s̱ābit) 7a/01

y.+nin͡g 10b/01

yaḳīnī <Ar. *sf.* Kuşkusuz bilinmeye dair.

y.+(ʿilm-i ḥaḳīḳī-yi yaḳīnī) 10a/12

y.+yi+(maʿārif-i yaḳīnī-yi ilāhī) 7a/03

yaḳşu *sf.* İyi. ↔ **yaḫşı.**

y. 34b/12, 43b/06

y.+raḳ 43a/10

yaḳşuluḳ *a.* İyilik. ↔ **yaḫşıluḳ.**

y.+ı(1) 8a/14

yāḳūt <Ar. *a.* Yakut.

y. 37b/07, 37b/08

yalan *a.* Yalan.

y. 6b/10, 17a/13, 45a/06

yalḳuz *zf.* Yalnız, sadece.

y. 6a/07

yaman *sf.* Kötü.

y. 42b/13, 43a/11

yamanluḳ *a.* Kötülük.

y.+ı(2) 45b/09

yaʿnī <Ar. *bağ.* Yani, demek ki

y. 2b/02, 7a/10, 11a/05, 13b/08, 16b/03, 18b/03, 22b/06, 24b/13, 26a/08, 26a/09, 26a/09, 29a/08, 29a/08, 29b/05, 30a/01, 37a/10, 38b/01, 39b/03, 41a/02

yaradan *a.* Yaradan, halk eden Tanrı. ↔ **yaratan**

y.+ı(1) 23a/03

yarat- *f.* Yaratmak.

y.-a+(yarada) 37b/13

y.-an+(yaradan) 19b/12

y.-dı 37b/01

y.-dukındın 27a/03

y.-mamuşam 34b/11

y.-mış 29a/02

y.-mışdur 12a/14

y.-ub 11b/04, 11b/11

y.-ub+(yaradub) 20a/13

y.-ubdur 11b/05

y.-ur 38a/03

yaratan *sf.* Hâlik, halk eden, yaratan. ↔ **yaradan**.

y. 2a/01, 2a/07, 29b/03, 34a/08

y.+dur 28b/12

y.+ı(1) 26a/11

y.+ı(1)dur 26b/11

yaratmaḳ Yaratmak.

y. 33b/05, 34a/01

y.+dan 18b/12

y.+dın 27a/04

ya'sūb <Ar. *a.* Arı beyi, başkan.

y.+üd+(ya'sūbü'd-dīn) 6a/04, 30b/04

yavuḳ *sf.* Yakın.

y. 25b/03, 40b/11

y.+(olmaḳ) 10b/05

y.+dur 2a/04, 10b/04, 25b/02, 25b/04

y.+ına 10b/07

y.+raḳ 30a/07

yavuḳluḳ *a.* Yakınlık.

y. 7b/13

y.+ı(1) 25b/03

y.+ınıñg 43a/04

yazı *a.* Ova.

y. 35a/09

yemīn <Ar. *a.* Sağ; yemin.

y.+din+(ehl-i yemīn) 9a/13

yevm <Ar. *a.* Gün.

y.+ine 35b/14

yėg *sf.* Yeğ, daha iyi.

y.+raḳ 8a/01, 43a/10

yėl *a.* Yel, rüzgar.

y.+idin 9a/03

yėmiş *a.* Meyve.

y. 35b/07

y.+ler 35a/09, 35b/10

y.+leri 35b/07, 35b/09

yėne *e.* Yine.

y. 16a/13

yėr *a.* Yer.

y. 21b/08, 36b/03, 41b/13

y.+(yėr ehli) 36b/03

y.+(yėr yüzi) 46a/12

y.+de 25b/08, 36a/10

y.+dekileri 23a/13

y.+dür 9b/06, 22b/03

y.+e 25b/03

y.+i(1) 36a/02, 36a/13

y.+ine 42b/07

y.+ine+(yėrine ḳoymaḳ) 19a/07

y.+ine+(yėrine yėtürmek) 9a/06

y.+lerde 10a/10

y.+lerinde 23a/04, 23a/05

yėt- *f.* Yetmek, yetişmek.

y.-mez 7b/01

y.-medin 6b/02

y.-meye 13a/04

y.-miş 10b/06, 10b/08

y.-üb 42a/12, 42b/07

yėtiş- *f.* Yetişmek, ulaşmak.

y.-aḳ 30b/01

y.-di 9b/06

y.-e 11a/07, 11a/10, 15a/13, 41b/12

y.-e+(behem yėtişmek) 24a/14

y.-ebile 42a/04

y.-ebilmezsiz 30b/01

y.-eler 42a/10

y.-en 34a/09

y.-memiş 10b/07

y.-meye 20b/09, 30a/04

y.-mez+(ėli) 35b/02

y.-miş 7a/01, 7a/08, 10b/10

y.-üb 9b/04

y.-üb+(behem) 23b/09

y.-übdür 3a/10, 7a/13, 7b/05, 32b/01, 32b/05

y.-üller 27b/13

y.-ür 8a/13, 15a/09, 20b/08, 46b/02, 46b/03, 46b/04, 46b/04

y.-ür+(behem) 20b/14, 21b/01

yėtmiş *a.* Yetmiş (70).

y.+(yėtmiş üç) 45a/09

yėtür- *f.* Ulaştırmak, yetiştirmek.

y.-e 4a/07, 11a/11, 43a/05

y.-ebile 4a/10, 7a/03, 7a/09

y.-ebilmez+(maḳṣada) 4a/06

y.-eller 6b/14

y.-en 8a/02

y.-esiz 4a/02

y.-üb 27b/13

y.-ür 7a/05, 11a/03

yėtürmaḳ → **yėtürmek**.

y.+dur+(yėrine yėtürmek) 9a/06

yėyecek *a.* Yiyecek.

y.+ler 20b/10

yıraḳ *sf.* Uzak. ↔ **ıraḳ**.

y.+(olmaḳ) 6b/08, 7b/08

y.+dur 2a/05, 25b/02

yıraḳluḳ *a.* Uzaklık. ↔ **yıraḳ**.

y.+(ėtmek) 7b/09

yoḳ 1. *sf.* Yok ('var'ın karşıtı).

y. 1b/04, 1b/04, 1b/10, 2a/01, 2a/02, 12a/02, 17b/09, 19a/02, 19b/08, 20a/04, 20a/11, 25b/13, 27a/05, 30a/01

y.+dular 12a/06

y.+dur 1b/07, 8a/01, 9b/07, 10a/13, 12a/01, 12b/01, 12b/02, 13b/02, 14b/05, 14b/10, 15b/01, 15b/03, 15b/04, 15b/12, 16a/02, 16a/09, 16b/02, 16b/04, 17a/07, 17a/07, 17a/08, 17b/08, 17b/09, 17b/10, 19a/01, 19a/05, 19b/07, 20a/07, 20a/14, 21a/04, 21b/05, 22a/01, 22a/08, 22b/01, 24b/04, 24b/12, 25b/12, 25b/14, 26a/08, 26a/10, 26a/11, 26a/12, 26a/14, 26b/09, 27a/01, 27a/04, 27a/14, 27a/14, 28a/08, 28a/13, 29a/11, 29a/12, 29b/04, 29b/07, 29b/07, 29b/08, 29b/14, 31b/03, 34a/06, 34a/06, 34b/03, 34b/09, 35a/04, 35a/08, 35b/10, 35b/13, 37a/13, 38b/01, 38b/09, 39b/03, 39b/10, 39b/10, 40b/09, 41a/03, 45b/14

y.+durlar 29b/13

y.+larıdur 39b/04

y.+tur 35a/13, 35b/12, 36b/09

2. *a.* Değil.

y. 1b/10, 2a/01, 2a/04, 2a/05, 3a/04, 8a/08, 9b/08, 9b/09, 10a/12, 15a/05, 16b/13, 20a/11, 20a/11, 20a/11, 21a/02, 25b/07, 26b/01, 26b/04, 26b/05, 26b/06, 26b/06, 26b/07, 28b/08, 31b/04, 32a/01, 32b/10, 37a/08, 37a/13, 37b/14, 38b/13, 38b/13, 39b/08, 39b/09, 40b/07, 41b/03

3. *e.* Hayır (evetin karşıtı).

y. 30a/11, 32a/09

yoḳluḳ *a.* Yokluk.

y. 15b/12, 35a/03

y.+dın 12a/03

yoḳsa *bağ.* Yoksa.

y. 7a/03

yol *a.* Yol.

y. 4a/05

y.+(göstermek) 42b/04, 45b/06

y.+(itürmek) 11b/01

y.+ı 12a/02

y.+ı(1) 1b/07, 1b/10, 12b/02, 15b/04, 20a/11, 35a/04, 35a/13, 35b/12

y.+ı(1)+(yolı olmamaḳ) 15b/12

y.+ı(2) 4a/03, 10a/13

y.+ın+(tutmaḳ) 7a/11

y.+ını 15a/12

yoldaş *a.* Yoldaş.

y.+larımuz 34a/02

yuḳarı *a.* Yukarı. ↔ **yuḳaru**.

y. 16a/02, 23a/06

y.+dur 23a/07

yuḳaru *a.* Yukarı. ↔ **yuḳarı**.

y. 1b/05, 34b/01, 35b/01, 40a/06

yuḳu *a.* Uyku; rüya.

y.+da 25b/01

yulduz *a.* Yıldız.

y. 13b/14

y.+dın 24a/01

y.+lar 22b/10, 23a/03

yulduzluḳ *a.* Yıldızlık, yıldız olma durumu.

y. 22b/11

yüz *a.* Yüz, çehre; *mec.* üstü, üzeri.

y.+i(1) 36b/05

y.+inde+(yėr yüzi) 46a/12

y.+indin 36b/06

Z, Ẕ, Ż, Ẓ

ẓabṭ <Ar. *a.* Elinden alma, tutup alma.

ẓ.+(ėylemaḳ) 6a/07

ẓ.+(olunmaḳ) 2b/11

ẓ.+ında 40b/01

zad *a.* Şey, belirsiz nesne (Krş. Güney Azerbaycan: zad ~ yad). ↔ **her zad**, **hīç zad**.

z. 14a/04, 24b/03, 29b/05

z.+ī 13a/13

z.+īdür 21b/14

żaʻf <Ar. *a.* Zaaf, zayıflık, güçsüzlük.

ż. 19b/04, 19b/10, 35b/12

Zāhidī <Ar. (‘zāhid’in ism-i mensubu) *sf.* Şeyh Zahid’e mensup. → **Şeyẖ Zāhid**.

Z. 3a/06, 38a/05

Zāhidīler <Ar.-Tür. *öz.a.* Şeyh Zahid’in takipçileri. → **Zāhidī**.

Z. 42a/07

ẓāhir <Ar. *a.* Görünüş.

ẓ. 2b/13, 4a/07, 11a/14, 22a/11, 26b/01, 45a/02

ẓ.+(ėtmek) 43b/02, 46a/08

ẓ.+(olmaḳ) 3a/02, 7a/09, 11a/13, 11a/14, 11b/02, 11b/07, 12a/03, 12a/13, 13a/08, 13b/12, 17a/04, 18a/13, 22a/09, 22b/02, 23a/11, 23b/13, 24a/05, 24a/13, 24b/05, 27a/06, 32a/07, 36b/07, 38b/10, 41a/01, 41a/14, 41b/10, 42b/13, 43a/06, 43a/13

ẓ.+de 3a/03, 44b/11, 45a/02

ẓ.+din+(ḳuvā-yı ẓāhir) 17b/01

ẓ.+dür 4a/03, 7b/06, 8a/06, 8a/07, 11b/02, 11b/14, 14a/04, 14a/08, 14b/04, 18b/10, 22b/04, 31a/08, 41a/09, 42b/02, 45a/12

ẓ.+dürler 11b/03

ẓ.+i(1) 34a/09, 46a/09

ẓ.+īdür 1b/04

ẓ.+lere 25b/09

ẓ.+raḳ 24a/10

ẓ.+(delā’il-i ẓāhir) 2b/14

ẓāhirī <Ar. (‘ẓāhir’in ism-i mensubu) *sf.* Görünüşe ait, gösterişli.

ẓ. 43a/11

żaʻīf <Ar. *sf.* Zayıf, güçsüz.

ż. 14b/08

ż.+dür 28a/10, 28b/01

ż.+raḳ 15b/08

żalāl <Ar. *a.* Dalal, sapıklık, doğruluktan sapma.

ż. 4a/14, 21b/06, 21b/12

ż.+(ehli) 7a/13

żalālet <Ar. *a.* Dalalet, azmak, sapkınlık, doğru yoldan sapmışlık.

ż. 7a/14

żalel <Ar. *a.* Azmak, kaybolmak, yoldan çıkmak.

ż.+din 45b/08

żāl(l) <Ar. *sf.* Azmış, azdırıcı, dalaette olan, sapkın.

ż. 3a/03, 21b/11

żālle <Ar. (‘żāll’ın dişili) → **żāll**.

ż.+(fırḳa-yı żālle) 21b/08

zamān <Ar. ‘زَماهى’ *a.* Zaman.

z. 13b/09, 17a/11, 18b/03, 21b/09, 23b/01, 23b/04, 23b/06, 23b/06, 23b/09, 26a/08, 27a/03, 27a/04, 32b/02, 35a/14, 37b/04, 37b/04

z.+(ṣāḥib-i hāẕe’l-‘aṣr ve zamān) 3b/10

z.+da 17a/11, 17a/12, 23b/09, 23b/12, 43a/06, 46a/04

z.+dan(‘ālem-i zamān) 35b/01

z.+dın 17a/09, 17a/11, 23b/06, 23b/12, 24a/01, 45a/10

z.+dur+(ṣāḥibü’z-zamān) 46a/05

z.+ında 11a/13, 46b/02, 46a/07, 46b/03

z.+ındadur 42b/11

z.+ıñg 35b/01

z.+larda 3a/02, 46a/08

zamānsızluḳ <Ar-Tür. *a.* Zamansızlık, zaman dışı olma. ↔ **mekānsızluḳ**.

z. 18b/02

żarar <Ar. *a.* Zarar.

ż.+ı(1) 17b/11

ẓarf <Ar. *a.* Kap, konulan yer (karşıtı: ‘maẓrūf’).

ẓ.+da 14a/05, 37a/13

ẓ.+dadur 37a/12

ẓ.+ı(1) 17a/09, 45b/07

ẓ.+ı(1)dur 23b/05

ẓ.+īdür 14a/05

żarūr <Ar. *sf.* Zorunlu.

ż. 4a/08

ż.+(olmaḳ) 18a/12

ż.+dur 4a/06, 9b/01, 42a/04, 42b/09, 42b/12, 43a/06, 46b/05

żarūret <Ar. *a.* Zorunluk.

ż.+din 42b/01

ẕāt <Ar. *a.* Zat, öz.

ẕ. 11b/05, 12a/14, 12b/01, 15b/04, 18a/05, 19b/12, 19b/13, 22b/07, 26a/12, 26b/02, 27a/02, 27a/13, 29a/11, 30b/14, 31a/05, 31a/06, 31b/08, 32a/05, 32a/05, 34a/07, 34b/04, 34b/06, 40b/04

ẕ.+(‘ayn-ı ẕāt) 16a/07

ẕ.+(ġayr-ı ẕāt) 20a/03

ẕ.+(ism-i ẕāt) 31a/04, 31b/06

ẕ.+a 12b/02, 12b/02, 15b/12, 22b/09, 24a/10, 26a/07, 26a/07, 26b/02, 27a/08, 31a/10, 31b/06, 31b/07, 32a/02

ẕ.+da 11b/09, 19b/11, 26b/03, 28b/04, 31a/05, 34b/09

z̲.+ındın 26b/10, 28b/04, 31a/09

z̲.+ını 12b/03

z̲.+ınıñg 31b/05

z̲.+ıñg 12b/04, 18b/11, 31a/05, 31b/07

z̲.+ıyla 24a/07

z̲.+ıylan 29b/09, 29b/10

z̲.+ī 11b/03, 12a/14, 31b/09

z̲.+īdür 11b/10, 13a/09, 15b/11, 16a/08, 20a/09, 25b/12, 28b/02

z̲.+lara 11b/04, 11b/05, 22b/07

z̲.+ları 11b/04, 11b/05, 18b/09, 39b/09

z̲.+larıdın+(ġayr-ı z̲āt) 22b/12

z̲.+larına 30a/04

z̲.+larındın 11b/02, 15b/01, 15b/06, 29b/10, 29b/13, 30a/02, 30a/06

z̲.+larıñg+(mücerredü'z̲-z̲āt) 38b/13

z̲.+lari 22b/06

z̲ātī <Ar. ('z̲āt'a mensup) *sf.* Zatından gelen, özsel.

z̲.+dür 15b/09, 25b/08

żāyi' <Ar. *sf.* Yitik, heder, ziyan.

ż.+(ėtmek) 8b/12

zāyid <Ar. 'زائد *sf.* Artan, eklenen, fazladan.

z. 20a/05

z.+('ilm-i zāyid) 16a/09

z.+(ḳudret-i zāyid) 2a/01

z.+e+(ṣıfāt-ı zāyid) 19b/10

z.+i(1)+(ṣıfat-ı zāyid) 27a/01

zāyil <Ar. 'زائل *sf.* Devamı olmayan, tükenen, geçici.

z. 15a/11, 26a/14

z.+(olmaḳ) 8a/14, 14a/08, 22b/05, 22b/06

z.+dür 34b/08

z.+dürler 8a/12

zehr <Far. *a.* Zehir, ağı.

z. 9a/01

z̲elīl <Ar. *sf.* Hor, alçak, aşağılık.

z̲.+(olmaḳ) 26a/05

Zenādiḳa <Ar. ('zindīḳ'in <Peh. Zendīk çoğulu) *öz.a.* Zındıklar, Zerdüştiler.

Z. 22a/02

Z.+larıñg 22a/12

Z.+larıñg+(kefere-yi Zenādiḳa) 23b/13

z̲erre <Ar. *a.* Zerre, parçacık.

z̲.+dür 12b/05

zevāl <Ar. *a.* Zâil olma, sona erme, tükenme.

z. 10a/13, 20a/10, 35a/03

z.+dadur 8a/10

z̲evāt <Ar. (z̲āt'ın çoğulu) *a.* Zatlar, şahıslar.

z̲.+ın 42a/12

z̲.+ıñ̑g18b/11

żıd(d) <Ar. *sf.* Zıt.

ż. 29b/05

ż.+ı(1) 29b/04, 29b/07

ẓıl(l) <Ar. *a.* Gölge.

ẓ.+ınıñ̑g34a/08

Zındıḳ <Ar. *a.* 'زِدًیك' <Peh. Zendīk *öz.a.* Mecusilerin aydınlık-karanlık düalizmine inanan bir kolu.

z.+lar 21a/10, 21a/11

z̲ī-es̲er <Ar. *sf.* Eser ṣāḥibi

z̲.+(şey'-i z̲ī-es̲er ve 'alāmet) 10b/02

z̲ikr <Ar. *a.* Zikir.

z̲.+(olunmaḳ) 21b/11, 40a/07

zīrā <Far. *bağ.* Çünkü, zira.

z. 8a/10, 11b/06, 11b/14, 21b/13, 22b/04, 24a/13, 26a/12, 26a/13, 29b/13

zirā ki <Far. *bağ.* Çünkü, zira. ↔ **zīrā kim**.

z. 8a/11, 12a/02, 12a/05, 12b/05, 13a/09, 13b/01, 13b/06, 26b/13, 34b/01, 36b/05, 38a/10

zīrā kim → **zīrā ki**.

z. 40a/14

z̲ī-vażʿ <Ar. *sf.* Duruş ve konum sahibi.

z̲. 22a/09, 22a/09

żiyā <Ar. 'ضیاء*a.* Aydınlık, ışık.

ż. 33b/04

ẓuhūr <Ar. *a.* Ortaya çıkış, belirme.

ẓ. 41a/08, 46a/09

ẓ.+(ėtmek) 46a/13

ẓ.+a 24a/12

ẓ.+a+(ẓuhūra gelmek) 34a/05, 34b/02, 39a/06, 41a/06, 41b/02

ẓ.+ı(1) 38a/06

ẓ.+ı+(ḳadr-ı ẓuhūr) 40b/14

ẓ.+ınıñ̑g 46a/07, 46b/02

ẓulm <Ar. *a.* Zulüm.

ẓ.+(ėtmek) 26a/06

ẓ.+dın 46a/08

ẓ.+dur 4a/10

ẓulmānī <Ar. *sf.* Karanlıkla ilgili, karanlıkta olan.

ẓ. 36b/05, 38a/06

ẓ.+din+(‘alāyıḳ-ı nefsānī-yi ẓulmānī) 6a/14

ẓ.+dür 36b/05

ẓulmet <Ar. *a.* Karanlık.

ẓ.+din 4a/11

ẓ.+i+(ẓulmet-i muṭlaḳ) 24a/13, 24a/13

zübde <Ar. ‘تُنَج’ *a.* Kaymak; bir şeyin özü; seçkin, önde gelen.

z.+yi+(zübde-yi benī Ādem) 2a/13

zübdet = **zübde**.

z.+ül+(ḥażret-i zübdetü’l-evliyā) 5a/11

z.+ül+(zübdetü’l-‘ārifīn) 37a/11

z.+ül+(zübdetü’l-aṣfiyā) 5b/14

z.+ül+(zübdetü’l-elvliyā) 35b/06

z.+ül+(zübdetü’l-muḥaḳḳıḳīn) 37a/07

z.+ül+(zübdetü’l-evliyāe’t-tābi‘īn) 4b/09

Züḥal <Ar. *a.* Satürn gezegeni.

Z. 41b/11

zühd <Ar. *a.* Dünyaya rağbet etmemek ve kendini ‘ibādete vermek.

z. 9a/04

zülāl <Ar. *sf.* Duru, saf, berrak.

z. 33b/03

ẕü’l-aḳṭār <Ar. *sf.* Çaplara sahip, çok çaplı olan.

ẕ. 22a/01

ẕü’l-celāl <Ar. *sf.* Celal sahibi, görkem sahibi.

ẕ.+(ḥażret-i ḳādir-i ẕu’l-celāl) 33b/11

4.

ARAPÇA DUALAR VE İBARELER DİZİNİ

‘alā Nebīyyinā ve ‘aleyhi’s-selām (على نبيّنا وعليه السلام): Peygamberimize ve O’na selam olsun.
46a/13

‘aleyhi’r-raḥme (عليه الرحمة): Üzerine rahmet olsun.
05b/07, 08b/14, 10a/14, 14a/07, 16a/12, 20b/06, 27b/08

‘aleyhi’r-raḥmet (عليه الرحمت) → **‘aleyhi’r-raḥme**
37a/11

‘aleyhi’r-raḥmet ve’r-rıżvān (عليه الرحمة والرضوان): Rahmet ve hoşnutluk üzerinde olsun.
5a/06

‘aleyhi’ṣ-ṣalevāt ve’s-selām (عليه الصلوات والسلام): Ona şükürler ve selam olsun.
04b/04, 30b/06

‘aleyhi’s-selām (عليه السلام): Ona selam; Üzerine esenlik.
09b/01, 09b/02, 32b/01

‘aleyhimü’l-la‘ne (عليهم اللعنة): Üzerlerine lanet olsun.
13b/13

‘aleyhimü’s-selām (عليهم السلام): Üzerlerine selam.
32a/10

‘Alīyyün velīyyu’llāh ve vaṣīyy-i resūlihū (عليّ ولي الله ووصي رسوله): Allah’ın velisi ve Hz. Reul’ün vasiyet ettiği Hz. Ali.
4a/13

‘an ẕālike (عن ذلك): Bundan.
26b/09

‘aẓumet kelimetuhū (عظمت كلمته): Sözünün büyüklüğü artsın/çok.

34b/03

‘azze ve celle (عزّ وجلّ): Üstün ve büyük oldu/olsun.

36b/11

Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm (بسم الله الرحمن الرحيم): Besmele; Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla.

03a/05, 12a/07, 33a/10

Bismi’llāhi’r-Rḥmāni’r-Raḥīm ve Bihī Nesta‘īn (بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين): Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla ve kendisinden yardım diliyoruz.

1b/başlık

celle celālüh (جلّ جلاله): Görkemi büyük.

29b/11, 41a/12, 44b/02

celle s̱enā’üh (جلّ ثناؤه / جلّ ثنائه): [Tanrı’nın] övgüsü büyüktür.

28a/03, 42a/04, 45b/03

celle sulṭānüh (جلّ سلطانه): Şiddet ve satveti büyük.

35b/13

celle şānüh (جلّ شأنه): Şanı büyük.

02a/12, 10a/05, 17a/01, 18b/05, 25a/06, 25b/12, 28b/06, 29b/06, 32b/13, 34a/09, 34a/14, 34b/11, 36a/14, 37a/14, 37b/05, 37b/06, 38a/02, 38b/06, 42a/08, 41b/04, 46a/11

celle şānühu’-‘aẓīm (جلّ شأنه العظيم): Azametli şanı büyük.

22b/01

celle şānühu’l-‘azīz (جلّ شأنه العزيز): Aziz şanı büyük.

33a/11, 41a/02, 46a/09

ḥubbü’ş-şehevāt-i mine’n-nisā’ (حبّ الشهوات من النساء): Kadınlara karşı düşkünlük ve nefsani arzular (Âl-i İmran 3:14’ten bir parça).

7b/10

ḥuccete’llāh ‘ale’s-semāvāt ve’l-arżeyn (یرضلااخاْو طلاىلعللاهاد): Allah’ın gökler ve iki yer üzerindeki kanıtları ve tanıkları.

25b/11

‘ıyāẕe bi’llāh (للهارایع): Allah’a sığınırım. Allah korusun.

04b/03

ilā āḫirihū (رخآ ىا ل): Sonuna dek.

37b/03

innā fe-innā (اًا فاًا): Muhakkak biz, sonra biz.

18a/09

inşā’allāh Te‘ālā (ىلاعتللها انشا): Yüce Allah isterse.

4b/06

iskenehu’llāh Te‘ālā fī buḥbūḥati cinānihī (اًٌ حاجححثحتیفىلاعتللهاكساً): Yüce Allah onu cennetlerinin orta yerinde yurtlandırsın.

05b/11

iskenehu’llāh Te‘ālā fī ḥażreti ḳudsihī (ضذلخرضحایف ىلاعتللهاكس ض): Yüce Allah onu kutsal huzurunda yurtlandırsın.

05b/12

‘izzet kelimetuhū ve cellet ḳudretuhū ve ‘aẓumet celāletuhū (مٌ رذلاّدلجاًروكلك خ ّسع ظودلاجللرَ): Azizdir sözü ve büyüktür gücü ve görkemi muazzam.

34a/02

ḳuddisa’llāh ervāḥihüm (نحاٌ ّ ارللهاش): Allah ruhlarını kutsasın.

25a/01

ḳuddisa’llāh rūḥihī (حّرللهاش): Allah ruhunu kutsasın.

05a/10, 31b/02, 35a/14

ḳuddisa’llāh Te‘ālā rūḥihī (حّرىلاعذ اللهاش): Yüce Allah ruhunu kutsasın.

05a/06, 36b/07

ḳuddise sirruhū (ِّرضاذشوا): Mezarı ve toprağı kutsansın. Sırrı (içi) temiz ve kutsal olsun.

14a/01, 16b/09, 18b/01, 20b/12, 37a/07, 41a/03

ḳuddise sirruhu'l-'azīz (سعىالرضاذشوا): Aziz mezarı ve toprağı kutsansın. Aziz sırrı (içi) kutsal olsun.

04b/10, 19b/03, 29b/02, 39a/13

Lā ilāhe illa'llāh (اللهالاال): Allah'tan başka tanrı yoktur (Besmele sözü).

27b/02

Lā ilāhe illa'llāh ve Muḥammeden resūlu'llāh (لا االاهلل اهحوذرضلاالله):Allah'tan başka tanrı yoktur ve Muhammed onun elçisidir. (Şehâdet sözü).

04a/11

la'netu'llāh (لعاللهّ): Allah lanet eylesin.

21a/06

Na'ūẕu bi'llāh minhüm ve mine'ş-Şeytāni'r-recīm (ًعْرتالله م ُنّا هي الشيطاى الرجن):

Onlardan ve taşlanası şeytandan Allah'a sığınırım.

03a/04

nevvera'llāh merḳadehū (راهللوا لذِ): Allah yattığı yeri (mezarını) ışıklandırsın.

04b/07 b, 05a/04

nevvera'llāh Te'ālā merḳadehū (ًرالله عال ىوا لذِ): Yüce Allah yattığı yeri (mezarını) ışıklandırsın.

05b/13

nevvera'llāh żarīḥahū (ًراللهضرىحَ): Allah türbesini ışıklandırsın.

05a/13, 05b/03

raḥmetu'llāh 'aleyh (رحو داللهُ عليه): Allah'ın rahmeti üzerinde olsun.

29a/07

raḥmetu'llāh Te'ālā (رحو اهللعالى): Yüce Allah bağışlasın.

19a/09

raḥmetün li'l-'ālemīn (رلحعالمىوىي): İki alem için rahmet.

02b/03

rażīyu'llāh Te'ālā 'anh (رضىاللهتعالىعنه): Yüce Allah ondan razı olsun.

05b/08

ṭābe s̱erāh (طابثراه): Toprağı temiz olsun.

04b/14, 05b/05, 05b/10

ṣalevātu'llāhi 'aleyhi ve ālih (صلواتاللهعليهوآله): Allah'ın uğuru onun ve soyunun üzerinde olsun.

43a/14

ṣalevātu'llāhi 'aleyhüm ecma'īn (صلواتاللهعليهماجمعين): Allah'ın uğuru hepsinin üzerinde olsun.

45a/14

ṣalevātu'llāhi ve selāmühū 'aleyh (صلواتاللهوسلامهعليه): Allah'ın uğuru ve esenliği onun üzerinde olsun.

02b/02, 04b/08, 13a/05, 37b/02, 38a/12, 45a/11

ṣalevātu'llāhi ve selāmühū 'aleyhi ve ālih ve raḥmetu'llāhi ve berekātühū (صلواتاللهوسلامهعليهوآلهورحمةاللهوبركاته): Allah'ın uğuru ve esenliği onun ve soyunun üzerinde olsun ve Allah'ın rahmet ve bereketleri.

06a/05

ṣalevātu'llāhi ve selāmühū 'aleyhim (صلواتاللهوسلامهعليهم): Allah'ın uğuru ve esenliği onların üzerinde olsun.

07a/11

ṣalevātu'llāhi ve selāmühū ve berekātühū 'aleyhi ve 'aleyhüm ecma'īn (صلواتاللهوسلامهوبركاتهعليهوعليهماجمعين): Allah'ın uğuru ve esenliği ve kutları onun ve hepsinin üzerinde olsun.

46a/05-06

ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve ālih (صلى الله عليه وآله): Allah’ın uğuru onun ve soyunun üzerinde olsun.

03a/11, 25a/09, 38a/12, 45b/01

ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem (صلى الله عليه وسلم): Allah’ın uğuru onun üzerinde olsun ve esenlik versin.

02a/14

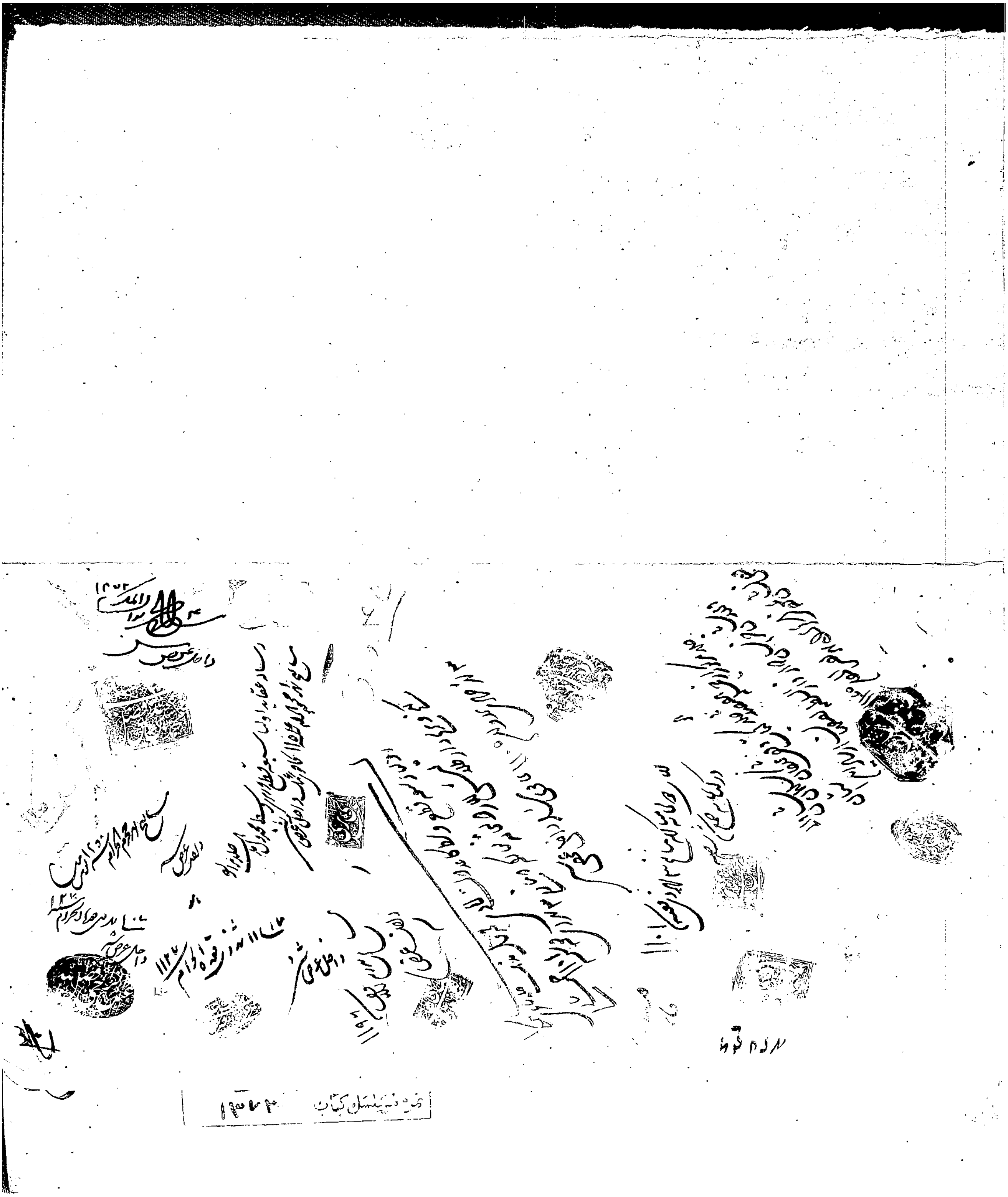
ṣalevātu’llāhi ve selāmühū ‘aleyhi ve ‘aleyhüm ecma‘īn (صلوات الله وسلامه عليه وعليهم اجمعين): Allah’ın uğuru ve esenliği onun ve hepsinin üzerinde olsun.

03b/10-11

ve’s-selāmü ‘alā meni’t-tebe‘a’l-hüdā (والسلام على من اتبع الهدى): Esenlik hidâyete (yönlendirilmeye) uyanların üzerinde olsun.

46b/08

5. TIPKIBASIM

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

شکر وسپاس وستایش اول خالق قدیمه که موجود وواحد وواحد وحی وعلیم
وسمیع وبصیر ومرید دور اوذات مبارکی شریکلردن مستغنی دور قامو
اشیادن ومنزه واردر دور قامو عیبلر ونقصانلردن اوّلا دور که اونک
اوّلی یوق وآخر دور که اونک آخری یوق وظاهر دور که اوندن پیدا و
بو قارو دکول هیچ شی وباطن دور که اوندن اوزکه هیچ شینک ثبت حقیقی
ایلن ایره لو دور وارلوق قامو قبلیت لردن ازل الازال وسونکره لوق بعدیت
لردن ابد الآباد وعدملک یوله یوقدر اول ذات مقدسه هیچ وجهلن نه
ذاتنده ونه صفاتنده وسکون وکهنه ایتماز اوسنه ازمنه ودهور ومتغیر اولمان
ذاتنده ونه صفاتنده هیچ وجه وجهتلن ثابتی دور بلا تغیر احدی دور منزه قامو تجزیه
وتکثردن واحدی دور که عدد بیرلوق اول ذات مقدسه وعرض یولی یوق
وارلوق ووجود ایلن عالم دور که اونک ایلن معلوم ار اسنده اوزکه علم وبلوی

[01b]

در حکمت کلام ۱۴۱

یوق قادر دور یوق قدرت زاید ایلن بلکه یاراتن وخلق ایدن دور وجود و
علم وقدرتی بیر ومتحد دکول هیچ شی ایلن نظیر وشریکی یوق هیچ وجهلن
بلکه فرد ومنفرد دور قامو جهتدین ومبرا دور واری او قیاسین وشباهتدین
هیچ شی اونک قارشو ومقابلی دکول یاد وقد ور قامو اشیایه یوق تماس و
مکان ایلن بیرا قدور قامو اشیادین یوق بعد ومسافت ایلن دکول هیچ شی
ده حلول وجهی ایلن ونه هیچ شی اونده حلول واتحاد وجهتی ایلن جوهر دکول که
اعراضی محل اوله وعرض دکول که حال اوله بلکه جوهر وعرض یاراتان وخلق
ایدن دور روح دکول که آلته محتاج اوله عقل دکول که محصور ومحاط اوله
جسم وجسمانی دکول که مرکب ومحتاج اوله بلکه واری بیلنک خالق وموجدی دور
منزه ومبرا دور نیجه ونیچه دین قادر ومحیط دور قامو اشیایه واری بیلنک ابتدا
اوندین ورجوعی اونه دور اولدور پرستش وبنده لوق مستحق وشکر وسپاس
لایق حوق درود وسلام وصلوات حضرت الله تعالی دن جل شانه حضرت سرور
انبیا وسالار اصفیا خلاصه وزبده بنی آدم امام الملائکة العلیین خاتم الانبیاء و
المرسلین باعث ایجاد العالمین محمد مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم واول اوصیا ومن

[02a]

366

عمّنه که سید وصیّین وقدوۀ اولیاء موحّدین وقطب الاولیاء الهادین شمس فلک هدایت
وقرة العین ادوار رسالت یعنی امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات الله وسلامه علیه و
سله اولاد اطهار امجادونه که هر بری امام المسلمین ورحمة للعالمین دورلر والله تعالی
منک رحمتی اول حضراتک شیعه ومحبّلرینه اولسون وملائکه نک دشمن ومبغضلرینه اوله
ابد الاباد واما بعد چونکه جمعی بریزم خواص لرموزدن خصوصا فرزند ارجمندوم
شیخ زاده ملک طیفور بو فقیر الی الله المعبود سلطان محمود بن سلطان برهان الدین
بن شیخ جمال الدین بن قطب الاولیاء شیخ زاهد دین استدعا ایتدیلر که اوز خلاصه
عقایدومی وحضرت سلطان الاولیاء شیخ زاهد عقایدین وقطب الاصفیا حضرت
شیخ صفی الدین که اول حضرتنک خلیفه سی وکوزکاه نور ومقتدای موحدین شیخ
جمال الدین وسراج المرشدین شیخ صدر الدین وبزرکوار دائم خواجه سلطان علی
وعالیمقدار آتام شیخ برهان الدین رشید وب وضبط اولوب دور تحریر وتعبیر نظمینه
کلتوریم اول محبّلر حسب الاستدعالرینه مختصر که شامل اول بزرکوارلرونو
فقیر حقیر عقایدینه اخصر وظاهر عبارات ایلن بیان اولونور که مسترشدلر وحق
وحقیقت طالبلری متوصّل اولوب بصیرت کوزین آچوب بو عقایدحق ودلائل ظاهر

ولعنتی صح

[02b]

ایلن

ایلن باری شکوک وشبهاتدین محفوظ اولوب قرب مقامی نینک تحصیلنده نهایت
سعی وغایت اهتمام ایده لار بیه کیم بو زمانلرده چوق وظاهر اولوبدولر جمعی
دعوی اهل دین که صورت وظاهرده اهل حق وباطنده طالب هوا وضال و
مضلّ دورلر ودلالت ایدلار خلایقی دخول نار ه یوق خالق جنت ونار ه نعوذ
بالله منهم ومن الشیطان الرجیم بسم الله الرحمن الرحیم آکاه اولونکوز
وبیلونکوز بزوم طریقت قارداشلارموز زاهدی وصفویلردین کبزیم
مرشدلر عقیده واعتقادلری حضرت امام العالمین وهادی المرشدین وصی سید
المرسلین امیر المؤمنین علی مرتضی عقیدسی دور وشریعتوموز شریعتی دور که اول
حضرت علی وفتوی ایدوب الدین اله اول مقتدای اهل ایمان وتوحید دین بیز
بلا بضاعت لره تیلیشوب دورده اول حضرتنه واسطه وفاصله سز حضرت رسول
الله صلی الله علیه وآله خلیفه ووصی ونائبی بیلورز وبیله اوندن سونکره اول
حضرتنک فرزند ارجمندی وحضرت نبی الله فرزندزاده سی امام الانس والجن حضرت
امام حسن واوندین سونکره اول حضرتنک قارداشی امام العالمین وهادی الثقلین
حضرت امام حسین واول حضرتدن سونکره اونینک اوغلی ونائبی امام المسلمین علی بن

[03a]

الحسين امام زين العابدين واول حضرتدين سونكره اونك فرزندى هادى المؤمنين حضرت
امام محمد الباقر واوندين سونكره اول حضرتنك اوغولى خليفة الله فى السموات
والارض حضرت امام جعفر الصادق واول حضرتدين سونكره اوغولى امام
المؤمنين نور العابدين حضرت امام موسى كاظم واوندين سونكره اول حضرتنك
اوغولى ونور ديده سى امام الجن والانس امام على الرضا اوندين سونكره اونك
اوغولى امام الخافقين حضرت امام محمد التقى اوندين سونكره اول حضرتنك قرة
عينى خليفة الله فى العالمين حضرت امام على النقى واول امامدين سونكره اول
حضرتك اوغولى هادى الخلائق امام البرايا حضرت امام حسن العسكرى واوندين
سونكره اونك اوغولى حجة الله القاطع نور الله اللامع امام الكونين حضرت
امام محمد المهدى صاحب هذا العصر والزمان وخليفة الرحمن صلوات الله وسلامه
عليه وعليهم اجمعين بيورز ومحبوز اول حضراتك واونلارنك محبلرينه
ودشمن وبيزارز اول ائمه دين دشمنلريدن ايله كه حضرت رسول الله دعا
ايتديلر كه اَللّٰهُمَّ وَالِ مَنْ وَالاهُمْ وَعَادِ مَنْ عَادَاهُمْ وَ
اَلْعَنْ مَنْ ظَلَمَهُمْ ارحق وحقيقت طالبلرى سعى ايدوب كوز مرشد مددى ايلن

[03b]

بصيرت كوزين ائمه دين محبتى ايلن بينا ورسالت قوياشينك نوريله روشن
ايدوب نجات معامينه يتوره سنز واول معامده مستعد اولاسز حضرت
الله تعالى قربنه نيه كيم بو جوق ظاهردور كه كورمش بولدليل ومرشد
سنز كيتمك وطى ايتمك اولمازلبس قاموسوز محتاجوز دليل ومرشده
بو اخر جوق بلودور كه هر كيم اوزى يولن بيلميه اوزكيه دليل ومرشد
اولوب مقصده يتوره بيلمازلبس هر طالبه ضروردور كه سعى ايدوب
اوزين دليل ومرشد يتوره اكرچه اوندين ظاهر وبلورا قدور كه اقتارها ق
وتفحص احتياج اوله بلكه لايق وضرور اولدور كه تقليد وتعصبدين كيچوب
ايله مرشد ودليل اتا كينه ايل اوره سنز كه سيزنى نعيم جنانه بلكه خالق جنات
قربنه يتوره بيله والا قالحق سنز دار البوار جهنمده هميشه نه ظلم دور كه اوندين
سونكره كه كيم لا اله الا الله ومحمد رسول الله اقرارى ايلن اوزينى كفر ظلمندين
قوربارب دين مبين نوريته منور اولميش اولا ولايت اكفارى ايلن كه اول
على ولى الله ووصى رسوله اقرار يدوراون برادنيا سك امامتى ايلن اوزينى كور
ونابينا وكفر وضلال اهلندين ايده وبهره سنز ايده اول كلمه طيبه نوريندين واول

[04a]

فرقه دخل ایده که الله تعالی اونکلرین خبر ویروب بویورور وَالَّذِينَ كَفَرُوا
أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ
النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ عیاذا بالله يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ بیورموندن
سونکره بر فصلده حضرت امیر المؤمنین علیه الصلوة والسلام واون ایکی امامک
خلافتن بیان ایده روز روشن ودلایل ایله طالبلره وابطال ایده روز خلفاء ثلثه‌نک
خلافتلرین ان شاء الله تعالی متقدمه بو سلسله‌نک ارشاد واسنادنده که
بزرکوارانم حضرت شیخ زاهددن نور الله مرقده نقل ایتدیلر که منتهی دور ومتصل
اولورلر انکه حضرت سید الوصیین وامام المتقین ومادی المسلمین علی بن ابی طالبه صلوات
الله وسلامه علیه بیلونکلورکه سلطان المحققین وزبدة الاولیاء التابعین ومرشد الطالبین
فخر العالمین وقطب العارفین تاج الملة والدین شیخ ابراهیم زاهد قدس سره العزیز
بو سلسله نجیبه کرمینک مقتدا ومرشدی دورکه اونک ولایت وهدایتینک
ایشیقی کون ایشیقی کبی عالمی منور ومزین ایدوب دورر واول حضرتدن سونکره
نایب وخلیفه‌سی قطب الاصفیاء وسلطان الاولیاء ومرشد الکل سید المحققین شیخ
صفی الدین اسحق قدس الله تعالی سره دورر که واول حضرتدن سونکره ثمرة الاولیاء ونور الاصفیاء

[04b]

ومرشد العالمین سید العارفین شیخ صدر الدین واوندن سونکره حضرت سید
المرشدین الداعی الی الصراط المستقیم خلیفه خلفاء العالمین خواجه سلطان علی دور و
هادی الطریقه کهف الاولیاء وبرهان اهل الیقین اتام شیخ برهان الدین وحضرت رکن
المحققین الداعی الی الدین القویم المبین شیخ جمال الدین بن شیخ زاهد نور الله مرقده
اول حضرتنک اتاسی حضرت سلطان الاولیاء صاحب الارشاد والتمکین شیخ صفی
الدین قدس الله تعالی روحه اجازه ویروب وقیلن تبریز اهلینک تلقین وارشادینه متوجه
اولدیلر اما حضرت قطب الاولیاء الداعی الی صراط القویم صاحب الانوار القدسیه مهبط
الالهامات الربانیه غوث الاوتاد شیخ المشایخ شیخ ابراهیم زاهدنک سجره ارشاد و
خرقه ارشادینک بیانی اولدورکه حضرت شیخنک پیری ومرشدی حضرت قطب
الاقطاب طریقت وحقیقت اهلینک مقتداسی سید جمال الدین قدس الله روحه
دورکه حضرت شیخ اول سیدنک کوکا ذ دورر حضرت زبده الاولیاء شیخ
جمال الدین اول بزرکوار عالی مقدار سیدنک نواده‌سی دورر واول سید نجم الاسرار
ووجه الابرار شیخ شهاب الدین محمود تبریزیدن نور الله ضریحه ارشاد وخرقه المشد و
واول حضرت معدن الرموز ومخزن الاسرار شیخ رکن الدین سجاسیدن ارشاد و

[05a]

[05b]

وخرقه‌سی بار دور واونك ارشاد وخرقه‌سی تاج الاولیاء ورکن الاصفیا قطب

الدین ابوبکر ابهریه یتشدور واول شیخ حضرت نجم الاولیاء والمرشدین شیخ ابو نجیب

السهروردی دن نور الله ضریحه ارشاد الوب خرقه کیمشدور واول عالی مقدار

اوربزرکوار عمّندن سلطان المکاشفین سرّ العارفین قاضی وجیه الدین عمر البکریدن

واول شیخ اوزی آتاسی کاشف الاسرار بحر الانوار محمد البکریدن طاب ثراه واول

شیخ انیس النفوس وهادی الطالبین شیخ احمد اسود دینوری دن واول مرشد

لسان القدس حارث الاولیاء شیخ ممشاد الدینوری علیه الرحمه دن واول سید

الطایفه قطب الاوتاد ابو القاسم شیخ جنید بن محمد البغدادی دن رضی الله تعالی

عنه واول شیخ صاحب المفاخر والمعارف سایر المدارج فی المعارف سرّی سقطی

دن طاب ثراه واول شیخ اعرف العرفاء فی المعارف الالهیه ابو محفوظ شیخ

معروف کرخی دن اسکنه الله تعالی فی بحبوحه جنانه واول شیخ ترجمان الرموز مفخر

العاشقین کاشف الاسرار والمعانی شیخ داود الطائی دن اسکنه الله تعالی فی حظیرة قدسه

واول شیخ محبوب ارباب قلوب واقف الغیوب شیخ حبیب دن نور الله تعالی

مرقده واول کامل حضرت انیس النفوس خازن الرموز اکمل العرفاء زبده الاصفیاء شیخ

الطایفه

[06a]

الطایفه کمیل بن زیاد النخعی واول عارف حضرت سرور وسالار اولیا و اصفیا

مقوّم عروه وثقی شریعت نبوی ومظهر آثار طریقه المصطفوی حافظ اعلام الحق والحقیقه

محرم اسرار الربانیه صاحب العز والتمکین سلطان المحققین امیر المومنین و

یعسوب الدین وخلیفه رسول رب العالمین اسد الله الغالب ابو الحسن علی

بن ابی طالب دن صلوات الله وسلامه علیه وآله ورحمة الله وبرکاته اکا

اولونکز وبیلونکز ای خواص قارداشلار مونکو بیزوم بو ایشمزده لا ایمیوزن مشغول

اولدیغی دورکه یالغوز اشتیاق وضبط ایلماقه رضی وقایل اولمازلار بلکه مرشد

لرندین ایشیتدوکی اعمالده تاخیر واهمال روا وجایز تیلمازلار واول خیرانی

قدر مقدور ایلین عمله کلتوروب اول قدر مواظبت ایدلار که اونکلاره حالا اول

اول اعمالنک فیض وثمره سیندین مستفیض وبرخوردار اولولار اول محبلار مثلی

مریض مطیع مثلی دورکه طبیب حاذق معالجه سینک اشتیاقینه اکتفا ایتمیه لار الله

تعالی نینک رحمتینه امیدوار اولوب شفا طمعینه رضی اولولار آچی وناخوش دوالر استعمالینه

تا مرض دفع اولوب صحت مزاج حاصل اوله بو مشتاقلار دخی مکروهات ترکینه واعمال

شاقه مشغولیتینه رضی اولوب اوزلرین امراض روحانی وعلایق نفسانی ظلماتیدین قوتاره دین

اوزلرین تانکری تعالی دین راضی و تانکری تعالی نی اوزلاریندین راضی ایتمه دین اطمینان
مرتبه و مقامنه تمام دین راضی اولمازلار پس باطن قولاقلری ایلن مضمون آیهٔ کریمه
یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة فادخلی
فی عبادی وادخلی جنتی استماع ایدوب اصدیت درکاهنک مقربلریدین
وعباد الله خطابنه سرافراز اولوب جنت الله ده داخل اولوبدورلار و بو مرتبه و مقام
تحصیل ایتمه یه مقدور دکول مکر حضرت رسول الله شریعتینک اطاعتی و مرتضی علی
و اولاد اطهارینک محبتی و طریقتنه عمل ایتماقیلن که اول اقدام و مواظبت ایتماقدور
اخلاق حمیده و اعمال صالحه یه ایراق و ملاک و اجتناب ایتماکدور اعمال منهیه و دنیه
و اخلاق رذیله دین خصوصا نفسانی هوا و خواهشلریدین که اونک مخالفی ایله اوزلارینی
لازم بالان و کذبدین بری و اهوا هر دم آله لرینک بنده لوقدن ایله کیم بو بوردور
افرایت من اتخذ الهه هواه قورتاروب عباد الله خطابنه مشرف اولوب کونکللاری
الهام غیبی مهبطی و افعال و اقواللری کرامات مظهری خلائق ارشادنه مرخص و مامور
اولمیشدورلار و بو مرشدلار مثلا حاذق طبیب مثلی دور هر بیماری بر نوع دوا
دیر پرهیز ایلن امراضیدین قورتاروب صحت مزاجه یتورللار پس کرکدور که مرشد

[06b]

حذاقت مرتبه سینه که یقین ثابت دور یتیشمش اوله ده هر مریدی هر نوع مرضدین که
بیلمازلوق و شک و ریب و شبهه و شهوت و غضب و فساد امراضیدین قورتاروب
اخلاق حمیده و معارف یقینیهٔ الهیه که صحت حقیقی دور یتوره بیله بو قسم صراط المستقیمده
مرشدلوق و پیشوالوق لایق دکول در رایت جز او سنه صراط المستقیمدین منحرف
ایدوب مطیع لری ایلن جهنم قعرینه یتورور که بیله جماعت اضلی مقامیدا اولدور
پس لوم بسند لایقی اول کیمسه دور که هوالردین قورتولوب انفس مسلط
اولوب سموات اقطاریدین نفوذ ایدوب اصلی عالمین منظور نظری ایدوب صراط المستقیم
طی ایدوب قرب مقامنه یتیشمش اولا که طالب امراضیدین قورتاره و مقصد اصلیه
که اخلاق الهیه دور یتوره بیله پس ظاهر اولدی که مرشد کرکدور بصیرت ابلی اوله
نفسه سلطنتی اوله هر کیم ارشاد ایلسه دین که ایمه دین و قوام اهل الحق یعنی اون
ایکی امام صلوات الله و سلامه علیهم یولین توتوب دور و اوامر و نواهی لرینه عمل
اطاعت ایدوبدور و خلاص کشتی سینه اولتوروب غرق و هلاکدین قورتولوب
ساحل نجاته یتیشوبدور و ضلال اهلینک طریقه سین توتان صراط المستقیمدین
منحرف ضلالت بیابانده سرکردان و ناکام لوقده قالور و هر کیم بیله جاهللین دنیا

[07a]

در بیان عقل و کسب و صرف آن

دن کیده هرگز مقصوده ایرشمز و اول طرفده کوزی کور اولاجقدر ایله که الله تعالی
بویورور مَنْ کَانَ فِي هٰذِهِ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا و ایده جک عقلنک
قرارکاهی جهنم اولور دایم بس کرکدر که بز طایفه که اهل حضرات ایمه دین مبین نک
اینا کینه و ورو بز دا اول حضراتک خواص مطیعلرندن اولوب بزکرکدر که
عمل اول ایمه نک آثار بینه و افعالینه ایله کیم بزه نه تشویش در آمده بز که نجات
معامنه فایز اوله بز که اشتباه عملنده نجات باغشلامز چونکه هر دورکه کیمیا
نسخه سی بیلمیه بی کیمیا دوزانه بیلمز و اوندن هیچ فایده ایرمز نیچون
که عملی موقوفدر و کورمکه و بیراق و یزار اولنکور اول حضراتک دشمنلرندن
ایله ابراقلوق که اوزدین و قورزدین قاچوب براقلوق ایده ار بز
فصل بیلونکوز ای جماعت که ترک ایدوب بز حب الشهوات من النسا
والبنین والقناطیر المقنطرة من الذهب والفضة والخیل المسومة و
الانعام والحرث والدواب حضرت الله تعالی نک شوقیدن و اول
حضرته یاد و قلوق ایچون و اختیار ایتمش بز تعالی فنا یه شاد و خوش وقت
اولونکوز بو عطادین که بیزه اولمشدر که اول عقلدر که هیچ زاد اوندن

[07b]

بیکراق و شریفراق تانکری تعالی خلقنده یوقدور او سبک له تانکرینی خالق عالم
واولدور تانکری تعالی طرفینه دلالت ایدن واولدور سوزن سزی مقام علیینه و
حضرت رب العالمین قربنه عقلدور واری رحمتلردین اعظم و ابهی ولطیفدور الله تعالی
دن بنده لرینه فاموالطفلردین انفع هر کیمسه تانکری تعالی عقل عطا ایتدی نه نعمت
و بخشلوق که انعام ایتمدی و هر کیمسه عقل و برمدی هیچ بخشلوق عنایت
ایتمدی نه کیم ظاهردورکه آدم اوغلوده عقل ایلن دورکه اکر بیلک لوق غالب
اولمیه حیوان بلکه حیواندین اکسوک و کمراه راقدور بوبتو وطا هر دورکه انسانلرنک
اشرفلوقی اوزکه نظایردین عقل ایلن دور یوق صورت ایلن یاروح ایلن ا
ایچون اوزکه لر بار حیوانلرده بار دور و بار بیسر ان ایلن یومعنی ده بشرلکدور
و صورت بیر شیدکل که شرفت باعث محلنده اوله زیراکه دایم فنا و زوالده دور
و قوت شهوانی و غضب هیچ بیری کامل دکول زیراکه انسانلرنک فایده و غایه سی
مطالب شهوتیه و مقاصد غضبیه دکول اونلر ایچون اونلرنک باری فاسد و زایلدر
و نتیجه فاسد اولمیالار که قاچان که انسان اول مطالبه تشویر سوقی باقیدور و
زایل اولمیالار پس انسانلرنک مقصودی غایات غضبی و شهوی دکول بلکه انسانلرنک باقی لوقی

[08a]

اول وجهدن صح

وکملی عقل و حکمت ایلن دورر اوننک ایچون دورحرص اونه ارتوقرار قدرر قاموادم کبی
اشیادین و غلط واقع اولورکه بیلماز قانسو مطلبی اکثفلیه‌لسن ال جوهر نسنه
عقلدین اوزکه قاموباطل و نابود دوریس عقل جوهری شریفدورکه هرنیه توجه
ایده اونینک کبی بلکه اوننک اوزی اولرس اگر عقل متوجه ایده سنروهی و باقی
امورنک معرفتنه شریف و باقی و دایم اولوروا اگر متوجه ایده سنکوز فانی و دنی
محسوس امرلاره دنی اولور و فنارنک کوتورور مثلا اگر عقل متوجه اولا اقدسنکا
عالم ملکوتقه و ملکه علیین وکروندیلر وارواح سمویانه وارضیانه که اولکلار
علم موصل اولالار الله تعالی ننک قربینه و مرحمتنه و شریف و عالیم شیئه و باقی اولا
چاقدور واگر توجه ایده امر جزئی محسوسه دنیه اولکلار کبی دنی و خسیس و فانی اولور
پس عقل اگرچه اوز حددته هذه شریفدور اما معلوم اعتبار ایلن شرف ارتاردر اگر
خسیس اولسه خسیس و دنی اولور اول معلوملری کبی پس عقلنکوز قدرین کیم تانکری
رحمتی دوربیلنکوز و متوجه ایدینکوز او ننه ملاء اعلا غه و کروبیده و باطل و ضایع
اسماینکوز اول جوهر شریفی متوجه ایتماقلن بو اشیای محسوسه خسیسه دنیه سه و حضرت
سلطان الاولیا و قطب المرشدین شیخ زاهد علیه الرحمة بوبویورورکه عقل چراغیدور

[08b]

که اوننک اشیغیلن حق یا طلدین و مضرنافعدین و زهر پارزهردین آیرورو ممیز
اولورواول چراغ اولمیسه مضر و نافع و حق و باطل بیر بیریدین آیروق
اولماز پس متوجه اولونکوز اوننک حفظنه که مبادا شهوت و غضب یلیدین
کیچوره سنروعبادت وزهد و شریعت غرا اطاعت ایلن اوننکه مدد و یاغ
ویرونکوز که عقل الله تعالی ننک چراغیدر رحمتی دور شریعت مطهره اطاعتیلن
که اول ایراقلوق ایتماکدور مناهی و ملاهی صوری و معنویدین و بیرینه یتور
ماقدور وجهات عبادت و سنن و خیرات و الله تعالی ننک پناهنه قاچماق
فکده و معارف ربانی تحصیلنده شیطان رجیم شرندین اوننک اشتیقین
ارتورور که اهل تهیه ایله اولور که اوننک نوری عالمی نوتاردر داری
کوکلارقطارندین نفوذ ایدوب ملاء اعلا و قدس عالمنه داخل انوار قدسیه
الهیه دین اولور عقل ایلن تانولور پروردکار عالم انکلین دوربنده لق و
عبادت و قرب مرتبه‌سی اوننک ایلن و اوننکچون حاصل اولور و اوننک
لن جنت دخولی اولور و اوننک ایلن اهل یقین دین اولور و اوننک ایلن
دور سابقین مرتبه‌سی و مقرب درگاه آلهی اولماق طوتنالمز له عقل ثم طوبی له او

[09a].

وعقلا تنك

دورکه انبیا علیه السلام چراغ اونك لن منور دورلس ضرور دورکه طالب
ایل انبیا علیهم السلام اینا کلار ندین اوز میوب قدم اوکلارین قدملرندین
کوتورمیوب صراط المستقیم جاده سنده استوار وبرقرار اولالارکه
اول حضراتنك شفقتی لن دار الامان ودار السلامه تشوب بهره مند
اولالارکه دار السلامدور انبیا واولیا قرارکاهی واول قرارکاهدورکه هر
کیم اوریتشدی قورتولور فاموکروهات وآفتدین واول یردورکه
انجمعکونوری وعقل چراغی سونمکا یوقدور وحضرت سلطان الاولیاء شیخ
صفی الدین بویوردورکه عقل بصیرت کورماقیدور یوق کوز کورماقی سستر
کوزیدور یوق تیز کوزی کوزی دورکه قاموکرکا کورماقلا وسیلوکلوقلاولدیت
دوروباشلی کوزی اونك عکسی دورکرکدور اول بصیرتی قاموا وقات بیعت
مطهره سیرمه سندین منور ایدوب دنیا دنیه توجهسك عاروغاشا کدین محروس
قیلاسز قال رسول الله صلی الله علیه واله ما قسم الله شیئا للعباد افضل
من العقل فنوم العاقل افضل من سهر الجاهل واقامة العاقل افضل
من شخوص الجاهل ولا بعث الله نبیا ولا رسولا حتی یستکمل العقل

[09b]

ویکو

ویکون عقله افضل من جمیع عقول امته وما یضمر النبی فی نفسه افضل
من اجتهاد المجتهدین وما ادی العبد فرایض الله حتی عقل عنه ولا
بلغ جمیع العابدین فی فضل عبادتهم ما بلغ العاقل والعقلاء هم
اولوا الالباب قال الله تعالی وما یتذکر الا اولوا الالباب والله تعالی
جل شانه محکم کتابنده بویورور والهکم اله واحد لا اله الا هو الرحمن
الرحیم ان فی خلق السموات والارض واختلاف اللیل والنهار والفلك
التی تجری فی البحر بما ینفع الناس وما انزل الله من السماء من ماء و
احیا به الارض بعد موتها وبث فیها من کل دابة وتصریف
الریاح والسحاب المسخر بین السماء والارض لایات لقوم یعقلون
دیله بویورور هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون وچوق یرلرده
قران مجیدده اولوا الالباب تعریف ایدرای طالب بلکه کرکدورکه علم تحصیل ایدوب
اونك لن حیات تاپاسن وعلم حقیقی تعیینی علمدور یوق تقلید وکمان وظن
اولدورکه صبح وجهلن زوال اوکنه یوسا یوقدور والراسخون فی العلم قران
مجیدده اشارت دوریقین اهلینه وحضرت سید العارفین شیخ صفی الدین علیه الرحمه

[10a]

بو بوروركه يقينڭ اوچ مرتبه‌سى واردور واول علم اليقيندور واول
آثار وعلامات دن شيدن اثر وعلامتدن آثار بولماق وبيلمكدر ايله كيم
توتون كورمكدن اودى بيلورز يا صبح آغارمقدن بيلورز كه كون
طلوعى ياقندور اكنجى حق اليقيندور واول مرتبه اولدوركه سالك
نفسى رياضات ومجاهدات ايله مطلوب جهتنه حركت ويروب مطلوبه ياقين
اولمش اوله مطلوب آثارندن طالبه يتمش اوله واول آثارى اوزندن مطالعه
ايده لكن مطلوبڭ ذاتنه يتشمامش اوله اودطالبى كيمى اودڭ ياقيننه
يتمش اوله واودڭ حرارتى ولسن احساس ايده لكن اوده داخل
اولمامش اوله واوچنجى عين اليقين مرتبه‌سيدور واول اولدركه
طالب مطلوبه يتمش اوله وعين مطلوبه داخل اولوب عين مطلوبده مطلب
مش بولمش ايده واول مرتبه علم اهلينڭ مرتبه‌سيدور وايكنجى خاص
سالكلار مرتبه‌سيدور واوچنجى مقربلر مرتبه‌سى كه چوق رياضات
ومجاهدات ايله حاصل اولملرينه كيم نفس اول جهدڭ علاقه‌سى باردور
بدنه متوجه دور واونه غافل دور اوكه اشيادين ومجاهده باعث قطع علاقه

اولور

[10b]

اولور بس اوزكه اشيانڭ كوره بيلمازو بو بوردى كه هر رياضت ومجاهده
بو معنى باعث اولماز بلكه كركدور رياضت مطلب مناسب اولا بس رياضت
خاص هر مطلبه اول مطلبه يتوردر مثلا اكر قوه شهوى مفرط واروق
اوله حيوانى وشيرينلارو هرنه شهوتنى آرتوره تقليل يا ترك ايده لار
ومداومت ايده مناسب اذكاره واكر تفريط جهتنده اولا يعنى اكسوك
لوق ونقصان جهتنده اولا قوتلو غذالار احتياج قدرينه استعمال
ايده وب اوزينه مناسب اذكاره مداومت ايده اول قدر كه عند الاعتدال يتشه
وبو بوردى كه سالك عام اولدوركه غرض علم اليقين اولا واونڭ
رياضتى ماحرم الله تركى واوامر وواجبات اقدامدور وفكر اتمالدور
علمى مرتبه‌سنده تا مقصده يتيشه وخاص الخاص رياضتى ماسوى الله تركيدور
ومواظبت اتمق اول نوع عبادت واذكاره كه موصل اوله ويتوره طالبى
الله تعالى يه وحضرت شيخ بو بوردى كه كشف ايكى قسمدور صورى ومعنوى كشف
صورى اولدر كه هرنه جسده ظاهر اوله بيلور محسوس عينيت سنك زماننده لكه
ظاهر ومعنوى اولدوركه معنى كه حس ادراك ايده بيلماز توجهلن طالبه ظاهر

[11a]

اوله بیلونکوز واکاه اولونکوز ده یول ایتورمنکوز که ممکنات عالمی عالمی
دورکه اوزذاتلرندین بللو وظاهر اولمیوبدور وبومعنی چوق بللو وظاهردور
لکن موجود وظاهر دورلر پس بیلورو ق که ممکن دین اوزکه ذاتی باردور که
اوزذات جواد فیاض ایلن که ذاتلری یاراتوب وجود اول ذاتلره
عطا وانعام ایدوبدور وداردور و وجود نعمتین اول محتاج ذاتلره عالی
ومستغنی دور قاموشیادین وهیچ برنیه اسیح وجهلن محتاج دکول زیرا
که قاموسی اول ذات غنی متعالیه محتاج دورلر وبومعنیدین ظاهر اولدی
که اول ذات شریف مقدس وبسیط دور قاموجهتدین وهیچ وجهلن مرکب
وچوقلوق اول ذاتده روا دکول بلکه اشیانک ترکیب ایدن ونکثیر
ایدن دور پس اول فیاض ذاتیدور بسیط ومستغنی وعالمدور اشیایه نیه کیم
یاراتوب واکچ ایدوبدور وممکنات عالمین غایت اختلاف ایلن که
اونلار ارسنده دور نهایت نظام واستحکام ایلن ولازملدور که قادر اوله
قاموشیایه نیچون که قاموننک خالقی وموجدی دور ومختلف اشیانک نظام
وترتیبندین ظاهر دورکیم قامونک خالقی ومنظم ومرتبی بردور زیرا که

[11b]

اکر بیرالمیه مخالف نظام وترتیبنده اولوردی چون مخالفت یوقدور پس بو
شیئنک خالقی بردور واللّه تعالی ده کثرت یوق ومحال دور زیرا که
کثیر اوله لازم کلورکه محتاج اوله پس کثرت یوقلوقدن موجود وظاهر اولدی
دور واللّه تعالینک وجودی دایمی دور و واحد دور وچون عالمدور پس تیری
وحی دور و والاف دلازم اولوردی پس سمیع وبصیر ومرید دور زیرا که اشیا
یوقدورلر واول ذات فیاض اونلاری وار وموجود ایدلار علیلن هرزادی
نیجه کیم کرک ولا یعدورکه اولالار بسم اللّه الرحمن الرحیم
جوانکه داقع شده فیما بین مرشد ربانی وعارف صمدانی سلطان المحققین خواجه
اهل تحقیق وفیما بین مرشد ... سلطان برهان الدین
طالب ... سلطان برهان الدین دین که اللّه تعالینک وجودندن
وانکک کیفیت ندن سلطان برهان الدین جواب بویوردی حوکه اشیایه
نظر ایتدوق وتصور قیلدوق بیلدوق که محتاج دورلر واحتیاج تصوردن
بیزه ظاهر اولدی که وار لوقلری اوزلرندین دکل بیلدوق که بو محتاج ذاتدن
اوزکه ذاتی بار دورکه محتاج لری یاراتمشدور واول ذات مستغنی دور اوزکدن

[12a]

پس بیلدوق اول ذات مبدئی دور که مبدئی یوق دور اندن بیلدوک که فنا
اول ذاته یوقدور لم یزل و لا یزال دور پس اول ذاته هیچ جهتدن حدوث قلوق
و ترکیب جایز دکل سؤال ایتدیلر که الله تعالی نک ذاتین بیلماق و لور می جواب
بویوردی که تانیماق و بیلماق ایکی وجهدن آیرو دکل با ذاتنک اوزینی
بیلماق و احاطه ایلماق و بو محال دور خلقینه زیرا که عقل ذره دور انوار جمال
الهیدن و اثری دور انک آثاریدن پس محال دور عقلنک احاطه سی انکچون
که لازم کلور که عقل که محیط دور تانکری اوله یا بیلماق دور اوزکدن و اوزکه
خلقیدور بو نوع تانیماق تانکری جایز دور سؤال ایتدیلر که اول اثر نه دور
که تانکری تعالی اول اثرینک تانولور جواب بویوردی که عقل و هر نه کیم
عقلده دور و نفس و هر نه کیم نفسده بار دور و حس و هر نه کیم حسده دور
خواه موهوم اوله و خواه مخیل بلکه قامو مخلوقات تانکری تعالی نک آیات و علاماتی
دور بیله کیم حضرت امیر المؤمنین دین منقول دور کیم اول حضرت بویوردی
دور معروف بالآیات و معلوم بالعلامات سؤال ایتدیلر که تانکری
تانیماق اوزکه وجهدن ممکن دور جواب ویردی که عقل بو جهتدین اوزکه

[12b]

ادراک ایده بیلمز سؤال ایتدیلر که بو نوعدن اوزکه معرفت ممکن دور جواب
بویوردی ممکن دکل مگر عقل فناسنده که اول محو مقامی دور دیدیلر اول تورکی
بو بیانی بویوردی بو معنی نی بیان ایلمک اولمز و الا معقول اولور محاط بلکه بو معنی
تانکری تعالی نک تأییدلریدن دور تا تأیید یتمیه بولونمز و سوز بو معنی ده لایق
دکل نیه کیم تحیر آرتورور و بو معنیه اشاره بویوردور حضرت امیر المؤمنین صلوات
الله و سلامه علیه اول کلام معجز نظامیله که عرفت الله بالله فقد عرض ایتدوم بیله
کیم حضرت بویوردی لازم اولور که الله تعالی نک ایکی وجهی اوله که بر وجهدین
کیزلین مخفی اوله و بر وجهدین بلو و ظاهر اوله و ایکی وجه ترکیب دور جواب
بویوردی که اوغول بیله دکول زیرا که الله تعالی ذاتیدور که محتجب دکول مخفی
دور عقلدین و وجهی صفات و آثاریدور که اول وجهدین تانولور اول
ذات پس مرکب دکول دیدیلر جمیع مخالفلر که اعتقادیمز بار دور که قیامتده الله تعالی
نی کورمک اولور شیخ بویوردی که حاشا انکچون که اگر معقول اوله یا موهوم یا مخیل
یا محسوس تانکری اولمیه جاق دور بلکه بزلادی اوله جاق دور محتاج بیر کیشی خطالر
مجلسدین دیدی که بعضی نینک اعتقادی بو دور که تانکری تعالی جسم دور شیخ بویوردی که

[13a]

حاشا که الله تعالی جسم اوله زیرا که جسم جوهر دور طول و عرض و عمق که اگر
بری بونلردن اولمیه جسم بولنمز دیدوک که الله تعالی محتاج دگول دیدک که
طول و عرض و عمق بلکه و خطا تا نکری بولقده اولمیه و بونلر تا نکریدن بیشارلر اوله
شیخ سلطان برهان الدین بویوردی که طول و عرض و عمق جسمده حاصل دور
پس اوزگه سندن اوله و اوزگه دن هیچ شی تا نکریده حاصل اولماق جایز دگول
پس جسم دگول و جسمانی دخی جایز دگول زیرا که احتیاج لازم گلور پس موهوم
مخیل و محسوس اولمیه پس محدود اولمیه پس محدود دگول پس جسم اول ذات
مقدس احاطه ایله منزهدر کیم جسم جسمده اوله یا نیک کیمی و اول لر کیم کی جسمدر
اولنه یا اول جسم کیبی که زمان اوکره محیط دور روح جسمدن و دخی بیشاردرکو
نحه کیم جسم جسمدن آیرو و بیشار دگول اولور بیله کیم حضرت امیر المؤمنین و امام المتقین
بویوردر که داخل فی الاشیاء لا کشیء داخل فی الشیء و خارج عن الاشیاء
لا کشیء خارج عن الشیء و چونکه جسم اولماق و جسمانی اولماق محال دور طاهر اولدی
ملاحده علیهم اللعنه مذاهب نک بطلانی که انکلار لوقدن گور باطن لوقندیلر دیدیلر
که گون یا یولدوز یا عناصر تا نکری دور و اول طایفه که روزگاری تا نکری بیلورلر که اول

[13b]

طایفه

طایفه لر دهریلر دیلر ایله کیم حضرت سلطان الاولیا شیخ زاهد قدس سره بو مذهب
ابطالنده بویورور که روزگار گیجا کده دور که اگر گیجه سی گرسلادی گیجه و گوندوز
جمع و برا اوله ایدی پس هر لحظه گیتمده و باطل اولماقده دور چوق ظاهر
دور که بیله زاد محتاج راقد دور اوزگه محتاج لردن پس روزگار فاعل اولمیه
بلکه روزگار ظرف دور که اسباب اجتماع و افتراق اول ظرفده اولور استدعا
ایتدیلر که بویورنک که نیه جسم تا نکری دگول جواب ویردی که حضرت سلطان
الاولیا شیخ صفی الدین علیه الرحمه بو مطلب ابطالنده بویوروبدور که جسم
طویل و عریض و عمیق دور که هر بیری که بر طرف اوله جسم زایل اولور و ظاهر دور
که بیله معنی مرکب و محتاج دور و اول معنی ترکیب ایدن و صاقلیان اوزگه
سی دور پس جسم اوزگه یه محتاج دور سؤال ایتدیلر که اول معنی که جسم اول
معنیه قایم دور نه دور جواب بویوردی که اول معنی امر دور که معنی
که وار لوقده محتاج دورلر بیر شیئه اول شیئده وار اولورلر سر وشدیلر که اول
معنی اثری دور تا نکری تعالی نک اثرلرندن شیخ سلطان برهان الدین دیدی بلی
اول اثر دور که ماه و نقش رقابلیندور و حکما اول شیئه هیولی دیرلر و اولیا محو

[14a]

جواب

اثبات وجود ایدرلر سؤال ایتدیلر که نه بویورورسز اول جماعت حقنده که ذیلهم لطف الله
که دیرلر که الله تعالی صورتده‌دور شیخ بویوردی که صورتدن نه قصد ایتمشدور
لر دیدیلر صورتدن قصد ایدرلر انسان صورتی گبی یا گون یا آی یا عناصر صورتی
گبی شیخ دیدی که چوق ظاهردر که بو معنالر امثالی قائم و محتاج دورلر جسمه والله تعالی
هیچ شیئه محتاج دگلدر و جسم و هر نه جسمده دور اولیدرلر و نیرکلکدری یوقدور
مگر اوزرکه شیئدن سؤال ایتدیلر که بعض اعتقاد ایدوبدورلر که الله تعالی
نک ذاتی وجود دورکه بز بیلورز و گوره‌روز چونکه تنزل ایدر ممکن اولور حوادث
شیخ بویوردی که بو چوق ضعیف مذهبدر و بو مذهب شیخ جمال الدین لرد
ایلشدور و بویوروبدور که اگر وجود تانگری اوله تغییر اونده سیغمز بو سوزلرک
اندن معنیسی بلکه یوقدور که دیرلر که بعض اندن تانگری تعالی نک ذاتیدور و بعضی
خلقنک ایچون که لازم گلور که وجود اوزره که آرتر و گوید دار تانگریه و خلقه محتاج
اوله و محتاج اولمیه سؤال ایتدیلر که سز وجودی نیجه بیلورسز سلطان برهان
الدین بویوردی که بز اثری بیلورز و الله تعالی نک اثرلرندن دیدیلر که بز
بیلورز و گوره‌روز که اشیا وجودیله عدمدن قورتلوب موجود اولورلر

[14b]

شیخ دیدی که حضرت قطب الاقطاب شیخ صدرالدین دن بو سواله ایتدیلر
حضرت شیخ بویوردی که الله تعالی اشیائی عدمدن چقاردور و قورتارور وجود
ایلن که اول اول نوردن عقل منور اولور و اندن سایر اشیا پس وجود
نوری دور الله تعالی نک انوارندن سؤال ایتدیلر که سز وجودی بر بیلور
سز یا یوق شیخ بویوردی که ما نعتنه وجودی دیرسز دیدیلر وارلوق جواب
دیدی که وجود معنیده بیر دور اما چوقدور ایله کیم آقلوق بر معنیدور چوقدور
اجسامده سؤال ایتدیلر قطب الاولیاء هادی المرشدین شیخ صدرالدین

جواب

بویوروبدور که موجود حقیقتده بیر دور نه معنیسی وار شیخ بویوردی که وجود
دیرلر بو معنی استیق که الله تعالی دین اشیایه یتیشور و اشیا اونکله موجود
اولورلر و عدمدن قورتولورلر بز دیدک که بو معنی تانگری دگلدر بلکه اثری
دور الله تعالی نک اثارندن و بو معنی اشیا الغد منه زایل و مفقود دورر
اشیانک موجودلوقنده دخی عدم یوق ایسه اشیایه باقلامز بلکه همیشه وجود
الله تعالی دن تازه گرک یتیشه مخلوقاته و دخی بیلمایق گرک که وجود اشیادن
عدمی بالکلیه رفع ایده بیلمز انکچون که اشیا کیم تانگری تعالی دن موجوددورلر

[15a]

اوزذات لرندن معدوم دورلر نیه کیم اوزلرندن موجودلری یوقدر بلکه وجود الله
تعالی نک فیض وانعامیدر مخلوقاته والله تعالی بیله دکول نیچون که وجودی
ذاتیدندر اوزکه دکول پس ایکی لوق اول ذات مقدسده یوقدر پس عدم
اول ذات شریفه یوسلی یوقدر هیچ وجهیله پس اول ذات موجوددر اوز
ذات شریف وحقیقت مقدسی ایله واشیا موجوددورلر اول ذات مقدسدن
ومعدوم دورلر اوز ذاتلرندن پس بو قسم موجود چوقدر واول قسم چوق
دکول بلکه بردور سویله دیلرکه لازم دور وجود هر ایکی قسمده یافت اولنه
لکن بر قسمده چوق راق وقوی راق اوله وبر قسمده ازراق وضعیف راق
اوله شیخ بویوردیکه دیدوک که الله تعالی نک وجودی ذاتیدور واول ذات
متعال نک شریکی ومانندی دکول بو وجودیلن که اشیایه تفضل وانعام ایدردی
دور سویله دیلرکه وجود الله تعالی ده نه معنی سی باردور بویوردیکه ذاتیدور
دورکه بو قلوق اول ذات شریف وجمیلن بوسلی اولمیه ولوقدر بو معنی ده بهت
واوفشا ماقلوق مکر وجود آدینده ولفظنده سؤال ایله دیلرکه نه دلیل دور
باتکری تعالی نک علمنه شیخ سویله دیکه خلق نظامی وتدبیر حسنی وتماملوقی سویله دیلر

جواب

[15b]

که الله تعالی نک بیلکلیی قسم دور بویوردیکه بز یم نو عندن دکول وقتی اشیاهم
یوقدور بلکه علمی دور بو علمدن یوقاری وار نقی که اول علیلن عالمی خلق ایدر
سؤال ایتدیلرکه الله تعالی نک علمی صورت دور شیخ بویوردیکه بو معنی
سلطان برهان الاولیاء خواجه سلطان علیه دن سورشدیلر اول حضرت بویوردی
که الله تعالی نک ذاتی علمیدور سویله دیلرکه بیلک لوق معنی سی الله تعالی نک
ذاتیدور اول حضرت جواب بویوردی باتکری تعالی نک ذاتی علمیدور فرق
باردور بو معنی ده که علمی اوله که عین ذات اوله یا ذات شریفی ایله عالم اوله سویله
دیلرکه بیانی ارتوردن بویوردیکه الله تعالی ذاتیدور که هیچ زاد اول ذاتدن مخفی
دکول ومجهولی یوقدر مطلقا لکن مجهولی اولماماق علم زایدایلن دکول بلکه ذات
شریفی بیله ذات دور سؤال ایتدیلرکه نه دلیل دور الله تعالی نک بیرلوقینه
شیخ سویله دیکه بو سوزی حضرت قطب الاولیاء سلطان الاصفیا حضرت شیخ
زاهد علیه الرحمه دین سورشدیلر شیخ حضرتلری بویوردیلرکه چوقلوق امکانی
اولماق اول ذات شریف متعالیده بینه سویلدیلرکه نه حجت دور چوقلوق امکانی
اولماقه اول ذات شریفده بویوردیکه چوقلوق وکثرت محتاج اولدوغی

جواب

[16a]

و اول ذات منعدم محتاج و ممکن اولمادوغی سؤال ایتدیلر که الله تعالی
نک بیرلوکی نیجه دور جواب دیدی که الله تعالی نک بیرلوکی اوقسا شریک و ضد
اوزکه بیرلوکلره سویلیه دیلر پس معنیسی نه دور شیخ بویوردی که معنی ایکنجیسی
یوقدور سویلیه دیلر که بیانی آرتوروک شیخ بویوردیلر که چوقلوق و انقسام قبول
اولماق دیدیلر که وحدت ذات شریفده نیه روا اولمیه بویوردی که اگر بیرلوک
معنیسی تانکری تعالی ده اوله کثرت لازم گلور پس الله تعالی وحدت معنیسندن
اعظم و ارفع دور سؤال ایتدیلر حیات معنیسندن نیجه دور الله تعالی نک
ذاتنده و نه دین دور که تانکری تعالی یه حی دیرلر جواب دیدی که بو معنی بویوردی
دور حضرت قطب الاقطاب سلطان شیخ صفی الدین قدس سره که چون الله
تعالی وار دور و عالم دور قانموشیایه و قانموشیانک محرکیدور پس حی دور
سویلیه دیلر که بو معنی که حضرت شیخ بویوردیدور چوق معنیسی وار و بن سویلیه
ذونکز که الله تعالی اصدق المعنی دور جواب دیدی که نه وجهیلن که وجودی و علمینی انکلاذونکز
حیات معنیسی اول وجهیلن دور یوق اول وجهیلن که تانکری تعالی نک ذاتنی
چوق دیمکلر اوله سؤال ایله دیلر که قدیم معنیسی نه دور دیدی اوتلماق نیجون

اولم

جواب

[16b]

که تانکری تعالی دن غیری قانموشینک اوتلماق وار و الله تعالی جل شانه قانموشیانک
اولی دور و هر نه نک اوسا اوله اخری داخی بار و قانموشیانک اخری تانکری
تعالی دور نیجه که اوز کلام شریفنده بویورمشدور که کل الینا راجعون و بو
معنیدن ظاهر اولدی که الله تعالی نک نه اولی بار و نه اخری پس الله تعالی قدیم
دور و هر نه اول ذات شریفدن اوزکه اوله حادث دور سؤال ایتدیلر که
نه معنیسی وار که دیرلر که الله تعالی دائمی دور و ازلی و ابدی دور شیخ بویوردی که
ازلی دیرلر انیکچون که اولی یوقدور و ابدی دیرلر انیکچون که اخری یوقدور و دائم
دیرلر انیکچون که اولی و اخری یوقدور سویلیه دیلر که بیز که تانکری تعالی نی تصور ایده رز
ظرف زماندن اول تصور ایله خیالمزه گلور بونک سببی نه دور جواب دیدی که الله
تعالی ذکرنه ذهنمزده تصور ایتماق اولمز مگر آثار و علامتی ایله و دیدوق که الله تعالی
منزه دور زماندن بلکه زمانک سببی دور و چونکه اگر اشیایی که گوررسز زمانده گورورسز
توهم اولونور که اول ذات شریف داخی زمانده اوله و بو توهم دور که
ویلان اهنک چون که دیمشوق که هر خیالده گلن مخلوقدور و جهانده و الله تعالی
مخیل اولمز اوکمک اچون که هر مخیل لازمدور مدرک اولمش اوله بر قوته بو قوای

[17a]

ظاهر دن واندن مخیل اوله لکن الله تعالی محسوس دکل سؤال ایتدیلر که نیجه دور
که بز هر وقت تانکری تعالی نی تصور ایده روز بیلوروز که بر معنی عقلمزده تابولور
وخیالمزه کلور جواب دیدی که بو معنی نی سؤال ایدوبدورلر حضرت سلطان
الاولیاء وقطب الاصفیاء شیخ صفی الدین حضرتلرینه دن واول حضرت
بویوروبدور که هر نه خیاله وعقله ووهمه وحسه کلور الله تعالی اندن غیری دور
ومراد اوراوندن که عقل یا وهم وخیاله محاط اوله ودکل اول محاط اکر بزلر
کبی مخلوق سویله دیلر که بلکه الله تعالی نک صورتی اوله که عقله وخیاله کلور شیخ
حضرتلری بویوردیلر که الله تعالی نک صورتی یوقدور واوقشاشی هیچ زاده
یوق ومثالی یوقدور سویله دیلر که اول معنی که خیالمزه کلور نه دور اول حضرت
بویوردیلر که خیالیدور وتوهمی که حقیقی یوقدور وقارشوسی موجود دکل سویله
دیلر که بو توهم وبنموزه ضرری باردور شیخ حضرتلری بویوردی که اکر اول
معقولی یا مخیلی تانکری بیله سز کفردور انکچون که الله تعالی دن غیریسنی تانکری
بیلوب سز وبو لغزدور سویلدیلر که بو معنی نی اوزومزدن نیجه رفع ایدق
شیخ حضرتلری بویوردیلر خیال قوتینی عقلدن آیرماق وتانیماق اکر سؤال

[17b]

ایتدیلر قدرت معنی سندن جواب دیدی که یاپشارماق که فارسی دیلی ایلن
توانائی دیرلر سویله دیلر که الله تعالی قامو اشیایه قادردور بویوردی یا سویله دیلر
محاله داخی قادردور بویوردی که محاله قادردور دیسکن محال وار اولوق لازم کلور
وتقریر ایتدی که محال ایکی قسم دور بری اول دور که بزه محال دور وبر قسم اول
دور که اول ذات محالدور واول قسم که بزه کوره محال دور فی نفسه ممکندور
واول قسم فی ذاته محال دور موجود اوله بیلمز سؤال ایتدیلر که الله تعالی بالفعل
اشیانی ایجاد ایدر یا اصللری ایجاد ایله یوبدور واول اصول داخی
اشیانی وقتنده ایجاد ایدرلر جواب دیدی که حضرت شیخ العارفین سلطان
شیخ صفی الدین بویورمشدور که الله تعالی آناً فاناً ایجاد ایدر ثابتلری
که اکر بر لحظه ایجاد ایلمیه اشیا واری اوز ذاتینه راجع اولوب معدوم اولورلر
پس الله تعالی همیشه ایجاد ایتمکده در وحادثلری داخی عدمدن وجوده
کتورمکده اکرچه ثابتات وصول داخی ضرور اولالر حوادث وارلقینده
ها وجودنده وبو بایندن ظاهر اولدی معطله مذهبی نک بطلانی سؤال
ایتدیلر حضرت الله تعالی نک تجردندن شیخ سویلدی که حضرت قطب

[18a]

المرشدین شیخ زاهد قدس سره بویوردی بو در تجرد ایکی قسم دور بیری
ماده دن مجرد اولماقدر و بو تجردلار سیدر مکاندن سزلوق و زماندن سزلوق
یعنی مکان و زمان بو مجرده محیط اولمز و ایکنجی سی تجرد دور مقام و مرتبه دین
و محصور و محاط اولماق هیچ وجهدین و بو تجرده تجرد مطلق دیرلر و تانکری
تعالی جل شانه مجرد دور فاموهنیه سؤال ایتدیلر که الله تعالی جسم دور
دیدی جسم خالقیدور سویله دیلر که روح دور جواب دیدی که روح خالقیدر
سویله دیلر هر کاه جسم و روح اولمیه پس نه دور شیخ دیدی که روحنک روحی
دور که اول جسم روحیدر سؤال ایتدیلر که جوهر دور یا عرض بویوردی
که عرض دکول و جوهری دکول که مشترکدور اول جواهر ذاتاری آرسنده
سویله دیلر که دلیل بو مطلبه نه دور بویوردی که عرض اولماق ظاهر دور جوهر
اولماق انکیچون که جوهر اشیا و ذوات اننک جزئی دور و الله تعالی هیچ ذاتنک
جزئی دکول و سرینک جزئنده دکول و جوهر یارانماقدن بیلور که جوهر دکول
سؤال ایتدیلر که الله تعالی نیجه سمیع و بصیر دور جواب دیدی که سمیع
و بصیر دور اوز ذات شریفیله سویله دیلر که نیجه اولور که اوز ذات بسیط ایله

[18b]

بصیر اوله و حال او که بز کوره روز که هر کیمنک کوزی یوقدور کورمز و هر کیمنک
قولاقی یوق اوله ایشتمز شیخ بویوردی که تانکری تعالی نی اوز دمزه قیاس
ایتمک شرکدور بلکه هر نه که بز کوز ایلن کوره روز و قولاقیلن ایشیتدوروز و
و عقللن بیلوروز و وهمیلن و خیال ایلن و سایر حواسیلن بیلوروز الله
تعالی اوز ذات شریفیله بیلور و هیچ زاد یوقدور که تانکری تعالی اوز ذات شریفیله
بیلمیه پس بصیر و سمیع آدن اول ذات متعالیه دیرلر سؤال ایتدیلر
عدالت دین شیخ بویوردی که هر زادی اوز یرینه قویماق سوز دیلر که دلیل
تانکری تعالی نینک عدالتنه نه دور دیدی حضرت قطب العارفین شیخ صدر الدین الصفوی
رحمه الله تعالی دین سؤال ایتدیلر حضرت شیخ بویوردی عالم نظامی سویله دیلر
که عدالتنه جهتدن نه دور بویوردی که چون عالم و قادر دور نهایتده وقانوس آیه
وجود عطا ایلمش دور و هر وجه و تربیتلن که کرک قیلمشدور و هر نیه هرنه
سزاوار ایدی ور عطا ایدوبدور اول ذات شریفه عادل دیرلر و بو عدالتدور
ایکی ووده و چونکه عادل دور ایچاوده عادل دور جمیع افعالنده سؤال
ایتدیلر که بو ندین که بز نقلدین بیلدوز که الله تعالی بیر دور و بسیط الذات دور نوکه

[19a]

جواب مخلوقاتك بعض وجوهیله اولقدر مشابهتی اولذات متعال ایلن اولکه شیخ
دیدیکه بو سؤاله ایندیلر حضرت سلطان الاولیا و قطب الاصفیا و مرشد
الکمل شیخ زاهد قدس سره العزیزدن اول مرشد بویوردیکه تانکری یوق
قوت وضعف قابل دکول و کثرت هیچ وجهدن اول ذات مقدسه روادکول
پس مشابهت اول ذات شریفیلن جایز دکول سویله دیلر نوله مشابهت معنی
سی غیر تانکری یوقدر معنیسنده اوله اول مرشد بویوردیکه تانکریدن غیر ممکن
دور و ممکن معنیسی هیچ وجهدن تانکری تعالی ده یوقدور روادکول تانکری
یوق معنیسی دخی ممکنده یوق و تانکری یوق ممکنده اولمق روادکول سویله
دیلرکه شاید صفتده مشابهت اوله حضرت مرشد جواب بویوردیکه بیزکه امامیه
مذهبنده یوز صفات زایده قایل دکولوز بینه کیم اکر شدت و ضعف صفاتده
کیده وجایز اوله البته ذاتده ده جایز و حاصل دور سؤال ایندیلر اول
جواب ذات مذکور بویوردیکه تمام حقایق اشیانی یارادن سویله دیدیلر بیلورز اشیا
خالقینی لکن بیلمه نوز اول ذات والا اول شی ندور شیخ بویوردی بو سؤال محال طلبی
دور سؤال ایندیلرکه دیررز الله تعالی اعلم دور و الله تعالی اقدر دور پس

[19b]

علم و قدرت معنیسی هم تانکری تعالی ده و هم بیزلرده بولوندی اما تانکری ده کامل و
خلقده ناقص شیخ جواب ویردیکه امامیه سلسله سینک اتفاقیدور که الله
تعالی نینک صفاتی غیر ذات دکول بلکه اول ذات شریفه چون جهل روا دکول
عالم دیرلر و چون عجز روا دکول قادر دیرلر و بیله سایر صفات یوق علم یا قدرتی
ذاتیدن اوزکه یا تانکری تعالی نینک ذاتنده اوله زاید ذات شریفینه که مشابهتی
اوله یا شریکی مخلوقات علمی و قدرتیله و تانکری تعالی ده ارتوق اوله و مخلوقات تنزیه
اکسوک پس مشابهت یوقدور مکر اولرده سؤال ایندیلرکه الله تعالی
نینک نیجه یاننیاق و صفاتی اول ذات مقدسده نیجه بیلاق ذ سبب و براق
جواب بویوردیکه الله تعالی ذاتی دور موجود و غیر محتاج و ثابتی دور و غیر
متغیر و عالمی دور غیر جاهل و قادری دور غیر عاجز و دیر کید ور اولماک و زوال
اونکه یوله یوق و کورر لکن یوق کوزیلن و اشیتدور یوق قولاقیلن و دیر توق
تیلیلن و واحدیدور غیر متکثر و احدیدور غیر متجزی و مستغنیدور قاموجهدین و قی
اشیادین و یاراد وب و ایجاد اید و بدور قاموشیا ذ و هیچ جهدین مشابهتی
یوقدور مخلوقاتلن و روحانی و جسمانی قوتلر قاموا اندین دور قاموارواح و اجسام

[20a]

انڭ خلقیدر و اول ذات متعالی رزق المقسّم در و اول ذات شریفدر
تیرلدین و اولدرن و حشر ایدن و اول ذات مقدّس دور قاموس اشیانڭ اولی
و قاموسینڭ رجوعی اول ذات شریفه دور سؤال ایتدیلر که بو بیورلکوز
که قوت روحانی قاموا اوندن دور نه معنی سی وار جواب دیدیلر که اتام سلطان
برهان الدین بویوردیکه ایشتدم اتام شیخ جلال الدین عابدین که بویوردی
که شیخ العارفین و قطب المرشدین اتام شیخ زاهد علیه الرحمه بویوردیکه
قوت اوچ قسم دور بری قوت عام که قاموا اشیا انکا محتاج و قائمدرلر و اول
قوت وجودی دور که تانکری تعالی دین تازه بتازه جمیع موجوداته یتشور که اگر لمحه
یتیشمیه اشیا اوز ذاتنه راجع اولوب معدوم اولورلر انکیچی علیدور که الله
تعالی عالمیره عطا ایدر که اول غذای روحانی و قوت روحانی دور اوچنجیسی [illegible]
لرکه اول قوت و غذای بدندور سؤال ایتدیلر که تانکری تعالی نڭ اراده
سی نیجه دور جواب دیدیکه قطب الاولیا خواجه سلطان علی قدس سره بویوردی
دور که تانکری تعالی نڭ اراده سی مغایردر حیوان اراده سی ایلن انکیچون که حیوان
اول ادراک ایدر بر شیئی و اندن میل اول شیئه بهم یتشور و اندن اراده ایلر

[20b]

انلطرفینه

انلطرفینه و تانکری تعالی ده بیله دکول بلکه اول ذات شریف لطیفله ایدر هر نه حیوان اول
قوت و اسبابلن ایدر یوق ایسه کیم علمی اولمیه یا علمی اوله و مجبور اوله اوزکه دین
بلکه مختار دور و هر نه اندن مخلوق اوله علمیلن و رضاسیلن صادر اولور و هیچ کیمسه
نڭ اول ذات مقدسه حکمی یوقدور بلکه اول ذات شریف احکم الحاکمین
دور و انڭ حکمینه و امرینه مطیع دور جمیع اشیا سؤال ایتدیلر و دیدیلر
که بر جمعی ملاحده لعنهم الله دین ایشتدوروز که دیرلر طبیعت تانکری دور و سورا
روق که طبیعت ندور بعضی دیرلر جسم دور و بعضی دیرلر صورت دور انکیچون
که هر زاد و یکه قدرتی اولمیه و وضعی اولمیه و محسوس اولمیه موجود دکول
و بعضی دخی دیرلر که نفس کلی اشیا خالقیدور و بعضی دخی دیرلر که جواهر
کانا تانکری دور حضرت بوزندیق لر جوابینه نه بویورور که بیز اونلره جواب
دیلوق شیخ بویوردی که اول جاهلت که دیرلر که جسم مبدأ دور اول زندیق
لر نیجه فرقه دور اول ضعیف لر هر بیری بر مذهب اختیار ایدوب دورلر
عقل سوزلو قدین و اهل حس اولمادقدین بعضی بو طایفه دین کمان ایدوب
دورلر که توپراق تانکری دور انکیچون که حسیلن بیلوبدورلر که اشیا مرکبه اوندن

مبدأ او

[21a]

بهم ایتشور و بعض دخی دیرلر که صو مبدادور انکیچون که اودن قاموا شیالر
و غیره بیتر و حیات اوندن دور و طایفه دیرلر که هوا مبدادور انکیچون حیات
انکله دوروا کر هوا اولمیه حیوانلر بلکه نباتات قاموا اولورلر بعض دخی دیرلر
که اود مبدادور انکیچون ایسیلوق و حرارت اندن دور و اکر حرارت اولمیه
حیات یوقدور و بعض دخی دیو بدورلر که دورت عناصر مبدادور انکیچون
مرکب قاموسی محتاج دور و جمعی بو ضلال اهلندن دیرلر که کوکلر
مبدادورلر و بعض دخی کواکب مبدا ایبلورلر و دیرلر انکیچون که اشیا
بیراوزره کواکب لرو کوکلر تاثیرندن موجود اولورلر و بو فرقه ضالّه
نیجه طبقه دورلر و بعض دخی دیرلر که زمان و دهر مبدادور انکیچون که اکر
روزکار اولمیه هیچ زاد بوجود اولمازپس روزکار مبدا اوله و بو طایفه
مجمه ضال و مضل لرنک عمده و صل مذهبلری بودور که ذکر اولندی
و بونا معقول لروارکفر و ضلال و باطل دور نیجه دلیل ایله اول دلیل
که وار بو مذهبلری باطل ایدر اول دور که الله تعالی جسم دکول زیرا
که جسم زاده دور محتاج انکیچون که اوزلری دیدوکلری ایلن جوهر دور

[21b]

چلکلش

چلکلش و ذوالاقطار و هیچ شک یوقدور که قدر جوهر دکول بلکه قدر قایدور
جوهره و بوزنادقه طایفه سی اقطاره و فل دیرورلر تانکری لوقدره دیرلر که انکیچون
که اکر اقطار اولمیه جسم موجود دکول پس بو تقرر ایله دخی جسم محتاج دور
ولازمدور که هر محتاجک مبدئی محتاج اولمیه که وارلوق اول محتاجه عطا ایلیه
و دخی دیرروزکه مبدا او هرکاه صفت اوله البته قابله محتاج دور که اول قابل
جوهر دور و فاعله دخی محتاج دور که اول غیر قابلدور لازمدور که جسمنک دا تمیزده
ترکیب اوله واکر فی علی جسمدن تشیادر اوله لازمدور که ملکم لوقی و مقدر لوقی
اوزکدن اوله که او غیر ملکم اوله و هر نه ملکم اولمیه و ضعی یوقدور پس خالق دار
دور که ذی وضع دکول و ذی وضع طبیعتدن غیری دور و ظاهر اولدی که او
جسم ممتد محتاج دور ولازم اولدی که جسمنک انواعی و جمیع جسمانیات
محتاج اوله بلکه محتاج راق دورلر جسمدن پس بو ظاهر حکملین باطل اولور
جمیع اول زنادقه لرنک سخیف و باطل مذهبلری و اوز که دلیل دخی بو مذهب
باطل نا حق بطلانسنده او دور که بیزدیمیشوز که هر نه مبدا تانکری دور بلکه اول
خالق که اونک ذات شریفی هیچ وجهلن محتاج دکول و هیچ جهتدن مبدئی

دوریر

[22a]

بوقدر ونه توتهده ونه صفاتنده اول ذات مقدس تانکری دور جل شانه
العظیم هرگاه بو معنی ظاهر اولدی ظاهر اولورکه هر بری عنصرلردن که اود و هوا
و سو و یردر اگرچه دخی لری وار مرکبده و اوسنک موجودلقنده لکن اونلر
لرده اجزا مرکب و محتاج و متغیر دورلر زیرا که ظاهر دورکه هر بری منقلب و متبدل
اولور اول بری بیرینه پس سوز ایل اولره هوا موجود اولور مثلا پس امر ایدورلر
محتاج و بیله دور حاللری مرکب اولماقده بیغیر زایل اولور ذاتلرکه حکیملر
اول ذاتلره صورت دیرلر و اوزکه ذات موجود اولور و او سوزلر ایلن
که دیرلرکه هر نه محسوس دکول موجود دکول لازم کلور که مرکب محتاج اولالر
بیر ذاته که مونلرک بیک ترکیبن ایده و موجود ایده و تیرکلک ویره پس عناصرک
نه هر بری ونه هر مجموعی مبدا دکول ده دیدیکه اما کوکلر و یولدوزلر محتاج دور
لر انیکچون که مرکب دورلر جسمدن و کوکلک معنی سندن و یولدوزلک معنی
سندن و هر بری بونلردن قابل حرکت دورلر غیر ذاتلردن و هر
برینک فعلی مختلف دور او بیرینک فعلی ایلن و اول جهتدن دور نسبتلری
مختلف اولور و برجلردن اوزکه بر صیه نقل ایدرلر و طلوع و غروب ایدرلر با

[22b]

بودر

وجودی که اوزلرینک خالقی وار و ثابت دور بو احواللری آخر شاهد دور بونه
کیم بر مبدالری وار دورکه بونلردن غیری دور حقیقی موجدین که بونلرنک
یارادانیدر و محرکیدر دور سویله دیلر ندن بیله لیم که کوکلر و یولدوزلر حرکتی
اوزکه دین دور بو یوردیکه جسملر اوزیرلرنکده ساکن دورلر پس اگر اونلر
یرلرنده حرکت ایده لر اوزکه سی اونلره حرکت ویرور سویله دیلر بلکه
اوزکه جسم حرکت ویره که اوندن یوقاری اوله بو یوردیکه اجسام غیر متناهی
دکول پس لازم دورکه بر جسم که قاموجهاندن یوقاری دور اوزکه دین
حرکت ایده با وجودی که هر بیرینک بیر حرکتی مخصوص وار دورکه اوزکه جسمدن
دکول پس هر بیرینک خاص حرکتیه محرکی کرک که غیر جسم اوله اگرچه عام
حرکتی اوزکه جسمدن اوله پس ثابت اولدی بر مبدای که جسم دکول دور اخی
شول حرکات مختلفه نک نظام مندن و ترتیبندن ظاهر اولور که وارینک بر
مبدای اوله که عالم اوله و حکمتیلن حرکت ویره افلاکه و موجود ایده اوضاع علن
جمیع یردکیلر جمادی و حیوان و نبات و انسانی که قاموسی اشیا فایده لی
و غایتلی دورلر سویله دیدیکه باطل ایتدوکنده هر حاللر مذهبین شیخ بویوردی

[23a]

که بو طایفه دنیه زمان و روزکاری امتداد ده شریک و بر سیلورلر و امتدادلری
دور محتاج اوزکیه که اول حرکت اوله و سویلدوق که هر حرکت متحرکه و محرکه
محتاج دور و محرک دخی محتاج دور محرکه پس ثابت اولدی که قاموسنک
سببی و مبدئی محرک دور و اول دور مبدأ بالحقیقه بلکه روزکار و زمان
اسباب ظرفیدور نیجه کیم مکان سویلدیلر هرچند متوجه اولورز تصور ایده
بیلمیوز که زمان دن ایره لو زمان اولمیه لازم کلور که زمان قدیم و ازلی اوله
شیخ بویوردی که بو بر نوع تصاددر سز ده بیله تصور ایتمامکوز دیدیلر جماعتی
اهل اسلامدن دخی که اونلر ده متکلمین دیرلر بیله تصور ایدوب دورلر و قده
لرکه قاموس اشیا زمانده بهم تیتشوب موجود اولور پس زمان قدیم اوله و مبدئی
اولمیه شیخ بویوردی که اکر بیله اوله کرچه دور که قدیم دور لکن بیله دکلو
اسکیمون که بیز دیدوق که موقوف دور حرکته و حرکت متحرکه و متحرک محرکه
پس حرکت و متحرک زمانده دکول بلکه لازمدور زمان دن ایره لو اوله لا
پس بو دلایلدن ظاهر اولدی اول کفره زنادقه لرک مذاهبنک بطلانی
و بصیرتلرنک کورلوکی و معلوم اولدی که الله تعالینک ذات مقدسی اجل و مبرا

[23b]

دور کوکلردن و یلدوزلردن و عناصردن و مرکبلردن و دهردن و زماندن پس مکاندن
و مکان جهاتندن مبرا دور و صعود و نزول اول ذات مقدسه روا و
جایز دکول بالجمله باری جسم و جسمانیدن مبرا و منزه دور بلکه قاموسنک
خالقی و صانعی و مرتبی و مرتبی و مدبری و موجدی دور حکمتیلن و علمیلن سویلیه
دیدیلر بو بیانلردن ظاهر اولدی که بونلر وارلر مخلوق و ممکندورلر نه بویوری
سز اول جماعت مذهبینه که دیرلر که نفس کل جوهر دور مجرد متعلق
دور جسمه بو نحو ایلن که فعل ایدر حسب مده اوز ذاتیله و قاموس اشیانی
موجود ایدر و محرک کل دور و قاموس موجودات اکرچه جسملری جهتیدین
محتاج دورلر لکن روحلری جهتیدین مستغنی دورلر لکن هر نه سنک فعلی
ارتوق راق و اثری ظاهر راق مبدئت معنیسی اول ذاته لایق راق
پس مبدأ مجرد ممکن و محتاج اولمیه شیخ جواب ویردی که اشیا که ظلال دورلر
و محتاج دورلر اوز کیه که اونده موجود اولالار اول الا الله تعالیدن ظهور ده
کلالار که تدبیرلر که الله تعالی نور مطلقدور روح جسم ظلمت پس لازمدور که
اول ماتکزی تعالیدن مجرد بهم تیتشه که اونلر روحانیین دورلر و اوندن

لاین دکول که صحو

مطلق و لایی دکول که ظلمت مطلق و کظر
نور مطلق دین صادر و ظاهر اوله

[24a]

سونکره امورکه اول اشیاده موجود اولورلر سویله دیلرسانز اثر تورکز
شیخ بو بویوردی که هر فعلک فاعلی ایلن بر قسم نسبتی ترک کیم اول نسبت
ایلن اول اثر اداول مبدأدن صادر اوله و اشیا که اوزکه شئ سز موجود اوله
بیلمیه لر اول شئ سز تانکری تعالی ایلن مناسبتی یوقدور الا اول شی محرّد جهتیدن
پس سلیه اشیالر الله تعالیدن مجرد سز صادر اولمز بو بیاندن ظاهر اولدی
که الله تعالی جسم مجاوری دکول پس باطل دور نصاری مذهبی سویله دیلر که
انکلادورکه نفس وکل ندن بیلاق که جوهر کل وکل بو بویوردی که اوندن
بیلورورکه جوهر کل اعراض محلیدورلر و الله تعالی محل اولمازمیح وجهیلن و
داخی بو بویوردی که الله تعالی بردور اول اول ذات شریفدن بر مخلوق صادر
اولر سویله دیلر که اول خلق نوله که جسم اوله که بردور و اوندن سونکره
اول نور صادر اوله که جسمه محتاج لر بار شیخ بو بویوردی اشیایی کم سیله
دور مفعول اولماقده محتاج لر یوقدور جسمه بلکه مقبول لقده محتاجدورلر ومخلوق بو
جسمه پس لازمدور که جسم و جسمانی یعنی مادی امورلر الله تعالیدن بر نسبتله
صادر و موجود اولالار که اگر سیله اولمیه الله تعالیده ترکیب لازم کلور وکلی

[24b]

درّی

قدس الله ارواحهم باجل ایدوب دورلر ترکیبی وحضرت سلطان الاصفیا وقطب
الاولیاء شیخ زاهد حضرتلری بو بویوروب دورلرکه اشیایی که مادی دورلر اوندن
اوزکه وسطه اونکلار ایلن خالق اولر ارسنده اوله غیر جسمانی که اول
روحانیاندور محال و غیر مناسبدور و صادر اوله سیلرلر مبدأ و احد
حقدن پس معلوم اولدی که نفس کل داخی مبدا دکول بلکه اثری دور الله
تعالی نک آثاریندن و حضرت تانکری تعالی جل شانه خالق ارواح و اجساد
دور لکن ارواح مخلوقدورلر اولدن و اوندکلردن سونکره اجساد مخلوق
دورلر ایله کیم حضرت سرور اولیا و خاتم انبیا و سید هر دو سرا محمد مصطفی
صلی الله علیه و آله بو بویوروبدور که اوّل ما خلق الله العقل حاضرلر
سویله دیلر که تیر کلک باغشلدو نکوز بزه و بزی هلاک ایدین قورتاردو نکوز بو بویور ونکوز
که بعض احادیثده واقع اولوبدور که اوّل ما خلق الله الماء نه معنی سی
بار شیخ دیدی که سو حقیقتده عقله دیرلر بلکه سو اول جسم ال آدر دور
ومراد ماءدن بو حدیثده عقل دور مناسبت و شبهت جهتیدن که اولکلار
ارسنده [illegible] متحقق دور که سو بعض جسمانیانده سبب حیاتدور و عقل دا

[25a]

سبب حیات دور و بو جهتدن دورکه اگر بوقوده سوکره لر تعبیری علمدر

سؤال ایدرلرکه الله تعالی بزه یاوقدر یا ایراقدر شیخ بویوردی

جواب

یاووق دکول اجسام یاووقلوقی کبی بریره وایراق دکول بعید اجسام

ایراقلوقی کبی اوزکه جسمدن بلکه یاوقدر مقاربت سنز وقامو اشیانلن

دور حلول سنز سویله دیدلر بو معنی ایلن که بو بوردیکوز که علمی حاضردور وقامو

اشیایلن دور بو نوردر که اگر بیله تصور ایدرسنز که الله تعالی نک قدرتی

علمندن غیریدر واوزلکدر و علمی حاضردور و ذاتی حاضر دکول یوق بلکه علمی

ذاتیدر وقامو یرده وقامو اشیاده حاضردور و عالم حاضردر قامولرین

ره و ظاهر اره سؤال ایدرلر نه قسم برلوق اثکلیاق تانکری تعالی ده

جواب

که شرک اولمیه که اول اعتقاد ایلن موحدلردین اولاق شیخ سویلدی

که اول قسم که ایمه طاهرین حجة الله علی السموات والارضین بویوردیلر

که الله تعالی جل شانه ذاتی دورکه ترکیبی یوقدر و جزقلوقی اول ذات شریفده

ممکن دور و اول کول و محتاج دکول اسمی وجهدن هیچ شیئه ولدی یوق که

وارث اوله و کیمسه دین متولد دکول که مشارک اوله و یوقدر انک قرینی

[25b]

و نه اوش قرینه شریک و اول ذات متعالیه تیرکدور که اولماک اونه روا

دکول بلکه تیرلیدور و اولدور قادری دورکه عاجز اولماز و غالب دورکه مغلوب

اولماز و متجلی دورکه تعجیل ایتماز و وفی دورکه کهنه و ناتوان اولماز و قایمی

دورکه فنا قبول ایتماز و ثابت دورکه برطرف اولماز و غنی ایدورکه محتاج

اولماز و عزیزی دورکه ذلیل اولماز و عالم دورکه جاهل اولماز و عادل دورکه

ظلم ایتماز و جواد دورکه بخل ایتماز و تحقیق بیلونکوز که عقللر اونی

تقدیر ایلمیه بیلماز و واقع اولماز اول ذاته و همللر واقع دکول اول ذاته اقطار

یعنی اقطاری یوقدور و احاطه ایلماز اونکا مکان و نه زمان و سویلمک

اولماز که مکان یعنی قاچاندین بارو نه دیمک اولور این کان یعنی قانده مکان

ده دور و یوقدور اونده قدو نه کیفیت و نه متی و نه این و نه نهایت بلکه

قاموسینک خالقدور و یارادانی و قاموغا بیلکونک غایتی دور و یوقدر

انک ایچون قبل لوق زیراکه ایره لو دور قبل دین و یوقدر اول ذات

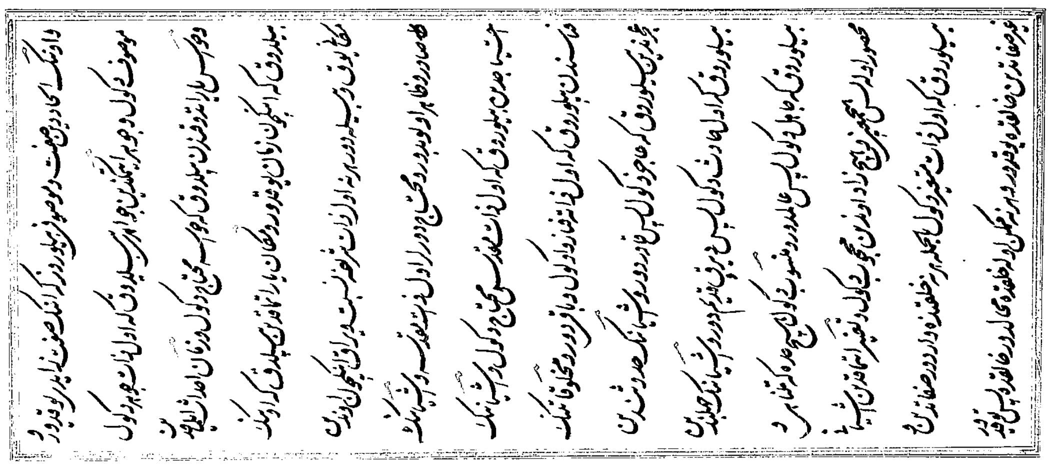
ایچون بعدلوق زیراکه سوکره دور بعدیتدین و شبیهی و مثال و صورتی

یوقدور و قاموخلق معنیسی اویدین زایل و منفی دور و عالمدر جمیع اشیایه

[26a]

[26b]

[27a]

اونک شریکی و مثالی و نظیری و نه ندی و نه شبهی و نه صورتی بلکه مبرّا و منزّه
دور جمیع خلقدن و صفاتدن و کلمهٔ طیبه لا اله الّا الله قاموسی شامل دور
سوکره سویلدی که ای حق و حقیقت طالبلری بیلورمیسکز که بنم اعتقادم و مذهبم
بو دور و بو مذهبی بنا ارشاد ایدوب دورانام که مرشدم دور و بیله اتام
او مرشدندن که حضرت قطب الاولیا و برهان الاصفیا شیخ صدر الدین و دین
ارشاد المیتدور و اول شیخ حضرت شیخ کامل و برهان شامل قطب
المرشدین سلطان شیخ صفی الدین و دین و اول شیخ کامل حضرت قطب
الاولیاء و المرشدین هادی المریدین سلطان الاصفیاء شیخ زاهد علیه الرحمه
دین و بیله اول شیخ بزرکوار ایله کیم بیلورسز آل پاک عین الیقین اهلی حضرات
ایمه اطهار و خلفاء اخیار مظاهر فیوضات رحمانیه و معالم اسرار الهی و مهبط
انوار غیر متناهی اول شهسوارلر که قائم اولیاء تابعین درکاهلرینک توفیقات
سرمه دیده بصیرت ایدوب هر بری اخلاص لری وفق قابلیتلری قدریله ارجمند
مقامره یتشورلر و منتهی اید و بدورلر دوه کیم سنزلردی ای طالبلر که او
که ایمه دین و تعداد ای اهل یقین شوق ملازمت اعلی علییندن اوله لر کدورکه سبحی

[27b]

ایدوب

ایدوب توحید اعتقادین و نفی شریک معنیسن بو نوع که مذکور اولدی
یقین ایله تحصیل ایده سز تا مشرکلر جمعندین قورتولوب فرقهٔ ناجیه سلکنده
منتظم اوله سز نیچون که الله تعالی جل شانه بویوروبدور که انّ الله لا
یَغْفِرُ اَنْ یُشْرَكَ بِهٖ وَیَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ یَشَآءُ آیه که اکر خلل بو
اعتقادلره یا شک واقع اوله اولیه جاق سز تا کزیرتا بین بنده اردین پس
طمع ایتمه لکز اول لقادن بهشت نعمتیان و قرب مرتبه سن بلکه مستعد اولورلر
مشرکلر عذاب جحیمه سویله دیلر که شیخ حضرتلری بویوردیلر که الله تعالینک
تبلین
شریکی و شبیهی یوقدور و بر بیله بیلورز و کوره روز که چوق معنیلرده مخلوقا
شریکی و شبیهی دور لیکن اول معانی اول ذات شریفده ارتوق و افزوندور
و مخلوقاتده اکسوک و ضعیف دور شیخ بویوردی مجادلدورکه اول معنی خالق
و مخلوقده بر معنی اوله اینچون که بر دید وق که هر نه مخلوقده اوله خالقده اول
معنیدن مبرّا و منزّه دور لکن آنلر اوقات ایشیدمش بهتروار و معنیلرده
مشابهت یوقدور سنز بیله تو هم ایدرسز سویله دیلر که دیرلر که الله تعالی
عالمدور و انسان عالمدور علمی بر معنی انکلرور که خالقده ارتوق و مخلوقده اکسوک

[28a]

[28b]

وضعیفدر و شک اولنمزکه علم بر معنی دور جواب دیدیکه مکرر دیمشوق که الله
تعالی یه که عالم دیروق بو معنی اراده اولورکه اول ذات متعال ذاتیدر که اشیانی
اوندن کیزلین و مخفی دکول دور انه کیم عالم دیروز بو معنی اراده اولورونز
که علم صفتی دور انسانک داستدین اوزکه اول صفت اول ذاتده موجود اولنیم
عالمدر پس ملکلوق و عالملوق معنی سی انده منفی دور اول ملکیلوق
و عالملوق معنی سیلن که تانکری تعالی عالم دور چالش نه سویله دیلرکه بو تقریردن
لازم کلورکه برلوق و اشتراک جهل فعنده و نقیضده اوله جواب بویوردی
که جهل و لماق بو مقامده شرکت معنی سی دور یوق که جهل و لماق بر معنی اوله
مشترک خالقیلن مخلوق ارسنده و بیله دور جمیع صفات لیسین لهیدی بو سوزلردن
که مشبهه مذهبی باطلدور و بو نوع و صفاتی قامو تشبیه دور سؤال ایتدیلر
که الله تعالی ننک علم اشیایه نیجه دور جواب دیدیکه نیجه لوقدین ارفع
و تیشارو دور انیچون که اول ذات متعالی نیجه لوق یاراتمدور علمی ایلن سوز سویله
دیدیکه نمنه دور شیخ بویوردیکه عون حقیقی محیط دکول پس سؤال حقیقتدن معقول
دکول سویله دیلرکه عالم دورکیچه لرده و کلنده و امدیکیلر حهدله موجودلره شیخ

ایدوردی

[29a]

بویوردیکه نیجه بیلمیه و عالم اولمیه که قامو کلیات و جزئیاتنی خواه معقول و خواه محسوس
اوز علم و حکمتی ایلن یاراتمش و خلق ایدوب دور قاچان اشیا اوندین مخفی اولکه بو
که اوزی بویورور هو الاول والاخر والظاهر والباطن وهو بکل شیء علیم
سویله دیلرکه جمعی اتحاده قایلدورلر نه بویورورسیز اولرنک ایشنده
بویوردیکه اتحاد شرکتدرین و تشبیه دین تورار هرکیم اتحاده اعتقاد ایده
مشرک و مشبه دور تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا سویله دیلر نه جهتدین مشرک
دورلار شیخ سویلدیکه قطب المرشدین شیخ صفی الدین رحمه الله علیه بویوردی
که اتحادده هم برلوق یعنی وحدت و هم چوقلوق یعنی کثرت شرطدور نیه که اکر
کثرت لری اولمیه و وحدت و برلوق دور و اکر وحدت لری اولمیه تباین
متحقق دور سویله دیلر نه بویورورسیز وحدت و برلوقده جواب
بویوردیکه برلوقده چوقلوق یوقدور بلکه ایله اول ذات مقدس دورو
بس بوقدور خلقندین اول ذات مطهرده هیچ شی اول ذات شریف خلقنده
دکول هیچ وجهلن بلکه اول ذات مقدس قاموسینک ایه سیدورو
سلطانی سؤال ایتدیلرکه نه بویورورسیز حلولده جواب سویلیه

[29b]

که بو پیرم کمشن موزده گوزو باطل دور نیجه قطب عارف و مرشد عابد حضرت شیخ
زاهد قدس سره العزیز بویورور که بیز عبادت و بنده لوق ایلرق اول کیمسه‌یه که
نه حال دور و نه محل و نه عارض دور و نه معروض بلکه یاراتان و ایجاد ایدن
دور حاللری و محللرین و عارضلری و معروضلرین و شبه و شریکی و ضدی یوقدر
سؤال ایدرلر که ضد معنی‌سی ندور بویوردی که هر ایکی صفت
که اجتماعلری بر موضوعده محال اوله پس الله تعالی جل شانه صفت دکول
و موضوعی یوقدر پس ضدی یوقدر بلکه هیچ وجهله و جهدن قارشو و مقابلی
یوقدر سؤال ایدرلر که بیز اتحاد باطل ایدوکن پس توحید نه معنی‌یه بار
بویوردی که الله تعالی بار دور موجود دور او وار ایسه‌لر هیچ بری اشیادن موجود
دکول او وار ایسه‌لر بلکه اوز ذاتلریدن فانی و معدوم و مدورلر ایله کم الله تعالی
جل جلاله بویوردی كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ پس اول ذات مقدس
ایر دور بیرلوق و وحدت حقیقی ایلن پس چوقلوق و کثرت حقیقی اشیاده
اولیه زیرا که اوز ذاتلریدن یوقدورلر چوقلوق و کثرتلری وجهی اوللریدن
یوقدر پس موجود بالحقیقه اول ذات مقدس دور و اول ذات متعالی دین

جواب

اوزکه

[30a]

اوزکه یوق و معدوم دورلر بعضی اشیا بالذات موجود دکول لر که چوق اولالار هر چند
چوق اولالار اوز ذاتلریدن و موجود دوواردورلر اول ذات شریفدن پس هر
موجود اول ذات مقدس فیضیدن و نوریدن موجود دور و بوندن دور که اگر بر
لحظه فیض اثری مخلوقاته نسبیه قاموا اوز ذاتلرینه راجع اولوب معدوم اولولار
پس معلوم اولدی که تیری و حی بالذات بر دور و قاموا اشیا اول فیض فیاضیدن
دیری دورلر و اوز ذاتلریدن اولو و معدوم دورلر و مخلوقلرین هر بری که
اول ذات شریف فیاضه یاوو و قراق تیر کلوکی آرتوقراق و اثبات و دوامی آرتوقراق
اولوردین که ایراق دورلر پس اول ذات مقدس مطهر موجود دور وجود
حقیقتلی و شی دور شیئیت حقیقی ایلن و بیر دور و احد دور وحدت حقیقتلی سویله
دیلر که وجود حقیقی وجود بیر دور که بیز انکلاردور و وحدت و شیئیت حقیقی اول
معنیلار دور که بیز انکلاروز و بیلوروز بویوردی که یوق معاذ الله سویله
دیلر که پس حقیقت ندور بویوردی که سورویش ذکوز بیر شیئدن که ایمدی
شرنک مرتبه‌ی اکوزدین آرتوقدور طالبلرنک شوقی ارتوق اولوب
تذللین عرض ایتدیلر که بو معنینی بیان ایله انکوز که چوق سو قومز بار بو معنینه

[30b]

یتیشاق سویلدیکه یتیشه بیلمازسز بو مرتبه یه مگر اوزلرنکوزدن اولماق و تانکری

تعالی ایله بیرلماق سوکزه بو بیوردیکه بو معنی سوال ایدی بویوک مرشد موز

کمیل بن زیاد حضرت سرور اولیاء و مرشد اصفیاء سید الموحدین و سند

العارفین و یعسوب الدین و قاید غر المحجلین و امام المتقین اسد الله الغالب

و مطلوب کل طالب امام اهل المشارق و المغارب امیر المومنین علی بن ابی

طالب علیه الصلوة و السلام بو عبارت ایله قال هو ما الحقیقة فقال

امیر المومنین علیه السلام ما لك و الحقیقة فقال کمیل اَوَ لَسْتُ

صاحب سرك قال بلی و لکن یرشح علیك ما یطفح منی فقال

کمیل اَوَ مِثْلُكَ یخیب سائلا فقال امیر المومنین علیه السلام الحقیقة

کشف سبحات الجلال من غیر اشارة فقال زدنی یا امیر المومنین فیه

بیانا فقال محو الموهوم مع صحو المعلوم فقال زدنی فیه بیانا قال

هتك الستر لغلبة السر فقال زدنی فیه بیانا فقال نور یشرق من صبح

الازل فیلوح علی هیاکل التوحید اثاره فقال زدنی فیه بیانا فقال

اطفی السراج فقد طلع الصبح سؤال اندیر که نتیجه ذات آدم و صفات

جذب الاحدیة لصفة التوحید

[31a]

ادم و افعال آدم جواب دیدیکه ظاهر دور که هر شی اشیادن بر حقیقی وار

دور که اول حقیقتلن اول شیئک ذاتی دور و هر آدم که وضع ایده لر اول معنی ایچون

منظور اولمیه اول معنی ایله اوزکه معنی که انک جزئی اوله اول آده اسم

ذات دیرلر انسان لفظی کبی که وضع اولونوبدور اول معنی ایچون ولکن

واکر اول ذاتده اوزکه معنی داخی اوله که اول ذاتک صفتی اوله و اول ذات

موصوف هر آدم که ترکیب وجهی ایله قویه لار که اوندین اول ذات صفتی

سنک انکلاینه اول آدلره اسماء صفت دیرلر عالم و قادر آدم کبی که دیرم

لر احد عالم دور و قادر دور و مرید دور و بونلار هر دور که علم معنیسی وار اوده

معنیسی احدینک ذاتیندین اوزکه دور و قدرت و اراده یه موصوف دور

و هر کاه بیر ذاتدین شیء صادر اوله و ادی اول ذاته قویه لر اول و جهدین که

اول اشیا ایلمشدور اول ادلره اسماء افعال دیرلر نیجه که خالق و رازق دیرلر

بیجا قیچی فقد سوال ایدیم بو تعبیر ایله اسماء معنیلره کوره مختلف دور بس نیچون

اسماء حسنی و جمیلی تانکری تعالی یه دیرلر با وجودی که بو سلسله سنک اتفاقلری

باردور که هیچ وجهدین چوقلوق و کثرت الله تعالی ده جایز دکول بلکه بیر لوق

معنیسندن ارفع دورایله کیم حضرت سلطان الاولیا وبرهان المرشدین
حضرت شیخ زاهد قدس الله روحه بویوردی شیخ جوابده دیدی که اهیچ شک
یوقدور مونده که الله تعالینک حقیقتی باردورکه اول حقیقت ذات شریفی
دورکه اول حقیقتده چوقلق وکثرت هیچ وجهیله یوق ورواد کول هر
چند که بزاونک ذاتینک کنهنی بیلمیاوق واول اد که دلالت ایده اول
ذاته اونه اسم ذات دیرلر الله ادی کیبی سوکنره عرض ایلدم که بنز مکرر
بویوردیکز که بیلمیاوق ولمراول ذاتنک کنهنی پس اول آد اول ذاته
دلالت ایتمز پس الله ذات ادی اولمیه جواب بویوردی که تفاوت وار
بومعنی ایلن که برادی وضع ایده لر بر معنی ایچون که اول ذاته اوله بر صفته
لن که حقیقتده هر بری اول ذاتدن واول صفتدن اول معنینک
جزئی اوله که اول آددن انکلانوز واول معنی ارسنده که بر معنی بسیط اوله
صفتسز که ناچار اولاق که اول معنی تعبیر ایدک بر اد ایلن انکلانمانجون
که اول آد دلالت ایده بر وصفه ومرادموز اول وصف اولمیه بلکه مراد
اول ذات بسیط اوله نیجه کیم ابستنک ذاتی بر یرسینه تا نوداق بواد ایلن

[31b]

که معقول ایدن دورلکن مرادموز اول معنیدر اوله یوق اول وصف بونوع
دور الله لفظینک دلالتی اول ذاته سؤال ایتدوم که اول معنی دور
که اول ذات متعالی اول معنیه معروف ومشهوردور بویوردی که اشیایه نظر
قیلدوق کوردوق که اشیاوار محتاج وموقوف دورلر اوزکیه که اوزکه
غیر محتاج دور اوزکیه پس تانولدی اول ذات آیاتیلن که اول ذات
محتاج دورونشان وعلامت اولدی اول ذات بسیط مقدسه وبومعنی
دین اوزکه معنی اول ذاتدن بزه ظاهر اولمادی وحاصل اولماز مقدسده
تفکر ایتمکدن بزدم ایچون مکر تحیر وعجز سؤال ایتدوم که بیله دور جمیع
عاقللرنک نسبتی اول جناب ایلن سویلدی یوق تفاوت وار ایشیتموبسکن
که انبیا وخلفا علیهم السلام لرنک اول قدمی اولیانک اخر قدمی دورو
انبیانک اخر قدمی اولیانک اول قدمیدور سویلدم که بومعنینی بیان
ایله انکلوز که نه وجهدن دور بویوردی که انک ایچون که انبیا وخلفا اول
ما تکری تعالی ذاتنا نورلروا اول ذات شریفدن خلقیمز واولیا خلقدن خالقی
تا نورلر وبومعنی حضرت شاه ولایت سلطان سریر هدایت سرور صفیا

[32a]

امیر المؤمنین علیه السلام دین متواتر بزه یتیشو بدورکه اول حضرت بو یوروبدر
که عرفت الله بالله سویلدم که بونه وجهله اولور بو یوردی اول زمان
بو معنی ایل وروركه بنده هر نه بیلهٔ تا نکری تعالی دن بیله و تانکری تعالی دن کوره
واشیده ایله کیم حدیث قدسی حضرت سرور انبیا و خاتم المرسلین دین بزه
متواتر یتیشو بدور عرض ایتدوم که اسما صفات ما نقرسی اسما دورسویلدی
موجود و عالم وحی وقادر وسمیع وبصیر وواحد سویله دوم اسما فعل ما نقع
اسما دور بو یوردی که موجد وخالق ورازق کبی واوزکه ادلرد خی که فعله
دلالتی اوله عرض ایتدوم که تصاف افعال نه معنی سی بار بو یوردی که ایله
کیم الله تعالی جل جلاله بو یورور که لها السموات والارض وله الاسماء الحسنی
یوقاول معنیه ما فیه السموات و الاسماء الحسنی سورردوم اسما حسنی ما نقری اسما
دور بو یوردی که اول اسمائی که دلالت ایده لر اول نوع کماله که اول کمالات
تانکری تعالی یه نقص اولمیه دیدم او اسمانک عددی نیجه دور بو یوردی توقسان
توقوز کلدورکه بیز الله تعالی جل شانه اول آدلر ینک چاقره بیزواول آدلر
بودور، الله الواحد الاحد الصمد الاول الآخر السمیع البصیر

[32b]

القدیر

القدیر القاهر العلی الاعلی الباقی البدیع البادی الاکرم الظاهر الباطن
الحی الحکیم العلیم الحلیم الحفیظ الحق الحسیب الحمید الحفی الرب الرحمن
الرحیم الذاری الرازق الرقیب الرؤف الرائی السلام المؤمن المهیمن العزیز
الجبار المتکبر السید السبوح الشهید الصادق الصانع الطاهر العدل
العفو الغفور الغنی الغیاث الفاطر الفرد الفتاح الفالق القدیم الملک
القدوس القوی القریب القیوم القابض الباسط قاضی الحاجات المجید
المولی المنان المحیط المبین المقیت المصور الکریم الکبیر الکافی کاشف الضر
الوتر النور الوهاب الناصر الواسع الودود الهادی الوفی الوکیل الوارث
البر الباعث التواب الجلیل الجواد الخبیر الخالق خیر الناصرین الدیان
الشکور العظیم اللطیف الشافی بسم الله الرحمن الرحیم بیلو ملکوز اطریقت قردشلار
مؤمنزا بدی وصفو بلردن که الله تعالی جل شانه العزیز موجود و ثابت واحد و صمد
حی و عالم وقادر یدور مبرا واری نقصدن وارصفات کمالیلن و هیچ شی موجود
دکول ایدی اول ذات مقدس دین اوزکه اول ذات مقدسک بحر کرمی و محبتی
شنغعتی حرکت و جوشش ایدوب مخلوقات موج و حباب دیک اول بحر جوشش ایدن

[33a]

حاصل و موجود اولدیلر و خلق ایتمدی عالمی احتیاج و اضطراردن بلکه محض تفضل و نهایت
شفقتیلن که جوادلوق صفتی نک اثر و فایده سیدور و اول برآ دوج سوسوز
و محتاجلری اول زلال فیض وجودیدن بهره مند و سیراب ایتدی که اول پنهان اولو
ذات مقدسی تانیماقلن و اول حسن و ضیا و جمال مشاهده سندن بهره ور اولوب
سرافراز و مسرور اولالار پس خلقلری یاراتماق و ایجاد ایتمک غایت و فایده
سی اول خالق جلیل نک تانوماقی و معرفتی دور و معرفت فایده سی و غایتی محبتدور
پس سعی اید و بکوز ای طریقت قرداشلار کوز که محبلردین اولوب و محبت ثمره سندین
که اول مشرف اولماق و ابتهاج و سرور دور محبوب حقیقی نک حسن و کمال و
جمالیدین که مراد جنت اللقادین اول معنی و مرتبه دور و عارفلر و محبلر مخصوص
جنتی دور بیر انکوز الوب ابدالآباد اول نعیمدین خوش وقت و ملتذ و حضرت قادر
ذو الجلال درکاهی نک مقربلردین اولاسیز که اول طایفه نک صفتیده
بیورور که السّابقون السّابقون اولئك المقرّبون و بو بهشت که
وصف اولدی اعلی و اشرف دور اول جنت دین که حور و غلمان و قصور و فواکه
و انواع نعمتلردین عبارت اونده وعده اولونوبدور که اول اصحاب یمین بهشتی و معادی

[33b]

بیز بوندین سونکره بیان ایداق خلقت و یاراتماق ترتیبینی بیلکونکوز ای دین و طریقت
قرداش و یولداشلار بو چونکه خالق و صانع عالم عزّت کلمته و جلّت قدرته و عظمت
جلالته مبرّا و منزّه دور روا ر نقصلردین و خالق و تمام ایدن دور قاموی محتاجلر
و ناقصلری خواهی ارفع و اعظم دور تا ملوقدین پس اوّل شی که اول قادر
کمالدین ظهوره کلوردی وجود حلّه و خلعتن کیماقه مشرف و مزیّن اولدی نور بیدر
که ذاتنده هیچ نقصان یوقدور و قیام احتیاجی یوقدور اوزله مخلوقه لوتی
قیامی دیک جسمه و اوسنک ذات و حقیقتی اعلی و اشرفدور جسم و جسمانیدین
بلکه جسم اوسنک ظلّی نک لوکه سیدور و اول حقیقتک یاراتدوس قیلدی
الله تعالی دور جل شانه و قاموی اشیایه تیتیش و بیلن اول ذات منوردور ظاهری
و باطنی تمام نور دور اکر فی المثل نسبت ایده لر صورته و مصوّر اوله صورتیدور
که کوزی و قولاقی و ایاقی و تیلی و سایر اعضاسی قاموی نور دور احاطه ایدر و کورر
قاموی شیئی و منزه دور قاموی نقصان و عیبدین اوسنک ایچون که هر کالنه که لایق
و سزاوار دور اول ظاهردین ارفع و اعظم دور واسطه سز اول نور ایچون حاصل و
موجود دور و بو وجهدندور که لایق و مناسب کول خالق عالم دین جل شانه

کر تمام لقدین مه

[34a]

اوّل قاملا اول نور تمامدن اوزکه صادر وموجود اوله زیرا که تمامیدن بو قادر
و علادور پس الله تعالی نک اوّل تجلّیسی نک اثری که ظهوره کلیپلور اول
نور کامل دور که مناسبدور اول خالقه عظمت کلیّه وهیچ ریب وشک یوقدر
که بیله کامل ذات عقل دور وحضرت خاتم الانبیاء وسید المرسلین بو معنی دین
خبر ویروب بویورمیدور که اوّل ما خلق الله العقل انک ایچون
که اول ذات اعلم واقرب دور جناب قدس آلهیه قامو اوزکه اشیالردین
محجب راق دور قاموین اول ذات بزوال ممتنع لیه ونقصان صفت اوندین
زایل دور پس نهایت اطاعت وغایت بنده لوق اونکیچون حاصل دور وهیچ
وجهله عدم اطاعت اول ذاتده یوق دور وبو معنیه اشارت بویوردی سرور
کاینات فقال له اقبل فاقبل ثم قال له ادبر فادبر ومطیع اولدوغی
ایچون ایدی که الله تعالی جل شانه بویوردی که اوزجاه وجلالم حقنه که یاراتمامشم
وخلق ایتمامشم سندین یاقشو وشرف هیچ خلق وهیچ شی اشیادین وعالمی که
خلق بو نوعدین اوله اول عالمه عالم جبروت دیرلر واول ملایک وروحانیلر
که اول عالمده دورلر قامو نهایت حسن وغایت کمالده ونورانی موصوفدورلر

[34b]

دنی

قاموبخشی وخاص خلاقه ودایم معرفت الله مستغرق وخیر حقیقی حالکنک واله و
حیرانی دورلر وقامو بو صور وانوار اعلا وارفع دورلر اجسام ومواددین ووا
مبرا ومطهر دورلر قوت واستعداددین پس هیچ حیثدین بو قلوق وزوال
اول انواره یول یوقدور وقامو حفیظ مطلق حفظ وحمایتنده نهایت بهجت و
خوشوقت لوقده که قامو کمالات ولذات اول انوارا ایچون حاضر ومهیا وموجود
دور وحضرت قطب الاولیا وغوث الاوتاد شیخ زاهد علیه الرحمة والرضوان
بویوردر که هر نه بو عالمده اولو دور اول عالم شریفده تیری وموجود دور واول
عالمده اولو جان سزلشی یوقدور وقامو بیلو کلو وشعورلو دورلر خواه تاش
وخواه در ودیوار ویازی وداغلار واغاجلار ویمیشلار واوزکه شیلار سوزیله
شوللار وصاحب کلامدورلر ودایم حضرت رب جلیل تسبیح وتهلیلنه مشغول و
مستغرقدورلر وروحانیلر که اول عالمده دورلر اول عالمک مشاهده
سندین دایم خوشوقت ومتلذذ ومسروردورلر وغم والم وفتنه وفساد او
نورانی عالمه یولی یوقدور وحضرت سلطان العارفین وقطب الکاملین شیخ صفی
الدین قدس الله روحه بویوردر که اول عالمک کهنه ایتماز زمان نه که اول نورانی

[35a]

فانم

عالم زماندن اوجه راق یوقارو و عالی راقدر و زمانک ایلا اول عالمده اولنلك
ایناکسنه بی‌شمار وار قلار و سولر که اول عالمده روان دور و واردر آب حیات
دورر و اشجار و اثمار و سبزه سی وار تر و تازه و حیات لدر و سر سبز و خرم
دورلر و دایم و همیشه بهاردر که هیچ ذره قدر هیچ جهتدن اول عالمدن که بهشت عنبر
سرشت دور نه قدر که تناول ایده لر اکسوك اولماز حضرت شیخ العارفین و
زبدة الاولیاء شیخ جلال الدین علی اول عالم وصفنده بویوردر که کان ابنه
سنز که جنت میوه‌ش و اثماری بو عالم میوه‌لری کبی کثیف دور که تناول
ایدنده محتاج اوله تحلیله و دفعه نجه که بو عالمده دور بلکه نهایت لطافتده
ویرا کتده دورلر اول مرتبه‌ده که اونلاری ایلن بو دنیا میوه‌لری ارسنده
نسبت هیچ وجهلن یوقدور اول میوه‌لر تناول اولندقده بهشت اهلینه آغورلق
و ثقل و سقم حاصل اولماز و اونلاردن اکسوك اولماز و اول عالمك حور و
غلمانی نه قاریلق و ضعیف یولی یوقدور و بزرکوار آتام سلطان برهان الدین
بویوردی که اول عالمك نهایتی یوقدور و سعتی ایله دور که الله تعالی جل سلطانه
هر بر مؤمنه اون بو عالم کبی ملکه عوالم غیر متناهی تفضل و عطا ایدر جمیع طالبلردن

[35b]

سوال ایدیلر که نیجه اولور که نهایتی اولمیه جواب دیدی که اول عالم جسم دکول
که محدود و متناهی اوله عالمیدور نوردن که یری و کوکی و اشجاری و انهاری قاموسی
بینا و شنوا دور سوال ایدیلر که خلایق بیر بیرین کوررلر و دنیشلرلر
جواب بویوردی که حجاب اول عالمده متصور دکول پس قاموسی بیر بیرلرین
کوررلر و مشاهده ایدرلر و تکلم ایدرلر اکر بصیرت کوزلرین ولایت نوریله
منور و قرین ایدوب اوزلارین کدورت نفسانی و علایق جسمانیدن منزه و
مبرا ایتمیش لر اولالار و الا کوره بیلمازلار بو معناده عارف ربانی مولانا
جلال الدین رومی بویوردر ع رو قیامت شو قیامت را ببین ع دیدن هر چیز
را شرط است این سوال ایتدیلر که اول عالمده کیجه و قرانقو بار دور
جواب بویوردی که کیجه و کوندوز اول یرده ممکن و متصور دور که کون
طلوع و غروب اوله و اول عالمده کون چیقماسی و باتماسی متصور دکول بلکه
کوندین و کون نوریندن مستغنی دورلر و اول عالم اشیقلوقی حضرت قدس الهی نوریندن
دور و اول عالمنك یری و کوکی اول مطهر نوردن منور دور پس دایم کوندوزدور
و دور بیلکه کیم الله تعالی جل شانه بویوردی اللّٰهُ نُورُ السَّمٰوٰاتِ وَالْأَرْضِ و

[36a]

الصنوبری

حضرت نور الاولیاء وسراج الاصفیاء شیخ صدر الدین بو یوردر که بر ایکینه دکو
ندین تونش قدر نجه نور اول عالمدین قوباشه منبع اولدی کیم قوباشنی بیله
نور نی ومنور اولدی که بر وبر اسط اول آشیق ایلن منور اولوب بر کلک و
معاش ایدرلر وبیر بیرین یا قین اشیانی کورورلر دبو اقتضاء حکمت بالغه ربانی
دور کوز کوانکه سیر کیب ودبو عالمک یوزی فی الحقیقه اول عالمه دور اول
جهتندور که اشیا اونده منعکس اولور واثری جسنک اول بر یوزندین
ظاهر اولور وحضرت تاج الملة والدین سلطان شیخ زاهد قدس الله تعالی
روحه بو یورور که اول عالم واول عالم اهلی فانوس تعبیر دورلر هر کالدن
که اونلار ایچون ممکندور واول عالمدین ایشتوین بو قدور ممکن عالمی دور وهر نه اول
عالمده دور هر بیرینک مقام معلومی باردور که اول مرتبه دین نازل وصاعد اولماز
لر نیجه کیم باری تعالی عز وجل بو یوردی اونلار تیلی ایلن وَمَا مِنَّا اِلَّا لَهُ
مَقَامٌ مَعْلُومٌ تفاوت لری درجات معرفت ومحبت دور که اونه کوزه بهجت
وسرور وسلطنت لری باردور سوال ایتدیلر که اول عالمرکه وصف
ایتدوکوز جسم دور جواب دیدی که جسم دکول نیچون که جسم الکلاماز

که اکر سیلمه اولمیه ایدی دایم بو عالم قاره نقولق
وظلمات اولوردی دهر کز شیوع مسود دکول ایدی
زیراکه بو عالم کثیف وظلمانی دور صحی

عالمنده بلوین

[36b]

اولدر

ومدرک دکول وبیله جسمانی دخی دکول نعی جسنک حالاتی کبی دکول که اکر بیله
اولا ایدی پس علم احاطه سی ایده بیلمازدی اشیایه وبیز بیلورز که انسان بو
صغیر جسم دکول بلکه جوهری دور که عالم کبیر اونده دور ایله کیم حضرت سید
الوصیین وامام المتقین امیر المؤمنین بو معنیه اشارت ایدوب بو یورور ق
تَزْعَمُ اَنَّكَ جِسْمٌ صَغِيرٌ وَفِيكَ انْطَوَى الْعَالَمُ الْاَكْبَرُ پس اول
شرف اندین که مدرکدور جسم وجسمانی دکول بلکه جوهری دور عالم سوکنده بیلدی
که سراج الموحدین وزبده المحققین شیخ زاهد قدس سره بو یورور کیم اجسام
اول عالمده موجود دورلر یوق بو وجود کثیف ایلن بلکه چوق لطیف و
لطیف دورلر اول مرتبه ده که کویا اول اجسام بو اجسامک ارواحی دورلر
یعنی بونلرک صفا دورلر وحضرت شیخ برهان الدین دیدی که بو معنی
حضرت سلطان الاولیاء وزبده العارفین شیخ صفی الدین علیه الرحمه
سوال ایتدیلر که اول عالم دخی مکان وظرفده دور بو عالم کبی بو یوردی
که محدود ومتناهی دورلر یوق بو ظرفده بلکه بو معنیه نهایت لری یوقدور واستعدا
ایلن بو جوداولماز لر بلکه الله تعالی جل شانه اول عالمی استعداد مسنز وماده سز

جرم در

[37a]

یاراندی و وجود عطاسی ایلن عدمدن قورتاردی ایلکه کیم حضرت امام المتقین
و سید الوصیین و قبلة الموحدین امیر المومنین صلوات الله و سلامه علیه بویوردی
صور عارية عن المواد الی آخره و چوق احادیثده بو معنیه اشارت اولوبدر
سوال ایدرلر که زمان الله و عالمه احاطه سی وار سویلدی که اول عالم زمان
و مکانه محیط دور الله تعالی جل شانه قاموسنه محیط دور سوال ایدرلر که
سویلدنکوز که الله تعالی جل شانه جسم و جسمانی دکول اول عالم دخی جسم و
جسمانی دکول جواب دیدی که بز دیرورز که نه یاقوت دکول دیروز
که آغاج یاقوت دکول بوندن که بر شیئی ایکی شیئدن رفع ایداق شرکت
لازم دکول سوال ایدرلر که جوهر نیچه قسم دور جواب دیدی که
جسم دور و غیر جسم و غیر جسم ارواح دورلر و عقول که کروبیدر دورلر
الله تعالی قاموننک خالق و موجدی دور سوال ایدرلر که سز بویوردیکوز
که الله تعالی اول عالم خلق ایدی اما الله تعالی قادر دور که اول جسمی ایجاد ایده
جواب سویلدی که الله تعالی قادر دور لکن جسمی که اول یا اراده اول عالم
عقل اوله جاقدور یوق جسم و جسمانی نیه کیم جسم اوجاق موجود اوله بیلور

[37b]

که عقل و عالم عقل اوله پس اونکیچون که بو عالم محتاجدور اول عالمه اونک
ایچون الله تعالی جل شانه اول عقل عالمنک موجود ایدر که محتاج الیه دور
اوندن سونکره بو عالمی که جسم عالمی دور یاراتور که محتاج دور و بوندن الله تعالی
ننک عجزی لازم کیلماز بلکه بو عالمنک ارتوق احتیاجی لازمدور که اجسام عالمی دور
بیلونکوز ای زاهدی و صوفی قاردشلر که الله تعالی ننک قدرت و جاه و جلالی
ننک ظهوری اول عالم شریفده ارتوقراقدور بو ظلمانی عالمدن اوینک ایچون
که قاموسنی ماده سز ساقلایوبدور و نهایت حسن و بها اول عالمده کلزه عطا
ایدوبدور بلکه هر بیری نه غیر متناهی عالم لر انعام ایدوبدور اول عالم وصفی
اوندن ارتوقدور که بو مختصر رساله ده بیان ایتماق اوله و بو اوصاف که
بیان اولدی آز اجوقدور اول عالم شریف وصفندن زیرا که غرض بو رساله ده
بیزم اعتقادیموز بیانی دور بو قدره اکتفا ایتدق بیلونکوز ای شریعت مصطفوی
صلی الله علیه و آله و ای طریقت مرتضوی صلوات الله و سلامه علیه طالبلری که
ارواح ایکی طایفه دورلر بر طایفه سنک توجهی خالق عالمه دور و همیشه محو و
واله انوار الهی دورلر و دایم الله تعالی ننک تسبیح و تهلیلنه مشغول دورلر

[38a]

اوزکه شیئه متوجه ومشغول اولمازلر وعلاقه لری اوزکه شی ایله یوقدر وبعضی متوجه
اولمازلار بالذات هیچ شیئه ومتعلق اولمازلار اولکلاره بلکه مجرد ومنزه دور
لر واری علاالقدین ودایم مستغرق انوار الهی دورلر که وصف ایدوق اولکلارن
اوالین والکلار دورلر فیض واسطه سی جناب اقدس آلهی دن بو عالمه
وبر طایفه دخی الکلار دورلر که الله تعالی اولکلاری موکل ایدوبدر بو اجسام
که الکلار رونک صورلرینک مظهری دورلر که الله تعالی جل شانه اوزکری ایلن
ایله اوندی سوکره کیم اول شریف خلق وتمام ایدی بو عالم که عالم نفس دور
واو نیله عالم ملکوت دیرلر واولکه عالم شرافتنده دکول اگر جمیع مجرد دورلر وبو قسم
جواهر جواهر بیدورلر که اجسام قیام لری یوقدر بلکه اجسامک قیامی الکلاره
دور اما نوع افعال لری ظاهر اولمازلا آلات جسمانی وقوای جسدانی ایله وبو
نوع جواهر ارواح وملائکه دورلر که الله تعالی الکلاری اجسام عالمنه ملاصق و
مجاور خلق ایتمش دور که اجسامه تحریک وتربیت ایده لر فایده وغایت الکلاره
یوق که لغو وعبث اوله که آنکیچیم اول مجرد الذات لرک وجودی بالغیر دور بو قوت
بالذات وحضرت خالق عالم بعضی بو ارواح لره بر قوت ویروبدر وبعضیه

[38b]

ونای

قوای متعدد عطا ایدوبدر وهر روحه بو ارواحدن ملک موکل دور که اول ملک
فرمان وتدبیری ایلن جسمده فعل ایدرلر وبعضی بو نفوس دن ایله مطیع وفرمان
محکوم ومستغرق دورلار جسم تدبیرینه که هیچ وجهله ادراک ایده بیلمازلار بلکه مأمور
ومتوجه دورلر عالم ملک تربیتنه اول وجهله که تا مکری تعالی تعلیم وترتیب ایدوب
دور واول ارواح نباتیه دورلر وبعضی قوت حسی ودخی عنایت ایدوبدر که
بعضی فعل لری ادراک ایلن اولکلاردن ظهوره کلور واما اکثر فعل لری اول
ملک تدبیری ایلن دور که بو الکلاره فرمان فرما دور فرمان فرمای کل امری ایلن
واول نفوس جسمانی دور ایلن ادراک ایدرلر سؤال ایتدیلر بزرکوارن
امام سلطان برهان الدین دن که سز بویوردنکوز که جسم وجسمانیدرکی
دکول پس نیجه جسمانی قوی ایلن ادراک ایدرلر جواب دیدی که فوق دور
ادراک ایلن آلت ادراک ارسنده ایله کیم گرگو ایلن نجار ارسنده دور که
جسم قوی سی مابه الادراک دور تیشه کیبی دور ورو نجار کیبی وحضرت
سلطان العارفین وقطب المرشدین شیخ زاهد قدس سره العزیز بویوروبدر
که نفوس با تعلق لری سهوباته دور با ارضیانه نه کیم جسم بو ایکی نوعدن آرتوق

[39a]

دکول و نفس دکول مادام که متعلق کوکل جسمیه بو قسم ملایکک بعضی متعلق و
مستکلمدورلر سماویاتده و بعضی ارضیاتده اما اول ملایک که مسکنی دورلر
اجسامده قوای حسیه لری بوقدر و بعضی کوز و قیل و قولاق و غیره قوی دن
یوقلاری دور بلکه بر قوت دور قاموس سماوی اجسامده لکن ملکی مخلوق و مابر
دور بو ملایک دن اوزلرکه اول ملک بولنکلارونک آمری و مدبرلری دور علم
ایلن سؤال ایتدیلر که ایا اول نوع ملایک کورورلر دلی ایشیدرلر و
سویلشورلر جواب ویردی که بلا تسبیح و زجر ایدرلر اما بصیرت کوزی
قیلی ایلن یوق بو جسدنه کوز و قیل ایلن و فکر و خیال و وهم و حافظه و مذکره
لری دار یوق دماغ قوی سی ایلن بلکه بو افعالی ایدرلر اوز ذاتلری ایلن و ماضی
و مستقبل فعل لرنده یوقدور و غیبت و حضور یوقدور و بو قسم ملایکه اول
موجوداتدن دور که اول که عالمده موجود دورلر و اجسام سموتیه نک محرکی
اونکلار دورلر علم و فرمان فرمالوق ایلن و نفوس محرکه دورلر اطاعت و
فرمان بردارلوق ایلن و بو قسم ملائکه اولماسه نظام اولماز و ترتیب برطرف
اولور و بقیه دور ارضیاتده دخی که هر بر جسمدن ایکی ملک بوکلادورلر

[39b]

کبری

که بری آمر و بری مامور دور خالق و امر کل حکمی ایلن و سیله دور قاموب سابطه و
احجار و غیره ده اما نباتده قوی جسمانی چوق و متعدد دور که روح لری اول نمو
ایلن افعال مختلف ایدورلر و احوال لری مختلف اولور وسیله دور حیوان و انسان
ده دخی و اول جواهر و ملایک که بیان اولوندی وارلوق و وجودلری ماده و
جسمده دکول بلکه اجسام اونکلاردن موجود دوار و باقی دورلر و اول
جواهرنک قیام و وجودلری اوزلرله جواهر ایلندرکه بونکلاردن یوقار و اقوی
دورلر ایله کیم ایره لوده ذکر اولوندی که انکلاره کروبیلر و ملائکه علیین دیرلر
و بو جواهر که اجسام مدبرلری دورلر بونکلارنک فعل لری ماده و جسمده دور و قائم
و موجود دورلر جسمده که انکلارونک فعلی ماده اولمادین و ماده وساطتی
اولمادین صادر و موجود اولماز و اشیا عقلیه و حسیه موجود و ممثل اولورلر
بو عالمده و اول جهتدن دور که بو عالم موجودلرینه مثال عالمی دیرلر لکن امثله
که اول عالمده موجود دورلر حسی اشیادن حکایت و نشان ویره بیلورلر درست
لوق و تمام لوق جهتلی لکن حکایت کوستر ملکی اشیا عقلیه نی بونکلارنک
خلافینه دور زیرا که عقل اشیانک حکایتی و کورونمکی مثالده صادق و حق

[40a]

وجهلن دکول بلکه روح مضطرب ومشوش دور اول عالم موجودلرینک ضبطنده
اوز قوتنده فکر ورویه حرکتی ایلن کویا که مشوش غیر موافق مسئله ایلن ایمک
قوتنده موجوددور وبعض وقت اولور که خیالده ادیلن ساخلانور وممثل
اولور که عقلادات ومعنی سندن اوسنک قوتنده که خیال دور ایچ شی ممثل
دکول وبو عالم دور مثال عالمی وترکیب وتألیف وتحلیل عالمی نفوس اجزاری ایلن
که اکر بیله اولمیدی فکر ورویت موجود اولمازدی وقاموس اشیانی تصویر بو
عالمده دور محاط اولماق ایلن یوق حلول ایلن بیلونکوز که بو ارواح که وصف
ایندوق جسملرینک جانی وروحی دورلر که اکر اول ارواح اولمیه لر بو جسم
عالمده هیچ صورت یوقدور وهیچ شی یری وحی دکول بلکه معدوم دورلر بالکلیه
وقاموبو روحلر متصل دورلر عقل عالمنه واونکلاردن امر قبول ایدرلر وجسم
تدبیری ایدرلر پس بعض بو ارواحدین جون جسم وماده لری اعتداله یاووق اولور
صاحب حس اولورلر پس ادراک ایدرلر اشیا جزئیه سنی اول آلات ایلن که
حضرت حق تعالی اوز رحمت وشفقتی ایلن انکلاره عطا ایدوب ویرور تا نورلری اشیا
وبیلورلر قوتلرینک قدر ظهوری ایلن که اونکلرینک خصوصی پس هر نه اجسام عالمنده

ظاهر

[40b]

ظاهر وموجود اولور اونکلارونک مظهری ومبدئی اول عالمدور وهر نه کیم بار وموجود
دور انکلارینک خالقی وموجدی الله تعالی دور جل شانه العزیز یعنی هیچ شی او عالمنک
ما تکری تعالی ار آسنده یوقدور وحضرت قطب المرشدین شیخ زاهد قدس سره
بویوردورکه ملائکه مقربین عقل عالمندندورلر ومخلوقاتده عقل قاموسی اشیادن
نورانیراق ومجردراق دور اول جهتدن مناسب دور که اول اشرف الله
تعالی دین ظهورنه کله ووجود خلعتینه لایق عقل اولا اوندن سونکره ملائکه که
مجاوردورلر اجسامه ونفوس عالمندندورلر وتجرد وانوارلری اول مرتبه ده
دکول ظهور ووجود خلعتینه فایز اولورلر واجسام عالمی نفوس عالمندن سونکره
صادر وموجود اولدیلر نیه کیم چوق ظاهردور که مناسبت اولمدین هیچ شی هیچ
شیدین ناپوننماز وخلق اولماز سوال ایتدیلر که اوتکی عالمده چوق
ملایک واردوریا بیر ملک دور شیخ برهان الدین جواب ویردی که الله تعالی دین
جل جلاله اول عقل صادر وموجود اولدی که اول عقله عقل اول دیرلر ایلیه کیم
اخبارده واقع دور واول عقل بیر دور واحددور نیه کیم برابره لوو مقدم دورلکی
وارد اولورکه اعداده پس الله تعالی دین اول مرتبه ده بر خلق ظاهر وموجود اولدی واول

جواب

[41a]

[41b]

بر شی عقلدور و شرف دورقاموعقلردن وروح‌لاردن وقاموغولاردن و
اوندن سوکره اوزکه ملایک الله تعالی دن صادر وموجود اولدیلر وظهوره کلدیلر
ترتیب ایلن بربر برکندن سوکره شهرایره لو کاسبدور وسوکره ساخلقه‌لو
اوزندین بلکه تامکری تعالی دن جل شانه واول ذات شریف متعال مسبب الاسباب
دخالق الخلق مطلق دور واول ملایک که اول عالمده دورلر انکلاردن هیچ
انکسی بر مرتبه ده دکول‌لر هر بیرینک مرتبه‌سی اول بیرینک مرتبه‌سندین
اوزکه وآیرودور وهر بیرینک برخاص اثری نفوس وارواح عالمنده باردور
بلکه اجسام عالمنده دخی باردورلکن نفوس وارواح جهتی وساطتی ایلن وهر
بیری انکلاردین اجسام عالمنده بیر ملک لری باردور که انکلارونک فعلی اول
اوز ملک وولایت‌لرنده ظاهر اولور واوندین سوکره اوزکه ملک وولایت
لرده مثلا اول فعل‌لری عرش ده وکرسی ده وزحل کوکینده یا اوزکه کوک
لوکلرنده تا مرکزه یتیشا واوندین سوکره ترکیب ده ومرکبلارده که اول
معدن ونبات وحیوان وانساندور فعل ایدرلر پس کوک ویراکادینک فایده
وغایتی انساندور وانسانک غایتی الله تعالی نینک معرفتی بیلکیم احادیث قدسی

ده واقع

[42a]

ده واقع دور کُنْتُ کَنْزًا مَخْفِیًّا اَحْبَبْتُ اَنْ اُعْرَفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِاَنْ
اُعْرَفَ وبیله کلام مجیدنده بویورور وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ
اِلَّا لِیَعْبُدُوْنَ ومحالدور که انسان وجودینک فایده وغایتنه مرشد و
معلم سز یتیشه بیله ومعلم مطلق الله تعالی دور جل شانه وه پس ضروردور که الله
تعالی انسان نوعندین معلم ومرشدلار اوزکلاره کندره که اوزکلاری الله تعالی
نینک معرفتنه دهلیتنه هدایت ایده وبیله کیم پیغمبرلر وپیغمبر دیرلر

فصل نبوت اثباتنده بیلونکوز واکا اولونکوز اراهی لرد
صفوی لرکه الله تعالی جل شانه اوز حکمت کاملی ایلن قدس عالمنده انسان
ارواحن ایجاد ایتدی که مشتا قدیلار اول ارواح الله تعالی معرفت وعبادتنه
پس ایجاد ایلدی اجسادی ونزول بویوردی ارواح لر اجساده که یتیشه لر
اوز مشتاقلرینه که اول خالق عالم معرفتیدور واونک عبادت و
اطاعتندین اعلا مراتب ودرجاته یتوب اوز ذواتن تاتوبه لر وبیله لر
اور نقصان واحتیاج لرین واول نزول وتعلقده انعام وعطا ایتدی
اونکلار مشاعردین وآلات دین اول قدرکه اونکلار دکیدی ملکه آرتوق را

وعبادتنه

ضرورتدر لکن اول بیلوک کافر دکول ابدی اول ار وحنک رجوعی الحون علیین
عالمنه ایله کیم بلو و ظاهردور بلکه محتاج ایدیلر کیمسیه اوز نوع لرندن که
واسطه اوله اونلر ایلن خالق لری ارسنده که تعلیم ایده و کوستره انلره
یول و طریقی که قرب سببی و وصول موجبی اوله کار عالمه اوله پس اول کیمسه
واسطه دور خلق ایلن خالق ارسنده که قدس عالمندن مستفیض اولوب
افاضه ایده طبیعت و خلق عالمینه که اول دولتلو برکسیدن بر کیمسه اوز
لایق و مناسب کمالینه یتوب بهشت برینه داخل اولوب هر بری اوز مرتبه سنده
خوشوقت متمکن اولوب مقام ایده لر و بیله کیمسه که وصف اولوندی نبی
و پیغمبر دیرلر پس ضروردور که اول نبی موصوف اوله بر جهتدن صفات الله
و بر جهتدن دخی موصوف اوله بشر صفاتنه و بیله کیمسه نک طینتی اعلی و
اشرف دور البته قامو اول خلقدین که اونک زماننده دور وجبلتی
عیب و تمام راقدور قامو بنی نوع انساندین و کرکدور که تام الخلقه اوله و ضرور
دور که اول خلیفه اللهدین هرگز یمان فعل ظاهر اولمیه که خلق نفرتنه و سبب
اعتمادلو قینه باعث اوله بلکه معصوم اوله و هر نه اوندین سوره لار و افروشنی

[42b]

جواب ویره بیله و هر دعا که ایده مستجاب اوله و صاحب اعجاز اوله اونک
ایچون که خلایق اونه مطیع و منقاد اولالار و لازم دور اول خلیفه که نهی ایده
خلایقی اول فعللردن که ایراق ایدر خلقی الله تعالی دن و بویوره و امر ایده
اول افعال و اعماله که خلقنک یاووق لوقینک سببی اوله فالعینه والله تعالی
نک بویوردقی خلقه یتوره و خلقی اوامر و نواهیه تحریص ایده و بو بیاندین
ظاهر اولدی که پیغمبر ضروردور اما لازم دکول که قاموز مانده پیغمبر اوله لکن لازم
و واجبدور پیغمبره که امتنه خلیفه تعیین ایده که اوندین سونکره پیغمبرنک دینی
اول وصیه قایم اوله و اونک سوزی پیغمبر سوزی اوله که قامو دعوای که
امت ارسنده واقع اوله اول وصی رفع ایلسه و کرکدور که پیغمبر خلیفه سی
مشبه اوله پیغمبره قامو اوصافده و قامو خلایقدین بیکراق و یاقشوراق
اوله و قامو ظاهری و باطنی عیبلردین آری و مبرا اوله و هرگز اوندین یمان فعل
باش اورمیه و معصوم اوله و چونکه بو دلایل ایلن نبی و وصی ثابت اولدی
بیلینکوز که تواتر ایلن یتره و سایر خلایقه ظاهر و بللو اولوبدور که حضرت سید
بشر محمد بن عبدالله صلوات الله علیه و آله جسم عالمین نور قدومی ایله منور و

[43a]

مزیّن ایدوب نبوتن براهین عقلا وحسی ایلن که معارف ربانیه دن و شقّ قمر و سومار
شهادتی اول حضرتنک نبوتنه دور ثابت وظاهر ایتدی والله تعالی دن کتب
که کل خلایق اونک برآیتی دن عاجز دورلر که اول قران مجید دور کلتوردی
که ایدی خلق ارسنده شایع دور وقامو خلقی کلمه طیبه لا اله الا الله محمد رسول الله یه چاقردی
دعوت ایتدی و چوق خلقی شول کلمه طیبه تصدیقینه مشرف ایتدی و آیوردی حق
اعتقادی باطل دین و مذموم افعال و اعمال یاقشو و محمود افعال و اعمال لردین و
امرو ترغیب ایتدی حق اعتقادمک تحصیلینه و محمود افعال و اعمالیک مداومت
و مواظبتنه و منع و زجر ایتدی باطل عقایدین و مذموم اعمال و فعللردین اتم و اکمل
وجهلن ایله که بو خوص امت ارسنده مشهور و معمول و مستغنی دور بیاندین و برهاندین
که اول حضرتنک امرو نهی و اطاعتینک سببی ایلن خلایق بهشت دخولنه
و حضرت الله تعالینک قربیه مسعود اولدیلر و اول جماعت که تکبر ایتدیلر
واطاعت ایتمدیلر ~~الله تعالینک قربندین محروم~~ اولدیلر الله تعالینک قرب
و رحمتندین و دوزخ عذابینه مهیا اولدیلر و اوندین سونکره که رسول الله رسالت
محروم صح
تبلیغن ایتدی محکم و تمام ایتدی اول دینی خلیفه تعیینی ایلن اول وقت که حجة

[43b]

الوداع

الوداعدین مراجعت ایتمشدی و غدیر خم منزلنده نزول ایتمشیدی و قامو عظماء
امت و صحابه بار اول منزلده حضرتنک قوللوقنده جمع و حاضر ایدیلر
اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ وَاَتْمَمْتُ
عَلَیْکُمْ نِعْمَتِی وَرَضِیْتُ لَکُمُ الْاِسْلَامَ اول قضیه دین خبر و یرور روا اول
واقعه سیله ایدی که حضرت رسول اول منزل شریفده نزول ایتمشدی که جبرئیل نازل
اولدی و بو آیه نی کلتوردی که یا اَیُّهَا الرَّسُوْلُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَیْکَ فَاِنْ
لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَکَ وَاللّٰهُ یَعْصِمُکَ مِنَ النَّاسِ حضرت
دیوه جهازندن منبر دوزتوب اول منبره چقوب اول طریقلن که امت
ارسنده مشهور و متواتر دور حضرت امیر المومنین علی بن ابی طالبی
منبره چاقردی و اوز مبارک قولتیغینه داخل ایتدی و لحمک لحمی حدیثن
بویوردی و اوندین سونکره بویوردی یا ایها الناس الست اولی بکم
من انفسکم قالوا بلی یا رسول الله سونکره حضرت امیر المومنینک الن
توتوب اول حضرت منبر اوستونده اوجا لیتوب بویوردی من کنت
مولاه فعلی مولاه اخره تکه و اوندین سونکره دعا ایتدی که اللّهم

[44a]

والِ مَن والاه وعادِ مَن عاداه حدیث اخرنه تمسک وحضرت الله تعالی
جل جلاله اول حضرته خوشوقت ایدری اوایه شریفه نزولی ایلن که اَلیَومَ
اَکمَلتُ لَکُم دِینَکُم وَاَتمَمتُ عَلَیکُم نِعمَتِی وَرَضِیتُ لَکُمُ
الاِسلامَ دِیناً وصحابه قامو تهنیت ایدریلر لکن چون صحابه بعضی دنیا
اهلی واونه رغبت وبعضی الله تعالی یه طالب واخرته رغبت ایدریلر حضرت
رسول الله دن سوکره ایکی فرقه اولدیلر قلیلی که الله تعالی طالبی
واخرته رغبت ایدیلر اول عهده باقی قالدیلر واولکه دنیا طالبی و
اونک عزورینه رغبت ایدیلر جمعیت ایدوب اوزلرندن خلیفه که دنیا
طالب اوله واول جماعت هوسی ایمکی خلافت ایده تعیین ایتدیلر
وتا مکری تعالی نک حکمندن وپیغمبر دینی رضاسندن دونوب باطنده
اوز کفرلرینه راجع اولدیلر وظاهرده دنیا مصلحتی ایچون حضرت رسول الله
دینده خلیفه اولدیلر وچوق تغییرلر اول دین متین مبین ده ایتدیلر واونی اوز
اهوا فاسده لرینه تاویل ایتدیلر ایله کیم متواتر ومشهوردر وحضرت الله تعالی
دین ورسول الله دین چیقدیلر اوزلرین خلیفه لر ایلدیلر بو دنیاده لعنته و

[44b]

اوبزده

اخرتده عذاب الیم ونار جحیمه مبتلا ایتدیلر وچون بو حرکت چوق قبیح و
ناشایست وغلط ایدی وقباحتی چوق ظاهر ایدی اراده ایتدیلر که ظاهرده
بو نامعقوله صورتی ویره لر اوزکه غلط که اوندن غلط راق ونامعقول راق
ایدی بوشتیلر وبونک بیانی اول کیم اوزلر آرلرنده خلاف ایتدیلر بعضی خلیفه
تعیینی انکار ایتدیلر وبعضی انکار ایتمدیلر لکن دیدیلر که مسلمانلر مصلحتی ایچون
ابابکر خلافته اولسه دور وبیلمدیلر که بو تهمتی انکار لره لازم کلدی که بلا حضرت
الله تعالی نه وحضرت پیغمبره نسبت ویردیلر وبیله چوق سوزلر دیدیلر وفعللر
ایتدیلر که قامو قبیح وکفر ایدی ایله کیم مشهوردر که بو ناشایسته قول وفعل
لر امتک تشویشنه باعث اولدی وتیمش اوچ فرقه مختلف مسلمانلر آراسنده
تاپولدی وبو قدر فتنه وفساد که اول زماندن اینده یه دک مسلمانلر آراسنده
اولدی واولور اوندن اولدی اول جمله دین بری حضرت امام حسین صلوات
الله وسلامه علیه اکنک شهادتیدر وپس بو سوزلردن ظاهردر که حضرت امیر
المومنین بلا فاصله امام وخلیفه بحق دور واوندن سوکره حضرت امام حسن و
اوندن سوکره حضرت امام حسین وبقیه تا حضرت صاحب الزمانه دین صلوات الله

[45a]

وجهل

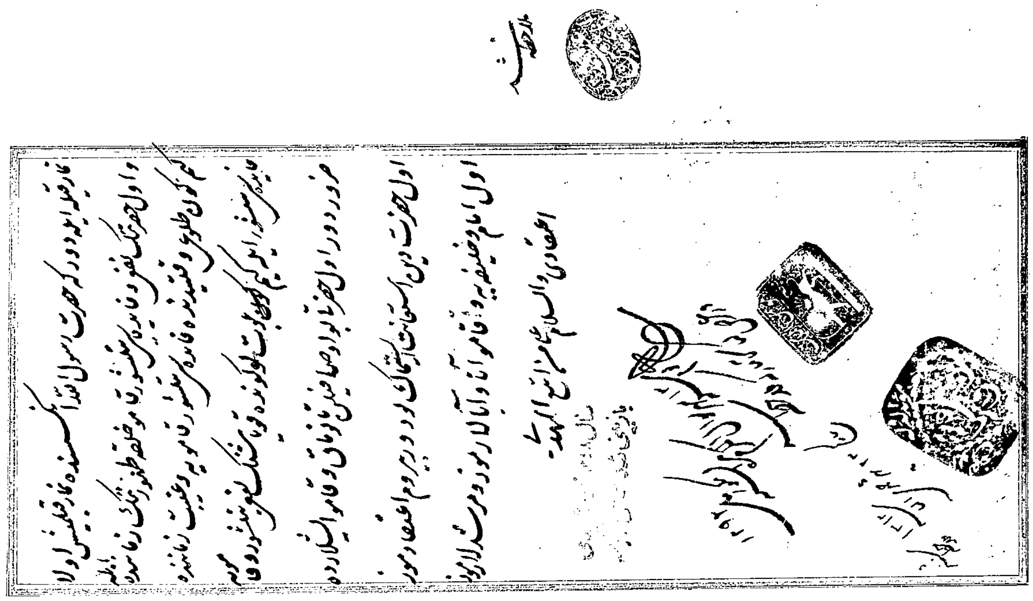
علیهم اجمعین ایله کیم حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله اخبار ایدیبدر اون ایکی
امامه و اول حضرتلرینک آدلرین بیان ایتدیلر و اونلار در کیم اولو الامر
که الله جل شانه اونلارونک اطاعتینه امر ایدوب دور ایله کیم کلام
مجیدنده بویورور اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم و اول
حضرتلر در که شهید دورلار خلقه قتنده کوینی و اونلار دورلار
ابواب الله و سبل الله و دلالت ایدین یول کوسترن تانکری تعالی
و اونلار دورلار الله تعالینک علمینک طرفی و مطهر و معصوم دورلار
تمام خطا و ذللدین و اونلاردورلار کیم رفع ایدوبدور الله تعالی انلاردین
رجس و تمام نوقص و عیب ایدوبدور تمام نقص و خطادین ایله کیم کلام مجیدنده
بویورور انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا
و دلایل و احتجاجلر ایله ثبت اولمشدر اونلارونک مثلی امتی بو امتده
سفینه نوح مثلیدور که هر کیم ایل اونلارونک اتباع کینه ایدوب
ناجی و رستکار دور و هر کیم تخلف ایدوب ایسه هالک و معذب دور و جمیع
بودور کیم اونلارونک جبر اید و بعض لاری کفر و نفاق ایله

[45b]

امری امر الله دور و نهیلاری نهی الله و طاعت لاری تانکری تعالی طاعتی دور
و اونلارونک دوستلاری تانکری تعالینک دوستیدور و دشمن
لاری عدو الله دور و مخالف دور که عالم حضرت رسول الله دین سونکره
بوش قالماز اول حضرتلرینک بیری نینک وجودیندین و بو زمانده
خلیفه الله و امام قائم آل محمد حضرت مهدی صاحب الزماندور صلوات الله
و سلامه و برکاته علیه و علیهم اجمعین و اول حضرت ایله کیمه دور کیم
اول حضرتنینک ظهوری نینک زمانینده تولار عالم عدل دین نچه کیم اولر کیم
زمانلارده تولودور ظلمدین و اول حضرتدور کیم ظاهر ایدر الله تعالی
جل شانه العزیز اوز دینی قوتیمیز اول حضرتنینک ظهورده و وجود ظاهر
ایلین ایله کیم بویورور لیظهره علی الدین کله و لو کره المشرکون و آچار
و فتح ایدر الله تعالی جل شانه اول حضرت ایلی ایلن مشارق و مغاربی
که قالماز هیچ بوزنده هیچ بقعه و مکان که اذان بیراسر اول مکانده
چکلمیه و حضرت ظهوری ایدینده نزول ایدر حضرت عیسی علی نبینا و علیه السلام
و اقتدا اول حضرته ایدوب نماز قیلار و هر کیمه اول حضرت

شب چهارشنبه ۸ شهر رجب المرجب از سنه ۱۲۹۷ ... (۳۱) کتابت ...

[46a]

[46b]

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Gىney Azerbaycan'ın (İran Azerbaycanı'nın) Hoy şehrinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Fars dilinde Hoy'da bitirdikten sonra 1996'dan itibaren mahalli basında yazarlık yaptı ve Ankara TÖMER'de 1 yıl Tىrk Dili eğitimi aldıktan sonra, 2001 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakىltesi, Tىrk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yىksek öğrenimine başladı. 2005 yılında adı geغen bنlىmden mezun oldu. 2006 yılında Marmara Üniversitesi Tىrkiyat Enstitüsü'nde Tىrk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Tىrk Dili Bنlىmü'nde yىksek lisansa başladı. 2006'dan itibaren Doğu Dilleri Enstitüsü'nde Fars Dili, Osmanlı Tىrkغesi ve Çağdaş Tىrkغe okutmanı olarak غalılşmaktadır.